SLUŽBENI GLASNIK BOSNE I HERCEGOVINE
Izdanje na bosanskom, hrvatskom i srpskom jeziku

СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
Издање на босанском, хрватском и српском језику

Godina XXV
Petak, 4. juna/lipnja 2021. godine

Broj/Број
34

Година XXV
Петак, 4. јуна 2021. године

ISSN 1512-7486 - bosanski jezik
ISSN 1512-7494 - hrvatski jezik
ISSN 1512-7508 - srpski jezik

PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BOSNE I HERCEGOVINE

544

Na osnovu člana IV. 4. a) Ustava Bosne i Hercegovine, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, na 19. sjednici Predstavničkog doma, održanoj 28. aprila 2021. godine, i na 18. sjednici Doma naroda, održanoj 27. maja 2021. godine, usvojila je

ZAKON
O DOPUNAMA ZAKONA O PARNIČNOM POSTUPKU PRED SUDOM BOSNE I HERCEGOVINE

Član 1.

U Zakonu o parničnom postupku pred Sudom Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 36/04, 84/07, 58/13 i 94/16) u dijelu četvrtom pod nazivom "Posebni postupci", iza poglavlja XXVIII. dodaje se poglavlje XXVIIIa. i čl. 366a, 366b, 366c, 366d, 366e, 366f, 366g. i 366h. koji glase:

"XXVIIIa - POSTUPAK U PARNICAMA POVODOM OSTVARIVANJA PRAVA LICA KOJIMA SU ODREĐENE MJERE S CILJEM ZAŠTITE IDENTITETA

Član 366a.

Ako u poglavlju XXVIIIa. ovog zakona ne postoje posebne odredbe, u parnicama povodom ostvarivanja prava lica koje ima svojstvo svjedoka pod prijetnjom i ugroženog svjedoka primjenjivat će se ostale odredbe ovog zakona.

Član 366b.

Ako su mjere zaštite stranci kao svjedoku pod prijetnjom i ugroženom svjedoku ranije bile određene u krivičnom postupku, Sud će osigurati jednak nivo zaštite i u parničnom postupku.

Član 366c.

(1) U parnici povodom ostvarivanja prava lica koje ima svojstvo svjedoka pod prijetnjom i ugroženog svjedoka ne primjenjuju se odredbe čl. 20. stav (5), 158. stav (2) i 274. stav (2) ovog zakona kojima se određuje obavezan sadržaj tužbe, podneska i presude u smislu navođenja imena i prezimena, prebivališta ili boravišta, te drugih podataka koji otkrivaju identitet tužioca.

(2) U postupku iz stava (1) ovog člana tužilac se tokom parničnog postupka, uključujući sve podneske, odluke Suda, zapisnike i dokumente koji budu korišteni tokom postupka, označava onim pseudonimom koji mu je ranije određen u krivičnom postupku.

Član 366d.

(1) Tužba za ostvarivanje prava lica koje ima svojstvo svjedoka pod prijetnjom i ugroženog svjedoka podnosi se pod pseudonimom ranije određenim u krivičnom postupku.

(2) U prilogu tužbe, u odvojenoj koverti koja je zapečaćena i koju otvara postupajući sudija, dostavlja se rješenje Suda kojim su određene i izmijenjene mjere zaštite identiteta, te povjerljiv prilog u kojem su navedeni lični podaci tužioca.

Član 366e.

Ako je tužilac u parnici lice koje ima svojstvo svjedoka pod prijetnjom i ugroženog svjedoka, tokom cijelog postupka mora ga zastupati advokat kao punomoćnik.

Član 366f.

Odredbe iz ovog poglavlja koje se odnose na tužioca stupanjem u parnicu primjenjuju se i na umješača, ako je to lice u toku krivičnog postupka imalo određene mjere zaštite identiteta.

Član 366g.

Svi učesnici u postupku i službena lica koja u toku obavljanja svojih službenih ili profesionalnih dužnosti saznaju povjerljive podatke u pogledu identiteta tužioca, uključujući vještaka, imaju obavezu čuvanja tajne o tim podacima, u skladu s odredbama Krivičnog zakona.

Član 366h.

Ako se u toku dokaznog postupka poziva kao svjedok lice koje je u toku krivičnog postupka imalo određene mjere zaštite identiteta, Sud će od Krivičnog suda koji je ranije odredio mjere zaštite identiteta pribaviti rješenje o izmjenama mjera zaštite

identiteta, te povjerljiv prilog u kojem su navedeni lični podaci svjedoka."

Član 2.

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Broj 01,02-02-1-478/21
27. maja 2021. godine
Sarajevo

Predsjedavajuća	Predsjedavajući
Predstavničkog doma	Doma naroda
Parlamentarne skupštine BiH	Parlamentarne skupštine BiH
Borjana Krišto, s. r.	**Bakir Izetbegović**, s. r.

Na temelju članka IV.4.a) Ustava Bosne i Hercegovine, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine na 19. sjednici Zastupničkog doma, održanoj 28. travnja 2021. godine, i na 18. sjednici Doma naroda, održanoj 27. svibnja 2021. godine, usvojila je

ZAKON
O DOPUNAMA ZAKONA O PARNIČNOM POSTUPKU PRED SUDOM BOSNE I HERCEGOVINE

Članak 1.

U Zakonu o parničnom postupku pred Sudom Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 36/04, 84/07, 58/13 i 94/16) u dijelu četvrtom pod nazivom "Posebni postupci", iza poglavlja XXVIII. dodaju se Poglavlje XXVIIIa. i čl. 366a., 366b., 366c., 366d., 366e., 366f., 366g. i 366h. koji glase:

"XXVIIIa. POSTUPAK U PARNICAMA POVODOM OSTVARIVANJA PRAVA OSOBA KOJIMA SU ODREĐENE MJERE U CILJU ZAŠTITE IDENTITETA

Članak 366a.

Ako u poglavlju XXVIIIa. ovog zakona ne postoje posebne odredbe, u parnicama povodom ostvarivanja prava osobe koja ima status svjedoka pod prijetnjom i ugroženog svjedoka primjenjivat će se ostale odredbe ovog zakona.

Članak 366b.

Ukoliko su mjere zaštite stranci kao svjedoku pod prijetnjom i ugroženom svjedoku bile ranije određene u kaznenom postupku, Sud će osigurati jednaku razinu zaštite i u parničnom postupku.

Članak 366c.

(1) U parnici povodom ostvarivanja prava osobe koja ima status svjedoka pod prijetnjom i ugroženog svjedoka ne primjenjuju se odredbe čl. 20. stavak (5), 158. stavak (2) i 274. stavak (2) ovog zakona kojima se određuje obvezan sadržaj tužbe, podneska i presude u smislu navođenja imena i prezimena, prebivališta ili boravišta, te drugih podataka koji otkrivaju identitet tužitelja.

(2) U postupku iz stavka (1) ovog članka tužitelj se tijekom parničnog postupka, uključujući sve podneske, odluke Suda, zapisnike i dokumente koji budu korišteni tijekom postupka, označava onim pseudonimom koji mu je ranije određen u kaznenom postupku.

Članak 366d.

(1) Tužba za ostvarivanjem prava osobe koja ima status svjedoka pod prijetnjom i ugroženog svjedoka podnosi se pod pseudonimom ranije određenim u kaznenom postupku.

(2) U prilogu tužbe, u odvojenoj kuverti koja je zapečaćena i koju otvara postupajući sudac, dostavlja se rješenje Suda kojim su određene i izmijenjene mjere zaštite identiteta, te povjerljiv prilog u kojem su navedeni osobni podaci tužitelja.

Članak 366e.

Ako je tužitelj u parnici osoba koja ima status svjedoka pod prijetnjom i ugroženog svjedoka, tijekom cijelog postupka mora ga zastupati odvjetnik kao punomoćnik.

Članak 366f.

Odredbe ovoga poglavlja koje se odnose na tužitelja se stupanjem u parnicu primjenjuju i na umješača, ako je ta osoba tijekom kaznenog postupka imala određene mjere zaštite identiteta.

Članak 366g.

Svi sudionici u postupku i službene osobe koje tijekom obavljanja svojih službenih ili profesionalnih dužnosti saznaju povjerljive podatke glede identiteta tužitelja, uključujući i vještaka, obvezni su čuvati tajnu o tim podacima, u skladu s odredbama Kaznenog zakona.

Članak 366h.

Ukoliko se tijekom dokaznog postupka poziva kao svjedok osoba koja je tijekom kaznenog postupka imala određene mjere zaštite identiteta, Sud će od kaznenog suda koji je ranije odredio mjere zaštite identiteta pribaviti rješenje o izmjenama mjera zaštite identiteta, te povjerljiv prilog u kojem su navedeni osobni podaci svjedoka.".

Članak 2.

Ovaj zakon stupa na snagu osmoga dana od dana objave u "Službenom glasniku BiH".

Broj 01,02-02-1-478/21
27. svibnja 2021. godine
Sarajevo

Predsjedateljica	Predsjedatelj
Zastupničkog doma	Doma naroda
Parlamentarne skupštine BiH	Parlamentarne skupštine BiH
Borjana Krišto, v. r.	**Bakir Izetbegović**, v. r.

На основу члана IV 4. а) Устава Босне и Херцеговине, Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине, на 19. сједници Представничког дома, одржаној 28. априла 2021. године, и на 18. сједници Дома народа, одржаној 27. маја 2021. године, усвојила је

ЗАКОН
О ДОПУНАМА ЗАКОНА О ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ ПРЕД СУДОМ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Члан 1.

У Закону о парничном поступку пред Судом Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 36/04, 84/07, 58/13 и 94/16) у дијелу четвртом под називом "Посебни поступци", иза главе XXVIII, додаје се глава XXVIIIа и чл. 366а, 366б, 366ц, 366д, 366е, 366ф, 366г. и 366х. који гласе:

"XXVIIIa - ПОСТУПАК У ПАРНИЦАМА ПОВОДОМ ОСТВАРИВАЊА ПРАВА ЛИЦА КОЈИМА СУ ОДРЕЂЕНЕ МЈЕРЕ С ЦИЉЕМ ЗАШТИТЕ ИДЕНТИТЕТА

Члан 366а.

Ако у глави XXVIIIа овог закона не постоје посебне одредбе, у парницама поводом остваривања права лица које има својство свједока под пријетњом и угроженог свједока примјењиваће се остале одредбе овог закона.

Члан 366б.

Ако су мјере заштите странци као свједоку под пријетњом и угроженом свједоку раније биле одређене у кривичном поступку, Суд ће обезбиједити једнак ниво заштите и у парничном поступку.

Član 366ц.

(1) У парници поводом остваривања права лица које има својство свједока под пријетњом и угроженог свједока не примјењују се одредбе чл. 20. став (5), 158. став (2) и 274. став (2) овог закона, којима се одређује обавезан садржај тужбе, поднеска и пресуде у смислу навођења имена и презимена, пребивалишта или боравишта, те других података који откривају идентитет тужиоца.

(2) У поступку из става (1) овог члана тужилац се током парничног поступка, укључујући све поднеске, одлуке Суда, записнике и документе који буду коришћени током поступка, означава оним псеудонимом који му је раније одређен у кривичном поступку.

Члан 366д.

(1) Тужба за остваривање права лица које има својство свједока под пријетњом и угроженог свједока подноси се под псеудонимом раније одређеним у кривичном поступку.

(2) У прилогу тужбе, у одвојеној коверти која је запечаћена и коју отвара поступајући судија доставља се рјешење Суда којим су одређене и измијењене мјере заштите идентитета, те повјерљив прилог у којем су наведени лични подаци тужиоца.

Члан 366е.

Ако је тужилац у парници лице које има својство свједока под пријетњом и угроженог свједока, током цијелог поступка мора га заступати адвокат као пуномоћник.

Члан 366ф.

Одредбе из ове главе које се односе на тужиоца, ступањем у парницу примјењују се и на умјешача, ако је то лице у току кривичног поступка имало одређене мјере заштите идентитета.

Члан 366г.

Сви учесници у поступку и службена лица која у току обављања својих службених или професионалних дужности сазнају повјерљиве податке у погледу идентитета тужиоца, укључујући вјештака, имају обавезу чувања тајне о тим подацима, у складу с одредбама Кривичног закона.

Члан 366х.

Ако се у току доказног поступка позива као свједок лице које је у току кривичног поступка имало одређене мјере заштите идентитета, Суд ће од Кривичног суда који је раније одредио мјере заштите идентитета прибавити рјешење о измјенама мјера заштите идентитета, те повјерљив прилог у којем су наведени лични подаци свједока."

Члан 2.

Овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ".

Број 01,02-02-1-478/21
27. маја 2021. године
Сарајево

Предсједавајућа Представничког дома Парламентарне скупштине БиХ	Предсједавајући Дома народа Парламентарне скупштине БиХ
Борјана Кришто, с. р.	**Бакир Изетбеговић**, с. р.

545

Na osnovu člana IV. 4. a) Ustava Bosne i Hercegovine, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, na 20. sjednici Predstavničkog doma, održanoj 25. maja 2021. godine, i na 18. sjednici Doma naroda, održanoj 27. maja 2021. godine, usvojila je

ZAKON
O PRIVREMENIM MJERAMA U RADU PRAVOSUDNIH I DRUGIH ORGANA BOSNE I HERCEGOVINE ZA VRIJEME STANJA PRIRODNE ILI DRUGE NESREĆE NA TERITORIJI BOSNE I HERCEGOVINE

POGLAVLJE I. OPĆE ODREDBE

Član 1.
(Predmet)

Ovim zakonom propisuju se mjere u postupanju u sudskim i drugim postupcima pred Sudom Bosne i Hercegovine i Tužilaštvom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: pravosudni organ) i drugim organima Bosne i Hercegovine za vrijeme proglašenja stanja prirodne ili druge nesreće na teritoriji Bosne i Hercegovine ako postoji opasnost od epidemije zaraznih bolesti.

Član 2.
(Trajanje mjera)

(1) Privremene mjere propisane ovim zakonom i podzakonskim aktima donesenim na osnovu ovog zakona primjenjivat će se nakon objavljivanja odluke Vijeća ministara Bosne i Hercegovine o proglašenju nastanka stanja prirodne ili druge nesreće na teritoriji Bosne i Hercegovine u "Službenom glasniku BiH" i njenog stupanja na snagu i trajat će najkasnije do prestanka važenja navedene odluke Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, odnosno do prestanka prirodne ili druge nesreće.

(2) Svi izrazi koji su radi preglednosti dati u jednom gramatičkom rodu bez diskriminacije se odnose i na muškarce i na žene.

POGLAVLJE II. MJERE U SUDSKOM POSTUPKU

Član 3.
(Rokovi u sudskom postupku)

(1) Rokovi za ostvarivanje prava stranke u svim postupcima pred pravosudnim organom određeni zakonom prestaju teći za vrijeme stanja prirodne ili druge nesreće na teritoriji Bosne i Hercegovine, osim u hitnim postupcima iz člana 5. ovog zakona.

(2) Rok za podnošenje apelacije Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine prestaje teći za vrijeme stanja prirodne ili druge nesreće na teritoriji Bosne i Hercegovine.

Član 4.
(Način rada)

(1) Za vrijeme stanja prirodne ili druge nesreće na teritoriji Bosne i Hercegovine pravosudni organ neće primati stranke niti održavati raspravu, osim u hitnom postupku, shodno ovom zakonu.

(2) Za vrijeme stanja prirodne ili druge nesreće na teritoriji Bosne i Hercegovine komunikacija između pravosudnog organa i stranke, kao i drugih učesnika postupka odvijat će se putem pošte ili elektronskim putem i neće se moći vršiti neposredna predaja podnesaka niti preuzimanje pismena u pravosudnom organu.

(3) Lično uručivanje dokumenata na osnovu zakona se ne vrši, osim u hitnim slučajevima.

(4) Predsjednik Suda Bosne i Hercegovine i glavni tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine dužni su organizirati rad ili minimum procesa rada pravosudnog organa kojim rukovodi, uz poštivanje svih mjera nadležnih organa donesenih radi sprečavanja širenja epidemije zaraznih bolesti, a s ciljem zaštite života i zdravlja ljudi.

(5) Sudija ili predsjednik vijeća, kao i tužilac, može postupati i provoditi sve procesne radnje i u drugim predmetima, ako se time neće ugroziti život i zdravlje učesnika postupka.

Član 5.
(Hitni sudski postupak)

(1) Hitni sudski postupak u smislu ovog zakona je krivični postupak u vezi s određivanjem i ukidanjem pritvora, postupak u kojem postoji opasnost od zastarjelosti i u ostalim hitnim slučajevima propisanim krivičnim zakonodavstvom Bosne i Hercegovine.
(2) Hitni sudski postupak u smislu ovog zakona je i postupak za svako krivično djelo koje je počinjeno za vrijeme trajanja stanja prirodne ili druge nesreće i u vezi sa stanjem prirodne ili druge nesreće.
(3) Hitni postupak u smislu ovog zakona je i postupak koji je posebnim propisom propisan kao hitni.

Član 6.
(Isključenje javnosti)

Sudija ili predsjednik vijeća može, iz razloga navedenih u članu 1. ovog zakona, na ročištu ograničiti ili privremeno, djelimično ili u cijelosti isključiti prisustvo javnosti.

POGLAVLJE III. MJERE U UPRAVNOM SPORU

Član 7.
(Rokovi u upravnom sporu)

(1) Za vrijeme stanja prirodne ili druge nesreće na teritoriji Bosne i Hercegovine ne teče rok u upravnom sporu koji se odnosi na preduzimanje procesne radnje stranke i ispunjenje njene materijalne obaveze.
(2) Izuzetno od stava (l) ovog člana, rok teče u pojedinačnom upravnom sporu ako postoji opasnost za život i zdravlje ljudi, za imovinu veće vrijednosti ili ako je to potrebno zbog hitnog i efikasnog funkcioniranja organa uprave, upravnih organizacija i institucija s javnim ovlaštenjima.

Član 8.
(Način rada)

(1) U upravnom sporu usmena rasprava i druge procesne radnje u kojem sudija, službeno lice, stranka ili drugi učesnik u postupku mogu biti u neposrednom kontaktu neće se provoditi, osim u hitnim slučajevima.
(2) U upravnom sporu javnost je isključena prilikom izvođenja svih procesnih radnji.

POGLAVLJE IV. MJERE PRI IZVRŠAVANJU KRIVIČNIH SANKCIJA I PRITVORA

Član 9.
(Prekid zastarijevanja)

Za vrijeme stanja prirodne ili druge nesreće na teritoriji Bosne i Hercegovine prekida se zastarijevanje izvršenja kazne.

Član 10.
(Poziv osuđenom)

(1) Za vrijeme stanja prirodne ili druge nesreće na teritoriji Bosne i Hercegovine Sud Bosne i Hercegovine neće upućivati na izdržavanje kazne lice pravosnažno osuđeno na kaznu zatvora do 5 godina, osim lica osuđenih za krivična djela XVI - GLAVA ŠESNAESTA - KRIVIČNA DJELA PROTIV INTEGRITETA BOSNE I HERCEGOVINE, člana 201. (Terorizam), člana 202. (Finansiranje terorističkih aktivnosti), člana 202a. (Javno podsticanje na terorističke aktivnosti), člana 202b. (Vrbovanje radi terorističkih aktivnosti), člana 202c. (Obuka za izvođenje terorističkih aktivnosti), člana 202d. (Organiziranje terorističke grupe) i člana 250. (Organizirani kriminal) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10, 47/14, 22/15 i 40/15), kao i za krivična djela iz člana 169. stav 2. tačka a) Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera ("Službeni glasnik BiH", broj 22/16).
(2) Za lice upućeno na izdržavanje kazne iz stava (1) ovog člana Sud Bosne i Hercegovine će, shodno članu 139. Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera, rješenjem naložiti zdravstvenoj ustanovi mjesta prebivališta ili boravišta osuđenog lica obavezno testiranje na zarazne bolesti izazvane epidemijom zaraznih bolesti.
(3) Za osuđeno lice za koje se utvrdi da je zaraženo bolešću iz stava (2) ovog člana, Sud Bosne i Hercegovine izvršit će odgađanje izvršenja kazne, shodno članu 145. Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera.
(4) Ako se utvrdi da je lice koje se nalazi na izdržavanju kazne zatvora zaraženo bolešću iz stava (2) ovog člana, takvo lice će se uputiti na daljnju hospitalizaciju u zdravstvenu ustanovu predviđenu za takve slučajeve, a u skladu s čl. 81. i 82. Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera.

Član 11.
(Mjere pri određivanju pritvora)

Mjere iz člana 10. st. od (2) do (4) ovog zakona primjenjuju se i na lica kojim se određuje pritvor.

POGLAVLJE V. MJERE U POSTUPKU EKSTRADICIJE I OSTVARIVANJA ALIMENTACIONOG ZAHTJEVA

Član 12.
(Postupanje u postupku ekstradicije)

(1) Svi postupci u vezi s ekstradicijom lica u Bosnu i Hercegovinu i iz Bosne i Hercegovine provode se u skladu s Evropskom konvencijom o ekstradiciji s dodatnim protokolima, uključujući i rokove za privremeno pritvaranje i ekstradiciju potraživanog lica iz Konvencije.
(2) Rok predviđen članom 39. stav (3) Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima ("Službeni glasnik BiH", br. 53/09 i 58/13) može se u vrijeme važenja ovog zakona produžiti najduže za još tri mjeseca.

Član 13.
(Ostvarivanje alimentacionog zahtjeva)

Svi postupci u vezi sa ostvarivanjem alimentacionog zahtjeva u Bosni i Hercegovini i van Bosne i Hercegovine provode se shodno odlukama Evropskog suda za ljudska prava i odredbama ovog zakona, uz poštivanje minimuma prava propisanih Konvencijom o ostvarivanju alimentacionih zahtjeva u inozemstvu.

POGLAVLJE VI. MJERE U UPRAVNOM POSTUPKU

Član 14.
(Rokovi u upravnom postupku)

(1) Za vrijeme stanja prirodne ili druge nesreće na teritoriji Bosne i Hercegovine ne teče rok u upravnom postupku koji se odnosi na preduzimanje procesne radnje stranke i ispunjenje njenih prava i obaveza, kao ni rok koji se odnosi na postupanje organa uprave i na donošenje upravnog akta.
(2) Bez obzira na odredbu stava (1) ovog člana, rok teče u pojedinačnim upravnim postupcima ako postoji opasnost za život i zdravlje ljudi, za javni red i mir, za javnu sigurnost, za imovinu veće vrijednosti ili ako je to potrebno zbog hitnog i efikasnog funkcioniranja vlasti.
(3) U odluci ili rješenju u kojem se određuje rok stranka se mora upozoriti o toku roka, u skladu s ovim članom.

Član 15.
(Način rada organa uprave)

(1) Za vrijeme stanja prirodne ili druge nesreće na teritoriji Bosne i Hercegovine komunikacija između organa uprave i stranke, kao i drugih učesnika postupka odvijat će se putem

pošte ili elektronskim putem i neće se moći vršiti neposredna predaja podnesaka niti preuzimanje pismena u organu uprave.

(2) U upravnom postupku usmena rasprava i druge procesne radnje u kojem službeno lice, stranka ili drugi učesnik mogu biti u neposrednom kontaktu neće se provoditi, osim u hitnim slučajevima.

(3) U upravnom postupku javnost je isključena prilikom izvođenja svih procesnih radnji.

POGLAVLJE VII. ZAVRŠNE ODREDBE

Član 16.

(Zatezne kamate)

Za vrijeme stanja prirodne ili druge nesreće na teritoriji Bosne i Hercegovine zatezne kamate u sudskom postupku ne teku.

Član 17.

(Određivanje dodatnih mjera)

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, u skladu s ovim zakonom i u okviru svojih nadležnosti, može odrediti i druge mjere koje su nužne za sprečavanje širenja epidemije prouzrokovane zaraznim bolestima, zaštitu prava lica i nesmetano djelovanje pravosudnih i drugih organa Bosne i Hercegovine.

Član 18.

(Stupanje na snagu)

Ovaj zakon stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Broj 01,02-02-1-865/20
27. maja 2021. godine
Sarajevo

Predsjedavajuća Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH **Borjana Krišto**, s. r.	Predsjedavajući Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH **Bakir Izetbegović**, s. r.

Na temelju članka IV.4.a) Ustava Bosne i Hercegovine, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, na 20. sjednici Zastupničkog doma, održanoj 25. svibnja 2021. godine, i na 18. sjednici Doma naroda, održanoj 27. svibnja 2021. godine, usvojila je

ZAKON
O PRIVREMENIM MJERAMA U RADU PRAVOSUDNIH I DRUGIH TIJELA BOSNE I HERCEGOVINE ZA VRIJEME STANJA PRIRODNE ILI DRUGE NESREĆE NA TERITORIJU BOSNE I HERCEGOVINE

POGLAVLJE I. OPĆE ODREDBE

Članak 1.

(Predmet)

Ovim zakonom propisuju se mjere u postupanju u sudskim i drugim postupcima pred Sudom Bosne i Hercegovine i Tužiteljstvom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: pravosudno tijelo) i drugim tijelima Bosne i Hercegovine za vrijeme proglašenja stanja prirodne ili druge nesreće na teritoriju Bosne i Hercegovine, ako postoji opasnost od epidemije zaraznih bolesti.

Članak 2.

(Trajanje mjera)

(1) Privremene mjere propisane ovim zakonom i podzakonskim aktima donesenim na temelju ovoga zakona primjenjivat će se nakon objave odluke Vijeća ministara Bosne i Hercegovine o proglašenju nastanka stanja prirodne ili druge nesreće na teritoriju Bosne i Hercegovine u "Službenom glasniku BiH" i njezinog stupanja na snagu i trajat će najkasnije do prestanka važenja navedene odluke Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, odnosno do prestanka prirodne ili druge nesreće.

(2) Svi izrazi koji su, radi preglednosti, dani u jednom gramatičkom rodu se bez diskriminacije odnose i na muškarce i na žene.

POGLAVLJE II. MJERE U SUDSKOM POSTUPKU

Članak 3.

(Rokovi u sudskom postupku)

(1) Rokovi za ostvarivanje prava stranke u svim postupcima pred pravosudnim tijelom, određeni zakonom, prestaju teći za vrijeme stanja prirodne ili druge nesreće na teritoriju Bosne i Hercegovine, osim u hitnim postupcima iz članka 5. ovog zakona.

(2) Rok za podnošenje apelacije Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine prestaje teći za vrijeme stanja prirodne ili druge nesreće na teritoriju Bosne i Hercegovine.

Članak 4.

(Način rada)

(1) Za vrijeme stanja prirodne ili druge nesreće na teritoriju Bosne i Hercegovine pravosudno tijelo neće primati stranke niti održavati raspravu, osim u hitnom postupku sukladno ovom zakonu.

(2) Za vrijeme stanja prirodne ili druge nesreće na teritoriju Bosne i Hercegovine komunikacija između pravosudnog tijela i stranke, kao i drugih sudionika u postupku, odvija se putem pošte ili elektroničkim putem i ne mogu se neposredno predavati podnesci niti preuzimati pismena u pravosudnom tijelu.

(3) Osobno uručivanje dokumenata na temelju zakona se ne obavlja, osim u hitnim slučajevima.

(4) Predsjednik Suda Bosne i Hercegovine i glavni tužitelj Tužiteljstva Bosne i Hercegovine dužni su organizirati rad ili minimum procesa rada pravosudnog tijela kojim rukovodi, uz poštivanje svih mjera nadležnih tijela donesenih radi sprječavanja širenja epidemije zaraznih bolesti, a s ciljem zaštite života i zdravlja ljudi.

(5) Sudac ili predsjednik vijeća, kao i tužitelj, može postupati i provoditi sve procesne radnje i u drugim predmetima ako se time neće ugroziti život i zdravlje sudionika u postupku.

Članak 5.

(Hitni sudski postupak)

(1) Hitni sudski postupak u smislu ovog zakona je kazneni postupak vezan za određivanje i ukidanje pritvora, postupak u kojem postoji opasnost od zastare i u ostalim hitnim slučajevima propisanim kaznenim zakonodavstvom Bosne i Hercegovine.

(2) Hitni sudski postupak u smislu ovog zakona je i postupak za svako kazneno djelo koje je počinjeno za vrijeme trajanja stanja prirodne ili druge nesreće i u vezi sa stanjem prirodne ili druge nesreće.

(3) Hitni postupak u smislu ovog zakona je i postupak koji je posebnim propisom propisan kao hitni.

Članak 6.

(Isključenje javnosti)

Sudac ili predsjednik vijeća može, iz razloga navedenih u članku 1. ovog zakona, na ročištu ograničiti ili privremeno, djelomično ili u cijelosti isključiti nazočnost javnosti.

POGLAVLJE III. MJERE U UPRAVNOM SPORU

Članak 7.

(Rokovi u upravnom sporu)

(1) Za vrijeme stanja prirodne ili druge nesreće na teritoriju Bosne i Hercegovine ne teče rok u upravnom sporu koji se odnosi na poduzimanje procesne radnje stranke i ispunjenje njezine materijalne obveze.

(2) Iznimno od stavka (l) ovog članka, rok teče u pojedinačnom upravnom sporu ukoliko postoji opasnost za život i zdravlje ljudi, za imovinu veće vrijednosti ili ako je to potrebno zbog hitnog i učinkovitog funkcioniranja tijela uprave, upravnih organizacija i institucija s javnim ovlastima.

Članak 8.
(Način rada)

(1) Usmena rasprava i druge procesne radnje u upravnom sporu u kojem sudac, službena osoba, stranka ili drugi sudionik u postupku mogu biti u neposrednom kontaktu, neće se provoditi, osim u hitnim slučajevima.
(2) U upravnom sporu javnost je isključena prilikom izvođenja svih procesnih radnji.

POGLAVLJE IV. MJERE PRI IZVRŠENJU KAZNENIH SANKCIJA I PRITVORA

Članak 9.
(Prekid zastare)

Za vrijeme stanja prirodne ili druge nesreće na teritoriju Bosne i Hercegovine prekida se zastara izvršenja kazne.

Članak 10.
(Poziv osuđeniku)

(1) Za vrijeme stanja prirodne ili druge nesreće na teritoriju Bosne i Hercegovine Sud Bosne i Hercegovine neće upućivati na izdržavanje kazne osobu pravomoćno osuđenu na kaznu zatvora do pet godina, osim osobe osuđene za kaznena djela XVI - GLAVA ŠESNAESTA - KAZNENA DJELA PROTIV INTEGRITETA BOSNE I HERCEGOVINE, članka 201. (Terorizam), članka 202. (Financiranje terorističkih aktivnosti), članka 202a. (Javno poticanje na terorističke aktivnosti), članka 202b. (Vrbovanje radi terorističkih aktivnosti), članka 202c. (Obuka za izvođenje terorističkih aktivnosti), članka 202d. (Organiziranje terorističke skupine) i članka 250. (Organizirani kriminal) Kaznenog zakona Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10, 47/14, 22/15, 40/15), kao i za kaznena djela iz članka 169. stavka 2. točke a) Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera ("Službeni glasnik BiH", broj 22/16).
(2) Za osobu upućenu na izdržavanje kazne iz stavka (1) ovoga članka Sud Bosne i Hercegovine će, shodno članku 139. Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera, rješenjem naložiti zdravstvenoj ustanovi u mjestu prebivališta ili boravišta osuđenika obvezno testiranje na zarazne bolesti izazvane epidemijom zaraznih bolesti.
(3) Osuđenoj osobi za koju se utvrdi da je zaražena bolešću iz stavka (2) ovoga članka Sud Bosne i Hercegovine će odgoditi izvršenje kazne sukladno članku 145. Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera.
(4) Ukoliko se utvrdi da je osoba koja se nalazi na izdržavanju kazne zatvora zaražena bolešću iz stavka (2) ovoga članka, takva osoba će se uputiti na daljnju hospitalizaciju u zdravstvenu ustanovu predviđenu za takve slučajeve, a u skladu s čl. 81. i 82. Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera.

Članak 11.
(Mjere pri određivanju pritvora)

Mjere iz članka 10. st. od (2) do (4) ovog zakona primjenjuju se i na osobu kojoj se određuje pritvor.

POGLAVLJE V. MJERE U POSTUPKU IZRUČENJA I OSTVARIVANJA ALIMENTACIJSKOG ZAHTJEVA

Članak 12.
(Postupanje u postupku izručenja)

(1) Svi postupci u vezi s izručenjem osoba u Bosnu i Hercegovinu i iz Bosne i Hercegovine provode se u skladu s Europskom konvencijom o izručenju s dodatnim protokolima, uključujući i rokove za privremeno pritvaranje i izručenje potraživane osobe iz Konvencije.
(2) Rok propisan člankom 39. stavak (3) Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima ("Službeni glasnik BiH", br. 53/09 i 58/13) može se u vrijeme važenja ovoga zakona produžiti najduže za još tri mjeseca.

Članak 13.
(Ostvarivanje alimentacijskog zahtjeva)

Svi postupci u vezi s ostvarivanjem alimentacijskog zahtjeva u Bosni i Hercegovini i izvan Bosne i Hercegovine provode se u skladu s odlukama Europskog suda za ljudska prava i odredbama ovog zakona, uz poštivanje minimuma prava propisanih Konvencijom o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu.

POGLAVLJE VI. MJERE U UPRAVNOM POSTUPKU

Članak 14.
(Rokovi u upravnom postupku)

(1) Za vrijeme stanja prirodne ili druge nesreće na teritoriju Bosne i Hercegovine ne teče rok u upravnom postupku koji se odnosi na poduzimanje procesne radnje stranke i ispunjavanje njezinih prava i obveza, kao i rok koji se odnosi na postupanje tijela uprave i na donošenje upravnog akta.
(2) Bez obzira na odredbu stavka (1) ovog članka, rok teče u pojedinačnim upravnim postupcima ukoliko postoji opasnost za život i zdravlje ljudi, za javni red i mir, za javnu sigurnost, za imovinu veće vrijednosti ili ako je to potrebno zbog hitnog i učinkovitog funkcioniranja vlasti.
(3) U odluci ili rješenju u kojem se određuje rok, stranka se mora upozoriti o tečenju roka u skladu s ovim člankom.

Članak 15.
(Način rada tijela uprave)

(1) Za vrijeme stanja prirodne ili druge nesreće na teritoriju Bosne i Hercegovine komunikacija između tijela uprave i stranke, kao i drugih sudionika u postupku, odvijat će se putem pošte ili elektroničkim putem i ne mogu se neposredno predavati podnesci niti preuzimati pismena u tijelu uprave.
(2) Usmena rasprava i druge procesne radnje u upravnom postupku u kojem službena osoba, stranka ili drugi sudionik mogu biti u neposrednom kontaktu, neće se provoditi, osim u hitnim slučajevima.
(3) U upravnom postupku javnost je isključena prilikom izvođenja svih procesnih radnji.

POGLAVLJE VII. ZAVRŠNE ODREDBE

Članak 16.
(Zatezne kamate)

Za vrijeme stanja prirodne ili druge nesreće na teritoriju Bosne i Hercegovine zatezne kamate u sudskom postupku ne teku.

Članak 17.
(Određivanje dodatnih mjera)

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, u skladu s ovim zakonom i u granicama svojih nadležnosti, može odrediti i druge mjere koje su nužne za sprječavanje širenja epidemije prouzrokovane zaraznim bolestima, zaštitu prava osoba i nesmetano djelovanje pravosudnih i drugih tijela Bosne i Hercegovine.

Članak 18.
(Stupanje na snagu)

Ovaj zakon stupa na snagu sljedećega dana od dana objave u "Službenom glasniku BiH."

Broj 01,02-02-1-865/20
27. svibnja 2021. godine
Sarajevo

Predsjedateljica	Predsjedatelj
Zastupničkog doma	Doma naroda
Parlamentarne skupštine BiH	Parlamentarne skupštine BiH
Borjana Krišto, v. r.	**Bakir Izetbegović**, v. r.

На основу члана IV 4. а) Устава Босне и Херцеговине, Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине, на 20. сједници Представничког дома, одржаној 25. маја 2021. године, и на 18. сједници Дома народа, одржаној 27. маја 2021. године, усвојила је

ЗАКОН
О ПРИВРЕМЕНИМ МЈЕРАМА У РАДУ ПРАВОСУДНИХ И ДРУГИХ ОРГАНА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ЗА ВРИЈЕМЕ СТАЊА ПРИРОДНЕ ИЛИ ДРУГЕ НЕСРЕЋЕ НА ТЕРИТОРИЈИ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ГЛАВА I - ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1.
(Предмет)

Овим законом прописују се мјере у поступању у судским и другим поступцима пред Судом Босне и Херцеговине и Тужилаштвом Босне и Херцеговине (у даљем тексту: правосудни орган) и другим органима Босне и Херцеговине за вријеме проглашења стања природне или друге несреће на територији Босне и Херцеговине, ако постоји опасност од епидемије заразних болести.

Члан 2.
(Трајање мјера)

(1) Привремене мјере прописане овим законом и подзаконским актима донесеним на основу овог закона примјењиваће се након објављивања одлуке Савјета министара Босне и Херцеговине о проглашењу настанка стања природне или друге несреће на територији Босне и Херцеговине у "Службеном гласнику БиХ" и њеног ступања на снагу и трајаће најкасније до престанка важења наведене одлуке Савјета министара Босне и Херцеговине, односно до престанка природне или друге несреће.
(2) Сви изрази који су ради прегледности дати у једном граматичком роду без дискриминације односе се и на мушкарце и на жене.

ГЛАВА II - МЈЕРЕ У СУДСКОМ ПОСТУПКУ

Члан 3.
(Рокови у судском поступку)

(1) Рокови за остваривање права странке у свим поступцима пред правосудним органом, одређени законом, престају да теку за вријеме стања природне или друге несреће на територији Босне и Херцеговине, осим у хитним поступцима из члана 5. овог закона.
(2) Рок за подношење апелације Уставном суду Босне и Херцеговине престаје да тече за вријеме стања природне или друге несреће на територији Босне и Херцеговине.

Члан 4.
(Начин рада)

(1) За вријеме стања природне или друге несреће на територији Босне и Херцеговине правосудни орган неће примати странке нити одржавати расправу, осим у хитном поступку у складу са овим законом.
(2) За вријеме стања природне или друге несреће на територији Босне и Херцеговине комуникација између правосудног органа и странке, као и других учесника поступка, одвијаће се путем поште или електронским путем и неће се моћи вршити непосредна предаја поднесака нити преузимање писмена у правосудном органу.
(3) Лично уручивање докумената на основу закона се не врши, осим у хитним случајевима.
(4) Предсједник Суда Босне и Херцеговине и главни тужилац Тужилаштва Босне и Херцеговине дужни су да организују рад или минимум процеса рада правосудног органа којим руководи, уз поштовање свих мјера надлежних органа донесених ради спречавања ширења епидемије заразних болести, а с циљем заштите живота и здравља људи.
(5) Судија или предсједник вијећа, као и тужилац може поступати и спроводити све процесне радње и у другим предметима, ако се тиме неће угрозити живот и здравље учесника поступка.

Члан 5.
(Хитни судски поступак)

(1) Хитни судски поступак у смислу овог закона је кривични поступак везан за одређивање и укидање притвора, поступак у којем постоји опасност од застарјелости и у осталим хитним случајевима прописаним кривичним законодавством Босне и Херцеговине.
(2) Хитни судски поступак у смислу овог закона је и поступак за свако кривично дјело које је почињено за вријеме трајања стања природне или друге несреће и у вези са стањем природне или друге несреће.
(3) Хитни поступак у смислу овог закона је и поступак који је посебним прописом прописан као хитни.

Члан 6.
(Искључење јавности)

Судија или предсједник вијећа може, из разлога наведених у члану 1. овог закона, на рочишту ограничити или привремено, дјелимично или у цијелости искључити присуство јавности.

ГЛАВА III - МЈЕРЕ У УПРАВНОМ СПОРУ

Члан 7.
(Рокови у управном спору)

(1) За вријеме стања природне или друге несреће на територији Босне и Херцеговине не тече рок у управном спору који се односи на предузимање процесне радње странке и испуњење њене материјалне обавезе.
(2) Изузетно од става (1) овог члана, рок тече у појединачном управном спору, ако постоји опасност за живот и здравље људи, за имовину веће вриједности или ако је то потребно због хитног и ефикасног функционисања органа управе, управних организација и институција са јавним овлашћењима.

Члан 8.
(Начин рада)

(1) У управном спору усмена расправа и друге процесне радње у којем судија, службено лице, странка или други

учесник у поступку могу бити у непосредном контакту неће се спроводити осим у хитним случајевима.

(2) У управном спору јавност је искључена приликом извођења свих процесних радњи.

ГЛАВА IV - МЈЕРЕ ПРИ ИЗВРШАВАЊУ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА И ПРИТВОРА

Члан 9.

(Прекид застаријевања)

За вријеме стања природне или друге несреће на територији Босне и Херцеговине прекида се застаријевање извршења казне.

Члан 10.

(Позив осуђеном)

(1) За вријеме стања природне или друге несреће на територији Босне и Херцеговине Суд Босне и Херцеговине неће упућивати на издржавање казне лице правоснажно осуђено на казну затвора до пет година, осим лица осуђених за кривична дјела XVI - ГЛАВА ШЕСНАЕСТА - КРИВИЧНА ДЈЕЛА ПРОТИВ ИНТЕГРИТЕТА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ, члана 201. (Тероризам), члана 202. (Финансирање терористичких активности), члана 202а. (Јавно подстицање на терористичке активности), члана 202б. (Врбовање ради терористичких активности), члана 202ц. (Обука за извођење терористичких активности), члана 202д. (Организовање терористичке групе) и члана 250. (Организовани криминал) Кривичног закона Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10, 47/14, 22/15, 40/15), као и за кривична дјела из члана 169. став 2. тачка а) Закона Босне и Херцеговине о извршењу кривичних санкција, притвора и других мјера ("Службени гласник БиХ", број 22/16).

(2) За лице упућено на издржавање казне из става (1) овог члана Суд Босне и Херцеговине ће, сходно члану 139. Закона Босне и Херцеговине о извршењу кривичних санкција, притвора и других мјера, рјешењем наложити здравственој установи мјеста пребивалишта или боравишта осуђеног лица обавезно тестирање на заразне болести изазване епидемијом заразних болести.

(3) За осуђено лице за које се утврди да је заражено болешћу из става (2) овог члана Суд Босне и Херцеговине ће извршити одгађање извршења казне у складу са чланом 145. Закона Босне и Херцеговине о извршењу кривичних санкција, притвора и других мјера.

(4) Ако се утврди да је лице које се налази на издржавању казне затвора заражено болешћу из става (2) овог члана, такво лице ће се упутити на дању хоспитализацију у здравствену установу предвиђену за такве случајеве, а у складу са чл. 81. и 82. Закона Босне и Херцеговине о извршењу кривичних санкција, притвора и других мјера.

Члан 11.

(Мјере при одређивању притвора)

Мјере из члана 10. ст. (2) до (4) овог закона примјењују се и на лица којима се одређује притвор.

ГЛАВА V - МЈЕРЕ У ПОСТУПКУ ЕКСТРАДИЦИЈЕ И ОСТВАРИВАЊА АЛИМЕНТАЦИОНОГ ЗАХТЈЕВА

Члан 12.

(Поступање у поступку екстрадиције)

(1) Сви поступци у вези с екстрадицијом лица у Босну и Херцеговину и из Босне и Херцеговине спроводе се у складу с Европском конвенцијом о екстрадицији са додатним протоколима, укључујући и рокове за привремено притварање и екстрадицију потраживаног лица из Конвенције.

(2) Рок предвиђен чланом 39. став (3) Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима ("Службени гласник БиХ", бр. 53/09 и 58/13) може се у вријеме важења овог закона продужити најдуже за још три мјесеца.

Члан 13.

(Остваривање алиментационог захтјева)

Сви поступци у вези с остваривањем алиментационог захтјева у Босни и Херцеговини и ван Босне и Херцеговине спроводе се у складу с одлукама Европског суда за људска права и одредбама овог закона, уз поштовање минимума права прописаних Конвенцијом о остваривању алиментационих захтјева у иностранству.

ГЛАВА VI - МЈЕРЕ У УПРАВНОМ ПОСТУПКУ

Члан 14.

(Рокови у управном поступку)

(1) За вријеме стања природне или друге несреће на територији Босне и Херцеговине не тече рок у управном поступку који се односи на предузимање процесне радње странке и испуњење њених права и обавеза, као ни рок који се односи на поступање органа управе и на доношење управног акта.

(2) Без обзира на одредбу става (1) овог члана, рок тече у појединачним управним поступцима ако постоји опасност за живот и здравље људи, за јавни ред и мир, за јавну безбједност, за имовину веће вриједности или ако је то потребно због хитног и ефикасног функционисања власти.

(3) У одлуци или рјешењу у којем се одређује рок странка се мора упозорити о току рока у складу с овим чланом.

Члан 15.

(Начин рада органа управе)

(1) За вријеме стања природне или друге несреће на територији Босне и Херцеговине комуникација између органа управе и странке, као и других учесника поступка одвијаће се путем поште или електронским путем и неће се моћи вршити непосредна предаја поднесака нити преузимање писмена у органу управе.

(2) У управном поступку усмена расправа и друге процесне радње у којем службено лице, странка или други учесник могу бити у непосредном контакту неће се спроводити осим у хитним случајевима.

(3) У управном поступку јавност је искључена приликом извођења свих процесних радњи.

ГЛАВА VII - ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 16.

(Затезне камате)

За вријеме стања природне или друге несреће на територији Босне и Херцеговине затезне камате у судском поступку не теку.

Члан 17.

(Одређивање додатних мјера)

Савјет министара Босне и Херцеговине, у складу с овим законом и у оквиру својих надлежности, може одредити и друге мјере које су нужне за спречавање ширења епидемије проузроковане заразним болестима, заштиту права лица и несметано дјеловање правосудних и других органа Босне и Херцеговине.

Član 18.
(Stupanje na snagu)

Ovaj zakon stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Broj 01,02-02-1-865/20
27. maja 2021. godine
Sarajevo

Predsjedavajuća Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH	Predsjedavajući Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH
Borjana Krišto, s. r.	**Bakir Izetbegović**, s. r.

546

Na osnovu člana IV. 4. a) Ustava Bosne i Hercegovine, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, na 15. sjednici Predstavničkog doma, održanoj 11. januara 2021. godine, i na 18. sjednici Doma naroda, održanoj 27. maja 2021. godine, usvojila je

ZAKON
O IZMJENI I DOPUNI ZAKONA O STRANCIMA

Član 1.

U Zakonu o strancima ("Službeni glasnik BiH", broj 88/15) u članu 106. stav (1) pod tačkom h) iza riječi: "s obilježjem" dodaju se riječi: "posjedovanja i omogućavanja uživanja opojnih droga ili".

U članu 106. stav (1) pod tačkom i) briše se interpunkcijski znak tačka-zarez i dodaju se riječi: "ili je pravosnažno kažnjen za prekršaj s elementima nasilja ili kršenja javnog reda i mira".

Član 2.

U članu 109. stav (2) riječi: "pravosnažno osuđen za teško krivično djelo" zamjenjuju se riječima: "pravosnažno osuđen za krivično djelo za koje se može izreći kazna zatvora od jedne godine ili teža kazna ili je registriran kao višestruki počinilac prekršaja s elementima nasilja ili kršenja javnog reda i mira na teritoriji BiH".

Član 3.

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Broj 01,02-02-1-2310/20
27. maja 2021. godine
Sarajevo

Predsjedavajuća Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH	Predsjedavajući Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH
Borjana Krišto, s. r.	**Bakir Izetbegović**, s. r.

Na temelju članka IV.4.a) Ustava Bosne i Hercegovine, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, na 15. sjednici Zastupničkog doma, održanoj 11. siječnja 2021. godine i na 18. sjednici Doma naroda, održanoj 27. svibnja 2021. godine, usvojila je

ZAKON
O IZMJENI I DOPUNI ZAKONA O STRANCIMA

Članak 1.

U Zakonu o strancima ("Službeni glasnik BiH", broj 88/15) u članku 106. stavku (1) pod točkom h) iza riječi: "s obilježjem" dodaju se riječi: "posjedovanja i omogućavanja uživanja opojnih droga ili".

U članku 106. stavku (1) pod točkom i) briše se interpunkcijski znak točka-zarez i dodaju se riječi: "ili je pravomoćno kažnjen za prekršaj s elementima nasilja ili kršenja javnog reda i mira".

Članak 2.

U članku 109. stavku (2) riječi: "pravomoćno osuđen za teško kazneno djelo" zamjenjuju se riječima: "pravomoćno osuđen za kazneno djelo za koje se može izreći kazna zatvora od jedne godine ili teža kazna ili je registriran kao višestruki počinitelj prekršaja s elementima nasilja ili kršenja javnog reda i mira na teritoriju BiH".

Članak 3.

Ovaj zakon stupa na snagu osmoga dana od dana objave u "Službenom glasniku BiH".

Broj 01,02-02-1-2310/20
27. svibnja 2021. godine
Sarajevo

Predsjedateljica Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine BiH	Predsjedatelj Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH
Borjana Krišto, v. r.	**Bakir Izetbegović**, v. r.

На основу члана IV 4. а) Устава Босне и Херцеговине, Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине, на 15. сједници Представничког дома, одржаној 11. јануара 2021. године и на 18. сједници Дома народа, одржаној 27. маја 2021. године, усвојила је

ЗАКОН
О ИЗМЈЕНИ И ДОПУНИ ЗАКОНА О СТРАНЦИМА

Члан 1.

У Закону о странцима ("Службени гласник БиХ", број 88/15) у члану 106. став (1) под тачком х) иза ријечи: "с обиљежјем" додају се ријечи: "посједовања и омогућавања уживања опојних дрога или".

У члану 106. став (1) под тачком и) брише се интерпункцијски знак тачка са запетом и додају се ријечи: "или је правоснажно кажњен за прекршај са елементима насиља или кршења јавног реда и мира".

Члан 2.

У члану 109. став (2) ријечи: "правоснажно осуђен за тешко кривично дјело" замјењују се ријечима: "правоснажно осуђен за кривично дјело за које се може изрећи казна затвора од једне године или тежа казна или је регистрован као вишеструки починилац прекршаја са елементима насиља или кршења јавног реда и мира на територији БиХ".

Члан 3.

Овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ".

Број 01,02-02-1-2310/20
27. маја 2021. године
Сарајево

Предсједавајућа Представничког дома Парламентарне скупштине БиХ	Предсједавајући Дома народа Парламентарне скупштине БиХ
Борјана Кришто, с. р.	**Бакир Изетбеговић**, с. р.

547

Na osnovu člana 26. stav (1) Zakona o Javnom radiotelevizijskom servisu Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 92/05 i 32/10), Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, na 20. sjednici Predstavničkog doma, održanoj 25.

maja 2021. godine, i na 18. sjednici Doma naroda, održanoj 27. maja 2021. godine, donijela je

ODLUKU
O IMENOVANJU ČLANOVA UPRAVNOG ODBORA JAVNOG RADIOTELEVIZIJSKOG SERVISA BOSNE I HERCEGOVINE

Član 1.

Za članove Upravnog odbora Javnog radiotelevizijskog servisa Bosne i Hercegovine, na mandat od četiri godine, imenuju se:

1. Elvir Lemeš iz bošnjačkog naroda,
2. Valentina Rupčić iz hrvatskog naroda,
3. Rajko Radovanović iz srpskog naroda,
4. Slavko Rolih iz reda ostalih.

Član 2.

Ova odluka stupa na snagu danom objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Broj 01,02-34-1-99/21
27. maja 2021. godine
Sarajevo

Predsjedavajuća Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH **Borjana Krišto**, s. r.	Predsjedavajući Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH **Bakir Izetbegović**, s. r.

Na temelju članka 26. stavka (1) Zakona o Javnom radiotelevizijskom servisu Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 92/05 i 32/10), Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine na 20. sjednici Zastupničkog doma, održanoj 25. svibnja 2021. godine, i na 18. sjednici Doma naroda, održanoj 27. svibnja 2021. godine, donijela je

ODLUKU
O IMENOVANJU ČLANOVA UPRAVNOG ODBORA JAVNOG RADIOTELEVIZIJSKOG SERVISA BOSNE I HERCEGOVINE

Članak 1.

Članovima Upravnog odbora Javnog radiotelevizijskog servisa Bosne i Hercegovine, na mandat od četiri godine, imenuju se:

1. Elvir Lemeš, iz bošnjačkog naroda,
2. Valentina Rupčić, iz hrvatskog naroda,
3. Rajko Radovanović, iz srpskog naroda,
4. Slavko Rolih, iz reda ostalih.

Članak 2.

Ova Odluka stupa na snagu danom objave u "Službenom glasniku BiH".

Broj 01,02-34-1-99/21
27. svibnja 2021. godine
Sarajevo

Predsjedateljica Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine BiH **Borjana Krišto**, v. r.	Predsjedatelj Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH **Bakir Izetbegović**, v. r.

На основу члана 26. став (1) Закона о Јавном радиотелевизијском сервису Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 92/05 и 32/10), Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине, на 20. сједници Представничког дома, одржаној 25. маја 2021. године, и на 18. сједници Дома народа, одржаној 27. маја 2021. године, донијела је

ОДЛУКУ
О ИМЕНОВАЊУ ЧЛАНОВА УПРАВНОГ ОДБОРА ЈАВНОГ РАДИО-ТЕЛЕВИЗИЈСКОГ СЕРВИСА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Члан 1.

За чланове Управног одбора Јавног радио-телевизијског сервиса Босне и Херцеговине, на мандат од четири године, именују се:

1. Елвир Лемеш из бошњачког народа,
2. Валентина Рупчић из хрватског народа,
3. Рајко Радовановић из српског народа,
4. Славко Ролих из реда осталих.

Члан 2.

Ова одлука ступа на снагу даном објављивања у "Службеном гласнику БиХ".

Број 01,02-34-1-99/21
27. маја 2021. године
Сарајево

Предсједавајућа Представничког дома Парламентарне скупштине БиХ **Борјана Кришто**, с. р.	Предсједавајући Дома народа Парламентарне скупштине БиХ **Бакир Изетбеговић**, с. р.

VIJEĆE MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE

548

Na osnovu člana 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), a u vezi sa članom 8. stav (1) i članom 13. tačka i) Okvirnog zakona o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", broj 50/68), na prijedlog Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 51. vanrednoj (telefonskoj) sjednici održanoj dana 07.05.2021. godine, donijelo je

ODLUKU
O PRIHVATU HUMANITARNE POMOĆI UJEDINJENIH ARAPSKIH EMIRATA U PREHRAMBENIM NAMIRNICAMA

Član 1.
(Predmet odluke)

Ovom Odlukom Vijeće ministara Bosne i Hercegovine prihvata humanitarnu pomoć Ujedinjenih Arapskih Emirata u prehrambenim namirnicama namijenjenim socijalno ugroženim kategorijama stanovništva u Bosni i Hercegovini.

Član 2.
(Sadržaj pomoći)

Pomoć se sastoji iz dvije vrste prehrambenih paketa sa sadržajem i količinama kako slijedi:

a) Paket tip A - brašno 10 kg, šećer 5 kg, makaroni 6 pakovanja, pasulj 8 pakovanja - 1.160 paketa;
b) Paket tip B - riža 10 kg, ulje 1,5 litara, tunjevina 8 pakovanja, mlijeko u prahu 1 pakovanje, so 2 kg, pasulj 8 pakovanja, leća 2 kg, čaj 1 pakovanje - 1.120 paketa.

Član 3.
(Princip raspodjele pomoći)

Pomoć iz člana 1. ove Odluke raspodjeljuje se prema sljedećim principima:

a) 61,50% za Federaciju Bosne i Hercegovine;
b) 37,50% za Republiku Srpsku;

c) 1% za Brčko distrikt Bosne i Hercegovine.

Član 4.
(Primalac pomoći)

(1) Pomoć iz člana 1. ove Odluke prima Društvo Crvenog krsta/križa Bosne i Hercegovine, o čemu će Vijeće ministara Bosne i Hercegovine donijeti posebnu Odluku.
(2) Raspodjelu pomoći će vršiti Društvo Crvenog krsta/križa Bosne i Hercegovine u skladu sa principima iz člana 2. ove Odluke.

Član 5.
(Finansijska sredstva)

(1) Finansijska sredstva potrebna za realizaciju ove Odluke se osiguravaju iz tekuće rezerve Budžeta institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine za 2021. godinu u iznosu od 4.000,00 KM.
(2) Finansijska sredstva iz stava (1) ovog člana će biti dodijeljena Društvu crvenog krsta/križa Bosne i Hercegovine.

Član 6.
(Nadležnost za realizaciju)

(1) Za realizaciju ove Odluke u roku od 15 dana zadužuju se Ministarstvo finansija i trezora Bosne i Hercegovine.
(2) U roku od 30 dana od dostavljenog izvještaja društva Crvenog krsta/križa Bosne i Hercegovine iz stave (1) ovog člana, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine podnosi izvještaj o realizaciji ove Odluke Vijeću ministara Bosne i Hercegovine.

Član 7.
(Izvještavanje)

Društvo Crvenog krsta/križa Bosne i Hercegovine nakon realizacije podnosi izvještaj Ministarstvu sigurnosti Bosne i Hercegovine, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine podnosi izvještaj o realizaciji Odluke Vijeću ministara Bosne i Hercegovine.

Član 8.
(Stupanje na snagu)

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 101/21
07. maja 2021. godine
Sarajevo

Predsjedavajući
Vijeća ministara BiH
Dr. **Zoran Tegeltija**, s. r.

Na temelju članka 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), a u vezi s člankom 8. stavak (1) i člankom 13. točka i) Okvirnog zakona o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", broj 50/68), na prijedlog Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 51. izvanrednoj (telefonskoj) sjednici održanoj dana 7. 5. 2021. godine, donijelo je

ODLUKU
O PRIHVATU HUMANITARNE POMOĆI UJEDINJENIH ARAPSKIH EMIRATA U PREHRAMBENIM NAMIRNICAMA

Članak 1.
(Predmet odluke)

Ovom Odlukom Vijeće ministara Bosne i Hercegovine prihvaća humanitarnu pomoć Ujedinjenih Arapskih Emirata u prehrambenim namirnicama namijenjenim socijalno ugroženim kategorijama stanovništva u Bosni i Hercegovini.

Članak 2.
(Sadržaj pomoći)

Pomoć se sastoji iz dvije vrste prehrambenih paketa sa sadržajem i količinama kako slijedi:

a) Paket tip A - brašno 10 kg, šećer 5 kg, makaroni 6 pakovanja, grah 8 pakovanja - 1.160 paketa;
b) Paket tip B - riža 10 kg, ulje 1,5 litara, tunjevina 8 pakovanja, mlijeko u prahu 1 pakovanje, sol 2 kg, grah 8 pakovanja, leća 2 kg, čaj 1 pakovanje - 1.120 paketa.

Članak 3.
(Princip raspodjele pomoći)

Pomoć iz članka 1. ove Odluke raspodjeljuje se prema sljedećim principima:

a) 61,50% za Federaciju Bosne i Hercegovine;
b) 37,50% za Republiku Srpsku;
c) 1% za Brčko distrikt Bosne i Hercegovine.

Članak 4.
(Primatelj pomoći)

(1) Pomoć iz članka 1. ove Odluke prima Društvo Crvenog križa/krsta Bosne i Hercegovine, o čemu će Vijeće ministara Bosne i Hercegovine donijeti posebnu Odluku.
(2) Raspodjelu pomoći će vršiti Društvo Crvenog križa/krsta Bosne i Hercegovine sukladno principima iz članka 2. ove Odluke.

Članak 5.
(Financijska sredstva)

(1) Financijska sredstva potrebna za realizaciju ove Odluke se osiguravaju iz tekuće pričuve Proračuna institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obveza Bosne i Hercegovine za 2021. godinu u iznosu od 4.000,00 KM.
(2) Financijska sredstva iz stavka (1) ovog članka će biti dodijeljena Društvu crvenog križa/krsta Bosne i Hercegovine.

Članak 6.
(Nadležnost za realizaciju)

(1) Za realizaciju ove Odluke u roku od 15 dana zadužuje se Ministarstvo financija i trezora Bosne i Hercegovine.
(2) U roku od 30 dana od dostavljenog izvješća društva Crvenog križa/krsta Bosne i Hercegovine iz stavka (1) ovog članka, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine podnosi izvješće o realizaciji ove Odluke Vijeću ministara Bosne i Hercegovine.

Članak 7.
(Izvještavanje)

Društvo Crvenog križa/krsta Bosne i Hercegovine nakon realizacije podnosi izvješće Ministarstvu sigurnosti Bosne i Hercegovine, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine podnosi izvješće o realizaciji Odluke Vijeću ministara Bosne i Hercegovine.

Članak 8.
(Stupanje na snagu)

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 101/21
7. svibnja 2021. godine
Sarajevo

Predsjedatelj
Vijeća ministara BiH
Dr. **Zoran Tegeltija**, v. r.

На основу члана 17. Закона о Савјету министара Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 и 24/08), а у вези са чланом 8. став (1) и члана 13. тачка и) Оквирног закона о заштити и спасавању људи и материјалних добара од природних и других несрећа у Босни и Херцеговини ("Службени гласник

БиХ", број 50/68), на приједлог Министарства безбједности Босне и Херцеговине, Савјет министара Босне и Херцеговине, на 51. ванредној (телефонској) сједници одржаној дана 07.05.2021. године, донио је

ОДЛУКУ
О ПРИХВАТАЊУ ХУМАНИТАРНЕ ПОМОЋИ УЈЕДИЊЕНИХ АРАПСКИХ ЕМИРАТА У ПРЕХРАМБЕНИМ НАМИРНИЦАМА

Члан 1.
(Предмет одлуке)

Овом Одлуком Савјет министара Босне и Херцеговине прихвата хуманитарну помоћ Уједињених Арапских Емирата у прехрамбеним намирницама намијењеним социјално угроженим категоријама становништва у Босни и Херцеговини.

Члан 2.
(Садржај помоћи)

Помоћ се састоји из двије врсте прехрамбених пакета са садржајем и количинама како слиједи:

а) Пакет врста А - брашно 10 кг, шећер 5 кг, макарони 6 паковања, пасуљ 8 паковања - 1.160 пакета;
б) Пакет врста Б - рижа 10 кг, уље 1,5 литара, туњевина 8 паковања, млијеко у праху 1 паковање, со 2 кг, пасуљ 8 паковања, леђа 2 кг, чај 1 паковање - 1.120 пакета.

Члан 3.
(Принцип расподјеле помоћи)

Помоћ из члана 1. ове Одлуке расподјељује се према слиједећим принципима:

а) 61,50% за Федерацију Босне и Херцеговине;
б) 37,50% за Републику Српску;
ц) 1 % за Брчко дистрикт Босне и Херцеговине.

Члан 4.
(Прималац помоћи)

(1) Помоћ из члана 1. ове Одлуке прима Друштво Црвеног крста/крижа Босне и Херцеговине, о чему ће Савјет министара Босне и Херцеговине донијети посебну Одлуку.
(2) Расподјелу помоћи вршиће Друштво Црвеног крста/крижа Босне и Херцеговине у складу са принципима из члана 2. ове Одлуке.

Члан 5.
(Финансијска средства)

(1) Финансијска средства потребна за реализацију ове Одлуке се обезбјеђују из текуће резерве Буџета институција Босне и Херцеговине и међународних обавеза Босне и Херцеговине за 2021. годину у износу од 4.000,00 КМ.
(2) Финансијска средства из става (1) овог члана биће додијељена Друштву црвеног крста/крижа Босне и Херцеговине.

Члан 6.
(Надлежност за реализацију)

(1) За реализацију ове Одлуке у року од 15 дана задужује се Министарство финансија и трезора Босне и Херцеговине.
(2) У року од 30 дана од достављеног извјештаја друштва Црвеног крста/крижа Босне и Херцеговине из ставе (1) овог члана, Министарство безбједности Босне и Херцеговине подноси извјештај о реализацији ове Одлуке Савјету министара Босне и Херцеговине.

Члан 7.
(Извјештавање)

Друштво Црвеног крста/крижа Босне и Херцеговине након реализације подноси извјештај Министарству безбједности Босне и Херцеговине, Министарство безбједности Босне и Херцеговине подноси извјештај о реализацији Одлуке Савјету министара Босне и Херцеговине.

Члан 8.
(Ступање на снагу)

Ова Одлука ступа на снагу даном доношења и објављује се у "Службеном гласнику БиХ".

СМ број 101/21
07. маја 2021. године
Сарајево

Предсједавајући
Савјета министара БиХ
Др **Зоран Тегелтија**, с. р.

MINISTARSTVO PRAVDE BOSNE I HERCEGOVINE

549

Na osnovu člana 61. stav (2) Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", br. 32/02 i 102/09), članka 28. stavak (2) Zakona o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 19/02, 35/03, 4/04, 17/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/07, 43/09, 8/10, 40/12 i 93/17), a po prethodno pribavljenom mišljenju Agencije za državnu službu BiH broj 03-34-2-808-7/20 od 04.05.2021. godine, ministar pravde Bosne i Hercegovine donosi

RJEŠENJE
O IMENOVANJU RUKOVODEĆE DRŽAVNE SLUŽBENICE - POMOĆNICA MINISTRA ZA UPRAVU U MINISTARSTVU PRAVDE BiH

1. Imenuje se Slavka Alagić na radno mjesto rukovodeće državne službenice - pomoćnica ministra za upravu u Ministarstvu pravde BiH od 01.06.2021. godine.
2. Rukovodećoj državnoj službenici iz tačke 1. ovog rješenja pripada plata iz B6 platnog razreda, kao i druga prava i obaveze sukladno s važećim propisima.
3. Ovo rješenje stupa na snagu 01.06.2021. godine i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

Obrazloženje

Ministarstvo pravde BiH je aktom broj 05-34-2-5430/20 od 01.09.2020. godine zatražilo od Agencije za državnu službu BiH, u skladu sa članom 21. Zakona o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Zakon o državnoj službi), javno oglašavanje u svrhu popune upražnjenog radnog mjesta rukovodećeg državnog službenika - pomoćnik ministra za upravu u Ministarstvu pravde Bosne i Hercegovine.

Nakon provedene konkursne procedure po raspisanom Javnom oglasu, Agencija za državnu službu BiH dostavila je Ministarstvu pravde BiH, aktom broj 03-34-2-808-7/20 od 04.05.2021. godine, u skladu sa članom 28. stav (2) Zakona o državnoj službi, mišljenje za imenovanje rukovodećeg državnog službenika - pomoćnik ministra za upravu u Ministarstvu pravde Bosne i Hercegovine i predložila da se Slavka Alagić, kao najuspješnija kandidatkinja, imenuje na navedeno radno mjesto.

U skladu sa navedenim, odlučeno je kao u dispozitivu rješenja.

Pouka o pravnom lijeku: Protiv ovog rješenja može se izjaviti žalba Odboru državne službe za žalbe putem Ministarstva pravde BiH u roku od 8 dana od dana njegovog prijema.

Broj 05-34-2-5430/20
25. maja 2021. godine
Sarajevo

Ministar
Josip Grubeša, s. r.

Temeljem članka 61. stavak (2) Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", br. 32/02 i 102/09), članka 28. stavak (2) Zakona o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 19/02, 35/03, 4/04, 17/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/07, 43/09, 8/10, 40/12 i 93/17), a po prethodno pribavljenom mišljenju Agencije za državnu službu BiH broj 03-34-2-808-7/20 od 04.05.2021. godine, ministar pravde Bosne i Hercegovine donosi

RJEŠENJE
O IMENOVANJU RUKOVODEĆE DRŽAVNE SLUŽBENICE - POMOĆNICA MINISTRA ZA UPRAVU U MINISTARSTVU PRAVDE BiH

RJEŠENJE

1. Imenuje se Slavka Alagić na radno mjesto rukovodeće državne službenice - pomoćnica ministra za upravu u Ministarstvu pravde BiH od 01.06.2021. godine.
2. Rukovodećoj državnoj službenici iz točke 1. ovog rješenja pripada plaća iz B6 platnog razreda, kao i druga prava i obveze sukladno s važećim propisima.
3. Ovo rješenje stupa na snagu 01.06.2021. godine i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

Obrazloženje

Ministarstvo pravde BiH je aktom broj 05-34-2-5430/20 od 01.09.2020. godine zatražilo od Agencije za državnu službu BiH, sukladno članku 21. Zakona o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Zakon o državnoj službi) javno oglašavanje u svrhu popune upražnjenog radnog mjesta rukovodećeg državnog službenika - pomoćnik ministra za upravu u Ministarstvu pravde Bosne i Hercegovine.

Nakon provedene natječajne procedure po raspisanom Javnom oglasu, Agencija za državnu službu BiH dostavila je Ministarstvu pravde BiH, aktom broj 03-34-2-808-7/20 od 04.05.2021. godine, sukladno članku 28. stavak (2) Zakona o državnoj službi mišljenje za imenovanje rukovodećeg državnog službenika - pomoćnik ministra za upravu u Ministarstvu pravde Bosne i Hercegovine i predložila da se Slavka Alagić, kao najuspješnija kandidatkinja, imenuje na navedeno radno mjesto.

Sukladno navedenom, odlučeno je kao u dispozitivu rješenja.

Pouka o pravnom lijeku: Protiv ovog rješenja može se izjaviti žalba Odboru državne službe za žalbe putem Ministarstva pravde BiH u roku od 8 dana od dana njegovog primitka.

Broj 05-34-2-5430/20
25. svibnja 2021. godine
Sarajevo

Ministar
Josip Grubeša, v. r.

На основу члана 61. став (2) Закона о управи ("Службени гласник БиХ", бр. 32/02 и 102/09), чланка 28. ставак (2) Закона о државној служби у институцијама Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 19/02, 35/03, 4/04, 17/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/07, 43/09, 8/10, 40/12 и 93/17), а по претходно прибављеном мишљењу Агенције за државну службу БиХ број 03-34-2-808-7/20 од 04.05.2021. године, министар правде Босне и Херцеговине доноси

РЈЕШЕЊЕ
О ИМЕНОВАЊУ РУКОВОДЕЋЕ ДРЖАВНЕ СЛУЖБЕНИЦЕ - ПОМОЋНИЦА МИНИСТРА ЗА УПРАВУ У МИНИСТАРСТВУ ПРАВДЕ БиХ

1. Именује се Славка Алагић на радно мјесто руководеће државне службенице - помоћница министра за управу у Министарству правде БиХ од 1.6.2021. године.
2. Руководећој државној службеници из тачке 1. овог рјешења припада плата из Б6 платног разреда, као и друга права и обавезе сукладно с важећим прописима.
3. Ово рјешење ступа на снагу 1.6.2021. године и објављује се у "Службеном гласнику БиХ".

Образложење

Министарство правде БиХ је актом број 05-34-2-5430/20 од 1.9.2020. године затражило од Агенције за државну службу БиХ, у складу са чланом 21. Закона о државној служби у институцијама Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Закон о државној служби), јавно оглашавање у сврху попуне упражњеног радног мјеста руководећег државног службеника - помоћник министра за управу у Министарству правде Босне и Херцеговине.

Након проведене конкурсне процедуре по расписаном Јавном огласу, Агенција за државну службу БиХ доставила је Министарству правде БиХ, актом број 03-34-2-808-7/20 од 4.5.2021. године, у складу са чланом 28. став (2) Закона о државној служби мишљење за именовању руководећег државног службеника - помоћник министра за управу у Министарству правде Босне и Херцеговине и предложила да се Славка Алагић, као најуспјешнија кандидаткиња, именује на наведено радно мјесто.

У складу са наведеним, одлучено је као у диспозитиву рјешења.

Поука о правном лијеку: Против овог рјешења може се изјавити жалба Одбору државне службе за жалбе путем Министарства правде БиХ у року од 8 дана од дана његовог пријема.

Број 05-34-2-5430/20
25. маја 2021. године
Сарајево

Министар
Јосип Грубеша, с. р.

(Sl-770/21-G)

BOSNA I HERCEGOVINA
UPRAVA ZA INDIREKTNO OPOREZIVANJE

550

Na osnovu člana 15. Zakona o Upravi za indirektno oporezivanje ("Službeni glasnik BiH", broj 89/05) i člana 61. stav (2) Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", br. 32/02, 102/09 i 72/17), direktor Uprave za indirektno oporezivanje donosi

UPUTSTVO
O PROCESU UPRAVLJANJA RIZICIMA POŠTOVANJA PROPISA O INDIREKTNOM OPOREZIVANJU

DIO PRVI - OPĆE ODREDBE

Član 1.
(Predmet)

Ovim Uputstvom propisuje se proces analize i upravljanja rizicima poštovanja propisa o indirektnom oporezivanju u Upravi za indirektno oporezivanje (u daljnjem tekstu: UIO), način rada Odjeljenja za analizu i upravljanje rizicima (u daljnjem tekstu: OAUR), suradnja OAUR sa drugim organizacionim jedinicama UIO i drugim institucijama te uspostavljanje i način rada Komisije za upravljanje rizicima poštovanja propisa o indirektnom oporezivanju (u daljnjem tekstu: Komisija).

Član 2.
(Definicije)

Izrazi korišteni u ovom Uputstvu imaju sljedeće značenje:

a) Rizik je mogućnost nastajanja neželjenih, negativnih posljedica određenih događaja, tj. bilo kakav negativan uticaj na ostvarenje kratkoročnih i dugoročnih ciljeva UIO.

b) Proces upravljanja rizicima poštovanja propisa o indirektnom oporezivanju (eng. Compliance Risk Management) je strukturiran iterativni proces za sistemsku identifikaciju rizika, analizu rizika, procjenu rizika i utvrđivanje prioriteta, obradu i analizu uspješnosti (evaluaciju).
c) Porezni obveznik je registrirani obveznik indirektnih poreza i drugo lice koje ima ili može imati obavezu indirektnih poreza.
d) Strateška analiza rizika je analiza koja podrazumijeva sticanje saznanja o riziku i općim tendencijama u određenoj oblasti sa ciljem planiranja operacija i rasporeda resursa kod dugoročnih mjera.
e) Taktička analiza rizika je analiza koja ima srednjoročne i kratkoročne ciljeve i usmjerena je na predlaganje mjera za otklanjanje rizika za specifične oblasti, segmente ili određene grupe poreznih obveznika.
f) Operativna analiza rizika je analiza usmjerena na predlaganje direktnih mjera za određenog poreznog obveznika.
g) Područje rizika je skup sličnih rizika imanentnih jednoj oblasti, odnosno osnovnim aktivnostima poreznih obveznika u ispunjavanju obaveza indirektnih poreza.
h) Rizik poštovanja propisa o indirektnom oporezivanju predstavlja mogućnost gubitka prihoda ukoliko poslovni subjekt ne ispuni neku od četiri osnovne obaveze poreznih obveznika (tj. upis u Jedinstveni registar obveznika indirektnih poreza, podnošenje poreznih prijava, tačan unos podataka u porezne prijave i plaćanje).
i) Matrica rizika je analitički alat za procjenu nivoa rizika. Određena je uticajem i vjerovatnoćom nastanka nepovoljnog događaja u formatu (*nxn*) pri čemu su determinante matrice vrednovane u rasponu od jedan do *n*, a gradacija rizika od nižeg ka višem.
j) Metoda slučajnog uzorka (random kontrola) predstavlja slučajni odabir poreznih obveznika za kontrolu u cilju: ocjene nivoa poštovanja poreznih propisa od strane poreznih obveznika, identifikacije novih rizika, prepoznavanja rizika svojstvenih određenoj djelatnosti, profiliranja obveznika, osiguravanja informacija i znanja za buduće kontrolne aktivnosti, validacije modela analize rizika ili nastojanja da svi obveznici imaju istu vjerovatnoću da budu predmetom kontrole.
k) Parametri (indikatori) rizika su logička pravila koja obično uključuju uvjetovanost i koja procjenjuju istinitost hipoteze.
l) Registar parametara rizika je instrument za dokumentiranje i grupiranje parametara rizika.
m) Ponder rizika je vrijednost koja se dodaje pojedinim parametrima rizika u cilju valorizacije odnosnih parametara.
n) Parametarski model je sistem hipoteza, podataka i zaključaka prikazan kao matematički opis stanja. Model baziran na pravilima ima dva kriterija: broj prekršenih pravila i broj bodova rizika.
o) Hipoteza je prijedlog koji je napravljen na temelju poznatih činjenica kao polazište za daljnju istragu. Hipoteza je izjava sljedećeg oblika "Ako je X istinit, postoji rizik poštovanja propisa o indirektnom oporezivanju".
p) Benčmarking (eng. Benchmarking) je metod poređenja vrijednosnih kriterijuma koji podrazumijeva sistematično poređenje performansi pojedinačnog obveznika sa obveznicima koji pripadaju istom segmentu ili istoj vrsti djelatnosti.
r) Mapiranje rizika je dio procesa upravljanja rizicima u kom se identifikovani rizici grupiraju po području rizika i dokumentiraju u Registar rizika.
s) Registar rizika je instrument za dokumentiranje identifikovanih rizika i mjera za upravljanje rizicima.
t) Izvještaj o rizičnoj oblasti predstavlja dokument u kome je dat pregled stanja i ključnih rizika u rizičnoj oblasti (djelatnost, vrsta prihoda, drugi segmenti) i koji se kontinuirano dopunjava saznanjima o novim rizicima i preduzetim mjerama na smanjenju rizika u okviru Programa poštovanja propisa rizične oblasti.

Član 3.

(Upotreba izraza u muškom i ženskom rodu)

Riječi koje su radi preglednosti u propisu navedene u jednom rodu bez diskriminacije odnose se i na muški i na ženski rod.

DIO DRUGI - OPĆI PRINCIPI UPRAVLJANJA RIZICIMA POŠTOVANJA PROPISA O INDIREKTNOM OPOREZIVANJU

Član 4.

(Faze procesa upravljanja rizicima)

(1) Proces upravljanja rizicima poštovanja propisa o indirektnom oporezivanju determiniran je sljedećim fazama:
a) identifikacija rizika,
b) analiza rizika,
c) procjena rizika i utvrđivanje prioriteta,
d) obrada rizika,
e) analiza uspješnosti (evaluacija).
(2) Identifikacija rizika je faza u kojoj se određuju mogući izvori rizika, nivo rizika koji ugrožava ostvarenje ciljeva te vrši popis mogućih rizika.
(3) Analiza rizika je faza tokom koje se rizici ispituju kako bi se otkrile njihove glavne komponente i karakteristike. Izvodi se prikupljanjem i obradom podataka i informacija čime se stiču saznanja o određenom riziku.
(4) Procjena rizika i utvrđivanje prioriteta je faza u kojoj se rezultati analize rizika unose u matricu rizika na osnovu koje se definiraju prioriteti za identifikovane rizike. Identifikovani, procijenjeni rizici mapiraju se u Registar rizika.
(5) Obrada rizika je proces odabira aktivnosti za otklanjanje negativnog učinka rizika na kratkoročne ciljeve.
(6) Analiza uspješnosti (evaluacija) se koristi za mjerenje svakog koraka procesa upravljanja rizicima i važan je pokazatelj efikasnosti i efektivnosti. Evaluacija je faza u kojoj se ocjenjuje uspješnost prethodnog ciklusa i istovremeno osiguravaju ulazne informacije za novi ciklus identifikacije rizika kao i moguća unaprjeđenja.

Član 5.

(Nivoi pristupa procesu upravljanja rizicima)

(1) Proces upravljanja rizicima poštovanja propisa o indirektnom oporezivanju vrši se na tri nivoa:
a) strateškom,
b) taktičkom,
c) operativnom.
(2) Pristup procesu upravljanja rizicima poštovanja propisa o indirektnom oporezivanju može biti odozgo prema dolje (eng. top-down), odozdo prema gore (eng. bottom-up) i kombinirani pristup.
(3) Pristup odozgo prema dolje je pristup strateške prirode kojim se počinje od općeg pregleda rizika, preko rizičnih oblasti na taktičkom nivou, do pojedinačnih rizika poreznih obveznika na operativnom nivou.

(4) Pristup odozdo prema gore je pristup operativne prirode i podrazumijeva korištenje informacija o pojedinačnim rizicima u cilju sticanja opće slike o mogućim prijetnjama po ciljeve UIO.
(5) Kombinirani pristup kombinira pristupe odozgo prema dolje i pristup odozdo prema gore.

Član 6.
(Područje rizika)

(1) Rizici se prilikom identifikovanja grupiraju u četiri područja:
a) rizik upisa u Jedinstveni registar obveznika indirektnih poreza,
b) rizik podnošenja porezne prijave,
c) rizik tačnog unosa podataka u porezne prijave,
d) rizik plaćanja.
(2) Rizik upisa u Jedinstveni registar obveznika indirektnih poreza obuhvata:
a) lica koja su upisana u Jedinstveni registar obveznika indirektnih poreza, ali više ne ispunjavaju uvjete definirane Zakonom o PDV za upis u Jedinstveni registar,
b) lica koja nisu upisana u Jedinstveni registar obveznika indirektnih poreza, a obavljaju promet dobara i usluga preko praga definiranog Zakonom o PDV,
c) postojanje neusklađenih podataka o poreznom obvezniku u Jedinstvenom registru obveznika indirektnih poreza sa podacima organa i institucija nadležnih za osnivanje poreznog obveznika.
(3) Rizik podnošenja porezne prijave je rizik od manje iskazanog poreznog prihoda zbog obveznika koji ne podnose ili kasne sa podnošenjem prijava.
(4) Rizik tačnog unosa podataka u porezne prijave je rizik negativnog učinka na porezni prihod zbog iznosa koji su netačno (nekorektno) iskazani u poreznoj prijavi.
(5) Rizik plaćanja je rizik gubitka poreznih prihoda zbog neplaćanja dospjelih obaveza iskazanih na poreznoj prijavi ili drugih dodatno utvrđenih obaveza.

Član 7.
(Procjena rizika)

(1) Nivo rizika određuje se procjenom vjerovatnoće i uticaja, korištenjem matrice rizika.
(2) Procjena rizika je kvalifikacija rizika na:
a) visok,
b) srednji,
c) nizak.
(3) Visok rizik je pojava koja sigurno ili najvjerovatnije nastaje i uzrokuje vrlo ozbiljne posljedice te redovno aktivira neposredan odgovor.
(4) Srednji rizik je pojava koja vjerovatno nastaje i uzrokuje ozbiljne posljedice te obično aktivira odgovor.
(5) Nizak rizik je pojava koja ima manju vjerovatnoću nastanka i uzrokuje manje posljedice te se obično rješava standardnim ili rutinskim procedurama.

DIO TREĆI - PROCES ANALIZE I UPRAVLJANJA RIZICIMA POŠTOVANJA PROPISA O INDIREKTNOM OPOREZIVANJU U OAUR

POGLAVLJE I. NAČIN RADA OAUR

Član 8.
(Nadležnosti OAUR)

OAUR ima sljedeće nadležnosti:
a) vrši poslove analize i upravljanja rizikom poštovanja propisa o indirektnom oporezivanju na strateškom, taktičkom i operativnom nivou,
b) surađuje sa organizacionim jedinicama UIO, posebno sa organizacionim jedinicama koje vrše kontrolnu funkciju radi prikupljanja informacija iz svih raspoloživih izvora i baza podataka te pribavljanja aktuelnih podataka i tendencija novih povreda propisa koji reguliraju indirektne poreze,
c) vrši segmentaciju, identifikaciju, procjenu i prioritizaciju rizika koristeći sve resurse,
d) organizuje i koordinira aktivnosti sa drugim organizacionim jedinicama prilikom identifikacije rizika,
e) kreira kriterije za metodičko analiziranje i ocjenjivanje podataka,
f) vrši odabir, vrednovanje kriterija i ocjenu rizika kao osnov za provođenje kontrolnih funkcija,
g) vrši najsloženije analitičke poslove prilikom analize rizika nepoštovanja poreznih propisa i predlaže mjere i aktivnosti koje za cilj imaju unaprjeđenje poštovanja propisa,
h) analizira izvještaje o rezultatima ostvarenim u provođenju tih aktivnosti i rezultate koristi za evaluaciju kriterija,
i) uspostavlja i održava Registar rizika i Registar parametara rizika,
j) surađuje sa nadležnim organizacionim jedinicama UIO i drugim institucijama po pitanjima iz nadležnosti OAUR,
k) organizuje provođenje i praćenje sistema finansijskog upravljanja i kontrole u OAUR,
l) pruža stručnu pomoć drugim organizacionim jedinicama,
m) vodi propisane evidencije,
n) izrađuje izvještaje o radu.

Član 9.
(Sačinjavanje analiza i dostavljanje nadležnim organizacionim jedinicama)

(1) OAUR provodi redovne analize u cilju identifikacije rizika poštovanja propisa o indirektnom oporezivanju, prikupljanjem i obradom podataka iz dostupnih internih i eksternih izvora.
(2) Analize se dostavljaju organizacionim jedinicama na koje se odnose prepoznati rizici i koje imaju mogućnost djelovanja na iste, a po potrebi i drugim organizacionim jedinicama.
(3) Organizacione jedinice koje su provodile aktivnosti na osnovu dostavljenih analiza povratnu informaciju te eventualno identifikovane nove rizike dostavljaju OAUR.

Član 10.
(Odabir obveznika za kontrolu)

(1) OAUR na operativnom nivou mjesečno dostavlja Sektoru za poreze prijedlog poreznih obveznika za kontrolu i to:
a) jednu trećinu obveznika koji su zahtijevali povrat ili kredit u prethodnom poreznom periodu i/ili čiji je kredit dospio na izvršavanje,
b) dvije trećine obveznika na osnovu identifikovanih rizičnih segmenata.
(2) Dvije trećine obveznika koji se biraju na osnovu identifikovanih rizičnih segmenata obuhvataju i prijedloge:
a) rizičnih obveznika identifikovanih u postupku analiza OAUR (vanredna analiza rizika),
b) obveznika izabranih metodom slučajnog uzorka (random kontrola).
(3) OAUR održava interne mjesečne sastanke u cilju izbora rizičnih segmenata za kontrolu ili cijelog skupa obveznika kao i izbora parametarskog modela rizika na temelju kojeg se vrši analiza.
(4) Ovisno od izabranog segmenta za kontrolu vrši se izbor modela rizika selekcijom parametara rizika iz

uspostavljenog Registra parametara rizika i pondera za parametre rizika.

(5) Proces sačinjavanja plana kontrola dokumentira se Izvještajem o analizi rizika na operativnom nivou koji sadrži predložene i analizirane segmente, parametre i način bodovanja, broj obveznika predloženih za kontrolu prema segmentima te pregled obveznika predloženih za kontrolu.

Član 11.

(Parametarski model rizika)

(1) Parametarski model rizika je sistem za procjenu rizika, analizu i profiliranje, koji vrši ocjenu rizika ispunjavanja obaveza poreznih obveznika uz upotrebu raspoloživih internih i eksternih podataka i informacija o poreznim obveznicima.

(2) Parametarski model rizika je zasnovan na setu logičnih pravila (parametara) koja su postavljena kao hipoteze, gdje se za svako pravilo računa da li je prekršeno i izračunavaju bodovi rizika te se izračunava ukupna vrijednost rizika na osnovu koje se rangiraju porezni obveznici.

(3) OAUR vrši segmentaciju i uspostavlja sektorska mjerenja (benčmarking) kako bi ocijenili performanse unutar djelatnosti, a u svrhu kreiranja parametara rizika i pondera za parametre rizika.

(4) U postupku vrednovanja parametara rizika, najveći ponderi rizika se daju finansijskim parametrima.

(5) Identifikovani rizici kao i odnosni parametri su grupirani u četiri područja: rizik upisa u Jedinstveni registar obveznika indirektnih poreza, rizik podnošenja porezne prijave, rizik tačnog unosa podataka u poreznu prijavu i rizik plaćanja.

(6) Parametarski model rizika je baziran na pristupu jednakog tretmana prema poreznom obvezniku i svi parametri se na jednoobrazan način primjenjuju na sve obveznike ili isti segment obveznika.

Član 12.

(Evaluacija efikasnosti modela, parametara rizika i kontrola)

(1) Evaluacija efikasnosti modela i parametara rizika vrši se na osnovu rezultata kontrola i pomoću metoda slučajnog uzorka (random kontrola), pri čemu se kod identifikovanja novih rizika vrši kreiranje novih parametara rizika ili se po potrebi vrši korigiranje postojećih parametara rizika.

(2) Metod slučajnog uzorka (random kontrola) u svrhu validacije modela i parametara rizika vrši se iz skupa nerizičnih obveznika i čini 3% od ukupnog broja obveznika koje OAUR predlaže za kontrolu.

(3) Izvještaj o evaluaciji odnosno analiza efikasnosti kontrola predloženih od strane OAUR se izrađuje jednom godišnje za prethodne tri godine i dostavlja direktoru UIO.

POGLAVLJE II. SURADNJA OAUR SA DRUGIM ORGANIZACIONIM JEDINICAMA UIO, DRUGIM ORGANIMA, ORGANIZACIJAMA I INSTITUCIJAMA

Član 13.

(Suradnja OAUR sa Sektorom za poreze)

(1) OAUR mjesečni prijedlog kontrola obveznika koji su zahtijevali povrat/kredit i/ili kojima na izvršenje dospijeva neiskorišteni porezni kredit iz člana 10. stav (1) tačka a) ovog Uputstva dostavlja Sektoru za poreze do 16. u mjesecu, uz tabelarni pregled svih obveznika koji su zahtijevali povrat/kredit i/ili kojima na izvršenje dospijeva neiskorišteni porezni kredit grupiranih u tri nivoa rizika (visok, srednji i nizak).

(2) Mjesečne prijedloge kontrola rizičnih poreznih obveznika iz člana 10. stav (1) tačka b) ovog Uputstva, zajedno sa segmentima i parametrima na osnovu kojeg su obveznici odabrani, OAUR dostavlja Sektoru za poreze do 17. u mjesecu.

(3) Prijedlog kontrola iz stava (1) i (2) i tabelarni pregled obveznika iz stava (1) ovog člana dostavlja se putem elektronske pošte na e-mail adrese: pomoćnika direktora Sektora za poreze, šefa Odsjeka za kontrolu velikih poreznih obveznika i šefa Odsjeka za reviziju i kontrolu.

(4) Sektor za poreze dostavlja OAUR informaciju o planiranom godišnjem broju potpunih kontrola za svaki regionalni centar do 15. decembra tekuće godine, radi utvrđivanja broja potpunih kontrola po prijedlogu OAUR (približno 25% od ukupnog planiranog broja).

(5) Po saznanju o novim nepravilnostima vezanim za izvršavanje obaveza indirektnih poreza iz svoje nadležnosti, Sektor za poreze kada ocijeni da iste predstavljaju značajniji rizik za naplatu indirektnih poreza obavještava o tome OAUR.

(6) OAUR dostavlja Sektoru za poreze do 31. oktobra tekuće godine prijedloge kriterija koji predstavljaju ocjenu rizičnih segmenata obveznika za potrebe sačinjavanja okvirnog godišnjeg plana kontrola za narednu godinu.

Član 14.

(Suradnja sa drugim organizacionim jedinicama UIO)

OAUR surađuje sa drugim organizacionim jedinicama UIO kroz međusobno dostavljanje podataka, informacija, identifikovanih rizika, rizičnih obveznika, pružanjem podrške i razmjenom informacija o modalitetima prijevara i drugih bitnih informacija vezanih za nepravilnosti koje su uočene u okviru redovnih aktivnosti.

Član 15.

(Suradnja sa drugim organima, organizacijama i institucijama)

(1) OAUR surađuje sa drugim organima, organizacijama i institucijama u Bosni i Hercegovini, prvenstveno radi pribavljanja aktuelnih informacija i podataka u pogledu novih tendencija i modaliteta povreda propisa koji reguliraju indirektne poreze u cilju analize i upravljanja rizicima poštovanja propisa iz nadležnosti UIO.

(2) OAUR po potrebi surađuje sa Zajedničkim centrom za analizu rizika Granične policije BiH preko koordinatora iz Sektora za provođenje propisa.

DIO ČETVRTI - POSTUPAK UPRAVLJANJA RIZICIMA POŠTOVANJA PROPISA O INDIREKTNOM OPOREZIVANJU U UIO

Član 16.

(Strategija unaprjeđenja poštovanja propisa o indirektnom oporezivanju)

(1) Strategija unaprjeđenja poštovanja propisa o indirektnom oporezivanju (u daljnjem tekstu: Strategija) je trogodišnji plan, koji obuhvata specifične aktivnosti za različite segmente poreznih obveznika i sadrži kombinaciju proaktivnih i reaktivnih strategija i to:
   a) komunikacijske strategije čiji je cilj informiranje, edukacija i pružanje usluga,
   b) strategije kontrole i prinude bazirane na analizi rizika.

(2) Program poštovanja propisa rizične oblasti je sastavni dio Strategije, a obuhvata set različitih aktivnosti prilagođenih specifičnostima obveznika iz izabrane rizične oblasti, koje su usmjerene ka unaprjeđenju poštovanja propisa.

(3) Direktor UIO usvaja Strategiju i godišnji Akcioni plan Strategije u kome su navedene detaljne aktivnosti Strategije, nosioci i rokovi izvršenja.

Član 17.

(Imenovanje i zadaci Komisije)

(1) U cilju unaprjeđenja poštovanja propisa o indirektnom oporezivanju direktor UIO imenuje Komisiju koju čine pomoćnik direktora Sektora za poslovne usluge, pomoćnik

direktora Sektora za carine, pomoćnik direktora Sektora za poreze, pomoćnik direktora Sektora za provođenje propisa i načelnik OAUR.

(2) Zadaci Komisije su:
a) razmatra nacrt Strategije i Akcionog plana Strategije;
b) odlučuje o rizičnoj oblasti koja će biti tretirana kroz Program poštovanja propisa rizične oblasti;
c) razmatra i predlaže adekvatne resurse (ljudi, finansijska sredstva, vještine, tehnička podrška, itd.) za realizaciju Akcionog plana Strategije;
d) prati izvršavanje aktivnosti Akcionog plana Strategije;
e) razmatra i predlaže strateške odluke u pogledu carinskih rizika kao što su: preporučeni procenti pregleda, prioritetna područja rizika i drugo;
f) predlaže odgovarajuće mjere efikasnosti;
g) prati izvještaje o rizicima iz Registra rizika te utvrđuje prijedloge aktivnosti na osnovu prioritetnih rizika.

(3) Radni sastanci Komisije se održavaju na poziv direktora najmanje jednom kvartalno.

(4) Za svoj rad Komisija odgovara direktoru UIO.

Član 18.
(Izrada Strategije i Akcionog plana Strategije)

(1) OAUR sačinjava opći pregled rizika za četiri područja rizika na osnovu kvantitativne analize internih i eksternih podataka, zaprimljenih podataka i informacija od drugih organizacionih jedinica, kao i rezultata istraživanja koje su provele druge organizacione jedinice.

(2) Identifikovani rizici se procjenjuju pomoću matrice rizika i mapiraju u Registar rizika.

(3) Opći pregled rizika i prijedlog mjera za ublažavanje rizika OAUR dostavlja nadležnim organizacionim jedinicama na suglasnost i dopune rizicima identifikovanim na operativnom nivou.

(4) OAUR na osnovu povratnih informacija sačinjava nacrt Strategije i godišnji Akcioni plan Strategije i dostavlja do 20. februara tekuće godine Komisiji na suglasnost.

(5) Komisija razmatra nacrt Strategije i Akcioni plan Strategije i dostavlja direktoru na usvajanje do 15. marta tekuće godine.

Član 19.
(Program poštovanja propisa rizične oblasti)

(1) OAUR prilikom sačinjavanja nacrta Strategije vrši procjenu rizičnih oblasti u cilju izbora oblasti koja će biti tretirana kroz Program poštovanja propisa rizične oblasti i istu dostavlja Komisiji na odlučivanje.

(2) OAUR sačinjava Izvještaj o rizičnoj oblasti koji se kontinuirano dopunjava saznanjima o rizicima sa operativnog nivoa zaprimljenih od strane drugih organizacionih jedinica.

(3) Komisija, po potrebi, imenuje operativni tim koji je zadužen za sačinjavanje prijedloga Programa poštovanja propisa rizične oblasti.

Član 20.
(Evaluacija Akcionog plana Strategije)

(1) Implementaciju Akcionog plana Strategije vrše nadležne organizacione jedinice UIO.

(2) Izvještaje o rezultatima provedenih aktivnosti nadležne organizacione jedinice UIO kvartalno dostavljaju OAUR koje vrši evaluaciju i objedinjenu informaciju dostavlja Komisiji.

(3) OAUR ažurira Registar rizika po potrebi, a najmanje jednom godišnje, kako bi se utvrdilo da li su planirane mjere za ublažavanje rizika preduzete i da li su postigle očekivane rezultate.

DIO PETI - ZAVRŠNE ODREDBE

Član 21.
(Povjerljivost podataka)

U procesu upravljanja rizicima zaposleni u OAUR kao i korisnici rezultata navedenog procesa imaju obavezu čuvanja povjerljivosti podataka, zapisa ili izvještaja primljenih elektronski ili u pisanoj formi. Sa podacima obilježenim stepenom tajnosti i ličnim podacima do kojih su zaposleni u OAUR došli u obavljanju službene dužnosti obavezni su postupati u skladu sa važećim propisima koji reguliraju ovu oblast.

Član 22.
(Stupanje na snagu)

Ovo Uputstvo stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Broj 01-02-2-125-25/21
28. maja 2021. godine
Banja Luka

Direktor
Dr. **Miro Džakula**, s. r.

Temeljem članka 15. Zakona o Upravi za neizravno oporezivanje ("Službeni glasnik BiH", broj 89/05) i članka 61. stavak (2) Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", br. 32/02, 102/09 i 72/17), ravnatelj Uprave za neizravno oporezivanje donosi

UPUTU
O PROCESU UPRAVLJANJA RIZICIMA POŠTIVANJA PROPISA O NEIZRAVNOM OPOREZIVANJU

DIO PRVI - OPĆE ODREDBE

Članak 1.
(Predmet)

Ovom Uputom propisuje se proces analize i upravljanja rizicima poštivanja propisa o neizravnom oporezivanju u Upravi za neizravno oporezivanje (u daljnjem tekstu: UNO), način rada Odjeljenja za analizu i upravljanje rizicima (u daljnjem tekstu: OAUR), suradnja OAUR sa drugim organizacijskim jedinicama UNO i drugim institucijama te uspostavljanje i način rada Povjerenstva za upravljanje rizicima poštivanja propisa o neizravnom oporezivanju (u daljnjem tekstu: Povjerenstvo).

Članak 2.
(Definicije)

Izrazi korišteni u ovoj Uputi imaju sljedeće značenje:

a) Rizik je mogućnost nastajanja neželjenih, negativnih posljedica određenih događaja, tj. bilo kakav negativan utjecaj na ostvarenje kratkoročnih i dugoročnih ciljeva UNO.
b) Proces upravljanja rizicima poštivanja propisa o neizravnom oporezivanju (eng. Compliance Risk Management) je strukturiran iterativni proces za sustavnu identifikaciju rizika, analizu rizika, procjenu rizika i utvrđivanje prioriteta, obradu i analizu uspješnosti (evaluaciju).
c) Porezni obveznik je registrirani obveznik neizravnih poreza i druga osoba koja ima ili može imati obvezu neizravnih poreza.
d) Strateška analiza rizika je analiza koja podrazumijeva stjecanje saznanja o riziku i općim tendencijama u određenoj oblasti s ciljem planiranja operacija i rasporeda resursa kod dugoročnih mjera.
e) Taktička analiza rizika je analiza koja ima srednjoročne i kratkoročne ciljeve i usmjerena je na predlaganje mjera za otklanjanje rizika za specifične oblasti, segmente ili određene grupe poreznih obveznika.

f) Operativna analiza rizika je analiza usmjerena na predlaganje izravnih mjera za određenog poreznog obveznika.
g) Područje rizika je skup sličnih rizika imanentnih jednoj oblasti, odnosno osnovnim aktivnostima poreznih obveznika u ispunjavanju obveza neizravnih poreza.
h) Rizik poštivanja propisa o neizravnom oporezivanju predstavlja mogućnost gubitka prihoda ukoliko poslovni subjekt ne ispuni neku od četiri osnovne obveze poreznih obveznika (tj. upis u Jedinstveni registar obveznika neizravnih poreza, podnošenje poreznih prijava, točan unos podataka u porezne prijave i plaćanje).
i) Matrica rizika je analitički alat za procjenu razine rizika. Određena je utjecajem i vjerojatnoćom nastanka nepovoljnog događaja u formatu (*nxn*) pri čemu su determinante matrice vrednovane u rasponu od jedan do *n*, a gradacija rizika od nižeg ka višem.
j) Metoda slučajnog uzorka (random kontrola) predstavlja slučajni odabir poreznih obveznika za kontrolu u cilju: ocjene razine poštivanja poreznih propisa od strane poreznih obveznika, identifikacije novih rizika, prepoznavanja rizika svojstvenih određenoj djelatnosti, profiliranja obveznika, osiguravanja informacija i znanja za buduće kontrolne aktivnosti, validacije modela analize rizika ili nastojanja da svi obveznici imaju istu vjerojatnoću da budu predmetom kontrole.
k) Parametri (indikatori) rizika su logička pravila koja obično uključuju uvjetovanost i koja procjenjuju istinitost hipoteze.
l) Registar parametara rizika je instrument za dokumentiranje i grupiranje parametara rizika.
m) Ponder rizika je vrijednost koja se dodaje pojedinim parametrima rizika u cilju valorizacije odnosnih parametara.
n) Parametarski model je sustav hipoteza, podataka i zaključaka prikazan kao matematički opis stanja. Model baziran na pravilima ima dva kriterija: broj prekršenih pravila i broj bodova rizika.
o) Hipoteza je prijedlog koji je napravljen na temelju poznatih činjenica kao polazište za daljnju istragu. Hipoteza je izjava sljedećeg oblika "Ako je X istinit, postoji rizik poštivanja propisa o neizravnom oporezivanju".
p) Benčmarking (eng. Benchmarking) je metoda poređenja vrijednosnih kriterija koji podrazumijeva sistematično poređenje performansi pojedinačnog obveznika s obveznicima koji pripadaju istom segmentu ili istoj vrsti djelatnosti.
r) Mapiranje rizika je dio procesa upravljanja rizicima u kom se identifikovani rizici grupiraju po području rizika i dokumentiraju u Registar rizika.
s) Registar rizika je instrument za dokumentiranje identifikovanih rizika i mjera za upravljanje rizicima.
t) Izvješće o rizičnoj oblasti predstavlja dokument u kome je dan pregled stanja i ključnih rizika u rizičnoj oblasti (djelatnost, vrsta prihoda, drugi segmenti) i koji se kontinuirano dopunjava saznanjima o novim rizicima i poduzetim mjerama na smanjenju rizika u okviru Programa poštivanja propisa rizične oblasti.

Članak 3.
(Uporaba izraza u muškom i ženskom rodu)

Riječi koje su radi preglednosti u propisu navedene u jednom rodu bez diskriminacije odnose se i na muški i na ženski rod.

DIO DRUGI - OPĆI PRINCIPI UPRAVLJANJA RIZICIMA POŠTIVANJA PROPISA O NEIZRAVNOM OPOREZIVANJU

Članak 4.
(Faze procesa upravljanja rizicima)

(1) Proces upravljanja rizicima poštivanja propisa o neizravnom oporezivanju determiniran je sljedećim fazama:
a) identifikacija rizika,
b) analiza rizika,
c) procjena rizika i utvrđivanje prioriteta,
d) obrada rizika,
e) analiza uspješnosti (evaluacija).
(2) Identifikacija rizika je faza u kojoj se određuju mogući izvori rizika, razina rizika koji ugrožava ostvarenje ciljeva te vrši popis mogućih rizika.
(3) Analiza rizika je faza tijekom koje se rizici ispituju kako bi se otkrile njihove glavne komponente i karakteristike. Izvodi se prikupljanjem i obradom podataka i informacija čime se stiču saznanja o određenom riziku.
(4) Procjena rizika i utvrđivanje prioriteta je faza u kojoj se rezultati analize rizika unose u matricu rizika temeljem koje se definiraju prioriteti za identifikovane rizike. Identifikovani, procijenjeni rizici mapiraju se u Registar rizika.
(5) Obrada rizika je proces odabira aktivnosti za otklanjanje negativnog učinka rizika na kratkoročne ciljeve.
(6) Analiza uspješnosti (evaluacija) se koristi za mjerenje svakog koraka procesa upravljanja rizicima i važan je pokazatelj učinkovitosti i efektivnosti. Evaluacija je faza u kojoj se ocjenjuje uspješnost prethodnog ciklusa i istovremeno osiguravaju ulazne informacije za novi ciklus identifikacije rizika kao i moguća unaprjeđenja.

Članak 5.
(Razine pristupa procesu upravljanja rizicima)

(1) Proces upravljanja rizicima poštivanja propisa o neizravnom oporezivanju vrši se na tri razine:
a) strateškoj,
b) taktičkoj,
c) operativnoj.
(2) Pristup procesu upravljanja rizicima poštivanja propisa o neizravnom oporezivanju može biti odozgo prema dolje (eng. top-down), odozdo prema gore (eng. bottom-up) i kombinirani pristup.
(3) Pristup odozgo prema dolje je pristup strateške prirode kojim se počinje od općeg pregleda rizika, preko rizičnih oblasti na taktičkoj razini, do pojedinačnih rizika poreznih obveznika na operativnoj razini.
(4) Pristup odozdo prema gore je pristup operativne prirode i podrazumijeva korištenje informacija o pojedinačnim rizicima u cilju stjecanja opće slike o mogućim prijetnjama po ciljeve UNO.
(5) Kombinirani pristup kombinira pristupe odozgo prema dolje i pristup odozdo prema gore.

Članak 6.
(Područje rizika)

(1) Rizici se prilikom identificiranja grupiraju u četiri područja:
a) rizik upisa u Jedinstveni registar obveznika neizravnih poreza,
b) rizik podnošenja porezne prijave,
c) rizik točnog unosa podataka u porezne prijave,
d) rizik plaćanja.
(2) Rizik upisa u Jedinstveni registar obveznika neizravnih poreza obuhvata:
a) osobe koje su upisane u Jedinstveni registar obveznika neizravnih poreza, ali više ne ispunjavaju uvjete

definirane Zakonom o PDV za upis u Jedinstveni registar,
b) osobe koje nisu upisane u Jedinstveni registar obveznika neizravnih poreza, a obavljaju promet dobara i usluga preko praga definiranog Zakonom o PDV,
c) postojanje neusklađenih podataka o poreznom obvezniku u Jedinstvenom registru obveznika neizravnih poreza sa podatcima organa i institucija nadležnih za osnivanje poreznog obveznika.

(3) Rizik podnošenja porezne prijave je rizik od manje iskazanog poreznog prihoda zbog obveznika koji ne podnose ili kasne sa podnošenjem prijava.
(4) Rizik točnog unosa podataka u porezne prijave je rizik negativnog učinka na porezni prihod zbog iznosa koji su netočno (nekorektno) iskazani u poreznoj prijavi.
(5) Rizik plaćanja je rizik gubitka poreznih prihoda zbog neplaćanja dospjelih obveza iskazanih na poreznoj prijavi ili drugih dodatno utvrđenih obveza.

Članak 7.
(Procjena rizika)

(1) Razina rizika određuje se procjenom vjerojatnoće i utjecaja, korištenjem matrice rizika.
(2) Procjena rizika je kvalifikacija rizika na:
a) visok,
b) srednji,
c) nizak.
(3) Visok rizik je pojava koja sigurno ili najvjerojatnije nastaje i uzrokuje vrlo ozbiljne posljedice te redovito aktivira neposredan odgovor.
(4) Srednji rizik je pojava koja vjerovatno nastaje i uzrokuje ozbiljne posljedice te obično aktivira odgovor.
(5) Nizak rizik je pojava koja ima manju vjerojatnoću nastanka i uzrokuje manje posljedice te se obično rješava standardnim ili rutinskim procedurama.

DIO TREĆI - PROCES ANALIZE I UPRAVLJANJA RIZICIMA POŠTIVANJA PROPISA O NEIZRAVNOM OPOREZIVANJU U OAUR

POGLAVLJE I. NAČIN RADA OAUR

Članak 8.
(Nadležnosti OAUR)

OAUR ima sljedeće nadležnosti:
a) vrši poslove analize i upravljanja rizikom poštivanja propisa o neizravnom oporezivanju na strateškoj, taktičkoj i operativnoj razini,
b) surađuje sa organizacijskim jedinicama UNO, posebno sa organizacijskim jedinicama koje vrše kontrolnu funkciju radi prikupljanja informacija iz svih raspoloživih izvora i baza podataka te pribavljanja aktuelnih podataka i tendencija novih povreda propisa koji reguliraju neizravne poreze,
c) vrši segmentaciju, identifikaciju, procjenu i prioritizaciju rizika koristeći sve resurse,
d) organizira i koordinira aktivnosti sa drugim organizacijskim jedinicama prilikom identifikacije rizika,
e) kreira kriterije za metodičko analiziranje i ocjenjivanje podataka,
f) vrši odabir, vrednovanje kriterija i ocjenu rizika kao osnovu za provođenje kontrolnih funkcija,
g) vrši najsloženije analitičke poslove prilikom analize rizika nepoštivanja poreznih propisa i predlaže mjere i aktivnosti koje za cilj imaju unaprjeđenje poštivanja propisa,
h) analizira izvješća o rezultatima ostvarenim u provođenju tih aktivnosti i rezultate koristi za evaluaciju kriterija,
i) uspostavlja i održava Registar rizika i Registar parametara rizika,
j) surađuje sa nadležnim organizacijskim jedinicama UNO i drugim institucijama po pitanjima iz nadležnosti OAUR,
k) organizira provođenje i praćenje sustava financijskog upravljanja i kontrole u OAUR,
l) pruža stručnu pomoć drugim organizacijskim jedinicama,
m) vodi propisane evidencije,
n) izrađuje izvješća o radu.

Članak 9.
(Sačinjavanje analiza i dostavljanje nadležnim organizacijskim jedinicama)

(1) OAUR provodi redovite analize u cilju identifikacije rizika poštivanja propisa o neizravnom oporezivanju, prikupljanjem i obradom podataka iz dostupnih internih i eksternih izvora.
(2) Analize se dostavljaju organizacijskim jedinicama na koje se odnose prepoznati rizici i koje imaju mogućnost djelovanja na iste, a po potrebi i drugim organizacijskim jedinicama.
(3) Organizacijske jedinice koje su provodile aktivnosti temeljem dostavljenih analiza povratnu informaciju te eventualno identifikovane nove rizike dostavljaju OAUR.

Članak 10.
(Odabir obveznika za kontrolu)

(1) OAUR na operativnoj razini mjesečno dostavlja Sektoru za poreze prijedlog poreznih obveznika za kontrolu i to:
a) jednu trećinu obveznika koji su zahtijevali povrat ili kredit u prethodnom poreznom razdoblju i/ili čiji je kredit dospio na izvršavanje,
b) dvije trećine obveznika temeljem identifikovanih rizičnih segmenata.
(2) Dvije trećine obveznika koji se biraju temeljem identifikovanih rizičnih segmenata obuhvataju i prijedloge:
a) rizičnih obveznika identifikovanih u postupku analiza OAUR (izvanredna analiza rizika),
b) obveznika izabranih metodom slučajnog uzorka (random kontrola).
(3) OAUR održava interne mjesečne sastanke u cilju izbora rizičnih segmenata za kontrolu ili cijelog skupa obveznika kao i izbora parametarskog modela rizika na temelju kojeg se vrši analiza.
(4) Ovisno od izabranog segmenta za kontrolu vrši se izbor modela rizika selekcijom parametara rizika iz uspostavljenog Registra parametara rizika i pondera za parametre rizika.
(5) Proces sačinjavanja plana kontrola dokumentira se Izvješćem o analizi rizika na operativnoj razini koja sadrži predložene i analizirane segmente, parametre i način bodovanja, broj obveznika predloženih za kontrolu prema segmentima te pregled obveznika predloženih za kontrolu.

Članak 11.
(Parametarski model rizika)

(1) Parametarski model rizika je sustav za procjenu rizika, analizu i profiliranje, koji vrši ocjenu rizika ispunjavanja obveza poreznih obveznika uz uporabu raspoloživih internih i eksternih podataka i informacija o poreznim obveznicima.
(2) Parametarski model rizika je zasnovan na setu logičnih pravila (parametara) koja su postavljena kao hipoteze, gdje se za svako pravilo računa da li je prekršeno i izračunavaju

bodovi rizika te se izračunava ukupna vrijednost rizika temeljem koje se rangiraju porezni obveznici.

(3) OAUR vrši segmentaciju i uspostavlja sektorska mjerenja (benčmarking) kako bi ocijenili performanse unutar djelatnosti, a u svrhu kreiranja parametara rizika i pondera za parametre rizika.

(4) U postupku vrednovanja parametara rizika, najveći ponderi rizika se daju financijskim parametrima.

(5) Identifikovani rizici kao i odnosni parametri su grupirani u četiri područja: rizik upisa u Jedinstveni registar obveznika neizravnih poreza, rizik podnošenja porezne prijave, rizik točnog unosa podataka u poreznu prijavu i rizik plaćanja.

(6) Parametarski model rizika je baziran na pristupu jednakog tretmana prema poreznom obvezniku i svi parametri se na jednoobrazan način primjenjuju na sve obveznike ili isti segment obveznika.

Članak 12.

(Evaluacija učinkovitosti modela, parametara rizika i kontrola)

(1) Evaluacija učinkovitosti modela i parametara rizika vrši se temeljem rezultata kontrola i pomoću metoda slučajnog uzorka (random kontrola), pri čemu se kod identificiranja novih rizika vrši kreiranje novih parametara rizika ili se po potrebi vrši korigiranje postojećih parametara rizika.

(2) Metoda slučajnog uzorka (random kontrola) u svrhu validacije modela i parametara rizika vrši se iz skupa nerizičnih obveznika i čini 3% od ukupnog broja obveznika koje OAUR predlaže za kontrolu.

(3) Izvješće o evaluaciji odnosno analiza učinkovitosti kontrola predloženih od strane OAUR se izrađuje jednom godišnje za prethodne tri godine i dostavlja ravnatelju UNO.

POGLAVLJE II. SURADNJA OAUR SA DRUGIM ORGANIZACIJSKIM JEDINICAMA UNO, DRUGIM ORGANIMA, ORGANIZACIJAMA I INSTITUCIJAMA

Članak 13.

(Suradnja OAUR sa Sektorom za poreze)

(1) OAUR mjesečni prijedlog kontrola obveznika koji su zahtijevali povrat/kredit i/ili kojima na izvršenje dospijeva neiskorišteni porezni kredit iz članka 10. stavak (1) točka a) ove Upute dostavlja Sektoru za poreze do 16. u mjesecu, uz tabelarni pregled svih obveznika koji su zahtijevali povrat/kredit i/ili kojima na izvršenje dospijeva neiskorišteni porezni kredit grupiranih u tri razine rizika (visok, srednji i nizak).

(2) Mjesečne prijedloge kontrola rizičnih poreznih obveznika iz članka 10. stavak (1) točka b) ove Upute, zajedno sa segmentima i parametrima temeljem kojeg su obveznici odabrani, OAUR dostavlja Sektoru za poreze do 17. u mjesecu.

(3) Prijedlog kontrola iz stavka (1) i (2) i tabelarni pregled obveznika iz stavka (1) ovoga članka dostavlja se putem elektroničke pošte na e-mail adrese: pomoćnika ravnatelja Sektora za poreze, šefa Odsjeka za kontrolu velikih poreznih obveznika i šefa Odsjeka za reviziju i kontrolu.

(4) Sektor za poreze dostavlja OAUR informaciju o planiranom godišnjem broju potpunih kontrola za svaki regionalni centar do 15. prosinca tekuće godine, radi utvrđivanja broja potpunih kontrola po prijedlogu OAUR (približno 25% od ukupnog planiranog broja).

(5) Po saznanju o novim nepravilnostima vezanim za izvršavanje obveza neizravnih poreza iz svoje nadležnosti, Sektor za poreze kada ocijeni da iste predstavljaju značajniji rizik za naplatu neizravnih poreza obavještava o tome OAUR.

(6) OAUR dostavlja Sektoru za poreze do 31. listopada tekuće godine prijedloge kriterija koji predstavljaju ocjenu rizičnih segmenata obveznika za potrebe sačinjavanja okvirnog godišnjeg plana kontrola za sljedeću godinu.

Članak 14.

(Suradnja sa drugim organizacijskim jedinicama UNO)

OAUR surađuje sa drugim organizacijskim jedinicama UNO kroz međusobno dostavljanje podataka, informacija, identifikovanih rizika, rizičnih obveznika, pružanjem podrške i razmjenom informacija o modalitetima prijevara i drugih bitnih informacija vezanih za nepravilnosti koje su uočene u okviru redovitih aktivnosti.

Članak 15.

(Suradnja sa drugim organima, organizacijama i institucijama)

(1) OAUR surađuje sa drugim organima, organizacijama i institucijama u Bosni i Hercegovini, prvenstveno radi pribavljanja aktuelnih informacija i podataka u pogledu novih tendencija i modaliteta povreda propisa koji reguliraju neizravne poreze u cilju analize i upravljanja rizicima poštivanja propisa iz nadležnosti UNO.

(2) OAUR po potrebi surađuje sa Zajedničkim centrom za analizu rizika Granične policije BiH preko koordinatora iz Sektora za provođenje propisa.

DIO ČETVRTI - POSTUPAK UPRAVLJANJA RIZICIMA POŠTIVANJA PROPISA O NEIZRAVNOM OPOREZIVANJU U UNO

Članak 16.

(Strategija unaprjeđenja poštivanja propisa o neizravnom oporezivanju)

(1) Strategija unaprjeđenja poštivanja propisa o neizravnom oporezivanju (u daljnjem tekstu: Strategija) je trogodišnji plan, koji obuhvata specifične aktivnosti za različite segmente poreznih obveznika i sadrži kombinaciju proaktivnih i reaktivnih strategija i to:
   a) komunikacijske strategije čiji je cilj informiranje, edukacija i pružanje usluga,
   b) strategije kontrole i prinude bazirane na analizi rizika.

(2) Program poštivanja propisa rizične oblasti je sastavni dio Strategije, a obuhvata set različitih aktivnosti prilagođenih specifičnostima obveznika iz izabrane rizične oblasti, koje su usmjerene ka unaprjeđenju poštivanja propisa.

(3) Ravnatelj UNO usvaja Strategiju i godišnji Akcioni plan Strategije u kome su navedene detaljne aktivnosti Strategije, nositelji i rokovi izvršenja.

Članak 17.

(Imenovanje i zadatci Povjerenstva)

(1) U cilju unaprjeđenja poštivanja propisa o neizravnom oporezivanju ravnatelj UNO imenuje Povjerenstvo kojeg čine pomoćnik ravnatelja Sektora za poslovne usluge, pomoćnik ravnatelja Sektora za carine, pomoćnik ravnatelja Sektora za poreze, pomoćnik ravnatelja Sektora za provođenje propisa i načelnik OAUR.

(2) Zadatci Povjerenstva su:
   a) razmatra nacrt Strategije i Akcionog plana Strategije;
   b) odlučuje o rizičnoj oblasti koja će biti tretirana kroz Program poštivanja propisa rizične oblasti;
   c) razmatra i predlaže adekvatne resurse (ljudi, financijska sredstva, vještine, tehnička podrška, itd.) za realizaciju Akcionog plana Strategije;
   d) prati izvršavanje aktivnosti Akcionog plana Strategije;
   e) razmatra i predlaže strateške odluke u pogledu carinskih rizika kao što su: preporučeni postotci pregleda, prioritetna područja rizika i drugo;
   f) predlaže odgovarajuće mjere učinkovitosti;
   g) prati izvješća o rizicima iz Registra rizika te utvrđuje prijedloge aktivnosti temeljem prioritetnih rizika.

(3) Radni sastanci Povjerenstva se održavaju na poziv ravnatelja najmanje jednom tromjesečno.
(4) Za svoj rad Povjerenstvo odgovara ravnatelju UNO.

Članak 18.
(Izrada Strategije i Akcionog plana Strategije)

(1) OAUR sačinjava opći pregled rizika za četiri područja rizika temeljem kvantitativne analize internih i eksternih podataka, zaprimljenih podataka i informacija od drugih organizacijskih jedinica, kao i rezultata istraživanja koje su provele druge organizacijske jedinice.
(2) Identifikovani rizici se procjenjuju pomoću matrice rizika i mapiraju u Registar rizika.
(3) Opći pregled rizika i prijedlog mjera za ublažavanje rizika OAUR dostavlja nadležnim organizacijskim jedinicama na suglasnost i dopune rizicima identifikovanim na operativnoj razini.
(4) OAUR temeljem povratnih informacija sačinjava nacrt Strategije i godišnji Akcioni plan Strategije i dostavlja do 20. veljače tekuće godine Povjerenstvu na suglasnost.
(5) Povjerenstvo razmatra nacrt Strategije i Akcioni plan Strategije i dostavlja ravnatelju na usvajanje do 15. ožujka tekuće godine.

Članak 19.
(Program poštovanja propisa rizične oblasti)

(1) OAUR prilikom sačinjavanja nacrta Strategije vrši procjenu rizičnih oblasti u cilju izbora oblasti koja će biti tretirana kroz Program poštovanja propisa rizične oblasti i istu dostavlja Povjerenstvu na odlučivanje.
(2) OAUR sačinjava Izvješće o rizičnoj oblasti koje se kontinuirano dopunjava saznanjima o rizicima sa operativne razine zaprimljenih od strane drugih organizacijskih jedinica.
(3) Povjerenstvo, po potrebi, imenuje operativni tim koji je zadužen za sačinjavanje prijedloga Programa poštivanja propisa rizične oblasti.

Članak 20.
(Evaluacija Akcionog plana Strategije)

(1) Implementaciju Akcionog plana Strategije vrše nadležne organizacijske jedinice UNO.
(2) Izvješća o rezultatima provedenih aktivnosti nadležne organizacijske jedinice UNO tromjesečno dostavljaju OAUR koje vrši evaluaciju i objedinjenu informaciju dostavlja Povjerenstvu.
(3) OAUR ažurira Registar rizika po potrebi, a najmanje jednom godišnje, kako bi se utvrdilo da li su planirane mjere za ublažavanje rizika poduzete i da li su postigle očekivane rezultate.

DIO PETI - ZAVRŠNE ODREDBE

Članak 21.
(Povjerljivost podataka)

U procesu upravljanja rizicima zaposleni u OAUR kao i korisnici rezultata navedenog procesa imaju obvezu čuvanja povjerljivosti podataka, zapisa ili izvješća primljenih elektronski ili u pisanoj formi. Sa podatcima obilježenim stupnjem tajnosti i osobnim podatcima do kojih su zaposleni u OAUR došli u obavljanju službene dužnosti obvezni su postupati sukladno važećim propisima koji reguliraju ovu oblast.

Članak 22.
(Stupanje na snagu)

Ova Uputa stupa na snagu osmoga dana od dana objave u "Službenom glasniku BiH".

Broj 01-02-2-125-25/21
28. svibnja 2021. godine
Banja Luka

Ravnatelj
Dr. **Miro Džakula**, v. r.

На основу члана 15. Закона о Управи за индиректно опорезивање ("Службени гласник БиХ", број 89/05) и члана 61. став (2) Закона о управи ("Службени гласник БиХ", бр. 32/02, 102/09 и 72/17), директор Управе за индиректно опорезивање доноси

УПУТСТВО
О ПРОЦЕСУ УПРАВЉАЊА РИЗИЦИМА ПОШТОВАЊА ПРОПИСА О ИНДИРЕКТНОМ ОПОРЕЗИВАЊУ

ДИО ПРВИ - ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1.
(Предмет)

Овим Упутством прописује се процес анализе и управљања ризицима поштовања прописа о индиректном опорезивању у Управи за индиректно опорезивање (у даљем тексту: УИО), начин рада Одјељења за анализу и управљање ризицима (у даљем тексту: ОАУР), сарадња ОАУР са другим организационим јединицама УИО и другим институцијама те успостављање и начин рада Комисије за управљање ризицима поштовања прописа о индиректном опорезивању (у даљем тексту: Комисија).

Члан 2.
(Дефиниције)

Изрази коришћени у овом Упутству имају сљедеће значење:

а) Ризик је могућност настајања нежељених, негативних посљедица одређених догађаја, тј. било какав негативан утицај на остварење краткорочних и дугорочних циљева УИО.
б) Процес управљања ризицима поштовања прописа о индиректном опорезивању (eng. Compliance Risk Management) је структурисан итеративни процес за системску идентификацију ризика, анализу ризика, процјену ризика и утврђивање приоритета, обраду и анализу успјешности (евалуацију).
ц) Порески обвезник је регистровани обвезник индиректних пореза и друго лице које има или може имати обавезу индиректних пореза.
д) Стратешка анализа ризика је анализа која подразумијева стицање сазнања о ризику и општим тенденцијама у одређеној области са циљем планирања операција и распореда ресурса код дугорочних мјера.
е) Тактичка анализа ризика је анализа која има средњорочне и краткорочне циљеве и усмјерена је на предлагање мјера за отклањање ризика за специфичне области, сегменте или одређене групе пореских обвезника.
ф) Оперативна анализа ризика је анализа усмјерена на предлагање директних мјера за одређеног пореског обвезника.
г) Подручје ризика је скуп сличних ризика иманентних једној области, односно основним активностима пореских обвезника у испуњавању обавеза индиректних пореза.
х) Ризик поштовања прописа о индиректном опорезивању представља могућност губитка прихода уколико пословни субјект не испуни неку од четири основне обавезе пореских обвезника (тј. упис у Јединствени регистар обвезника индиректних пореза, подношење пореских пријава, тачан унос података у пореске пријаве и плаћање).

и) Матрица ризика је аналитички алат за процјену нивоа ризика. Одређена је утицајем и вјероватноћом настанка неповољног догађаја у формату (*nxn*) при чему су детерминанте матрице вредноване у распону од један до *n*, а градација ризика од нижег ка вишем.

ј) Метода случајног узорка (рандом контрола) представља случајни одабир пореских обвезника за контролу у циљу: оцјене нивоа поштовања пореских прописа од стране пореских обвезника, идентификације нових ризика, препознавања ризика својствених одређеној дјелатности, профилисања обвезника, осигуравања информација и знања за будуће контролне активности, валидације модела анализе ризика или настојања да сви обвезници имају исту вјероватноћу да буду предметом контроле.

к) Параметри (индикатори) ризика су логичка правила која обично укључују условљеност и која процјењују истинитост хипотезе.

л) Регистар параметара ризика је инструмент за документовање и груписање параметара ризика.

м) Пондер ризика је вриједност која се додаје појединим параметрима ризика у циљу валоризације односних параметара.

н) Параметарски модел је систем хипотеза, података и закључака приказан као математички опис стања. Модел базиран на правилима има два критерија: број прекршених правила и број бодова ризика.

о) Хипотеза је приједлог који је направљен на основу познатих чињеница као полазиште за даљу истрагу. Хипотеза је изјава сљедећег облика "Ако је X истинит, постоји ризик поштовања прописа о индиректном опорезивању".

п) Бенчмаркинг (eng. Benchmarking) је метод поређења вриједносних критеријума који подразумијева систематично поређење перформанси појединачног обвезника са обвезницима који припадају истом сегменту или истој врсти дјелатности.

р) Мапирање ризика је дио процеса управљања ризицима у ком се идентификовани ризици групишу по подручју ризика и документују у Регистар ризика.

с) Регистар ризика је инструмент за документовање идентификованих ризика и мјера за управљање ризицима.

т) Извјештај о ризичној области представља документ у коме је дат преглед стања и кључних ризика у ризичној области (дјелатност, врста прихода, други сегменти) и који се континуирано допуњава сазнањима о новим ризицима и предузетим мјерама на смањењу ризика у оквиру Програма поштовања прописа ризичне области.

Члан 3.

(Употреба израза у мушком и женском роду)

Ријечи које су ради прегледности у пропису наведене у једном роду без дискриминације односе се и на мушки и на женски род.

ДИО ДРУГИ - ОПШТИ ПРИНЦИПИ УПРАВЉАЊА РИЗИЦИМА ПОШТОВАЊА ПРОПИСА О ИНДИРЕКТНОМ ОПОРЕЗИВАЊУ

Члан 4.

(Фазе процеса управљања ризицима)

(1) Процес управљања ризицима поштовања прописа о индиректном опорезивању детерминисан је сљедећим фазама:
   а) идентификација ризика,
   б) анализа ризика,
   ц) процјена ризика и утврђивање приоритета,
   д) обрада ризика,
   е) анализа успјешности (евалуација).

(2) Идентификација ризика је фаза у којој се одређују могући извори ризика, ниво ризика који угрожава остварење циљева те врши попис могућих ризика.

(3) Анализа ризика је фаза током које се ризици испитују како би се открили њихове главне компоненте и карактеристике. Изводи се прикупљањем и обрадом података и информација чиме се стичу сазнања о одређеном ризику.

(4) Процјена ризика и утврђивање приоритета је фаза у којој се резултати анализе ризика уносе у матрицу ризика на основу које се дефинишу приоритети за идентификоване ризике. Идентификовани, процијењени ризици мапирају се у Регистар ризика.

(5) Обрада ризика је процес одабира активности за отклањање негативног учинка ризика на краткорочне циљеве.

(6) Анализа успјешности (евалуација) се користи за мјерење сваког корака процеса управљања ризицима и важан је показатељ ефикасности и ефективности. Евалуација је фаза у којој се оцјењује успјешност претходног циклуса и истовремено осигуравају улазне информације за нови циклус идентификације ризика као и могућа унапређења.

Члан 5.

(Нивои приступа процесу управљања ризицима)

(1) Процес управљања ризицима поштовања прописа о индиректном опорезивању врши се на три нивоа:
   а) стратешком,
   б) тактичком,
   ц) оперативном.

(2) Приступ процесу управљања ризицима поштовања прописа о индиректном опорезивању може бити одозго према доље (eng. top-down), одоздо према горе (eng. bottom-up) и комбиновани приступ.

(3) Приступ одозго према доље је приступ стратешке природе којим се почиње од општег прегледа ризика, преко ризичних области на тактичком нивоу, до појединачних ризика пореских обвезника на оперативном нивоу.

(4) Приступ одоздо према горе је приступ оперативне природе и подразумијева коришћење информација о појединачним ризицима у циљу стицања опште слике о могућим пријетњама по циљеве УИО.

(5) Комбиновани приступ комбинује приступе одозго према доље и приступ одоздо према горе.

Члан 6.

(Подручје ризика)

(1) Ризици се приликом идентификовања групишу у четири подручја:
   а) ризик уписа у Јединствени регистар обвезника индиректних пореза,
   б) ризик подношења пореске пријаве,

ц) ризик тачног уноса података у пореске пријаве,
д) ризик плаћања.

(2) Ризик уписа у Јединствени регистар обвезника индиректних пореза обухвата:
а) лица која су уписана у Јединствени регистар обвезника индиректних пореза, али више не испуњавају услове дефинисане Законом о ПДВ за упис у Јединствени регистар,
б) лица која нису уписана у Јединствени регистар обвезника индиректних пореза, а обављају промет добара и услуга преко прага дефинисаног Законом о ПДВ,
ц) постојање неусклађених података о пореском обвезнику у Јединственом регистру обвезника индиректних пореза са подацима органа и институција надлежних за оснивање пореског обвезника.

(3) Ризик подношења пореске пријаве је ризик од мање исказаног пореског прихода због обвезника који не подносе или касне са подношењем пријава.

(4) Ризик тачног уноса података у пореске пријаве је ризик негативног учинка на порески приход због износа који су нетачно (некоректно) исказани у пореској пријави.

(5) Ризик плаћања је ризик губитка пореских прихода због неплаћања доспјелих обавеза исказаних на пореској пријави или других додатно утврђених обавеза.

Члан 7.
(Процјена ризика)

(1) Ниво ризика одређује се процјеном вјероватноће и утицаја, коришћењем матрице ризика.

(2) Процјена ризика је квалификација ризика на:
а) висок,
б) средњи,
ц) низак.

(3) Висок ризик је појава која сигурно или највјероватније настаје и узрокује врло озбиљне посљедице те редовно активира непосредан одговор.

(4) Средњи ризик је појава која вјероватно настаје и узрокује озбиљне посљедице те обично активира одговор.

(5) Низак ризик је појава која има мању вјероватноћу настанка и узрокује мање посљедице те се обично рјешава стандардним или рутинским процедурама.

ДИО ТРЕЋИ - ПРОЦЕС АНАЛИЗЕ И УПРАВЉАЊА РИЗИЦИМА ПОШТОВАЊА ПРОПИСА О ИНДИРЕКТНОМ ОПОРЕЗИВАЊУ У ОАУР

ПОГЛАВЉЕ I. НАЧИН РАДА ОАУР

Члан 8.
(Надлежности ОАУР)

ОАУР има сљедеће надлежности:
а) врши послове анализе и управљања ризиком поштовања прописа о индиректном опорезивању на стратешком, тактичком и оперативном нивоу,
б) сарађује са организационим јединицама УИО, посебно са организационим јединицама које врше контролну функцију ради прикупљања информација из свих расположивих извора и база података те прибављања актуелних података и тенденција нових повреда прописа који регулишу индиректне порезе,
ц) врши сегментацију, идентификацију, процјену и приоритизацију ризика користећи све ресурсе,
д) организује и координира активности са другим организационим јединицама приликом идентификације ризика,
е) креира критерије за методичко анализирање и оцјењивање података,
ф) врши одабир, вредновање критерија и оцјену ризика као основ за спровођење контролних функција,
г) врши најсложеније аналитичке послове приликом анализе ризика непоштовања пореских прописа и предлаже мјере и активности које за циљ имају унапређење поштовања прописа,
х) анализира извјештаје о резултатима остварeним у спровођењу тих активности и резултате користи за евалуацију критерија,
и) успоставља и одржава Регистар ризика и Регистар параметара ризика,
ј) сарађује са надлежним организационим јединицама УИО и другим институцијама по питањима из надлежности ОАУР,
к) организује провођење и праћење система финансијског управљања и контроле у ОАУР,
л) пружа стручну помоћ другим организационим јединицама,
м) води прописане евиденције,
н) израђује извјештаје о раду.

Члан 9.
(Сачињавање анализа и достављање надлежним организационим јединицама)

(1) ОАУР спроводи редовне анализе у циљу идентификације ризика поштовања прописа о индиректном опорезивању, прикупљањем и обрадом података из доступних интерних и екстерних извора.

(2) Анализе се достављају организационим јединицама на које се односе препознати ризици и које имају могућност дјеловања на исте, а по потреби и другим организационим јединицама.

(3) Организационе јединице које су проводиле активности на основу достављених анализа повратну информацију те евентуално идентификоване нове ризике достављају ОАУР.

Члан 10.
(Одабир обвезника за контролу)

(1) ОАУР на оперативном нивоу мјесечно доставља Сектору за порезе приједлог пореских обвезника за контролу и то:
а) једну трећину обвезника који су захтијевали повраћај или кредит у претходном пореском периоду и/или чији је кредит доспио на извршавање,
б) двије трећине обвезника на основу идентификованих ризичних сегмената.

(2) Двије трећине обвезника који се бирају на основу идентификованих ризичних сегмената обухватају и приједлоге:
а) ризичних обвезника идентификованих у поступку анализа ОАУР (ванредна анализа ризика),
б) обвезника изабраних методом случајног узорка (рандом контрола).

(3) ОАУР одржава интерне мјесечне састанке у циљу избора ризичних сегмената за контролу или цијелог скупа обвезника као и избора параметарског модела ризика на основу којег се врши анализа.

(4) У зависности од изабраног сегмента за контролу врши се избор модела ризика селекцијом параметара ризика из успостављеног Регистра параметара ризика и пондера за параметре ризика.

(5) Процес сачињавања плана контрола документује се Извјештајем о анализи ризика на оперативном нивоу

који садржи предложене и анализиране сегменте, параметре и начин бодовања, број обвезника предложених за контролу према сегментима те преглед обвезника предложених за контролу.

Члан 11.

(Параметарски модел ризика)

(1) Параметарски модел ризика је систем за процјену ризика, анализу и профилирање, који врши оцјену ризика испуњавања обавеза пореских обвезника уз употребу расположивих интерних и екстерних података и информација о пореским обвезницима.
(2) Параметарски модел ризика је заснован на сету логичних правила (параметара) која су постављена као хипотезе, гдје се за свако правило рачуна да ли је прекршено и израчунавају бодови ризика те се израчунава укупна вриједност ризика на основу које се рангирају порески обвезници.
(3) ОАУР врши сегментацију и успоставља секторска мјерења (бенчмаркинг) како би оцијенили перформансе унутар дјелатности, а у сврху креирања параметара ризика и пондера за параметре ризика.
(4) У поступку вредновања параметара ризика, највећи пондери ризика се дају финансијским параметрима.
(5) Идентификовани ризици као и односни параметри су груписани у четири подручја: ризик уписа у Јединствени регистар обвезника индиректних пореза, ризик подношења пореске пријаве, ризик тачног уноса података у пореску пријаву и ризик плаћања.
(6) Параметарски модел ризика је базиран на приступу једнаког третмана према пореском обвезнику и сви параметри се на једнообразан начин примјењују на све обвезнике или исти сегмент обвезника.

Члан 12.

(Евалуација ефикасности модела, параметара ризика и контрола)

(1) Евалуација ефикасности модела и параметара ризика врши се на основу резултата контрола и помоћу метода случајног узорка (рандом контрола), при чему се код идентификовања нових ризика врши креирање нових параметара ризика или се по потреби врши кориговање постојећих параметара ризика.
(2) Метод случајног узорка (рандом контрола) у сврху валидације модела и параметара ризика врши се из скупа неризичних обвезника и чини 3% од укупног броја обвезника које ОАУР предлаже за контролу.
(3) Извјештај о евалуацији односно анализа ефикасности контрола предложених од стране ОАУР се израђује једном годишње за претходне три године и доставља директору УИО.

ПОГЛАВЉЕ II. САРАДЊА ОАУР СА ДРУГИМ ОРГАНИЗАЦИОНИМ ЈЕДИНИЦАМА УИО, ДРУГИМ ОРГАНИМА, ОРГАНИЗАЦИЈАМА И ИНСТИТУЦИЈАМА

Члан 13.

(Сарадња ОАУР са Сектором за порезе)

(1) ОАУР мјесечни приједлог контрола обвезника који су захтијевали повратак/кредит и/или којима на извршење доспијева неискоришћени порески кредит из члана 10. став (1) тачка а) овог Упутства доставља Сектору за порезе до 16. у мјесецу, уз табеларни преглед свих обвезника који су захтијевали повратак/кредит и/или којима на извршење доспијева неискоришћени порески кредит груписаних у три нивоа ризика (висок, средњи и низак).
(2) Мјесечне приједлоге контрола ризичних пореских обвезника из члана 10. став (1) тачка б) овог Упутства, заједно са сегментима и параметрима на основу којег су обвезници одабрани, ОАУР доставља Сектору за порезе до 17. у мјесецу.
(3) Приједлог контрола из става (1) и (2) и табеларни преглед обвезника из става (1) овог члана доставља се путем електронске поште на e-mail адресе: помоћника директора Сектора за порезе, шефа Одсјека за контролу великих пореских обвезника и шефа Одсјека за ревизију и контролу.
(4) Сектор за порезе доставља ОАУР информацију о планираном годишњем броју потпуних контрола за сваки регионални центар до 15. децембра текуће године, ради утврђивања броја потпуних контрола по приједлогу ОАУР (приближно 25% од укупног планираног броја).
(5) По сазнању о новим неправилностима везаним за извршавање обавеза индиректних пореза из своје надлежности, Сектор за порезе када оцијени да исте представљају значајнији ризик за наплату индиректних пореза обавјештава о томе ОАУР.
(6) ОАУР доставља Сектору за порезе до 31. октобра текуће године приједлоге критерија који представљају оцјену ризичних сегмената обвезника за потребе сачињавања оквирног годишњег плана контрола за наредну годину.

Члан 14.

(Сарадња са другим организационим јединицама УИО)

ОАУР сарађује са другим организационим јединицама УИО кроз међусобно достављање података, информација, идентификованих ризика, ризичних обвезника, пружањем подршке и размјеном информација о модалитетима превара и других битних информација везаних за неправилности које су уочене у оквиру редовних активности.

Члан 15.

(Сарадња са другим органима, организацијама и институцијама)

(1) ОАУР сарађује са другим органима, организацијама и институцијама у Босни и Херцеговини, првенствено ради прибављања актуелних информација и података у погледу нових тенденција и модалитета повреда прописа који регулишу индиректне порезе у циљу анализе и управљања ризицима поштовања прописа из надлежности УИО.
(2) ОАУР по потреби сарађује са Заједничким центром за анализу ризика Граничне полиције БиХ преко координатора из Сектора за спровођење прописа.

ДИО ЧЕТВРТИ - ПОСТУПАК УПРАВЉАЊА РИЗИЦИМА ПОШТОВАЊА ПРОПИСА О ИНДИРЕКТНОМ ОПОРЕЗИВАЊУ У УИО

Члан 16.

(Стратегија унапређења поштовања прописа о индиректном опорезивању)

(1) Стратегија унапређења поштовања прописа о индиректном опорезивању (у даљем тексту: Стратегија) је трогодишњи план, који обухвата специфичне активности за различите сегменте пореских обвезника и садржи комбинацију проактивних и реактивних стратегија и то:
   а) комуникацијске стратегије чији је циљ информисање, едукација и пружање услуга,
   б) стратегије контроле и принуде базиране на анализи ризика.
(2) Програм поштовања прописа ризичне области је саставни дио Стратегије, а обухвата сет различитих

активности прилагођених специфичностима обвезника из изабране ризичне области, које су усмјерене ка унапређењу поштовања прописа.

(3) Директор УИО усваја Стратегију и годишњи Акциони план Стратегије у коме су наведене детаљне активности Стратегије, носиоци и рокови извршења.

Члан 17.

(Именовање и задаци Комисије)

(1) У циљу унапређења поштовања прописа о индиректном опорезивању директор УИО именује Комисију коју чине помоћник директора Сектора за пословне услуге, помоћник директора Сектора за царине, помоћник директора Сектора за порезе, помоћник директора Сектора за спровођење прописа и начелник ОАУР.

(2) Задаци Комисије су:
   а) разматра нацрт Стратегије и Акционог плана Стратегије;
   б) одлучује о ризичној области која ће бити третирана кроз Програм поштовања прописа ризичне области;
   ц) разматра и предлаже адекватне ресурсе (људи, финансијска средства, вјештине, техничка подршка, итд.) за реализацију Акционог плана Стратегије;
   д) прати извршавање активности Акционог плана Стратегије;
   е) разматра и предлаже стратешке одлуке у погледу царинских ризика као што су: препоручени проценти прегледа, приоритетна подручја ризика и друго;
   ф) предлаже одговарајуће мјере ефикасности;
   г) прати извјештаје о ризицима из Регистра ризика те утврђује приједлоге активности на основу приоритетних ризика.

(3) Радни састанци Комисије се одржавају на позив директора најмање једном квартално.

(4) За свој рад Комисија одговара директору УИО.

Члан 18.

(Израда Стратегије и Акционог плана Стратегије)

(1) ОАУР сачињава општи преглед ризика за четири подручја ризика на основу квантитативне анализе интерних и екстерних података, запримљених података и информација од других организационих јединица, као и резултата истраживања које су спровеле друге организационе јединице.

(2) Идентификовани ризици се процјењују помоћу матрице ризика и мапирају у Регистар ризика.

(3) Општи преглед ризика и приједлог мјера за ублажавање ризика ОАУР доставља надлежним организационим јединицама на сагласност и допуне ризицима идентификованим на оперативном нивоу.

(4) ОАУР на основу повратних информација сачињава нацрт Стратегије и годишњи Акциони план Стратегије и доставља до 20. фебруара текуће године Комисији на сагласност.

(5) Комисија разматра нацрт Стратегије и Акциони план Стратегије и доставља директору на усвајање до 15. марта текуће године.

Члан 19.

(Програм поштовања прописа ризичне области)

(1) ОАУР приликом сачињавања нацрта Стратегије врши процјену ризичних области у циљу избора области која ће бити третирана кроз Програм поштовања прописа ризичне области и исту доставља Комисији на одлучивање.

(2) ОАУР сачињава Извјештај о ризичној области који се континуирано допуњава сазнањима о ризицима са оперативног нивоа запримљених од стране других организационих јединица.

(3) Комисија, по потреби, именује оперативни тим који је задужен за сачињавање приједлога Програма поштовања прописа ризичне области.

Члан 20.

(Евалуација Акционог плана Стратегије)

(1) Имплементацију Акционог плана Стратегије врше надлежне организационе јединице УИО.

(2) Извјештаје о резултатима спроведених активности надлежне организационе јединице УИО квартално достављају ОАУР које врши евалуацију и обједињену информацију доставља Комисији.

(3) ОАУР ажурира Регистар ризика по потреби, а најмање једном годишње, како би се утврдило да ли су планиране мјере за ублажавање ризика предузете и да ли су постигле очекиване резултате.

ДИО ПЕТИ - ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 21.

(Повјерљивост података)

У процесу управљања ризицима запослени у ОАУР као и корисници резултата наведеног процеса имају обавезу чувања повјерљивости података, записа или извјештаја примљених електронски или у писаној форми. Са подацима обиљеженим степеном тајности и личним подацима до којих су запослени у ОАУР дошли у обављању службене дужности обавезни су поступати у складу са важећим прописима који регулишу ову област.

Члан 22.

(Ступање на снагу)

Ово Упутство ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ".

Број 01-02-2-125-25/21
28. маја 2021. године
Бања Лука

Директор
Др **Миро Цакула**, с. р.

KONKURENCIJSKO VIJEĆE BOSNE I HERCEGOVINE

551

Na osnovu člana 25. stav (1) tačka e), člana 41. stav (1) tačka c), člana 42. stav (1) tačka c), a u vezi sa članom 10. stav (1) Zakona o konkurenciji ("Službeni glasnik BiH", br. 48/05, 76/07 i 80/09), u postupku pokrenutom na osnovu Zahtjeva za pokretanje postupka privrednih subjekata: Bosanska knjiga d.o.o. Sarajevo, Nova Dječija knjiga d.o.o. Sarajevo i Sarajevo Publishing d.o.o. Sarajevo, zastupanih po advokatu Saneli Gorčić, Ul. Đoke Mazalića 1, 71000 Sarajevo, protiv Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Zeničko-Dobojskog kantona, Ul. Kučukovići br. 2, 72000 Zenica i Ministarstva obrazovanja i nauke Tuzlanskog kantona, Ul. Muhameda Hevaia Uskufija 1, 75000 Tuzla, radi zloupotrebe dominantnog položaja u smislu člana 10. stav (2) tačke b) i c) Zakona o konkurenciji, Konkurencijsko vijeće Bosne i Hercegovine, na 84. (osamdesetčetvrtoj) sjednici održanoj dana 12.3.2021. godine, donijelo je

RJEŠENJE

1. Odbija se Zahtjev privrednih subjekata: Bosanska knjiga d.o.o. Sarajevo, Nova Dječija knjiga d.o.o. Sarajevo i Sarajevo Publishing d.o.o. Sarajevo, radi utvrđivanja zloupotrebe dominantnog položaja Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Zeničko-Dobojskog

kantona i Ministarstva obrazovanja i nauke Tuzlanskog kantona, u smislu člana 10. stav (2) tačke b) i c) Zakona o konkurenciji, kao neosnovan.

2. Odbija se zahtjev punomoćnika privrednih subjekata: Bosanska knjiga d.o.o. Sarajevo, Nova Dječija knjiga d.o.o. Sarajevo i Sarajevo Publishing d.o.o. Sarajevo, za naknadu troškova zastupanja, kao neosnovan.
3. Odbija se Zahtjev za donošenje privremene mjere, kao neosnovan.
4. Ovo Rješenje je konačno i bit će objavljeno u "Službenom glasniku BiH", Službenim glasilima entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Obrazloženje

Konkurencijsko vijeće Bosne i Hercegovine (dalje u tekstu: Konkurencijsko vijeće) je dana 15.9.2020. godine pod brojem UP-05-26-2-027-1/20, zaprimilo Zahtjev za pokretanje postupka (dalje u tekstu: Zahtjev) i Zahtjev za donošenje privremene mjere, protiv Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Zeničko-Dobojskog kantona i Ministarstva obrazovanja i nauke Tuzlanskog kantona, radi zloupotrebe dominantnog položaja, u smislu člana 10. stav (2) tačke b) i c) Zakona o konkurenciji ("Službeni glasnik BiH", br. 48/05, 76/07 i 80/09) (dalje u tekstu: Zakon) na mjerodavnim tržištima Bosne i Hercegovine.

Zahtjev je podnesen od strane advokata, Sanele Gorčić iz Sarajeva, u ime privrednih subjekata: Bosanska knjiga d.o.o. Sarajevo, Nova Dječija knjiga d.o.o., Sarajevo i Sarajevo Publishing d.o.o. Sarajevo (dalje u tekstu: Podnosioc zahtjeva).

U Zahtjevu se u bitnom navodi sljedeće:

- Podnosioci zahtjeva su izdavači udžbenika za osnovne škole na području Federacije Bosne i Hercegovine u skladu sa odobrenjem Federalnog ministarstva obrazovanja;
- Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Zeničko-Dobojskog kantona (dalje u tekstu: Ministarstvo Ze-Do K) je dana 26.6.2020. godine donijelo Odluku br. 10-34-2466-9-2-02/20, o korištenju udžbenika/radnih udžbenika u redovnim školama čiji je osnivač Skupština Ze-Do kantona u školskoj 2020/2021. godini, a sastavni dio Odluke je Spisak udžbenika/radnih udžbenika po predmetima za sve razrede redovne osnovne škole-jedan nastavni predmet jedan udžbenik;
- Ministarstvo obrazovanja i nauke Tuzlanskog kantona (dalje u tekstu: Ministarstvo Tz K) također je donijelo Odluku o korištenju udžbenika/radnih udžbenika u redovnim školama čiji je osnivač Skupština Tuzlanskog kantona u školskoj 2020/2021. godini (br. 10-34-3198-2/20 od 26.6.2020. godine), a sastavni dio odluke je i Spisak udžbenika/radnih udžbenika po predmetima za sve razrede redovne osnovne škole;
- iz Spiska udžbenika oba kantona vidljivo je da su izabrani samo izdavači sa područja ovih kantona, osim par udžbenika, tačnije 20 udžbenika od ukupno 85 u Ze-Do K i 20 od ukupno 92 u Tz kantonu su sa drugih područja i to iz razloga što te udžbenike ne izdaju izdavači Ze-Do i Tz kantona;
- Predmetne Odluke oba Ministarstva su u suprotnosti sa Spiskom odobrenih udžbenika, radnih udžbenika, priručnika, radnih listova i zbirki zadataka za osnovne škole, gimnazije, srednje tehničke i stručne škole u školskoj 2020/2021. godini donesen od strane Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke (dalje u tekstu: Spisak);
- Spisak odobrenih udžbenika predstavlja de facto i de jure monopol, odnosno vladajući položaj u smislu člana 9. Zakona o konkurenciji;
- Odluke oba Ministrstva su učinile štetu Podnositeljima predmetnog zahtjeva, jer su antikonkurencijske i antitržišne, monopolističke, i nisu blagovremeno donešene niti objavljene;
- podnositelji zahtjeva su morali blagovremeno planirati količine i dati u štampu udžbenike, na osnovu količina prethodnih godina za ovo područje, a tek nakon toga su Ministarstva Ze-Do i Tz kantona donijeli sporne Odluke, čime su podnositelji zahtjeva dovedeni u stanje štete, jer ne mogu raskinuti potpisane ugovore sa štamparijama;
- predmetne Odluke tiču se aktivnosti oba Ministarstva koja predstavljaju zloupotrebu vladajućeg položaja u smislu člana 10. stav (2) tačke b) i c) Zakona o konkurenciji;
- Oba Ministarstva su svojim Odlukama, postupili neopravdano i nezakonito, ograničili Podnositelje zahtjeva i druge konkurente u sudjelovanju na tržištu te je kroz ciljanu promjenu izdavača u Odlukama, direktno nametnulo tenderske uslove koji podnositeljima zahtjeva onemogućavaju participaciju u bilo kom tenderu osnivača škola na području Ze-Do i Tz kantona i obavljanje osnovne djelatnosti;
- Oba Ministarstva su Spisak revidirali na način da su izbacili Podnositelje zahtjeva skoro u potpunosti, jer su ih ostavili samo tamo gdje nemaju "lokalnog" izdavača, a čime su lokalni izdavači preuzeli tržište za 70-80% u svoju korist, te se na osnovu donesenih Odluka mogu ponašati potpuno neovisno od stvarnih ili mogućih konkurenata, pošto su jedini sudionici na mjerodavnom tržištu;
- Predmetnim odlukama, ova dva Ministarstva su izdavačima "NAM" d.o.o. Tuzla i "Vrijeme" d.o.o. Zenica, dali vladajući položaj na mjerodavnom tržištu javnih nabavki udžbenika u ova dva kantona;
- Podnosioci zahtjeva će umjesto dosadašnjih 80% tržišta u Ze-Do i Tz kantonu, pokrivati 0%, jer su elimisani iz konkurencije;
- Postavlja se i pitanje kvaliteta odabranih udžbenika obzirom da su samo dva izdavača s ovog područja ocjenjena najboljim (rezultati anonimne ankete recenzenata u FBiH);
- Podnositelji zahtjeva traže od Konkurencijskog vijeća BiH da pokrene postupak te utvrdi neusaglašenost Odluka ova dva Ministarstva sa Zakonom o konkurenciji na način da su svojim postupanjem oba Ministarstva zloupotrijebila svoj vladajući položaj dovodeći svojim aktima direktno jednog ponuđača u povoljniji položaj u odnosu na druge, što predstavlja povredu Zakona o konkurenciji;
- postoji realna indikacija da će realizacijom ovih odluka kroz pojedinačne tendere škola sa područja Ze-Do i Tz kantona, biti oštećeni svi ponuđači koji nisu na Odlukama ova dva Ministarstva, iako su na Spisku Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke, čime su ispunjeni uslovi iz člana 40. Zakona o konkurenciji za donošenje privremene mjere i obustavu postupanja po predmetnim Odlukama do okončanja postupka pred Konkurencijskim vijećem i donošenja rješenja, kojim će se utvrditi da su oba Ministarstva zloupotrijebila vladajući položaj na tržištu nabavke udžbenika za osnovne škole sa ovog područja;

- podnosioci traže da se nalogom Konkurencijskog vijeća BiH, predmetne Odluke usklade i naloži dopuna svih tendera u osnovnim školama sa ovog područja, sa Spiskom Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke;
- podnosioci traže da se Vladi Ze-Do i Tz kantona, Ministarstvima oba kantona, naloži da isplate troškove postupka na ime advokatske naknade i administrativne takse.

Uvidom u dostavljeni Zahtjev i priloženu dokumentaciju, Konkurencijsko vijeće je utvrdilo da je isti kompletan i uredan, u smislu člana 28. stav (1) Zakona, te je na osnovu člana 28. stav (3) Zakona, Podnosiocu zahtjeva, dana 24.11.2020. godine, izdalo potvrdu broj UP-05-26-2-027-2/20, o prijemu kompletnog i urednog zahtjeva, te na svojoj 76. sjednici, održanoj dana 20.11.2020. godine, donijelo Zaključak broj UP-05-26-2-027-4/20, o pokretanju postupka protiv Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Ze-Do kantona i Ministarstva obrazovanja i nauke Tuzlanskog kantona, radi utvrđivanja postojanja zloupotrebe dominantnog položaja u smislu člana 10. stav (2) tačke b) i c) Zakona o konkurenciji, na tržištu nabavke udžbenika za osnovne škole sa područja ova dva kantona, kako je traženo u predmetnom Zahtjevu.

1. Stranke u postupku

Stranke u postupku su privredni subjekti: Bosanska knjiga d.o.o. Sarajevo, Nova Dječija knjiga d.o.o., Sarajevo i Sarajevo Publishing d.o.o. Sarajevo, kao Podnosilac zahtjeva zastupani po advokatu Saneli Gorčić iz Sarajeva, te Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Zeničko-Dobojskog kantona i Ministarstvo obrazovanja i nauke Tuzlanskog kantona, kao stranke protiv kojih se postupak pokreće.

2. Pravni okvir predmetnog postupka

Konkurencijsko vijeće je tokom postupka primjenilo odredbe Zakona, Odluke o utvrđivanju relevantnog tržišta ("Službeni glasnik BiH", br. 18/06 i 34/10), Odluke o definisanju kategorija dominantnog položaja ("Službeni glasnik BiH", br. 18/06 i 34/10), odredbe Zakona o upravnom postupku ("Službeni glasnik BiH", br. 29/02, 12/04, 88/07, 93/09 i 41/13), u smislu odredbi člana 26. Zakona, sudsku praksu EU u smislu člana 43. stav (7) Zakona o konkurenciji, te presude Suda Bosne i Hercegovine.

3. Relevantno tržište

U skladu sa članom 3. Zakona i čl. 4. i 5. Odluke o utvrđivanju relevantnog tržišta, relevantno tržište se određuje kao tržište određenih proizvoda koji su predmet obavljanja djelatnosti privrednih subjekata na određenom geografskom području.

Prema odredbi člana 4. Odluke o utvrđivanju relevantnog tržišta u proizvodnom smislu, relevantno tržište obuhvata sve proizvode i/ili usluge koje potrošači i/ili korisnici smatraju međusobno zamjenjivim, pod prihvatljivim uslovima, imajući u vidu naročito njihove bitne karakteristike, kvalitet, uobičajenu namjenu, način upotrebe, uslove prodaje i cijene.

Prema odredbi člana 5. Odluke o utvrđivanju relevantnog tržišta, relevantno tržište u geografskom smislu obuhvata cijelu ili dio teritorije Bosne i Hercegovine na kojoj privredni subjekt djeluje u prodaji i/ili kupovini relevantnog proizvoda pod jednakim ili dovoljno ujednačenim uslovima i koji to tržište bitno razlikuje od uslova tržišne konkurencije na susjednim geografskim tržištima.

U smislu navedenog, te na osnovu podnesenog Zahtjeva, Konkurencijsko vijeće je za relevantno tržište predmetnog postupka utvrdilo tržište nabavke udžbenika za osnovne škole na području Zeničko-Dobojskog i Tuzlanskog kantona.

4. Postupak po Zaključku o pokretanju postupka

Konkurencijsko vijeće je dana 24.11.2021. godine aktima br. UP-05-26-2-027-5/20 i UP-05-26-2-027-6/20, a u skladu s članom 33. stav (1) Zakona, dostavilo predmetni zaključak o pokretanju postupka Ministarstvima na odgovor, te zatražilo relevantnu dokumentaciju potrebnu u postupku, što je ispoštovano u zadatom roku, a u odgovorima se u bitnom navodi slijedeće:

- Odgovor Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Zeničko-Dobojskog kantona, zaprimljen 16.12.2020. godine pod brojem UP-05-26-2-027-11/20:
  - Utvrđivanje dominantnog položaja u skladu s odlukom o definisanju kategorija dominantnog položaja, vrši se prije svega utvrđivanjem relevantnog tržišta i tržišnog učešća privrednih subjekata prisutnih na istom;
  - Relevantno tržište udžbenika obuhvata cjelokupan ili značajan dio Bosne i Hercegovine, te izdavači koji prodaju udžbenike u ovom kantonu, iste prodaju i u ostatku Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko distrikta, dakle na cijeloj teritoriji BiH, gdje Ze-Do kanton čini procentualno mali dio tržišta;
  - Činjenica je da niti jednom zakonskom odredbom, upustvom ili instrukcijom, nije bila propisana ili određena procedura prema kojoj se donosi odluka ovog organa uprave po pitanju koji će se udžbenik koristiti u nastavi, a koje je pravo ostavljeno nastavnicima i njihovim stručnim aktivima, te su tako odabrani do sada najzastupljeniji udžbenici, kao rezultat aktuelne obrazovne prakse, anketnog istraživanja, prikupljanja relevantnih podataka od strane škola i stručnih aktiva prije početka tekuće školske 2020/2021 godine, o tome koji se udžbenici sa Spiska odobrenih već koriste u obrazovnom procesu, a nikako ograničenjima proizašlim iz zakonskih ili podzakonskih akata;
  - Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Zeničko-Dobojskog kantona, ne bavi se izdavačkom djelatnošću, niti na drugi način utiče na konačan odabir-recenzije udžbenika koji se nađu na spisku odobrenih udžbenika;
  - Odabir jednog udžbenika, radnog udžbenika i drugog nastavnog sredstva za isti razred i isti predmet, ima i zakonsku snagu, što potvrđuje Zakon o udžbenicima u Kantonu Sarajevo, članom 15., kao i Odluka o postupku pripremanja i odobravanja udžbenika, radnih udžbenika i drugih nastavnih sredstava za osnovne i srednje škole Koordinacije ministara obrazovanja i nauke u Federaciji BiH, članom 10, stav (2);
  - Odluka o korištenju udžbenika/radnih udžbenika u školskoj 2020/2021 godini, temeljena je na nadležnostima Ministarstva definisanim Ustavom Zeničko-Dobojskog kantona, ali i odredbama Protokola o saradnji u oblasti obrazovanja i nauke, potpisanog između Federalnog i Kantonalnih ministarstava obrazovanja od 30.5.2011. godine, kantonalnog Zakona o osnovnoj školi ("Službene novine Ze-Do kantona", broj 3/18);
  - Ministarstvo smatra Zahtjev podnosioca u potpunosti neosnovanim.
- Odgovor Ministarstva obrazovanja i nauke Tuzlanskog kantona, zaprimljen 18.12.2020. godine pod brojem UP-05-26-2-027-12/20:
  - Zakonom o osnovnom odgoju i obrazovanju ("Službene novine Tuzlanskog kantona", br.10/20), propisano je da će se u školama čiji je osnivač Skupština Tuzlanskog kantona, koristiti udžbenik/radni udžbenik u skladu sa Odlukom ministarstva

obrazovanja i nauke Tuzlanskog kantona, koja se donosi najkasnije 60 dana prije početka školske godine i čija primjena je počela od školske 2020/2021 godine;
- Skupština Tuzlanskog kantona donijela je Zaključak br. 01-02-414-25/19, kojim podržava prijedlog Aktiva direktora osnovnih škola i komisije za obrazovanje, kulturu, sport i mlade, da poduzmu aktivnosti na izboru i korištenju istog udžbenika po predmetima u svim razredima osnovnih škola na području Tuzlanskog kantona, i to po principu trenutno najzastupljenijeg udžbenika;
- Komisija je prikupila, obradila podatke i utvrdila najzastupljenije udžbenike za svaki predmet i razred, te dostavila izvještaj, nakon čega je Ministarstvo donijelo Odluku, temeljenu u potpunosti na Zakonu o osnovnom odgoju i obrazovanju i pratećim aktima Skupštine Tuzlanskog kantona;
- Izdavači su imali dovoljno vremena da prilagode svoje poslovne aktivnosti potrebama tržišta s obzirom da je izmjena zakona, kojom se predviđa korištenje jednog udžbenika, usvojena i objavljena u novembru 2019. godine, te bili upoznati s činjenicom da će 60 dana prije početka školske godine biti objavljen i spisak udžbenika za školsku 2020/2021 godinu;
- Relevantno tržište utvrđeno u Zahtjevu podnosioca je nerealno, obzirom da izdavači koji prodaju udžbenike u Tuzlanskom kantonu, također prodaju iste i na ostalim, odnosno cijelom teritoriju Bosne i Hercegovine;
- Podnositelj zahtjeva nije iznio niti jedan dokaz kojim bi potvrdio tvrdnje o navodnoj zloupotrebi, ali je iznio niz neistina kao npr. da se ne mogu pojaviti kao konkurenti na ijednom tenderu na području ovog kantona, dok su istovremeno potpisali ugovore s Ministarstvom o nabavci i isporuci udžbenika za učenike trećih i četvrtih razreda osnovnih škola u otvorenom postupku javne nabavke;
- Spisak odobrenih udžbenika Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke, nije skraćen, kako to tvrdi Podnilac zahtjeva, već je sa istog izvršen odabir udžbenika, kako je prethodno objašnjeno, što i jeste cilj samog spiska, niti je spisak isti onom iz Zeničko - Dobojskog kantona, ni u broju niti u naslovima;
- Ministarstvo smatra Zahtjev podnosioca u potpunosti neosnovanim.

5. Usmena rasprava

Nakon uvida u dostavljena izjašnjenja i dokumentaciju, Konkurencijsko vijeće je strankama u postupku uputilo zahtjev (akti br. UP-05-26-2-027-13, 14 i 15/20 svi od 11.01.2021. godine) za izjašnjenjem po pitanju održavanja usmene rasprave, s obzirom na specifične uslove rada i ozbiljnost trenutne epidemiološke situacije u vezi sa pandemijom COVID 19, te pozvalo stranke u postupku da razmotre opciju dostavljanja novih iskaza ili činjenica pisanim putem, ukoliko su iste eventualno izostavili u zahtjevu, odnosno odgovorima na Zaključak o pokretanju postupka.

Konkurencijsko vijeće je od svih stranaka u predmetnom postupku, zaprimilo pojedinačna izjašnjenja da niko od njih ne traži održavanje usmene rasprave, upravo iz gore navedenih razloga, te da stoje na raspolaganju za opciju dostavljanja novih iskaza ili činjenica pisanim putem.

Podnosilac Zahtjeva je uz predmetno izjašnjenje dostavio i osvrt na odgovore na Zaključak protivnih strana (podnesak broj UP-05-26-2-027-17/20 od 21.1.2021. godine) u kojem u bitnom navodi:

- Odluka o uvođenju monopola je suprotna zakonu, ustavima TK i ZDK i odredbama Protokola o saradnji u oblasti obrazovanja, dosena je mimo svih kriterija slobodnog tržišta, čime je privatnoj firmi omogućen monopol, koji je zabranjen i kažnjiv;
- Pozivanje na princip trenutno najzastupljenijeg udžbenika, nije primjenjivan, već je paušalan, netačan i neutemeljen, jer podaci pokazuju da su najzastupljeniji udžbenici upravo izbačeni - npr. Engleski jezik I, II i VI- izdavača Sarajevo publishinga, Geografija VI i Matematika VII - izdavača Bosanske riječi;
- Izabrani su skuplji udžbenici, tako da se ne radi o smanjenju troškova roditelja;
- Sarajevski izdavači nisu obavješteni o odluci o izboru udžbenika 60 dana prije početka školske godine;
- Od podnosioca zahtjeva, izabrani su samo oni udžbenici, za koje su jedini izdavači;
- Favorizirani izdavači organizuju koruptivna lobiranja i okupljanja nastavnog kadra;
- Pozivanje na Zakon o udžbenicima Kantona Sarajevo, je neutemeljen jer se isti još ne primjenjuje;
- Ministarstva TK i ZDK su predmetne Odluke o monopolu donijela koordinirano.

Podnesak podnosioca Zahtjeva pod brojem UP-05-26-2-027-17/20 od 21.1.2021. godine, dostavljen je i protivnim stranama, te je 12.2.2021. godine, Konkurencijsko vijeće pod brojem UP-05-26-2-027-23/20, od Ministarstva obrazovanja i nauke Tz kantona, zaprimilo izjašnjenje u vezi s istim, u kom se u bitnom navodi:

- da Predmetna Odluka ovog ministarstva nije odluka o uvođenju monopola, niti je proizvoljna, niti suprotna zakonu i Ustavu Tz kantona, već baš naprotiv, donesena je kao zakonska obaveza Ministrastva, u proceduri pojašnjenoj i potkrijepljenoj dokumentacijom dostavljenom u pethodnom odgovoru;
- objavom Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju ("Službene novine Tuzlanskog kantona", broj 14/19) svako zainteresovano lice bilo je upoznato s činjenicama i pomenutim aktivnostima vezanim za udžbenike za školsku 2020/2021. godinu;
- netačna je tvrdnja da podnosioci Zahtjeva nemaju pristup tržištu Republike Srpske, što je potkrijepljeno priloženom dokumentacijom iz provedenih postupaka javnih nabavki koje je provodilo JP Zavod za udžbenike i nastavna sredstva a.d. Istočno Novo Sarajevoda, te je s toga relevantno tržište cijela teritorija Bosne i Hercegovine
- obzirom da su se u prvom izjašnjenju oko održavanja usmene rasprave izjasnili da su dostupni za opciju dostavljanja novih iskaza ili činjenica pisanim putem, ukoliko takva mogućnost postoji, sada napominju da im je upitno izjašnjavanje po pitanju potrebe održavanja iste.

Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Zeničko-Dobojskog kantona, na podnesak podnosioca Zahtjeva pod brojem UP-05-26-2-027-17/20 od 21.1.2021. godine su Konkurencijskom vijeću dostavili izjašnjenje broj UP-05-26-2-027-24/20 zaprimljeno dana 17.02.2021. godine, u kom se u bitnom navodi sljedeće:

- da ostaje u cjelosti pri svom ranije datom odgovoru;
- da je podnosilac zahtjeva ponovno iznio niz paušalnih, jednostranih i proizvoljnih subjektivnih tvrdnji, pokušavajući prikazati koordinirani proces između dva optužena ministarstva, zanemarujući činjenicu da se

radi o sasvim različitim zakonskim rješenjima na području ova dva kantona, te s toga ministarstvo u cjelosti odbacuje sve navode od strane podnosioca zahtjeva, pogotovo one koje se odnose na djelovanje "političkih direktora u školama";
- ministarstvo se nije upuštalo u bilo kakve ocjene kvaliteta već odobrenih udžbenika, niti se bavi izdavačkom djelatnošću, niti ima povezana lica sa izdavačkim kućama kako to opetovano i pogrešno navodi podnosilac zahtjeva;
- sam podnosilac zahtjeva, u namjeri da istakne otežan položaj izdavača koje zastupa, navodi da je suštinski riječ o istoj kvaliteti udžbenika izdavača sa odobrenog spiska, "koji imaju identičan sadržaj.., razlika je samo u kvalitetu obrade nastavne materije" što je kontradiktorno u odnose na navode podnosioca kojima osporava kvalitet drugih izdavača koji posluju i djeluju u jednakim uslovima i na istom izdavačkom tržištu;
- podnosilac zahtjeva u toku trajanju predmetnog postupka, vrši neprimjeren medijski pritisak na Konkurencijsko vijeće, na način da ovu temu, koja je predmet ovog postupka, krajnje jednostrano i privilegovano u korist podnosioca zahtjeva, ciljano komentariše, iznoseći tvrdnje, navode i izjave podnosioca zahtjeva, dok se dijelovi navoda iz odgovora ministarstva upućenog Konkurencijskom vijeću, šturo prepričavaju, nedosljedno navode i posredno tumače potpuno izvan konteksa cjeline, u stručnom časopisu za nastavnike "ŠKOLEGIJUM" - Sarajevo (izdanje 04.02.2021. godine, autor Rubina Čengić);
- ministarstvo nije profitna institucija niti se bavi bilo kakvom ekonomskom aktivnošću, ne ostvaruje bilo kakav direktan ili indirektan profit niti bilo kakvu korist odabirom udžbenika, nije učesnik na tržištu i ne ispunjava osnovni preduslov za zloupotrebu dominantnog položaja, jer ga nema;
- podnosilac zahtjeva uopšte nije obrazložio na koji način su nametnute nelojalne cijene ili uslovi, kojima se ograničava konkurencija, odnosno na koji način ministarstvo krši odredbe člana 10. stav (2) tačke a), b) i c) Zakona o konkurenciji, s obzirom da se ministarstvo uopšte ne bavi ovim kategorijama;
- u vršenju svojih isključivih zakonskih nadležnosti u segmentu obrazovanja ministartvo se niti na jedan način nije upuštalo u monopolističko posredovanje, odnosno osiguravanje monopolističkog položaja bilo kom od izdavača odobrenih udžbenika, niti su takve aktivnosti vođene u koordinaciji ili dogovoru sa resornim ministarstvom Tz kantona;
- predmetna Odluka ministarstva nije "posao" niti predstavlja robu ili uslugu ili bilo kakvu drugu ekonomsku kategoriju, već je akt javne vlasti, te ministarstvo ukazuje na stav Suda BiH u presudi: S1 3 U 022692 16 U od 10.11.2017. godine, po tužbi protiv rješenja Konkurencijskog vijeća: "Pravilnik donosi, na osnovu ovlaštenja iz zakona, nadležno ministartvo, kao segment izvršne vlasti...Ministarstvo je, dakle, oblik organizovanja i djelovanja javne vlasti i nije privredno preduzeće, pa je predmetni pravilnik opšti akt, donio organ vlasti u okviru svojih ovlaštenja i na osnovu zakona..." (analogno se može primjeniti i na odluke);
- također ukazuju na rješenje Konkurencijskog vijeća broj 04-26-2-008-41-II/16 od 5.12.2018. godine;

Zakonom o konkurenciji, u članu 39. stav (1) propisano je obavezno održavanje usmene rasprave u onim predmetima kada se radi o strankama sa suprotnim interesima. Stav (2) istog člana pojašnjava, da se izuzetno od odredbi stava (1) ovog člana, kada se nakon prijema izjašnjavanja u pisanoj formi stranke protiv koje se vodi postupak, utvrdi da među strankama nije sporno činjenično stanje i ne postoje druge smetnje za donošenje rješenja, može se i bez zakazivanja usmene rasprave donijeti rješenje, a što je slučaj u ovom predmetnom postupku.

Konkurencijsko vijeće je u predmetnom slučaju uzelo u obzir i otežane i specifične uslove rada usljed ozbiljne trenutne epidemiološke situacije u vezi sa pandemijom COVID 19, te se uz saglasnost strana u predmetnom postupku odlučilo za opciju dostavljanja novih iskaza ili činjenica pisanim putem, te razmjenu istih među svim stranama u postupku.

6. Utvrđeno činjenično stanje i ocjena dokaza

Konkurencijsko vijeće je nakon sagledavanja svih relevantnih činjenica, dokaza i dokumentacije dostavljene od strane stranaka u postupku, te raspoloživih javnih podataka utvrdilo sljedeće:

- Ministarstvo obrazovanja i nauke Tz kantona je donijelo Odluku o korištenju udžbenika/radnih udžbenika u redovnim osnovnim školama čiji je osnivač Skupština Tuzlanskog kantona u školskoj 2020/2021. godini sa spiskom udžbenika, broj 10/1-34-3198-2/20 od 26.6.2020. godine (" Službene novine Tz kantona", broj 11/20);
- Predmetna Odluka donesena je na osnovu odredbi Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju ("Službene novine Tuzlanskog kantona", broj 10/20) te Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju ("Službene novine Tz kantona", broj 14/19);
- Rješenjem broj 10/1-34-003198/20 od 13.4.2020. godine, ministar obrazovanja i nauke Tz kantona, imenovao je Komisiju za provođenje postupka utvrđivanja najzastupljenijeg udžbenika/radnog udžbenika u osnovnim školama čiji je osnivač Skupština Tz kantona, te je izvještaj komisije od 18.6.2020. godine, dostavljen ministarstvu, a na osnovu istog sačinjena predmetna Odluka;
- Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Ze-Do kantona dana 26.6.2020. godine, donijelo je Odluku broj 10-34-2466-9-2-03/20 o korištenju udžbenika u osnovnim školama čiji je osnivač Ze-Do kanton u školskoj 2020/2021 godini, sa Spiskom udžbenika/radnih udžbenika po predmetima za sve razrede redovne osnovne škole - jedan nastavni predmet jedan udžbenik, a koji su najzastupljeniji za upotrebu u školskoj 2020/2021 godini na području Ze-Do kantona prema izboru stručnih aktiva nastavnika redovnih osnovnih škola čiji je osnivač Skupština Ze-Do kantona ("Službene novine Ze-Do kantona", broj 12/20).

Konkurencijsko vijeće nije se bavilo detaljnijom analizom i ocjenom dostavljene dokumentacije svih strana u postupku, a koja se odnosi na: tekuće transfere za nabavku udžbenika za 2019.godinu, izjašnjenja škola o korištenju udžbenika, ugovore o nabavci i distribuciji udžbenika za učenike osnovnih škola, tendere, te ugovore o poslovnoj saradnji i fakture, obzirom da takva dokumentacija ne utiče na rješavanje predmetne stvari.

Naime, Zakon o konkurenciji, te Odluka o utvrđivanju relevantnog tržišta, detaljno određuju pojam relevantnog tržišta, definiciju relevantnog proizvoda, kriterije za utvrđivanje relevantnog tržišta, zamjenski proizvod, zamjenjivost ponude i procjenu potencijalne tržišne konkurencije, te tržišni udio i njegov izračun.

Zakon u članu 3. stav (1) definiše relevantno tržište kao tržište određenih proizvoda koji su predmetom obavljanja djelatnosti privrednih subjekata na određenom geografskom području.

Podnosilac Zahtjeva za pokretanje postupka, kao relevantno tržište navodi tržište nabavke udžbenika za osnovne škole sa područja Ze-Do i Tz kantona, te istim zahtjevom traži utvrđivanje zloupotrebe dominantnog položaja Ministarstva obrazovanja i nauke Tz kantona i Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Ze-Do kantona, u smislu člana 10. stav (2) tačke b) i c) Zakona, na definisanom relevantnom tržištu.

Zakon o konkurenciji, te Odluka o definisanju kategorija dominantnog položaja, detaljno definišu pojam dominantnog položaja, te zloupotrebu, način utvrđivanja dominantnog položaja, oblike zloupotrebe, te tržišne udjele privrednih subjekata i utvrđivanje njihove tržišne snage.

Članom 9. stav (1) Zakona, određeno je da privredni subjekt na relevantnom tržištu proizvoda ili usluga ima dominantan položaj, kada se zbog svoje tržišne snage može ponašati i djelovati u značajnoj mjeri nezavisno od stvarnih ili mogućih konkurenata, kupaca potrošača ili dobavljača, i na taj način ograničava ili spriječava efikasnu konkurenciju.

Dominantan položaj u pravilu nije zabranjen, ali je zabranjena zloupotreba dominantnog položaja na relevantnom tržištu i to kroz djelovanje privrednih subjekata koje za cilj i posljedicu imaju isključivanje konkurenata sa tržišta, odnosno ograničavanje ili narušavanje efikasne tržišne konkurencije. Utvrđivanje dominantnog položaja privrednog subjekta u zavisnosti od datog slučaja, vrši se na osnovu utvrđivanja relevantnog tržišta te odnosa tržišnih udjela privrednih subjekata prisutnih na relevantnom tržištu.

Ministarstvo obrazovanja i nauke Tz kantona i Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Ze-Do kantona, ne mogu imati dominatan položaj na utvrđenom relevantnom tržištu, jer na istom nisu ni prisutni, kao privredni subjekti koji se zbog svoje tržišne snage mogu ponašati i djelovati u značajnoj mjeri nezavisno od stvarnih ili mogućih konkurenata, odnosno Podnosioca zahtjeva. S obzirom da nisu prisutni na relevantnom tržištu, odnosno njihovo tržišno učešće jednako je 0%, ne može se uopšte razmatrati postojanje dominantnog položaja, a pogotovu ne njegova zloupotreba od strane Ministarstva obrazovanja i nauke Tz kantona niti Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Ze-Do kantona, na definisanom relevantnom tržištu.

Stav Suda Bosne i Hercegovine, kako je to izneseno i u presudi broj S1 3 U 033913 19 U od 18.2.2021. godine, jeste da "Zakon o konkurenciji reguliše odnose između subjekata koji djeluju na tržištu na kojem se vrši razmjena dobara ili usluga, koji snose određene ekonomske ili finansijske rizike ili imaju mogućnost utakmice za ostvarivanje profita. Zloupotreba dominantnog položaja, kao radnja koja je zabranjena i kažnjiva prema ovom Zakonu, pretpostavlja da privredni subjekt ima monopolski položaj i da ga zloupotrebljava na način da ograničava proizvodnju, tržište ili tehnički razvoj na štetu potrošača."

Sud pravde EZ u više presuda također navodi sljedeći stav: " iz sudske prakse jasno proizilazi da se članovi 85. i 86. Ugovora o EZ primjenjuju samo na samoinicijativno nekonkurentno ponašanje preduzetnika" (predmet 41/93, predmet C-18/88).

Konkurencijsko vijeće je stava da predmetne Odluke o korištenju udžbenika u osnovnim školama čiji je osnivač Skupština Ze-Do kantona, odnosno Tz kantona u školskoj 2020/2021 godini, sa Spiskom udžbenika/radnih udžbenika po predmetima za sve razrede redovne osnovne škole kao njen sastavni dio, također ne mogu predstavljati monopol, odnosno vladajući položaj u smislu člana 9. Zakona o konkurenciji, a kako to tvrdi Podnosilac zahtjeva, niti aktivnosti oko donošenja predmetnih odluka ova dva ministarstva, mogu predstavljaju zloupotrebu vladajućeg položaja u smislu člana 10. stav (2) tačke b) i c) Zakona o konkurenciji, kako je prethodno pojašnjeno.

Konkurencijsko vijeće, u predmetnom postupku nije moglo utvrditi da donošenjem predmetnih Odluka o korištenju udžbenika u osnovnim školama čiji je osnivač Ze-Do, odnosno Tz kanton u školskoj 2020/2021 godini, ministarstva ova dva kantona zloupotrebljavaju svoj dominantan položaj, a na koju povredu Zakona ukazuje Podnosilac istog. Naime, predmet konkretnog slučaja ne može biti razmatranje zloupotrebe dominantnog položaja ova dva ministarstva kao privrednih subjekata na utvrđenom relevantnom tržištu, uzevši u obzir činjenicu da oba ministarstva nisu prisutna na relevantnom tržištu u smislu Zakona o konkurenciji.

Imajući u vidu navedeno, Konkurencijsko vijeće je odlučilo kao u tački 1. dispozitiva ovog Rješenja.

Konkurencijsko vijeće se u predmetnom postupku nije bavilo pitanjima izvan svoje nadležnosti propisanih članom 25. Zakona, niti pitanjima koja nisu obuhvaćena Zaključkom o pokretanju postupka broj UP-05-26-2-027-4/20, koja prema tome nisu ni predmet odlučivanja u istom.

Ukoliko Podnosilac zahtjeva smatra da postoji povreda po osnovu nekog drugog člana Zakona, može podnijeti novi zahtjev za pokretanje postupka pred Konkurencijskim vijećem.

7. Privremena mjera

Podnosilac predmetnog zahtjeva u istom je podnio i Zahtjev za donošenje privremene mjere i obustavu postupanja po predmetnim Odlukama do okončanja postupka pred Konkurencijskim vijećem i donošenja rješenja.

Zakon o konkurenciji u članu 40. propisuje da Konkurencijsko vijeće može donijeti rješenje o privremenoj mjeri, na osnovu preliminarno utvrđene povrede, kada smatra da pojedine radnje sprječavaju, ograničavaju ili narušavaju tržišnu konkurenciju, u smislu ovog zakona, zatim prijete nastanku direktnog štetnog uticaja za pojedine privredne subjekte, odnosno pojedine grane privrede ili za interese potrošača.

Konkurencijsko vijeće nije ocjenilo da postoje opravdane sumnje da predmetne Odluke sprječavaju, ograničavaju ili narušavaju tržišnu konkurenciju, te da je neophodno donošenje privremene mjere po podnesenom zahtjevu.

Donošenje privremene mjere u predmetnom postupku, a po ocjeni Konkurencijskog vijeća, nije bilo opravdano niti nužno iz razloga vremenskog i transparentnog slijeda događaja vezanih za donošenje sporne odluke, prije podnošenja samog predmetnog zahtjeva, a na što ukazuju sljedeće činjenice:

- Odluka Ministarstva obrazovanja i nauke Tz kantona o korištenju udžbenika/radnog udžbenika u osnovnim školama čiji je osnivač Skupština Tuzlanskog kantona za školsku 2020/2021 godinu donosi se 60 dana prije početka školske godine, kako je regulisano Zakonom o osnovnom odgoju i obrazovanju ("Službene novine Tuzlanskog kantona", broj 10/20), a navedena odredba propisana je prvi puta Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju ("Službene novine Tuzlanskog kantona", broj 14/19);
- Odluka sa spiskom udžbenika, broj 10/1-34-3198-2/20 od 26.6.2020. godine, objavljena je u "Službenim novinama Tuzlanskog kantona", broj 11/20, stupila na snagu i primjena iste počela je od školske 2020/2021. godine;
- školska 2020/2021. godina u tuzlanskom kantonu započela je 07.09.2020. godine;
- Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Ze-Do kantona, dana 26.6.2020. godine, donijelo je Odluku broj 10-34-2466-9-2-03/20 o korištenju udžbenika u osnovnim školama čiji je osnivač Ze-Do

kanton u školskoj 2020/2021 godini, sa Spiskom udžbenika/radnih udžbenika po predmetima za sve razrede redovne osnovne škole - jedan nastavni predmet jedan udžbenik;
- Odluka je objavljena u "Službenim novinama Ze-do kantona", broj 12/20, stupila na snagu i primjena iste počela je od školske 2020/2021. godine
- Školska 2020/2021. godina u Ze-Do kantonu započela je 08.09.2020. godine;
- Podnosilac zahtjeva za pokretanje predmetnog postupka, podnio je isti dana 15.9.2020. godine, a Konkurencijsko vijeće izdalo potvrdu o urednom i kompletnom zahtjevu dana 24.11.2020. godine.

Imajući u vidu navedeno, Konkurencijsko vijeće je odlučilo kao u tački 3. dispozitiva ovog Rješenja.

8. Troškovi postupka

Članom 105. stav (1) Zakona o upravnom postupku ("Službeni glasnik BiH", br. 29/02, 12/04, 88/07, 93/09, 41/13 i 53/16) je propisano da u pravilu svaka stranka snosi svoje troškove postupka, koji uključuju, između ostalih, i troškove za pravno zastupanje, a članom 105. stav (2) istog Zakona je propisano da kada u postupku učestvuju dvije ili više strana sa suprotnim interesima, strana koja je izazvala postupak, a na čiju je štetu postupak okončan, dužna je protivnoj stranci nadoknaditi opravdane troškove koji su nastali u postupku.

Punomoćnik Podnosioca zahtjeva, advokat Sanela Gorčić, je u sklopu Zahtjeva za pokretanje postupka, broj UP-05-26-2-027-1/20 Konkurencijskom vijeću podnio zahtjev, za naknadu troškova postupka na ime advokatske naknade.

Konkurencijsko vijeće je odbilo zahtjev za naknadu troškova punomoćnika Podnosioca zahtjeva, obzirom da je Podnosilac zahtjeva predmetni postupak izazvao svojim djelovanjem i da je isti završen na njegovu štetu. S toga, Podnosilac zahtjeva ne ostvaruje pravo na naknadu troškova u smislu člana 105. stav (2) Zakona o upravnom postupku.

Imajući u vidu navedeno, Konkurencijsko vijeće je odlučilo kao u tački 2. dispozitiva ovog Rješenja.

9. Pouka o pravnom lijeku

Protiv ovog Rješenja nije dozvoljena žalba.

Nezadovoljna strana može pokrenuti upravni spor pred Sudom Bosne i Hercegovine u roku od 30 dana od dana prijema, odnosno objave ovog Rješenja.

Broj UP-05-26-2-027-25/20
12. marta 2021. godine Predsjednik
Sarajevo Dr. **Stjepo Pranjić**, s. r.

Na temelju članka 25. stavak (1) točka e), članka 41. stavak (1) točka c), članka 42. stavak (1) točka c), a u svezi sa člankom 10. stavak (1) Zakona o konkurenciji ("Službeni glasnik BiH", br. 48/05, 76/07 i 80/09), u postupku pokrenutom na temelju Zahtjeva za pokretanje postupka gospodarskih subjekata: Bosanska knjiga d.o.o. Sarajevo, Nova Dječija knjiga d.o.o. Sarajevo i Sarajevo Publishing d.o.o. Sarajevo, zastupanih po odvjetniku Saneli Gorčić, Ul. Đoke Mazalića 1, 71000 Sarajevo, protiv Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Zeničko-Dobojskog kantona, Ul. Kučukovići br.2, 72000 Zenica i Ministarstva obrazovanja i nauke Tuzlanskog kantona, Ul. Muhameda Hevaia Uskufija 1, 75000 Tuzla, radi zlouporabe vladajućeg položaja u smislu članka 10. stavak (2) točke b) i c) Zakona o konkurenciji, Konkurencijsko vijeće Bosne i Hercegovine, na 84. (osamdesetčetvrtoj) sjednici održanoj dana 12.3.2021. godine, donijelo je

RJEŠENJE

1. Odbija se Zahtjev gospodarskih subjekata: Bosanska knjiga d.o.o. Sarajevo, Nova Dječija knjiga d.o.o. Sarajevo i Sarajevo Publishing d.o.o. Sarajevo, radi utvrđivanja zlouporabe vladajućeg položaja Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Zeničko-Dobojskog kantona i Ministarstva obrazovanja i nauke Tuzlanskog kantona, u smislu članka 10. stavak (2) točke b) i c) Zakona o konkurenciji, kao neutemeljen.
2. Odbija se zahtjev punomoćnika gospodarskih subjekata: Bosanska knjiga d.o.o. Sarajevo, Nova Dječija knjiga d.o.o. Sarajevo i Sarajevo Publishing d.o.o. Sarajevo, za naknadu troškova zastupanja, kao neutemeljen.
3. Odbija se Zahtjev za donošenje privremene mjere, kao neutemeljen.
4. Ovo Rješenje je konačno i bit će objavljeno u "Službenom glasniku BiH", Službenim glasilima entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Obrazloženje

Konkurencijsko vijeće Bosne i Hercegovine (daljnje u tekstu: Konkurencijsko vijeće) je dana 15.9.2020. godine pod brojem UP-05-26-2-027-1/20, zaprimilo Zahtjev za pokretanje postupka (daljnje u tekstu: Zahtjev) i Zahtjev za donošenje privremene mjere, protiv Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Zeničko-Dobojskog kantona i Ministarstva obrazovanja i nauke Tuzlanskog kantona, radi zlouporabe vladajućeg položaja, u smislu članka 10. stavak (2) točke b) i c) Zakona o konkurenciji ("Službeni glasnik BiH", br. 48/05, 76/07 i 80/09) (daljnje u tekstu: Zakon) na mjerodavnim tržištima Bosne i Hercegovine.

Zahtjev je podnesen od strane odvjetnika, Sanele Gorčić iz Sarajeva, u ime gospodarskih subjekata: Bosanska knjiga d.o.o. Sarajevo, Nova Dječija knjiga d.o.o., Sarajevo i Sarajevo Publishing d.o.o. Sarajevo (daljnje u tekstu: Podnositelj zahtjeva).

U Zahtjevu se u bitnom navodi slijedeće:
- Podnositelji zahtjeva su izdavači udžbenika za osnovne škole na području Federacije Bosne i Hercegovine sukladno sa odobrenjem Federalnog ministarstva obrazovanja;
- Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Zeničko-Dobojskog kantona (daljnje u tekstu: Ministarstvo Ze-Do K) je dana 26.6.2020. godine donijelo Odluku br. 10-34-2466-9-2-02/20, o korištenju udžbenika/radnih udžbenika u redovnim školama čiji je osnivač Skupština Ze-Do kantona u školskoj 2020/2021. godini, a sastavni dio Odluke je Spisak udžbenika/radnih udžbenika po predmetima za sve razrede redovne osnovne škole-jedan nastavni predmet jedan udžbenik;
- Ministarstvo obrazovanja i nauke Tuzlanskog kantona (daljnje u tekstu: Ministarstvo Tz K) također je donijelo Odluku o korištenju udžbenika/radnih udžbenika u redovnim školama čiji je osnivač Skupština Tuzlanskog kantona u školskoj 2020/2021. godini (br. 10-34-3198-2/20 od 26.6.2020. godine), a sastavni dio odluke je i Spisak udžbenika/radnih udžbenika po predmetima za sve razrede redovne osnovne škole;
- iz Spiska udžbenika oba kantona vidljivo je da su izabrani samo izdavači sa područja ovih kantona/županija, osim par udžbenika, točnije 20 udžbenika od ukupno 85 u Ze-Do K i 20 od ukupno 92 u Tz kantonu su sa drugih područja i to iz razloga što te udžbenike ne izdaju izdavači Ze-Do i Tz kantona;
- Predmetne Odluke oba Ministarstva su u suprotnosti sa Spiskom odobrenih udžbenika, radnih udžbenika,

priručnika, radnih listova i zbirki zadataka za osnovne škole, gimnazije, srednje tehničke i stručne škole u školskoj 2020/2021. godini donesen od strane Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke (daljnje u tekstu: Spisak);
- Spisak odobrenih udžbenika predstavlja de facto i de jure monopol, odnosno vladajući položaj u smislu članka 9. Zakona o konkurenciji;
- Odluke oba Ministrstva su učinile štetu Podnositeljima predmetnog zahtjeva, jer su antikonkurencijske i antitržišne, monopolističke, i nisu blagovremeno donešene niti objavljene;
- podnositelji zahtjeva su morali blagovremeno planirati količine i dati u štampu udžbenike, na temelju količina prethodnih godina za ovo područje, a tek nakon toga su Ministarstva Ze-Do i Tz kantona donijeli sporne Odluke, čime su podnositelji zahtjeva dovedeni u stanje štete, jer ne mogu raskinuti potpisane ugovore sa štamparijama;
- predmetne Odluke tiču se aktivnosti oba Ministarstva koja predstavljaju zlouporabu vladajućeg položaja u smislu članka 10. stavak (2) točke b) i c) Zakona o konkurenciji;
- Oba Ministarstva su svojim Odlukama, postupili neopravdano i nezakonito, ograničili Podnositelje zahtjeva i druge konkurente u sudjelovanju na tržištu te je kroz ciljanu promjenu izdavača u Odlukama, izravno nametnulo tenderske uvjete koji podnositeljima zahtjeva onemogućavaju participaciju u bilo kom tenderu osnivača škola na području Ze-Do i Tz kantona i obavljanje osnovne djelatnosti;
- Oba Ministarstva su Spisak revidirali na način da su izbacili Podnositelje zahtjeva skoro u potpunosti, jer su ih ostavili samo tamo gdje nemaju "lokalnog" izdavača, a čime su lokalni izdavači preuzeli tržište za 70-80% u svoju korist, te se na temelju donesenih Odluka mogu ponašati potpuno neovisno od stvarnih ili mogućih konkurenata, pošto su jedini sudionici na mjerodavnom tržištu;
- Predmetnim odlukama, ova dva Ministarstva su izdavačima "NAM" d.o.o. Tuzla i "Vrijeme" d.o.o. Zenica, dali vladajući položaj na mjerodavnom tržištu javnih nabava udžbenika u ova dva kantona/županija;
- Podnositelji zahtjeva će umjesto dosadašnjih 80% tržišta u Ze-Do i Tz kantonu, pokrivati 0%, jer su elimirani iz konkurencije;
- Postavlja se i pitanje kvaliteta odabranih udžbenika obzirom da su samo dva izdavača s ovog područja ocjenjena najboljim (rezultati anonimne ankete recenzenata u FBiH);
- Podnositelji zahtjeva traže od Konkurencijskog vijeća BiH da pokrene postupak te utvrdi neusuglašenost Odluka ova dva Ministarstva sa Zakonom o konkurenciji na način da su svojim postupanjem oba Ministarstva zloupotrijebila svoj vladajući položaj dovodeći svojim aktima izravno jednog ponuđača u povoljniji položaj u odnosu na druge, što predstavlja povredu Zakona o konkurenciji;
- Postoji realna indikacija da će realizacijom ovih odluka kroz pojedinačne tendere škola sa područja Ze-Do i Tz kantona, biti oštećeni svi ponuđači koji nisu na Odlukama ova dva Ministarstva, iako su na Spisku Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke, čime su ispunjeni uvjeti iz članka 40. Zakona o konkurenciji za donošenje privremene mjere i obustavu postupanja po predmetnim Odlukama do okončanja postupka pred Konkurencijskim vijećem i donošenja rješenja, kojim će se utvrditi da su oba Ministarstva zlouporabila vladajući položaj na tržištu nabave udžbenika za osnovne škole sa ovog područja;
- Podnositelji traže da se nalogom Konkurencijskog vijeća BiH, predmetne Odluke usklade i naloži dopuna svih tendera u osnovnim školama sa ovog područja, sa Spiskom Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke;
- Podnositelji traže da se Vladi Ze-Do i Tz kantona, Ministarstvima oba kantona, naloži da isplate troškove postupka na ime odvjetničke naknade i administrativne pristojbe.

Uvidom u dostavljeni Zahtjev i priloženu dokumentaciju, Konkurencijsko vijeće je utvrdilo da je isti kompletan i uredan, u smislu članka 28. stavak (1) Zakona, te je na temelju članka 28. stavak (3) Zakona, Podnositelju zahtjeva, dana 24.11.2020. godine, izdalo potvrdu broj UP-05-26-2-027-2/20, o prijemu kompletnog i urednog zahtjeva, te na svojoj 76. sjednici, održanoj dana 20.11.2020. godine, donijelo Zaključak broj UP-05-26-2-027-4/20, o pokretanju postupka protiv Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Ze-Do kantona i Ministarstva obrazovanja i nauke Tuzlanskog kantona, radi utvrđivanja postojanja zlouporabe vladajućeg položaja u smislu članka 10. stavak (2) točke b) i c) Zakona o konkurenciji, na tržištu nabave udžbenika za osnovne škole sa područja ova dva kantona/županije, kako je traženo u predmetnom Zahtjevu.

1. Stranke u postupku

Stranke u postupku su gospodarski subjekti: Bosanska knjiga d.o.o. Sarajevo, Nova Dječija knjiga d.o.o., Sarajevo i Sarajevo Publishing d.o.o. Sarajevo, kao Podnositelj zahtjeva zastupani po advokatu Saneli Gorčić iz Sarajeva, te Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Zeničko-Dobojskog kantona i Ministarstvo obrazovanja i nauke Tuzlanskog kantona, kao stranke protiv kojih se postupak pokreće.

2. Pravni okvir predmetnog postupka

Konkurencijsko vijeće je tijekom postupka primjenilo odredbe Zakona, Odluke o utvrđivanju mjerodavnog tržišta ("Službeni glasnik BiH", br. 18/06 i 34/10), Odluke o definiranju kategorija vladajućeg položaja ("Službeni glasnik BiH", br. 18/06 i 34/10), odredbe Zakona o upravnom postupku ("Službeni glasnik BiH", br. 29/02, 12/04, 88/07, 93/09 i 41/13), u smislu odredbi članka 26. Zakona, sudsku praksu EU u smislu članka 43. stavak (7) Zakona o konkurenciji, te presude Suda Bosne i Hercegovine.

3. Mjerodavno tržište

Sukladno članku 3. Zakona i čl. 4. i 5. Odluke o utvrđivanju mjerodavnog tržišta, mjerodavno tržište se određuje kao tržište određenih proizvoda koji su predmet obavljanja djelatnosti gospodarskih subjekata na određenom zemljopisnom području.

Prema odredbi članka 4. Odluke o utvrđivanju mjerodavnog tržišta u proizvodnom smislu, mjerodavno tržište obuhvata sve proizvode i/ili usluge koje potrošači i/ili korisnici smatraju međusobno zamjenjivim, pod prihvatljivim uvjetima, imajući u vidu naročito njihove bitne značajke, kvalitetu, uobičajenu namjenu, način uporabe, uvjete prodaje i cijene.

Prema odredbi članka 5. Odluke o utvrđivanju mjerodavnog tržišta, mjerodavno tržište u zemčjopisnom smislu obuhvata cijeli ili dio teritorija Bosne i Hercegovine na kome gospodarski subjekt djeluje u prodaji i/ili kupovini mjerodavnog proizvoda pod jednakim ili dovoljno ujednačenim uvjetima i koji to tržište bitno razlikuje od uvjeta tržišne konkurencije na susjednim zemljopisnim tržištima.

U smislu navedenog, te na temelju podnesenog Zahtjeva, Konkurencijsko vijeće je za mjerodavno tržište predmetnog

postupka utvrdilo tržište nabave udžbenika za osnovne škole na području Zeničko-Dobojskog i Tuzlanskog kantona.

4. Postupak po Zaključku o pokretanju postupka

Konkurencijsko vijeće je dana 24.11.2021. godine aktima br. UP-05-26-2-027-5/20 i UP-05-26-2-027-6/20, a sukladno s člankom 33. stavak (1) Zakona, dostavilo predmetni zaključak o pokretanju postupka Ministarstvima na odgovor, te zatražilo mjerodavnu dokumentaciju potrebnu u postupku, što je ispoštovano u zadanom roku, a u odgovorima se u bitnom navodi slijedeće:

- Odgovor Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Zeničko-Dobojskog kantona, zaprimljen 16.12.2020. godine pod brojem UP-05-26-2-027-11/20:
  - Utvrđivanje vladajućeg položaja sukladno s odlukom o definiranju kategorija vladajućeg položaja, vrši se prije svega utvrđivanjem mjerodavnog tržišta i tržišnog udjela gospodarskih subjekata prisutnih na istom;
  - Mjerodavno tržište udžbenika obuhvata cjelokupan ili značajan dio Bosne i Hercegovine, te izdavači koji prodaju udžbenike u ovom kantonu/županiji, iste prodaju i u ostatku Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko distrikta, dakle na cijelom teritoriju BiH, gdje Ze-Do kanton čini procentualno mali dio tržišta;
  - Činjenica je da niti jednom zakonskom odredbom, upustvom ili instrukcijom, nije bila propisana ili određena procedura prema kojoj se donosi odluka ovog organa uprave po pitanju koji će se udžbenik koristiti u nastavi, a koje je pravo ostavljeno nastavnicima i njihovim stručnim aktivima, te su tako odabrani do sada najzastupljeniji udžbenici, kao rezultat aktualne obrazovne prakse, anketnog istraživanja, prikupljanja mjerodavnih podataka od strane škola i stručnih aktiva prije početka tekuće školske 2020/2021 godine, o tome koji se udžbenici sa Spiska odobrenih već koriste u obrazovnom procesu, a nikako ograničenjima proizašlim iz zakonskih ili podzakonskih akata;
  - Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Zeničko-Dobojskog kantona, ne bavi se izdavačkom djelatnošću, niti na drugi način utječe na konačan odabir-recenzije udžbenika koji se nađu na spisku odobrenih udžbenika;
  - Odabir jednog udžbenika, radnog udžbenika i drugog nastavnog sredstva za isti razred i isti predmet, ima i zakonsku snagu, što potvrđuje Zakon o udžbenicima u Kantonu Sarajevo,člankom 15., kao i Odluka o postupku pripremanja i odobravanja udžbenika, radnih udžbenika i drugih nastavnih sredstava za osnovne i srednje škole Koordinacije ministara obrazovanja i nauke u Federaciji BiH, člankom 10, stavak (2);
  - Odluka o korištenju udžbenika/radnih udžbenika u školskoj 2020/2021 godini, temeljena je na nadležnostima Ministarstva definiranim Ustavom Zeničko-Dobojskog kantona, ali i odredbama Protokola o suradnji u oblasti obrazovanja i nauke, potpisanog između Federalnog i Kantonalnih/Županijskih ministarstava obrazovanja od 30.5.2011. godine, kantonalnog Zakona o osnovnoj školi ("Službene novine Ze-Do kantona", broj 3/18);
  - Ministarstvo smatra Zahtjev podnosioca u potpunosti neutemeljenim.
- Odgovor Ministarstva obrazovanja i nauke Tuzlanskog kantona, zaprimljen 18.12.2020. godine pod brojem UP-05-26-2-027-12/20:
  - Zakonom o osnovnom odgoju i obrazovanju ("Službene novine Tuzlanskog kantona", broj 10/20), propisano je da će se u školama čiji je osnivač Skupština Tuzlanskog kantona, koristiti udžbenik/radni udžbenik sukladno sa Odlukom ministarstva obrazovanja i nauke Tuzlanskog kantona, koja se donosi najkasnije 60 dana prije početka školske godine i čija primjena je počela od školske 2020/2021. godine;
  - Skupština Tuzlanskog kantona donijela je Zaključak br. 01-02-414-25/19, kojim podržava prijedlog Aktiva direktora osnovnih škola i komisije za obrazovanje, kulturu, sport i mlade, da poduzmu aktivnosti na izboru i korištenju istog udžbenika po predmetima u svim razredima osnovnih škola na području Tuzlanskog kantona, i to po principu trenutno najzastupljenijeg udžbenika;
  - Komisija je prikupila, obradila podatke i utvrdila najzastupljenije udžbenike za svaki predmet i razred, te dostavila izvješće, nakon čega je Ministarstvo donijelo Odluku, temeljenu u potpunosti na Zakonu o osnovnom odgoju i obrazovanju i pratećim aktima Skupštine Tuzlanskog kantona;
  - Izdavači su imali dovoljno vremena da prilagode svoje poslovne aktivnosti potrebama tržišta s obzirom da je izmjena zakona, kojom se predviđa korištenje jednog udžbenika, usvojena i objavljena u studenom 2019. godine, te bili upoznati s činjenicom da će 60 dana prije početka školske godine biti objavljen i spisak udžbenika za školsku 2020/2021. godinu;
  - Mjerodavno tržište utvrđeno u Zahtjevu podnositelja je nerealno, obzirom da izdavači koji prodaju udžbenike u Tuzlanskom kantonu, također prodaju iste i na ostalim, odnosno cijelom teritoriju Bosne i Hercegovine;
  - Podnositelj zahtjeva nije iznio niti jedan dokaz kojim bi potvrdio tvrdnje o navodnoj zlouporabi, ali je iznio niz neistina kao npr. da se ne mogu pojaviti kao konkurenti na ijednom tenderu na području ovog kantona, dok su istovremeno potpisali ugovore s Ministarstvom o nabavci i isporuci udžbenika za učenike trećih i četvrtih razreda osnovnih škola u otvorenom postupku javne nabave;
  - Spisak odobrenih udžbenika Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke, nije skraćen, kako to tvrdi Podnositelj zahtjeva, već je sa istog izvršen odabir udžbenika, kako je prethodno objašnjeno, što i jeste cilj samog spiska, niti je spisak isti onom iz Zeničko - Dobojskog kantona, ni u broju niti u naslovima;
  - Ministarstvo smatra Zahtjev podnositelja u potpunosti neutemeljen.

5. Usmena rasprava

Nakon uvida u dostavljena izjašnjenja i dokumentaciju, Konkurencijsko vijeće je strankama u postupku uputilo zahtjev (akti br. UP-05-26-2-027-13, 14 i 15/20 svi od 11.01.2021. godine) za izjašnjenjem po pitanju održavanja usmene rasprave, s obzirom na specifične uvjete rada i ozbiljnost trenutne epidemiološke situacije u svezi sa pandemijom COVID 19, te pozvalo stranke u postupku da razmotre opciju dostavljanja novih iskaza ili činjenica pisanim putem, ukoliko su iste eventualno izostavili u zahtjevu, odnosno odgovorima na Zaključak o pokretanju postupka.

Konkurencijsko vijeće je od svih stranaka u predmetnom postupku, zaprimilo pojedinačna izjašnjenja da niko od njih ne traži održavanje usmene rasprave, upravo iz gore navedenih

razloga, te da stoje na raspolaganju za opciju dostavljanja novih iskaza ili činjenica pisanim putem.

Podnositelj Zahtjeva je uz predmetno izjašnjenje dostavio i osvrt na odgovore na Zaključak protivnih strana (podnesak broj UP-05-26-2-027-17/20 od 21.1.2021. godine) u kojem u bitnom navodi:

- Odluka o uvođenju monopola je suprotna zakonu, ustavima TK i ZDK i odredbama Protokola o suradnji u oblasti obrazovanja, donesena je mimo svih kriterija slobodnog tržišta, čime je privatnoj firmi omogućen monopol, koji je zabranjen i kažnjiv;
- Pozivanje na princip trenutno najzastupljenijeg udžbenika, nije primjenjivan, već je paušalan, netočan i neutemeljen, jer podatci pokazuju da su najzastupljeniji udžbenici upravo izbačeni - npr. Engleski jezik I,II i VI- izdavača Sarajevo publishinga, Geografija VI i Matematika VII- izdavača Bosanske riječi;
- Izabrani su skuplji udžbenici, tako da se ne radi o smanjenju troškova roditelja;
- Sarajevski izdavači nisu obavješteni o odluci o izboru udžbenika 60 dana prije početka školske godine;
- Od podnositelja zahtjeva, izabrani su samo oni udžbenici, za koje su jedini izdavači;
- Favorizirani izdavači organizuju koruptivna lobiranja i okupljanja nastavnog kadra;
- Pozivanje na Zakon o udžbenicima Kantona Sarajevo, je neutemeljen jer se isti još ne primjenjuje;
- Ministarstva TK i ZDK su predmetne Odluke o monopolu donijela koordinirano.

- Podnesak podnositelja Zahtjeva pod brojem UP-05-26-2-027-17/20 od 21.1.2021. godine, dostavljen je i protivnim stranama, te je 12.2.2021. godine, Konkurencijsko vijeće pod brojem UP-05-26-2-027-23/20, od Ministarstva obrazovanja i nauke Tz kantona, zaprimilo izjašnjenje u svezi s istim, u kom se u bitnom navodi:
  - da Predmetna Odluka ovog ministarstva nije odluka o uvođenju monopola, niti je proizvoljna, niti suprotna zakonu i Ustavu Tz kantona, već baš naprotiv, donesena je kao zakonska obveza Ministrastva, u proceduri pojašnjenoj i potkrijepljenoj dokumentacijom dostavljenom u pethodnom odgovoru;
  - objavom Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju ("Službene novine Tuzlanskog kantona", broj 14/19) svaka zainteresirana osoba bila je upoznata s činjenicama i pomenutim aktivnostima vezanim za udžbenike za školsku 2020/2021 godinu;
  - netočna je tvrdnja da podnositelji Zahtjeva nemaju pristup tržištu Republike Srpske, što je potkrijepljeno priloženom dokumentacijom iz provedenih postupaka javnih nabava koje je provodilo JP Zavod za udžbenike i nastavna sredstva a.d. Istočno Novo Sarajevo, te je s toga mjerodavno tržište cijeli teritorij Bosne i Hercegovine
  - obzirom da su se u prvom izjašnjenju oko održavanja usmene rasprave izjasnili da su dostupni za opciju dostavljanja novih iskaza ili činjenica pisanim putem, ukoliko takva mogućnost postoji, sada napominju da im je upitno izjašnjavanje po pitanju potrebe održavanja iste.

Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Zeničko-Dobojskog kantona, na podnesak podnositelja Zahtjeva pod brojem UP-05-26-2-027-17/20 od 21.1.2021. godine su Konkurencijskom vijeću dostavili izjašnjenje broj UP-05-26-2-027-24/20 zaprimljeno dana 17.02.2021. godine, u kom se u bitnom navodi slijedeće:

- da ostaje u cjelosti pri svom ranije danom odgovoru;
- da je podnositelj zahtjeva ponovno iznio niz paušalnih, jednostranih i proizvoljnih subjektivnih tvrdnji, pokušavajući prikazati koordinirani proces između dva optužena ministarstva, zanemarujući činjenicu da se radi o sasvim različitim zakonskim rješenjima na području ova dva kantona, te s toga ministarstvo u cjelosti odbacuje sve navode od strane podnositelja zahtjeva, pogotovo one koje se odnose na djelovanje "političkih direktora u školama";
- ministarstvo se nije upuštalo u bilo kakve ocjene kvalitete već odobrenih udžbenika, niti se bavi izdavačkom djelatnošću, niti ima povezane osobe sa izdavačkim kućama kako to opetovano i pogrešno navodi podnositelj zahtjeva;
- sam podnositelj zahtjeva, u namjeri da istakne otežan položaj izdavača koje zastupa, navodi da je suštinski riječ o istoj kvaliteti udžbenika izdavača sa odobrenog spiska, "koji imaju identičan sadržaj.., razlika je samo u kvalitetu obrade nastavne materije" što je kontradiktorno u odnose na navode podnositelja kojima osporava kvalitet drugih izdavača koji posluju i djeluju u jednakim uvjetima i na istom izdavačkom tržištu;
- podnositelj zahtjeva u tijeku trajanju predmetnog postupka, vrši neprimjeren medijski pritisak na Konkurencijsko vijeće, na način da ovu temu, koja je predmet ovog postupka, krajnje jednostrano i privilegovano u korist podnositelja zahtjeva, ciljano komentira, iznoseći tvrdnje, navode i izjave podnositelja zahtjeva, dok se dijelovi navoda iz odgovora ministarstva upućenog Konkurencijskom vijeću, šturo prepričavaju, nedosljedno navode i posredno tumače potpuno izvan konteksa cjeline, u stručnom časopisu za nastavnike "ŠKOLEGIJUM" - Sarajevo (izdanje 04.02.2021. godine, autor Rubina Čengić);
- ministarstvo nije profitna institucija niti se bavi bilo kakvom ekonomskom aktivnošću, ne ostvaruje bilo kakav izravan ili neizravan profit niti bilo kakvu korist odabirom udžbenika, nije sudionik na tržištu i ne ispunjava temeljni preduvjet za zlouporabu vladajućeg položaja, jer ga nema;
- podnositelj zahtjeva uopće nije obrazložio na koji način su nametnute nelojalne cijene ili uvjeti, kojima se ograničava konkurencija, odnosno na koji način ministarstvo krši odredbe članka 10. stavak (2) točke a), b) i c) Zakona o konkurenciji, s obzirom da se ministarstvo uopće ne bavi ovim kategorijama;
- u vršenju svojih isključivih zakonskih nadležnosti u segmentu obrazovanja ministartvo se niti na jedan način nije upuštalo u monopolističko posredovanje, odnosno osiguravanje monopolističkog položaja bilo kom od izdavača odobrenih udžbenika, niti su takve aktivnosti vođene u koordinaciji ili dogovoru sa resornim ministarstvom Tz kantona;
- predmetna Odluka ministarstva nije "posao" niti predstavlja robu ili uslugu ili bilo kakvu drugu ekonomsku kategoriju, već je akt javne vlasti, te ministarstvo ukazuje na stav Suda BiH u presudi: S1 3 U 022692 16 U od 10.11.2017. godine, po tužbi protiv rješenja Konkurencijskog vijeća: "Pravilnik donosi, na osnovu ovlaštenja iz zakona, nadležno ministartvo, kao segment izvršne vlasti...Ministarstvo je, dakle, oblik

organiziranja i djelovanja javne vlasti i nije gospodarsko poduzeće, pa je predmetni pravilnik opći akt, donio organ vlasti u okviru svojih ovlasti i na temelju zakona..." (analogno se može primjeniti i na odluke);
- također ukazuju na rješenje Konkurencijskog vijeća broj 04-26-2-008-41-II/16 od 5.12.2018. godine;

Zakonom o konkurenciji, u članku 39. stavak (1) propisano je obvezno održavanje usmene rasprave u onim predmetima kada se radi o strankama sa suprotnim interesima. Stavak (2) istog članka pojašnjava, da se izuzetno od odredbi stavka (1) ovog članka, kada se nakon prijema izjašnjavanja u pisanoj formi stranke protiv koje se vodi postupak, utvrdi da među strankama nije sporno činjenično stanje i ne postoje druge smetnje za donošenje rješenja, može se i bez zakazivanja usmene rasprave donijeti rješenje, a što je slučaj u ovom predmetnom postupku.

Konkurencijsko vijeće je u predmetnom slučaju uzelo u obzir i otežane i specifične uvjete rada usljed ozbiljne trenutne epidemiološke situacije u svezi sa pandemijom COVID 19, te se uz suglasnost strana u predmetnom postupku odlučilo za opciju dostavljanja novih iskaza ili činjenica pisanim putem, te razmjenu istih među svim stranama u postupku.

6. Utvrđeno činjenično stanje i ocjena dokaza

Konkurencijsko vijeće je nakon sagledavanja svih mjerodavnih činjenica, dokaza i dokumentacije dostavljene od strane stranaka u postupku, te raspoloživih javnih podataka utvrdilo sljedeće:
- Ministarstvo obrazovanja i nauke Tz kantona je donijelo Odluku o korištenju udžbenika/radnih udžbenika u redovnim osnovnim školama čiji je osnivač Skupština Tuzlanskog kantona u školskoj 2020/2021. godini sa spiskom udžbenika, broj 10/1-34-3198-2/20 od 26.6.2020. godine (" Službene novine Tz kantona", broj 11/20);
- Predmetna Odluka donesena je na temelju odredbi Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju ("Službene novine Tuzlanskog kantona", broj 10/20) te Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju ("Službene novine Tz kantona", broj 14/19);
- Rješenjem broj 10/1-34-003198/20 od 13.4.2020. godine, ministar obrazovanja i nauke Tz kantona, imenovao je Komisiju za provođenje postupka utvrđivanja najzastupljenijeg udžbenika/radnog udžbenika u osnovnim školama čiji je osnivač Skupština Tz kantona, te je izvješće komisije od 18.6.2020. godine, dostavljeno ministarstvu, a na temelju istog sačinjena predmetna Odluka;
- Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Ze-Do kantona dana 26.6.2020. godine, donijelo je Odluku broj 10-34-2466-9-2-03/20 o korištenju udžbenika u osnovnim školama čiji je osnivač Ze-Do kanton u školskoj 2020/2021 godini, sa Spiskom udžbenika/radnih udžbenika po predmetima za sve razrede redovne osnovne škole - jedan nastavni predmet jedan udžbenik, a koji su najzastupljeniji za uporabu u školskoj 2020/2021 godini na području Ze-Do kantona prema izboru stručnih aktiva nastavnika redovnih osnovnih škola čiji je osnivač Skupština Ze-Do kantona ("Službene novine Ze-Do kantona", broj 12/20).

Konkurencijsko vijeće nije se bavilo detaljnijom analizom i ocjenom dostavljene dokumentacije svih strana u postupku, a koja se odnosi na: tekuće transfere za nabavu udžbenika za 2019.godinu, izjašnjenja škola o korištenju udžbenika, ugovore o nabavi i distribuciji udžbenika za učenike osnovnih škola, tendere, te ugovore o poslovnoj suradnji i fakture, obzirom da takva dokumentacija ne utječe na rješavanje predmetne stvari.

Naime, Zakon o konkurenciji, te Odluka o utvrđivanju mjerodavnog tržišta, detaljno određuju pojam mjerodavnog tržišta, definiciju relevantnog proizvoda, kriterije za utvrđivanje relevantnog tržišta, zamjenski proizvod, zamjenjivost ponude i procjenu potencijalne tržišne konkurencije, te tržišni udjel i njegov izračun.

Zakon u članku 3. stavak (1) definira mjerodavno tržište kao tržište određenih proizvoda koji su predmetom obavljanja djelatnosti gospodarskih subjekata na određenom zemljopisnom području.

Podnositelj Zahtjeva za pokretanje postupka, kao mjerodavno tržište navodi tržište nabave udžbenika za osnovne škole sa područja Ze-Do i Tz kantona, te istim zahtjevom traži utvrđivanje zlouporabe vladajućeg položaja Ministarstva obrazovanja i nauke Tz kantona i Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Ze-Do kantona, u smislu članka 10. stavak (2) točke b) i c) Zakona, na definiranom mjerodavnom tržištu.

Zakon o konkurenciji, te Odluka o definiranju kategorija vladajućeg položaja, detaljno definiraju pojam vladajućeg položaja, te zlouporabu, način utvrđivanja vladajućeg položaja, oblike zlouporabe, te tržišne udjele gospodarskih subjekata i utvrđivanje njihove tržišne snage.

Člankom 9. stavak (1) Zakona, određeno je da gospodarski subjekt na mjerodavnom tržištu proizvoda ili usluga ima vladajući položaj, kada se zbog svoje tržišne snage može ponašati i djelovati u značajnoj mjeri neovisno od stvarnih ili mogućih konkurenata, kupaca potrošača ili dobavljača, i na taj način ograničava ili spriječava učinkovitu konkurenciju.

Vladajući položaj u pravilu nije zabranjen, ali je zabranjena zlouporaba vladajućeg položaja na mjerodavnom tržištu i to kroz djelovanje gospodarskih subjekata koje za cilj i posljedicu imaju isključivanje konkurenata sa tržišta, odnosno ograničavanje ili narušavanje učinkovite tržišne konkurencije. Utvrđivanje vladajućeg položaja gospodarskog subjekta u ovisnosti od danog slučaja, vrši se na temelju utvrđivanja mjerodavnog tržišta te odnosa tržišnih udjela gospodarskih subjekata prisutnih na mjerodavnom tržištu.

Ministarstvo obrazovanja i nauke Tz kantona i Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Ze-Do kantona, ne mogu imati vladajući položaj na utvrđenom mjerodavnom tržištu, jer na istom nisu ni prisutni, kao gospodarski subjekti koji se zbog svoje tržišne snage mogu ponašati i djelovati u značajnoj mjeri neovisno od stvarnih ili mogućih konkurenata, odnosno Podnositelja zahtjeva. S obzirom da nisu prisutni na mjerodavnom tržištu, odnosno njihov tržišni udjel jednak je 0%, ne može se uopće razmatrati postojanje vladajućeg položaja, a pogotovu ne njegova zlouporaba od strane Ministarstva obrazovanja i nauke Tz kantona niti Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Ze-Do kantona, na definiranom mjerodavnom tržištu.

Stav Suda Bosne i Hercegovine, kako je to izneseno i u presudi broj S1 3 U 033913 19 U od 18.2.2021. godine, jeste da "Zakon o konkurenciji regulira odnose između subjekata koji djeluju na tržištu na kojem se vrši razmjena dobara ili usluga, koji snose određene ekonomske ili financijske rizike ili imaju mogućnost utakmice za ostvarivanje profita. Zlouporaba vladajućeg položaja, kao radnja koja je zabranjena i kažnjiva prema ovom Zakonu, pretpostavlja da gospodarski subjekt ima monopolski položaj i da ga zlouporabljuje na način da ograničava proizvodnju, tržište ili tehnički razvitak na štetu potrošača."

Sud pravde EZ u više presuda također navodi sljedeći stav: " iz sudske prakse jasno proizilazi da se članci 85. i 86. Ugovora o EZ primjenjuju samo na samoinicijativno nekonkurentno ponašanje poduzetnika" (predmet 41/93, predmet C-18/88).

Konkurencijsko vijeće je stava da predmetne Odluke o korištenju udžbenika u osnovnim školama čiji je osnivač Skupština Ze-Do kantona, odnosno Tz kantona u školskoj 2020/2021 godini, sa Spiskom udžbenika/radnih udžbenika po predmetima za sve razrede redovne osnovne škole kao njen sastavni dio, također ne mogu predstavljati monopol, odnosno vladajući položaj u smislu članka 9. Zakona o konkurenciji, a kako to tvrdi Podnositelj zahtjeva, niti aktivnosti oko donošenja predmetnih odluka ova dva ministarstva, mogu predstavljaju zlouporabu vladajućeg položaja u smislu članka 10. stavak (2) točke b) i c) Zakona o konkurenciji, kako je prethodno pojašnjeno.

Konkurencijsko vijeće, u predmetnom postupku nije moglo utvrditi da donošenjem predmetnih Odluka o korištenju udžbenika u osnovnim školama čiji je osnivač Ze-Do, odnosno Tz kanton u školskoj 2020/2021 godini, ministarstva ova dva kantona zlouporabljuju svoj vladajući položaj, a na koju povredu Zakona ukazuje Podnositelj istog. Naime, predmet konkretnog slučaja ne može biti razmatranje zlouporabe vladajućeg položaja ova dva ministarstva kao gospodarskih subjekata na utvrđenom mjerodavnom tržištu, uzevši u obzir činjenicu da oba ministarstva nisu prisutna na mjerodavnom tržištu u smislu Zakona o konkurenciji.

Imajući u vidu navedeno, Konkurencijsko vijeće je odlučilo kao u točki 1. izreke ovog Rješenja.

Konkurencijsko vijeće se u predmetnom postupku nije bavilo pitanjima izvan svoje nadležnosti propisanih člankom 25. Zakona, niti pitanjima koja nisu obuhvaćena Zaključkom o pokretanju postupka broj UP-05-26-2-027-4/20, koja prema tome nisu ni predmet odlučivanja u istom.

Ukoliko Podnositelj zahtjeva smatra da postoji povreda po osnovu nekog drugog članka Zakona, može podnijeti novi zahtjev za pokretanje postupka pred Konkurencijskim vijećem.

7. Privremena mjera

Podnositelj predmetnog zahtjeva u istom je podnio i Zahtjev za donošenje privremene mjere i obustavu postupanja po predmetnim Odlukama do okončanja postupka pred Konkurencijskim vijećem i donošenja rješenja.

Zakon o konkurenciji u članku 40. propisuje da Konkurencijsko vijeće može donijeti rješenje o privremenoj mjeri, na temelju preliminarno utvrđene povrede, kada smatra da pojedine radnje sprječavaju, ograničavaju ili narušavaju tržišnu konkurenciju, u smislu ovog zakona, zatim prijete nastanku izravnog štetnog uticaja za pojedine gospodarske subjekte, odnosno pojedine grane privrede ili za interese potrošača.

Konkurencijsko vijeće nije ocjenilo da postoje opravdane sumnje da predmetne Odluke sprječavaju, ograničavaju ili narušavaju tržišnu konkurenciju, te da je neophodno donošenje privremene mjere po podnesenom zahtjevu.

Donošenje privremene mjere u predmetnom postupku, a po ocjeni Konkurencijskog vijeća, nije bilo opravdano niti nužno iz razloga vremenskog i transparentnog slijeda događaja vezanih za donošenje sporne odluke, prije podnošenja samog predmetnog zahtjeva, a na što ukazuju slijedeće činjenice:

- Odluka Ministarstva obrazovanja i nauke Tz kantona o korištenju udžbenika/radnog udžbenika u osnovnim školama čiji je osnivač Skupština Tuzlanskog kantona za školsku 2020/2021 godinu donosi se 60 dana prije početka školske godine, kako je regulisano Zakonom o osnovnom odgoju i obrazovanju ("Službene novine Tuzlanskog kantona", broj 10/20), a navedena odredba propisana je prvi puta Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju ("Službene novine Tuzlanskog kantona", broj 14/19);
- Odluka sa spiskom udžbenika, broj 10/1-34-3198-2/20 od 26.6.2020. godine, objavljena je u Službenim novinama Tuzlanskog kantona broj11/20, stupila na snagu i primjena iste počela je od školske 2020/2021. godine;
- školska 2020/2021. godina u tuzlanskom kantonu započela je 07.09.2020. godine;
- Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Ze-Do kantona, dana 26.6.2020. godine, donijelo je Odluku broj 10-34-2466-9-2-03/20 o korištenju udžbenika u osnovnim školama čiji je osnivač Ze-Do kanton u školskoj 2020/2021 godini, sa Spiskom udžbenika/radnih udžbenika po predmetima za sve razrede redovne osnovne škole - jedan nastavni predmet jedan udžbenik;
- Odluka je objavljena u Sl. Novinama Ze-do kantona, broj 12/20, stupila na snagu i primjena iste počela je od školske 2020/2021. godine
- Školska 2020/2021. godina u Ze-Do kantonu započela je 08.09.2020. godine;
- Podnositelj zahtjeva za pokretanje predmetnog postupka, podnio je isti dana 15.9.2020. godine, a Konkurencijsko vijeće izdalo potvrdu o urednom i kompletnom zahtjevu dana 24.11.2020. godine.

Imajući u vidu navedeno, Konkurencijsko vijeće je odlučilo kao u točki 3. izreke ovog Rješenja.

8. Troškovi postupka

Člankom 105. stavak (1) Zakona o upravnom postupku ("Službeni glasnik BiH", br. 29/02, 12/04, 88/07, 93/09, 41/13 i 53/16) je propisano da u pravilu svaka stranka snosi svoje troškove postupka, koji uključuju, između ostalih, i troškove za pravno zastupanje, a člankom 105. stavak (2) istog Zakona je propisano da kada u postupku sudjeluju dvije ili više strana sa suprotnim interesima, strana koja je izazvala postupak, a na čiju je štetu postupak okončan, dužna je protivnoj stranci nadoknaditi opravdane troškove koji su nastali u postupku.

Punomoćnik Podnositelja zahtjeva, odvjetnik Sanela Gorčić, je u sklopu Zahtjeva za pokretanje postupka, broj UP-05-26-2-027-1/20 Konkurencijskom vijeću podnio zahtjev, za naknadu troškova postupka na ime odvjetničke naknade.

Konkurencijsko vijeće je odbilo zahtjev za naknadu troškova punomoćnika Podnositelja zahtjeva, obzirom da je Podnositelj zahtjeva predmetni postupak izazvao svojim djelovanjem i da je isti završen na njegovu štetu. Stoga, Podnositelj zahtjeva ne ostvaruje pravo na naknadu troškova u smislu članka 105. stavak (2) Zakona o upravnom postupku.

Imajući u vidu navedeno, Konkurencijsko vijeće je odlučilo kao u točki 2. izreke ovog Rješenja.

9. Pouka o pravnom lijeku

Protiv ovog Rješenja nije dozvoljen priziv.

Nezadovoljna strana može pokrenuti upravni spor pred Sudom Bosne i Hercegovine u roku od 30 dana od dana primitka, odnosno objave ovog Rješenja.

Broj UP-05-26-2-027-25/20
12. ožujka 2021. godine
Sarajevo

Predsjednik
Dr. **Stjepo Pranjić**, v. r.

На основу члана 25. став (1) тачка е), члана 41. став (1) тачка ц), члана 42. став (1) тачка ц), а у вези са чланом 10. став (1) Закона о конкуренцији ("Службени гласник БиХ", бр. 48/05, 76/07 и 80/09), у поступку покренутом на основу Захтјева за покретање поступка привредних субјеката: Босанска књига д.о.о. Сарајево, Нова Дјечија књига д.о.о. Сарајево и *Sarajevo Publishing* д.о.о. Сарајево, заступаних по адвокату Санели Горчић, Ул. Ђоке Мазалића 1, 71000

Сарајево, против Министарства образовања, науке, културе и спорта Зеничко-Добојског кантона, Ул. Кучуковићи бр. 2, 72000 Зеница и Министарства образовања и науке Тузланског кантона, Ул. Мухамеда Хеваиа Ускуфија 1, 75000 Тузла, ради злоупотребе доминантног положаја у смислу члана 10. став (2) тачке б) и ц) Закона о конкуренцији, Конкуренцијски савјет Босне и Херцеговине, на 84. (осамдесетчетвртој) сједници одржаној дана 12.3.2021. године, донио је

РЈЕШЕЊЕ

1. Одбија се Захтјев привредних субјеката: Босанска књига д.о.о. Сарајево, Нова Дјечија књига д.о.о. Сарајево и *Sarajevo Publishing* д.о.о. Сарајево, ради утврђивања злоупотребе доминантног положаја Министарства образовања, науке, културе и спорта Зеничко-Добојског кантона и Министарства образовања и науке Тузланског кантона, у смислу члана 10. став (2) тачке б) и ц) Закона о конкуренцији, као неоснован.
2. Одбија се захтјев пуномоћника привредних субјеката: Босанска књига д.о.о. Сарајево, Нова Дјечија књига д.о.о. Сарајево и *Sarajevo Publishing* д.о.о. Сарајево, за накнаду трошкова заступања, као неоснован.
3. Одбија се Захтјев за доношење привремене мјере, као неоснован.
4. Ово Рјешење је коначно и биће објављено у "Службеном гласнику БиХ", Службеним гласницима ентитета и Брчко дистрикта Босне и Херцеговине.

Образложење

Конкуренцијски савјет Босне и Херцеговине (даље у тексту: Конкуренцијски савјет) је дана 15.9.2020. године под бројем УП-05-26-2-027-1/20, запримио Захтјев за покретање поступка (даље у тексту: Захтјев) и Захтјев за доношење привремене мјере, против Министарства образовања, науке, културе и спорта Зеничко-Добојског кантона и Министарства образовања и науке Тузланског кантона, ради злоупотребе доминантног положаја, у смислу члана 10. став (2) тачке б) и ц) Закона о конкуренцији ("Службени гласник БиХ", бр. 48/05, 76/07 и 80/09) (даље у тексту: Закон) на релевантним тржиштима Босне и Херцеговине.

Захтјев је поднесен од стране адвоката, Санеле Горчић из Сарајева, у име привредних субјеката: Босанска књига д.о.о. Сарајево, Нова Дјечија књига д.о.о., Сарајево и *Sarajevo Publishing* д.о.о. Сарајево (даље у тексту: Подносилац захтјева).

У Захтјеву се у битном наводи сљедеће:

- Подносиоци захтјева су издавачи уџбеника за основне школе на подручју Федерације Босне и Херцеговине у складу са одобрењем Федералног министарства образовања;
- Министарство образовања, науке, културе и спорта Зеничко-Добојског кантона (даље у тексту: Министарство Зе-До К) је дана 26.6.2020.године донијело Одлуку бр: 10-34-2466-9-2-02/20, о коришћењу уџбеника/радних уџбеника у редовним школама чији је оснивач Скупштина Зе-До кантона у школској 2020/2021. години, а саставни дио Одлуке је Списак уџбеника/радних уџбеника по предметима за све разреде редовне основне школе-један наставни предмет један уџбеник;
- Министарство образовања и науке Тузланског кантона (даље у тексту: Министарство Тз К) такође је донијело Одлуку о коришћењу уџбеника/радних уџбеника у редовним школама чији је оснивач Скупштина Тузланског кантона у школској 2020/2021. години (бр: 10-34-3198-2/20 од 26.6.2020.године), а саставни дио одлуке је и Списак уџбеника/радних уџбеника по предметима за све разреде редовне основне школе;
- из Списка уџбеника оба кантона видљиво је да су изабрани само издавачи са подручја ових кантона, осим пар уџбеника, тачније 20 уџбеника од укупно 85 у Зе-До К и 20 од укупно 92 у Тз кантону су са других подручја и то из разлога што те уџбенике не издају издавачи Зе-До и Тз кантона;
- Предметне Одлуке оба Министарства су у супротности са Списком одобрених уџбеника, радних уџбеника, приручника, радних листова и збирки задатака за основне школе, гимназије, средње техничке и стручне школе у школској 2020/2021. години донесен од стране Федералног министарства образовања и науке (даље у тексту: Списак);
- Списак одобрених уџбеника представља *de facto* и *de jure* монопол, односно владајући положај у смислу члана 9. Закона о конкуренцији;
- Одлуке оба Министрства су учиниле штету Подносиоцима предметног захтјева, јер су антиконкуренцијске и антитржишне, монополистичке, и нису благовремено донешене нити објављене;
- подноситељи захтјева су морали благовремено планирати количине и дати у штампу уџбенике, на основу количина претходних година за ово подручје, а тек након тога су Министарства Зе-До и Тз кантона донијели спорне Одлуке, чиме су подносиоци захтјева доведени у стање штете, јер не могу раскинути потписане уговоре са штампаријама;
- предметне Одлуке тичу се активности оба Министарства која представљају злоупотребу доминантног положаја у смислу члана 10. став (2) тачке б) и ц) Закона о конкуренцији;
- Оба Министарства су својим Одлукама, поступили неоправдано и незаконито, ограничили Подносиоце захтјева и друге конкуренте у учешћу на тржишту те је кроз циљану промјену издавача у Одлукама, директно наметнуло тендерске услове који подносиоцима захтјева онемогућавају партиципацију у било ком тендеру оснивача школа на подручју Зе-До и Тз кантона и обављање основне дјелатности;
- Оба Министарства су Списак ревидирали на начин да су избацили Подносиоце захтјева скоро у потпуности, јер су их оставили само тамо гдје немају "локалног" издавача, а чиме су локални издавачи преузели тржиште за 70-80% у своју корист, те се на основу донесених Одлука могу понашати потпуно независно од стварних или могућих конкурената, пошто су једини учесници на релевантном тржишту;
- Предметним одлукама, ова два Министарства су издавачима "НАМ" д.о.о. Тузла и "Вријеме" д.о.о. Зеница, дали доминантни положај на релевантном тржишту јавних набавки уџбеника у ова два кантона;
- Подносиоци захтјева ће умјесто досадашњих 80% тржишта у Зе-До и Тз кантону, покривати 0%, јер су елимисани из конкуренције;
- Поставља се и питање квалитета одабраних уџбеника обзиром да су само два издавача с овог подручја оцјењена најбољим (резултати анонимне анкете рецензената у ФБиХ);

- Подносиоци захтјева траже од Конкуренцијског савјета БиХ да покрене поступак те утврди неусаглашеност Одлука ова два Министарства са Законом о конкуренцији на начин да су својим поступањем оба Министарства злоупотријебила свој владајући положај доводећи својим актима директно једног понуђача у повољнији положај у односу на друге, што представља повреду Закона о конкуренцији;
- постоји реална индикација да ће реализацијом ових одлука кроз појединачне тендере школа са подручја Зе-До и Тз кантона, бити оштећени сви понуђачи који нису на Одлукама ова два Министарства, иако су на Списку Федералног министарства образовања и науке, чиме су испуњени услови из члана 40. Закона о конкуренцији за доношење привремене мјере и обуставу поступања по предметним Одлукама до окончања поступка пред Конкуренцијским савјетом и доношења рјешења, којим ће се утврдити да су оба Министарства злоупотријебила доминантни положај на тржишту набавке уџбеника за основне школе са овог подручја;
- подносиоци траже да се налогом Конкуренцијског савјета БиХ, предметне Одлуке ускладе и наложи допуна свих тендера у основним школама са овог подручја, са Списком Федералног министарства образовања и науке;
- подносиоци траже да се Влади Зе-До и Тз кантона, Министарствима оба кантона, наложи да исплате трошкове поступка на име адвокатске накнаде и административне таксе.

Увидом у достављени Захтјев и приложену документацију, Конкуренцијски савјет је утврдио да је исти комплетан и уредан, у смислу члана 28. став (1) Закона, те је на основу члана 28. став (3) Закона, Подносиоцу захтјева, дана 24.11.2020. године, издао потврду број УП-05-26-2-027-2/20, о пријему комплетног и уредног захтјева, те на својој 76. сједници, одржаној дана 20.11.2020. године, донијело Закључак број УП-05-26-2-027-4/20, о покретању поступка против Министарства образовања, науке, културе и спорта Зе-До кантона и Министарства образовања и науке Тузланског кантона, ради утврђивања постојања злоупотребе доминантног положаја у смислу члана 10. став (2) тачке б) и ц) Закона о конкуренцији, на тржишту набавке уџбеника за основне школе са подручја ова два кантона, како је тражено у предметном Захтјеву.

1. Странке у поступку

Странке у поступку су привредни субјекти: Босанска књига д.о.о. Сарајево, Нова Дјечија књига д.о.о., Сарајево и *Sarajevo Publishing* д.о.о. Сарајево, као Подносилац захтјева заступани по адвокату Санели Горчић из Сарајева, те Министарство образовања, науке, културе и спорта Зеничко-Добојског кантона и Министарство образовања и науке Тузланског кантона, као странке против којих се поступак покреће.

2. Правни оквир предметног поступка

Конкуренцијски савјет је током поступка примјенио одредбе Закона, Одлуке о утврђивању релевантног тржишта ("Службени гласник БиХ", бр. 18/06 и 34/10), Одлуке о дефинисању категорија доминантног положаја ("Службени гласник БиХ", бр. 18/06 и 34/10), одредбе Закона о управном поступку ("Службени гласник БиХ", бр. 29/02, 12/04, 88/07, 93/09 и 41/13), у смислу одредби члана 26. Закона, судску праксу ЕУ у смислу члана 43. став (7) Закона о конкуренцији, те пресуде Суда Босне и Херцеговине.

3. Релевантно тржиште

У складу са чланом 3. Закона и чл. 4. и 5. Одлуке о утврђивању релевантног тржишта, релевантно тржиште се одређује као тржиште одређених производа који су предмет обављања дјелатности привредних субјеката на одређеном географском подручју.

Према одредби члана 4. Одлуке о утврђивању релевантног тржишта у производном смислу, релевантно тржиште обухвата све производе и/или услуге које потрошачи и/или корисници сматрају међусобно замјењивим, под прихватљивим условима, имајући у виду нарочито њихове битне карактеристике, квалитет, уобичајену намјену, начин употребе, услове продаје и цијене.

Према одредби члана 5. Одлуке о утврђивању релевантног тржишта, релевантно тржиште у географском смислу обухвата цијелу или дио територије Босне и Херцеговине на којој привредни субјекат дјелује у продаји и/или куповини релевантног производа под једнаким или довољно уједначеним условима и који то тржиште битно разликује од услова тржишне конкуренције на сусједним географским тржиштима.

У смислу наведеног, те на основу поднесеног Захтјева, Конкуренцијски савјет је за релевантно тржиште предметног поступка утврдио тржиште набавке уџбеника за основне школе на подручју Зеничко-Добојског и Тузланског кантона.

4. Поступак по Закључку о покретању поступка

Конкуренцијски савјет је дана 24.11.2021. године актима бр. УП-05-26-2-027-5/20 и УП-05-26-2-027-6/20, а у складу с чланом 33. став (1) Закона, доставило предметни закључак о покретању поступка Министарствима на одговор, те затражило релевантну документацију потребну у поступку, што је испоштовано у задатом року, а у одговорима се у битном наводи сљедеће:

- Одговор Министарства образовања, науке, културе и спорта Зеничко-Добојског кантона, запримљен 16.12.2020. године под бројем УП-05-26-2-027-11/20:
  - Утврђивање доминантног положаја у складу с одлуком о дефинисању категорија доминантног положаја, врши се прије свега утврђивањем релевантног тржишта и тржишног учешћа привредних субјеката присутних на истом;
  - Релевантно тржиште уџбеника обухвата цјелокупан или значајан дио Босне и Херцеговине, те издавачи који продају уџбенике у овом кантону, исте продају и у остатку Федерације БиХ, Републике Српске и Брчко дистрикта, дакле на цијелој територији БиХ, гдје Зе-До кантон чини процентуално мали дио тржишта;
  - Чињеница је да нити једном законском одредбом, упуством или инструкцијом, није била прописана или одређена процедура према којој се доноси одлука овог органа управе по питању који ће се уџбеник користити у настави, а које је право остављено наставницима и њиховим стручним активима, те су тако одабрани до сада најзаступљенији уџбеници, као резултат актуелне образовне праксе, анкетног истраживања, прикупљања релевантних података од стране школа и стручних актива прије почетка текуће школске 2020/2021 године, о томе који се уџбеници са Списка одобрених већ користе у образовном процесу, а никако ограничењима произашлим из законских или подзаконских аката;

- Министарство образовања, науке, културе и спорта Зеничко-Добојског кантона, не бави се издавачком дјелатношћу, нити на други начин утиче на коначан одабир-рецензије уџбеника који се нађу на списку одобрених уџбеника;
- Одабир једног уџбеника, радног уџбеника и другог наставног средства за исти разред и исти предмет, има и законску снагу, што потврђује Закон о уџбеницима у Кантону Сарајево,чланом 15., као и Одлука о поступку припремања и одобравања уџбеника, радних уџбеника и других наставних средстава за основне и средње школе Координације министара образовања и науке у Федерацији БиХ, чланом 10, став (2);
- Одлука о коришћењу уџбеника/радних уџбеника у школској 2020/2021 години, темељена је на надлежностима Министарства дефинисаним Уставом Зеничко-Добојског кантона, али и одредбама Протокола о сарадњи у области образовања и науке, потписаног између Федералног и Кантоналних министарстава образовања од 30.5.2011. године, кантоналног Закона о основној школи ("Службене новине Зе-До кантона", број 3/18);
- Министарство сматра Захтјев подносиоца у потпуности неоснованим.

- Одговор Министарства образовања и науке Тузланског кантона, запримљен 18.12.2020. године под бројем УП-05-26-2-027-12/20:
  - Законом о основном одгоју и образовању ("Службене новине Тузланског кантона", бр. 10/20), прописано је да ће се у школама чији је оснивач Скупштина Тузланског кантона, користити уџбеник/радни уџбеник у складу са Одлуком министарства образовања и науке Тузланског кантона, која се доноси најкасније 60 дана прије почетка школске године и чија примјена је почела од школске 2020/2021 године;
  - Скупштина Тузланског кантона донијела је Закључак бр. 01-02-414-25/19, којим подржава приједлог Актива директора основних школа и комисије за образовање, културу, спорт и младе, да подузму активности на избору и коришћењу истог уџбеника по предметима у свим разредима основних школа на подручју Тузланског кантона, и то по принципу тренутно најзаступљенијег уџбеника;
  - Комисија је прикупила, обрадила податке и утврдила најзаступљеније уџбенике за сваки предмет и разред, те доставила извјештај, након чега је Министарство донијело Одлуку, темељену у потпуности на Закону о основном одгоју и образовању и пратећим актима Скупштине Тузланског кантона;
  - Издавачи су имали довољно времена да прилагоде своје пословне активности потребама тржишта с обзиром да је измјена закона, којом се предвиђа коришћење једног уџбеника, усвојена и објављена у новембру 2019. године, те били упознати с чињеницом да ће 60 дана прије почетка школске године бити објављен и списак уџбеника за школску 2020/2021 годину;
  - Релевантно тржиште утврђено у Захтјеву подносиоца је нереално, обзиром да издавачи који продају уџбенике у Тузланском кантону, такође продају исте и на осталим, односно цијелој територији Босне и Херцеговине;
  - Подносилац захтјева није изнио нити један доказ којим би потврдио тврдње о наводној злоупотреби, али је изнио низ неистина као нпр. да се не могу појавити као конкуренти на иједном тендеру на подручју овог кантона, док су истовремено потписали уговоре с Министарством о набавци и испоруци уџбеника за ученике трећих и четвртих разреда основних школа у отвореном поступку јавне набавке;
  - Списак одобрених уџбеника Федералног министарства образовања и науке, није скраћен, како то тврди Поднилац захтјева, већ је са истог извршен одабир уџбеника, како је претходно објашњено, што и јесте циљ самог списка, нити је списак исти оном из Зеничко - Добојског кантона, ни у броју нити у насловима;
  - Министарство сматра Захтјев подносиоца у потпуности неоснованим.

5. Усмена расправа

Након увида у достављена изјашњења и документацију, Конкуренцијски савјет је странкама у поступку упутио захтјев (акти бр: УП-05-26-2-027-13, 14 и 15/20 сви од 11.01.2021. године) за изјашњењем по питању одржавања усмене расправе, с обзиром на специфичне услове рада и озбиљност тренутне епидемиолошке ситуације у вези са пандемијом *COVID 19*, те позвало странке у поступку да размотре опцију достављања нових исказа или чињеница писаним путем, уколико су исте евентуално изоставили у захтјеву, односно одговорима на Закључак о покретању поступка.

Конкуренцијски савјет је од свих странака у предметном поступку, запримио појединачна изјашњења да нико од њих не тражи одржавање усмене расправе, управо из горе наведених разлога, те да стоје на располагању за опцију достављања нових исказа или чињеница писаним путем.

Подносилац Захтјева је уз предметно изјашњење доставио и осврт на одговоре на Закључак противних страна (поднесак број УП-05-26-2-027-17/20 од 21.1.2021. године) у којем у битном наводи:

- Одлука о увођењу монопола је супротна закону, уставима ТК и ЗДК и одредбама Протокола о сарадњи у области образовања, досена је мимо свих критеријума слободног тржишта, чиме је приватној фирми омогућен монопол, који је забрањен и кажњив;
- Позивање на принцип тренутно најзаступљенијег уџбеника, није примјењиван, већ је паушалан, нетачан и неоснован, јер подаци показују да су најзаступљенији уџбеници управо избачени - нпр. Енглески језик I, II и VI - издавача *Sarajevo Publishinga*, Географија VI и Математика VII-издавача Босанске ријечи;
- Изабрани су скупљи уџбеници, тако да се не ради о смањењу трошкова родитеља;
- Сарајевски издавачи нису обавјештени о одлуци о избору уџбеника 60 дана прије почетка школске године;
- Од подносиоца захтјева, изабрани су само они уџбеници, за које су једини издавачи;
- Фаворизовани издавачи организују коруптивна лобирања и окупљања наставног кадра;

- Позивање на Закон о уџбеницима Кантона Сарајево, је неосновано јер се исти још не примјењује;
- Министарства ТК и ЗДК су предметне Одлуке о монополу донијела координирано.

Поднесак подносиоца Захтјева под бројем УП-05-26-2-027-17/20 од 21.1.2021. године, достављен је и противним странама, те је 12.2.2021. године, Конкуренцијски савјет под бројем УП-05-26-2-027-23/20, од Министарства образовања и науке Тз кантона, запримио изјашњење у вези с истим, у ком се у битном наводи:

- да Предметна Одлука овог министарства није одлука о увођењу монопола, нити је произвољна, нити супротна закону и Уставу Тз кантона, већ баш напротив, донесена је као законска обавеза Министраства, у процедури појашњеној и поткријепљеној документацијом достављеном у петходном одговору;
- објавом Закона о измјенама и допунама Закона о основном одгоју и образовању ("Службене новине Тузланског кантона", број 14/19) свако заинтересовано лице било је упознато с чињеницама и поменутим активностима везаним за уџбенике за школску 2020/2021 годину;
- нетачна је тврдња да подносиоци Захтјева немају приступ тржишту Републике Српске, што је поткријепљено приложеном документацијом из проведених поступака јавних набавки које је проводило ЈП Завод за уџбенике и наставна средства а.д. Источно Ново Сарајевода, те је с тога релевантно тржиште цијела територија Босне и Херцеговине
- обзиром да су се у првом изјашњењу око одржавања усмене расправе изјаснили да су доступни за опцију достављања нових исказа или чињеница писаним путем, уколико таква могућност постоји, сада напомињу да им је упитно изјашњавање по питању потребе одржавања исте.

Министарство образовања, науке, културе и спорта Зеничко-Добојског кантона, на поднесак подносиоца Захтјева под бројем УП-05-26-2-027-17/20 од 21.1.2021. године су Конкуренцијском савјету доставили изјашњење број УП-05-26-2-027-24/20 запримљено дана 17.02.2021. године, у ком се у битном наводи сљедеће:

- да остаје у цјелости при свом раније датом одговору;
- да је подносилац захтјева поновно изнио низ паушалних, једностраних и произвољних субјективних тврдњи, покушавајући приказати координирани процес између два оптужена министарства, занемарујући чињеницу да се ради о сасвим различитим законским рјешењима на подручју ова два кантона, те с тога министарство у цјелости одбацује све наводе од стране подносиоца захтјева, поготово оне које се односе на дјеловање "политичких директора у школама";
- министарство се није упуштало у било какве оцјене квалитета већ одобрених уџбеника, нити се бави издавачком дјелатношћу, нити има повезана лица са издавачким кућама како то опетовано и погрешно наводи подносилац захтјева;
- сам подносилац захтјева, у намјери да истакне отежан положај издавача које заступа, наводи да је суштински ријеч о истој квалитети уџбеника издавача са одобреног списка, "који имају идентичан садржај.., разлика је само у квалитету обраде наставне материје" што је контрадикторно у односе на наводе подносиоца којима оспорава квалитет других издавача који послују и дјелују у једнаким условима и на истом издавачком тржишту;
- подносилац захтјева у току трајању предметног поступка, врши непримјерен медијски притисак на Конкуренцијски савјет, на начин да ову тему, која је предмет овог поступка, крајње једнострано и привилеговано у корист подносиоца захтјева, циљано коментарише, износећи тврдње, наводе и изјаве подносиоца захтјева, док се дијелови навода из одговора министарства упућеног Конкуренцијском савјету, штуро препричавају, недосљедно наводе и посредно тумаче потпуно изван контекса цјелине, у стручном часопису за наставнике "ШКОЛЕГИЈУМ" - Сарајево (издање 04.02.2021. године, аутор Рубина Ченгић);
- министарство није профитна институција нити се бави било каквом економском активношћу, не остварује било какав директан или индиректан профит нити било какву корист одабиром уџбеника, није учесник на тржишту и не испуњава основни предуслов за злоупотребу доминантног положаја, јер га нема;
- подносилац захтјева уопште није образложио на који начин су наметнуте нелојалне цијене или услови, којима се ограничава конкуренција, односно на који начин министарство крши одредбе члана 10. став (2) тачке а), б) и ц) Закона о конкуренцији, с обзиром да се министарство уопште не бави овим категоријама;
- у вршењу својих искључивих законских надлежности у сегменту образовања министартво се нити на један начин није упуштало у монополистичко посредовање, односно осигуравање монополистичког положаја било ком од издавача одобрених уџбеника, нити су такве активности вођене у координацији или договору са ресорним министарством Тз кантона;
- предметна Одлука министарства није "посао" нити представља робу или услугу или било какву другу економску категорију, већ је акт јавне власти, те министарство указује на став Суда БиХ у пресуди: С1 3 У 022692 16 У од 10.11.2017. године, по тужби против рјешења Конкуренцијског савјета: "Правилник доноси, на основу овлаштења из закона, надлежно министартво, као сегмент извршне власти...Министарство је, дакле, облик организовања и дјеловања јавне власти и није привредно предузеће, па је предметни правилник општи акт, донио орган власти у оквиру својих овлаштења и на основу закона..." (аналогно се може примјенити и на одлуке);
- такође указују на рјешење Конкуренцијског савјета број 04-26-2-008-41-II/16 од 5.12.2018. године;

Законом о конкуренцији, у члану 39. став (1) прописано је обавезно одржавање усмене расправе у оним предметима када се ради о странкама са супротним интересима. Став (2) истог члана појашњава, да се изузетно од одредби става (1) овог члана, када се након пријема изјашњавања у писаној форми странке против које се води поступак, утврди да међу странкама није спорно чињенично стање и не постоје друге сметње за доношење рјешења, може се и без заказивања

усмене расправе донијети рјешење, а што је случај у овом предметном поступку.

Конкуренцијски савјет је у предметном случају узео у обзир и отежане и специфичне услове рада усљед озбиљне тренутне епидемиолошке ситуације у вези са пандемијом *COVID 19*, те се уз сагласност страна у предметном поступку одлучило за опцију достављања нових исказа или чињеница писаним путем, те размјену истих међу свим странама у поступку.

6. Утврђено чињенично стање и оцјена доказа

Конкуренцијски савјет је након сагледавања свих релевантних чињеница, доказа и документације достављене од стране странака у поступку, те расположивих јавних података утврдило сљедеће:

- Министарство образовања и науке Тз кантона је донијело Одлуку о коришћењу уџбеника/радних уџбеника у редовним основним школама чији је оснивач Скупштина Тузланског кантона у школској 2020/2021. години са списком уџбеника, број 10/1-34-3198-2/20 од 26.6.2020. године ("Службене новине Тузланског кантона", број 11/20);
- Предметна Одлука донесена је на основу одредби Закона о основном одгоју и образовању ("Службене новине Тузланског Кантона", број 10/20) те Закона о измјенама и допунама Закона о основном одгоју и образовању ("Службене новине Тузланског кантона", број 14/19);
- Рјешењем број 10/1-34-003198/20 од 13.4.2020. године, министар образовања и науке Тз кантона, именовао је Комисију за провођење поступка утврђивања најзаступљенијег уџбеника/радног уџбеника у основним школама чији је оснивач Скупштина Тз кантона, те је извјештај комисије од 18.6.2020. године, достављен министарству, а на основу истог сачињена предметна Одлука;
- Министарство образовања, науке, културе и спорта Зе-До кантона дана 26.6.2020. године, донијело је Одлуку број 10-34-2466-9-2-03/20 о коришћењу уџбеника у основним школама чији је оснивач Зе-До кантон у школској 2020/2021 години, са Списком уџбеника/радних уџбеника по предметима за све разреде редовне основне школе - један наставни предмет један уџбеник, а који су најзаступљенији за употребу у школској 2020/2021 години на подручју Зе-До кантона према избору стручних актива наставника редовних основних школа чији је оснивач Скупштина Зе-До кантона ("Службене новине Зе-До кантона", број 12/20).

Конкуренцијски савјет није се бавио детаљнијом анализом и оцјеном достављене документације свих страна у поступку, а која се односи на: текуће трансфере за набавку уџбеника за 2019. годину, изјашњења школа о коришћењу уџбеника, уговоре о набавци и дистрибуцији уџбеника за ученике основних школа, тендере, те уговоре о пословној сарадњи и фактуре, обзиром да таква документација не утиче на рјешавање предметне ствари.

Наиме, Закон о конкуренцији, те Одлука о утврђивању релевантног тржишта, детаљно одређују појам релевантног тржишта, дефиницију релевантног производа, критеријуме за утврђивање релевантног тржишта, замјенски производ, замјењивост понуде и процјену потенцијалне тржишне конкуренције, те тржишно учешће и његов израчун.

Закон у члану 3. став (1) дефинише релевантно тржиште као тржиште одређених производа који су предметом обављања дјелатности привредних субјеката на одређеном географском подручју.

Подносилац Захтјева за покретање поступка, као релевантно тржиште наводи тржиште набавке уџбеника за основне школе са подручја Зе-До и Тз кантона, те истим захтјевом тражи утврђивање злоупотребе доминантног положаја Министарства образовања и науке Тз кантона и Министарства образовања, науке, културе и спорта Зе-До кантона, у смислу члана 10. став (2) тачке б) и ц) Закона, на дефинисаном релевантном тржишту.

Закон о конкуренцији, те Одлука о дефинисању категорија доминантног положаја, детаљно дефинишу појам доминантног положаја, те злоупотребу, начин утврђивања доминантног положаја, облике злоупотребе, те тржишна учешћа привредних субјеката и утврђивање њихове тржишне снаге.

Чланом 9. став (1) Закона, одређено је да привредни субјекат на релевантном тржишту производа или услуга има доминантан положај, када се због своје тржишне снаге може понашати и дјеловати у значајној мјери независно од стварних или могућих конкурената, купаца потрошача или добављача, и на тај начин ограничава или спријечава ефикасну конкуренцију.

Доминантан положај у правилу није забрањен, али је забрањена злоупотреба доминантног положаја на релевантном тржишту и то кроз дјеловање привредних субјеката које за циљ и посљедицу имају искључивање конкурената са тржишта, односно ограничавање или нарушавање ефикасне тржишне конкуренције. Утврђивање доминантног положаја привредног субјекта у зависности од датог случаја, врши се на основу утврђивања релевантног тржишта те односа тржишних учешћа привредних субјеката присутних на релевантном тржишту.

Министарство образовања и науке Тз кантона и Министарство образовања, науке, културе и спорта Зе-До кантона, не могу имати доминатан положај на утврђеном релевантном тржишту, јер на истом нису ни присутни, као привредни субјекти који се због своје тржишне снаге могу понашати и дјеловати у значајној мјери независно од стварних или могућих конкурената, односно Подносиоца захтјева. С обзиром да нису присутни на релевантном тржишту, односно њихово тржишно учешће једнако је 0%, не може се уопште разматрати постојање доминантног положаја, а поготову не његова злоупотреба од стране Министарства образовања и науке Тз кантона нити Министарства образовања, науке, културе и спорта Зе-До кантона, на дефинисаном релевантном тржишту.

Став Суда Босне и Херцеговине, како је то изнесено и у пресуди број С1 3 У 033913 19 У од 18.2.2021. године, јесте да "Закон о конкуренцији регулише односе између субјеката који дјелују на тржишту на којем се врши размјена добара или услуга, који сносе одређене економске или финансијске ризике или имају могућност утакмице за остваривање профита. Злоупотреба доминантног положаја, као радња која је забрањена и кажњива према овом Закону, претпоставља да привредни субјекат има монополски положај и да га злоупотребљава на начин да ограничава производњу, тржиште или технички развој на штету потрошача."

Суд правде ЕЗ у више пресуда такође наводи сљедећи став: " из судске праксе јасно произилази да се чланови 85. и 86. Уговора о ЕЗ примјењују само на самоиницијативно неконкурентно понашање предузетника" (предмет 41/93, предмет Ц-18/88).

Конкуренцијски савјет је става да предметне Одлуке о коришћењу уџбеника у основним школама чији је оснивач Скупштина Зе-До кантона, односно Тз кантона у школској

2020/2021 години, са Списком уџбеника/радних уџбеника по предметима за све разреде редовне основне школе као њен саставни дио, такође не могу представљати монопол, односно владајући положај у смислу члана 9. Закона о конкуренцији, а како то тврди Подносилац захтјева, нити активности око доношења предметних одлука ова два министарства, могу представљају злоупотребу доминантног положаја у смислу члана 10. став (2) тачке б) и ц) Закона о конкуренцији, како је претходно појашњено.

Конкуренцијски савјет, у предметном поступку није могао утврдити да доношењем предметних Одлука о коришћењу уџбеника у основним школама чији је оснивач Зе-До, односно Тз кантон у школској 2020/2021 години, министарства ова два кантона злоупотребљавају свој доминантан положај, а на коју повреду Закона указује Подносилац истог. Наиме, предмет конкретног случаја не може бити разматрање злоупотребе доминантног положаја ова два министарства као привредних субјеката на утврђеном релевантном тржишту, узевши у обзир чињеницу да оба министарства нису присутна на релевантном тржишту у смислу Закона о конкуренцији.

Имајући у виду наведено, Конкуренцијски савјет је одлучио као у тачки 1. диспозитива овог Рјешења.

Конкуренцијски савјет се у предметном поступку није бавио питањима изван своје надлежности прописаних чланом 25. Закона, нити питањима која нису обухваћена Закључком о покретању поступка број УП-05-26-2-027-4/20, која према томе нису ни предмет одлучивања у истом.

Уколико Подносилац захтјева сматра да постоји повреда по основу неког другог члана Закона, може поднијети нови захтјев за покретање поступка пред Конкуренцијским савјетом.

7. Привремена мјера

Подносилац предметног захтјева у истом је поднио и Захтјев за доношење привремене мјере и обуставу поступања по предметним Одлукама до окончања поступка пред Конкуренцијским савјетом и доношења рјешења.

Закон о конкуренцији у члану 40. прописује да Конкуренцијски савјет може донијети рјешење о привременој мјери, на основу прелиминарно утврђене повреде, када сматра да поједине радње спрјечавају, ограничавају или нарушавају тржишну конкуренцију, у смислу овог закона, затим прије настанку директног штетног утицаја за поједине привредне субјекте, односно поједине гране привреде или за интересе потрошача.

Конкуренцијски савјет није оцјенио да постоје оправдане сумње да предметне Одлуке спрјечавају, ограничавају или нарушавају тржишну конкуренцију, те да је неопходно доношење привремене мјере по поднесеном захтјеву.

Доношење привремене мјере у предметном поступку, а по оцјени Конкуренцијског савјета, није било оправдано нити нужно из разлога временског и транспарентног слиједа догађаја везаних за доношење спорне одлуке, прије подношења самог предметног захтјева, а на што указују сљедеће чињенице:

- Одлука Министарства образовања и науке Тз кантона о коришћењу уџбеника/радног уџбеника у основним школама чији је оснивач Скупштина Тузланског кантона за школску 2020/2021 годину доноси се 60 дана прије почетка школске године, како је регулисано Законом о основном одгоју и образовању ("Сл.новине Тузланског кантона", број 10/20), а наведена одредба прописана је први пута Законом о измјенама и допунама Закона о основном одгоју и образовању ("Сл.новине Тузланског кантона", број 14/19);
- Одлука са списком уџбеника, број 10/1-34-3198-2/20 од 26.6.2020. године, објављена је у "Службеним новинама Тузланског кантона", број 11/20, ступила на снагу и примјена исте почела је од школске 2020/2021. године;
- школска 2020/2021. година у тузланском кантону започела је 07.09.2020. године;
- Министарство образовања, науке, културе и спорта Зе-До кантона, дана 26.6.2020. године, донијело је Одлуку број 10-34-2466-9-2-03/20 о коришћењу уџбеника у основним школама чији је оснивач Зе-До кантон у школској 2020/2021 години, са Списком уџбеника/радних уџбеника по предметима за све разреде редовне основне школе - један наставни предмет један уџбеник;
- Одлука је објављена у "Службеним новинама Зе-до кантона", број 12/20, ступила на снагу и примјена исте почела је од школске 2020/2021. године
- Школска 2020/2021. година у Зе-До кантону започела је 08.09.2020. године;
- Подносилац захтјева за покретање предметног поступка, поднио је исти дана 15.9.2020. године, а Конкуренцијски савјет издао потврду о уредном и комплетном захтјеву дана 24.11.2020. године.

Имајући у виду наведено, Конкуренцијски савјет је одлучио као у тачки 3. диспозитива овог Рјешења.

8. Трошкови поступка

Чланом 105. став (1) Закона о управном поступку ("Службени гласник БиХ", бр. 29/02, 12/04, 88/07, 93/09, 41/13 и 53/16) је прописано да у правилу свака странка сноси своје трошкове поступка, који укључују, између осталих, и трошкове за правно заступање, а чланом 105. став (2) истог Закона је прописано да када у поступку учествују двије или више страна са супротним интересима, страна која је изазвала поступак, а на чију је штету поступак окончан, дужна је противној странци надокнадити оправдане трошкове који су настали у поступку.

Пуномоћник Подносиоца захтјева, адвокат Санела Горчић, је у склопу Захтјева за покретање поступка, број УП-05-26-2-027-1/20 Конкуренцијском савјету поднио захтјев, за накнаду трошкова поступка на име адвокатске накнаде.

Конкуренцијси савјет је одбио захтјев за накнаду трошкова пуномоћника Подносиоца захтјева, обзиром да је Подносилац захтјева предметни поступак изазвао својим дјеловањем и да је исти завршен на његову штету. Стога, Подносилац захтјева не остварује право на накнаду трошкова у смислу члана 105. став (2) Закона о управном поступку.

Имајући у виду наведено, Конкуренцијски савјет је одлучио као у тачки 2. диспозитива овог Рјешења.

9. Поука о правном лијеку

Против овог Рјешења није дозвољена жалба.

Незадовољна страна може покренути управни спор пред Судом Босне и Херцеговине у року од 30 дана од дана пријема, односно објаве овог Рјешења.

Број УП-05-26-2-027-25/20
12. марта 2021. године
Сарајево

Предсједник
Др **Стјепо Прањић**, с. р.

552

Konkurencijsko vijeće Bosne i Hercegovine, na osnovu člana 25. stav (1) tačka e), člana 42. stav (1) tačka d), a u vezi sa čl. 12., 14., 16., 17. i 18. Zakona o konkurenciji ("Službeni glasnik

BiH", br. 48/05, 76/07 i 80/09), rješavajući po Prijavi koncentracije privrednog subjekta "MG MIND" d.o.o. Mrkonjić Grad, Podbrdo bb, 70260 Mrkonjić Grad, zastupan po Brokersko - dilerskom društvu "Monet broker" a.d. Banja Luka, Jovana Dučića broj 23a, 78000 Banja Luka zaprimljenoj dana 27.10.2020. godine pod brojem UP-06-26-1-030-1/20, na 84. (osamdesetčetvrtoj) sjednici održanoj dana 12.03.2021. godine, donijelo je

RJEŠENJE

1. Ocjenjuje se dopuštenom koncentracija na tržištu pružanja usluga univerzalnog bankarstva u Bosni i Hercegovini, koja će nastati sticanjem kontrole privrednog subjekta "MG MIND" d.o.o. Mrkonjić Grad,, kupovinom većine dionica privrednog subjekta "Nova banka" a.d. Banja Luka.
2. Ovo Rješenje o koncentraciji se upisuje u Registar koncentracija.
3. Ovo Rješenje će biti objavljeno u "Službenom glasniku BiH", službenim glasilima entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Obrazloženje

Konkurencijsko vijeće Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Konkurencijsko vijeće) je zaprimilo, pod brojem UP-06-26-1-030-1/20 dana 27.10.2020. godine (preporučena pošiljka od 23.10.2020. godine), Prijavu koncentracije (u daljem tekstu: Prijava) privrednog subjekta "MG MIND" d.o.o. Mrkonjić Grad, Podbrdo bb, 70260 Mrkonjić Grad, zastupan po Brokersko - dilerskom društvu "Monet broker" a.d. Banja Luka, Jovana Dučića broj 23a, 78000 Banja Luka (u daljem tekstu: Podnosilac prijave ili "MG MIND"), koji namjerava steći 100% dionica privrednog subjekta "Nova banka" a.d. Banja Luka ulica Kralja Alfonsa XIII BROJ 37A, 78000 Banja Luka (u daljem tekstu: "Nova banka" ili Ciljno društvo), kupovinom dionica na Banjalučkoj berzi hartija od vrijednosti, u skladu sa članom 12. stav (1) tačka b) podtačka 1) Zakona o konkurenciji ("Službeni glasnik BiH", br. 48/05, 76/07 i 80/09 - u daljem tekstu: Zakon).

Uvidom u Prijavu koncentracije, utvrđeno je da ista nije potpuna u smislu člana 30. Zakona i čl. 9., 10., 11. i 12. Odluke o načinu podnošenja prijave i kriteriji za ocjenu koncentracije privrednih subjekata ("Službeni glasnik BiH", broj 34/10), te je Konkurencijsko vijeće dana 18.11.2020. godine zatražilo dopunu prijave koncentracije (akt broj UP-06-26-1-030-3/20).

Privredni subjekt "MG MIND" je dostavio dopunu Prijave koncentracije dana 02.12.2020. godine pod brojem UP-06-26-1-030-4/20, te dana 04.01.2021. godine pod brojem UP: 06-26-1-030-6/20.

Po prijemu tražene dokumentacije Konkurencijsko vijeće je utvrdilo da je prijava kompletna, te u skladu sa članom 30. stav (3) Zakona, izdalo Potvrdu o prijemu kompletne i uredne Prijave, dana 12.03.2021. godine broj UP-06-26-1-030-9/20.

Podnosilac prijave je naveo, u smislu člana 30. stav (2) Zakona, da nema obavezu podnijeti zahtjev za ocjenu koncentracije nekom drugom tijelu za konkurenciju izvan teritorije Bosne i Hercegovine.

Konkurencijsko vijeće je uvidom u dostavljenu dokumentaciju utvrdilo da je prijava podnesena u smislu člana 16. stav (1) Zakona.

Konkurencijsko vijeće je, u skladu sa članom 16. stav (4) Zakona, izdalo Obavještenje o prijavi koncentracije broj UP -06-26-1-030-7/20 od 11.02.2021. godine, koje je u dnevnoj štampi objavljeno dana 15.02.2021. godine, u kojem su pozvane sve zainteresovane strane na dostavljanje pisanih komentara u vezi provođenja iste. Na predmetno Obavještenje nisu dostavljeni komentari.

1. Učesnici koncentracije

Učesnici predmetne koncentracije su Trgovinsko društvo "MG MIND" d.o.o. Mrkonjić Grad, Podbrdo bb, 70260 Mrkonjić Grad i Akcionarsko društvo "Nova banka" Banja Luka, Kralja Alfonsa XIII 37a, 78000 Banja Luka.

1.1. Privredni subjekt "MG MIND" d.o.o. Mrkonjić Grad (Podnosilac prijave)

Trgovinsko društvo "MG MIND" d.o.o. Mrkonjić Grad, Podbrdo bb, 70260 Mrkonjić Grad, prema Aktuelnom izvodu iz sudskog registra broj 057-0-Reg-Z-20-003793 od 23.09.2020. godine je registrovan pod matičnim brojem 1-11812-00, osnovnim ugovorenim kapitalom u iznosu od 687.736,00 KM.

Privredni subjekt "MG MIND" d.o.o. Mrkonjić Grad je u 100% vlasništvu fizičkog lica Mladena Milanovića.

Pretežna registrovana djelatnost Podnosioca prijave je trgovina na malo električnim aparatima za domaćinstvo u specijalizovanim prodavnicama.

1.1.1. Povezana društva privrednog subjekta "MG MIND" d.o.o. Mrkonjić Grad

Povezani privredni subjekti Podnosioca prijave u Bosni i Hercegovini su:

- "Tržnica" d.o.o. Banja Luka sa 100% vlasničkog udjela,
- "Euro paneli" d.o.o. Bijeljina, sa 100% vlasničkog udjela,
- "Rudkop MG" d.o.o. Banja Luka, sa 100% vlasničkog udjela,
- "Gradnja Plus" d.o.o. Banja Luka, sa 100% vlasničkog udjela,
- "City Mall" d.o.o. Banja Luka, sa 100% vlasničkog udjela,
- "TAM" d.o.o. Banja Luka, sa 100% vlasničkog udjela,
- "Čistoća" a.d. Banja luka, sa 51,0285% vlasničkog udjela.

Vlasnik privrednog subjekta "MG MIND" fizičko lice Mladen Milanović u 100% vlasništvu u Bosni i Hercegovini ima sljedeće privredne subjekte:

- "Mrkonjićputevi" d.o.o. Mrkonjić Grad,
- "Merkur" d.o.o. Banja Luka.

1.1.1.1. Privredni subjekt "Tržnica" d.o.o. Banja Luka

Privredni subjekt "Tržnica" d.o.o. Banja Luka, ul. Ive Lole Ribara broj 4, 78000 Sarajevo, je prema Aktuelnom izvodu iz sudskog registra broj 057-0-Reg-Z-20-001769 od 19.05.2020. godine, registrovan u sudskom registru Okružnog privrednog suda u Banjoj Luci pod matičnim brojem 1-42-00, sa upisanim osnovnim kapitalom u iznosu od 26.227.899,00 KM.

Pretežna registrovana djelatnost privrednog subjekta "Tržnica " d.o.o. Banja Luka je trgovina na malo u nespecijalizovanim prodavnicama.

1.1.1.2. Privredni subjekt ""Gradnja Plus" d.o.o. Banja Luka

Privredni subjekt "Gradnja Plus" d.o.o. Banja Luka, ul. Ive Lole Ribara broj 4, 78000 Banja Luka, je prema Aktuelnom izvodu iz sudskog registra broj 057-0-Reg-Z-20-001769 od 19.05.2020. godine, registrovan u sudskom registru Okružnog privrednog suda u Banjoj Luci pod matičnim brojem 57-01-0430-16, sa upisanim osnovnim kapitalom u iznosu od 1,00 KM.

Pretežna registrovana djelatnost privrednog subjekta "Gradnja Plus" d.o.o. Banja Luka je izgradnja stambenih i nestambenih zgrada.

1.1.1.3. Privredni subjekt "Euro paneli" d.o.o. Dvorovi

Privredni subjekt "Euro paneli" d.o.o. Dvorovi, Bijeljina, Pavlovića put broj 19, 76311 Dvorovi, je prema Aktuelnom izvodu iz sudskog registra broj 059-0-RegZ-20-001-608 od

17.08.2020. godine, registrovan u sudskom registru Okružnog privrednog suda u Bijeljini pod matičnim brojem 59-01-0065-15, sa upisanim osnovnim kapitalom u iznosu od 1.000,00 KM.

Pretežna registrovana djelatnost privrednog subjekta " Euro paneli" d.o.o. Dvorovi je proizvodnja proizvoda od žice, lanaca i opruga.

1.1.1.4. Privredni subjekt "TAM" d.o.o. Banja Luka

Privredni subjekt "TAM" d.o.o. Banja Luka, ulica Branka Popovića broj 312, 78000 Banja Luka, je registrovan u sudskom registru Okružnog privrednog suda u Banjoj Luci, (Rješenje o registraciji broj 057-0-Reg-20-000673 od 10.06.2020. godine) pod matičnim brojem 1-278-00, sa upisanim osnovnim kapitalom u iznosu od 4.211.069,00 KM.

Pretežna registrovana djelatnost privrednog subjekta "TAM" d.o.o. Banja Luka je održavanje i popravka motornih vozila.

1.1.1.5. Privredni subjekt "RUDKOP MG" d.o.o. Banja Luka

Privredni subjekt "RUDKOP MG" d.o.o. Banja Luka, ulica Ive Lole Ribara 4, 78000 Banja Luka, je prema Aktuelnom izvodu iz sudskog registra broj 057-0-Reg-Z-20-003201 od 14.08.2020. godine, registrovan u sudskom registru Okružnog privrednog suda u Banjoj Luci pod matičnim brojem 57-01-0249-17 sa upisanim osnovnim kapitalom u iznosu od 1.000,00 KM.

Pretežna registrovana djelatnost privrednog subjekta "RUDKOP MG" d.o.o. Banja Luka je vađenje ostalih ruda obojenih metala.

1.1.1.5. Privredni subjekt "Čistoća" a.d. Banja Luka

Privredni subjekt "Čistoća" a.d. Banja Luka, ulica Braće Podgornika broj 2, 78000 Banja Luka, je prema Aktuelnom izvodu iz sudskog registra broj 057-0-Reg-Z-20-003389 od 27.08.2020. godine, registrovan u sudskom registru Okružnog privrednog suda u Banjoj Luci pod matičnim brojem 1-10-00, sa upisanim osnovnim kapitalom u iznosu od 9.603.944,00 KM.

Pretežna registrovana djelatnost privrednog subjekta "Čistoća" a.d. Banja Luka je prikupljanje neopasnog otpada.

1.1.1.6. Privredni subjekt "City Mall" d.o.o. Banja Luka

Privredni subjekt "City Mall" d.o.o. Banja Luka, ulica Veselina Masleše broj 15, 78000 Banja Luka, je registrovan u sudskom registru Okružnog privrednog suda u Banjoj Luci, (Rješenje o registraciji broj 057-0-Reg-20-000722 od 04.06.2020. godine) pod matičnim brojem 57-01-0175-16 sa upisanim osnovnim kapitalom u iznosu od 18.933.673,91 KM.

Pretežna registrovana djelatnost privrednog subjekta "City Mall" d.o.o. Banja Luka je iznamljivanje i poslovanje sopstvenim nekretninama.

1.1.1.7. Privredni subjekt "Mrkonjićputevi" d.o.o. Mrkonjić Grad

Privredni subjekt "Mrkonjićputevi" d.o.o. Mrkonjić Grad, Podbrdo bb, 70260 Mrkonjić Grad, prema Aktuelnom izvodu iz sudskog registra broj 057-0-Reg - Z - 20 - 003794 od 23.09.2020. godine je registrovan u sudskom registru Okružnog privrednog suda u Banjoj Luci pod matičnim brojem 1-348-00, sa osnovnim kapitalom u iznosu od 2.940.150,00 KM.

Privredni subjekt "Mrkonjićputevi" d.o.o. Mrkonjić Grad je u 100% vlasništvu fizičkog lica Mladena Milanovića.

Pretežna registrovana djelatnost privrednog subjekta "Mrkonjićputevi" d.o.o. Banja Luka je izgradnja puteva i autoputeva.

1.1.1.8. Privredni subjekt "Merkur" d.o.o. Banja Luka

Privredni subjekt "Merkur" d.o.o. Banja Luka, ulica Ive Lole Ribara broj 4, 78000 Banja Luka, je registrovan u sudskom registru Okružnog privrednog suda u Banjoj Luci, (Rješenje o registraciji broj 057-0-Reg-20-000675 od 07.05.2020. godine) pod matičnim brojem 1-41-00 sa upisanim osnovnim kapitalom u iznosu od 3.684.641,00 KM.

Privredni subjekt "Merkur" d.o.o. Banja Luka je u 100% vlasništvu fizičkog lica Mladena Milanovića.

Pretežna registrovana djelatnost privrednog subjekta "Merkur" d.o.o. Banja Luka je iznajmljivanje i poslovanje sopstvenim nekretninama ili nekretninama uzetim u zakup (lizing).

1.2. Privredni subjekt "Nova banka " a.d. Banja Luka

Privredni subjekt "Nova banka" a.d. Banja Luka, ulica Kralja Alfonsa XIII BROJ 37A, 78000 Banja Luka, je prema Aktuelnom izvodu iz sudskog registra broj 057-0-Reg-20-000062 od 11.02.2020. godine, registrovan u sudskom registru Okružnom privrednog suda u Banjoj Luci pod brojem MBS: 3-38-00, sa upisanim osnovnim kapitalom u iznosu od 134.637.768,00 KM, koji je podijeljen na 134.637.768 dionica.

Pretežna djelatnost privrednog subjekta "Nova banka" je bankarsko poslovanje i ostalo novčano poslovanje.

Privredni subjekt "Nova Banka" je u Republici Srpskoj registrovana za obavljanje svih bankarskih poslova: depozitne poslove, kreditne poslove, garancijske poslove, poslove sa efektivom, devizne i mjenjačke poslove, emisione i depo-poslove, poslove platno prometa, poslove posredovanja u trgovini hartijama od vrijednosti, kupovinu i naplatu potraživanja i druge bankarske i finansijske poslove u skladu sa Zakonom o bankama Republike Srpske.

Banka posluje preko Centrale sa sjedištem u Banjoj Luci i trinaest filijala koje su locirane u Bijeljini, Banjoj Luci, Istočno Sarajevu, Zvorniku, Brčkom, Trebinju, Doboju, Sarajevu, Tuzli, Mostaru, Foči, Prijedoru i Mrkonjić Gradu i posebnog organizacionog dijela za trgovanje hartijama od vrijednosti - Broker Nova.

Vlasnička struktura privrednog subjekta "Nova banka" a.d. Banja Luka prije sticanja dionica, na dan 01.10.2020. godine:

Tabela 1.

Red. br.	Naziv vlasnika	Vlasnički udio (%)
1.	**"MG MIND" d.o.o. Mrkonjić Grad**	**28,9209206**
2.	"BAN GRADNJA" d.o.o. Banja Luka	9,1729685
3.	"RESPECT PLUS" d.o.o. Banja Luka	7,5869477
4.	"INVEST NOVA" .d.d Bijeljina	5,3076385
5.	"LEGEND" d.o.o. Istična Ilidža	4,9737879
6.	Radovanović Slobodan	4,6881986
7.	"N SPORT" d.o.o. Beograd	3,5227857
8.	"Vladimir Kapor" d.o.o. Pale	2,9113844
9.	"New Concept" d.o.o. Banja Luka	2,1607147
10.	"GAS - PETROL" d.o.o. Mrkonjić Grad	2,0796542
11.	Ostali dioničari	28,64749992
13.	**UKUPNO:**	**100,00**

Izvor: Podaci iz prijave.

Vlasnička struktura privrednog subjekta "Nova banka" a.d. Banja Luka nakon sticanja većinskog paketa dionica na dan 08.10.2020. godine:

Tabela 2.

Red. br.	Naziv vlasnika	Vlasnički udio (%)
1.	**"MG MIND" d.o.o. Mrkonjić Grad**	**64,5430917**
2.	"INVEST NOVA" a.d. Bijeljina	5,3076385
3.	RADOVANOVIĆ SLOBODAN	4,6881986
4.	GAJIĆ ZORAN	1,8248022
5.	ĆURČIĆ SLOBODAN	1,7070983
6.	"LANACO" d.o.o. BANJA LUKA	1,4371666
7.	RADOVANOVIĆ RADOVAN	1,3397489
8.	NINIĆ NEBOJŠA	1,0139963
9.	MIKAREVIĆ DRAGAN	0,7926387
10.	"INSTITUT ZA EKONOMSKA ISTRAŽIVANJA" d.o.o. Beograd	0,7926387

11.	Ostali dioničari	16,5529815
13.	**UKUPNO:**	**100,00**

Izvor: Podaci iz prijave.

2. Obaveza prijave namjere koncentracije

Obaveza prijave koncentracije privrednih subjekata, u smislu člana 14. stav (1) tačka b) Zakona, postoji ako ukupni godišnji prihod svakog od najmanje dva privredna subjekta učesnika koncentracije ostvarena prodajom roba i/ili usluga na tržištu Bosne i Hercegovine iznose najmanje 8 miliona KM po završnom računu u godini koja je prethodila koncentraciji, ili ako je njihov zajednički udio na relevantnom tržištu veći od 40,0%.

Ukupni godišnji prihodi učesnika koncentracije i njihovih povezanih privrednih subjekata, na dan 31.12.2019. godine iznosio je:

Tabela 3.

Red. br.	Naziv privrednog subjekta	Bosna i Hercegovine (KM)
1.	**"MG MIND " d.o.o. Mrkonjić Grad**	**(..)**[1]
2.	"Tržnica" d.o.o. Banja Luka	**(..)****
3.	"Euro paneli" d.o.o. Bijeljina	**(..)****
4.	"Rudkop MG" d.o.o. Banja Luka	**(..)****
5.	"Gradnja Plus" d.o.o. Banja luka	**(..)****
6.	"City Mall" d.o.o. Banja Luka	**(..)****
7.	"TAM" d.o.o. Banja Luka	**(..)****
8.	"Čistoća" a.d. Banja Luka	**(..)****
9.	"Mrkonjićputevi" d.o.o. Mrkonjić Grad	**(..)****
10.	"Merkur" d.o.o. Banja Luka	**(..)****
11.	**"NOVA BANKA" a.d. Banja Luka**	**(..)****
12.	**Povezana društva "MG MIND" (∑1-10)**	**(..)****

Izvor: Podaci iz prijave.

Godišnji prihod učesnika koncentracije predstavlja ukupne prihode (bez poreza na dodanu vrijednost i drugih poreza koji se direktno odnose na učesnike koncentracije na tržištu Bosne i Hercegovine) u smislu člana 9. tačka h) Odluke o načinu podnošenja prijave i kriterijuma za ocjenu koncentracija privrednih subjekata.

3. Pravni okvir ocjene koncentracije

Konkurencijsko vijeće je u provedbi postupka ocjene predmetnih koncentracija primijenilo odredbe Zakona, Odluke o utvrđivanju relevantnog tržišta ("Službeni glasnik BiH", br. 18/06 i 34/10), Odluke o načinu podnošenja prijave i kriterijima za ocjenu koncentracija privrednih subjekata ("Službeni glasnik BiH", broj 34/10), te Zakon o upravnom postupku ("Službeni glasnik BiH", br. 29/02, 12/04, 88/07, 93/07, 41/13 i 53/16).

Konkurencijsko vijeće je u skladu sa članom 43. stav (7) Zakona, pri izračunavanju ukupnih godišnjih prihoda učesnika koncentracije, koristilo kriterije i standarde Obavijesti Evropske komisije o računanju ukupnog prihoda u skladu sa Uredbom Vijeća (EEZ) broj 4064/89 o kontroli koncentracija privrednih subjekata.

4. Pravni osnov predmetne koncentracije

U Prijavi koncentracije i dopuni prijave koncentracije Podnosilac u vezi sa pravnim osnovom predmetne koncentracije između ostalog navodi sljedeće:

- Da je privredni subjekt "MG MIND" d.o.o. Mrkonjić Grad je prvi put, kupovinom na Banjalučkoj berzi, stekao dionice privrednog subjekta "Nova banka" krajem 2018. - te godine, te ih je sticao tokom 2019. godine,
- Da je prije provođenja koncentracije Podnosilac prijave, u skladu sa saglasnosti Agencije za bankarstvo Republike Srpske, bio vlasnik 28,92% dionica privrednog subjekta "Nova banka",
- Da je dana 08.10.2020. godine privredni subjekt "MG MIND" blok transakcijama na Banjalučkoj berzi stekao 47.960.896 dionica emitenta "Nova banka" ,
- Da je na dan podnošenje ove prijave (koja je poslata preporučenom poštom dana 23.10.2020. godine) privredni subjekt "MG MIND" bio vlasnik ukupno 86.899.378 dionica emitenta "Nova banka" što predstavlja 64,543% od ukupnog broja glasova u Skupštini Emitenta.

U vezi sa navedenim, Konkurencijsko vijeće je u Zahtjevu za dopunu prijave koncentracije broj UP-06-26-1-030-3/20 od 18.11.2020. godine tražilo da Podnosilac prijave hronološki navede na koji način je sticao dionice privrednog subjekta "Nova banka", kako bi se utvrdilo kada je isti stekao kontrolu tj. prevladavajući uticaj nad Ciljnim društvom.

U prilogu naprijed navedene dopune prijave kao pravni osnov prijave koncentracije dostavljeni su Obračuni poslova za sticanje dionica zastupnika "Monet broker" a.d. Banja Luka, kako slijedi:

1. Obračun obavljenog posla po Nalogu br. 78929 od 08.10.2020. godine (..)**,
2. Obračun obavljenog posla po Nalogu br. 78931 od 08.10.2020. godine (..)**,
3. Obračun obavljenog posla po Nalogu br. 78933 od 08.10.2020. godine (..)**,
4. Obračun obavljenog posla po Nalogu br. 78936 od 08.10.2020. godine (..)**,
5. Obračun obavljenog posla po Nalogu br. 78937 od 08.10.2020. godine (..)**,
6. Obračun obavljenog posla po Nalogu br. 78939 od 08.10.2020. godine (..)**,
7. Obračun obavljenog posla po Nalogu br. 78943 od 08.10.2020. godine **(..)****
8. Obračun obavljenog posla po Nalogu br. 78944 od 08.10.2020. godine (..)**,
9. Obračun obavljenog posla po Nalogu br. 78946 od 08.10.2020. godine (..)**,
10. Obračun obavljenog posla po Nalogu br. 78948 od 08.10.2020. godine (..)**.

Naprijed navedenim transakcijama na Banjalučkoj berzi, Podnosilac prijave je dana 08.10.2020. godine stekao 47.960.896 dionica emitenta "Nova banka", te je povećao svoj vlasnički udio za cca 35,62%, te postao vlasnik 86.899.378 dionica tj. vlasnik 64,542% "Nove banke".

Slijedom navedenog, pravni oblik predmetne koncentracije je sticanje kontrole jednog privrednog subjekta nad drugim, kupovinom većine dionica u smislu odredbi člana 12. stav (1) tačka b) podtačka 1) Zakona.

5. Relevantno tržište

Relevantno tržište koncentracije, u smislu člana 3. Zakona o konkurenciji, te čl. 4. i 5. Odluke o utvrđivanju relevantnog tržišta, čini tržište određenih proizvoda /usluga koje su predmet obavljanja djelatnosti na određenom geografskom tržištu.

Prema odredbi člana 4. Odluke o utvrđivanju relevantnog tržišta, relevantno tržište u proizvodnom smislu obuhvaća sve proizvode i/ili usluge koje potrošači i/ili korisnici smatraju međusobno zamjenjivim, pod prihvatljivim uslovima, imajući u vidu posebno njihove bitne karakteristike, kvalitet, uobičajenu namjenu, način upotrebe, uslove prodaje i cijene.

Nadalje, prema članu 5. Odluke o utvrđivanju relevantnog tržišta, relevantno tržište u geografskom smislu obuhvaća cjelokupnu ili dio teritorije Bosne i Hercegovine na kojoj privredni subjekt djeluje u prodaji i/ili kupovini relevantnog proizvoda pod jednakim ili dovoljno ujednačenim uslovima i koji to tržište bitno

[1] (..)** - podaci predstavljaju poslovnu tajnu

razlikuje od uslova tržišne konkurencije na susjednim geografskim tržištima.

Relevantno tržište proizvoda i/ili usluga u konkretnom slučaju je tržište univerzalnog bankarstva koje čine usluge maloprodajnog bankarstva i korporativnog bankarstva, a koje usluge obavljaja Ciljano društvo.

Podnosilac prijave i njegovi povezani privredni subjekti nemaju udio na relevantnom tržištu.

S obzirom na činjenicu da Ciljno društvo djeluje na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine, relevantnim tržištem u geografskom smislu smatrati će se cijela teritorija Bosne i Hercegovine.

Slijedom navedenog, pod relevantnim tržištem predmetne koncentracije smatra se pružanje usluga na tržištu univerzalnog bankarstva na teritoriji Bosne i Hercegovine.

6. Analiza relevantnog tržišta

Tržišni udjeli učesnika koncentracije i njihovih konkurenata, na tržištu univerzalnog bankarstva u Bosni i Hercegovini u 2019. godini:

Tabela 4.

Red. br.	Naziv banke	Tržišni udio
1.	"UNICREDIT BANK" d.d. Mostar	**(..)****
2.	"RAIFFEISEN BANK BiH" d.d. BiH	**(..)****
3.	**"NOVA BANKA" a.d. Banja Luka**	**(..)****
4.	"INTESA SANPAOLO BANKA" d.d. BiH 7,65	**(..)****
5.	"SPARKASSE BANK" d.d. BiH	**(..)****
6.	"NLB BANKA" a.d. Banja Luka	**(..)****
7.	"UNICREDIT BANK" a.d. Banja Luka	**(..)****
8.	"NLB BANKA" d.d. Sarajevo	**(..)****
9.	"SBERBANK" d.d. Sarajevo	**(..)****
10.	"BOSNA BANK INTERNATIONAL" d.d. Sarajevo	**(..)****
11.	"ADDIKO BANK" d.d. Sarajevo	**(..)****
12.	"SBERBANK" a.d. Banja Luka	**(..)****
13.	"ZIRRATBANK BH" d.d. Sarajevo	**(..)****
14.	"ASA BANKA" d.d. Sarajevo	**(..)****
15.	"PROCREDIT BANK" d.d. Sarajevo	**(..)****
16.	"PRIVREDNA BANKA SARAJEVO" d.d. Sarajevo	**(..)****
17.	"KOMERCIJALNA BANKA" a.d. Banja Luka	**(..)****
18.	"VAKUFSKA BANKA" d.d. Sarajevo	**(..)****
19.	"UNION BANKA" d.d. Sarajevo	**(..)****
20.	"KOMERCIJALNO - INVESTICIONA BANKA" d.d. Velika Kladuša	**(..)****
21.	**UKUPNO:**	**100,00**

Izvor: Podaci iz prijave.

7. Ocjena koncentracije

Konkurencijsko vijeće je u postupku donošenja Rješenja utvrdilo da na relevantnom tržištu djeluje veći broj privrednih subjekata koji se bave pružanjem usluge bankarskih usluga u Bosni i Hercegovini.

Na relevantnom tržištu univerzalnog bankarstva u Bosni i Hercegovini djeluje 24 banke, a najveći udio prema podacima iz prijave koncentracije imaju privredni subjekt "UNICREDIT BANK" d.d. Mostar sa (..)**% tržišnog učešća i privredni subjekt "RAIFFEISEN BANK BiH" d.d. BiH sa (..)**% tržišnog učešća, te niti jedna banka koja djeluje na relevantnom tržištu, uključujući Ciljno društvo, nema dominantan položaj na relevantnom tržištu, niti udio veći od 40,0% na godišnjem nivou.

Podnosilac prijave koncentracije privredni subjekt "MG Mind" d.o.o. Mrkonjić Grad i njegova povezana društva ne djeluju na relevantnom tržištu, te neće doći do promjene tržišnog položaja privrednog subjekta "Nova Banka" a.d. Banja Luka.

Podnosilac prijave navodi da je sa stanovišta interesa potrošača namjera učesnika koncentracije da prošire paletu proizvoda i usluga, te pruže podršku programima koje će realizovati državne institucije, lokalna uprava i Razvojna banka.

Konkurencijsko vijeće je analizom relevantnih podataka, u smislu člana 17. Zakona, ocijenilo da provođenjem predmetne koncentracije neće doći do narušavanja tržišne konkurencije, odnosno stvaranja ili jačanja dominantne pozicije učesnika koncentracije, jer se provođenjem predmetne koncentracije neće povećati tržišni udio Podnosioca prijave na relevantnom tržištu univerzalnog bankarstva na teritoriji Bosne i Hercegovine.

Slijedom navedenog, Konkurencijsko vijeće je ocijenilo dopuštenom predmetnu koncentraciju u smislu člana 18. stav (2) tačka a) Zakona, kao u dispozitivu ovog Rješenja.

8. Administrativna taksa

Podnosilac prijave je na ovo Rješenje, u skladu sa članom 2. stav (1) tarifni broj 107. tačka d) pod 1) Odluke o visini administrativnih taksi u vezi sa procesnim radnjama pred Konkurencijskim vijećem ("Službeni glasnik BiH", br. 30/06, 18/11 i 75/18) dužan platiti administrativnu taksu u ukupnom iznosu od 5.000,00 KM u korist Budžeta institucija Bosne i Hercegovine.

9. Pouka o pravnom lijeku

Protiv ovog Rješenja nije dozvoljena žalba.

Nezadovoljna strana može pokrenuti upravni spor pred Sudom Bosne i Hercegovine u roku od 30 dana od dana prijema, odnosno objave ovoga Rješenja.

Broj UP-06-26-1-030-11/20
12. marta 2021. godine
Sarajevo

Predsjednik
Dr. **Stjepo Pranjić**, s. r.

Konkurencijsko vijeće Bosne i Hercegovine, na temelju članka 25. stavak (1) točka e), članka 42. stavak (1) točka d), a u svezi sa čl. 12., 14., 16., 17. i 18. Zakona o konkurenciji ("Službeni glasnik BiH", br. 48/05, 76/07 i 80/09), rješavajući po Prijavi koncentracije gospodarskog subjekta "MG MIND" d.o.o. Mrkonjić Grad, Podbrdo bb, 70260 Mrkonjić Grad, zastupan po Brokersko - dilerskom društvu "Monet broker" a.d. Banja Luka, Jovana Dučića broj 23a, 78000 Banja Luka zaprimljenoj dana 27.10.2020. godine pod brojem UP-06-26-1-030-1/20, na 84. (osamdesetčetvrtoj) sjednici održanoj dana 12.03.2021. godine, donijelo je

RJEŠENJE

1. Ocjenjuje se dopuštenom koncentracija na tržištu pružanja usluga univerzalnog bankarstva u Bosni i Hercegovini, koja će nastati stjecanjem kontrole gospodarskog subjekta "MG MIND" d.o.o. Mrkonjić Grad,, kupovinom većine dionica gospodarskog subjekta "Nova banka" a.d. Banja Luka.
2. Ovo Rješenje o koncentraciji se upisuje u Registar koncentracija.
3. Ovo Rješenje će biti objavljeno u "Službenom glasniku BiH", službenim glasilima entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Obrazloženje

Konkurencijsko vijeće Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Konkurencijsko vijeće) je zaprimilo, pod brojem UP-06-26-1-030-1/20 dana 27.10.2020. godine (preporučena pošiljka od 23.10.2020. godine), Prijavu koncentracije (u daljnjem tekstu: Prijava) gospodarskog subjekta "MG MIND" d.o.o. Mrkonjić Grad, Podbrdo bb, 70260 Mrkonjić Grad, zastupan po Brokersko - dilerskom društvu "Monet broker" a.d. Banja Luka, Jovana Dučića broj 23a, 78000 Banja Luka (u daljnjem tekstu: Podnositelj prijave ili "MG MIND"), koji namjerava steći 100% dionica gospodarskog subjekta "Nova banka" a.d. Banja Luka ulica Kralja Alfonsa XIII BROJ 37A, 78000 Banja Luka (u daljnjem tekstu: "Nova banka" ili Ciljno društvo), kupovinom dionica na

Banjalučkoj berzi hartija od vrijednosti, sukladno članku 12. stavak (1) točka b) podtočka 1) Zakona o konkurenciji ("Službeni glasnik BiH", br. 48/05, 76/07 i 80/09 - u daljnjem tekstu: Zakon).

Uvidom u Prijavu koncentracije, utvrđeno je da ista nije potpuna u smislu članka 30. Zakona i čl. 9., 10., 11. i 12. Odluke o načinu podnošenja prijave i kriterija za ocjenu koncentracije gospodarskih subjekata ("Službeni glasnik BiH", broj 34/10), te je Konkurencijsko vijeće dana 18.11.2020. godine zatražilo dopunu prijave koncentracije (akt broj UP-06-26-1-030-3/20).

Gospodarski subjekt "MG MIND" je dostavio dopunu Prijave koncentracije dana 02.12.2020. godine pod brojem UP-06-26-1-030-4/20, te dana 04.01.2021. godine pod brojem UP: 06-26-1-030-6/20.

Po primitku tražene dokumentacije Konkurencijsko vijeće je utvrdilo da je prijava kompletna, te sukladno članku 30. stavak (3) Zakona, izdalo Potvrdu o primitku kompletne i uredne Prijave, dana 12.03.2021. godine broj UP-06-26-1-030-9/20.

Podnositelj prijave je naveo, u smislu članka 30. stavak (2) Zakona, da nema obvezu podnijeti zahtjev za ocjenu koncentracije nekom drugom tijelu za konkurenciju izvan teritorija Bosne i Hercegovine.

Konkurencijsko vijeće je uvidom u dostavljenu dokumentaciju utvrdilo da je prijava podnesena u smislu članka 16. stavak (1) Zakona.

Konkurencijsko vijeće je, sukladno članku 16. stavak (4) Zakona, izdalo Obavijest o prijavi koncentracije broj UP-06-26-1-030-7/20 od 11.02.2021. godine, koje je u dnevnom tisku objavljeno dana 15.02.2021. godine, u kojem su pozvane sve zainteresirane strane na dostavljanje pisanih komentara u svezi provođenja iste. Na predmetnu Obavijest nisu dostavljeni komentari.

1. Sudionici koncentracije

Sudionici predmetne koncentracije su Trgovinsko društvo "MG MIND" d.o.o. Mrkonjić Grad, Podbrdo bb, 70260 Mrkonjić Grad i Akcionarsko društvo "Nova banka" Banja Luka, Kralja Alfonsa XIII 37a, 78000 Banja Luka.

1.1. Gospodarski subjekt "MG MIND" d.o.o. Mrkonjić Grad (Podnositelj prijave)

Trgovinsko društvo "MG MIND" d.o.o. Mrkonjić Grad, Podbrdo bb, 70260 Mrkonjić Grad, prema Aktualnom izvodu iz sudskog registra broj 057-0-Reg-Z-20-003793 od 23.09.2020. godine je registriran pod matičnim brojem 1-11812-00, temeljnim ugovorenim kapitalom u iznosu od 687.736,00 KM.

Gospodarski subjekt "MG MIND" d.o.o. Mrkonjić Grad je u 100% vlasništvu fizičke osobe Mladena Milanovića.

Pretežita registrirana djelatnost Podnositelja prijave je trgovina na malo električnim aparatima za domaćinstvo u specijaliziranim prodavnicama.

1.1.1. Povezana društva gospodarskog subjekta "MG MIND" d.o.o. Mrkonjić Grad

Povezani gospodarski subjekti Podnositelja prijave u Bosni i Hercegovini su:

- "Tržnica" d.o.o. Banja Luka sa 100% vlasničkog udjela,
- "Euro paneli" d.o.o. Bijeljina, sa 100% vlasničkog udjela,
- "Rudkop MG" d.o.o. Banja Luka, sa 100% vlasničkog udjela,
- "Gradnja Plus" d.o.o. Banja Luka, sa 100% vlasničkog udjela,
- "City Mall" d.o.o. Banja Luka, sa 100% vlasničkog udjela,
- "TAM" d.o.o. Banja Luka, sa 100% vlasničkog udjela,
- "Čistoća" a.d. Banja luka, sa 51,0285% vlasničkog udjela.

Vlasnik gospodarskog subjekta "MG MIND" fizička osoba Mladen Milanović u 100% vlasništvu u Bosni i Hercegovini ima slijedeće gospodarske subjekte:

- "Mrkonjićputevi" d.o.o. Mrkonjić Grad,
- "Merkur" d.o.o. Banja Luka.

1.1.1.1. Gospodarski subjekt "Tržnica" d.o.o. Banja Luka

Gospodarski subjekt "Tržnica" d.o.o. Banja Luka, ul. Ive Lole Ribara broj 4, 78000 Sarajevo, je prema Aktualnom izvodu iz sudskog registra broj 057-0-Reg-Z-20-001769 od 19.05.2020. godine, registriran u sudskom registru Okružnog privrednog suda u Banjoj Luci pod matičnim brojem 1-42-00, sa upisanim osnovnim kapitalom u iznosu od 26.227.899,00 KM.

Pretežita registrirana djelatnost gospodarskog subjekta "Tržnica " d.o.o. Banja Luka je trgovina na malo u nespecijaliziranim prodavnicama.

1.1.1.2. Gospodarski subjekt "Gradnja Plus" d.o.o. Banja Luka

Gospodarski subjekt "Gradnja Plus" d.o.o. Banja Luka, ul. Ive Lole Ribara broj 4, 78000 Banja Luka, je prema Aktualnom izvodu iz sudskog registra broj 057-0-Reg-Z-20-001769 od 19.05.2020. godine, registriran u sudskom registru Okružnog privrednog suda u Banjoj Luci pod matičnim brojem 57-01-0430-16, sa upisanim temeljnim kapitalom u iznosu od 1,00 KM.

Pretežita registrirana djelatnost gospodarskog subjekta "Gradnja Plus" d.o.o. Banja Luka je izgradnja stambenih i nestambenih zgrada.

1.1.1.3. Gospodarski subjekt "Euro paneli" d.o.o. Dvorovi

Gospodarski subjekt "Euro paneli" d.o.o. Dvorovi, Bijeljina, Pavlovića put broj 19, 76311 Dvorovi, je prema Aktualnom izvodu iz sudskog registra broj 059-0-RegZ-20-001-608 od 17.08.2020. godine, registriran u sudskom registru Okružnog privrednog suda u Bijeljini pod matičnim brojem 59-01-0065-15, sa upisanim temeljnim kapitalom u iznosu od 1.000,00 KM.

Pretežita registrirana djelatnost gospodarskog subjekta " Euro paneli" d.o.o. Dvorovi je proizvodnja proizvoda od žice, lanaca i opruga.

1.1.1.4. Gospodarski subjekt "TAM" d.o.o. Banja Luka

Gospodarski subjekt "TAM" d.o.o. Banja Luka, ulica Branka Popovića broj 312, 78000 Banja Luka, je registriran u sudskom registru Okružnog privrednog suda u Banjoj Luci, (Rješenje o registraciji broj 057-0-Reg-20-000673 od 10.06.2020. godine) pod matičnim brojem 1-278-00, sa upisanim temeljnim kapitalom u iznosu od 4.211.069,00 KM.

Pretežita registrirana djelatnost gospodarskog subjekta "TAM" d.o.o. Banja Luka je održavanje i popravka motornih vozila.

1.1.1.5. Gospodarski subjekt "RUDKOP MG" d.o.o. Banja Luka

Gospodarski subjekt "RUDKOP MG" d.o.o. Banja Luka, ulica Ive Lole Ribara 4, 78000 Banja Luka, je prema Aktualnom izvodu iz sudskog registra broj 057-0-Reg-Z-20-003201 od 14.08.2020. godine, registriran u sudskom registru Okružnog privrednog suda u Banjoj Luci pod matičnim brojem 57-01-0249-17 sa upisanim temeljnim kapitalom u iznosu od 1.000,00 KM.

Pretežita registrirana djelatnost gospodarskog subjekta "RUDKOP MG" d.o.o. Banja Luka je vađenje ostalih ruda obojenih metala.

1.1.1.5. Gospodarski subjekt "Čistoća" a.d. Banja Luka

Gospodarski subjekt "Čistoća" a.d. Banja Luka, ulica Braće Podgornika broj 2, 78000 Banja Luka, je prema Aktualnom

izvodu iz sudskog registra broj 057-0-Reg-Z-20-003389 od 27.08.2020. godine, registriran u sudskom registru Okružnog privrednog suda u Banjoj Luci pod matičnim brojem 1-10-00, sa upisanim temeljnim kapitalom u iznosu od 9.603.944,00 KM.

Pretežita registrirana djelatnost gospodarskog subjekta "Čistoća" a.d. Banja Luka je prikupljanje neopasnog otpada.

1.1.1.6. Gospodarski subjekt "City Mall" d.o.o. Banja Luka

Gospodarski subjekt "City Mall" d.o.o. Banja Luka, ulica Veselina Masleše broj 15, 78000 Banja Luka, je registriran u sudskom registru Okružnog privrednog suda u Banjoj Luci, (Rješenje o registraciji broj 057-0-Reg-20-000722 od 04.06.2020. godine) pod matičnim brojem 57-01-0175-16 sa upisanim temeljnim kapitalom u iznosu od 18.933.673,91 KM.

Pretežita registrovana djelatnost privrednog subjekta "City Mall" d.o.o. Banja Luka je iznamljivanje i poslovanje sopstvenim nekretninama.

1.1.1.7. Ggospodarski subjekt "Mrkonjićputevi" d.o.o. Mrkonjić Grad

Gospodarski subjekt "Mrkonjićputevi" d.o.o. Mrkonjić Grad, Podbrdo bb, 70260 Mrkonjić Grad, prema Aktualnom izvodu iz sudskog registra broj 057-0-Reg-Z-20-003794 od 23.09.2020. godine je registriran u sudskom registru Okružnog privrednog suda u Banjoj Luci pod matičnim brojem 1-348-00, sa temeljnim kapitalom u iznosu od 2.940.150,00 KM.

Gospodarski subjekt "Mrkonjićputevi" d.o.o. Mrkonjić Grad je u 100% vlasništvu fizičke osobe Mladena Milanovića.

Pretežita registrirana djelatnost gospodarskog subjekta "Mrkonjićputevi" d.o.o. Banja Luka je izgradnja puteva i autoputeva.

1.1.1.8. Gospodarski subjekt "Merkur" d.o.o. Banja Luka

Gospodarski subjekt "Merkur" d.o.o. Banja Luka, ulica Ive Lole Ribara broj 4, 78000 Banja Luka, je registriran u sudskom registru Okružnog privrednog suda u Banjoj Luci, (Rješenje o registraciji broj 057-0-Reg-20-000675 od 07.05.2020. godine) pod matičnim brojem 1-41-00 sa upisanim temelkjnim kapitalom u iznosu od 3.684.641,00 KM.

Gospodarski subjekt "Merkur" d.o.o. Banja Luka je u 100% vlasništvu fizičke osobe Mladena Milanovića.

Pretežita registrirana djelatnost gospodarskog subjekta "Merkur" d.o.o. Banja Luka je iznajmljivanje i poslovanje sopstvenim nekretninama ili nekretninama uzetim u zakup (lizing).

1.2. Gospodarski subjekt "Nova banka " a.d. Banja Luka

Gospodarski subjekt "Nova banka" a.d. Banja Luka, ulica Kralja Alfonsa XIII BROJ 37A, 78000 Banja Luka, je prema Aktuelnom izvodu iz sudskog registra broj 057-0-Reg-20-000062 od 11.02.2020. godine, registriran u sudskom registru Okružnom privrednog suda u Banjoj Luci pod brojem MBS: 3-38-00, sa upisanim temeljnim kapitalom u iznosu od 134.637.768,00 KM, koji je podijeljen na 134.637.768 dionica.

Pretežita djelatnost gospodarskog subjekta "Nova banka" je bankarsko poslovanje i ostalo novčano poslovanje.

Gospodarski subjekt "Nova Banka" je u Republici Srpskoj registrirana za obavljanje svih bankarskih poslova: depozitne poslove, kreditne poslove, garancijske poslove, poslove sa efektivom, devizne i mjenjačke poslove, emisione i depo-poslove, poslove platnog prometa, poslove posredovanja u trgovini hartijama od vrijednosti, kupovinu i naplatu potraživanja i druge bankarske i financijske poslove sukladno sa Zakonom o bankama Republike Srpske.

Banka posluje preko Centrale sa sjedištem u Banjoj Luci i trinaest filijala koje su locirane u Bijeljini, Banjoj Luci, Istočno Sarajevu, Zvorniku, Brčkom, Trebinju, Doboju, Sarajevu, Tuzli, Mostaru, Foči, Prijedoru i Mrkonjić Gradu i posebnog organizacionog dijela za trgovanje hartijama od vrijednosti - Broker Nova.

Vlasnička struktura gospodarskog subjekta "Nova banka" a.d. Banja Luka prije stjecanja dionica, na dan 01.10.2020. godine:

Tablica 1.

Red. br.	Naziv vlasnika	Vlasnički udjel (%)
1.	**"MG MIND" d.o.o. Mrkonjić Grad**	**28,9209206**
2.	"BAN GRADNJA" d.o.o. Banja Luka	9,1729685
3.	"RESPECT PLUS" d.o.o. Banja Luka	7,5869477
4.	"INVEST NOVA" .d.d Bijeljina	5,3076385
5.	"LEGEND" d.o.o. Istična Ilidža	4,9737879
6.	Radovanović Slobodan	4,6881986
7.	"N SPORT" d.o.o. Beograd	3,5227857
8.	"Vladimir Kapor" d.o.o. Pale	2,9113844
9.	"New Concept" d.o.o. Banja Luka	2,1607147
10.	"GAS - PETROL" d.o.o. Mrkonjić Grad	2,0796542
11.	Ostali dioničari	28,64749992
13.	**UKUPNO:**	**100,00**

Izvor: Podatci iz prijave.

Vlasnička struktura gospodarskog subjekta "Nova banka" a.d. Banja Luka nakon stjecanja većinskog paketa dionica na dan 08.10.2020. godine:

Tablica 2.

Red. br.	Naziv vlasnika	Vlasnički udjel (%)
1.	**"MG MIND" d.o.o. Mrkonjić Grad**	**64,5430917**
2.	"INVEST NOVA" a.d. Bijeljina	5,3076385
3.	RADOVANOVIĆ SLOBODAN	4,6881986
4.	GAJIĆ ZORAN	1,8248022
5.	ĆURČIĆ SLOBODAN	1,7070983
6.	"LANACO" d.o.o. BANJA LUKA	1,4371666
7.	RADOVANOVIĆ RADOVAN	1,3397489
8.	NINIĆ NEBOJŠA	1,0139963
9.	MIKAREVIĆ DRAGAN	0,7926387
10.	"INSTITUT ZA EKONOMSKA ISTRAŽIVANJA" d.o.o. Beograd	0,7926387
11.	Ostali dioničari	16,5529815
13.	**UKUPNO:**	**100,00**

Izvor: Podatci iz prijave.

2. Obveza prijave namjere koncentracije

Obveza prijave koncentracije gospodarskih subjekata, u smislu članka 14. stavak (1) točka b) Zakona, postoji ako ukupni godišnji prihod svakog od najmanje dva gospodarska subjekta sudionika koncentracije ostvarena prodajom roba i/ili usluga na tržištu Bosne i Hercegovine iznose najmanje 8 milijuna KM po završnom računu u godini koja je prethodila koncentraciji, ili ako je njihov zajednički udjel na mjerodavnom tržištu veći od 40,0%.

Ukupni godišnji prihodi sudionika koncentracije i njihovih povezanih gospodarskih subjekata, na dan 31.12.2019. godine iznosio je:

Tablica 3.

Red. br.	Naziv gospodarskog subjekta	Bosna i Hercegovine (KM)
1.	**"MG MIND " d.o.o. Mrkonjić Grad**	**(..)**[1]**
2.	"Tržnica" d.o.o. Banja Luka	(..)**
3.	"Euro paneli" d.o.o. Bijeljina	(..)**
4.	"Rudkop MG" d.o.o. Banja Luka	(..)**
5.	"Gradnja Plus" d.o.o. Banja luka	(..)**
6.	"City Mall" d.o.o. Banja Luka	(..)**
7.	"TAM" d.o.o. Banja Luka	(..)**
8.	"Čistoća" a.d. Banja Luka	(..)**
9.	"Mrkonjićputevi" d.o.o. Mrkonjić Grad	(..)**
10.	"Merkur" d.o.o. Banja Luka	(..)**
11.	**"NOVA BANKA" a.d. Banja Luka**	(..)**
12.	**Povezana društva "MG MIND" (∑1-10)**	**(..)****

[1] (..)** - podatci predstavljaju poslovnu tajnu

Izvor: Podatci iz prijave.

Godišnji prihod sudionika koncentracije predstavlja ukupne prihode (bez poreza na dodanu vrijednost i drugih poreza koji se izravno odnose na sudionike koncentracije na tržištu Bosne i Hercegovine) u smislu članka 9. točka h) Odluke o načinu podnošenja prijave i kriterija za ocjenu koncentracija gospodarskih subjekata.

3. Pravni okvir ocjene koncentracije

Konkurencijsko vijeće je u provedbi postupka ocjene predmetnih koncentracija primijenilo odredbe Zakona, Odluke o utvrđivanju mjerodavnog tržišta ("Službeni glasnik BiH", br. 18/06 i 34/10), Odluke o načinu podnošenja prijave i kriterijima za ocjenu koncentracija gospodarskih subjekata ("Službeni glasnik BiH", broj 34/10), te Zakon o upravnom postupku ("Službeni glasnik BiH", br. 29/02, 12/04, 88/07, 93/07, 41/13 i 53/16).

Konkurencijsko vijeće je sukladno sa člankom 43. stavak (7) Zakona, pri izračunavanju ukupnih godišnjih prihoda sudionika koncentracije, koristilo kriterije i standarde Obavijesti Europske komisije o računanju ukupnog prihoda sukladno sa Uredbom Vijeća (EEZ) broj 4064/89 o kontroli koncentracija gospodarskih subjekata.

4. Pravni temelj predmetne koncentracije

U Prijavi koncentracije i dopuni prijave koncentracije Podnositelj u svezi sa pravnim temeljem predmetne koncentracije između ostalog navodi slijedeće:

- Da je gospodarski subjekt "MG MIND" d.o.o. Mrkonjić Grad je prvi put, kupnjom na Banjalučkoj berzi, stekao dionice gospodarskog subjekta "Nova banka" krajem 2018. - te godine, te ih je stjecao tijekom 2019. godine,
- Da je prije provođenja koncentracije Podnositelj prijave, sukladno sa suglasnosti Agencije za bankarstvo Republike Srpske, bio vlasnik 28,92% dionica gospodarskog subjekta "Nova banka",
- Da je dana 08.10.2020. godine gospodarski subjekt "MG MIND" blok transakcijama na Banjalučkoj berzi stekao 47.960.896 dionica emitenta "Nova banka" ,
- Da je na dan podnošenje ove prijave (koja je poslana preporučenom poštom dana 23.10.2020. godine) gospodarski subjekt "MG MIND" bio vlasnik ukupno 86.899.378 dionica emitenta "Nova banka" što predstavlja 64,543% od ukupnog broja glasova u Skupštini Emitenta.

U svezi sa navedenim, Konkurencijsko vijeće je u Zahtjevu za dopunu prijave koncentracije broj UP-06-26-1-030-3/20 od 18.11.2020. godine tražilo da Podnositelj prijave hronološki navede na koji način je stjecao dionice gospodarskog subjekta "Nova banka", kako bi se utvrdilo kada je isti stekao kontrolu tj. prevladavajući utjecaj nad Ciljnim društvom.

U prilogu naprijed navedene dopune prijave kao pravni temelj prijave koncentracije dostavljeni su Obračuni poslova za stjecanje dionica zastupnika "Monet broker" a.d. Banja Luka, kako slijedi:

1. Obračun obavljenog posla po Nalogu br. 78929 od 08.10.2020. godine (..)**,
2. Obračun obavljenog posla po Nalogu br. 78931 od 08.10.2020. godine (..)**,
3. Obračun obavljenog posla po Nalogu br. 78933 od 08.10.2020. godine (..)**,
4. Obračun obavljenog posla po Nalogu br. 78936 od 08.10.2020. godine (..)**,
5. Obračun obavljenog posla po Nalogu br. 78937 od 08.10.2020. godine (..)**,
6. Obračun obavljenog posla po Nalogu br. 78939 od 08.10.2020. godine (..)**,
7. Obračun obavljenog posla po Nalogu br. 78943 od 08.10.2020. godine (..)**,
8. Obračun obavljenog posla po Nalogu br. 78944 od 08.10.2020. godine (..)**,
9. Obračun obavljenog posla po Nalogu br. 78946 od 08.10.2020. godine (..)**
10. Obračun obavljenog posla po Nalogu br. 78948 od 08.10.2020. godine (..)**.

Naprijed navedenim transakcijama na Banjalučkoj berzi, Podnositelj prijave je dana 08.10.2020. godine stekao 47.960.896 dionica emitenta "Nova banka", te je povećao svoj vlasnički udio za cca 35,62%, te postao vlasnik 86.899.378 dionica tj. vlasnik 64,542% "Nove banke".

Slijedom navedenog, pravni oblik predmetne koncentracije je sticanje kontrole jednog gospodarskog subjekta nad drugim, kupovinom većine dionica u smislu odredbi članka 12. stavak (1) točka b) podtočka 1) Zakona.

5. Mjerodavno tržište

Mjerodavno tržište koncentracije, u smislu članka 3. Zakona o konkurenciji, te čl. 4. i 5. Odluke o utvrđivanju mjerodavnog tržišta, čini tržište određenih proizvoda /usluga koje su predmet obavljanja djelatnosti na određenom zemljopisnom tržištu.

Prema odredbi članka 4. Odluke o utvrđivanju mjerodavnog tržišta, mjerodavno tržište u proizvodnom smislu obuhvaća sve proizvode i/ili usluge koje potrošači i/ili korisnici smatraju međusobno zamjenjivim, pod prihvatljivim uvjetima, imajući u vidu posebno njihove bitne značajke, kvalitetu, uobičajenu namjenu, način uporabe, uvjete prodaje i cijene.

Nadalje, prema članku 5. Odluke o utvrđivanju mjerodavnog tržišta, mjerodavno tržište u zemljopisnom smislu obuhvaća cjelokupan ili dio teritorija Bosne i Hercegovine na kojem gospodarski subjekt djeluje u prodaji i/ili kupovini mjerodavnog proizvoda pod jednakim ili dovoljno ujednačenim uvjetima i koji to tržište bitno razlikuje od uvjeta tržišne konkurencije na susjednim zemljopisnim tržištima.

Mjerodavno tržište proizvoda i/ili usluga u konkretnom slučaju je tržište univerzalnog bankarstva koje čine usluge maloprodajnog bankarstva i korporativnog bankarstva, a koje usluge obavljaja Ciljano društvo.

Podnositelj prijave i njegovi povezani gospodarski subjekti nemaju udjel na mjerodavnom tržištu.

S obzirom na činjenicu da Ciljno društvo djeluje na cijelom teritoriju Bosne i Hercegovine, mjerodavnim tržištem u zemljopisnom smislu smatrat će se cijeli teritorij Bosne i Hercegovine.

Slijedom navedenog, pod mjerodavnim tržištem predmetne koncentracije smatra se pružanje usluga na tržištu univerzalnog bankarstva na teritoriju Bosne i Hercegovine.

6. Analiza mjerodavnog tržišta

Tržišni udjeli sudionika koncentracije i njihovih konkurenata, na tržištu univerzalnog bankarstva u Bosni i Hercegovini u 2019. godini:

Tablica 4.

Red. br.	Naziv banke	Tržišni udjel
1.	"UNICREDIT BANK" d.d. Mostar	(..)**
2.	"RAIFFEISEN BANK BiH" d.d. BiH	(..)**
3.	**"NOVA BANKA" a.d. Banja Luka**	**(..)****
4.	"INTESA SANPAOLO BANKA" d.d. BiH 7,65	(..)**
5.	"SPARKASSE BANK" d.d. BiH	(..)**
6.	"NLB BANKA" a.d. Banja Luka	(..)**
7.	"UNICREDIT BANK" a.d. Banja Luka	(..)**
8.	"NLB BANKA" d.d. Sarajevo	(..)**
9.	"SBERBANK" d.d. Sarajevo	(..)**
10.	"BOSNA BANK INTERNATIONAL" d.d. Sarajevo	(..)**

11.	"ADDIKO BANK" d.d. Sarajevo	(..)**
12.	"SBERBANK" a.d. Banja Luka	(..)**
13.	"ZIRRATBANK BH" d.d. Sarajevo	(..)**
14.	"ASA BANKA" d.d. Sarajevo	(..)**
15.	"PROCREDIT BANK" d.d. Sarajevo	(..)**
16.	"PRIVREDNA BANKA SARAJEVO" d.d. Sarajevo	(..)**
17.	"KOMERCIJALNA BANKA" a.d. Banja Luka	(..)**
18.	"VAKUFSKA BANKA" d.d. Sarajevo	(..)**
19.	"UNION BANKA" d.d. Sarajevo	(..)**
20.	"KOMERCIJALNO - INVESTICIONA BANKA" d.d. Velika Kladuša	(..)**
21.	**UKUPNO:**	**100,00**

Izvor: Podatci iz prijave.

7. Ocjena koncentracije

Konkurencijsko vijeće je u postupku donošenja Rješenja utvrdilo da na mjerodavnom tržištu djeluje veći broj gospodarskih subjekata koji se bave pružanjem usluge bankarskih usluga u Bosni i Hercegovini.

Na mjerodavnom tržištu univerzalnog bankarstva u Bosni i Hercegovini djeluje 24 banke, a najveći udjel prema podatcima iz prijave koncentracije imaju gospodarski subjekt "UNICREDIT BANK" d.d. Mostar sa (..)**% tržišnog udjela i gospodarski subjekt "RAIFFEISEN BANK BiH" d.d. BiH sa (..)**% tržišnog udjela, te niti jedna banka koja djeluje na mjerodavnom tržištu, uključujući Ciljno društvo, nema vladajući položaj na mjerodavnom tržištu, niti udio veći od 40,0% na godišnjoj razini.

Podnositelj prijave koncentracije gospodarski subjekt "MG Mind" d.o.o. Mrkonjić Grad i njegova povezana društva ne djeluju na mjerodavnom tržištu, te neće doći do promjene tržišnog položaja gospodarskog subjekta "Nova Banka" a.d. Banja Luka.

Podnositelj prijave navodi da je sa stanovišta interesa potrošača namjera sudionika koncentracije da prošire paletu proizvoda i usluga, te pruže podršku programima koje će realizirati državne institucije, lokalna uprava i Razvojna banka.

Konkurencijsko vijeće je analizom mjerodavnih podataka, u smislu članka 17. Zakona, ocijenilo da provođenjem predmetne koncentracije neće doći do narušavanja tržišne konkurencije, odnosno stvaranja ili jačanja vladajuće pozicije sudionika koncentracije, jer se provođenjem predmetne koncentracije neće povećati tržišni udjel Podnositelja prijave na mjerodavnom tržištu univerzalnog bankarstva na teritoriju Bosne i Hercegovine.

Slijedom navedenog, Konkurencijsko vijeće je ocijenilo dopuštenom predmetnu koncentraciju u smislu članka 18. stavak (2) točka a) Zakona, kao u izreci ovog Rješenja.

8. Administrativna pristojba

Podnositelj prijave je na ovo Rješenje, sukladno sa člankom 2. stavak (1) tarifni broj 107. točka d) pod 1) Odluke o visini administrativnih pristojbi u svezi sa procesnim radnjama pred Konkurencijskim vijećem ("Službeni glasnik BiH", br. 30/06, 18/11 i 75/18) dužan platiti administrativnu pristojbu u ukupnom iznosu od 5.000,00 KM u korist Proračuna institucija Bosne i Hercegovine.

9. Pouka o pravnom lijeku

Protiv ovog Rješenja nije dozvoljen priziv.

Nezadovoljna strana može pokrenuti upravni spor pred Sudom Bosne i Hercegovine u roku od 30 dana od dana primitka, odnosno objave ovoga Rješenja.

Broj UP-06-26-1-030-11/20
12. ožujka 2021. godine
Sarajevo

Predsjednik
Dr. **Stjepo Pranjić**, v. r.

Konkurencijski savjet Bosne i Hercegovine, na osnovu člana 25. stav (1) tačka e), člana 42. stav (1) tačka d), a u vezi sa čl. 12., 14., 16., 17. i 18. Zakona o konkurenciji ("Službeni glasnik BiH", br. 48/05, 76/07 i 80/09), rješavajući po Prijavi koncentracije privrednog subjekta "МГ МИНД" д.о.о. Мркоњић Град, Подбрдо бб, 70260 Мркоњић Град, заступан по Брокерско - дилерском друштву "Монет брокер" а.д. Бања Лука, Јована Дучића број 23а, 78000 Бања Лука запримљеној дана 27.10.2020. године под бројем УП-06-26-1-030-1/20, на 84. (осамдесетчетвртој) сједници одржаној дана 12.03.2021. године, донио је

РЈЕШЕЊЕ

1. Оцјењује се допуштеном концентрација на тржишту пружања услуга универзалног банкарства у Босни и Херцеговини, која ће настати стицањем контроле привредног субјекта "МГ МИНД" д.о.о. Мркоњић Град,, куповином већине акција привредног субјекта "Нова банка" а.д. Бања Лука.
2. Ово Рјешење о концентрацији се уписује у Регистар концентрација.
3. Ово Рјешење ће бити објављено у "Службеном гласнику БиХ", службеним гласницима ентитета и Брчко дистрикта Босне и Херцеговине.

Образложење

Конкуренцијски савјет Босне и Херцеговине (у даљем тексту: Конкуренцијски савјет) је запримио, под бројем УП - 06-26-1-030-1/20 дана 27.10.2020. године (препоручена пошиљка од 23.10.2020. године), Пријаву концентрације (у даљем тексту: Пријава) привредног субјекта "МГ МИНД" д.о.о. Мркоњић Град, Подбрдо бб, 70260 Мркоњић Град, заступан по Брокерско - дилерском друштву "Монет брокер" а.д. Бања Лука, Јована Дучића број 23а, 78000 Бања Лука (у даљем тексту: Подносилац пријаве или "МГ МИНД"), који намјерава стећи 100% акција привредног субјекта "Нова банка" а.д. Бања Лука улица Краља Алфонса XIII ВРОЈ 37А, 78000 Бања Лука (у даљем тексту: "Нова банка" или Циљно друштво), куповином акција на Бањалучкој берзи хартија од вриједности, у складу са чланом 12. став (1) тачка б) подтачка 1) Закона о конкуренцији ("Службени гласник БиХ", бр. 48/05, 76/07 и 80/09 - у даљем тексту: Закон).

Увидом у Пријаву концентрације, утврђено је да иста није потпуна у смислу члана 30. Закона и чл. 9., 10., 11. и 12. Одлуке о начину подношења пријаве и критеријумима за оцјену концентрације привредних субјеката ("Службени гласник БиХ", број 34/10), те је Конкуренцијски савјет дана 18.11.2020. године затражио допуну пријаве концентрације (акт број УП-06-26-1-030-3/20).

Привредни субјекат "МГ МИНД" је доставио допуну Пријаве концентрације дана 02.12.2020. године под бројем УП-06-26-1-030-4/20, те дана 04.01.2021. године под бројем УП: 06-26-1-030-6/20.

По пријему тражене документације Конкуренцијски савјет је утврдио да је пријава комплетна, те у складу са чланом 30. став (3) Закона, издао Потврду о пријему комплетне и уредне Пријаве, дана 12.03.2021. године број УП-06-26-1-030-9/20.

Подносилац пријаве је навео, у смислу члана 30. став (2) Закона, да нема обавезу поднијети захтјев за оцјену концентрације неком другом тијелу за конкуренцију изван територије Босне и Херцеговине.

Конкуренцијски савјет је увидом у достављену документацију утврдио да је пријава поднесена у смислу члана 16. став (1) Закона.

Конкуренцијски савјет је, у складу са чланом 16. став (4) Закона, издао Обавјештење о пријави концентрације број УП -06-26-1-030-7/20 од 11.02.2021. године, које је у дневној штампи објављено дана 15.02.2021. године, у којем су позване све заинтересоване стране на достављање писаних

коментара у вези провођења исте. На предметно Обавјештење нису достављени коментари.

1. Учесници концентрације

Учесници предметне концентрације су Трговинско друштво "МГ МИНД" д.о.о. Мркоњић Град, Подбрдо бб, 70260 Мркоњић Град и Акционарско друштво "Нова банка" Бања Лука, Краља Алфонса XIII 37а, 78000 Бања Лука.

1.1. Привредни субјекат "МГ МИНД" д.о.о. Мркоњић Град (Подносилац пријаве)

Трговинско друштво "МГ МИНД" д.о.о. Мркоњић Град, Подбрдо бб, 70260 Мркоњић Град, према Актуелном изводу из судског регистра број 057-0-Рег-3-20-003793 од 23.09.2020. године је регистрован под матичним бројем 1-11812-00, основним уговореним капиталом у износу од 687.736,00 КМ.

Привредни субјекат "МГ МИНД" д.о.о. Мркоњић Град је у 100% власништву физичког лица Младена Милановића.

Претежна регистрована дјелатност Подносиоца пријаве је трговина на мало електричним апаратима за домаћинство у специјализованим продавницама.

1.1.1. Повезана друштва привредног субјекта "МГ МИНД" д.о.о. Мркоњић Град

Повезани привредни субјекти Подносиоца пријаве у Босни и Херцеговини су:

- "Тржница" д.о.о. Бања Лука са 100% власничког учешча,
- "Еуро панели" д.о.о. Бијељина, са 100% власничког учешћа,
- "Рудкоп МГ" д.о.о. Бања Лука, са 100% власничког учешћа,
- "Градња Плус" д.о.о. Бања Лука, са 100% власничког учешћа,
- "Циту Малл" д.о.о. Бања Лука, са 100% власничког учешћа,
- "ТАМ" д.о.о. Бања Лука, са 100% власничког учешћа,
- "Чистоћа" а.д. Бања лука, са 51,0285% власничког учешћа.

Власник привредног субјекта "МГ МИНД" физичко лице Младен Милановић у 100% власништву у Босни и Херцеговини има сљедеће привредне субјекте:

- "Мркоњићпутеви" д.о.о. Мркоњић Град,
- "Меркур" д.о.о. Бања Лука.

1.1.1.1. Привредни субјекат "Тржница" д.о.о. Бања Лука

Привредни субјекат "Тржница" д.о.о. Бања Лука, ул. Иве Лоле Рибара број 4, 78000 Сарајево, је према Актуелном изводу из судског регистра број 057-0-Рег-3-20-001769 од 19.05.2020. године, регистрован у судском регистру Окружног привредног суда у Бањој Луци под матичним бројем 1-42-00, са уписаним основним капиталом у износу од 26.227.899,00 КМ.

Претежна регистрована дјелатност привредног субјекта "Тржница " д.о.о. Бања Лука је трговина на мало у неспецијализованим продавницама.

1.1.1.2. Привредни субјекат "Градња Плус" д.о.о. Бања Лука

Привредни субјекат "Градња Плус" д.о.о. Бања Лука, ул. Иве Лоле Рибара број 4, 78000 Бања Лука, је према Актуелном изводу из судског регистра број 057-0-Рег-3-20-001769 од 19.05.2020. године, регистрован у судском регистру Окружног привредног суда у Бањој Луци под матичним бројем 57-01-0430-16, са уписаним основним капиталом у износу од 1,00 КМ.

Претежна регистрована дјелатност привредног субјекта "Градња Плус" д.о.о. Бања Лука је изградња стамбених и нестамбених зграда.

1.1.1.3. Привредни субјекат "Еуро панели" д.о.о. Дворови

Привредни субјекат "Еуро панели" д.о.о. Дворови, Бијељина, Павловића пут број 19, 76311 Дворови, је према Актуелном изводу из судског регистра број 059-0-РегЗ-20-001-608 од 17.08.2020. године, регистрован у судском регистру Окружног привредног суда у Бијељини под матичним бројем 59-01-0065-15, са уписаним основним капиталом у износу од 1.000,00 КМ.

Претежна регистрована дјелатност привредног субјекта "Еуро панели" д.о.о. Дворови је производња производа од жице, ланаца и опруга.

1.1.1.4. Привредни субјекат "ТАМ" д.о.о. Бања Лука

Привредни субјекат "ТАМ" д.о.о. Бања Лука, улица Бранка Поповића број 312, 78000 Бања Лука, је регистрован у судском регистру Окружног привредног суда у Бањој Луци, (Рјешење о регистрацији број 057-0-Рег-20-000673 од 10.06.2020. године) под матичним бројем 1-278-00, са уписаним основним капиталом у износу од 4.211.069,00 КМ.

Претежна регистрована дјелатност привредног субјекта "ТАМ" д.о.о. Бања Лука је одржавање и поправка моторних возила.

1.1.1.5. Привредни субјекат "РУДКОП МГ" д.о.о. Бања Лука

Привредни субјекат "РУДКОП МГ" д.о.о. Бања Лука, улица Иве Лоле Рибара 4, 78000 Бања Лука, је према Актуелном изводу из судског регистра број 057-0-Рег-3-20-003201 од 14.08.2020. године, регистрован у судском регистру Окружног привредног суда у Бањој Луци под матичним бројем 57-01-0249-17 са уписаним основним капиталом у износу од 1.000,00 КМ.

Претежна регистрована дјелатност привредног субјекта "РУДКОП МГ" д.о.о. Бања Лука је вађење осталих руда обојених метала.

1.1.1.5. Привредни субјекат "Чистоћа" а.д. Бања Лука

Привредни субјекат "Чистоћа" а.д. Бања Лука, улица Браће Подгорника број 2, 78000 Бања Лука, је према Актуелном изводу из судског регистра број 057-0-Рег-3-20-003389 од 27.08.2020. године, регистрован у судском регистру Окружног привредног суда у Бањој Луци под матичним бројем 1-10-00, са уписаним основним капиталом у износу од 9.603.944,00 КМ.

Претежна регистрована дјелатност привредног субјекта "Чистоћа" а.д. Бања Лука је прикупљање неопасног отпада.

1.1.1.6. Привредни субјекат "*City Mall*" д.о.о. Бања Лука

Привредни субјекат "*City Mall*" д.о.о. Бања Лука, улица Веселина Маслеше број 15, 78000 Бања Лука, је регистрован у судском регистру Окружног привредног суда у Бањој Луци, (Рјешење о регистрацији број 057-0-Рег-20-000722 од 04.06.2020. године) под матичним бројем 57-01-0175-16 са уписаним основним капиталом у износу од 18.933.673,91 КМ.

Претежна регистрована дјелатност привредног субјекта "*City Mall*" д.о.о. Бања Лука је изнамљивање и пословање сопственим некретнинама.

1.1.1.7. Привредни субјекат "Мркоњићпутеви" д.о.о. Мркоњић Град

Привредни субјекат "Мркоњићпутеви" д.о.о. Мркоњић Град, Подбрдо бб, 70260 Мркоњић Град, према Актуелном изводу из судског регистра број 057-0-Рег-3-20-003794 од 23.09.2020. године је регистрован у судском регистру

Окружног привредног суда у Бањој Луци под матичним бројем 1-348-00, са основним капиталом у износу од 2.940.150,00 КМ.

Привредни субјекат "Мркоњићпутеви" д.о.о. Мркоњић Град је у 100% власништву физичког лица Младена Милановића.

Претежна регистрована дјелатност привредног субјекта "Мркоњићпутеви" д.о.о. Бања Лука је изградња путева и аутопутева.

1.1.1.8. Привредни субјекат "Меркур" д.о.о. Бања Лука

Привредни субјекат "Меркур" д.о.о. Бања Лука, улица Иве Лоле Рибара број 4, 78000 Бања Лука, је регистрован у судском регистру Окружног привредног суда у Бањој Луци, (Рјешење о регистрацији број 057-0-Рег-20-000675 од 07.05.2020. године) под матичним бројем 1-41-00 са уписаним основним капиталом у износу од 3.684.641,00 КМ.

Привредни субјекат "Меркур" д.о.о. Бања Лука је у 100% власништву физичког лица Младена Милановића.

Претежна регистрована дјелатност привредног субјекта "Меркур" д.о.о. Бања Лука је изнајмљивање и пословање сопственим некретнинама или некретнинама узетим у закуп (лизинг).

1.2. Привредни субјекат "Нова банка " а.д. Бања Лука

Привредни субјекат "Нова банка" а.д. Бања Лука, улица Краља Алфонса XIII БРОЈ 37А, 78000 Бања Лука, је према Актуелном изводу из судског регистра број 057-0-Рег-20-000062 од 11.02.2020. године, регистрован у судском регистру Окружном привредног суда у Бањој Луци под бројем МБС: 3-38-00, са уписаним основним капиталом у износу од 134.637.768,00 КМ, који је подијељен на 134.637.768 акција.

Претежна дјелатност привредног субјекта "Нова банка" је банкарско пословање и остало новчано пословање.

Привредни субјекат "Нова Банка" је у Републици Српској регистрована за обављање свих банкарских послова: депозитне послове, кредитне послове, гаранцијске послове, послове са ефективом, девизне и мјењачке послове, емисионе и депо-послове, послове платно промета, послове посредовања у трговини хартијама од вриједности, куповину и наплату потраживања и друге банкарске и финансијске послове у складу са Законом о банкама Републике Српске.

Банка послује преко Централе са сједиштем у Бањој Луци и тринаест филијала које су лоциране у Бијељини, Бањој Луци, Источно Сарајеву, Зворнику, Брчком, Требињу, Добоју, Сарајеву, Тузли, Мостару, Фочи, Приједору и Мркоњић Граду и посебног организационог дијела за трговање хартијама од вриједности - Брокер Нова.

Власничка структура привредног субјекта "Нова банка" а.д. Бања Лука прије стицања акција, на дан 01.10.2020. године:

Табела 1.

Ред. бр.	Назив власника	Власничко учешће (%)
1.	**"МГ МИНД" д.о.о. Мркоњић Град**	**28,9209206**
2.	"БАН ГРАДЊА" д.о.о. Бања Лука	9,1729685
3.	"РЕСПЕЦТ ПЛУС" д.о.о. Бања Лука	7,5869477
4.	"ИНВЕСТ НОВА" .д.д Бијељина	5,3076385
5.	"ЛЕГЕНД" д.о.о. Истична Илица	4,9737879
6.	Радовановић Слободан	4,6881986
7.	"Н СПОРТ" д.о.о. Београд	3,5227857
8.	"Владимир Капор" д.о.о. Пале	2,9113844
9.	"Нew Цонцепт" д.о.о. Бања Лука	2,1607147
10.	"ГАС - ПЕТРОЛ" д.о.о. Мркоњић Град	2,0796542
11.	Остали дионичари	28,64749992
13.	**УКУПНО:**	**100,00**

Извор: Подаци из пријаве.

Власничка структура привредног субјекта "Нова банка" а.д. Бања Лука након стицања већинског пакета акција на дан 08.10.2020. године:

Табела 2.

Ред. бр.	Назив власника	Власничко учешће (%)
1.	**"МГ МИНД" д.о.о. Мркоњић Град**	**64,5430917**
2.	"ИНВЕСТ НОВА" а.д. Бијељина	5,3076385
3.	РАДОВАНОВИЋ СЛОБОДАН	4,6881986
4.	ГАЛИЋ ЗОРАН	1,8248022
5.	ЋУРЧИЋ СЛОБОДАН	1,7070983
6.	"ЛАНАЦО" д.о.о. БАЊА ЛУКА	1,4371666
7.	РАДОВАНОВИЋ РАДОВАН	1,3397489
8.	НИНИЋ НЕБОЈША	1,0139963
9.	МИКАРЕВИЋ ДРАГАН	0,7926387
10.	"ИНСТИТУТ ЗА ЕКОНОМСКА ИСТРАЖИВАЊА" д.о.о. Београд	0,7926387
11.	Остали акционари	16,5529815
13.	**УКУПНО:**	**100,00**

Извор: Подаци из пријаве.

2. Обавеза пријаве намјере концентрације

Обавеза пријаве концентрације привредних субјеката, у смислу члана 14. став (1) тачка б) Закона, постоји ако укупни годишњи приход сваког од најмање два привредна субјекта учесника концентрације остварена продајом роба и/или услуга на тржишту Босне и Херцеговине износе најмање 8 милиона КМ по завршном рачуну у години која је претходила концентрацији, или ако је њихово заједничко учешће на релевантном тржишту веће од 40,0%.

Укупни годишњи приходи учесника концентрације и њихових повезаних привредних субјеката, на дан 31.12.2019. године износио је:

Табела 3.

Ред. бр.	Назив привредног субјекта	Босна и Херцеговине (КМ)
1.	**"МГ МИНД " д.о.о. Мркоњић Град**	**(..)**[1]**
2.	"Тржница" д.о.о. Бања Лука	(..)**
3.	"Еуро панели" д.о.о. Бијељина	(..)**
4.	"Рудкоп МГ" д.о.о. Бања Лука	(..)**
5.	"Градња Плус" д.о.о. Бања лука	(..)**
6.	"Циту Малл" д.о.о. Бања Лука	(..)**
7.	"ТАМ" д.о.о. Бања Лука	(..)**
8.	"Чистоћа" а.д. Бања Лука	(..)**
9.	"Мркоњићпутеви" д.о.о. Мркоњић Град	(..)**
10.	"Меркур" д.о.о. Бања Лука	(..)**
11.	**"НОВА БАНКА" а.д. Бања Лука**	**(..)****
12.	**Повезана друштва "МГ МИНД" (∑1-10)**	**(..)****

Извор: Подаци из пријаве.

Годишњи приход учесника концентрације представља укупне приходе (без пореза на додану вриједност и других пореза који се директно односе на учеснике концентрације на тржишту Босне и Херцеговине) у смислу члана 9. тачка х) Одлуке о начину подношења пријаве и критеријумима за оцјену концентрација привредних субјеката.

3. Правни оквир оцјене концентрације

Конкуренцијски савјет је у провођењу поступка оцјене предметних концентрација примијенио одредбе Закона, Одлуке о утврђивању релевантног тржишта ("Службени гласник БиХ", бр. 18/06 и 34/10), Одлуке о начину подношења пријаве и критеријумима за оцјену концентрација привредних субјеката ("Службени гласник БиХ", број 34/10), те Закон о управном поступку ("Службени гласник БиХ", бр. 29/02, 12/04, 88/07, 93/07, 41/13 и 53/16).

[1] (..)** - подаци представљају пословну тајну

Конкуренцијски савјет је у складу са чланом 43. став (7) Закона, при израчунавању укупних годишњих прихода учесника концентрације, користило критеријуме и стандарде Обавијести Европске комисије о рачунању укупног прихода у складу са Уредбом Савјета (ЕЕЗ) број 4064/89 о контроли концентрација привредних субјеката.

4. Правни основ предметне концентрације

У Пријави концентрације и допуни пријаве концентрације Подносилац у вези са правним основом предметне концентрације између осталог наводи сљедеће:

- Да је привредни субјекат "МГ МИНД" д.о.о. Мркоњић Град је први пут, куповином на Бањалучкој берзи, стекао акције привредног субјекта "Нова банка" крајем 2018. - те године, те их је стицао током 2019. године,
- Да је прије провођења концентрације Подносилац пријаве, у складу са сагласности Агенције за банкарство Републике Српске, био власник 28,92% акција привредног субјекта "Нова банка",
- Да је дана 08.10.2020. године привредни субјекат "МГ МИНД" блок трансакцијама на Бањалучкој берзи стекао 47.960.896 акција емитента "Нова банка" ,
- Да је на дан подношење ове пријаве (која је послата препорученом поштом дана 23.10.2020. године) привредни субјекат "МГ МИНД" био власник укупно 86.899.378 акција емитента "Нова банка" што представља 64,543% од укупног броја гласова у Скупштини Емитента.

У вези са наведеним, Конкуренцијски савјет је у Захтјеву за допуну пријаве концентрације број УП-06-26-1-030-3/20 од 18.11.2020. године тражио да Подносилац пријаве хронолошки наведе на који начин је стицао дионице привредног субјекта "Нова банка", како би се утврдило када је исти стекао контролу тј. превладавајући утицај над Циљним друштвом.

У прилогу напријед наведене допуне пријаве као правни основ пријаве концентрације достављени су Обрачуни послова за стицање акција заступника "Монет брокер" а.д. Бања Лука, како слиједи:

1. Обрачун обављеног посла по Налогу бр. 78929 од 08.10.2020. године којим (..)**,
2. Обрачун обављеног посла по Налогу бр. 78931 од 08.10.2020. године којим (..)**,
3. Обрачун обављеног посла по Налогу бр. 78933 од 08.10.2020. године којим (..)**,
4. Обрачун обављеног посла по Налогу бр. 78936 од 08.10.2020. године којим (..)**,
5. Обрачун обављеног посла по Налогу бр. 78937 од 08.10.2020. године којим (..)**,
6. Обрачун обављеног посла по Налогу бр. 78939 од 08.10.2020. године којим (..)**,
7. Обрачун обављеног посла по Налогу бр. 78943 од 08.10.2020. године којим (..)**,
8. Обрачун обављеног посла по Налогу бр. 78944 од 08.10.2020. године којим (..)**,
9. Обрачун обављеног посла по Налогу бр. 78946 од 08.10.2020. године којим (..)**,
10. Обрачун обављеног посла по Налогу бр. 78948 од 08.10.2020. године којим (..)**.

Напријед наведеним трансакцијама на Бањалучкој берзи, Подносилац пријаве је дана 08.10.2020. године стекао 47.960.896 акција емитента "Нова банка", те је повећао своје власничко учешће за цца 35,62%, те постао власник 86.899.378 дионица тј. власник 64,542% "Нове банке".

Слиједом наведеног, правни облик предметне концентрације је стицање контроле једног привредног субјекта над другим, куповином већине акција у смислу одредби члана 12. став (1) тачка б) подтачка 1) Закона.

5. Релевантно тржиште

Релевантно тржиште концентрације, у смислу члана 3. Закона о конкуренцији, те чл. 4. и 5. Одлуке о утврђивању релевантног тржишта, чини тржиште одређених производа /услуга које су предмет обављања дјелатности на одређеном географском тржишту.

Према одредби члана 4. Одлуке о утврђивању релевантног тржишта, релевантно тржиште у производном смислу обухваћа све производе и/или услуге које потрошачи и/или корисници сматрају међусобно замјењивим, под прихватљивим условима, имајући у виду посебно њихове битне карактеристике, квалитет, уобичајену намјену, начин употребе, услове продаје и цијене.

Надаље, према члану 5. Одлуке о утврђивању релевантног тржишта, релевантно тржиште у географском смислу обухваћа цјелокупну или дио територије Босне и Херцеговине на којој привредни субјекат дјелује у продаји и/или куповини релевантног производа под једнаким или довољно уједначеним условима и који то тржиште битно разликује од услова тржишне конкуренције на сусједним географским тржиштима.

Релевантно тржиште производа и/или услуга у конкретном случају је тржиште универзалног банкарства које чине услуге малопродајног банкарства и корпоративног банкарства, а које услуге обављаја Циљано друштво.

Подносилац пријаве и његови повезани привредни субјекти немају учешће на релевантном тржишту.

С обзиром на чињеницу да Циљно друштво дјелује на цијелој територији Босне и Херцеговине, релевантним тржиштем у географском смислу сматраће се цијела територија Босне и Херцеговине.

Слиједом наведеног, под релевантним тржиштем предметне концентрације сматра се пружање услуга на тржишту универзалног банкарства на територији Босне и Херцеговине.

6. Анализа релевантног тржишта

Тржишно учешће учесника концентрације и њихових конкурената, на тржишту универзалног банкарства у Босни и Херцеговини у 2019. години:

Табела 4.

Ред. бр.	Назив банке	Тржишно учешће
1.	"*UNICREDIT BANK*" д.д. Мостар	(..)**
2.	"*RAIFFEISEN BANK* БиХ" д.д. БиХ	(..)**
3.	**"НОВА БАНКА" а.д. Бања Лука**	**(..)****
4.	"ИНТЕСА САНПАОЛО БАНКА" д.д. БиХ 7,65	(..)**
5.	"*SPARKASSE BANK*" д.д. БиХ	(..)**
6.	"НЛБ БАНКА" а.д. Бања Лука	(..)**
7.	"UNICREDIT BANK" а.д. Бања Лука	(..)**
8.	"НЛБ БАНКА" д.д. Сарајево	(..)**
9.	"*SBERBANK*" д.д. Сарајево	(..)**
10.	"*BOSNA BANK INTERNATIONAL*" д.д. Сарајево	(..)**
11.	"АДДИКО БАНК" д.д. Сарајево	(..)**
12.	"*SBERBANK*" а.д. Бања Лука	(..)**
13.	"*ZIRRATBANK BH*" д.д. Сарајево	(..)**
14.	"АСА БАНКА" д.д. Сарајево	(..)**
15.	"*PROCREDIT BANK*" д.д. Сарајево	(..)**
16.	"ПРИВРЕДНА БАНКА САРАЈЕВО" д.д. Сарајево	(..)**
17.	"КОМЕРЦИЈАЛНА БАНКА" а.д. Бања Лука	(..)**
18.	"ВАКУФСКА БАНКА" д.д. Сарајево	(..)**
19.	"УНИОН БАНКА" д.д. Сарајево	(..)**
20.	"КОМЕРЦИЈАЛНО - ИНВЕСТИЦИОНА БАНКА" д.д.	(..)**

	Велика Кладуша	
21.	**УКУПНО:**	**100,00**

Извор: Подаци из пријаве.

7. Оцјена концентрације

Конкуренцијски савјет је у поступку доношења Рјешења утврдио да на релевантном тржишту дјелује већи број привредних субјеката који се баве пружањем услуге банкарских услуга у Босни и Херцеговини.

На релевантном тржишту универзалног банкарства у Босни и Херцеговини дјелује 24 банке, а највеће учешће према подацима из пријаве концентрације имају привредни субјекат "*UNICREDIT BANK*" д.д. Мостар са (..)**% тржишног учешћа и привредни субјект "*RAIFFEISEN BANK BiH*" д.д. БиХ са (..)**% тржишног учешћа, те нити једна банка која дјелује на релевантном тржишту, укључујући Циљно друштво, нема доминантан положај на релевантном тржишту, нити учешће веће од 40,0% на годишњем нивоу.

Подносилац пријаве концентрације привредни субјект "МГ Минд" д.о.о. Мркоњић Град и његова повезана друштва не дјелују на релевантном тржишту, те неће доћи до промјене тржишног положаја привредног субјекта "Нова Банка" а.д. Бања Лука.

Подносилац пријаве наводи да је са становишта интереса потрошача намјера учесника концентрације да прошире палету производа и услуга, те пруже подршку програмима које ће реализовати државне институције, локална управа и Развојна банка.

Конкуренцијски савјет је анализом релевантних података, у смислу члана 17. Закона, оцијенио да провођењем предметне концентрације неће доћи до нарушавања тржишне конкуренције, односно стварања или јачања доминантне позиције учесника концентрације, јер се провођењем предметне концентрације неће повећати тржишно учешће Подносиоца пријаве на релевантном тржишту универзалног банкарства на територији Босне и Херцеговине.

Слиједом наведеног, Конкуренцијски савјет је оцијенио допуштеном предметну концентрацију у смислу члана 18. став (2) тачка а) Закона, као у диспозитиву овог Рјешења.

8. Административна такса

Подносилац пријаве је на ово Рјешење, у складу са чланом 2. став (1) тарифни број 107. тачка д) под 1) Одлуке о висини административних такси у вези са процесним радњама пред Конкуренцијским савјетом ("Службени гласник БиХ", бр. 30/06, 18/11 и 75/18) дужан платити административну таксу у укупном износу од 5.000,00 КМ у корист Буџета институција Босне и Херцеговине.

9. Поука о правном лијеку

Против овог Рјешења није дозвољена жалба.

Незадовољна страна може покренути управни спор пред Судом Босне и Херцеговине у року од 30 дана од дана пријема, односно објаве овога Рјешења.

Број УП-06-26-1-030-11/20
12. марта 2021. године
Сарајево

Предсједник
Др **Стјепо Прањић**, с. р.

UPRAVA BOSNE I HERCEGOVINE ZA ZAŠTITU ZDRAVLJA BILJA

553

Na osnovu člana 29. Zakona o fitofarmaceutskim sredstvima Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH" broj 49/04), Uprava Bosne i Hercegovine za zaštitu zdravlja bilja objavljuje

IZMJENE I DOPUNE SPISKA
AKTIVNIH MATERIJA DOZVOLJENIH ZA UPOTREBU U FITOFARMACEUTSKIM SREDSTVIMA U BOSNI I HERCEGOVINI

Spisak aktivnih materija dozvoljenih za upotrebu u fitofarmaceutskim sredstvima u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH"', br. 15/21) (u daljem tekstu: Spisak) mijenja se kako slijedi:

1. U dijelu A Spiska briše se unos 231. za ekstrakt bijelog luka.
2. U dijelu B Spiska dodaje se sljedeći unos:

Broj	Uobičajeni naziv, identifikacijski brojevi	Hemijski naziv prema IUPAC-u	Čistoća	Datum odobrenja	Prestanak odobrenja	Posebne odredbe
144.	Ekstrakt bijelog luka Komponente markera: dialilsulfid (DAS1), dialildisulfid (DAS2), dialiltrisulfid (DAS3), dialiltetrasulfid (DAS 4)	Ekstrakt bijelog luka	1 000 g/kg	01.03.2021.	29.02.2036.	Za provođenje jedinstvenih principa iz propisa o jedinstvenim principima za ocjenjivanje FFS, pri donošenju odluke o registraciji uzimaju se u obzir i zaključci postupka razmatranja aktivne materije od strane relevantnih tijela Europske unije. Na osnovu predloženih i podržanih upotreba, utvrđeno je da sljedeći problemi zahtijevaju posebnu i kratkoročnu pažnju u okviru svih odobrenja koja se, prema potrebi, trebaju dodijeliti, izmijeniti ili povući: - rizik za vodene organizme
	CAS br. 8000-78-0 8008-99-9 CIPAC br. 916					

3. U dijelu A Spiska briše se unos 199. za Lecanicillium muscarium (prije Verticilium lecanii) SOJ: Ve 6.
4. U dijelu D Spiska dodaje se sljedeći unos:

Broj	Uobičajeni naziv, identifikacijski brojevi	Hemijski naziv prema IUPAC-u	Čistoća	Datum odobrenja	Prestanak odobrenja	Posebne odredbe
25.	Akanthomyces muscarius soj Ve6 (prije Lecanicillium muscarium soj Ve6)	Nije primjenjivo	Nema značajnih nečistoća	01.03.2021.	29.02.2036.	Za provođenje jedinstvenih principa iz propisa o jedinstvenim principima za ocjenjivanje FFS, pri donošenju odluke o registraciji uzimaju se u obzir i zaključci postupka razmatranja aktivne materije od strane relevantnih tijela Evropske unije. Potrebno je obratiti posebnu pažnju na zaštitu korisnika sredstva i radnika, uzimajući u obzir da se smatra da mikroorganizmi mogu uzrokovati preosjetljivost, te osigurati da uslovi upotrebe uključuju primjenu odgovarajućih ličnih zaštitnih sredstava.

5. U dijelu A Spiska briše se unos 222. za krvno brašno.

6. U dijelu D Spiska dodaje se sljedeći unos:

Broj	Uobičajeni naziv, identifikacijski brojevi	Hemijski naziv prema IUPAC-u	Čistoća	Datum odobrenja	Prestanak odobrenja	Posebne odredbe
26.	Krvno brašno 90989-74-5 909	Nije primjenjivo	100-postotno krvno brašno s udjelom hemoglobina od najmanje 80 %.	1.04.2021.	31.03.2036.	Za provođenje jedinstvenih principa iz propisa o jedinstvenim principima za ocjenjivanje FFS, pri donošenju odluke o registraciji uzimaju se u obzir i zaključci postupka razmatranja aktivne materije od strane relevantnih tijela Evropske unije. U ovoj cjelovitoj ocjeni potrebno je obratiti posebnu pažnju: - na zaštitu riba i vodenih beskičmenjaka ako se primjenjuju manje precizne tehnike prskanja, i - na potrebu da se sredstva za zaštitu bilja koja sadrže krvno brašno prije upotrebe promiješaju kako bi se proizvod navlažio.

7. U dijelu D Spiska dodaje se sljedeći unos:

Broj	Uobičajeni naziv, identifikacijski brojevi	Hemijski naziv prema IUPAC-u	Čistoća	Datum odobrenja	Prestanak odobrenja	Posebne odredbe
27.	24-epibrasinolid CAS br.: 78821-43-9 CIPAC br.: Nije primjenjivo	(3aS,5R,6S,7aR,7bS,9aS,10R,12aS,12bS)-10((2S,3R,4R,5R)-3,4-dihidroksi-5,6-dimetilheptan-2-il)5,6-dihidroksi-7a,9a-dimetilheksadekahidro-3Hbenzo[c]indeno[5,4-e]oksepin-3-on	≥ 900 g/kg	31.03.2021.	31.03.2036.	Za provođenje jedinstvenih principa iz propisa o jedinstvenim principima za ocjenjivanje FFS, pri donošenju odluke o registraciji uzimaju se u obzir i zaključci postupka razmatranja aktivne materije od strane relevantnih tijela Evropske unije.

8. U dijelu B Spiska, u redu 25. za fenpirazamin, kolona "Čistoća" se mijenja sljedećim:
"≥ 960 g/kg Sljedeća proizvodna nečistoća toksikološki je značajna i ne smije prelaziti sljedeći nivo u tehničkom materijalu:
Hidrazin: najveći sadržaj: < 0,0001 % (1 mg/kg)".
U dijelu B Spiska, u redu 25. za fenpirazamin, kolona "Posebne odredbe" se mijenja sljedećim:
"Za provođenje jedinstvenih načela iz propisa o jedinstvenim načelima za ocjenjivanje FFS, pri donošenju odluke o registraciji uzimaju se u obzir i zaključci postupka razmatranja aktivne materije od strane relevantnih tijela Evropske unije. Čistoća koja je navedena u ovom unosu temelji se na proizvodnji za tržište."
9. U dijelu C Spiska, u redu 16. za natrijev hlorid, kolona "Posebne odredbe" mijenja se sljedećim:
"Natrijev hlorid mora se upotrebljavati u skladu s posebnim uslovima navedenima u zaključcima propisa o jedinstvenim principima za ocjenjivanje FFS."
10. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 74., ciram, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
11. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 89., Pseudomonas chlororaphis soj MA 342, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.
12. U dijelu A Spiska u šestoj koloni Spiska, prestanak odobrenja, u redu 90., mepanipirim, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
13. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 123., klodinafop, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
14. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 124., pirimikarb, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
15. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 125., rimsulfuron, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
16. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 127., tritikonazol, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
17. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 129., klopiralid, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
18. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 130., ciprodinil, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
19. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 131., fosetil, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
20. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 132., trineksapak, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
21. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 133., diklorprop-P, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
22. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 134., metkonazol, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
23. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 135., pirimetanil, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
24. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 136., triklopir, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
25. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 137., metrafenon, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
26. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 138., Bacillus subtilis (Cohn 1872) soj QST 713, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
27. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 139., spinosad, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
28. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 193., Bacillus thuringiensis subsp. Aizawai soj ABTS-1857 i soj GC-91, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
29. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 194., Bacillus thuringiensis subsp. israeliensis (serotip H-14) soj AM65-52, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
30. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 195., Bacillus thuringiensis subsp. kurstaki soj ABTS 351, soj PB 54, soj SA 11, soj SA 12, soj EG 2348, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
31. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 197., Beauveria bassiana soj ATCC 74040, soj GHA, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
32. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 198., Cydia pomonella Granulovirus (CpGV), datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;

33. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 200., Metarhizium anisopliae var. anisopliae (prije Metarhizium anisopliae) soj BIPESCO 5/ F52, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
34. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 202., Pythium oligandrum soj M1, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
35. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 203., Streptomyces K61 (prije S. griseoviridis) soj K61, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
36. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 204., Trichoderma atroviride (prije T. harzianum) soj T11, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
37. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 206., Trichoderma harzianum Rifai soj T-22, soj ITEM 908, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
38. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 207., Trichoderma asperellum (prije T. harzianum) soj ICC012, soj T25, soj TV1, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
39. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 208., Trichoderma gamsii (prije T. viride) soj ICC080, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
40. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 210., abamektin, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
41. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 213., fenpiroksimat, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
42. U dijelu D Spiska dodaje se sljedeći unos:

Broj	Uobičajeni naziv,identifikacijski brojevi	Hemijski naziv prema IUPAC-u	Čistoća	Datum odobrenja	Prestanak odobrenja	Posebne odredbe
28.	Ekstrakt iz proklijalih sjemenki biljke slatki Lupinus albus CAS br.: nije dostupno za ekstrakt Bjelančevine BLAD: 1219521-95-5 CIPAC br.:nije dodijeljen	Nije primjenjivo	Najmanja čistoća nije relevantna za ekstrakt. Udio bjelančevina BLAD: 195–210 g/kg. Utvrđene su sljedeće relevantne nečistoće (od toksikološke, ekotoksikološke i/ili ekološke važnosti) proizvedene aktivne tvari: Ukupni kinolizidini alkaloidi (QA): (lupanin, 13α-OH-lupanin, 13α-angeloiloksilupanin, lupinin, albin, angustofolin, 13α-tigloiloksilupanin, α-izolupanin, tetrahidrohombifolin, multiflorin, spartein) Najveća dopuštena količina: privremeno utvrđena na 0,05 g/kg	27. 04.2021.	27.04.2036.	Za provođenje jedinstvenih principa iz propisa o jedinstvenim principima za ocjenjivanje FFS, pri donošenju odluke o registraciji uzimaju se u obzir i zaključci postupka razmatranja aktivne materije od strane relevantnih tijela Evropske unije. U toj cijelokupnoj ocjeni potrebno je obratiti posebnu pažnju na potrebna uputstva za označavanje koje se odnose na mjere za rješavanje problema pjenjenja i stabilnosti razrjeđivanja formulacije.

43. U dijelu E Spiska, u redu 6. za prosulfuron, tekst kolone "Posebne odredbe" se mijenja sljedećim:
"Za provedbu jedinstvenih principa iz propisa o jedinstvenim principima za ocjenjivanje FFS, pri donošenju odluke o registraciji uzimaju se u obzir i zaključci postupka razmatranja aktivne materije od strane relevantnih tijela Evropske unije.
U toj ukupnoj ocjeni potrebno je obratiti posebnu pažnju na sljedeće:
- zaštitu podzemnih voda ako se materija upotrebljava na područjima s osjetljivim tlom i/ili nepovoljnim klimatskim uslovima;
- zaštitu potrošača u pogledu izloženost metabolitima prosulfurona;
- rizik za kopneno i vodene biljke koje ne pripadaju ciljnoj grupi.

Uslovi upotrebe prema potrebi uključuju mjere za smanjenje rizika."

Izmjene i dopune Spiska aktivnih materija dozvoljenih za upotrebu u fitofarmaceutskim sredstvima u BiH objavljuju se u "Službenom glasniku BiH" u skladu sa izmjenama spiska u Evropskoj uniji.

Ovim Izmjenama i dopunama Spiska aktivnih materija dozvoljenih za upotrebu u fitofarmaceutskim sredstvima u BiH preuzimaju se odredbe:
- Provedbene uredbe Komisije (EU) 2021/129 od 3. februara 2021. godine o produženju odobrenja aktivne materije ekstrakt bijelog luka.
- Provedbene uredbe Komisije (EU) 2021/134 od 4. februara 2021. godine o produženju odobrenja aktivne materije niskog rizika Akanthomyces muscarius soj Ve6 (prije Lecanicillium muscarium soj Ve6).
- Provedbene uredbe Komisije (EU) 2021/413 od 8. marta 2021. godine o produženju odobrenja aktivne materije niskog rizika krvno brašno.
- Provedbene uredbe Komisije (EU) 2021/427 od 10. marta 2021. godine o odobravanju aktivne materije 24-epibrasinolid kao materije niskog rizika.
- Provedbene uredbe Komisije (EU) 2021/459 od 16. marta 2021. godine o izmjeni u pogledu uslova odobrenja aktivne materije fenpirazamin.
- Provedbene uredbe Komisije (EU) 2021/556 od 31. marta 2021. godine o izmjeni u pogledu uslova odobrenja aktivne materije natrijum hlorid.
- Provedbene uredbe Komisije (EU) 2021/566 od 30. marta 2021. godine u pogledu produženja roka važenja odobrenja aktivnih tvari abamektin, Bacillus subtilis (Cohn 1872) soj QST 713, Bacillus thuringiensis subsp. Aizawai sojevi ABTS-1857 i GC-91, Bacillus thuringiensis subsp. Israeliensis (serotip H-14) soj AM65-52, Bacillus thuringiensis subsp. Kurstaki sojevi ABTS 351, PB 54, SA 11, SA12 i EG 2348, Beauveria bassiana sojevi ATCC 74040 i GHA, klodinafop, klopiralid, Cydia pomonella Granulovirus (CpGV), ciprodinil, diklorprop-P, fenpiroksimat, fosetil, mepanipirim, Metarhizium anisopliae (var. anisopliae) soj BIPESCO 5/F52, metkonazol, metrafenon, pirimikarb, Pseudomonas chlororaphis soj MA342, pirimetanil, Pythium oligandrum M1, rimsulfuron, spinosad, Streptomyces K61 (prije "S. griseoviridis"), Trichoderma asperellum (prije "T. harzianum") sojevi ICC012, T25 i TV1, Trichoderma atroviride (prije "T. harzianum") soj T11, Trichoderma gamsii (prije "T. viride") soj ICC080, Trichoderma harzianum sojevi T-22 i ITEM 908, triklopir, trineksapak, tritikonazol i ciram.

- Provedbene uredbe Komisije (EU) 2021/567 od 06. aprila 2021. godine o odobravanju aktivne materije vodeni ekstrakt iz proklijalih sjemenki biljke slatki Lupinus albus kao tvari niskog rizika.
- Provedbene uredbe Komisije (EU) 2021/574 od 30. marta 2021. godine o izmjeni u pogledu uslova za odobrenje aktivne materije prosulfuron.

Izmjene i dopune Spiska aktivnih materija dozvoljenih za upotrebu u fitofarmaceutskim sredstvima u BiH stupaju na snagu danom potpisivanja.

Broj 08-02-2-87-16/21
14. maja 2021. godine
Sarajevo

Direktor
Dr. **Goran Perković**, s. r.

Na temelju članka 29. Zakona o fitofarmaceutskim sredstvima Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 49/04), Uprava Bosne i Hercegovine za zaštitu zdravlja bilja objavljuje

IZMJENE I DOPUNE POPISA
AKTIVNIH TVARI DOZVOLJENIH ZA UPORABU U FITOFARMACEUTSKIM SREDSTVIMA U BOSNI I HERCEGOVINI

Popis aktivnih tvari dozvoljenih za uporabu u fitofarmaceutskim sredstvima u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH"', br.15/21) (u daljem tekstu: Popis) mijenja se kako slijedi:

1. U dijelu A Popisa briše se unos 231. za ekstrakt češnjaka.
2. U dijelu B Popisa dodaje se sljedeći unos:

Broj	Uobičajeni naziv, identifikacijski brojevi	Kemijski naziv prema IUPAC-u	Čistoća	Datum odobrenja	Prestanak odobrenja	Posebne odredbe
144.	Ekstrakt češnjaka Komponente markera: dialilsulfid (DAS1), dialildisulfid (DAS2), dialiltrisulfid (DAS3), dialiltetrasulfid (DAS 4) CAS br. 8000-78-0 8008-99-9 CIPAC br. 916	Ekstrakt češnjaka	1 000 g/kg	01.03.2021	29.02.2036.	Za provedbu jedinstvenih načela iz propisa o jedinstvenim načelima za ocjenjivanje FFS, pri donošenju odluke o registraciji uzimaju se u obzir i zaključci postupka razmatranja aktivne tvari od strane relevantnih tijela Europske unije. Na temelju predloženih i podržanih uporaba, utvrđeno je da sljedeći problemi zahtijevaju posebnu i kratkoročnu pozornost u okviru svih odobrenja koja se, prema potrebi, trebaju dodijeliti, izmijeniti ili povući: - rizik za vodene organizme

3. U dijelu A Popisa briše se unos 199. za Lecanicillium muscarium (prije Verticilium lecanii) SOJ: Ve 6.
4. U dijelu D Popisa dodaje se sljedeći unos:

Broj	Uobičajeni naziv, identifikacijski brojevi	Kemijski naziv prema IUPAC-u	Čistoća	Datum odobrenja	Prestanak odobrenja	Posebne odredbe
25.	Akanthomyces muscarius soj Ve6 (prije Lecanicillium muscarium soj Ve6)	Nije primjenjivo	Nema značajnih nečistoća	01.03.2021.	29.02.2036.	Za provedbu jedinstvenih načela iz propisa o jedinstvenim načelima za ocjenjivanje FFS, pri donošenju odluke o registraciji uzimaju se u obzir i zaključci postupka razmatranja aktivne tvari od strane relevantnih tijela Europske unije. Potrebno je obratiti posebnu pozornost na zaštitu korisnika sredstva i radnika, uzimajući u obzir da se smatra da mikroorganizmi mogu uzrokovati preosjetljivost, te osigurati da uvjeti uporabe uključuju primjenu odgovarajućih osobnih zaštitnih sredstava.

5. U dijelu A Popisa briše se unos 222. za krvno brašno.
6. U dijelu D Popisa dodaje se sljedeći unos:

Broj	Uobičajeni naziv, identifikacijski brojevi	Kemijski naziv prema IUPAC-u	Čistoća	Datum odobrenja	Prestanak odobrenja	Posebne odredbe
26.	Krvno brašno 90989-74-5 909	Nije primjenjivo	100-postotno krvno brašno s udjelom hemoglobina od najmanje 80%.	01.04.2021.	31.03.2036.	Za provedbu jedinstvenih načela iz propisa o jedinstvenim načelima za ocjenjivanje FFS, pri donošenju odluke o registraciji uzimaju se u obzir i zaključci postupka razmatranja aktivne tvari od strane relevantnih tijela Europske unije. U ovoj cjelovitoj ocjeni potrebno je obratiti posebnu pozornost: - na zaštitu riba i vodenih beskralježnjaka ako se primjenjuju manje precizne tehnike prskanja, i - na potrebu da se sredstva za zaštitu bilja koja sadržavaju krvno brašno prije uporabe promiješaju kako bi se proizvod navlažio.

7. U dijelu D Popisa dodaje se sljedeći unos:

Broj	Uobičajeni naziv, identifikacijski brojevi	Kemijski naziv prema IUPAC-u	Čistoća	Datum odobrenja	Prestanak odobrenja	Posebne odredbe
27.	24-epibrasinolid CAS br.: 78821-43-9 CIPAC br.: Nije primjenjivo	(3aS,5R,6S,7aR,7bS,9aS,10R,12aS,12bS)-10((2S,3R,4R,5R)-3,4-dihidroksi-5,6-dimetilheptan-2-il)5,6-dihidroksi-7a,9a-dimetilheksadekahidro-3Hbenzo[c]indeno[5,4-	≥ 900 g/kg	31.03.2021.	31.03.2036.	Za provedbu jedinstvenih načela iz propisa o jedinstvenim načelima za ocjenjivanje FFS, pri donošenju odluke o registraciji uzimaju se u obzir i zaključci postupka razmatranja aktivne tvari od strane relevantnih tijela Europske unije.

	e]oksepin-3-on				

8. U dijelu B Popisa, u retku 25. za fenpirazamin, stubac "Čistoća" se mijenja sljedećim:
"≥ 960 g/kg Sljedeća proizvodna nečistoća toksikološki je značajna i ne smije prelaziti sljedeću razinu u tehničkom materijalu: Hidrazin: najveći sadržaj: < 0,0001 % (1 mg/kg)".
U dijelu B Popisa, u retku 25. za fenpirazamin, stubac "Posebne odredbe" se mijenja sljedećim:
"Za provođenje jedinstvenih principa iz propisa o jedinstvenim principima za ocjenjivanje FFS , pri donošenju odluke o registraciji uzimaju se u obzir i zaključci postupka razmatranja aktivne tvari od strane relevantnih tijela Evropske unije. Čistoća koja je navedena u ovom unosu temelji se na proizvodnji za tržište."
9. U dijelu C Popisa, u retku 16. za natrijev klorid, stubac "Posebne odredbe" se mijenja sljedećim:
"Natrijev klorid mora se upotrebljavati u skladu s posebnim uvjetima navedenima u zaključcima propisa o jedinstvenim načelima za ocjenjivanje FFS ."
10. U dijelu A Popisa u šestom stupcu, prestanak odobrenja, u retku 74., ciram, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.
11. U dijelu A Popisa u šestom stupcu, prestanak odobrenja, u retku 89., Pseudomonas chlororaphis soj MA 342, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.
12. U dijelu A Popisa u šestom stupcu, prestanak odobrenja, u retku 90., mepanipirim, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
13. U dijelu A Popisa u šestom stupcu, prestanak odobrenja, u retku 123., klodinafop, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
14. U dijelu A Popisa u šestom stupcu, prestanak odobrenja, u retku 124., pirimikarb, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
15. U dijelu A Popisa u šestom stupcu, prestanak odobrenja, u retku 125., rimsulfuron, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
16. U dijelu A Popisa u šestom stupcu, prestanak odobrenja, u retku 127., tritikonazol, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
17. U dijelu A Popisa u šestom stupcu, prestanak odobrenja, u retku 129., klopiralid, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
18. U dijelu A Popisa u šestom stupcu, prestanak odobrenja, u retku 130., ciprodinil, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
19. U dijelu A Popisa u šestom stupcu, prestanak odobrenja, u retku 131., fosetil, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
20. U dijelu A Popisa u šestom stupcu, prestanak odobrenja, u retku 132., trineksapak, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
21. U dijelu A Popisa u šestom stupcu, prestanak odobrenja, u retku 133., diklorprop-P, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
22. U dijelu A Popisa u šestom stupcu, prestanak odobrenja, u retku 134., metkonazol, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
23. U dijelu A Popisa u šestom stupcu, prestanak odobrenja, u retku 135., pirimetanil, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
24. U dijelu A Popisa u šestom stupcu, prestanak odobrenja, u retku 136., triklopir, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
25. U dijelu A Popisa u šestom stupcu, prestanak odobrenja, u retku 137., metrafenon, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
26. U dijelu A Popisa u šestom stupcu, prestanak odobrenja, u retku 138., Bacillus subtilis (Cohn 1872) soj QST 713, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
27. U dijelu A Popisa u šestom stupcu, prestanak odobrenja, u retku 139., spinosad, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
28. U dijelu A Popisa u šestom stupcu, prestanak odobrenja, u retku 193., Bacillus thuringiensis subsp. Aizawai soj ABTS-1857 i soj GC-91, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
29. U dijelu A Popisa u šestom stupcu, prestanak odobrenja, u retku 194., Bacillus thuringiensis subsp. israeliensis (serotip H-14) soj AM65-52, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
30. U dijelu A Popisa u šestom stupcu, prestanak odobrenja, u retku 195., Bacillus thuringiensis subsp. kurstaki soj ABTS 351, soj PB 54, soj SA 11, soj SA 12, soj EG 2348, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
31. U dijelu A Popisa u šestom stupcu, prestanak odobrenja, u retku 197., Beauveria bassiana soj ATCC 74040, soj GHA, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
32. U dijelu A Popisa u šestom stupcu, prestanak odobrenja, u retku 198., Cydia pomonella Granulovirus (CpGV), datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
33. U dijelu A Popisa u šestom stupcu, prestanak odobrenja, u retku 200., Metarhizium anisopliae var. anisopliae (prije Metarhizium anisopliae) soj BIPESCO 5/ F52, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
34. U dijelu A Popisa u šestom stupcu, prestanak odobrenja, u retku 202., Pythium oligandrum soj M1, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
35. U dijelu A Popisa u šestom stupcu, prestanak odobrenja, u retku 203., Streptomyces K61 (prije S. griseoviridis) soj K61, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
36. U dijelu A Popisa u šestom stupcu, prestanak odobrenja, u retku 204., Trichoderma atroviride (prije T. harzianum) soj T11, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
37. U dijelu A Popisa u šestom stupcu, prestanak odobrenja, u retku 206., Trichoderma harzianum Rifai soj T-22, soj ITEM 908, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
38. U dijelu A Popisa u šestom stupcu, prestanak odobrenja, u retku 207., Trichoderma asperellum (prije T. harzianum) soj ICC012, soj T25, soj TV1, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
39. U dijelu A Popisa u šestom stupcu, prestanak odobrenja, u retku 208., Trichoderma gamsii (prije T. viride) soj ICC080, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
40. U dijelu A Popisa u šestom stupcu, prestanak odobrenja, u retku 210., abamektin, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
41. U dijelu A Popisa u šestom stupcu, prestanak odobrenja, u retku 213., fenpiroksimat, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
42. U dijelu D Popisa dodaje se sljedeći unos:

Broj	Uobičajeni naziv, identifikacijski brojevi	Kemijski naziv prema IUPAC-u	Čistoća	Datum odobrenja	Prestanak odobrenja	Posebne odredbe
28	Ekstrakt iz proklijalih sjemenki biljke slatki Lupinus albus CAS br.: nije dostupno za ekstrakt	Nije primjenjivo	Najmanja čistoća nije relevantna za ekstrakt. Udio bjelančevina BLAD: 195–210 g/kg. Utvrđene su sljedeće relevantne nečistoće (od toksikološke,	27.04.2021.	27.04.2036.	Za provedbu jedinstvenih načela iz propisa o jedinstvenim načelima za ocjenjivanje FFS, pri donošenju odluke o registraciji uzimaju se u obzir i zaključci postupka razmatranja aktivne tvari od strane relevantnih tijela Europske unije. U toj cijelovitoj ocjeni potrebno je obratiti

	Bjelančevine BLAD: 1219521-95-5 CIPAC br.: nije dodijeljen		ekotoksikološke i/ili ekološke važnosti) proizvedene aktivne tvari: Ukupni kinolizidini alkaloidi (QA): (lupanin, 13α-OH-lupanin, 13α-angeloiloksilupanin, lupinin, albin, angustofolin, 13α-tigloiloksilupanin, α-izolupanin, tetrahidrohombifolin, multiflorin, spartein) Najveća dopuštena količina: privremeno utvrđena na 0,05 g/kg			posebnu pozornost na potrebne upute za označivanje koje se odnose na mjere za rješavanje problema pjenjenja i stabilnosti razrjeđivanja formulacije.

43. U dijelu E Popisa, u retku 6. za prosulfuron, tekst stupca "Posebne odredbe" se mijenja sljedećim:

"Za provedbu jedinstvenih načela iz propisa o jedinstvenim načelima za ocjenjivanje FFS, pri donošenju odluke o registraciji uzimaju se u obzir i zaključci postupka razmatranja aktivne tvari od strane relevantnih tijela Europske unije.

U toj ukupnoj ocjeni potrebno je obratiti posebnu pozornost na sljedeće:

- zaštitu podzemnih voda ako se tvar upotrebljava na područjima s osjetljivim tlom i/ili nepovoljnim klimatskim uvjetima;
- zaštitu potrošača u pogledu izloženost metabolitima prosulfurona;
- rizik za kopneno i vodeno bilje koje ne pripada ciljnoj skupini.

Uvjeti uporabe prema potrebi uključuju mjere za smanjenje rizika."

Izmjene i dopune Popisa aktivnih tvari dozvoljenih za uporabu u fitofarmaceutskim sredstvima u BiH objavljuju se u "Službenom glasniku BiH" u skladu sa izmjenama popisa u Europskoj uniji.

Ovim Izmjenama Popisa aktivnih tvari dozvoljenih za uporabu u fitofarmaceutskim sredstvima u BiH preuzimaju se odredbe:

- Provedbene uredbe Komisije (EU) 2021/129 od 3. veljače 2021. godine o produljenju odobrenja aktivne tvari ekstrakt češnjaka.
- Provedbene uredbe Komisije (EU) 2021/134 od 4. veljače 2021. godine o produljenju odobrenja aktivne tvari niskog rizika Akanthomyces muscarius soj Ve6 (prije Lecanicillium muscarium soj Ve6).
- Provedbene uredbe Komisije (EU) 2021/413 od 8. ožujka 2021. godine o produljenju odobrenja aktivne tvari niskog rizika krvno brašno.
- Provedbene uredbe Komisije (EU) 2021/427 od 10. ožujka 2021. godine o odobravanju aktivne tvari 24-epibrasinolid kao tvari niskog rizika.
- Provedbene uredbe Komisije (EU) 2021/459 od 16. ožujka 2021. godine o izmjeni u pogledu uvjeta za odobrenje aktivne tvari fenpirazamin.
- Provedbene uredbe Komisije (EU) 2021/556 od 31. ožujka 2021. godine o izmjeni u pogledu uvjeta za odobrenje aktivne tvari natrijev klorid.
- Provedbene uredbe Komisije (EU) 2021/566 od 30. ožujka 2021.godine u pogledu produženja roka važenja odobrenja aktivnih tvari abamektin, Bacillus subtilis (Cohn 1872) soj QST 713, Bacillus thuringiensis subsp. Aizawai sojevi ABTS-1857 i GC-91, Bacillus thuringiensis subsp. Israeliensis (serotip H-14) soj AM65-52, Bacillus thuringiensis subsp. Kurstaki sojevi ABTS 351, PB 54, SA 11, SA12 i EG 2348, Beauveria bassiana sojevi ATCC 74040 i GHA, klodinafop, klopiralid, Cydia pomonella Granulovirus (CpGV), ciprodinil, diklorprop-P, fenpiroksimat, fosetil, mepanipirim, Metarhizium anisopliae (var. anisopliae) soj BIPESCO 5/F52, metkonazol, metrafenon, pirimikarb, Pseudomonas chlororaphis soj MA342, pirimetanil, Pythium oligandrum M1, rimsulfuron, spinosad, Streptomyces K61 (prije "S. griseoviridis"), Trichoderma asperellum (prije "T. harzianum") sojevi ICC012, T25 i TV1, Trichoderma atroviride (prije "T. harzianum") soj T11, Trichoderma gamsii (prije "T. viride") soj ICC080, Trichoderma harzianum sojevi T-22 i ITEM 908, triklopir, trineksapak, tritikonazol i ciram.
- Provedbene uredbe Komisije (EU) 2021/567 od 06. travnja 2021. godine o odobravanju aktivne tvari vodeni ekstrakt iz proklijalih sjemenki biljke slatki Lupinus albus kao tvari niskog rizika.
- Provedbene uredbe Komisije (EU) 2021/574 od 30. ožujka 2021. godine o izmjeni u pogledu uvjeta za odobrenje aktivne tvari prosulfuron.

Izmjene Popisa aktivnih tvari dozvoljenih za uporabu u fitofarmaceutskim sredstvima u BiH stupaju na snagu danom potpisivanja.

Broj 08-02-2-87-16/21
14. svibnja 2021. godine
Sarajevo

Direktor
Dr. **Goran Perković**, v. r.

На основу члана 29. Закона о фитофармацеутским средствима Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ" број 49/04), Управа Босне и Херцеговине за заштиту здравља биља објављује

ИЗМЈЕНЕ И ДОПУНЕ СПИСКА
АКТИВНИХ МАТЕРИЈА ДОЗВОЉЕНИХ ЗА УПОТРЕБУ У ФИТОФАРМАЦЕУТСКИМ СРЕДСТВИМА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Списак активних материја дозвољених за употребу у фитофармацеутским средствима у Босни и Херцеговини ("Службени гласник БиХ"", бр.15/21) (у даљем тексту: Списак) мијења се како слиједи:

1. У дијелу А Списка брише се унос 231. за екстракт бијелог лука.
2. У дијелу Б Списка додаје се сљедећи унос:

Број	Уобичајени назив, идентификацијски бројеви	Хемијски назив према IUPAC-u	Чистоћа	Датум одобрења	Престанак одобрења	Престанак одобрења
144.	Екстракт бијелог лука Компоненте маркера: dialilsulfid (DAS1), dialildisulfid	Екстракт бијелог лука	1 000 g/kg	01.03.2021	29.02.2036.	За провођење јединствених принципа из прописа о јединственим принципима за оцјењивање ФФС, при доношењу одлуке о регистрацији узимају се у обзир и

	(DAS2), dialiltrisulfid (DAS3), dialiltetrasulfid (DAS 4) CAS br. 8000-78-0 8008-99-9 CIPAC br. 916					zaključci postupka razmatranja aktivne materije od strane relevantnih tijela Europske unije. Na osnovu predloženih i podržanih upotreba, utvrđeno je da sljedeći problemi zahtijevaju posebnu i kratkoročnu pažnju u okviru svih odobrenja koja se, prema potrebi, trebaju dodijeliti, izmijenjeni ili povući: - rizik za vodene organizme.

3. U dijelu A Spiska briše se unos 199. za Lecanicillium muscarium (prije Verticilium lecanii) SOJ: Ve 6.
4. U dijelu D Spiska dodaje se sljedeći unos:

Broj	Uobičajeni naziv, identifikacijski brojevi	Hemijski naziv prema IUPAC-u	Čistoća	Datum odobrenja	Prestanak odobrenja	Posebne odredbe
25.	Akanthomyces muscarius soj Ve6 (prije Lecanicillium muscarium soj Ve6)	Nije primjenjivo	Nema značajnih nečistoća	01.03.2021.	29.02.2036.	Za provođenje jedinstvenih principa iz propisa o jedinstvenim principima za ocjenjivanje FFS, pri donošenju odluke o registraciji uzimaju se u obzir i zaključci postupka razmatranja aktivne materije od strane relevantnih tijela Evropske unije. Potrebno je obratiti posebnu pažnju na zaštitu korisnika sredstva i radnika, uzimajući u obzir da se smatra da mikroorganizmi mogu uzrokovati preosjetljivost, te osigurati da uslovi upotrebe uključuju primjenu odgovarajućih ličnih zaštitnih sredstava.

5. U dijelu A Spiska briše se unos 222. za krvno brašno.
6. U dijelu D Spiska dodaje se sljedeći unos:

Broj	Uobičajeni naziv, identifikacijski brojevi	Hemijski naziv prema IUPAC -u	Čistoća	Datum odobrenja	Prestanak odobrenja	Prestanak odobrenja
26.	Krvno brašno 90989-74-5 909	Nije primjenjivo	100-postotno krvno brašno s udjelom hemoglobina od najmanje 80%.	1.04.2021.	31.03.2036.	Za provođenje jedinstvenih principa iz propisa o jedinstvenim principima za ocjenjivanje FFS, pri donošenju odluke o registraciji uzimaju se u obzir i zaključci postupka razmatranja aktivne materije od strane relevantnih tijela Evropske unije. U ovoj cjelovitoj ocjeni potrebno je obratiti posebnu pažnju: - na zaštitu riba i vodenih bezkičmenjaka ako se primjenjuju manje precizne tehnike prskanja, i - na potrebu da se sredstva za zaštitu biljа koja sadrže krvno brašno prije upotrebe promiješaju kako bi se proizvod navlažio.

7. U dijelu D Spiska dodaje se sljedeći unos:

Broj	Uobičajeni naziv, identifikacijski brojevi	Hemijski naziv prema IUPAC- u	Čistoća	Datum odobrenja	Prestanak odobrenja	Posebne odredbe
27.	24-epibrasinolid CAS br.: 78821-43-9 CIPAC br.: Nije primjenjivo	(3aS,5R,6S,7aR,7bS,9aS,10R,12aS,12bS)-10((2S,3R,4R,5R)-3,4-dihidroksi-5,6-dimetilheptan-2-il)5,6-dihidroksi-7a,9a-dimetilheksadekahidro-3Hbenzo[c]indeno[5,4-e]oksepin-3-on	≥ 900 g/kg	31.03.2021.	31.03.2036.	Za provođenje jedinstvenih principa iz propisa o jedinstvenim principima za ocjenjivanje FFS, pri donošenju odluke o registraciji uzimaju se u obzir i zaključci postupka razmatranja aktivne materije od strane relevantnih tijela Evropske unije.

8. U dijelu B Spiska, u redu 25. za fenpirazamin, kolona "Čistoća" se mijenja sljedećim:
"≥ 960 g/kg Sljedeća proizvodna nečistoća toksikološki je značajna i ne smije prelaziti sljedeći nivo u tehničkom materijalu:
Hidrazin : najveći sadržaj : < 0,0001 % (1 mg/kg)".
9. U dijelu C Spiska, u redu 16. za natrijev hlorid, kolona "Posebne odredbe" mijenja se sljedećim:
"Natrijev hlorid more se upotrebljavati u skladu sa posebnim uslovima navedenima u zaključcima propisa o jedinstvenim principima za ocjenjivanje FFS."
10. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 74., cirpm, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022. ;
11. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 89., Pseudomonas chlororaphis soj MA 342, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.
12. U dijelu A Spiska u šestoj koloni Spiska, prestanak odobrenja, u redu 90., mepanipirim, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
13. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 123., klodinafop, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
14. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 124., pirimikarb, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
15. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 125., rimsulfuron, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
16. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 127., tritikonazol, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;
17. U dijelu A Spiska u šestoj koloni, prestanak odobrenja, u redu 129., klopiralid, datum se zamjenjuje datumom 30.04.2022.;

18. У дијелу А Списка у шестој колони, престанак одобрења, у реду 130., ципродинил, датум се замјењује датумом 30.04.2022.;
19. У дијелу А Списка у шестој колони, престанак одобрења, у реду 131., фосетил, датум се замјењује датумом 30.04.2022.;
20. У дијелу А Списка у шестој колони, престанак одобрења, у реду 132., тринексапак, датум се замјењује датумом 30.04.2022.;
21. У дијелу А Списка у шестој колони, престанак одобрења, у реду 133., диклорпроп-П, датум се замјењује датумом 30.04.2022.;
22. У дијелу А Списка у шестој колони, престанак одобрења, у реду 134., метконазол, датум се замјењује датумом 30.04.2022.;
23. У дијелу А Списка у шестој колони, престанак одобрења, у реду 135., пириметанил, датум се замјењује датумом 30.04.2022.;
24. У дијелу А Списка у шестој колони, престанак одобрења, у реду 136., триклопир, датум се замјењује датумом 30.04.2022.;
25. У дијелу А Списка у шестој колони, престанак одобрења, у реду 137., метрафенон, датум се замјењује датумом 30.04.2022.;
26. У дијелу А Списка у шестој колони, престанак одобрења, у реду 138., Bacillus subtilis (Cohn 1872) coj QST 713, датум се замјењује датумом 30.04.2022.;
27. У дијелу А Списка у шестој колони, престанак одобрења, у реду 139., спиносад, датум се замјењује датумом 30.04.2022.;
28. У дијелу А Списка у шестој колони, престанак одобрења, у реду 193., Bacillus thuringiensis subsp. Aizawai coj ABTS-1857 и coj GC-91, датум се замјењује датумом 30.04.2022.;
29. У дијелу А Списка у шестој колони, престанак одобрења, у реду 194., Bacillus thuringiensis subsp. israeliensis (serotip H-14) coj AM65-52, датум се замјењује датумом 30.04.2022.;
30. У дијелу А Списка у шестој колони, престанак одобрења, у реду 195., Bacillus thuringiensis subsp. Курстаки coj ABTS 351, coj PB 54, coj SA 11, coj SA 12, coj EG 2348, датум се замјењује датумом 30.04.2022.;
31. У дијелу А Списка у шестој колони, престанак одобрења, у реду 197., Beauveria bassiana coj ATCC 74040, coj GHA, датум се замјењује датумом 30.04.2022.;
32. У дијелу А Списка у шестој колони, престанак одобрења, у реду 198., Cydia pomonella Granulovirus (CpGV), датум се замјењује датумом 30.04.2022.;
33. У дијелу А Списка у шестој колони, престанак одобрења, у реду 200., Metarhizium anisopliae var. anisopliae (прије Metarhizium anisopliae) coj BIPESCO 5/ F52, датум се замјењује датумом 30.04.2022.;
34. У дијелу А Списка у шестој колони, престанак одобрења, у реду 202., Pythium oligandrum coj M1, датум се замјењује датумом 30.04.2022.;
35. У дијелу А Списка у шестој колони, престанак одобрења, у реду 203., Streptomyces K61 (прије S. griseoviridis) coj K61, датум се замјењује датумом 30.04.2022.;
36. У дијелу А Списка у шестој колони, престанак одобрења, у реду 204., Trichoderma atroviride (прије T. harzianum) coj T11, датум се замјењује датумом 30.04.2022.;
37. У дијелу А Списка у шестој колони, престанак одобрења, у реду 206., Trichoderma harzianum Rifai coj T-22, coj ITEM 908, датум се замјењује датумом 30.04.2022.;
38. У дијелу А Списка у шестој колони, престанак одобрења, у реду 207., Trichoderma asperellum (прије T. harzianum) coj ICC012, coj T25, coj TV1, датум се замјењује датумом 30.04.2022.;
39. У дијелу А Списка у шестој колони, престанак одобрења, у реду 208., Trichoderma gamsii (прије T. viride) coj ICC080, датум се замјењује датумом 30.04.2022.;
40. У дијелу А Списка у шестој колони, престанак одобрења, у реду 210., абамектин, датум се замјењује датумом 30.04.2022.;
41. У дијелу А Списка у шестој колони, престанак одобрења, у реду 213., фенпироксимат, датум се замјењује датумом 30.04.2022.;
42. У дијелу Д Списка додаје се сљедећи унос:

Број	Уобичајени назив, идентификацијски бројеви	Хемијски назив према IUPAC- у	Чистоћа	Датум одобрења	Престанак одобрења	Посебне одредбе
28	Екстракт из проклијалих сјеменки биљке слатки Lupinus albus CAS br.: Није доступно за екстракт Бјеланчевине BLAD: 1219521-95-5 CIPAC бр.: није додијељен	Није примењиво	Најмања чистоћа није релевантна за екстракт. Удио бјеланчевина BLAD: 195–210 g/kg. Утврђене су сљедеће релевантне нечистоће (од токсиколошке, екотоксиколошке и/или еколошке важности) произведене активне материје: Укупни кинолизидини алкалоиди (QA): (lupanin, 13α-OH-lupanin, 13α-angeloiloksilupanin, lupinin, albin, angustofolin, 13α-tigloiloksilupanin, α-izolupanin, tetrahidrohombifolin, multiflorin, spartein) Највећа допуштена количина: привремено утврђена на 0,05 g/kg	27. 04.2021.	27.04.2036.	За провођење јединствених принципа из прописа о јединственим принципима за оцјењивање ФФС, при доношењу одлуке о регистрацији узимају се у обзир и закључци поступка разматрања активне материје од стране релевантних тијела Европске уније. У тој цијелокупној оцјени потребно је обратити посебну пажњу на потребна упутства за означавање које се односе на мјере за рјешавање проблема пјењења и стабилности разрјеђивања формулације

43. У дијелу Е Списка, у реду 6. за просулфурон, текст колоне "Посебне одредбе" се мијења сљедећим:
"За проведбу јединствених принципа из прописа о јединственим принципима за оцјењивање ФФС, при доношењу одлуке о регистрацији узимају се у обзир и закључци поступка разматрања активне материје од стране релевантних тијела Европске уније.
У тој укупној оцјени потребно је обратити посебну пажњу на сљедеће:

- заштиту подземних вода ако се материја употребљава на подручјима с осјетљивим тлом и/или неповољним климатским условима;
- заштиту потрошача у погледу изложеност метаболитима просулфурона;
- ризик за копнено и водене биљке које не припадају циљној групи.

Услови употребе према потреби укључују мјере за смањење ризика."

Измјене и допуне Списка активних материја дозвољених за употребу у фитофармацеутским средствима у БиХ објављују се у "Службеном гласнику БиХ" у складу са измјенама списка у Европској унији.

Овим Измјенама и допунама Списка активних материја дозвољених за употребу у фитофармацеутским средствима у БиХ преузимају се одредбе:

- Проведбене уредбе Комисије (ЕУ) 2021/129 од 3. фебруара 2021. године о продужењу одобрења активне материје екстракт бијелог лука.
- Проведбене уредбе Комисије (ЕУ) 2021/134 од 4. фебруара 2021. године о продужењу одобрења активне материје ниског ризика Akanthomyces muscarius coj Ve6 (прије Lecanicillium muscarium coj Ve6).
- Проведбене уредбе Комисије (ЕУ) 2021/413 од 8. марта 2021. године о продужењу одобрења активне материје ниског ризика крвно брашно.
- Проведбене уредбе Комисије (ЕУ) 2021/427 од 10. марта 2021. године о одобравању активне материје 24-епибрасинолид као материје ниског ризика.
- Проведбене уредбе Комисије (ЕУ) 2021/459 од 16. марта 2021. године о измјени у погледу услова одобрења активне материје фенпиразамин.
- Проведбене уредбе Комисије (ЕУ) 2021/556 од 31. марта 2021. године о измјени у погледу услова одобрења активне материје натријум хлорид.
- Проведбене уредбе Комисије (ЕУ) 2021/566 од 30. марта 2021. године у погледу продужења рока важења одобрења активних твари абамектин, Bacillus subtilis (Cohn 1872) coj QST 713, Bacillus thuringiensis subsp. Aizawai сојеви ABTS-1857 и GC-91, Bacillus thuringiensis subsp. Israeliensis (серотип H-14) coj AM65-52, Bacillus thuringiensis subsp. Kurstaki сојеви ABTS 351, PB 54, SA 11, SA12 i EG 2348, Beauveria bassiana сојеви ATCC 74040 и GHA, клодинафоп, клопиралид, Cydia pomonella Granulovirus (CpGV), ципродинилл, диклопроп-П, фенпироксимат, фосетилл, мепанипирим, Metarhizium anisopliae (var. anisopliae) coj BIPESCO 5/F52, метоксазол, метрафенон, пиримикарб, Pseudomonas chlororaphis coj MA342, пириметанил, Pythium oligandrum M1, римсулфурон, спиносад, Streptomyces K61 (прије "S. griseoviridis"), Trichoderma asperellum (прије "T. harzianum") сојеви ICC012, T25 и TV1, Trichoderma atroviride (прије "T. harzianum") coj T11, Trichoderma gamsii (прије "T. viride") coj ICC080, Trichoderma harzianum сојеви T-22 и ITEM 908, триклопир, тринексапак, тритиконазол и цирам.
- Проведбене уредбе Комисије (ЕУ) 2021/567 од 06. априла 2021. године о одобравању активне материје водени екстракт из проклијалих сјеменки биљке слатки Lupinus albus као твари ниског ризика.
- Проведбене уредбе Комисије (ЕУ) 2021/574 од 30. марта 2021. године о измјени у погледу услова за одобрење активне материје просулфурон.

Измјене и допуне Списка активних материја дозвољених за употребу у фитофармацеутским средствима у БиХ ступају на снагу даном потписивања.

Број 08-02-2-87-16/21
14. маја 2021. године
Сарајево

Директор
Др **Горан Перковић**, с. р.

AGENCIJA ZA SIGURNOST HRANE BOSNE I HERCEGOVINE

554

Na osnovu člana 12. stav (9) Pravilnika o sistemima kvaliteta za prehrambene proizvode ("Službeni glasnik BiH", broj 90/18), Agencija za sigurnost hrane Bosne i Hercegovine objavljuje

OBAVJEŠTENJE
O ZAHTJEVU ZA REGISTRACIJU NAZIVA "DRVARSKI MUĆENI PEKMEZ OD DRENJINA" ZAŠTIĆENOM OZNAKOM PORIJEKLA

I.

Podnosilac zahtjeva: Udruženje mladih "Budi zdrav ko dren", podnijelo je zahtjev za registraciju oznake porijekla prehrambenog proizvoda "Drvarski mućeni pekmez od drenjina".

II.

Specifikacija proizvoda objavljuje se na službenoj veb-stranici Agencije za sigurnost hrane Bosne i Hercegovine www.fsa.gov.ba.

III.

U skladu sa Pravilnikom o sistemima kvaliteta za prehrambene proizvode, obrazloženi prigovor na objavljeni zahtjev iz tačke I. ovog obavještenja može se podnijeti u roku od dva mjeseca računajući od dana objavljivanja sadržaja zahtjeva u "Službenom glasniku BiH".

IV.

Ovo obavještenje objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

Broj UP-1-02-2-1-10/21
28. maja 2021. godine
Mostar

Direktor
Dr. sci. **Džemil Hajrić**

Na temelju članka 12. stavka (9) Pravilnika o sustavima kvalitete za prehrambene proizvode ("Službeni glasnik BiH", broj 90/18), Agencija za sigurnost hrane Bosne i Hercegovine objavljuje

OBAVIJEST
O ZAHTJEVU ZA REGISTRACIJU NAZIVA "DRVARSKI MUĆENI PEKMEZ OD DRENJINA" ZAŠTIĆENOM OZNAKOM PODRIJETLA

I.

Podnositelj zahtjeva: Udruga mladih "Budi zdrav ko dren", podnijela je zahtjev za registraciju oznake podrijetla prehrambenog proizvoda "Drvarski mućeni pekmez od drenjina".

II.

Specifikacija proizvoda objavljuje se na službenoj internetskoj stranici Agencije za sigurnost hrane Bosne i Hercegovine: www.fsa.gov.ba.

III.

U skladu sa Pravilnikom o sustavima kvalitete za prehrambene proizvode, obrazloženi prigovor na objavljeni zahtjev iz točke I. ove obavijesti može se podnijeti u roku od dva mjeseca računajući od dana objavljivanja sadržaja zahtjeva u "Službenom glasniku BiH".

IV.

Ova obavijest objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

Broj UP-1-02-2-1-10/21
28. svibnja 2021. godine — Ravnatelj
Mostar — Dr. sci. **Džemil Hajrić**

На основу члана 12. став (9) Правилника о системима квалитета за прехрамбене производе ("Службени гласник БиХ", број 90/18), Агенција за безбједност хране Босне и Херцеговине објављује

ОБАВЈЕШТЕЊЕ
О ЗАХТЈЕВУ ЗА РЕГИСТРАЦИЈУ НАЗИВА "ДРВАРСКИ МУЂЕНИ ПЕКМЕЗ ОД ДРЕЊИНА" ЗАШТИЋЕНОМ ОЗНАКОМ ПОРИЈЕКЛА

I

Подносилац захтјева: Удружење младих "Буди здрав ко дрен", поднијело је захтјев за регистрацију ознаке поријекла прехрамбеног производа "Дрварски мућени пекмез од дрењина".

II

Спецификација производа објављује се на службеној веб-страници Агенције за безбједност хране Босне и Херцеговине www.fsa.gov.ba.

III

У складу са Правилником о системима квалитета за прехрамбене производе, образложени приговор на објављени захтјев из тачке I овог обавјештења може се поднијети у року од два мјесеца рачунајући од дана објављивања садржаја захтјева у "Службеном гласнику БиХ".

IV

Ово обавјештење објављује се у "Службеном гласнику БиХ".

Број УП-1-02-2-1-10/21
28. маја 2021. године — Директор
Мостар — Др **Џемил Хајрић**

REGULATORNA AGENCIJA ZA KOMUNIKACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

555

Na osnovu člana 37. stav 1. tačka a) i člana 39. stav 1. Zakona o komunikacijama ("Službeni glasnik BiH", br. 31/03, 75/06, 32/10 i 98/12), a u vezi sa članom 6. Sporazuma o smanjenju cijena usluga roaminga u javnim mobilnim komunikacijskim mrežama u regionu Zapadnog Balkana ("Službeni glasnik BiH - Međunarodni ugovori", broj 1/19), Vijeće Regulatorne agencije za komunikacije, na 61. sjednici održanoj dana 11.5. 2021. godine, donijelo je

PRAVILO 93/21
O PRIMJENI POLITIKE PRIMJERENOG KORIŠTENJA I PROCJENI ODRŽIVOSTI UKIDANJA DODATNIH NAKNADA ZA REGULISANE MALOPRODAJNE USLUGE ROAMINGA

DIO I - OPĆE ODREDBE

Član 1.
(Predmet Pravila)

(1) Pravilom o primjeni politike primjerenog korištenja i procjeni održivosti ukidanja dodatnih naknada za regulisane maloprodajne usluge roaminga (u daljnjem tekstu: Pravilo), propisuju se detaljna pravila s ciljem osiguranja dosljedne primjene politike primjerenog korištenja koju operatori mogu primijeniti na potrošnju regulisanih maloprodajnih usluga roaminga.

(2) Pravilom se utvrđuju i detaljna pravila u pogledu:
   a) zahtjeva operatora koji pružaju usluge roaminga za dobijanje saglasnosti za primjenu dodatne naknade za roaming usluge kako bi se osigurala održivost njihovog domaćeg modela naplate,
   b) metodologije koju primjenjuje Regulatorna agencija za komunikacije (u daljnjem tekstu: Agencija) pri procjeni da li je operator, koji pruža usluge roaminga, u mogućnosti da nadoknadi troškove pružanja regulisanih usluga roaminga ili nije u takvoj mogućnosti, što bi moglo da naruši održivost njegovog domaćeg modela naplate.

Član 2.
(Definicije)

Izrazi upotrijebljeni u ovom Pravilu, imaju sljedeća značenja:

a) Domaća maloprodajna cijena je maloprodajna jedinična naknada operatora koji pruža usluge roaminga koja se primjenjuje na odlazne pozive i poslane SMS poruke (eng. Short Message Service) - (u daljnjem tekstu: SMS poruke), započete i završene na različitim javnim komunikacijskim mrežama unutar Bosne i Hercegovine, odnosno na podatke koje je korisnik potrošio u Bosni i Hercegovini. U slučaju da ne postoji tačno određena domaća maloprodajna jedinična naknada, domaća maloprodajna cijena će se izračunati na osnovu istog mehanizma naplate koji se primjenjuje na korisnika za odlazne pozive i poslane SMS poruke (započete i završene na različitim javnim komunikacijskim mrežama unutar Bosne i Hercegovine), odnosno za prijenos podataka koje je korisnik potrošio u Bosni i Hercegovini;
b) Gostujuća mreža je zemaljska javna mobilna komunikacijska mreža koja se nalazi na teritoriji Zapadnog Balkana, a nije domaća mreža pružaoca usluga roaminga i koja korisniku roaminga dozvoljava odlazne i dolazne pozive, slanje i primanje SMS poruka ili da koristi prijenos podataka sa komutacijom paketa, u skladu s ugovorom s operatorom domaće mreže;
c) Grupacija je matično društvo i sva njegova društva koja se nalaze pod njegovom kontrolom u smislu Zakona o konkurenciji;
d) Marža mobilnih usluga je dobit prije oporezivanja (prije odbitka kamata, poreza i amortizacije) od prodaje mobilnih usluga koje nisu maloprodajne usluge roaminga koje se pružaju u regionu Zapadnog Balkana, čime se isključuju troškovi i prihodi nastali od maloprodajnih usluga roaminga;

e) Maloprodajne mobilne usluge su javne mobilne komunikacijske usluge koje se pružaju krajnjim korisnicima, uključujući govorne, SMS i podatkovne usluge;
f) Međunarodni roaming je usluga koja omogućava mobilnim korisnicima da nastave koristiti svoj mobilni telefon ili drugi mobilni uređaj za upućivanje i primanje govornih poziva i SMS poruka, pretraživanje interneta i slanje i primanje elektronske pošte, te pristup drugim mobilnim uslugama kada se nalaze izvan Bosne i Hercegovine;
g) Otvoreni paket podataka je tarifni model za pružanje jedne ili više mobilnih maloprodajnih usluga kojim se ne ograničava količina uključenih mobilnih maloprodajnih usluga za prijenos podataka po osnovu plaćanja fiksne periodične naknade ili u okviru kojeg je domaća jedinična cijena za mobilne usluge prijenosa podataka u maloprodaji dobijena kada se ukupna domaća maloprodajna cijena za mobilne usluge, bez PDV-a, za cijeli obračunski period podijeli s ukupnom količinom maloprodajnih usluga za prijenos podataka koja je dostupna u domaćoj mreži, manja od maksimalne prosječne veleprodajne cijene definisane Odlukom o cijenama usluga roaminga u javnim mobilnim komunikacijskim mrežama za regulisane usluge prijenosa podataka u roamingu;
h) Prepaid tarifni model je tarifni model u okviru kojeg se maloprodajne mobilne usluge pružaju nakon oduzimanja iznosa koji je korisnik stavio na raspolaganje operatoru na jediničnoj osnovi, a iz kojeg se korisnik može povući bez penala nakon što se iznos potroši ili prestane da vrijedi;
i) Regulisani poziv u roamingu je govorni telefonski poziv koji obavlja korisnik roaminga u javnoj mobilnoj mreži, koji započinje u gostujućoj mreži i završava u javnoj komunikacijskoj mreži u regionu Zapadnog Balkana ili koji korisnik roaminga primi i koji započinje u javnoj komunikacijskoj mreži u regionu Zapadnog Balkana i završava u gostujućoj mreži;
j) Regulisana poslata SMS poruka u roamingu je SMS poruka koju je poslao korisnik roaminga i koja započinje u gostujućoj mreži i završava u javnoj komunikacijskoj mreži u regionu Zapadnog Balkana ili SMS poruka koju prima korisnik roaminga i koja započinje u javnoj komunikacijskoj mreži u regionu Zapadnog Balkana i završava u gostujućoj mreži;
k) Regulisana usluga prijenosa podataka u roamingu je usluga roaminga koja omogućava korištenje prijenosa podataka komutacijom paketa od strane korisnika roaminga putem njegovog mobilnog uređaja dok je povezan na gostujuću mrežu u regionu Zapadnog Balkana. Regulisana usluga prijenosa podataka u roamingu ne uključuje prijenos i primanje regulisanih poziva i regulisanih SMS poruka u roamingu, a uključuje prijenos i prijem MMS poruka (eng. Multimedia Messaging Service) u roamingu;
l) Stabilne veze osobe sa Bosnom i Hercegovinom označavaju često i dugotrajno boravište osobe na teritoriji Bosne i Hercegovine koje može biti posljedica:
   1) punog radnog vremena i radnog odnosa na neodređeno vrijeme, uključujući pogranične radnike,
   2) dugoročnog ugovornog odnosa koji podrazumijeva sličan stepen fizičkog prisustva od samozaposlene osobe,
   3) pohađanja redovnih studijskih programa,
   4) drugih situacija, kao što su radnici koje poslodavac upućuje na obavljanje usluga/rada ili penzionisane osobe kod kojih je potreban odgovarajući nivo fizičkog prisustva;
m) Operator je nosilac Dozvole za korištenje radiofrekvencijskog spektra za pružanje usluga putem mobilnih pristupnih sistema Regulatorne agencije za komunikacije i registrovane pružaoce mobilnih telefonskih usluga;
n) Korisnik roaminga je korisnik davaoca regulisanih usluga roaminga, posredstvom zemaljske javne mobilne komunikacijske mreže smještene u regionu Zapadnog Balkana, kojem je na osnovu ugovora ili aranžmana s tim davaocem usluga roaminga dopušten roaming na nivou regiona Zapadnog Balkana.
o) Roaming na nivou regiona Zapadnog Balkana znači da korisnik roaminga upotrebljava mobilni uređaj za odlazne i dolazne pozive unutar regiona Zapadnog Balkana, slanje i primanje SMS poruka unutar regiona Zapadnog Balkana ili korištenje prijenosa podataka sa komutacijom paketa dok se nalazi u zemlji Zapadnog Balkana koja nije zemlja u kojoj je smještena mreža domaćeg pružaoca usluga, u skladu s aranžmanom između operatora domaće mreže i operatora gostujuće mreže.
p) Domaća mreža je javna komunikacijska mreža koja je smještena u regionu Zapadnog Balkana i koju davalac usluga roaminga upotrebljava za pružanje regulisanih maloprodajnih usluga roaminga korisniku roaminga.

Član 3.
(Upotreba roda)

Izrazi koji su radi preglednosti u ovom pravilu dati u jednom gramatičkom rodu bez diskriminacije se odnose i na muškarce i na žene.

DIO II - POLITIKA PRIMJERENOG KORIŠTENJA

Član 4.
(Osnovno načelo)

(1) Operator pruža regulisane maloprodajne usluge roaminga svojim korisnicima roaminga po domaćoj maloprodajnoj cijeni.
(2) Korisnici iz stava (1) ovog člana su osobe koje imaju prebivalište u Bosni i Hercegovini ili sa njom imaju stabilne veze, što podrazumijeva da često i duže vrijeme borave u Bosni i Hercegovini.
(3) Operator iz stava (1) ovog člana, u cilju sprečavanja zloupotrebe ili prekomjerne potrošnje regulisanih maloprodajnih usluga roaminga, primjenjuje politiku primjerenog korištenja definisanu u skladu sa čl. 5. i 6. ovog pravila, koja mora omogućiti svim korisnicima roaminga tokom povremenih putovanja u regionu Zapadnog Balkana pristup regulisanim maloprodajnim uslugama roaminga po domaćim maloprodajnim cijenama pod istim uvjetima kao da te usluge koriste u domaćoj mreži.
(4) U svrhu primjene politike primjerenog korištenja, operator koji pruža regulisane usluge roaminga može od svojih korisnika roaminga zahtijevati da dostave dokaz o prebivalištu ili drugim stabilnim vezama koje podrazumijevaju često i duže prisustvo u Bosni i Hercegovini.

Član 5.
(Primjereno korištenje)

(1) U slučaju otvorenog paketa podataka, operator koji pruža usluge roaminga korisniku roaminga tokom njegovih povremenih putovanja u region Zapadnog Balkana mora

omogućiti upotrebu određene količine maloprodajnih podatkovnih usluga roaminga po domaćim maloprodajnim cijenama, bez obzira na bilo koje ograničenje količine saobraćaja koji se troši na domaćem tržištu.

(2) Količina saobraćaja iz stava (1) ovog člana mora biti barem dva puta veća od količine dobijene dijeljenjem ukupne domaće maloprodajne cijene tog otvorenog paketa podataka, bez PDV-a, za cijeli obračunski period, s maksimalnom regulisanom veleprodajnom naknadom za uslugu prijenosa podataka u roamingu iz člana 5. stav (1) Odluke o cijenama usluga roaminga u javnim mobilnim komunikacijskim mrežama u regionu Zapadnog Balkana.

(3) U slučaju prodaje mobilnih maloprodajnih usluga u paketu sa drugim uslugama ili terminalnom opremom, ukupna domaća maloprodajna cijena paketa podataka se određuje na način da se uzme u obzir cijena, bez PDV-a, koja se primjenjuje pri odvojenoj prodaji komponente maloprodajnih mobilnih usluga koja je dio tog paketa, ako je dostupna ili cijena za samostalnu prodaju takvih usluga s istim karakteristikama.

(4) U slučaju prepaid tarifnih modela, operator koji pruža regulisane roaming usluge može, umjesto dokaza iz člana 4. stav (4) ovog pravila, ograničiti potrošnju regulisane usluge prijenosa podataka u roamingu u regionu Zapadnog Balkana po domaćoj maloprodajnoj cijeni na količinu koja je jednaka barem količini dobijenoj dijeljenjem ukupnog preostalog raspoloživog kredita, bez PDV-a, koji je korisnik već platio operatoru u trenutku početka upotrebe usluge roaminga, sa regulisanom maksimalnom veleprodajnom naknadom za uslugu prijenosa podataka u roamingu iz člana 5. stav (1) Odluke o cijenama usluga roaminga u javnim mobilnim komunikacijskim mrežama u regionu Zapadnog Balkana.

Član 6.

(Mehanizmi kontrole primjerenog korištenja)

(1) U cilju sprečavanja zloupotrebe ili prekomjerne potrošnje regulisanih maloprodajnih usluga roaminga po domaćim maloprodajnim cijenama, operator koji pruža regulisane usluge roaminga može primijeniti poštene, razumne i proporcionalne mehanizme kontrole zasnovane na objektivnim pokazateljima rizika zloupotrebe ili prekomjerne potrošnje usluga roaminga, koji nisu povezani sa upotrebom tokom povremenih putovanja korisnika u region Zapadnog Balkana.

(2) Objektivni pokazatelji iz stava (1) ovog člana mogu uključivati mjere za utvrđivanje ima li korisnik veću potrošnju mobilnih usluga na domaćem tržištu od potrošnje u roamingu te da li je korisnik uglavnom boravio u Bosni i Hercegovini ili izvan Bosne i Hercegovine u regionu Zapadnog Balkana.

(3) Operator koji pruža regulisane usluge roaminga i primjenjuje mjere za utvrđivanje rizika od zloupotrebe ili prekomjerne potrošnje usluga roaminga u skladu sa ovim pravilom, kumulativno posmatra pokazatelje boravka i potrošnje tokom perioda od najmanje četiri mjeseca, kako bi se osiguralo da korisnici roaming usluga koji povremeno putuju ne bi primali nepotrebna ili prekomjerna upozorenja.

(4) Operator koji pruža regulisane usluge roaminga, u ugovorima sa korisnicima roaminga navodi na koju mobilnu maloprodajnu uslugu ili usluge se odnosi pokazatelj potrošnje i minimalno trajanje perioda posmatranja.

(5) Veća upotreba mobilnih usluga na domaćem tržištu u odnosu na mobilne usluge u roamingu ili duži boravak korisnika u Bosni i Hercegovini u odnosu na druge posjećene zemlje u regionu Zapadnog Balkana tokom utvrđenog perioda posmatranja, smatra se dokazom da nema zloupotrebe ili prekomjerne potrošnje regulisanih maloprodajnih usluga roaminga.

(6) Za utvrđivanje okolnosti iz st. (2), (3) i (5) ovog člana, svaki dan kada se korisnik prijavi na domaću mrežu smatra se danom domaćeg prisustva tog korisnika.

(7) Drugi objektivni pokazatelji rizika od zloupotrebe ili prekomjerne potrošnje regulisanih maloprodajnih usluga roaminga koje se pružaju po domaćim maloprodajnim cijenama mogu uključivati samo:

a) dugotrajnu neaktivnost određene SIM kartice (eng: subscriber identification module) povezane uglavnom ili isključivo sa upotrebom u roamingu;

b) pretplatu i uzastopnu upotrebu više SIM kartica od strane istog korisnika u roamingu.

Član 7.

(Transparentnost i nadzor politike primjerenog korištenja)

(1) Ako operator, koji pruža regulisane usluge roaminga, primjenjuje politiku primjerenog korištenja, on u ugovoru sa korisnicima uključuje sve uvjete koji se odnose na takvu politiku, uključujući sve kontrolne mehanizme koji se primjenjuju u skladu sa članom 6. ovog pravila.

(2) Operator koji pruža regulisane usluge roaminga, dostavlja Agenciji na saglasnost posebne uvjete kojima se definiše politika primjerenog korištenja u skladu sa ovim pravilom.

(3) Ako postoje objektivni i potkrijepljeni dokazi zasnovani na objektivnim pokazateljima iz člana 6. ovog pravila, koji ukazuju na rizik od zloupotrebe ili prekomjerne potrošnje regulisanih maloprodajnih usluga roaminga po domaćim maloprodajnim cijenama u regionu Zapadnog Balkana od strane određenog korisnika, operator šalje korisniku upozorenje o utvrđenom obrascu upotrebe prije nego što primijeni dodatne naknade na regulisane maloprodajne usluge roaminga definisane članom 4. stav (5) Odluke o cijenama usluga roaminga u javnim mobilnim komunikacijskim mrežama u regionu Zapadnog Balkana, bez obzira na to da li je korisnik dostavio dokaze o prebivalištu ili stabilnim vezama koje podrazumijevaju često i duže prisustvo u Bosni i Hercegovini.

(4) Upozorenjem iz stava (3) ovog člana, operator obavještava korisnika da će se, nakon datuma upozorenja, za svaku daljnju upotrebu regulisanih maloprodajnih roaming usluga sa predmetne SIM kartice primijeniti dodatna naknada definisana članom 4. stav (5) Odluke o cijenama usluga roaminga u javnim mobilnim komunikacijskim mrežama u regionu Zapadnog Balkana, ako u roku, od najmanje 14 dana, ne promijeni obrazac upotrebe, čime se dokazuje stvarna domaća potrošnja ili domaće prisustvo.

(5) Operator koji pruža regulisane usluge roaminga prestaje sa primjenom dodatne naknade odmah nakon što potrošnja korisnika više ne upućuje na rizik od zloupotrebe ili prekomjerne potrošnje regulisane maloprodajne usluge roaminga na osnovu objektivnih pokazatelja utvrđenih u članu 6. ovog pravila.

(6) Ukoliko operator koji pruža regulisane usluge roaminga utvrdi da su SIM kartice bile predmet organizovane preprodaje osobama koje nemaju prebivalište ili stabilne veze u Bosni i Hercegovini kako bi se omogućila potrošnja regulisanih maloprodajnih usluga roaminga, osim za potrebe povremenog putovanja u region Zapadnog Balkana, operator će dostaviti Agenciji dokaze o sistemskoj zloupotrebi te obavještenje o poduzetim mjerama radi poštivanja svih uvjeta iz pretplatničkog ugovora. Obavještenje se dostavlja Agenciji najkasnije u trenutku poduzimanja mjera.

DIO III - ZAHTJEV I METODOLOGIJA ZA PROCJENU ODRŽIVOSTI UKIDANJA MALOPRODAJNIH NAKNADA ZA ROAMING

Član 8.

(Osiguravanje održivosti domaćeg modela naplate)

(1) U posebnim i izuzetnim okolnostima, operator koji pruža regulisane maloprodajne usluge roaminga po maloprodajnoj cijeni može zatražiti od Agencije saglasnost na primjenu dodatne naknade na regulisane maloprodajne usluge u roamingu, s ciljem očuvanja održivosti domaćeg maloprodajnog modela naplate u skladu sa članom 9. ovog pravila.

(2) Dodatnu naknadu iz stava (1) ovog člana operator može zatražiti samo ukoliko ne može osigurati povrat ukupnih stvarnih i predviđenih troškova pružanja regulisanih maloprodajnih usluga roaminga iz ukupnih stvarnih i predviđenih prihoda od pružanja ovih usluga u skladu sa Odlukom o cijenama usluga roaminga u javnim mobilnim komunikacijskim mrežama u regionu Zapadnog Balkana. Dodatna naknada se primjenjuje samo u mjeri u kojoj je to potrebno za povrat troškova pružanja regulisanih maloprodajnih usluga u roamingu, uzimajući u obzir primjenjive maksimalne veleprodajne naknade.

Član 9.

(Zahtjev za saglasnost na primjenu dodatne naknade za regulisane roaming usluge sa ciljem očuvanja održivosti domaćeg maloprodajnog modela naplate)

(1) U slučaju iz člana 8. stav (1) ovog pravila, operator je dužan, bez odgađanja, Agenciji podnijeti zahtjev za davanje saglasnosti na primjenu dodatne naknade za regulisane roaming usluge s ciljem održivosti domaćeg modela naplate (u daljnjem tekstu: Zahtjev) te dostaviti sve potrebne podatke u skladu sa ovim pravilom. U slučaju dobijanja saglasnosti, operator je dužan da svakih 12 mjeseci ažurira podatke i dostavlja ih Agenciji.

(2) Po prijemu Zahtjeva, Agencija vrši procjenu osnovanosti tvrdnji operatora da nije u mogućnosti povratiti troškove, čime se dovodi u pitanje održivost njegovog domaćeg maloprodajnog modela naplate.

(3) Procjena održivosti domaćeg maloprodajnog modela naplate zasniva se na relevantnim objektivnim faktorima koji su specifični za operatora, uključujući objektivne razlike između različitih operatora i nivoe domaćih cijena i prihoda.

(4) Ukoliko je Zahtjev iz stava (1) ovog člana kompletan i osnovan, generalni direktor Agencije u roku od 30 dana od dana prijema Zahtjeva donosi odluku kojom udovoljava Zahtjevu.

(5) Ako Zahtjev iz stava (1) ovog člana očigledno nije osnovan ili je nepotpun, odnosno ne sadrži potrebne podatke, Agencija će prije donošenja konačne odluke, od operatora zatražiti da u roku od 15 dana dodatno objasni ili dopuni Zahtjev.

(6) Generalni direktor Agencije donosi konačnu odluku o Zahtjevu u roku od 60 dana od prijema dopune Zahtjeva, kojom se Zahtjev prihvata ili odbija.

Član 10.

(Podaci koje dostavlja operator uz Zahtjev)

(1) Opravdanost Zahtjeva iz člana 9. ovog pravila procjenjuje se na osnovu podataka o ukupnim količinama regulisanih maloprodajnih usluga roaminga koje je dostavio podnosilac zahtjeva, procijenjenih za period od 12 mjeseci, počevši najranije od 1.7.2021. godine.

(2) Procjena količina iz stava (1) ovog člana se prvi put izračunava pomoću jedne od sljedećih opcija ili njihovom kombinacijom:

a) stvarne količine regulisanih maloprodajnih usluga roaminga koje je podnosilac Zahtjeva pružao po regulisanim maloprodajnim cijenama za roaming usluge koje su se primjenjivale prije 1.7.2021. godine;

b) procijenjene količine regulisanih maloprodajnih usluga roaminga nakon 1.7.2021. godine, gdje se predviđene količine regulisanih maloprodajnih usluga roaminga za posmatrani period procjenjuju na osnovu stvarne domaće maloprodajne potrošnje mobilnih usluga i vremena koje korisnici roaming usluga, podnosioca zahtjeva, provedu u regionu Zapadnog Balkana;

c) procijenjene količine regulisanih maloprodajnih usluga roaminga nakon 1. 7. 2021. godine, pri čemu se količine regulisanih maloprodajnih usluga roaminga procjenjuju na osnovu proporcionalne promjene u količinama regulisanih maloprodajnih usluga roaminga u tarifnim planovima podnosioca Zahtjeva, koji predstavljaju značajan dio baze korisnika na osnovu kojih je podnosilac Zahtjeva odredio cijene regulisanih maloprodajnih usluga roaminga na nivou domaćih maloprodajnih cijena u periodu od najmanje 30 dana, u skladu s metodologijom utvrđenom u Aneksu I. koji je sastavni dio ovog pravila.

(3) U slučaju ažuriranja Zahtjeva u skladu sa članom 9. stav (1) ovog pravila, predviđene ukupne količine regulisanih usluga roaminga ažuriraju se na osnovu stvarnih navika prosječne potrošnje domaćih mobilnih usluga pomnoženih sa utvrđenim brojem korisnika roaminga usluga i vremena koje su proveli u regionu Zapadnog Balkana tokom prethodnih 12 mjeseci.

(4) Svi podaci o troškovima i prihodima podnosioca Zahtjeva zasnivaju se na finansijskim izvještajima koji se dostavljaju Agenciji, a mogu se prilagoditi procjenama količina saobraćaja iz stava (1) ovog člana. Pri procjeni troškova, odstupanja od iznosa dobijenih iz prethodnih finansijskih izvještaja uzimaju se u obzir samo ako su potkrijepljeni dokazom o preuzetim finansijskim obavezama za period obuhvaćen procjenom.

(5) Podnosilac Zahtjeva mora dostaviti sve potrebne podatke koji su korišteni za određivanje marže mobilnih usluga te ukupne stvarne i procijenjene troškove i prihode od pružanja regulisanih usluga roaminga tokom relevantnog perioda.

Član 11.

(Određivanje troškova povezanih isključivo sa roamingom za pružanje regulisanih maloprodajnih usluga roaminga)

(1) Kako bi se utvrdilo da podnosilac Zahtjeva ne može nadoknaditi svoje troškove, a što bi ugrozilo održivost njegovog domaćeg modela naplate, uzimaju se u obzir samo troškovi povezani isključivo sa roamingom, kako slijedi:

a) troškovi kupovine veleprodajnog pristupa roaming uslugama;

b) maloprodajni troškovi povezani isključivo sa roaming uslugama.

(2) Podnosilac Zahtjeva uz Zahtjev dostavlja dokaze za troškove iz stava (1) ovog člana.

Član 12.

(Određivanje troškova kupovine veleprodajnog pristupa roaming uslugama)

(1) U pogledu troškova nastalih prilikom kupovine regulisanih veleprodajnih usluga roaminga, u obzir se uzima samo iznos za koji ukupna plaćanja podnosioca Zahtjeva partnerima koji pružaju takve usluge u regionu Zapadnog Balkana premašuje ukupne prihode podnosioca Zahtjeva za pružanje ovih usluga drugim operatorima u regionu Zapadnog Balkana.

(2) Iznosi ukupnih plaćanja operatora koji pruža regulisane veleprodajne usluge roaminga, procjenjuju se na osnovu predviđene količine veleprodajnih usluga roaminga. Predviđena količina procjenjuje se u skladu sa članom 10. stav (2) ovog pravila.

Član 13.

(Određivanje maloprodajnih troškova povezanih isključivo sa roaming uslugama)

(1) U pogledu maloprodajnih troškova specifičnih za roaming, u obzir se uzimaju samo sljedeći troškovi, pod uvjetom da su isti u Zahtjevu potkrijepljeni dokazima:
   a) operativni troškovi i troškovi upravljanja koji se odnose na uslugu roaminga, uključujući sve sisteme za poslovno izvještavanje i softver namijenjen za pružanje i upravljanje uslugama roaminga;
   b) troškovi obračunavanja prijenosa podataka (eng. data-clearing) i plaćanja, uključujući troškove prijenosa podataka i finansijskog obračunavanja;
   c) troškovi pregovaranja i sklapanja ugovora, uključujući vanjske naknade i upotrebu internih resursa;
   d) troškovi nastali radi usklađivanja sa zahtjevima za pružanje regulisanih maloprodajnih usluga roaminga, uzimajući u obzir politiku primjerenog korištenja koju primjenjuje operator koji pruža usluge roaminga i to:
      1) obavještavanje da je korisnik započeo koristiti roaming usluge kao i cijene tih usluga odmah nakon započinjanja korištenja roaming usluga;
      2) informacije o neželjenom roamingu u pograničnim područjima i
      3) informacije i ograničenja pristupa roaming uslugama kada se dostigne određeni prag potrošnje.

(2) Troškovi navedeni u tač. a), b) i c) stava (1) ovog člana, uzimaju se u obzir samo proporcionalno odnosu ukupnog saobraćaja regulisanih maloprodajnih usluga roaminga podnosioca Zahtjeva i ukupnog maloprodajnog odlaznog i veleprodajnog dolaznog saobraćaja njegovih usluga roaminga, u skladu sa metodologijom utvrđenom u Aneksu II, st. (1) i (2) ovog pravila, te proporcionalno odnosu ukupnog saobraćaja njegovih maloprodajnih usluga roaminga u regionu Zapadnog Balkana i ukupnog saobraćaja njegovih maloprodajnih roaming usluga unutar i izvan regiona Zapadnog Balkana, u skladu s metodologijom utvrđenom u Aneksu II, st. (1) i (3) ovog pravila.

(3) Troškovi navedeni u tački d) stava (1) ovog člana, uzimaju se u obzir samo proporcionalno odnosu ukupnog saobraćaja maloprodajnih usluga roaminga podnosioca Zahtjeva unutar regiona Zapadnog Balkana i ukupnog saobraćaja njegovih maloprodajnih usluga roaminga unutar i izvan regiona Zapadnog Balkana, u skladu s metodologijom utvrđenom u Aneksu II, st. (1) i (3) ovog pravila.

Član 14.

(Raspodjela maloprodajnih zajedničkih i općih troškova na pružanje regulisanih maloprodajnih usluga roaminga)

(1) Podnosilac Zahtjeva, pored troškova utvrđenih u skladu sa čl. 11-13. ovog pravila, u Zahtjev može uključiti i dio zajedničkih i općih troškova nastalih pružanjem maloprodajnih mobilnih usluga.

(2) Zajednički i opći troškovi iz stava (1) ovog člana, ako su u Zahtjevu potkrijepljeni dokumentima, mogu biti isključivo sljedeći:
   a) troškovi obračuna i naplate, uključujući sve troškove koji se odnose na obradu, izračun, izradu i isporuku konkretnog računa korisniku;
   b) troškovi prodaje i distribucije, uključujući troškove poslovanja prodajnih mjesta i drugih distributivnih kanala za maloprodaju mobilnih usluga;
   c) troškovi korisničke podrške, uključujući troškove poslovanja svih usluga korisničke podrške dostupne krajnjem korisniku;
   d) troškovi upravljanja spornim potraživanjima, uključujući troškove nastale otpisom nenaplativih potraživanja od korisnika i naplatom spornih potraživanja;
   e) marketinški troškovi, uključujući sve troškove oglašavanja mobilnih usluga.

(3) Troškovi iz st. (1) i (2) ovog člana, uzimaju se u obzir samo proporcionalno odnosu ukupnog saobraćaja maloprodajnih usluga roaminga podnosioca Zahtjeva u regionu Zapadnog Balkana i ukupnog maloprodajnog saobraćaja svih maloprodajnih usluga, izračunat kao ponderisani prosjek tog omjera po mobilnoj usluzi, pri čemu ponderi odražavaju prosječne veleprodajne cijene roaminga koje je podnosilac Zahtjeva platio, u skladu s metodologijom utvrđenom u Aneksu II, st. (1) i (4) ovog pravila.

Član 15.

(Određivanje prihoda od pružanja regulisanih maloprodajnih usluga roaminga)

(1) Kako bi se utvrdilo da podnosilac Zahtjeva ne može nadoknaditi svoje troškove, što bi ugrozilo održivost njegovog domaćeg modela naplate, uzimaju se u obzir samo sljedeći prihodi i isti se dostavljaju uz Zahtjev:
   a) prihodi koji direktno proizlaze iz saobraćaja maloprodajnih mobilnih usluga koje potiču iz posjećene zemlje Zapadnog Balkana;
   b) udio ukupnih prihoda od prodaje mobilnih maloprodajnih usluga na osnovu fiksnih periodičnih naknada.

(2) Prihodi iz tačke a) stava (1) ovog člana uključuju sljedeće:
   a) sve maloprodajne naknade naplaćene u skladu sa članom 4. stav (5) Odluke o cijenama usluga roaminga u javnim mobilnim komunikacijskim mrežama u regionu Zapadnog Balkana za saobraćaj ostvaren nakon prekoračenja politike primjerenog korištenja koju primjenjuje operator koji pruža usluge roaminga;
   b) sve prihode od alternativnih regulisanih usluga roaminga u skladu sa članom 7. stav (2) Odluke o cijenama usluga roaminga u javnim mobilnim komunikacijskim mrežama u regionu Zapadnog Balkana (sve prihode od usluga roaminga na Zapadnom Balkanu koje nudi operator, a koji se razlikuju od prihoda regulisanih maloprodajnih usluga roaminga);
   c) prihode od svih domaćih maloprodajnih usluga obračunatih po jedinici ili doplate koje se odnose na fiksne periodične naknade za pružanje maloprodajnih mobilnih usluga koje proizlaze iz upotrebe mobilnih maloprodajnih usluga u posjećenoj zemlji Zapadnog Balkana.

(3) Za potrebe utvrđivanja prihoda iz tačke b) stav (1) ovog člana, u slučaju prodaje maloprodajnih mobilnih usluga u paketu s drugim uslugama ili terminalnom opremom, u obzir se uzimaju samo prihodi koji se odnose na prodaju maloprodajnih mobilnih usluga. Ti prihodi se određuju u odnosu na cijenu za odvojenu prodaju svake komponente paketa, ako je dostupna ili za samostalnu prodaju takvih usluga sa istim karakteristikama.

(4) Za određivanje udjela ukupnih prihoda od prodaje maloprodajnih mobilnih usluga povezanih sa pružanjem

regulisanih maloprodajnih usluga roaminga, primjenjuje se metodologija utvrđena u Aneksu II, st. (1) i (5) ovog pravila.

Član 16.

(Ocjena Zahtjeva)

(1) Prilikom ocjene Zahtjeva, Agencija može utvrditi da podnosilac Zahtjeva ne može nadoknaditi troškove pružanja regulisanih maloprodajnih usluga roaminga, što bi ugrozilo održivost njegovog domaćeg modela naplate, samo kada negativna neto maloprodajna marža za roaming podnosioca Zahtjeva iznosi najmanje 3% ili više njegove marže mobilnih usluga.

(2) Maloprodajna neto marža za roaming predstavlja iznos koji preostane nakon što se troškovi pružanja regulisanih maloprodajnih usluga roaminga oduzmu od prihoda od pružanja takvih usluga, utvrđenih u skladu sa ovim pravilom. Agencija pri određivanju iznosa neto marže, pregleda podatke dostavljene u Zahtjevu i utvrđuje njihovu usklađenost s metodologijom utvrđivanja troškova i prihoda, u skladu sa čl. 11-15. ovog pravila.

(3) U slučaju kada apsolutna vrijednost maloprodajne neto marže za usluge roaminga iznosi najmanje 3% ili više od marže za usluge u mobilnoj mreži, Agencija odbija zahtjev, ukoliko utvrdi da zbog posebnih okolnosti neće biti ugrožena održivost domaćeg modela naplate. Posebne okolnosti uključuju sljedeće situacije:
   a) podnosilac zahtjeva je dio grupacije i postoje dokazi o internim transferima cijena u korist drugih povezanih preduzeća grupacije unutar regiona Zapadnog Balkana, posebno u pogledu znatne neravnoteže veleprodajnih naknada za roaming koje se primjenjuju unutar grupacija;
   b) stepen konkurencije na domaćem tržištu pokazuje da postoji kapacitet da se apsorbuje smanjena marža;
   c) primjena strože politike primjerenog korištenja, koja je i dalje u skladu sa čl. 4-7. ovog pravila, koja može smanjiti maloprodajnu neto maržu za roaming na manje od 3%.

(4) U izuzetnim okolnostima, kada podnosilac Zahtjeva ima negativnu maržu za mobilne usluge i negativnu maloprodajnu neto maržu za roaming, Agencija odobrava naplatu dodatne naknade za regulisane usluge roaminga.

(5) Prilikom davanja saglasnosti na primjenu dodatne naknade za regulisane usluge roaminga, Agencija u konačnoj odluci utvrđuje iznos provjerene negativne maloprodajne marže za roaming za koju se može osigurati povrat naplatom dodatne naknade za maloprodajne usluge roaminga koje se pružaju unutar regiona Zapadnog Balkana. Dodatna naknada je u skladu sa pretpostavkama o roaming saobraćaju na kojima se zasniva procjena Zahtjeva i određuje se u skladu sa načelima utvrđenim u članu 37. Zakona o komunikacijama.

DIO IV – PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 17.

(Praćenje politike primjerenog korištenja)

(1) Agencija nadzire primjenu politike primjerenog korištenja i mjera za održivost ukidanja maloprodajnih dodatnih naknada za roaming usluge.

(2) Operatori koji pružaju roaming usluge su obavezni, na zahtjev Agencije, dostaviti informacije o primjeni politike primjerenog korištenja i mjera za održivost ukidanja maloprodajnih dodatnih naknada za roaming usluge.

Član 18.

(Usklađivanje sa pravnom stečevinom Evropske unije)

(1) Ovim pravilom vrši se usklađivanje sa sljedećim pravnim aktima Evropske unije (u daljnjem tekstu: EU):
   a) Uredbom (EU) 531/2012 Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. juna 2012. o roamingu u javnim pokretnim komunikacijskim mrežama u Uniji,
   b) Uredbom (EU) 2015/2120 Evropskog parlamenta i Vijeća od 25. novembra 2015. o utvrđivanju mjera u vezi s pristupom otvorenom internetu te o izmjeni Direktive 2002/22/EZ o univerzalnoj usluzi i pravima korisnika u vezi s elektronskim komunikacijskim mrežama i uslugama i Uredbe (EU) br. 531/2012 o roamingu u javnim pokretnim komunikacijskim mrežama u Uniji i
   c) Provedbenom uredbom Komisije (EU) 2016/2286 od 15. decembra 2016. o utvrđivanju detaljnih pravila o primjeni politike pravedne upotrebe, o metodologiji procjene održivosti ukidanja maloprodajnih dodatnih naknada za roaming te o zahtjevu koji podnosi pružalac usluga roaminga za potrebe te procjene.

(2) Navođenje pravnih akata EU iz stava (1) ovog člana vrši se isključivo u svrhu praćenja i informisanja o preuzimanju pravne stečevine EU u zakonodavstvo Bosne i Hercegovine.

Član 19.

(Stupanje na snagu)

Ova pravilo stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Broj 03-02-2-1012-1/21
12. maja 2021. godine
Sarajevo

Predsjedavajući
Vijeća Agencije
Nino Ćorić, s. r.

Aneks I

Proporcionalna promjena stvarnih količina regulisanih usluga roaminga u regionu Zapadnog Balkana u odnosu na isti period prethodne godine:

$$\left(\frac{\sum_1^n količina(t)}{\sum_1^n količina\ (t-1)} - 1\right) \times 100$$

gdje je:

a) *k*= usluga (1= govorna, 2= SMS, 3= podatkovna);
b) *n* je broj dana od uvođenja regulisanih maloprodajnih usluga roaminga po domaćim maloprodajnim cijenama (n≥30);
c) *t* je godina prve primjene regulisanih maloprodajnih roaming usluga koje se pružaju po domaćim maloprodajnim cijenama.

Ovaj procenat se koristi za izračun promjene količine saobraćaja tokom predviđenog 12-mjesečnog perioda množenjem sa količinom saobraćaja iz prethodne godine.

Aneks II

(1) Ponderisana vrijednost w_k za maloprodajne mobilne usluge:

$$w_{k=}\frac{prosječna\ veleprodajna\ cijena\ za\ roaming\ koju\ plaća\ operator\ k_i}{\sum_{k=1}^{3} prosječna\ veleprodajna\ cijena\ za\ roaming\ koju\ plaća\ operator\ _k}$$

gdje je:
k= usluga (1= govorna, 2= SMS, 3= podatkovna); prosječna veleprodajna cijena roaminga koju plaća operator odnosi se na prosječnu jediničnu cijenu za neuravnoteženi saobraćaj koju plaća operator za svaku uslugu, pri čemu je jedinica za svaku uslugu eurocenta po (i) minuti govornu uslugu; (ii) SMS za SMS uslugu; i (iii) MB za podatkovnu uslugu.

(2) Odnosu ukupne količine saobraćaja maloprodajnih odlaznih usluga roaminga podnosioca zahtjeva i ukupnog saobraćaja maloprodajnih odlaznih i veleprodajnih dolaznih usluga roaminga podnosioca zahtjeva:

$$\frac{maloprodajni\ odlazni\ roaming\ saobraćaj}{(maloprodajni\ odlazni + veleprodajni\ dolazni)\ roaming\ saobraćaj} = \sum_{k=1}^{3} w_k \times \frac{maloprodajni\ odlazni\ roaming\ saobraćaj}{(maloprodajni\ odlazni + veleprodajni\ dolazni)\ romaing\ saobraćaj}$$

gdje je:
k= usluga (1= govorna, 2= SMS, 3= podatkovna);

(3) Odnos ukupne količine saobraćaja maloprodajnih roaming usluga podnosioca zahtjeva u regionu Zapadnog Balkana i ukupnog saobraćaja njegovih maloprodajnih roaming usluga unutar regiona Zapadnog Balkana (WB) i izvan regiona Zapadnog Balkana (WB):

$$\frac{maloprodajni\ odlazni\ roaming\ saobraćaj\ u\ regionu\ WB}{maloprodajni\ odlazni\ roaming\ saobraćaj\ (u\ regionu\ WB + izvan\ regiona\ WB)}$$

$$=\sum_{k=1}^{3} w_k \times \frac{maloprodajni\ odlazni\ roaming\ saobraćaj\ u\ regionu\ \ WB_k}{maloprodajni\ odlazni\ roaming\ saobraćaj\ (region\ WB+izvan\ regiona\ WB)_k}$$

gdje je:
k= usluga (1= govorna, 2= SMS, 3= podatkovna).

(4) Odnos ukupnog saobraćaja maloprodajnih roaming usluga podnosioca zahtjeva u regionu Zapadnog Balkana i ukupnog maloprodajnog saobraćaja svih mobilnih maloprodajnih usluga:

$$\frac{maloprodajni\ odlazni\ roaming\ saobraćaj\ u\ regionu\ WB}{maloprodajni\ odlazni\ roaming\ saobraćaj\ (u\ regionu\ WB + izvan\ regiona\ WB) + maloprodajni\ domaći\ saobraćaj}$$

$$=\sum_{k=1}^{3} w_k \times \frac{maloprodajni\ odlazni\ roaming\ saobraćaj\ u\ zemljama\ WB_k}{malopr.odlazni\ roaming\ saob.(u\ regionu\ WB+izvan\ regiona\ WB)_k+malopr.domaći\ saob._k}$$

gdje je:
k= usluga (1= govorna, 2= SMS, 3= podatkovna).

(5) Maloprodajni prihodi od roaming usluga u regionu Zapadnog Balkana:

maloprodajni prihod od roaming usluga u regionu WB=prihod od maloprodajnih usluga u maloprodaji

$$x\left(\sum_{k=1}^{3} w_k \times \frac{maloprodajni\ odlazni\ roaming\ saobraćaj\ u\ regionu\ WB}{malopr.odlazni\ roaming\ saobr.(u\ regi.WB+izvan\ regi.WB)_k+malopr.domaći\ saobr._k}\right)$$

gdje je:
k= usluga (1= govorna, 2= SMS, 3= podatkovna).

Na temelju članka 37. stav 1. točka a) i članka 39. stavak 1. Zakona o komunikacijama ("Službeni glasnik BiH", br. 31/03, 75/06, 32/10 i 98/12), a u vezi s člankom 6. Sporazuma o smanjenju cijena usluga roaminga u javnim mobilnim komunikacijskim mrežama u regiji Zapadnog Balkana ("Službeni glasnik BiH – Međunarodni ugovori", broj 1/19), Vijeće Regulatorne agencije za komunikacije, na 61. sjednici održanoj dana 11.5.2021. godine, donijelo je

PRAVILO 93/21
O PRIMJENI POLITIKE PRIMJERENOG KORIŠTENJA I PROCJENI ODRŽIVOSTI UKIDANJA DODATNIH NAKNADA ZA REGULIRANE MALOPRODAJNE USLUGE ROAMINGA

DIO I. OPĆE ODREDBE

Članak 1.
(Predmet Pravila)

(1) Pravilom o primjeni politike primjerenog korištenja i procjeni održivosti ukidanja dodatnih naknada za regulirane maloprodajne usluge roaminga (u daljnjem tekstu: Pravilo), propisuju se detaljna pravila s ciljem osiguranja dosljedne primjene politike primjerenog korištenja koju operatori mogu primijeniti na potrošnju reguliranih maloprodajnih usluga roaminga.

(2) Pravilom se utvrđuju i detaljna pravila u pogledu:
   a) zahtjeva operatora koji pružaju usluge roaminga za dobivanje suglasnosti za primjenu dodatne naknade za roaming usluge kako bi se osigurala održivost njihovog domaćeg modela naplate,
   b) metodologije koju primjenjuje Regulatorna agencija za komunikacije (u daljnjem tekstu: Agencija) pri procjeni je li operator, koji pruža usluge roaminga, u mogućnosti nadoknaditi troškove pružanja reguliranih usluga roaminga ili nije u takvoj mogućnosti, što bi moglo narušiti održivost njegovog domaćeg modela naplate.

Članak 2.
(Definicije)

Izrazi korišteni u ovom pravilu, imaju sljedeća značenja:

a) Domaća maloprodajna cijena je maloprodajna jedinična naknada operatora koji pruža usluge roaminga koja se primjenjuje na odlazne pozive i poslane SMS poruke (eng. Short Message Service) - (u daljnjem tekstu: SMS poruke), započete i završene na različitim javnim komunikacijskim mrežama unutar Bosne i Hercegovine, odnosno na podatke koje je korisnik potrošio u Bosni i Hercegovini. U slučaju da ne postoji točno određena domaća maloprodajna jedinična naknada, domaća maloprodajna cijena će se izračunati na temelju istog mehanizma naplate koji se primjenjuje na korisnika za odlazne pozive i poslane SMS poruke (započete i završene na različitim javnim komunikacijskim mrežama unutar Bosne i Hercegovine), odnosno za prijenos podataka koje je korisnik potrošio u Bosni i Hercegovini;
b) Gostujuća mreža je zemaljska javna mobilna komunikacijska mreža koja se nalazi na teritoriju Zapadnog Balkana, a nije domaća mreža pružatelja usluga roaminga i koja korisniku roaminga dozvoljava odlazne i dolazne pozive, slanje i primanje SMS poruka ili da koristi prijenos podataka s komutacijom paketa, sukladno ugovoru s operatorom domaće mreže;
c) Grupacija je matično društvo i sva njegova društva koja se nalaze pod njegovom kontrolom u smislu Zakona o konkurenciji;
d) Marža mobilnih usluga je dobit prije oporezivanja (prije odbitka kamata, poreza i amortizacije) od prodaje mobilnih usluga koje nisu maloprodajne usluge roaminga koje se pružaju u regiji Zapadnog Balkana, čime se isključuju troškovi i prihodi nastali od maloprodajnih usluga roaminga;
e) Maloprodajne mobilne usluge su javne mobilne komunikacijske usluge koje se pružaju krajnjim korisnicima, uključujući govorne, SMS i podatkovne usluge;
f) Međunarodni roaming je usluga koja omogućuje mobilnim korisnicima da nastave koristiti svoj mobilni telefon ili drugi mobilni uređaj za upućivanje i primanje govornih poziva i SMS poruka, pretraživanje interneta i slanje i primanje elektroničke pošte, te pristup drugim mobilnim uslugama kada se nalaze izvan Bosne i Hercegovine;
g) Otvoreni paket podataka je tarifni model za pružanje jedne ili više mobilnih maloprodajnih usluga kojim se ne ograničava količina uključenih mobilnih maloprodajnih usluga za prijenos podataka po osnovu plaćanja fiksne periodične naknade ili u okviru kojeg je domaća jedinična cijena za mobilne usluge prijenosa podataka u maloprodaji dobivena kada se ukupna domaća maloprodajna cijena za mobilne usluge, bez PDV-a, za cijelo obračunsko razdoblje podijeli s ukupnom količinom maloprodajnih usluga za prijenos podataka koja je dostupna u domaćoj mreži, manja od maksimalne prosječne veleprodajne cijene definirane Odlukom o cijenama usluga roaminga u javnim mobilnim komunikacijskim mrežama za regulirane usluge prijenosa podataka u roamingu;
h) Prepaid tarifni model je tarifni model u okviru kojeg se maloprodajne mobilne usluge pružaju nakon oduzimanja iznosa koji je korisnik stavio na raspolaganje operatoru na jediničnoj osnovi, a iz kojeg se korisnik može povući bez penala nakon što se iznos potroši ili prestane vrijediti;
i) Regulirani poziv u roamingu je govorni telefonski poziv koji obavlja korisnik roaminga u javnoj mobilnoj mreži, koji započinje u gostujućoj mreži i završava u javnoj komunikacijskoj mreži u regiji Zapadnog Balkana ili koji korisnik roaminga primi i koji započinje u javnoj komunikacijskoj mreži u regiji Zapadnog Balkana i završava u gostujućoj mreži;
j) Regulirana poslana SMS poruka u roamingu je SMS poruka koju je poslao korisnik roaminga i koja započinje u gostujućoj mreži i završava u javnoj komunikacijskoj mreži u regiji Zapadnog Balkana ili SMS poruka koju prima korisnik roaminga i koja započinje u javnoj komunikacijskoj mreži u regiji Zapadnog Balkana i završava u gostujućoj mreži;
k) Regulirana usluga prijenosa podataka u roamingu je usluga roaminga koja omogućuje korištenje prijenosa podataka komutacijom paketa od strane korisnika roaminga putem njegovog mobilnog uređaja dok je povezan na gostujuću mrežu u regiji Zapadnog Balkana. Regulirana usluga prijenosa podataka u roamingu ne uključuje prijenos i primanje reguliranih poziva i reguliranih SMS poruka u roamingu, a uključuje prijenos i prijem MMS poruka (eng. Multimedia Messaging Service) u roamingu;

l) stabilne veze osobe s Bosnom i Hercegovinom označavaju često i dugotrajno boravište osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine koje može biti posljedica:
   1) punog radnog vremena i radnog odnosa na neodređeno vrijeme, uključujući pogranične radnike,
   2) dugoročnog ugovornog odnosa koji podrazumijeva sličan stupanj fizičkog prisustva od samozaposlene osobe,
   3) pohađanja redovitih studijskih programa,
   4) drugih situacija, kao što su radnici koje poslodavac upućuje na obavljanje usluga/rada ili umirovljene osobe kod kojih je potrebna odgovarajuća razina fizičkog prisustva;

m) operator je nosilac Dozvole za korištenje radiofrekvencijskog spektra za pružanje usluga putem mobilnih pristupnih sustava Regulatorne agencije za komunikacije i registrirane pružatelje mobilnih telefonskih usluga;

n) korisnik roaminga je korisnik davatelja reguliranih usluga roaminga, posredstvom zemaljske javne mobilne komunikacijske mreže smještene u regiji Zapadnog Balkana, kojem je na temelju ugovora ili aranžmana s tim davateljem usluga roaminga dopušten roaming na razini regije Zapadnog Balkana.

o) roaming na razini regije Zapadnog Balkana znači da korisnik roaminga koristi mobilni uređaj za odlazne i dolazne pozive unutar regije Zapadnog Balkana, slanje i primanje SMS poruka unutar regije Zapadnog Balkana ili korištenje prijenosa podataka s komutacijom paketa dok se nalazi u zemlji Zapadnog Balkana koja nije zemlja u kojoj je smještena mreža domaćeg pružatelja usluga, sukladno aranžmanu između operatora domaće mreže i operatora gostujuće mreže.

p) domaća mreža je javna komunikacijska mreža koja je smještena u regiji Zapadnog Balkana i koju davatelj usluga roaminga koristi za pružanje reguliranih maloprodajnih usluga roaminga korisniku roaminga.

Članak 3.
(Uporaba roda)

Izrazi koji su radi preglednosti u ovom pravilu dati u jednom gramatičkom rodu bez diskriminacije se odnose i na muškarce i na žene.

DIO II. POLITIKA PRIMJERENOG KORIŠTENJA

Članak 4.
(Temeljno načelo)

(1) Operator pruža regulirane maloprodajne usluge roaminga svojim korisnicima roaminga po domaćoj maloprodajnoj cijeni.

(2) Korisnici iz stavka (1) ovog članka su osobe koje imaju prebivalište u Bosni i Hercegovini ili s njom imaju stabilne veze, što podrazumijeva da često i dulje vrijeme borave u Bosni i Hercegovini.

(3) Operator iz stavka (1) ovog članka, u cilju sprječavanja zlouporabe ili prekomjerne potrošnje reguliranih maloprodajnih usluga roaminga, primjenjuje politiku primjerenog korištenja definiranu sukladno čl. 5. i 6. ovog pravila, koja mora omogućiti svim korisnicima roaminga tijekom povremenih putovanja u regiji Zapadnog Balkana pristup reguliranim maloprodajnim uslugama roaminga po domaćim maloprodajnim cijenama pod istim uvjetima kao da te usluge koriste u domaćoj mreži.

(4) U svrhu primjene politike primjerenog korištenja, operator koji pruža regulirane usluge roaminga može od svojih korisnika roaminga zahtijevati da dostave dokaz o prebivalištu ili drugim stabilnim vezama koje podrazumijevaju čestu i dulju nazočnost u Bosni i Hercegovini.

Članak 5.
(Primjereno korištenje)

(1) U slučaju otvorenog paketa podataka, operator koji pruža usluge roaminga korisniku roaminga tijekom njegovih povremenih putovanja u regiju Zapadnog Balkana mora omogućiti uporabu određene količine maloprodajnih podatkovnih usluga roaminga po domaćim maloprodajnim cijenama, bez obzira na bilo koje ograničenje količine prometa koji se troši na domaćem tržištu.

(2) Količina prometa iz stavka (1) ovog članka mora biti barem dva puta veća od količine dobijene dijeljenjem ukupne domaće maloprodajne cijene tog otvorenog paketa podataka, bez PDV-a, za cijelo obračunsko razdoblje, s maksimalnom reguliranom veleprodajnom naknadom za uslugu prijenosa podataka u roamingu iz članka 5. stavak (1) Odluke o cijenama usluga roaminga u javnim mobilnim komunikacijskim mrežama u regiji Zapadnog Balkana.

(3) U slučaju prodaje mobilnih maloprodajnih usluga u paketu s drugim uslugama ili terminalnom opremom, ukupna domaća maloprodajna cijena paketa podataka se određuje na način da se uzme u obzir cijena, bez PDV-a, koja se primjenjuje pri odvojenoj prodaji komponente maloprodajnih mobilnih usluga koja je dio tog paketa, ako je dostupna ili cijena za samostalnu prodaju takvih usluga s istim značajkama.

(4) U slučaju prepaid tarifnih modela, operator koji pruža regulirane roaming usluge može, umjesto dokaza iz članka 4. stavak (4) ovog pravila, ograničiti potrošnju regulirane usluge prijenosa podataka u roamingu u regiji Zapadnog Balkana po domaćoj maloprodajnoj cijeni na količinu koja je jednaka barem količini dobivenoj dijeljenjem ukupnog preostalog raspoloživog kredita, bez PDV-a, koji je korisnik već platio operatoru u trenutku početka uporabe usluge roaminga, s reguliranom maksimalnom veleprodajnom naknadom za uslugu prijenosa podataka u roamingu iz članka 5. stavak (1) Odluke o cijenama usluga roaminga u javnim mobilnim komunikacijskim mrežama u regiji Zapadnog Balkana.

Članak 6.
(Mehanizmi kontrole primjerenog korištenja)

(1) U cilju sprječavanja zlouporabe ili prekomjerne potrošnje reguliranih maloprodajnih usluga roaminga po domaćim maloprodajnim cijenama, operator koji pruža regulirane usluge roaminga može primijeniti poštene, razumne i proporcionalne mehanizme kontrole utemeljene na objektivnim pokazateljima rizika zlouporabe ili prekomjerne potrošnje usluga roaminga, koji nisu povezani s uporabom tijekom povremenih putovanja korisnika u regiju Zapadnog Balkana.

(2) Objektivni pokazatelji iz stavka (1) ovog članka mogu uključivati mjere za utvrđivanje ima li korisnik veću potrošnju mobilnih usluga na domaćem tržištu od potrošnje u roamingu te je li korisnik uglavnom boravio u Bosni i Hercegovini ili izvan Bosne i Hercegovine u regiji Zapadnog Balkana.

(3) Operator koji pruža regulirane usluge roaminga i primjenjuje mjere za utvrđivanje rizika od zlouporabe ili prekomjerne potrošnje usluga roaminga sukladno ovom pravilu, kumulativno promatra pokazatelje boravka i potrošnje tijekom razdoblja od najmanje četiri mjeseca, kako bi se

osiguralo da korisnici roaming usluga koji povremeno putuju ne bi primali nepotrebna ili prekomjerna upozorenja.

(4) Operator koji pruža regulirane usluge roaminga, u ugovorima s korisnicima roaminga navodi na koju mobilnu maloprodajnu uslugu ili usluge se odnosi pokazatelj potrošnje i minimalno trajanje razdoblja promatranja.

(5) Veća uporaba mobilnih usluga na domaćem tržištu u odnosu na mobilne usluge u roamingu ili dulji boravak korisnika u Bosni i Hercegovini u odnosu na druge posjećene zemlje u regiji Zapadnog Balkana tijekom utvrđenog razdoblja promatranja, smatra se dokazom da nema zlouporabe ili prekomjerne potrošnje reguliranih maloprodajnih usluga roaminga.

(6) Za utvrđivanje okolnosti iz st. (2), (3) i (5) ovog članka, svaki dan kada se korisnik prijavi na domaću mrežu smatra se danom domaće nazočnosti tog korisnika.

(7) Drugi objektivni pokazatelji rizika od zlouporabe ili prekomjerne potrošnje reguliranih maloprodajnih usluga roaminga koje se pružaju po domaćim maloprodajnim cijenama mogu uključivati samo:

a) dugotrajnu neaktivnost određene SIM kartice (eng: subscriber identification module) povezane uglavnom ili isključivo s uporabom u roamingu;

b) pretplatu i uzastopnu uporabu više SIM kartica od strane istog korisnika u roamingu.

Članak 7.

(Transparentnost i nadzor politike primjerenog korištenja)

(1) Ako operator, koji pruža regulirane usluge roaminga, primjenjuje politiku primjerenog korištenja, on u ugovoru s korisnicima uključuje sve uvjete koji se odnose na takvu politiku, uključujući sve kontrolne mehanizme koji se primjenjuju sukladno članku 6. ovog pravila.

(2) Operator koji pruža regulirane usluge roaminga, dostavlja Agenciji na suglasnost posebne uvjete kojima se definira politika primjerenog korištenja sukladno ovom pravilu.

(3) Ako postoje objektivni i potkrijepljeni dokazi utemeljeni na objektivnim pokazateljima iz članka 6. ovog pravila, koji ukazuju na rizik od zlouporabe ili prekomjerne potrošnje reguliranih maloprodajnih usluga roaminga po domaćim maloprodajnim cijenama u regiji Zapadnog Balkana od strane određenog korisnika, operator šalje korisniku upozorenje o utvrđenom obrascu uporabe prije nego što primijeni dodatne naknade na regulirane maloprodajne usluge roaminga definirane člankom 4. stavak (5) Odluke o cijenama usluga roaminga u javnim mobilnim komunikacijskim mrežama u regiji Zapadnog Balkana, bez obzira na to je li korisnik dostavio dokaze o prebivalištu ili stabilnim vezama koje podrazumijevaju čestu i dulju nazočnost u Bosni i Hercegovini.

(4) Upozorenjem iz stavka (3) ovog članka, operator obavještava korisnika da će se, nakon datuma upozorenja, za svaku daljnju upotrebu reguliranih maloprodajnih roaming usluga s predmetne SIM kartice primijeniti dodatna naknada definirana člankom 4. stavak (5) Odluke o cijenama usluga roaminga u javnim mobilnim komunikacijskim mrežama u regiji Zapadnog Balkana, ako u roku, od najmanje 14 dana, ne promijeni obrazac uporabe, čime se dokazuje stvarna domaća potrošnja ili domaća nazočnost.

(5) Operator koji pruža regulirane usluge roaminga prestaje s primjenom dodatne naknade odmah nakon što potrošnja korisnika više ne upućuje na rizik od zlouporabe ili prekomjerne potrošnje regulirane maloprodajne usluge roaminga na temelju objektivnih pokazatelja utvrđenih u članku 6. ovog pravila.

(6) Ukoliko operator koji pruža regulirane usluge roaminga utvrdi da su SIM kartice bile predmet organizirane preprodaje osobama koje nemaju prebivalište ili stabilne veze u Bosni i Hercegovini kako bi se omogućila potrošnja reguliranih maloprodajnih usluga roaminga, osim za potrebe povremenog putovanja u regiju Zapadnog Balkana, operator će dostaviti Agenciji dokaze o sustavnoj zlouporabi te obavijest o poduzetim mjerama radi poštivanja svih uvjeta iz pretplatničkog ugovora. Obavijest se dostavlja Agenciji najkasnije u trenutku poduzimanja mjera.

DIO III. ZAHTJEV I METODOLOGIJA ZA PROCJENU ODRŽIVOSTI UKIDANJA MALOPRODAJNIH NAKNADA ZA ROAMING

Članak 8.

(Osiguravanje održivosti domaćeg modela naplate)

(1) U posebnim i iznimnim okolnostima, operator koji pruža regulirane maloprodajne usluge roaminga po maloprodajnoj cijeni može zatražiti od Agencije suglasnost na primjenu dodatne naknade na regulirane maloprodajne usluge u roamingu, s ciljem očuvanja održivosti domaćeg maloprodajnog modela naplate sukladno članku 9. ovog pravila.

(2) Dodatnu naknadu iz stavka (1) ovog članka operator može zatražiti samo ukoliko ne može osigurati povrat ukupnih stvarnih i predviđenih troškova pružanja reguliranih maloprodajnih usluga roaminga iz ukupnih stvarnih i predviđenih prihoda od pružanja ovih usluga sukladno Odluci o cijenama usluga roaminga u javnim mobilnim komunikacijskim mrežama u regiji Zapadnog Balkana. Dodatna naknada primjenjuje se samo u mjeri u kojoj je to potrebno za povrat troškova pružanja reguliranih maloprodajnih usluga u roamingu, uzimajući u obzir primjenjive maksimalne veleprodajne naknade.

Članak 9.

(Zahtjev za suglasnost na primjenu dodatne naknade za regulirane roaming usluge s ciljem očuvanja održivosti domaćeg maloprodajnog modela naplate)

(1) U slučaju iz članka 8. stavak (1) ovog pravila, operator je dužan, bez odgađanja, Agenciji podnijeti zahtjev za davanje suglasnosti na primjenu dodatne naknade za regulirane roaming usluge s ciljem održivosti domaćeg modela naplate (u daljnjem tekstu: Zahtjev) te dostaviti sve potrebne podatke sukladno ovom pravilu. U slučaju dobivanja suglasnosti, operator je dužan svakih 12 mjeseci ažurirati podatke i dostavljati ih Agenciji.

(2) Po primjemu Zahtjeva, Agencija vrši procjenu utemeljenosti tvrdnji operatora kako nije u mogućnosti povratiti troškove, čime se dovodi u pitanje održivost njegovog domaćeg maloprodajnog modela naplate.

(3) Procjena održivosti domaćeg maloprodajnog modela naplate temelji se na relevantnim objektivnim čimbenicima koji su specifični za operatora, uključujući objektivne razlike između različitih operatora i razine domaćih cijena i prihoda.

(4) Ukoliko je Zahtjev iz stavka (1) ovog članka kompletan i utemeljen, generalni direktor Agencije u roku od 30 dana od dana prijema Zahtjeva donosi odluku kojom udovoljava Zahtjevu.

(5) Ako Zahtjev iz stavka (1) ovog članka očigledno nije utemeljen ili je nepotpun, odnosno ne sadrži potrebne podatke, Agencija će prije donošenja konačne odluke, od operatora zatražiti da u roku od 15 dana dodatno objasni ili dopuni Zahtjev.

(6) Generalni direktor Agencije donosi konačnu odluku o Zahtjevu u roku od 60 dana od prijema dopune Zahtjeva, kojom se Zahtjev prihvata ili odbija.

Članak 10.

(Podatci koje dostavlja operator uz Zahtjev)

(1) Opravdanost Zahtjeva iz članka 9. ovog pravila procjenjuje se na temelju podataka o ukupnim količinama reguliranih maloprodajnih usluga roaminga koje je dostavio podnositelj zahtjeva, procijenjenih za razdoblje od 12 mjeseci, počevši najranije od 1. 7. 2021. godine.

(2) Procjena količina iz stavka (1) ovog članka prvi se put izračunava pomoću jedne od sljedećih opcija ili njihovom kombinacijom:
   a) stvarne količine reguliranih maloprodajnih usluga roaminga koje je podnositelj Zahtjeva pružao po reguliranim maloprodajnim cijenama za roaming usluge koje su se primjenjivale prije 1. 7. 2021. godine;
   b) procijenjene količine reguliranih maloprodajnih usluga roaminga nakon 1. 7. 2021. godine, gdje se predviđene količine reguliranih maloprodajnih usluga roaminga za promatrano razdoblje procjenjuju na temelju stvarne domaće maloprodajne potrošnje mobilnih usluga i vremena koje korisnici roaming usluga, podnositelja zahtjeva, provedu u regiji Zapadnog Balkana;
   c) procijenjene količine reguliranih maloprodajnih usluga roaminga nakon 1. 7. 2021. godine, pri čemu se količine reguliranih maloprodajnih usluga roaminga procjenjuju na temelju proporcionalne promjene u količinama reguliranih maloprodajnih usluga roaminga u tarifnim planovima podnositelja Zahtjeva, koji predstavljaju značajan dio baze korisnika na temelju kojih je podnositelj Zahtjeva odredio cijene reguliranih maloprodajnih usluga roaminga na razini domaćih maloprodajnih cijena u razdoblju od najmanje 30 dana, sukladno metodologiji utvrđenoj u Aneksu I. koji je sastavni dio ovog pravila.

(3) U slučaju ažuriranja Zahtjeva sukladno članku 9. stavak (1) ovog pravila, predviđene ukupne količine reguliranih usluga roaminga ažuriraju se na temelju stvarnih navika prosječne potrošnje domaćih mobilnih usluga pomnoženih s utvrđenim brojem korisnika roaminga usluga i vremena koje su proveli u regiji Zapadnog Balkana tijekom prethodnih 12 mjeseci.

(4) Svi podatci o troškovima i prihodima podnositelja Zahtjeva temelje se na financijskim izvješćima koja se dostavljaju Agenciji, a mogu se prilagoditi procjenama količina prometa iz stavka (1) ovog članka. Pri procjeni troškova, odstupanja od iznosa dobivenih iz prethodnih financijskih izvješća uzimaju se u obzir samo ako su potkrijepljeni dokazom o preuzetim financijskim obvezama za razdoblje obuhvaćeno procjenom.

(5) Podnositelj Zahtjeva mora dostaviti sve potrebne podatke koji su korišteni za određivanje marže mobilnih usluga te ukupne stvarne i procijenjene troškove i prihode od pružanja reguliranih usluga roaminga tijekom relevantnog razdoblja.

Članak 11.

(Određivanje troškova povezanih isključivo s roamingom za pružanje reguliranih maloprodajnih usluga roaminga)

(1) Kako bi se utvrdilo da podnositelj Zahtjeva ne može nadoknaditi svoje troškove, a što bi ugrozilo održivost njegovog domaćeg modela naplate, uzimaju se u obzir samo troškovi povezani isključivo s roamingom, kako slijedi:
   a) troškovi kupovine veleprodajnog pristupa roaming uslugama;
   b) maloprodajni troškovi povezani isključivo s roaming uslugama.

(2) Podnositelj Zahtjeva uz Zahtjev dostavlja dokaze za troškove iz stavka (1) ovog članka.

Članak 12.

(Određivanje troškova kupovine veleprodajnog pristupa roaming uslugama)

(1) U pogledu troškova nastalih prilikom kupovine reguliranih veleprodajnih usluga roaminga, u obzir se uzima samo iznos za koji ukupna plaćanja podnositelja Zahtjeva partnerima koji pružaju takve usluge u regiji Zapadnog Balkana premašuje ukupne prihode podnositelja Zahtjeva za pružanje ovih usluga drugim operatorima u regiji Zapadnog Balkana.

(2) Iznosi ukupnih plaćanja operatora koji pruža regulirane veleprodajne usluge roaminga, procjenjuju se na temelju predviđene količine veleprodajnih usluga roaminga. Predviđena količina procjenjuje se sukladno članku 10. stavak (2) ovog pravila.

Članak 13.

(Određivanje maloprodajnih troškova povezanih isključivo s roaming uslugama)

(1) U pogledu maloprodajnih troškova specifičnih za roaming, u obzir se uzimaju samo sljedeći troškovi, pod uvjetom da su isti u Zahtjevu potkrijepljeni dokazima:
   a) operativni troškovi i troškovi upravljanja koji se odnose na uslugu roaminga, uključujući sve sustave za poslovno izvješćivanje i softver namijenjen za pružanje i upravljanje uslugama roaminga;
   b) troškovi obračunavanja prijenosa podataka (eng. data-clearing) i plaćanja, uključujući troškove prijenosa podataka i financijskog obračunavanja;
   c) troškovi pregovaranja i sklapanja ugovora, uključujući vanjske naknade i uporabu internih resursa;
   d) troškovi nastali radi usklađivanja sa zahtjevima za pružanje reguliranih maloprodajnih usluga roaminga, uzimajući u obzir politiku primjerenog korištenja koju primjenjuje operator koji pruža usluge roaminga i to:
      1) obavještavanje da je korisnik započeo koristiti roaming usluge kao i cijene tih usluga odmah nakon započinjanja korištenja roaming usluga;
      2) informacije o neželjenom roamingu u pograničnim područjima i
      3) informacije i ograničenja pristupa roaming uslugama kada se dostigne određeni prag potrošnje.

(2) Troškovi navedeni u toč. a), b) i c) stavka (1) ovog članka, uzimaju se u obzir samo proporcionalno odnosu ukupnog prometa reguliranih maloprodajnih usluga roaminga podnositelja Zahtjeva i ukupnog maloprodajnog odlaznog i veleprodajnog dolaznog prometa njegovih usluga roaminga, sukladno metodologiji utvrđenoj u Aneksu II, st. (1) i (2) ovog pravila, te proporcionalno odnosu ukupnog prometa njegovih maloprodajnih usluga roaminga u regiji Zapadnog Balkana i ukupnog prometa njegovih maloprodajnih roaming usluga unutar i izvan regije Zapadnog Balkana, sukladno metodologiji utvrđenoj u Aneksu II, st. (1) i (3) ovog pravila.

(3) Troškovi navedeni u točki d) stavka (1) ovog članka, uzimaju se u obzir samo proporcionalno odnosu ukupnog prometa maloprodajnih usluga roaminga podnositelja Zahtjeva unutar regije Zapadnog Balkana i ukupnog prometa njegovih maloprodajnih usluga roaminga unutar i izvan regije Zapadnog Balkana, sukladno metodologiji utvrđenoj u Aneksu II, st. (1) i (3) ovog pravila.

Članak 14.

(Raspodjela maloprodajnih zajedničkih i općih troškova na pružanje reguliranih maloprodajnih usluga roaminga)

(1) Podnositelj Zahtjeva, pored troškova utvrđenih sukladno čl. 11-13. ovog pravila, u Zahtjev može uključiti i dio

zajedničkih i općih troškova nastalih pružanjem maloprodajnih mobilnih usluga.

(2) Zajednički i opći troškovi iz stavka (1) ovog članka, ako su u Zahtjevu potkrijepljeni dokumentima, mogu biti isključivo sljedeći:
   a) troškovi obračuna i naplate, uključujući sve troškove koji se odnose na obradu, izračun, izradu i isporuku konkretnog računa korisniku;
   b) troškovi prodaje i distribucije, uključujući troškove poslovanja prodajnih mjesta i drugih distributivnih kanala za maloprodaju mobilnih usluga;
   c) troškovi korisničke podrške, uključujući troškove poslovanja svih usluga korisničke podrške dostupne krajnjem korisniku;
   d) troškovi upravljanja spornim potraživanjima, uključujući troškove nastale otpisom nenaplativih potraživanja od korisnika i naplatom spornih potraživanja;
   e) marketinški troškovi, uključujući sve troškove oglašavanja mobilnih usluga.

(3) Troškovi iz st. (1) i (2) ovog članka, uzimaju se u obzir samo proporcionalno odnosu ukupnog prometa maloprodajnih usluga roaminga podnositelja Zahtjeva u regiji Zapadnog Balkana i ukupnog maloprodajnog prometa svih maloprodajnih usluga, izračunat kao ponderirani prosjek tog omjera po mobilnoj usluzi, pri čemu ponderi odražavaju prosječne veleprodajne cijene roaminga koje je podnositelj Zahtjeva platio, sukladno metodologiji utvrđenoj u Aneksu II, st. (1) i (4) ovog pravila.

Članak 15.
(Određivanje prihoda od pružanja reguliranih maloprodajnih usluga roaminga)

(1) Kako bi se utvrdilo da podnositelj Zahtjeva ne može nadoknaditi svoje troškove, što bi ugrozilo održivost njegovog domaćeg modela naplate, uzimaju se u obzir samo sljedeći prihodi i isti se dostavljaju uz Zahtjev:
   a) prihodi koji izravno proizlaze iz prometa maloprodajnih mobilnih usluga koje potječu iz posjećene zemlje Zapadnog Balkana;
   b) udio ukupnih prihoda od prodaje mobilnih maloprodajnih usluga na temelju fiksnih periodičnih naknada.

(2) Prihodi iz točke a) stavka (1) ovog članka uključuju sljedeće:
   a) sve maloprodajne naknade naplaćene sukladno članku 4. stavak (5) Odluke o cijenama usluga roaminga u javnim mobilnim komunikacijskim mrežama u regiji Zapadnog Balkana za promet ostvaren nakon prekoračenja politike primjerenog korištenja koju primjenjuje operator koji pruža usluge roaminga;
   b) sve prihode od alternativnih reguliranih usluga roaminga sukladno članku 7. stavak (2) Odluke o cijenama usluga roaminga u javnim mobilnim komunikacijskim mrežama u regiji Zapadnog Balkana (sve prihode od usluga roaminga na Zapadnom Balkanu koje nudi operator, a koji se razlikuju od prihoda reguliranih maloprodajnih usluga roaminga);
   c) prihode od svih domaćih maloprodajnih usluga obračunatih po jedinici ili doplate koje se odnose na fiksne periodične naknade za pružanje maloprodajnih mobilnih usluga koje proizlaze iz uporabe mobilnih maloprodajnih usluga u posjećenoj zemlji Zapadnog Balkana.

(3) Za potrebe utvrđivanja prihoda iz točke b) stavak (1) ovog članka, u slučaju prodaje maloprodajnih mobilnih usluga u paketu s drugim uslugama ili terminalnom opremom, u obzir se uzimaju samo prihodi koji se odnose na prodaju maloprodajnih mobilnih usluga. Ti prihodi se određuju u odnosu na cijenu za odvojenu prodaju svake komponente paketa, ako je dostupna ili za samostalnu prodaju takvih usluga s istim značajkama.

(4) Za određivanje udjela ukupnih prihoda od prodaje maloprodajnih mobilnih usluga povezanih s pružanjem reguliranih maloprodajnih usluga roaminga, primjenjuje se metodologija utvrđena u Aneksu II, st. (1) i (5) ovog pravila.

Članak 16.
(Ocjena Zahtjeva)

(1) Prilikom ocjene Zahtjeva, Agencija može utvrditi da podnositelj Zahtjeva ne može nadoknaditi troškove pružanja reguliranih maloprodajnih usluga roaminga, što bi ugrozilo održivost njegovog domaćeg modela naplate, samo kada negativna neto maloprodajna marža za roaming podnositelja Zahtjeva iznosi najmanje 3% ili više njegove marže mobilnih usluga.

(2) Maloprodajna neto marža za roaming predstavlja iznos koji preostane nakon što se troškovi pružanja reguliranih maloprodajnih usluga roaminga oduzmu od prihoda od pružanja takvih usluga, utvrđenih sukladno ovom pravilu. Agencija pri određivanju iznosa neto marže, pregleda podatke dostavljene u Zahtjevu i utvrđuje njihovu usklađenost s metodologijom utvrđivanja troškova i prihoda, sukladno čl. 11-15. ovog pravila.

(3) U slučaju kada apsolutna vrijednost maloprodajne neto marže za usluge roaminga iznosi najmanje 3% ili više od marže za usluge u mobilnoj mreži, Agencija odbija zahtjev, ukoliko utvrdi da zbog posebnih okolnosti neće biti ugrožena održivost domaćeg modela naplate. Posebne okolnosti uključuju sljedeće situacije:
   a) podnositelj zahtjeva je dio grupacije i postoje dokazi o internim transferima cijena u korist drugih povezanih poduzeća grupacije unutar regije Zapadnog Balkana, posebice u pogledu znatne neravnoteže veleprodajnih naknada za roaming koje se primjenjuju unutar grupacija;
   b) stupanj konkurencije na domaćem tržištu pokazuje da postoji kapacitet da se apsorbira smanjena marža;
   c) primjena strože politike primjerenog korištenja, koja je i dalje sukladna čl. 4 - 7. ovog pravila, koja može smanjiti maloprodajnu neto maržu za roaming na manje od 3%.

(4) U iznimnim okolnostima, kada podnositelj Zahtjeva ima negativnu maržu za mobilne usluge i negativnu maloprodajnu neto maržu za roaming, Agencija odobrava naplatu dodatne naknade za regulirane usluge roaminga.

(5) Prilikom davanja suglasnosti na primjenu dodatne naknade za regulirane usluge roaminga, Agencija u konačnoj odluci utvrđuje iznos provjerene negativne maloprodajne marže za roaming za koju se može osigurati povrat naplatom dodatne naknade za maloprodajne usluge roaminga koje se pružaju unutar regije Zapadnog Balkana. Dodatna naknada je sukladna pretpostavkama o roaming prometu na kojima se temelji procjena Zahtjeva i određuje se sukladno načelima utvrđenim u članku 37. Zakona o komunikacijama.

DIO IV. PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Članak 17.
(Praćenje politike primjerenog korištenja)

(1) Agencija nadzire primjenu politike primjerenog korištenja i mjera za održivost ukidanja maloprodajnih dodatnih naknada za roaming usluge.

(2) Operatori koji pružaju roaming usluge su obvezni, na zahtjev Agencije, dostaviti informacije o primjeni politike

primjerenog korištenja i mjera za održivost ukidanja maloprodajnih dodatnih naknada za roaming usluge.

Članak 18.

(Usklađivanje s pravnom stečevinom Europske unije)

(1) Ovim pravilom vrši se usklađivanje sa sljedećim pravnim aktima Europske unije (u daljnjem tekstu: EU):

a) Uredbom (EU) 531/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. lipnja 2012. o roamingu u javnim pokretnim komunikacijskim mrežama u Uniji,

b) Uredbom (EU) 2015/2120 Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenog 2015. o utvrđivanju mjera u vezi s pristupom otvorenom internetu te o izmjeni Direktive 2002/22/EZ o univerzalnoj usluzi i pravima korisnika u vezi s elektroničkim komunikacijskim mrežama i uslugama i Uredbe (EU) br. 531/2012 o roamingu u javnim pokretnim komunikacijskim mrežama u Uniji i

c) Provedbenom uredbom Komisije (EU) 2016/2286 od 15. prosinca 2016. o utvrđivanju detaljnih pravila o primjeni politike pravedne uporabe, o metodologiji procjene održivosti ukidanja maloprodajnih dodatnih naknada za roaming te o zahtjevu koji podnosi pružatelj usluga roaminga za potrebe te procjene.

(2) Navođenje pravnih akata EU iz stavka (1) ovog članka vrši se isključivo u svrhu praćenja i informiranja o preuzimanju pravne stečevine EU u zakonodavstvo Bosne i Hercegovine.

Članak 19.

(Stupanje na snagu)

Ova pravilo stupa na snagu osmog dana od dana objave u "Službenom glasniku BiH".

Broj 03-02-2-1012-1/21
12. svibnja 2021. godine
Sarajevo

Predsjedatelj
Vijeća Agencije
Nino Ćorić, v. r.

Aneks I

Proporcionalna promjena stvarnih količina reguliranih usluga roaminga u regiji Zapadnog Balkana u odnosu na isto razdoblje prethodne godine:

$$\left(\frac{\sum_1^n količina(t)}{\sum_1^n količina\ (t-1)} - 1\right) \times 100$$

gdje je:

a) *k*= usluga (1= govorna, 2= SMS, 3= podatkovna);
b) *n* je broj dana od uvođenja reguliranih maloprodajnih usluga roaminga po domaćim maloprodajnim cijenama (n≥30);
c) *t* je godina prve primjene reguliranih maloprodajnih roaming usluga koje se pružaju po domaćim maloprodajnim cijenama.

Ovaj postotak se koristi za izračun promjene količine prometa tijekom predviđenog 12-mjesečnog razdoblja množenjem s količinom prometa iz prethodne godine.

Aneks II

(1) Ponderirana vrijednost w_k za maloprodajne mobilne usluge:

$$w_{k=}\frac{prosječna\ veleprodajna\ cijena\ za\ roaming\ koju\ plaća\ operator\ k_i}{\sum_{k=1}^{3} prosječna\ veleprodajna\ cijena\ za\ roaming\ koju\ plaća\ operator\ _k}$$

gdje je:
k= usluga (1= govorna, 2= SMS, 3= podatkovna); prosječna veleprodajna cijena roaminga koju plaća operator odnosi se na prosječnu jediničnu cijenu za neuravnoteženi promet koju plaća operator za svaku uslugu, pri čemu je jedinica za svaku uslugu eurocenta po (i) minuti govornu uslugu; (ii) SMS za SMS uslugu; i (iii) MB za podatkovnu uslugu.

(2) Odnosu ukupne količine prometa maloprodajnih odlaznih usluga roaminga podnositelja zahtjeva i ukupnog prometa maloprodajnih odlaznih i veleprodajnih dolaznih usluga roaminga podnositelja zahtjeva:

$$\frac{maloprodajni\ odlazni\ roaming\ promet}{(maloprodajni\ odlazni + veleprodajni\ dolazni)\ roaming\ promet} = \sum_{k=1}^{3} w_k \times \frac{maloprodajni\ odlazni\ roaming\ promet}{(maloprodajni\ odlazni + veleprodajni\ dolazni) romaing\ promet}$$

gdje je:
k= usluga (1= govorna, 2= SMS, 3= podatkovna);

(3) Odnos ukupne količine prometa maloprodajnih roaming usluga podnositelja zahtjeva u regiji Zapadnog Balkana i ukupnog prometa njegovih maloprodajnih roaming usluga unutar regije Zapadnog Balkana (WB) i izvan regije Zapadnog Balkana (WB):

$$\frac{maloprodajni\ odlazni\ roaming\ promet\ u\ regiji\ WB}{maloprodajni\ odlazni\ roaming\ promet\ (u\ regiji\ WB + izvan\ regije\ WB)} = \sum_{k=1}^{3} w_k \times \frac{maloprodajni\ odlazni\ roaming\ promet\ u\ regiji\ WB_k}{maloprodajni\ odlazni\ roaming\ promet\ (regija\ WB + izvan\ regije\ WB)_k}$$

gdje je:
k= usluga (1= govorna, 2= SMS, 3= podatkovna).

(4) Odnos ukupnog prometa maloprodajnih roaming usluga podnositelja zahtjeva u regiji Zapadnog Balkana i ukupnog maloprodajnog prometa svih mobilnih maloprodajnih usluga:

$$\frac{maloprodajni\ odlazni\ roaming\ promet\ u\ regiji\ WB}{maloprodajni\ odlazni\ roaming\ promet\ (u\ regiji\ WB + izvan\ regije\ WB) + maloprodajni\ domaći\ promet}$$

$$=\sum_{k=1}^{3} w_k \times \frac{maloprodajni\ odlazni\ roaming\ promet\ u\ zemljama\ WB_k}{malopr.odlazni\ roaming\ prom.\ (u\ regiji\ WB+izvan\ regije\ WB)_k+malopr.\ domaći\ prom._k}$$

gdje je:
k= usluga (1= govorna, 2= SMS, 3= podatkovna).

(5) Maloprodajni prihodi od roaming usluga u regiji Zapadnog Balkana:

maloprodajni prihod od roaming usluga u regiji WB=prihod od maloprodajnih usluga u maloprodaji

$$x\left(\sum_{k=1}^{3} w_k \times \frac{maloprodajni\ odlazni\ roaming\ prometa\ u\ regiji\ WB}{malopr.\ odlazni\ roaming\ prom.\ (u\ regi.\ WB+izvan\ regi.WB)_k+malopr.domaći\ prom._k}\right)$$

gdje je:
k= usluga (1= govorna, 2= SMS, 3= podatkovna).

На основу члана 37. став 1. тачка а) и члана 39. став 1. Закона о комуникацијама ("Службени гласник БиХ", бр. 31/03, 75/06, 32/10 и 98/12), а у вези са чланом 6. Споразума о смањењу цијена услуга роминга у јавним мобилним комуникационим мрежама у региону Западног Балкана ("Службени гласник БиХ - Међународни уговори", број 1/19), Савјет Регулаторне агенције за комуникације, на 61. сједници одржаној дана 11.5.2021. године, донио је

ПРАВИЛО 93/21
О ПРИМЈЕНИ ПОЛИТИКЕ ПРИМЈЕРЕНОГ КОРИШЋЕЊА И ПРОЦЈЕНИ ОДРЖИВОСТИ УКИДАЊА ДОДАТНИХ НАКНАДА ЗА РЕГУЛИСАНЕ МАЛОПРОДАЈНЕ УСЛУГЕ РОМИНГА

ДИО I - ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1.
(Предмет Правила)

(1) Правилом о примјени политике примјереног коришћења и процјени одрживости укидања додатних накнада за регулисане малопродајне услуге роминга (у даљем тексту: Правило), прописују се детаљна правила с циљем обезбјеђења досљедне примјене политике примјереног коришћења коју оператори могу да примијене на потрошњу регулисаних малопродајних услуга роминга.

(2) Правилом се утврђују и детаљна правила у погледу:
   а) захтјева оператора који пружају услуге роминга за добијање сагласности за примјену додатне накнаде за роминг услуге да би се обезбиједила одрживост њиховог домаћег модела наплате,
   б) методологије коју примјењује Регулаторна агенција за комуникације (у даљем тексту: Агенција) при процјени да ли је оператор, који пружа услуге роминга, у могућности да надокнади трошкове пружања регулисаних услуга роминга или није у таквој могућности, што би могло да наруши одрживост његовог домаћег модела наплате.

Члан 2.
(Дефиниције)

Изрази употријебљени у овом Правилу, имају сљедећа значења:

а) Домаћа малопродајна цијена је малопродајна јединична накнада оператора који пружа услуге роминга која се примјењује на одлазне позиве и послане SMS поруке (енг. Short Message Service) - (у даљем тексту: SMS поруке), започете и завршене на различитим јавним комуникационим мрежама унутар Босне и Херцеговине, односно на податке које је корисник потрошио у Босни и Херцеговини. У случају да не постоји тачно одређена домаћа малопродајна јединична накнада, домаћа малопродајна цијена ће се израчунати на основу истог механизма наплате који се примјењује на корисника за одлазне позиве и послане SMS поруке (започете и завршене на различитим јавним комуникационим мрежама унутар Босне и Херцеговине), односно за пренос података које је корисник потрошио у Босни и Херцеговини;

б) Гостујућа мрежа је земаљска јавна мобилна комуникациона мрежа која се налази на територији Западног Балкана, а није домаћа мрежа пружаоца услуга роминга и која кориснику роминга дозвољава одлазне и долазне позиве, слање и примање SMS порука или да користи пренос података са комутацијом пакета, у складу с уговором с оператором домаће мреже;

ц) Групација је матично друштво и сва његова друштва која се налазе под његовом контролом у смислу Закона о конкуренцији;

д) Маржа мобилних услуга је добит прије опорезивања (прије одбитка камата, пореза и амортизације) од продаје мобилних услуга које нису малопродајне услуге роминга које се пружају у региону Западног Балкана, чиме се искључују трошкови и приходи настали од малопродајних услуга роминга;

е) Малопродајне мобилне услуге су јавне мобилне комуникационе услуге које се пружају крајњим корисницима, укључујући говорне, SMS и податковне услуге;

ф) Међународни роминг је услуга која омогућава мобилним корисницима да наставе да користе свој мобилни телефон или други мобилни уређај за упућивање и примање говорних позива и SMS порука, претраживање интернета и слање и примање електронске поште, те приступ другим мобилним услугама када се налазе ван Босне и Херцеговине;

г) Отворени пакет података је тарифни модел за пружање једне или више мобилних малопродајних услуга којим се не ограничава количина укључених мобилних малопродајних услуга за пренос података по основу плаћања фиксне периодичне накнаде или у оквиру којег је домаћа јединична цијена за мобилне услуге преноса података у малопродаји добијена када се укупна домаћа малопродајна цијена за мобилне услуге, без ПДВ-а, за цијели обрачунски период подијели с укупном количином малопродајних услуга за пренос података која је доступна у домаћој мрежи, мања од максималне просјечне велепродајне цијене дефинисане Одлуком о цијенама услуга роминга у јавним мобилним комуникационим мрежама за регулисане услуге преноса података у ромингу;

х) Припејд тарифни модел је тарифни модел у оквиру којег се малопродајне мобилне услуге пружају након одузимања износа који је корисник ставио на располагање оператору на јединичној основи, а из којег се корисник може повући без пенала након што се износ потроши или престане да вриједи;

и) Регулисани позив у ромингу је говорни телефонски позив који обавља корисник роминга у јавној мобилној мрежи, који започиње у гостујућој мрежи и завршава у јавној комуникационој мрежи у региону Западног Балкана или који корисник роминга прими и који започиње у јавној комуникационој мрежи у региону Западног Балкана и завршава у гостујућој мрежи;

ј) Регулисана послата SMS порука у ромингу је SMS порука коју је послао корисник роминга и која започиње у гостујућој мрежи и завршава у јавној комуникационој мрежи у региону Западног Балкана или SMS порука коју прима корисник роминга и која започиње у јавној комуникационој мрежи у региону Западног Балкана и завршава у гостујућој мрежи;

к) Регулисана услуга преноса података у ромингу је услуга роминга која омогућава коришћење преноса података комутацијом пакета од стране корисника роминга путем његовог мобилног уређаја док је повезан на гостујућу мрежу у региону Западног Балкана. Регулисана услуга преноса података у ромингу не укључује пренос и примање регулисаних позива и регулисаних SMS порука у ромингу, а укључује пренос и пријем MMS порука (енг. Multimedia Messaging Service) у ромингу;

л) Стабилне везе лица са Босном и Херцеговином означавају често и дуготрајно боравиште лица на територији Босне и Херцеговине које може бити посљедица:
   1) пуног радног времена и радног односа на неодређено вријеме, укључујући пограничне раднике,
   2) дугорочног уговорног односа који подразумијева сличан степен физичког присуства од самозапосленог лица,
   3) похађања редовних студијских програма,
   4) других ситуација, као што су радници које послодавац упућује на обављање услуга/рада или пензионисана лица код којих је потребан одговарајући ниво физичког присуства;

м) Оператор је носилац Дозволе за коришћење радиофреквенцијског спектра за пружање услуга путем мобилних приступних система Регулаторне агенције за комуникације и регистроване пружаоце мобилних телефонских услуга;

н) Корисник роминга је корисник даваоца регулисаних услуга роминга, посредством земаљске јавне мобилне комуникационе мреже смјештене у региону Западног Балкана, којем је на основу уговора или аранжмана с тим даваоцем услуга роминга допуштен роминг на нивоу региона Западног Балкана.

о) Роминг на нивоу региона Западног Балкана значи да корисник роминга употребљава мобилни уређај за одлазне и долазне позиве унутар региона Западног Балкана, слање и примање SMS порука унутар региона Западног Балкана или коришћење преноса података са комутацијом пакета док се налази у земљи Западног Балкана која није земља у којој је смјештена мрежа домаћег пружаоца услуга, у складу с аранжманом између оператора домаће мреже и оператора гостујуће мреже.

п) Домаћа мрежа је јавна комуникациона мрежа која је смјештена у региону Западног Балкана и коју давалац услуга роминга употребљава за пружање регулисаних малопродајних услуга роминга кориснику роминга.

Члан 3.

(Употреба рода)

Изрази који су ради прегледности у овом правилу дати у једном граматичком роду без дискриминације се односе и на мушкарце и на жене.

ДИО II - ПОЛИТИКА ПРИМЈЕРЕНОГ КОРИШЋЕЊА

Члан 4.

(Основни принцип)

(1) Оператор пружа регулисане малопродајне услуге роминга својим корисницима роминга по домаћој малопродајној цијени.

(2) Корисници из става (1) овог члана су лица која имају пребивалиште у Босни и Херцеговини или са њом имају стабилне везе, што подразумијева да често и дуже вријеме бораве у Босни и Херцеговини.

(3) Оператор из става (1) овог члана, у циљу спречавања злоупотребе или прекомјерне потрошње регулисаних малопродајних услуга роминга, примјењује политику примјереног коришћења дефинисану у складу са чл. 5. и 6. овог правила, која мора омогућити свим корисницима роминга током повремених путовања у региону Западног Балкана приступ регулисаним малопродајним услугама роминга по домаћим малопродајним цијенама под истим условима као да те услуге користе у домаћој мрежи.

(4) У сврху примјене политике примјереног коришћења, оператор који пружа регулисане услуге роминга може од својих корисника роминга да захтијева да доставе доказ о пребивалишту или другим стабилним везама које подразумијевају често и дуже присуство у Босни и Херцеговини.

Члан 5.

(Примјерено коришћење)

(1) У случају отвореног пакета података, оператор који пружа услуге роминга кориснику роминга током његових повремених путовања у регион Западног Балкана мора да омогући употребу одређене количине малопродајних података услуга роминга по домаћим малопродајним цијенама, без обзира на било које ограничење количине саобраћаја који се троши на домаћем тржишту.

(2) Количина саобраћаја из става (1) овог члана мора бити барем два пута већа од количине добијене дијељењем укупне домаће малопродајне цијене тог отвореног пакета података, без ПДВ-а, за цијели обрачунски период, с максималном регулисаном велепродајном накнадом за услугу преноса података у ромингу из члана 5. став (1) Одлуке о цијенама услуга роминга у јавним мобилним комуникационим мрежама у региону Западног Балкана.

(3) У случају продаје мобилних малопродајних услуга у пакету са другим услугама или терминалном опремом, укупна домаћа малопродајна цијена пакета података се одређује на начин да се узме у обзир цијена, без ПДВ-а, која се примјењује при одвојеној продаји компоненте малопродајних мобилних услуга која је дио тог пакета, ако је доступна или цијена за самосталну продају таквих услуга с истим карактеристикама.

(4) У случају припејд тарифних модела, оператор који пружа регулисане роминг услуге може, умјесто доказа из члана 4. став (4) овог правила, да ограничи потрошњу регулисане услуге преноса података у ромингу у региону Западног Балкана по домаћој малопродајној цијени на количину која је једнака барем количини добијеној дијељењем укупног преосталог расположивог кредита, без ПДВ-а, који је корисник већ платио оператору у тренутку почетка употребе услуге роминга, са регулисаном максималном велепродајном накнадом за услугу преноса података у ромингу из члана 5. став (1) Одлуке о цијенама услуга роминга у јавним мобилним комуникационим мрежама у региону Западног Балкана.

Члан 6.

(Механизми контроле примјереног коришћења)

(1) У циљу спречавања злоупотребе или прекомјерне потрошње регулисаних малопродајних услуга роминга по домаћим малопродајним цијенама, оператор који пружа регулисане услуге роминга може да примијени

поштене, разумне и пропорционалне механизме контроле засноване на објективним показатељима ризика злоупотребе или прекомјерне потрошње услуга роминга, који нису повезани са употребом током повремених путовања корисника у регион Западног Балкана.

(2) Објективни показатељи из става (1) овог члана могу укључивати мјере за утврђивање има ли корисник већу потрошњу мобилних услуга на домаћем тржишту од потрошње у ромингу те да ли је корисник углавном боравио у Босни и Херцеговини или ван Босне и Херцеговине у региону Западног Балкана.

(3) Оператор који пружа регулисане услуге роминга и примјењује мјере за утврђивање ризика од злоупотребе или прекомјерне потрошње услуга роминга у складу са овим правилом, кумулативно посматра показатеље боравка и потрошње током периода од најмање четири мјесеца, да би се обезбиједило да корисници роминг услуга који повремено путују не би примали непотребна или прекомјерна упозорења.

(4) Оператор који пружа регулисане услуге роминга, у уговорима са корисницима роминга наводи на коју мобилну малопродајну услугу или услуге се односи показатељ потрошње и минимално трајање периода посматрања.

(5) Већа употреба мобилних услуга на домаћем тржишту у односу на мобилне услуге у ромингу или дужи боравак корисника у Босни и Херцеговини у односу на друге посјећене земље у региону Западног Балкана током утврђеног периода посматрања, сматра се доказом да нема злоупотребе или прекомјерне потрошње регулисаних малопродајних услуга роминга.

(6) За утврђивање околности из ст. (2), (3) и (5) овог члана, сваки дан када се корисник пријави на домаћу мрежу сматра се даном домаћег присуства тог корисника.

(7) Други објективни показатељи ризика од злоупотребе или прекомјерне потрошње регулисаних малопродајних услуга роминга које се пружају по домаћим малопродајним цијенама могу укључивати само:

а) дуготрајну неактивност одређене SIM картице (eng: subscriber identification module) повезане углавном или искључиво са употребом у ромингу;

б) претплату и узастопну употребу више SIM картица од стране истог корисника у ромингу.

Члан 7.

(Транспарентност и надзор политике примјереног коришћења)

(1) Ако оператор, који пружа регулисане услуге роминга, примјењује политику примјереног коришћења, он у уговору са корисницима укључује све услове који се односе на такву политику, укључујући све контролне механизме који се примјењују у складу са чланом 6. овог правила.

(2) Оператор који пружа регулисане услуге роминга, доставља Агенцији на сагласност посебне услове којима се дефинише политика примјереног коришћења у складу са овим правилом.

(3) Ако постоје објективни и поткријепљени докази засновани на објективним показатељима из члана 6. овог правила, који указују на ризик од злоупотребе или прекомјерне потрошње регулисаних малопродајних услуга роминга по домаћим малопродајним цијенама у региону Западног Балкана од стране одређеног корисника, оператор шаље кориснику упозорење о утврђеном обрасцу употребе прије него што примијени додатне накнаде на регулисане малопродајне услуге роминга дефинисане чланом 4. став (5) Одлуке о цијенама услуга роминга у јавним мобилним комуникационим мрежама у региону Западног Балкана, без обзира на то да ли је корисник доставио доказе о пребивалишту или стабилним везама које подразумијевају често и дуже присуство у Босни и Херцеговини.

(4) Упозорењем из става (3) овог члана, оператор обавјештава корисника да ће се, након датума упозорења, за сваку даљњу употребу регулисаних малопродајних роминг услуга са предметне SIM картице примијенити додатна накнада дефинисана чланом 4. став (5) Одлуке о цијенама услуга роминга у јавним мобилним комуникационим мрежама у региону Западног Балкана, ако у року, од најмање 14 дана, не промијени образац употребе, чиме се доказује стварна домаћа потрошња или домаће присуство.

(5) Оператор који пружа регулисане услуге роминга престаје са примјеном додатне накнаде одмах након што потрошња корисника више не упућује на ризик од злоупотребе или прекомјерне потрошње регулисане малопродајне услуге роминга на основу објективних показатеља утврђених у члану 6. овог правила.

(6) Уколико оператор који пружа регулисане услуге роминга утврди да су SIM картице биле предмет организоване препродаје лицима која немају пребивалиште или стабилне везе у Босни и Херцеговини да би се омогућила потрошња регулисаних малопродајних услуга роминга, осим за потребе повременог путовања у регион Западног Балкана, оператор ће доставити Агенцији доказе о системској злоупотреби те обавјештење о предузетим мјерама ради поштовања свих услова из претплатничког уговора. Обавјештење се доставља Агенцији најкасније у тренутку предузимања мјера.

ДИО III - ЗАХТЈЕВ И МЕТОДОЛОГИЈА ЗА ПРОЦЈЕНУ ОДРЖИВОСТИ УКИДАЊА МАЛОПРОДАЈНИХ НАКНАДА ЗА РОМИНГ

Члан 8.

(Обезбјеђивање одрживости домаћег модела наплате)

(1) У посебним и изузетним околностима, оператор који пружа регулисане малопродајне услуге роминга по малопродајној цијени може да затражи од Агенције сагласност на примјену додатне накнаде на регулисане малопродајне услуге у ромингу, са циљем очувања одрживости домаћег малопродајног модела наплате у складу са чланом 9. овог правила.

(2) Додатну накнаду из става (1) овог члана оператор може да затражи само уколико не може да обезбиједи поврат укупних стварних и предвиђених трошкова пружања регулисаних малопродајних услуга роминга из укупних стварних и предвиђених прихода од пружања ових услуга у складу са Одлуком о цијенама услуга роминга у јавним мобилним комуникационим мрежама у региону Западног Балкана. Додатна накнада се примјењује само у мјери у којој је то потребно за поврат трошкова пружања регулисаних малопродајних услуга у ромингу, узимајући у обзир примјењиве максималне велепродајне накнаде.

Члан 9.

(Захтјев за сагласност на примјену додатне накнаде за регулисане роминг услуге са циљем очувања одрживости домаћег малопродајног модела наплате)

(1) У случају из члана 8. став (1) овог правила, оператор је дужан, без одгађања, Агенцији поднијети захтјев за

давање сагласности на примјену додатне накнаде за регулисане роминг услуге са циљем одрживости домаћег модела наплате (у даљем тексту: Захтјев) те доставити све потребне податке у складу са овим правилом. У случају добијања сагласности, оператор је дужан да сваких 12 мјесеци ажурира податке и доставља их Агенцији.

(2) По пријему Захтјева, Агенција врши процјену основаности тврдњи оператора да није у могућности да поврати трошкове, чиме се доводи у питање одрживост његовог домаћег малопродајног модела наплате.

(3) Процјена одрживости домаћег малопродајног модела наплате заснива се на релевантним објективним факторима који су специфични за оператора, укључујући објективне разлике између различитих оператора и нивое домаћих цијена и прихода.

(4) Уколико је Захтјев из става (1) овог члана комплетан и основан, генерални директор Агенције у року од 30 дана од дана пријема Захтјева доноси одлуку којом удовољава Захтјеву.

(5) Ако Захтјев из става (1) овог члана очигледно није основан или је непотпун, односно не садржи потребне податке, Агенција ће прије доношења коначне одлуке, од оператора затражити да у року од 15 дана додатно објасни или допуни Захтјев.

(6) Генерални директор Агенције доноси коначну одлуку о Захтјеву у року од 60 дана од пријема допуне Захтјева, којом се Захтјев прихвата или одбија.

Члан 10.

(Подаци које доставља оператор уз Захтјев)

(1) Оправданост Захтјева из члана 9. овог правила процјењује се на основу података о укупним количинама регулисаних малопродајних услуга роминга које је доставио подносилац захтјева, процијењених за период од 12 мјесеци, почевши најраније од 1. 7. 2021. године.

(2) Процјена количина из става (1) овог члана се први пут израчунава помоћу једне од сљедећих опција или њиховом комбинацијом:

а) стварне количине регулисаних малопродајних услуга роминга које је подносилац Захтјева пружао по регулисаним малопродајним цијенама за роминг услуге које су се примјењивале прије 1. 7. 2021. године;

б) процијењене количине регулисаних малопродајних услуга роминга након 1. 7. 2021. године, гдје се предвиђене количине регулисаних малопродајних услуга роминга за посматрани период процјењују на основу стварне домаће малопродајне потрошње мобилних услуга и времена које корисници роминг услуга, подносиоца захтјева, проведу у региону Западног Балкана;

ц) процијењене количине регулисаних малопродајних услуга роминга након 1. 7. 2021. године, при чему се количине регулисаних малопродајних услуга роминга процјењују на основу пропорционалне промјене у количинама регулисаних малопродајних услуга роминга у тарифним плановима подносиоца Захтјева, који представљају значајан дио базе корисника на основу којих је подносилац Захтјева одредио цијене регулисаних малопродајних услуга роминга на нивоу домаћих малопродајних цијена у периоду од најмање 30 дана, у складу с методологијом утврђеном у Анексу I који је саставни дио овог правила.

(3) У случају ажурирања Захтјева у складу са чланом 9. став (1) овог правила, предвиђене укупне количине регулисаних услуга роминга ажурирају се на основу стварних навика просјечне потрошње домаћих мобилних услуга помножених са утврђеним бројем корисника роминга услуга и времена које су провели у региону Западног Балкана током претходних 12 мјесеци.

(4) Сви подаци о трошковима и приходима подносиоца Захтјева заснивају се на финансијским извјештајима који се достављају Агенцији, а могу се прилагодити процјенама количина саобраћаја из става (1) овог члана. При процјени трошкова, одступања од износа добијених из претходних финансијских извјештаја узимају се у обзир само ако су поткријепљени доказом о преузетим финансијским обавезама за период обухваћен процјеном.

(5) Подносилац Захтјева мора да достави све потребне податке који су коришћени за одређивање марже мобилних услуга те укупне стварне и процијењене трошкове и приходе од пружања регулисаних услуга роминга током релевантног периода.

Члан 11.

(Одређивање трошкова повезаних искључиво са ромингом за пружање регулисаних малопродајних услуга роминга)

(1) Да би се утврдило да подносилац Захтјева не може надокнадити своје трошкове, а што би угрозило одрживост његовог домаћег модела наплате, узимају се у обзир само трошкови повезани искључиво са ромингом, како слиједи:

а) трошкови куповине велепродајног приступа роминг услугама;

б) малопродајни трошкови повезани искључиво са роминг услугама.

(2) Подносилац Захтјева уз Захтјев доставља доказе за трошкове из става (1) овог члана.

Члан 12.

(Одређивање трошкова куповине велепродајног приступа роминг услугама)

(1) У погледу трошкова насталих приликом куповине регулисаних велепродајних услуга роминга, у обзир се узима само износ за који укупна плаћања подносиоца Захтјева партнерима који пружају такве услуге у региону Западног Балкана премашује укупне приходе подносиоца Захтјева за пружање ових услуга другим операторима у региону Западног Балкана.

(2) Износи укупних плаћања оператора који пружа регулисане велепродајне услуге роминга, процјењују се на основу предвиђене количине велепродајних услуга роминга. Предвиђена количина процјењује се у складу са чланом 10. став (2) овог правила.

Члан 13.

(Одређивање малопродајних трошкова повезаних искључиво са роминг услугама)

(1) У погледу малопродајних трошкова специфичних за роминг, у обзир се узимају само сљедећи трошкови, под условом да су исти у Захтјеву поткријепљени доказима:

а) оперативни трошкови и трошкови управљања који се односе на услугу роминга, укључујући све системе за пословно извјештавање и софтвер намијењен за пружање и управљање услугама роминга;

б) трошкови обрачунавања преноса података (енг. data-clearing) и плаћања, укључујући трошкове преноса података и финансијског обрачунавања;

ц) трошкови преговарања и склапања уговора, укључујући спољне накнаде и употребу интерних ресурса;

д) трошкови настали ради усклађивања са захтјевима за пружање регулисаних малопродајних услуга роминга, узимајући у обзир политику примјереног коришћења коју примјењује оператор који пружа услуге роминга и то:

1) обавјештавање да је корисник започео да користи роминг услуге као и цијене тих услуга одмах након започињања коришћења роминг услуга;

2) информације о нежељеном ромингу у пограничним подручјима и

3) информације и ограничења приступа роминг услугама када се достигне одређени праг потрошње.

(2) Трошкови наведени у тач. а), б) и ц) става (1) овог члана, узимају се у обзир само пропорционално односу укупног саобраћаја регулисаних малопродајних услуга роминга подносиоца Захтјева и укупног малопродајног одлазног и велепродајног долазног саобраћаја његових услуга роминга, у складу са методологијом утврђеном у Анексу II, ст. (1) и (2) овог правила, те пропорционално односу укупног саобраћаја његових малопродајних услуга роминга у региону Западног Балкана и укупног саобраћаја његових малопродајних роминг услуга унутар и изван региона Западног Балкана, у складу с методологијом утврђеном у Анексу II, ст. (1) и (3) овог правила.

(3) Трошкови наведени у тачки д) става (1) овог члана, узимају се у обзир само пропорционално односу укупног саобраћаја малопродајних услуга роминга подносиоца Захтјева унутар региона Западног Балкана и укупног саобраћаја његових малопродајних услуга роминга унутар и изван региона Западног Балкана, у складу с методологијом утврђеном у Анексу II, ст. (1) и (3) овог правила.

Члан 14.

(Расподјела малопродајних заједничких и општих трошкова на пружање регулисаних малопродајних услуга роминга)

(1) Подносилац Захтјева, поред трошкова утврђених у складу са чл. 11-13. овог правила, у Захтјев може да укључи и дио заједничких и општих трошкова насталих пружањем малопродајних мобилних услуга.

(2) Заједнички и општи трошкови из става (1) овог члана, ако су у Захтјеву поткријепљени документима, могу бити искључиво сљедећи:

а) трошкови обрачуна и наплате, укључујући све трошкове који се односе на обраду, израчун, израду и испоруку конкретног рачуна кориснику;

б) трошкови продаје и дистрибуције, укључујући трошкове пословања продајних мјеста и других дистрибутивних канала за малопродају мобилних услуга;

ц) трошкови корисничке подршке, укључујући трошкове пословања свих услуга корисничке подршке доступне крајњем кориснику;

д) трошкови управљања спорним потраживањима, укључујући трошкове настале отписом ненаплативих потраживања од корисника и наплатом спорних потраживања;

е) маркетиншки трошкови, укључујући све трошкове оглашавања мобилних услуга.

(3) Трошкови из ст. (1) и (2) овог члана, узимају се у обзир само пропорционално односу укупног саобраћаја малопродајних услуга роминга подносиоца Захтјева у региону Западног Балкана и укупног малопродајног саобраћаја свих малопродајних услуга, израчунат као пондерисани просјек тог омјера по мобилној услузи, при чему пондери одражавају просјечне велепродајне цијене роминга које је подносилац Захтјева платио, у складу с методологијом утврђеном у Анексу II, ст. (1) и (4) овог правила.

Члан 15.

(Одређивање прихода од пружања регулисаних малопродајних услуга роминга)

(1) Да би се утврдило да подносилац Захтјева не може да надокнади своје трошкове, што би угрозило одрживост његовог домаћег модела наплате, узимају се у обзир само сљедећи приходи и исти се достављају уз Захтјев:

а) приходи који директно произлазе из саобраћаја малопродајних мобилних услуга које потичу из посјећене земље Западног Балкана;

б) удио укупних прихода од продаје мобилних малопродајних услуга на основу фиксних периодичних накнада.

(2) Приходи из тачке а) става (1) овог члана укључују сљедеће:

а) све малопродајне накнаде наплаћене у складу са чланом 4. став (5) Одлуке о цијенама услуга роминга у јавним мобилним комуникационим мрежама у региону Западног Балкана за саобраћај остварен након прекорачења политике примјереног коришћења коју примјењује оператор који пружа услуге роминга;

б) све приходе од алтернативних регулисаних услуга роминга у складу са чланом 7. став (2) Одлуке о цијенама услуга роминга у јавним мобилним комуникационим мрежама у региону Западног Балкана (све приходе од услуга роминга на Западном Балкану које нуди оператор, а који се разликују од прихода регулисаних малопродајних услуга роминга);

ц) приходе од свих домаћих малопродајних услуга обрачунатих по јединици или доплате које се односе на фиксне периодичне накнаде за пружање малопродајних мобилних услуга које произлазе из употребе мобилних малопродајних услуга у посјећеној земљи Западног Балкана.

(3) За потребе утврђивања прихода из тачке б) став (1) овог члана, у случају продаје малопродајних мобилних услуга у пакету с другим услугама или терминалном опремом, у обзир се узимају само приходи који се односе на продају малопродајних мобилних услуга. Ти приходи се одређују у односу на цијену за одвојену продају сваке компоненте пакета, ако је доступна или за самосталну продају таквих услуга са истим карактеристикама.

(4) За одређивање удјела укупних прихода од продаје малопродајних мобилних услуга повезаних са пружањем регулисаних малопродајних услуга роминга, примјењује се методологија утврђена у Анексу II, ст. (1) и (5) овог правила.

Члан 16.

(Оцјена Захтјева)

(1) Приликом оцјене Захтјева, Агенција може да утврди да подносилац Захтјева не може да надокнади трошкове пружања регулисаних малопродајних услуга роминга, што би угрозило одрживост његовог домаћег модела наплате, само када негативна нето малопродајна маржа

за роминг подносиоца Захтјева износи најмање 3% или више његове марже мобилних услуга.

(2) Малопродајна нето маржа за роминг представља износ који преостане након што се трошкови пружања регулисаних малопродајних услуга роминга одузму од прихода од пружања таквих услуга, утврђених у складу са овим правилом. Агенција при одређивању износа нето марже, прегледа податке достављене у Захтјеву и утврђује њихову усклађеност с методологијом утврђивања трошкова и прихода, у складу са чл. 11-15. овог правила.

(3) У случају када апсолутна вриједност малопродајне нето марже за услуге роминга износи најмање 3% или више од марже за услуге у мобилној мрежи, Агенција одбија захтјев, уколико утврди да због посебних околности неће бити угрожена одрживост домаћег модела наплате. Посебне околности укључују сљедеће ситуације:
   а) подносилац захтјева је дио групације и постоје докази о интерним трансферима цијена у корист других повезаних предузећа групације унутар региона Западног Балкана, посебно у погледу знатне неравнотеже велепродајних накнада за роминг које се примјењују унутар групација;
   б) степен конкуренције на домаћем тржишту показује да постоји капацитет да се апсорбује смањена маржа;
   ц) примјена строже политике примјереног коришћења, која је и даље у складу са чл. 4 - 7. овог правила, која може смањити малопродајну нето маржу за роминг на мање од 3%.

(4) У изузетним околностима, када подносилац Захтјева има негативну маржу за мобилне услуге и негативну малопродајну нето маржу за роминг, Агенција одобрава наплату додатне накнаде за регулисане услуге роминга.

(5) Приликом давања сагласности на примјену додатне накнаде за регулисане услуге роминга, Агенција у коначној одлуци утврђује износ провјерене негативне малопродајне марже за роминг за коју се може обезбиједити повратак наплатом додатне накнаде за малопродајне услуге роминга које се пружају унутар региона Западног Балкана. Додатна накнада је у складу са претпоставкама о роминг саобраћају на којима се заснива процјена Захтјева и одређује се у складу са принципима утврђеним у члану 37. Закона о комуникацијама.

ДИО IV – ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 17.

(Праћење политике примјереног коришћења)

(1) Агенција надзире примјену политике примјереног коришћења и мјера за одрживост укидања малопродајних додатних накнада за роминг услуге.

(2) Оператори који пружају роминг услуге су обавезни да, на захтјев Агенције, доставе информације о примјени политике примјереног коришћења и мјера за одрживост укидања малопродајних додатних накнада за роминг услуге.

Члан 18.

(Усклађивање са правном тековином Европске уније)

(1) Овим правилом врши се усклађивање са сљедећим правним актима Европске уније (у даљем тексту: ЕУ):
   а) Уредбом (ЕУ) 531/2012 Европског парламента и Савјета од 13. јуна 2012. о ромингу у јавним покретним комуникационим мрежама у Унији,
   б) Уредбом (ЕУ) 2015/2120 Европског парламента и Савјета од 25. новембра 2015. о утврђивању мјера у вези са приступом отвореном интернету те о измјени Директиве 2002/22/ЕЗ о универзалној услузи и правима корисника у вези са електронским комуникационим мрежама и услугама и Уредбе (ЕУ) бр. 531/2012 о ромингу у јавним покретним комуникационим мрежама у Унији и
   ц) Проведбеном уредбом Комисије (ЕУ) 2016/2286 од 15. децембра 2016. о утврђивању детаљних правила о примјени политике праведне употребе, о методологији процјене одрживости укидања малопродајних додатних накнада за роминг те о захтјеву који подноси пружалац услуга роминга за потребе те процјене.

(2) Навођење правних аката ЕУ из става (1) овог члана врши се искључиво у сврху праћења и информисања о преузимању правне тековине ЕУ у законодавство Босне и Херцеговине.

Члан 19.

(Ступање на снагу)

Ова правило ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ".

Број 03-02-2-1012-1/21
12. маја 2021. године
Сарајево

Предсједавајући
Савјета Агенције
Нино Ћорић, с. р.

Анекс I

Пропорционална промјена стварних количина регулисаних услуга роминга у региону Западног Балкана у односу на исти период претходне године:

$$\left(\frac{\sum_1^n \text{количина}(t)}{\sum_1^n \text{количина}\ (t-1)} - 1\right) \times 100$$

гдје је:

a) *к*= услуга (1= говорна, 2= SMS, 3= податковна);
b) *n* је број дана од увођења регулисаних малопродајних услуга роминга по домаћим малопродајним цијенама (n≥30);
c) *t* је година прве примјене регулисаних малопродајних роминг услуга које се пружају по домаћим малопродајним цијенама.

Овај проценат се користи за израчун промјене количине саобраћаја током предвиђеног 12-мјесечног периода множењем са количином саобраћаја из претходне године.

Анекс II

(1) Пондерисана вриједност w_k за малопродајне мобилне услуге:

$$w_k = \frac{\text{просјечна велепородајна цијена за роминг коју плаћа оператор } k_i}{\sum_{k=1}^{3} \text{просјечна велепородајна цијена за роминг коју плаћа оператор } k}$$

гдје је:
к= услуга (1= говорна, 2= SMS, 3= податковна); просјечна велепродајна цијена роминга коју плаћа оператор односи се на просјечну јединичну цијену за неуравнотежени саобраћај коју плаћа оператор за сваку услугу, при чему је јединица за сваку услугу евроцента по (i) минути говорну услугу; (ii) SMS за SMS услугу; и (iii) MB за податковну услугу.

(2) Односу укупне количине саобраћаја малопродајних одлазних услуга роминга подносиоца захтјева и укупног саобраћаја малопродајних одлазних и велепродајних долазних услуга роминга подносиоца захтјева:

$$\frac{\text{малопродајни одлазни роминг саобраћај}}{(\text{малопродајни одлазни} + \text{велепродајни долазни})\ \text{роминг саобраћај}} = \sum_{k=1}^{3} w_k \times \frac{\text{малопродајни одлазни роминг саобраћај}}{(\text{малопродајни одлазни} + \text{велепродајни долазни})\ \text{роминг саобраћај}}$$

гдје је:
к= услуга (1= говорна, 2= SMS, 3= податковна);

(3) Однос укупне количине саобраћаја малопродајних роминг услуга подносиоца захтјева у региону Западног Балкана и укупног саобраћаја његових малопродајних роминг услуга унутар региона Западног Балкана (WB) и изван региона Западног Балкана (WB):

$$\frac{\text{малопродајни одлазни роминг саобраћај у региону } WB}{\text{малопродајни одлазни роминг саобраћај (у региону } WB + \text{ван региона } WB)} = \sum_{k=1}^{3} w_k \times \frac{\text{малопродајни одлазни роминг саобраћај у региону } WB_k}{\text{малопродајни одлазни роминг саобраћај (регион } WB + \text{ван региона } WB)_k}$$

гдје је:
к= услуга (1= говорна, 2= SMS, 3= податковна).

(4) Однос укупног саобраћаја малопродајних роминг услуга подносиоца захтјева у региону Западног Балкана и укупног малопродајног саобраћаја свих мобилних малопродајних услуга:

$$\frac{\text{малопродајни одлазни роминг саобраћај у региону } WB}{\text{малопродајни одлазни роминг саобраћај (у региону } WB + \text{ван региона } WB) + \text{малопродајни домаћи саобраћај}}$$

$$= \sum_{k=1}^{3} w_k \times \frac{\text{малопродајни одлазни роминг саобраћај у земљама } WB_k}{\text{малопр. одлазни роминг саоб.(у региону } WB + \text{ван региона } WB)_k + \text{малопр. домаћи саоб.}_k}$$

гдје је:
к= услуга (1= говорна, 2= SMS, 3= податковна).

(5) Малопродајни приходи од роминг услуга у региону Западног Балкана:

малопродајни приход од роминг услуга у региону WB=приход од малопродајних услуга у малопродаји

$$\text{x}\left(\sum_{k=1}^{3} w_k \times \frac{\text{малопродајни долазни роминг саобраћај у региону } WB}{\text{маопр. одлазни роминг саобр.(у реги.}WB + \text{ван реги.}WB)_k + \text{малопр.домаћи саобр.}_k}\right)$$

гдје је:
к= услуга (1= говорна, 2= SMS, 3= податковна).

556

Na osnovu člana 39. stav 1. Zakona o komunikacijama ("Službeni glasnik BiH", br. 31/03, 75/06, 32/10 i 98/12), Vijeće Regulatorne agencije za komunikacije Bosne i Hercegovine, na 61. sjednici, održanoj 11.5.2021. godine, donijelo je

KODEKS
O IZMJENI KODEKSA O AUDIOVIZUELNIM MEDIJSKIM USLUGAMA I MEDIJSKIM USLUGAMA RADIJA

Član 1.

U Kodeksu o audiovizuelnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija ("Službeni glasnik BiH", broj 3/16), u članu 25. stav (2) tačka a), riječi: "će se prikazivati između 20:00 i 06:00 sati" zamjenjuju se riječima: "mogu se prikazivati bez vremenskog ograničenja".

U stavu (5) briše se rečenica: "Najave ovih sadržaja će sadržavati grafičku oznaku koja određuje kategoriju u koju takav sadržaj spada".

Član 2.

Ovaj kodeks stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Broj 05-02-2-1060-1/21
20. maja 2021. godine
Sarajevo

Predsjedavajući Vijeća
Agencije
Dr. sc. **Nino Ćorić**, s. r.

Na temelju članka 39. stavak 1. Zakona o komunikacijama ("Službeni glasnik BiH", br. 31/03, 75/06, 32/10 i 98/12), Vijeće Regulatorne agencije za komunikacije Bosne i Hercegovine, na 61. sjednici, održanoj 11.5.2021. godine, donijelo je

KODEKS
O IZMJENI KODEKSA O AUDIOVIZUALNIM MEDIJSKIM USLUGAMA I MEDIJSKIM USLUGAMA RADIJA

Članak 1.

U Kodeksu o audiovizualnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija ("Službeni glasnik BiH", broj 3/16), u članku 25. stavak (2) točka a), riječi: "će se prikazivati između 20:00 i 06:00 sati" zamjenjuju se riječima: "mogu se prikazivati bez vremenskog ograničenja".

U stavku (5) briše se rečenica: "Najave ovih sadržaja će sadržavati grafičku oznaku koja određuje kategoriju u koju takav sadržaj spada".

Članak 2.

Ovaj kodeks stupa na snagu osmog dana od dana objave u "Službenom glasniku BiH".

Broj 05-02-2-1060-1/21
20. svibnja 2021. godine
Sarajevo

Predsjedavajući Vijeća
Agencije
Dr. sc. **Nino Ćorić**, v. r.

На основу члана 39. став 1. Закона о комуникацијама ("Службени гласник БиХ", бр. 31/03, 75/06, 32/10 и 98/12), Савјет Регулаторне агенције за комуникације Босне и Херцеговине, на 61. сједници, одржаној 11.5.2021. године, донијело је

КОДЕКС
О ИЗМЈЕНИ КОДЕКСА О АУДИОВИЗУЕЛНИМ МЕДИЈСКИМ УСЛУГАМА И МЕДИЈСКИМ УСЛУГАМА РАДИЈА

Члан 1.

У Кодексу о аудиовизуелним медијским услугама и медијским услугама радија ("Службени гласник БиХ", број 3/16), у члану 25. став (2) тачка а), ријечи: "ће се приказивати између 20:00 и 06:00 часова" замјењују се ријечима: "могу да се приказују без временског ограничења".

У ставу (5) брише се реченица: "Најаве ових садржаја ће садржавати графичку ознаку која одређује категорију у коју такав садржај спада".

Члан 2.

Овај кодекс ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ".

Број 05-02-2-1060-1/21
20. маја 2021. године
Сарајево

Предсједавајући Савјета
Агенције
Др. сц. **Нино Ћорић**, с. р.

USTAVNI SUD BOSNE I HERCEGOVINE

557

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 3399/19**, rješavajući apelaciju **Zapadnohercegovačkog kantona**, na osnovu člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 57. stav (2) tačka b) i člana 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik
Mato Tadić, potpredsjednik
Mirsad Ćeman, potpredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudija
Seada Palavrić, sutkinja
na sjednici održanoj 5. maja 2021. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se kao neosnovana apelacija **Zapadnohercegovačkog kantona** podnesena protiv Rješenja Kantonalnog suda u Širokom Brijegu broj 08 0 Dn 003844 19 Gž od 27. juna 2019. godine.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i u "Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Zapadnohercegovački kanton (u daljnjem tekstu: apelant), kojeg zastupa Kantonalno pravobranilaštvo Zapadnohercegovačkog kantona-Široki Brijeg, podnio je 26. augusta 2019. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Rješenja Kantonalnog suda u Širokom Brijegu (u daljnjem tekstu: Kantonalni sud) broj 08 0 Dn 003844 19 Gž od 27. juna 2019. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na osnovu člana 23. Pravila Ustavnog suda, od Kantonalnog suda i Općinskog suda u Ljubuškom (u daljnjem tekstu: Općinski sud) zatraženo je 26. oktobra 2020. godine da dostave odgovore na apelaciju.

3. Kantonalni sud i Općinski sud su dostavili odgovore na apelaciju 9. novembra i 4. decembra 2020. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način:

Uvodne napomene

5. Skupština Zapadnohercegovačkog kantona je na 32. sjednici, održanoj 5. juna 2018. godine, donijela Odluku o utvrđivanju prava vlasništva nad nekretninama u korist Županije Zapadnohercegovačke broj 01-02-2-XXXII-636/18 od 5. juna 2018. godine (u daljnjem tekstu: Odluka), koja je objavljena u "Narodnim novinama Županije Zapadnohercegovačke" broj 11/18 od 5. juna 2018. godine.

6. U predmetnoj odluci (uvodu) je, između ostalog, navedeno: "Na temelju članka 26. Ustava Županije Zapadnohercegovačke ('Narodne novine Županije Zapadnohercegovačke' broj: 1/96, 2/99, 14/00, 17/00, 1/03, 10/04 i 17/11) i članka 96. Poslovnika Skupštine Županije Zapadnohercegovačke ('Narodne novine Županije Zapadnohercegovačke' broj: 10/03), a u svezi članka 6. Zakona o imovini Županije Zapadnohercegovačke ('Narodne novine Županije Zapadnohercegovačke' broj: 3/98), Skupština Županije Zapadnohercegovačke na 32. sjednici, održanoj 5. lipnja 2018. godine, donijela je Odluku" [...]. Također, u predmetnoj odluci je navedeno (član 1. te odluke): "Ovom odlukom utvrđuje se pravo vlasništva nad nekretninama u korist Županije Zapadnohercegovačke, a koje su upisane u zemljišnim knjigama općinskih sudova Ljubuški i Široki Brijeg kao državno ili društveno vlasništvo ili općenarodna imovina ili na ime bilo kojeg nositelja kako stoji u pojedinim izvadcima, BiH zemaljski erar, državni erar u Kraljevini Jugoslaviji ili Nezavisne države Hrvatske, kao i onih nekretnina koje nisu upisane u zemljišnim knjigama, a upisane na nositelje iz ovog članka u katastru zemljišta Općine Posušje, Općine Grude, Općine Ljubuški i Grada Širokog Brijega." Pored toga, u predmetnoj odluci (čl. 2 -75. te odluke) navedene su nekretnine za koje se utvrđuje vlasništvo u apelantovu korist (sa brojem parcele, oznakom, površinom i udjelom vlasništva). Članom 76. je propisano: "Temeljem ove Odluke zadužuje se Županijsko pravobraniteljstvo Županije Zapadnohercegovačke za podnošenje zahtjeva kod nadležnih zemljišnoknjižnih ureda za upis prava vlasništva nad nekretninama iz ove Odluke u korist Županije Zapadnohercegovačke", dok je članom 77. propisano: "Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objave u 'Narodnim novinama Županije Zapadnohercegovačke'."

Postupak u kojem je donesena osporena odluka

7. Rješenjem Općinskog suda broj 063-0-DN-18-003 122 od 18. decembra 2018. godine, donesenim po apelantovom prijedlogu radi uknjižbe prava vlasništva, pozivanjem na član 31. Zakona o zemljišnim knjigama (u daljnjem tekstu: ZZK) odbijen je kao neosnovan zahtjev za uknjižbu prava vlasništva u apelantovu korist na nekretninama upisanim u zemljišnoknjižne uloške (bliže označene u izreci prvostepenog rješenja, u daljnjem tekstu: predmetne nekretnine).

8. U obrazloženju rješenja Općinski sud je naveo da je apelant 2. oktobra 2018. godine, u skladu sa odredbom člana 338. Zakona o stvarnim pravima (u daljnjem tekstu: ZSP), podnio Zemljišnoknjižnom uredu Općinskog suda zahtjev za uknjižbu prava vlasništva na predmetnim nekretninama, te da je uz zahtjev dostavio i Odluku (kojom se utvrđuju prava vlasništva na nekretninama u apelantovu korist). Dalje, sud navodi da je, nakon uvida u zemljišnu knjigu, utvrđeno da se predmetne nekretnine vode kao državno vlasništvo (Bosanskohercegovački zemaljski erar, Opštenarodna imovina FNRJ, državni erar Kraljevine Jugoslavije i Nezavisne države Hrvatske), te je naveo odredbe čl. 3. stav 2, 41. st. 1. i 3, 42. i 43. stav 2. ZZK kojima je propisan postupak predmetnog upisa (potrebna dokumentacija, kada je zahtjev dozvoljen i šta se ispituje pri provjeri zahtjeva). Obrazloženo je da je, nakon uvida u dostavljenu Odluku, sud utvrdio da u njoj nedostaje nalog (*clausula intabulandi*) Zemljišnoknjižnom uredu da se upiše pravo vlasništva na predmetnim nekretninama u apelantovu korist. U vezi s tim, Općinski sud je naveo da je u dostavljenoj odluci (u članu 76) navedeno: "Temeljem ove odluke zadužuje se Županijsko pravobraniteljstvo Županije Zapadnohercegovačke za podnošenje zahtjeva kod nadležnih zemljišnoknjižnih ureda za upis prava vlasništva nad nekretninama iz ove Odluke u korist Županije Zapadnohercegovačke." Imajući u vidu navedeno, Općinski sud je na osnovu odredbe člana 43. stav 2. ZZK odlučio kao u izreci rješenja.

9. Rješenjem Kantonalnog suda broj 08 0 Dn 003844 19 Gž od 27. juna 2019. godine odbijena je kao neosnovana apelantova žalba i potvrđeno je prvostepeno rješenje.

10. U obrazloženju rješenja Kantonalni sud je naveo da je apelant izjavio žalbu zbog pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja, povrede pravila postupka i pogrešne primjene materijalnog prava, te je istakao da Odluka kojom se utvrđuje vlasništvo na predmetnim nekretninama ne može imati saglasnost prednika, niti treba sadržavati nalog Zemljišnoknjižnom uredu da se upiše pravo vlasništva u njegovu korist zbog toga što je društvena pretvorba izvršena silom Zakona (u skladu sa odredbama ZSP). Dalje, u žalbi je navedeno da sudske odluke i odluke drugih državnih organa kojima je utvrđeno pravo vlasništva na nekretninama u korist određenog titulara ne moraju sadržavati nalog za uknjižbu zbog toga što svaki titular prava vlasništva ili drugih stvarnih prava na nekretninama ima pravo i obavezu da, u skladu sa članom 8. ZZK, upiše nekretninu u svoje vlasništvo, odnosno da titular drugih stvarnih prava upiše ta svoja prava.

11. Kantonalni sud je podsjetio na sadržaj apelantovog zahtjeva (koji je podnesen u skladu sa odredbom člana 338. ZSP i Odlukom) za uknjižbu prava vlasništva na predmetnim nekretninama koje se u zemljišnim knjigama vode kao državno vlasništvo, odnosno "Bosanskohercegovački zemaljski erar, Opštenarodna imovina FNRJ, državni erar Kraljevine Jugoslavije i Nezavisne države Hrvatske", kao i na sadržaj odredbe člana 338. ZSP, te je naveo da apelant nije doveo u pitanje da nije upisan u zemljišnoj knjizi kao nosilac prava upravljanja, korištenja ili raspolaganja, niti je pružio dokaz da je pravni sljednik dosadašnjeg nosioca prava upravljanja, korištenja i raspolaganja. Osim toga, Kantonalni sud je naveo da je članom 1. Odluke utvrđeno pravo vlasništva na nekretninama u apelantovu korist koje su upisane u zemljišnim knjigama općinskih sudova Ljubuški i Široki Brijeg kao državno ili društveno vlasništvo ili općenarodna imovina ili na ime bilo kojeg nosioca, kako stoji u pojedinim izvacima: "BiH zemaljski erar, državni erar u Kraljevini Jugoslaviji ili Nezavisne države Hrvatske", te je istakao da je u konkretnom slučaju očito riječ o nepokretnoj imovini na kojoj je pravo raspolaganja i upravljanja imala SRBiH. S tim u vezi, Kantonalni sud je istakao da je odredbom člana 1. Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom BiH (u daljnjem tekstu: Zakon o privremenoj zabrani raspolaganja) propisano da se pod državnom imovinom podrazumijeva nepokretna imovina koja pripada državi BiH, kao međunarodno priznatoj državi na osnovu međunarodnog sporazuma o pitanjima sukcesije bivše SFRJ, kao i nepokretna imovina na kojoj je pravo raspolaganja i upravljanja imala bivša SRBiH do 31. decembra 1991. godine. Kantonalni sud je naveo da se (bez obzira na odredbe drugog zakona ili propisa) državnom imovinom može raspolagati samo shodno odredbama Zakona o privremenoj

zabrani raspolaganja (član 2. stav 1. navedenog zakona), te naglasio da su svaka odluka, akt, ugovor ili bilo koji drugi pravni instrument kojim se raspolaže imovinom iz člana 1. navedenog zakona ništavi (član 2. stav 2. Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja). Također, Kantonalni sud je naveo da Komisija za državnu imovinu (osnovana odlukom Vijeća ministara BiH) može na prijedlog zainteresirane strane odlučiti da određenu državnu imovinu izuzme od privremene zabrane (član 3. stav 2. navedenog zakona), što ovdje očito nije slučaj.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

12. Apelant smatra da je osporenom odlukom povrijeđeno njegovo pravo na pravičan postupak iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije i pravo na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Obrazlažući povrede navedenih prava, apelant je naveo hronologiju predmetnog postupka, istaknuvši da je ranije vodio zemljišnoknjižni postupak upisa prava vlasništva u kojem su redovni sudovi odbacili njegov zahtjev zbog toga što uz zahtjev nije bila priložena isprava na kojoj se temelji zahtjev za upis (u skladu sa članom 3. ZZK), uslijed čega je apelant donio Odluku koja je podobna za upis prava vlasništva na predmetnim nekretninama u njegovu korist. Dalje, apelant je naveo da sudska odluka zamjenjuje zemljišnoknjižno očitovanje ili saglasnost stranke koja je dužna dati takvu izjavu, te da Odluka kojom se utvrđuje vlasništvo na predmetnim nekretninama ne može imati saglasnost prednika, niti treba sadržavati nalog Zemljišnoknjižnom uredu s obzirom na to da je društvena pretvorba izvršena silom Zakona (odredbama ZSP) kojima je predviđeno (a što je sadržano u Odluci) da Kantonalno pravobranilaštvo podnese zahtjev za uknjižbu prava vlasništva (u skladu sa odredbama člana 361. stav 2. u vezi sa članom 338. ZSP). Apelant je istakao da je proizvoljan, paušalan, neosnovan i suprotan ZZK zaključak drugostepenog suda da je u konkretnom slučaju "očito" riječ o nekretnini na kojoj je pravo raspolaganja i upravljanja imala SRBiH. Naime, apelant je naveo da je iz člana 1. Odluke evidentno da predmetni upisi glase na BiH (za vrijeme uprave Austro-Ugarske), kao i da se u konkretnom slučaju ne radi o raspolaganju imovinom na kojoj se direktno ili indirektno vrši prijenos vlasništva da bi odluka, odnosno sam prijenos bio protivzakonit, kako predviđa Zakon o privremenoj zabrani raspolaganja, kojim je rečeno da pod tu imovinu spadaju i nekretnine upisane na nosioca prava raspolaganja bilo kojeg nivoa vlasti. S tim u vezi, apelant je naveo da je Odlukom konkretiziran titular nekretnina koje su bile u društvenom vlasništvu (jer ta kategorija vlasništva više ne postoji), dakle, da se ne radi o pravnom aktu kojim je izvršen, na direktan ili indirektan način, prijenos prava vlasništva sa bilo kojeg nivoa organa državne vlasti na treće lice izvan strukture državne vlasti. Apelant smatra da je zaključak drugostepenog suda, da je Odluka suprotna Zakonu o privremenoj zabrani raspolaganja, preuranjena i da izlazi iz domena redovnog suđenja zadirući u nadležnost Ustavnog suda FBiH. Ovo zbog toga što navedena odluka predstavlja propis zakonodavnog organa kantona i ocjenu o tome da li je neki propis u skladu sa Ustavom, ili je suprotan Zakonu može donijeti samo Ustavni sud FBiH. Apelant je istakao da je zbog navedenog, kao i činjenice da je osporena odluka drugostepenog suda zasnovana isključivo na primjeni Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja došlo do povrede navedenih prava, te je predložio da se usvoji njegova apelacija, ukine pobijano rješenje i predmet vrati na ponovni postupak.

b) Odgovor na apelaciju

13. Kantonalni sud je u odgovoru naveo da u predmetnom postupku nisu povrijeđena apelantova prava navedena u apelaciji uz prijedlog da se predmetna apelacija odbije.

14. Općinski sud je ponovio utvrđene činjenice i svoje odlučenje uz citiranje relevantnih odredaba ZZK i ZSP, istaknuvši da apelant uz Odluku nije dostavio dokaze propisane odredbama ZZK, dok sama odluka ne sadrži sve što je potrebno za upis u zemljišnu knjigu. Ovo posebno ako se ima u vidu da apelant ne dovodi u pitanje da nije upisan u zemljišnoj knjizi kao nosilac prava upravljanja, korištenja ili raspolaganja, niti je pružio dokaz da je pravni sljednik dosadašnjeg nosioca prava upravljanja, korištenja i raspolaganja. Na kraju, Općinski sud je istakao da nije došlo do povrede apelantovih prava navedenih u apelaciji i predložio da se apelacija odbije kao neosnovana.

V. Relevantni propisi

15. **Zakon o zemljišnim knjigama Federacije Bosne i Hercegovine** ("Službene novine Federacije BiH" br. 58/02, 19/03, 54/04, 32/19 - OUSFBiH i 94/20 - Rješenje USFBiH) glasi:

Član 3.

Pretpostavke za upis

(1) Postupak upisa u zemljišnu knjigu pokreće se podnošenjem zahtjeva za upis. Zahtjev se odnosi na propisani tekst upisa. Normirane tekstove donosi ministar pravde.

(2) Uz zahtjev za upis treba priložiti i dokaznu dokumentaciju na kojoj se zahtjev temelji.

To mogu biti:

1) isprava koja je osnov za sticanje stvarnog prava;

2) dokument na osnovu kojeg se dokazuje stvarnopravo;

3) ovjerena kopija sudske odluke koja je osnov za upis;

4) neki drugi dokument kojim se potvrđuje stvarno pravo osigurano predbilježbom;

5) dokumenti navedeni u članu 7. ovog zakona;

6) drugi dokumenti potrebni za upis određeni zakonom.

(3) Pretpostavka za upis je i dokaz o plaćanju sudske takse.

(4) Ukoliko se isprava nalazi kod istog organa koji provodi upis, ne mora se ponovo podnositi. U zahtjevu za upis organ koji obrađuje zahtjev treba da zabilježi gdje se isprava nalazi.

Član 41. st. (1) i (3)

Zainteresovane osobe

(1) Upis u zemljišnu knjigu je dozvoljen samo uz saglasnost osobe koja je u vrijeme podnošenja zahtjeva upisana u zemljišnu knjigu kao nosilac prava vlasništva ili nekog drugog stvarnog prava koje se prenosi, mijenja, ograničava ili briše.

(3) Odobrenje, iz stava 1. ovog člana, može biti zamijenjeno sudskom odlukom ili sudskim poravnanjem.

Član 42.

Provjera zahtjeva za upis

Kod provjere zahtjeva za upis nadležni zemljišnoknjižni referent ispituje:

1) da li su podneseni potrebni dokumenti u propisanoj formi,

2) da li su dokumenti (isprave) identični sa stanjem u zemljišnoj knjizi,

3) da li postoji odobrenje iz člana 41. stav 1. ovog zakona.

Član 43.

Odlučivanje o upisu

(1) Nakon provjere zahtjeva za upis, zemljišnoknjižni referent donosi rješenje da li će zahtjev potpuno ili djelimično prihvatiti.

(2) Zemljišnoknjižni referent donosi rješenje o odbijanju zahtjeva za upis ako:

1) se zemljišnoknjižno tijelo ne nalazi u zemljišnoknjižnom području dotičnog zemljišnoknjižnog ureda;

2) osoba nije ovlaštena da zahtijeva upis;

3) pravni osnov upisa nije vidljiv iz predočenih dokumenata;

4) postoji neka druga smetnja koja sprečava upis.

16. **Zakon o stvarnim pravima** ("Službene novine Federacije BiH" br. 66/13, 100/13, 32/19 - OUSFBiH i 94/20 - Rješenje USFBiH) glasi:

1. Pretvorba društvenog vlasništva

Član 338.

Pretvorba prava korištenja, ili upravljanja ili raspolaganja

(1) Ako posebnim zakonom nije određeno drugačije pravo upravljanja ili korištenja ili raspolaganja kao osnovna prava na stvarima u društvenom odnosno državnom vlasništvu koje do stupanja na snagu ovog zakona nije postalo vlasništvo druge osobe, danom stupanja na snagu ovog zakona pretvaraju se u pravo vlasništva njihovog dosadašnjeg nosioca odnosno njegovog pravnog sljednika, ako te stvari mogu biti predmet prava vlasništva.

(2) Za upise prava upravljanja ili korištenja ili raspolaganja na stvarima u društvenom odnosno državnom vlasništvu, koji su provedeni u zemljišnim knjigama do dana stupanja na snagu ovog zakona, smatra se da su upisi prava vlasništva, ako društveno vlasništvo nije pretvoreno u vlasništvo druge osobe, koja je ovlaštena ishoditi uknjižbu svoga prava.

(3) Pravo upravljanja ili korištenja ili raspolaganja na stvari u društvenom odnosno državnom vlasništvu postalo je pretvorbom vlasništvo pravnog sljednika dotadašnjega nosioca prava upravljanja odnosno korištenja ili raspolaganja na toj stvari, ako je stvar podobna biti predmetom prava vlasništva, osim ako je po nekom pravnom osnovu postalo vlasništvo druge osobe a posebnim zakonom nije određeno drugačije.

(4) Odredbe ovog zakona o pretvorbi prava upravljanja, korištenja ili raspolaganja stvarima u društvenom odnosno državnom vlasništvu primjenjuju se i na pravne sljedbenike nosioca tih prava.

17. **Zakon o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom Bosne i Hercegovine** ("Službeni glasnik BiH" br. 18/05, 29/06, 85/06, 32/07, 41/07, 74/07, 99/07 i 58/08)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst, sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

Član 1.

Ovim zakonom se zabranjuje raspolaganje državnom imovinom.

U smislu ove odluke, pod državnom imovinom podrazumijeva se:

1. nepokretna imovina koja pripada državi Bosni i Hercegovini (kao međunarodno priznatoj državi) na osnovu međunarodnog Sporazuma o pitanjima sukcesije, koji su 29. juna 2001. god. potpisale države Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija, Slovenija i Savezna Republika Jugoslavija, koja se, na dan donošenja ovog zakona, smatra vlasništvom ili posjedom Bosne i Hercegovine ili druge javne organizacije Bosne i Hercegovine; i

2. nepokretna imovina na kojoj je pravo raspolaganja i upravljanja imala bivša Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina do 31. decembra 1991. god, a koja se na dan donošenja ovog zakona smatra vlasništvom ili posjedom Bosne i Hercegovine ili javne organizacije ili organa Bosne i Hercegovine i bilo koje administrativne jedinice Bosne i Hercegovine.

U smislu ovog zakona, pod raspolaganjem navedene imovine smatra se direktni ili indirektni prenos vlasništva.

Član 2.

Bez obzira na odredbe drugog zakona ili propisa, državnom imovinom se može raspolagati samo u skladu s odredbama ovog zakona.

Svaka odluka, akt, ugovor ili bilo koji drugi pravni instrument kojim se raspolaže imovinom iz člana 1. ovog zakona suprotno odredbama ovog zakona, ništav je.

Član 3. stav (2)

Osim toga, Komisija za državnu imovinu osnovana Odlukom Vijeća ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 10/05, u daljem tekstu: "Komisija") može, na prijedlog zainteresovane strane, odlučiti da određenu državnu imovinu izuzme od privremene zabrane prema ovom zakonu.

Član 4.

Privremena zabrana raspolaganja državnom imovinom u skladu sa ovim zakonom ostaje na snazi do stupanja na snagu zakona kojim se uređuje provođenje kriterija koji će se primjenjivati za utvrđivanje imovine koja je u vlasništvu Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, i utvrđuju prava vlasništva i upravljanja državnom imovinom, koji će se donijeti na preporuke Komisije, odnosno do potvrđivanja prihvatljivog i održivog rješenja pitanja raspodjele državne imovine između države i drugih nivoa vlasti od strane Upravnog odbora Vijeća za implementaciju mira, ili dok visoki predstavnik drugačije ne odluči.

VI. Dopustivost

18. U skladu sa članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

19. U skladu sa članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku kojeg je koristio.

20. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Rješenje Kantonalnog suda broj 08 0 Dn 003844 19 Gž od 27. juna 2019. godine protiv kojeg nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Zatim, osporenu odluku apelant je primio 8. jula 2019. godine a apelacija je podnesena 26. augusta 2019. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz člana 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neosnovana.

21. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

22. Apelant smatra da mu je osporenom odlukom povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije, pravo na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

Pravo na pravično suđenje

23. Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima i druga prava u vezi sa krivičnim postupkom.

24. Član 6. Evropske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja njegovih građanskih prava i obaveza ili krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom ustanovljenim zakonom.

25. S obzirom na to da je apelant nosilac javne vlasti, Ustavni sud, prije svega, podsjeća na svoj stav da državni organi i javna vlast, kao učesnici sudskih postupaka, ne uživaju prava iz Evropske konvencije, ali da, prema članu VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, svako ko je bio stranka u određenom postupku i ko ima presudu bilo kog suda kojom smatra da su povrijeđena njegova ustavna prava može podnijeti apelaciju Ustavnom sudu (vidi, Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP 39/03* od 27. februara 2004. godine, objavljena u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine" broj 19/04, dostupna na web-stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba). Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud je nakon toga apelacije državnih organa, odnosno nosilaca javne vlasti ispitivao u vezi sa navodima o kršenju prava na pravičan postupak i prava na imovinu iz člana II/3.e) i k) Ustava Bosne i Hercegovine, budući da ostala prava iz kataloga prava (član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine), prema svojoj suštini, predstavljaju lična prava na koja se, u pravilu, ne mogu pozivati organi javne vlasti (vidi, Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP 3444/19* od 7. aprila 2021. godine, tačka 289. Stoga će u datim okolnostima apelantovog slučaja Ustavni sud ispitati navode apelacije u odnosu na apelantovo pravo na pravično suđenje i pravo na imovinu iz člana II/3.e) i k) Ustava Bosne i Hercegovine.

26. Prije svega, Ustavni sud zapaža da apelant osporava odluku Kantonalnog suda donesenu u postupku po njegovom zahtjevu radi uknjižbe prava vlasništva u zemljišnoj knjizi na predmetnim nekretninama u njegovu korist. Imajući u vidu navedeno, kao i uzimajući u obzir da je upis prava vlasništva odlučujući za ostvarivanje njegovih prava na predmetnim nekretninama, Ustavni sud smatra da apelant u postupku u kojem je donesena osporena odluka uživa garancije prava na pravično suđenje (vidi, *mutatis mutandis*, Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP 2915/11* od 10. decembra 2013. godine, tačka 24, dostupna na Internet-stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba).

27. Iz apelacionih navoda proizlazi da apelant, u suštini, smatra da je u konkretnom slučaju osporena odluka Kantonalnog suda, kojom je odbijena njegova žalba izjavljena protiv prvostepenog rješenja kojim je odbijen njegov zahtjev za uknjižbu prava vlasništva na predmetnim nekretninama (podnesen u skladu sa odredbom člana 338. ZSP), rezultat proizvoljne primjene materijalnog prava. U vezi s tim, Ustavni sud prvenstveno ukazuje na to da, prema praksi Evropskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Evropski sud), koju Ustavni sud slijedi prilikom ispitivanja ustavnih prava (vidi Odluku o dopustivosti i meritumu broj *AP 992/15* od 25. oktobra 2017. godine, tačka 35), i Ustavnog suda, zadatak ovih sudova nije da preispituju zaključke redovnih sudova u pogledu činjeničnog stanja i primjene prava (vidi, Evropski sud, *Pronina protiv Rusije*, odluka o dopustivosti od 30. juna 2005. godine, aplikacija broj 65167/01). Naime, Ustavni sud nije nadležan da supstituira redovne sudove u procjeni činjenica i dokaza, već je, općenito, zadatak redovnih sudova da ocijene činjenice i dokaze koje su izveli (vidi, Evropski sud, *Thomas protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 10. maja 2005. godine, aplikacija broj 19354/02). Zadatak Ustavnog suda je da ispita da li su, eventualno, povrijeđena ili zanemarena ustavna prava (pravo na pravično suđenje, pravo na pristup sudu, pravo na djelotvoran pravni lijek i dr.), te da li je primjena zakona bila, eventualno, proizvoljna ili diskriminacijska.

28. Ustavni sud će se, dakle, izuzetno upustiti u ispitivanje načina na koji su nadležni sudovi utvrđivali činjenice i na tako utvrđene činjenice primijenili pozitivnopravne propise kada je očigledno da je u određenom postupku došlo do proizvoljnog postupanja redovnog suda kako u postupku utvrđivanja činjenica, tako i primjene relevantnih pozitivnopravnih propisa (vidi, Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP 311/04* od 22. aprila 2005. godine, stav 26). U kontekstu navedenog Ustavni sud podsjeća i da je u više svojih odluka ukazao da očigledna proizvoljnost u primjeni relevantnih propisa nikada ne može voditi pravičnom postupku (vidi, Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP 1293/05* od 12. septembra 2006. godine, tačka 25. i dalje, i, *mutatis mutandis*, Evropski sud, *Anđelković protiv Srbije*, presuda od 9. aprila 2013. godine, tačka 24). Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud će u konkretnom slučaju, s obzirom na pitanja koja se predmetnom apelacijom pokreću, ispitati da li je osporena odluka zasnovana na proizvoljnoj primjeni materijalnog prava.

29. U vezi sa tim, Ustavni sud, prije svega, zapaža da je apelant svoj zahtjev za uknjižbu prava vlasništva na predmetnim nekretninama podnio u skladu sa odredbom člana 338. ZSP i Odlukom kojom je, kako smatra apelant, samo konkretiziran titular nekretnina koje su bile u društvenom vlasništvu, odnosno njome nije izvršen, na direktan ili indirektan način, prijenos prava vlasništva na predmetnim nekretninama. Dalje, Ustavni sud zapaža da je odredbom člana 338. ZSP regulirana pretvorba društvenog vlasništva, odnosno pretvorba prava korištenja ili upravljanja ili raspolaganja stvarima u društvenom, odnosno državnom vlasništvu, dok iz sadržaja Odluke proizlazi da se njome "utvrđuje (se) pravo vlasništva nad nekretninama u korist Županije Zapadnohercegovačke, a koje su upisane u zemljišnim knjigama općinskih sudova Ljubuški i Široki Brijeg kao državno ili društveno vlasništvo ili općenarodna imovina [...]". Osim toga, redovni sudovi su, postupajući po apelantovom zahtjevu, utvrdili da se predmetne nekretnine vode kao državno vlasništvo, odnosno da je riječ o nepokretnoj imovini na kojoj je pravo raspolaganja i upravljanja imala SRBiH, kao i da apelant nije upisan u zemljišnoj knjizi kao nosilac prava upravljanja, korištenja ili raspolaganja, niti je pružio dokaz da je pravni sljednik dosadašnjeg nosioca prava upravljanja, korištenja i raspolaganja. Dakle, suprotno apelantovim tvrdnjama da se u konkretnom slučaju ne radi o direktnom ili indirektnom načinu prijenosa prava vlasništva, iz navedenog proizlazi suprotan zaključak, odnosno da se, zapravo, ocjenjujući stanje zemljišne knjige i sadržaj Odluke koja je predstavljala osnov za podnošenje zahtjeva za upis, radilo o prijenosu prava vlasništva na predmetnim nekretninama za koje je utvrđeno da se vode kao državno vlasništvo.

30. U vezi sa apelantovim apelacionim navodima (da je osporena odluka drugostepenog suda zasnovana isključivo na primjeni Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja), Ustavni sud podsjeća da je o sličnom pravnom pitanju (u kontekstu primjene Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja) odlučivao u Odluci broj AP 1080/18 od 28. januara 2020. godine (dostupna na internetskoj stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba). U toj odluci Ustavni sud je razmatrao apelaciju (Bosne i Hercegovine) koja je podnesena protiv preciziranih rješenja redovnih sudova donesenih u postupku uspostavljanja zemljišnoknjižnog uloška (brisanje državnog vlasništva iz preciziranog zemljišnog uloška i uknjižba prava vlasništva u korist Općine Bihać). U tom predmetu redovni sudovi su utvrdili (tačka 29) "da je predmetna nekretnina u zemljišnoknjižnom ulošku bila upisana kao 'Opštenarodna imovina', te da je raniji posjednik te nekretnine bila JU Đački dom Bihać, koji je brisan rješenjem Službe za imovinskopravne i geodetske poslove, precizirani broj od 3. juna 2011. godine (rješenje je postalo pravosnažno 20. juna 2011. godine) a kao posjednik predmetne nekretnine upisana je Općina Bihać". Dalje, Ustavni sud je u navedenoj odluci ukazao (tačka 31): "Također, Ustavni sud podsjeća da su i unutar institucija Bosne i Hercegovine započeti procesi rješavanja pitanja u vezi s državnom imovinom u Bosni i Hercegovini. Tako je Vijeće ministara Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vijeće ministara) 16. decembra 2004. godine donijelo Odluku o osnivanju Komisije za državnu imovinu, utvrđivanje i raspodjelu državne imovine, određivanje

prava i obaveza Bosne i Hercegovine, entiteta i Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine u upravljanju državnom imovinom (u daljnjem tekstu: Odluka o osnivanju Komisije za državnu imovinu), koja je stupila na snagu 28. februara 2005. godine (i koja, s izmjenama i dopunama, važi u vrijeme donošenja ove odluke Ustavnog suda). Prema članu 1. stav 1. navedene odluke, zadatak Komisije je da izradi kriterije za utvrđivanje državne imovine i njenu raspodjelu između Bosne i Hercegovine, entiteta i Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine i da donese propise o upravljanju tom imovinom, te da predloži nacrt zakona o pravima vlasništva i upravljanja državnom imovinom. Prema stavu 2. istog člana, Komisija je osnovana kao stalno tijelo Vijeća ministara Bosne i Hercegovine i djelovat će do konačnog usvajanja navedenog propisa. Prema informacijama kojima raspolaže Ustavni sud, do dana donošenja ove odluke Ustavnog suda takav propis predviđen članom 1. stav 1. Odluke o osnivanju Komisije za državnu imovinu još nije usvojen i Komisija još djeluje u skladu sa svojim nadležnostima."

31. Osim toga, Ustavni sud je istakao (tačka 32): "Ustavni sud, zatim, podsjeća da je nakon donošenja navedene Odluke o osnivanju Komisije za državnu imovinu, a konstatirajući da ne postoje efikasne mjere u cijeloj Bosni i Hercegovini za zaštitu interesa Bosne i Hercegovine i njenih administrativnih jedinica od potencijalne štete koju bi predstavljalo daljnje raspolaganje državnom imovinom prije donošenja odgovarajućih zakona na osnovu preporuka Komisije, Visoki predstavnik za Bosnu i Hercegovinu donio odluke kojima je proglasio Zakon o privremenoj zabrani, Zakon o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom Federacije Bosne i Hercegovine i Zakon o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom Republike Srpske. Navedenim zakonima (koji na isti način reguliraju predmetnu materiju) stvoren je, dakle, pravni okvir radi privremene zaštite od potencijalne štete do koje bi moglo doći uslijed raspolaganja državnom imovinom, čime se (prema odredbama člana 1. stav 3. tih zakona) smatra direktni ili indirektni prijenos vlasništva. Pri tome odredbama člana 1. svakog od ovih zakona identično je propisano šta se u smislu te odluke smatra državnom imovinom čije je raspolaganje zabranjeno ovim zakonima, a članom 3. svakog od tih zakona dopušteni su taksativno propisani izuzeci od privremene zabrane raspolaganja utvrđene tim zakonima (imovina i prava preduzeća, registrirana kao takva, koja su predmet privatizacije prema relevantnim propisima o privatizaciji, dio državne imovine koja će i dalje služiti za potrebe odbrane u skladu s relevantnim propisom, kao i državna imovina koju Komisija odluči da izuzme od privremene zabrane prema tim zakonima). Također, odredbama člana 4. ovih zakona definirano je do kada ostaje na snazi privremena zabrana raspolaganja državnom imovinom u skladu s tim zakonima. Naime, odredbama člana 4. navedenih zakona je identično propisano da privremena zabrana raspolaganja državnom imovinom u skladu s tim zakonima ostaje na snazi do stupanja na snagu zakona kojim se uređuje provođenje kriterija koji će se primjenjivati za utvrđivanje imovine koja je vlasništvo Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine i utvrđuju prava vlasništva i upravljanja državnom imovinom, koja će se donijeti na preporuke Komisije, odnosno do potvrđivanja prihvatljivog i održivog rješenja pitanja raspodjele državne imovine između države i drugih nivoa vlasti od Upravnog odbora Vijeća za implementaciju mira, ili dok Visoki predstavnik drugačije ne odluči. Međutim, Ustavni sud zapaža da na nivou Bosne i Hercegovine takav zakon još nije donesen, odnosno da to pitanje još nije riješeno, niti je Visoki predstavnik donio drugačiju odluku. Dakle, Ustavni sud ukazuje da na nivou Bosne i Hercegovine još nije donesen propis kojim bi se tačno definiralo koja imovina je u vlasništvu države, koja u vlasništvu entiteta i Distrikta Brčko i reguliralo njeno upravljanje. Pri tome Ustavni sud ukazuje da je Republika Srpska kao entitet svojevremeno donijela Zakon o statusu državne imovine koja se nalazi na teritoriji Republike Srpske i pod zabranom je raspolaganja ('Službeni glasnik Republike Srpske' broj 135/10), ali je Ustavni sud Odlukom broj *U 1/11* od 13. jula 2012. godine utvrdio da Republika Srpska nema ustavnu nadležnost za reguliranje pravne materije koja je predmet tog zakona jer je to, u skladu sa članom I/1, članom III/3.b) i članom IV/4.e) Ustava Bosne i Hercegovine, nadležnost Bosne i Hercegovine. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud konstatira da je, s ciljem zaštite od potencijalne štete koju bi predstavljalo daljnje raspolaganje, još uvijek na snazi privremena zabrana raspolaganja državnom imovinom definiranom zakonima o privremenoj zabrani raspolaganja osim izuzetaka predviđenih članom 3. tih zakona. Osim toga, Ustavni sud zapaža da je odredbama člana 2. sva tri zakona o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom (BiH, FBiH i RS) propisano da, bez obzira na odredbe drugog zakona ili propisa, državnom imovinom se može raspolagati samo u skladu sa odredbama tih zakona, a da su ništavi svaka odluka, akt, ugovor ili bilo koji drugi pravni instrument kojim se raspolaže imovinom iz člana 1. tih zakona suprotno odredbama tih zakona. Prema mišljenju Ustavnog suda, redovni sudovi i organi uprave navedeno moraju imati u vidu prilikom donošenja odluka kojima se vrši raspolaganje tom imovinom, direktno i indirektno."

32. Shodno navedenom, Ustavni sud je u navedenoj Odluci broj *AP 1080/18*, raspravljajući o pitanju proizvoljne primjene materijalnog prava, zauzeo stav da je u pitanjima raspolaganja državnom imovinom, kao u konkretnom slučaju iz navedene odluke, Zakon o privremenoj zabrani raspolaganja *lex specialis* u vezi sa pitanjem raspolaganja državnom imovinom, koja je kao takva definirana tim zakonom, sve dok se pitanje statusa i upravljanja tom imovinom ne riješi na državnom nivou, ili dok Visoki predstavnik ne odluči drugačije. Ustavni sud je u navedenom predmetu zaključio da je proizvoljnim zaključivanjem da Zakon o stvarnim pravima kao *lex posterior* derogira odredbe Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja došlo do proizvoljne primjene materijalnog prava, što je imalo kao posljedicu donošenje proizvoljne odluke kojom je prekršeno pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine.

33. Vraćajući se na konkretni predmet, Ustavni sud zapaža da je osporenom odlukom Kantonalnog suda, kao konačnom odlukom u predmetnom postupku, odbijena kao neosnovana apelantova žalba i potvrđena prvostepena odluka kojom je, primjenom relevantnih odredaba ZZK, odbijen kao neosnovan apelantov zahtjev (za uknjižbu prava vlasništva na predmetnim nekretninama). U vezi s tim, Ustavni sud zapaža da je Kantonalni sud u obrazloženju odluke dao jasne i precizne razloge o tome zašto je neosnovan apelantov zahtjev, pri čemu je ukazao na pravni osnov apelantovog zahtjeva (član 338. ZSP i Odluka). U vezi s tim je prvo istaknuto da iz utvrđenja prvostepenog suda proizlazi da se u konkretnom slučaju radi o nekretninama koje se u zemljišnim knjigama vode kao državno vlasništvo ("Bosanskohercegovački zemaljski erar, opštenarodna imovina FNRJ, državni erar Kraljevine Jugoslavije i Nezavisne države Hrvatske"). Zatim je ukazano da ni apelant nije doveo u pitanje da apelant nije upisan u zemljišnoj knjizi kao nosilac prava upravljanja, korištenja ili raspolaganja, niti je pružio dokaz da je pravni sljednik dosadašnjeg nosioca prava upravljanja, korištenja i raspolaganja. S obzirom na navedeno, za Ustavni sud je nesporno da u konkretnom slučaju nisu ispunjeni uvjeti iz člana 338. ZSP na kojem je apelant temeljio svoj prijedlog za uknjižbu prava vlasništva. Naime, tom odredbom je propisano: " [...] pravo upravljanja ili korištenja ili raspolaganja kao osnovna prava na stvarima u društvenom, odnosno državnom vlasništvu koje do stupanja na snagu ovog zakona nije postalo vlasništvo druge

osobe, danom stupanja na snagu ovog zakona pretvaraju se u pravo vlasništva njihovog dosadašnjeg nosioca, odnosno njegovog pravnog sljednika", a nesporno je da apelant nije nosilac niti jednog od navedenih prava. Stoga, nema proizvoljnosti u zaključku redovnih sudova da nisu ispunjeni uvjeti iz navedene zakonske odredbe, kao ni relevantnih odredaba ZZK (čl. 3. stav 2, 41. st. 1. i 3, 42. i 43. stav 2) da se udovolji apelantovom prijedlogu.

34. Dalje, Ustavni sud zapaža da se Kantonalni sud pozvao i na relevantne odredbe Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja i dao eksplicitno obrazloženje da ni u smislu relevantnih odredaba tog zakona nema uvjeta da se udovolji apelantovom prijedlogu za upis. Naime, Kantonalni sud je ocijenio sadržaj Odluke Skupštine Zapadnohercegovačkog kantona o utvrđivanju prava vlasništva nad nekretninama u apelantovu korist, te konstatirao da su nekretnine koje su predmet navedene odluke upisane u zemljišnim knjigama kao državno ili društveno vlasništvo ili općenarodna imovina, odnosno "BiH zemaljski erar, državni erar u Kraljevini Jugoslaviji ili Nezavisne države Hrvatske", zbog čega je Kantonalni sud zaključio da se radi o nepokretnoj imovini na kojoj je pravo raspolaganja i upravljanja imala SRBiH. S tim u vezi, Kantonalni sud je, ukazujući na sadržaj člana 1. Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja kojim je propisano šta se smatra državnom imovinom, istakao da se tom imovinom može raspolagati samo shodno odredbama Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja (član 2. stav 1. navedenog zakona). Također, Kantonalni sud je naveo da Komisija za državnu imovinu (osnovana odlukom Vijeća ministara BiH) može na prijedlog zainteresirane strane odlučiti da određenu državnu imovinu izuzme od privremene zabrane (član 3. stav 2. navedenog zakona), što ovdje očito nije slučaj. Ustavni sud zapaža da, s obzirom na nesporni sadržaj trenutnog upisa u zemljišnim knjigama (koji, zapravo, potvrđuje i apelant sadržajem Odluke Skupštine Zapadnohercegovačkog kantona na osnovu koje je tražio upis vlasništva u zemljišnim knjigama), dato obrazloženje Kantonalnog suda u cijelosti korespondira sa stavovima Ustavnog suda iz citirane Odluke broj *AP 1080/18* zbog čega se pokazuju kao neosnovani apelantovi navodi o proizvoljnoj primjeni odredaba ZZK, ZSP i Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja.

35. Konačno, Ustavni sud smatra da je neophodno ukazati da je Odluka Skupštine Zapadnohercegovačkog kantona, na osnovu koje je apelant podnio prijedlog za uknjižbu prava vlasništva, donesena na osnovu člana 26. Ustava tog kantona, koji, između ostalog, sadrži ovlaštenja Skupštine da donosi zakone i ostale propise u vezi sa članom 6. Zakona o imovini tog kantona. Ustavni sud zapaža da je navedenom odredbom navedenog zakona, između ostalog, propisano da je kanton vlasnik prirodnih bogatstava i dobara u općoj upotrebi na području tog kantona. Međutim, Ustavni sud, upravo imajući u vidu stavove iz Odluke broj *AP 1080/18* (koji su prezentirani u tač. 30. i 31. ove odluke), ukazuje da ovakvim postupanjem, odnosno donošenjem navedene odluke, s obzirom na to da na "nivou Bosne i Hercegovine još uvijek nije donesen propis kojim bi se tačno definiralo koja imovina je u vlasništvu države, koja u vlasništvu entiteta i Distrikta Brčko i reguliralo njeno upravljanje" (vidi *AP 1080/18*, tačka 32), apelant, zapravo, "uzurpira" ovlaštenja državnog nivoa vlasti (zakonodavnih organa) koji je obavezan da donese zakon o navedenom pitanju. Time, zapravo, apelant u konkretnom slučaju "eliminira" druge nivoe vlasti na koje bi, u smislu člana 4. Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja, trebalo da se raspodijeli državna imovina.

36. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud zapaža da je Kantonalni sud odbijanje apelantove žalbe i potvrđivanje prvostepenog rješenja, kojim je odbijen kao neosnovan zahtjev za uknjižbu prava vlasništva u apelantovu korist, utemeljio na činjeničnom stanju koje je utvrdio prvostepeni sud i na relevantnim odredbama ZZK, ZSP i Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja. Imajući u vidu činjenična utvrđenja i sadržaj relevantnih odredaba navedenih zakona, Ustavni sud u datom obrazloženju ne nalazi proizvoljnost u primjeni materijalnog prava koja bi, u smislu navedenih stavova, mogla biti osnov da Ustavni sud vlastitim tumačenjem zamijeni dato tumačenje Kantonalnog suda u osporenoj odluci. U takvim okolnostima pokazuju se neosnovanim apelantovi navodi da je Kantonalni sud preuzeo nadležnost Ustavnog suda FBiH, budući da je Kantonalni sud samo ispitivao da li su ispunjeni uvjeti za upis apelanta kao vlasnika u smislu navedenih propisa.

37. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud zaključuje da osporenom odlukom nije prekršeno apelantovo pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine.

Pravo na imovinu

38. Apelant smatra da je osporenom odlukom povrijeđeno i njegovo pravo na imovinu. Ustavni sud zapaža da se apelantovi navodi o kršenju prava na imovinu temelje na istim tvrdnjama koje je apelant istakao u vezi s pravom na pravično suđenje (proizvoljna primjena materijalnog prava), što je Ustavni sud već elaborirao i obrazložio u prethodnim tačkama ove odluke kada ih je ocijenio neosnovanim.

39. S obzirom na to Ustavni sud smatra da su apelantovi navodi o kršenju prava na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine, također, neosnovani.

VIII. Zaključak

40. Ustavni sud zaključuje da nije povrijeđeno apelantovo pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine kada u konkretnom slučaju ne postoje elementi koji bi ukazivali na proizvoljnost Kantonalnog suda u primjeni materijalnog prava, koji je dao relevantne razloge zbog čega je, u konačnici, odbijen apelantov zahtjev za uknjižbu prava vlasništva na predmetnim nekretninama uz pozivanje na relevantne odredbe ZZK, ZSP i Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja, a dato obrazloženje ne ostavlja dojam proizvoljnosti u pogledu primjene materijalnog prava.

41. Ustavni sud, dalje, zaključuje da nema povrede ni prava na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine kada apelant tvrdnje o kršenju ovog prava zasniva na navodima o proizvoljnoj primjeni materijalnog prava, a Ustavni sud je utvrdio da nije bilo proizvoljnosti u tom pogledu.

42. Na osnovu člana 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

43. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, s. r.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 3399/19**, rješavajući apelaciju **Zapadnohercegovačkog kantona**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b) i članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik
Mato Tadić, dopredsjednik
Mirsad Ćeman, dopredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudac
Seada Palavrić, sutkinja
na sjednici održanoj 5. svibnja 2021. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se kao neutemeljena apelacija **Zapadnohercegovačkog kantona** podnesena protiv Rješenja Kantonalnog suda u Širokom Brijegu broj 08 0 Dn 003844 19 Gž od 27. lipnja 2019. godine.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i u "Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Zapadnohercegovački kanton (u daljnjem tekstu: apelant), kojeg zastupa Kantonalno pravobraniteljstvo Zapadnohercegovačkog kantona-Široki Brijeg, podnio je 26. kolovoza 2019. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Rješenja Kantonalnog suda u Širokom Brijegu (u daljnjem tekstu: Kantonalni sud) broj 08 0 Dn 003844 19 Gž od 27. lipnja 2019. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Kantonalnog suda i Općinskog suda u Ljubuškom (u daljnjem tekstu: Općinski sud) zatraženo je 26. listopada 2020. godine da dostave odgovore na apelaciju.

3. Kantonalni sud i Općinski sud su dostavili odgovore na apelaciju 9. studenog i 4. prosinca 2020. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način:

Uvodne napomene

5. Skupština Zapadnohercegovačkog kantona je na 32. sjednici, održanoj 5. lipnja 2018. godine, donijela Odluku o utvrđivanju prava vlasništva nad nekretninama u korist Županije Zapadnohercegovačke broj 01-02-2-XXXII-636/18 od 5. lipnja 2018. godine (u daljnjem tekstu: Odluka), koja je objavljena u "Narodnim novinama Županije Zapadnohercegovačke" broj 11/18 od 5. lipnja 2018. godine.

6. U predmetnoj odluci (uvodu) je, između ostalog, navedeno: "Na temelju članka 26. Ustava Županije Zapadnohercegovačke ('Narodne novine Županije Zapadnohercegovačke' broj: 1/96, 2/99, 14/00, 17/00, 1/03, 10/04 i 17/11) i članka 96. Poslovnika Skupštine Županije Zapadnohercegovačke ('Narodne novine Županije Zapadnohercegovačke' broj: 10/03), a u svezi članka 6. Zakona o imovini Županije Zapadnohercegovačke ('Narodne novine Županije Zapadnohercegovačke' broj: 3/98), Skupština Županije Zapadnohercegovačke na 32. sjednici, održanoj 5. lipnja 2018. godine, donijela je Odluku" [...]. Također, u predmetnoj odluci je navedeno (članak 1. te odluke): "Ovom odlukom utvrđuje se pravo vlasništva nad nekretninama u korist Županije Zapadnohercegovačke, a koje su upisane u zemljišnim knjigama općinskih sudova Ljubuški i Široki Brijeg kao državno ili društveno vlasništvo ili općenarodna imovina ili na ime bilo kojeg nositelja kako stoji u pojedinim izvadcima, BiH zemaljski erar, državni erar u Kraljevini Jugoslaviji ili Nezavisne države Hrvatske, kao i onih nekretnina koje nisu upisane u zemljišnim knjigama, a upisane na nositelje iz ovog članka u katastru zemljišta Općine Posušje, Općine Grude, Općine Ljubuški i Grada Širokog Brijega." Pored toga, u predmetnoj odluci (čl. 2-75. te odluke) navedene su nekretnine za koje se utvrđuje vlasništvo u apelantovu korist (sa brojem parcele, oznakom, površinom i udjelom vlasništva). Člankom 76. je propisano: "Temeljem ove Odluke zadužuje se Županijsko pravobraniteljstvo Županije Zapadnohercegovačke za podnošenje zahtjeva kod nadležnih zemljišnoknjižnih ureda za upis prava vlasništva nad nekretninama iz ove Odluke u korist Županije Zapadnohercegovačke", dok je člankom 77. propisano: "Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objave u 'Narodnim novinama Županije Zapadnohercegovačke'."

Postupak u kojem je donesena osporena odluka

7. Rješenjem Općinskog suda broj 063-0-DN-18-003 122 od 18. prosinca 2018. godine, donesenim po apelantovom prijedlogu radi uknjižbe prava vlasništva, pozivanjem na članak 31. Zakona o zemljišnim knjigama (u daljnjem tekstu: ZZK) odbijen je kao neutemeljen zahtjev za uknjižbu prava vlasništva u apelantovu korist na nekretninama upisanim u zemljišnoknjižne uloške (bliže označene u izreci prvostupanjskog rješenja, u daljnjem tekstu: predmetne nekretnine).

8. U obrazloženju rješenja Općinski sud je naveo da je apelant 2. listopada 2018. godine, sukladno odredbi članka 338. Zakona o stvarnim pravima (u daljnjem tekstu: ZSP), podnio Zemljišnoknjižnom uredu Općinskog suda zahtjev za uknjižbu prava vlasništva na predmetnim nekretninama, te da je uz zahtjev dostavio i Odluku (kojom se utvrđuju prava vlasništva na nekretninama u apelantovu korist). Dalje, sud navodi da je, nakon uvida u zemljišnu knjigu, utvrđeno da se predmetne nekretnine vode kao državno vlasništvo (Bosanskohercegovački zemaljski erar, Opštenarodna imovina FNRJ, državni erar Kraljevine Jugoslavije i Nezavisne države Hrvatske), te je naveo odredbe čl. 3. stavak 2, 41. st. 1. i 3, 42. i 43. stavak 2. ZZK kojima je propisan postupak predmetnog upisa (potrebna dokumentacija, kada je zahtjev dozvoljen i što se ispituje pri provjeri zahtjeva). Obrazloženo je da je, nakon uvida u dostavljenu Odluku, sud utvrdio da u njoj nedostaje nalog (*clausula intabulandi*) Zemljišnoknjižnom uredu da se upiše pravo vlasništva na predmetnim nekretninama u apelantovu korist. U svezi s tim, Općinski sud je naveo da je u dostavljenoj odluci (u članku 76) navedeno: "Temeljem ove odluke zadužuje se Županijsko pravobraniteljstvo Županije Zapadnohercegovačke za podnošenje zahtjeva kod nadležnih zemljišnoknjižnih ureda za upis prava vlasništva nad nekretninama iz ove Odluke u korist Županije Zapadnohercegovačke." Imajući u vidu navedeno, Općinski sud je na temelju odredbe članka 43. stavak 2. ZZK odlučio kao u izreci rješenja.

9. Rješenjem Kantonalnog suda broj 08 0 Dn 003844 19 Gž od 27. lipnja 2019. godine odbijen je kao neutemeljen apelantov priziv i potvrđeno je prvostupanjsko rješenje.

10. U obrazloženju rješenja Kantonalni sud je naveo da je apelant izjavio priziv zbog pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja, povrede pravila postupka i pogrešne primjene materijalnog prava, te je istaknuo da Odluka kojom se utvrđuje vlasništvo na predmetnim nekretninama ne može imati suglasnost prednika, niti treba sadržavati nalog Zemljišnoknjižnom uredu da se upiše pravo vlasništva u njegovu korist zbog toga što je društvena pretvorba izvršena silom Zakona (sukladno odredbama ZSP). Dalje, u prizivu je navedeno da sudske odluke i odluke drugih državnih tijela kojima je utvrđeno pravo vlasništva na nekretninama u korist određenog titulara ne moraju sadržavati nalog za uknjižbu zbog toga što svaki titular prava vlasništva ili drugih stvarnih prava na nekretninama ima pravo i obvezu da, sukladno članku 8. ZZK, upiše nekretninu u svoje vlasništvo, odnosno da titular drugih stvarnih prava upiše ta svoja prava.

11. Kantonalni sud je podsjetio na sadržaj apelantovog zahtjeva (koji je podnesen sukladno odredbi članka 338. ZSP i Odluci) za uknjižbu prava vlasništva na predmetnim nekretninama koje se u zemljišnim knjigama vode kao državno vlasništvo, odnosno "Bosanskohercegovački zemaljski erar, Opštenarodna imovina FNRJ, državni erar Kraljevine Jugoslavije i Nezavisne

države Hrvatske", kao i na sadržaj odredbe članka 338. ZSP, te je naveo da apelant nije doveo u pitanje da nije upisan u zemljišnoj knjizi kao nositelj prava upravljanja, uporabe ili raspolaganja, niti je pružio dokaz da je pravni sljednik dosadašnjeg nositelja prava upravljanja, uporabe i raspolaganja. Osim toga, Kantonalni sud je naveo da je člankom 1. Odluke utvrđeno pravo vlasništva na nekretninama u apelantovu korist koje su upisane u zemljišnim knjigama općinskih sudova Ljubuški i Široki Brijeg kao državno ili društveno vlasništvo ili općenarodna imovina ili na ime bilo kojeg nositelja, kako stoji u pojedinim izvacima: "BiH zemaljski erar, državni erar u Kraljevini Jugoslaviji ili Nezavisne države Hrvatske", te je istaknuo da je u konkretnom slučaju očito riječ o nepokretnoj imovini na kojoj je pravo raspolaganja i upravljanja imala SRBiH. S tim u svezi, Kantonalni sud je istaknuo da je odredbom članka 1. Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom BiH (u daljnjem tekstu: Zakon o privremenoj zabrani raspolaganja) propisano da se pod državnom imovinom podrazumijeva nepokretna imovina koja pripada državi BiH, kao međunarodno priznatoj državi na temelju međunarodnog sporazuma o pitanjima sukcesije bivše SFRJ, kao i nepokretna imovina na kojoj je pravo raspolaganja i upravljanja imala bivša SRBiH do 31. prosinca 1991. godine. Kantonalni sud je naveo da se (bez obzira na odredbe drugog zakona ili propisa) državnom imovinom može raspolagati samo sukladno odredbama Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja (članak 2. stavak 1. navedenog zakona), te naglasio da su svaka odluka, akt, ugovor ili bilo koji drugi pravni instrument kojim se raspolaže imovinom iz članka 1. navedenog zakona ništavi (članak 2. stavak 2. Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja). Također, Kantonalni sud je naveo da Povjerenstvo za državnu imovinu (utemeljeno odlukom Vijeća ministara BiH) može na prijedlog zainteresirane strane odlučiti da određenu državnu imovinu izuzme od privremene zabrane (članak 3. stavak 2. navedenog zakona), što ovdje očito nije slučaj.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

12. Apelant smatra da je osporenom odlukom povrijeđeno njegovo pravo na pravičan postupak iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije i pravo na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. Obrazlažući povrede navedenih prava, apelant je naveo kronologiju predmetnog postupka, istaknuvši da je ranije vodio zemljišnoknjižni postupak upisa prava vlasništva u kojem su redoviti sudovi odbacili njegov zahtjev zbog toga što uz zahtjev nije bila priložena isprava na kojoj se temelji zahtjev za upis (sukladno članku 3. ZZK), uslijed čega je apelant donio Odluku koja je podobna za upis prava vlasništva na predmetnim nekretninama u njegovu korist. Dalje, apelant je naveo da sudska odluka zamjenjuje zemljišnoknjižno očitovanje ili suglasnost stranke koja je dužna dati takvu izjavu, te da Odluka kojom se utvrđuje vlasništvo na predmetnim nekretninama ne može imati suglasnost prednika, niti treba sadržavati nalog Zemljišnoknjižnom uredu obzirom na to da je društvena pretvorba izvršena silom Zakona (odredbama ZSP) kojima je predviđeno (a što je sadržano u Odluci) da Kantonalno pravobraniteljstvo podnese zahtjev za uknjižbu prava vlasništva (sukladno odredbama članka 361. stavak 2. u svezi sa člankom 338. ZSP). Apelant je istaknuo da je proizvoljan, paušalan, neutemeljen i protivan ZZK zaključak drugostupanjskog suda da je u konkretnom slučaju "očito" riječ o nekretnini na kojoj je pravo raspolaganja i upravljanja imala SRBiH. Naime, apelant je naveo da je iz članka 1. Odluke evidentno da predmetni upisi glase na BiH (za vrijeme uprave Austro-Ugarske), kao i da se u konkretnom slučaju ne radi o raspolaganju imovinom na kojoj se izravno ili neizravno vrši prijenos vlasništva da bi odluka, odnosno sam prijenos bio protuzakonit, kako predviđa Zakon o privremenoj zabrani raspolaganja, kojim je rečeno da pod tu imovinu spadaju i nekretnine upisane na nositelja prava raspolaganja bilo koje razine vlasti. S tim u svezi, apelant je naveo da je Odlukom konkretiziran titular nekretnina koje su bile u društvenom vlasništvu (jer ta kategorija vlasništva više ne postoji), dakle, da se ne radi o pravnom aktu kojim je izvršen, na izravan ili neizravan način, prijenos prava vlasništva sa bilo koje razine tijela državne vlasti na treću osobu izvan strukture državne vlasti. Apelant smatra da je zaključak drugostupanjskog suda, da je Odluka protivna Zakonu o privremenoj zabrani raspolaganja, preuranjena i da izlazi iz domene redovitog suđenja zadirući u nadležnost Ustavnog suda FBiH. Ovo zbog toga što navedena odluka predstavlja propis zakonodavnog tijela kantona i ocjenu o tome je li neki propis sukladan Ustavu, ili je protivan Zakonu može donijeti samo Ustavni sud FBiH. Apelant je istaknuo da je zbog navedenog, kao i činjenice da je osporena odluka drugostupanjskog suda utemeljena isključivo na primjeni Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja došlo do povrede navedenih prava, te je predložio da se usvoji njegova apelacija, ukine pobijano rješenje i predmet vrati na ponovni postupak.

b) Odgovor na apelaciju

13. Kantonalni sud je u odgovoru naveo da u predmetnom postupku nisu povrijeđena apelantova prava navedena u apelaciji uz prijedlog da se predmetna apelacija odbije.

14. Općinski sud je ponovio utvrđene činjenice i svoje odlučenje uz citiranje relevantnih odredaba ZZK i ZSP, istaknuvši da apelant uz Odluku nije dostavio dokaze propisane odredbama ZZK, dok sama odluka ne sadrži sve što je potrebno za upis u zemljišnu knjigu. Ovo posebice ako se ima u vidu da apelant ne dovodi u pitanje da nije upisan u zemljišnoj knjizi kao nositelj prava upravljanja, uporabe ili raspolaganja, niti je pružio dokaz da je pravni sljednik dosadašnjeg nositelja prava upravljanja, uporabe i raspolaganja. Na koncu, Općinski sud je istaknuo da nije došlo do povrede apelantovih prava navedenih u apelaciji i predložio da se apelacija odbije kao neutemeljena.

V. Relevantni propisi

15. **Zakon o zemljišnim knjigama Federacije Bosne i Hercegovine** ("Službene novine Federacije BiH" br. 58/02, 19/03, 54/04, 32/19 - OUSFBiH i 94/20 - Rješenje USFBiH) glasi:

Članak 3.

Pretpostavke za upis

(1) Postupak upisa u zemljišnu knjigu pokreće se podnošenjem zahtjeva za upis. Zahtjev se odnosi na propisani tekst upisa. Normirane tekstove donosi ministar pravosuđa.

(2) Uz zahtjev za upis treba priložiti i dokaznu dokumentaciju na kojoj se zahtjev temelji.

To mogu biti:

1) isprava koja je osnov za stjecanje stvarnog prava;

2) dokument na osnovu kojeg se dokazuje stvarno pravo;

3) ovjeren preslik sudske odluke koja je temelj za upis;

4) neki drugi dokument kojim se potvrđuje stvarno pravo osigurano predbilježbom;

5) dokumenti navedeni u članku 7. ovog zakona;

6) drugi dokumenti potrebiti za upis određeni zakonom.

(3) Pretpostavka za upis je i dokaz o plaćanju sudske takse.

(4) Ukoliko se isprava nalazi kod istog organa koji provodi upis ne mora se ponovo podnositi. U zahtjevu za upis organ koji obrađuje zahtjev treba da zabilježi gdje se isprava nalazi.

Članak 41. st. (1) i (3)

Zainteresirane osobe

(1) Upis u zemljišnu knjigu je dozvoljen samo uz suglasnost osobe koja je u vrijeme podnošenja zahtjeva upisana u zemljišnu

knjigu kao nositelj prava vlasništva ili nekog drugog stvarnog prava koje se prenosi, mijenja, ograničava ili briše.

(3) Odobrenje iz stavka 1. ovog članka može biti zamijenjeno sudskom odlukom ili sudskim poravnanjem.

Članak 42.

Provjera zahtjeva za upis

Kod provjere zahtjeva za upis nadležni zemljišnoknjižni referent ispituje:

1) jesu li podneseni potrebiti dokumenti u propisanoj formi,

2) jesu li dokumenti (isprave) identični sa stanjem u zemljišnoj knjizi,

3) postoji li odobrenje iz članka 41. stavak 1. ovog zakona.

Članak 43.

Odlučivanje o upisu

(1) Nakon provjere zahtjeva za upis, zemljišnoknjižni referent donosi rješenje o tomu da li će zahtjev potpuno ili djelomice prihvatiti.

(2) Zemljišnoknjižni referent donosi rješenje o odbijanju zahtjeva za upis ako:

1) se zemljišnoknjižno tijelo ne nalazi u zemljišnoknjižnom području dotičnog zemljišnoknjižnog ureda;

2) osoba nije ovlašćena da zahtijeva upis;

3) pravni osnov upisa nije vidljiv iz predočenih dokumenata;

4) postoji neka druga smetnja koja sprečava upis.

16. **Zakon o stvarnim pravima** ("Službene novine Federacije BiH" br. 66/13, 100/13, 32/19 - OUSFBiH i 94/20 - Rješenje USFBiH) glasi:

1. Pretvorba društvenog vlasništva

Članak 338.

Pretvorba prava korištenja, ili upravljanja ili raspolaganja

(1) Ako posebnim zakonom nije određeno drugačije pravo upravljanja ili korištenja ili raspolaganja kao osnovna prava na stvarima u društvenom odnosno državnom vlasništvu koje do stupanja na snagu ovog zakona nije postalo vlasništvo druge osobe, danom stupanja na snagu ovog zakona pretvaraju se u pravo vlasništva njihovog dosadašnjeg nositelja odnosno njegovog pravnog sljednika, ako te stvari mogu biti predmet prava vlasništva.

(2) Za upise prava upravljanja ili korištenja ili raspolaganja na stvarima u društvenom odnosno državnom vlasništvu, koji su provedeni u zemljišnim knjigama do dana stupanja na snagu ovoga zakona, smatra se da su upisi prava vlasništva, ako društveno vlasništvo nije pretvoreno u vlasništvo druge osobe, koja je ovlaštena ishoditi uknjižbu svoga prava.

(3) Pravo upravljanja ili korištenja ili raspolaganja na stvari u društvenom odnosno državnom vlasništvu postalo je pretvorbom vlasništvo pravnog sljednika dotadašnjega nositelja prava upravljanja odnosno korištenja ili raspolaganja na toj stvari, ako je stvar podobna biti predmetom prava vlasništva, osim ako je po nekom pravnom temelju postalo vlasništvo druge osobe a posebnim zakonom nije određeno drugačije.

(4) Odredbe ovoga zakona o pretvorbi prava upravljanja, korištenja ili raspolaganja stvarima u društvenom odnosno državnom vlasništvu primjenjuju se i na pravne sljedbenike nositelja tih prava.

17. **Zakon o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom Bosne i Hercegovine** ("Službeni glasnik BiH" br. 18/05, 29/06, 85/06, 32/07, 41/07, 74/07, 99/07 i 58/08)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst, sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

Članak 1.

Ovim zakonom se zabranjuje raspolaganje državnom imovinom.

U smislu ove odluke, pod državnom imovinom podrazumijeva se:

1. nepokretna imovina koja pripada državi Bosni i Hercegovini (kao međunarodno priznatoj državi) temeljem međunarodnog Sporazuma o pitanjima sukcesije, koji su 29. lipnja 2001. god. potpisale države Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija, Slovenija i Savezna Republika Jugoslavija, koja se, na dan donošenja ovog zakona, smatra vlasništvom ili posjedom Bosne i Hercegovine ili druge javne organizacije Bosne i Hercegovine; i

2. nepokretna imovina na kojoj je pravo raspolaganja i upravljanja imala bivša Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina do 31. prosinca 1991. god, a koja se na dan donošenja ovog zakona smatra vlasništvom ili posjedom Bosne i Hercegovine ili javne organizacije ili tijela Bosne i Hercegovine i bilo koje administrativne jedinice Bosne i Hercegovine.

U smislu ovog zakona, pod raspolaganjem navedene imovine smatra se izravni ili neizravni prijenos vlasništva.

Članak 2.

Bez obzira na odredbe drugog zakona ili propisa, državnom imovinom se može raspolagati samo sukladno odredbama ovog zakona.

Svaka odluka, akt, ugovor ili bilo koji drugi pravni instrument kojim se raspolaže imovinom iz članka 1. ovog zakona suprotno odredbama ovog zakona, ništav je.

Članak 3. stavak (2)

Osim toga, Povjerenstvo za državnu imovinu osnovano Odlukom Vijeća ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 10/05, u daljnjem tekstu: "Povjerenstvo") može, na prijedlog zainteresirane strane, odlučiti da određenu državnu imovinu izuzme od privremene zabrane prema ovom zakonu.

Članak 4.

Privremena zabrana raspolaganja državnom imovinom sukladno ovom zakonu ostaje na snazi do stupanja na snagu zakona kojim se uređuje provedba kriterija koji će se primjenjivati za utvrđivanje imovine koja je u vlasništvu Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, i utvrđuju prava vlasništva i upravljanja državnom imovinom, koji će se donijeti na preporuke Povjerenstva, odnosno do potvrđivanja prihvatljivog i održivog rješenja pitanja raspodjele državne imovine između države i drugih nivoa vlasti od strane Upravnog odbora Vijeća za provedbu mira, ili dok visoki predstavnik drugačije ne odluči.

VI. Dopustivost

18. Sukladno članku VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacijsku nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmetom spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

19. Sukladno članku 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi učinkoviti pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem učinkovitom pravnom lijeku kojeg je koristio.

20. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Rješenje Kantonalnog suda broj 08 0 Dn 003844 19 Gž od 27. lipnja 2019. godine protiv kojeg nema drugih učinkovitih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Potom, osporenu odluku apelant je primio 8. srpnja 2019. godine a apelacija je podnesena 26. kolovoza 2019. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz članka 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda,

jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neutemeljena.

21. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

22. Apelant smatra da mu je osporenom odlukom povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije, pravo na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

Pravo na pravično suđenje

23. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima i druga prava vezana za krivične postupke.

24. Članak 6. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja njegovih građanskih prava i obveza ili kaznene optužbe protiv njega, svatko ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim sudom ustanovljenim zakonom.

25. Obzirom na to da je apelant nositelj javne vlasti, Ustavni sud, prije svega, podsjeća na svoje stajalište da državna tijela i javna vlast, kao sudionici sudskih postupaka, ne uživaju prava iz Europske konvencije, ali da, prema članku VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, svatko tko je bio stranka u određenom postupku i tko ima presudu bilo kojeg suda kojom smatra da su povrijeđena njegova ustavna prava može podnijeti apelaciju Ustavnom sudu (vidi, Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP 39/03* od 27. veljače 2004. godine, objavljena u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine" broj 19/04, dostupna na web-stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba). Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud je nakon toga apelacije državnih tijela, odnosno nositelja javne vlasti ispitivao u svezi sa navodima o kršenju prava na pravičan postupak i prava na imovinu iz članka II/3.(e) i (k) Ustava Bosne i Hercegovine, budući da ostala prava iz popisa prava (članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine), prema svojoj biti, predstavljaju osobna prava na koja se, u pravilu, ne mogu pozivati tijela javne vlasti (vidi, Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP 3444/19* od 7. travnja 2021. godine, točka 289. Stoga će u danim okolnostima apelantovog slučaja Ustavni sud ispitati navode apelacije u odnosu na apelantovo pravo na pravično suđenje i pravo na imovinu iz članka II/3.(e) i (k) Ustava Bosne i Hercegovine.

26. Prije svega, Ustavni sud zapaža da apelant osporava odluku Kantonalnog suda donesenu u postupku po njegovom zahtjevu radi uknjižbe prava vlasništva u zemljišnoj knjizi na predmetnim nekretninama u njegovu korist. Imajući u vidu navedeno, kao i uzimajući u obzir da je upis prava vlasništva odlučujući za ostvarivanje njegovih prava na predmetnim nekretninama, Ustavni sud smatra da apelant u postupku u kojem je donesena osporena odluka uživa garancije prava na pravično suđenje (vidi, *mutatis mutandis*, Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP 2915/11* od 10. prosinca 2013. godine, točka 24, dostupna na Internet-stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba).

27. Iz apelacijskih navoda proizlazi da apelant, u biti, smatra da je u konkretnom slučaju osporena odluka Kantonalnog suda, kojom je odbijen njegov priziv izjavljen protiv prvostupanjskog rješenja kojim je odbijen njegov zahtjev za uknjižbu prava vlasništva na predmetnim nekretninama (podnesen sukladno odredbi članka 338. ZSP), rezultat proizvoljne primjene materijalnog prava. U svezi s tim, Ustavni sud prvenstveno ukazuje na to da, prema praksi Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud), koju Ustavni sud slijedi prilikom ispitivanja ustavnih prava (vidi Odluku o dopustivosti i meritumu broj *AP 992/15* od 25. listopada 2017. godine, točka 35), i Ustavnog suda, zadaća ovih sudova nije da preispituju zaključke redovitih sudova u pogledu činjeničnog stanja i primjene prava (vidi, Europski sud, *Pronina protiv Rusije*, odluka o dopustivosti od 30. lipnja 2005. godine, aplikacija broj 65167/01). Naime, Ustavni sud nije nadležan supstituirati redovite sudove u procjeni činjenica i dokaza, već je, općenito, zadaća redovitih sudova da ocijene činjenice i dokaze koje su izveli (vidi, Europski sud, *Thomas protiv Ujedinjene Kraljevine*, presuda od 10. svibnja 2005. godine, aplikacija broj 19354/02). Zadaća Ustavnog suda je ispitati jesu li, eventualno, povrijeđena ili zanemarena ustavna prava (pravo na pravično suđenje, pravo na pristup sudu, pravo na učinkovit pravni lijek i dr.), te je li primjena zakona bila, eventualno, proizvoljna ili diskriminacijska.

28. Ustavni sud će se, dakle, iznimno upustiti u ispitivanje načina na koji su nadležni sudovi utvrđivali činjenice i na tako utvrđene činjenice primijenili pozitivnopravne propise kada je očigledno da je u određenom postupku došlo do proizvoljnog postupanja redovitog suda kako u postupku utvrđivanja činjenica, tako i primjene relevantnih pozitivnopravnih propisa (vidi, Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP 311/04* od 22. travnja 2005. godine, stavak 26). U kontekstu navedenog Ustavni sud podsjeća i da je u više svojih odluka ukazao da očigledna proizvoljnost u primjeni relevantnih propisa nikada ne može voditi pravičnom postupku (vidi, Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP 1293/05* od 12. rujna 2006. godine, točka 25. i dalje, i, *mutatis mutandis*, Europski sud, *Anđelković protiv Srbije*, presuda od 9. travnja 2013. godine, točka 24). Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud će u konkretnom slučaju, obzirom na pitanja koja se predmetnom apelacijom pokreću, ispitati je li osporena odluka utemeljena na proizvoljnoj primjeni materijalnog prava.

29. U svezi sa tim, Ustavni sud, prije svega, zapaža da je apelant svoj zahtjev za uknjižbu prava vlasništva na predmetnim nekretninama podnio sukladno odredbik člana 338. ZSP i Odluci kojom je, kako smatra apelant, samo konkretiziran titular nekretnina koje su bile u društvenom vlasništvu, odnosno njome nije izvršen, na izravan ili neizravan način, prijenos prava vlasništva na predmetnim nekretninama. Dalje, Ustavni sud zapaža da je odredbom članka 338. ZSP regulirana pretvorba društvenog vlasništva, odnosno pretvorba prava uporabe ili upravljanja ili raspolaganja stvarima u društvenom, odnosno državnom vlasništvu, dok iz sadržaja Odluke proizlazi da se njome "utvrđuje (se) pravo vlasništva nad nekretninama u korist Županije Zapadnohercegovačke, a koje su upisane u zemljišnim knjigama općinskih sudova Ljubuški i Široki Brijeg kao državno ili društveno vlasništvo ili općenarodna imovina [...]". Osim toga, redoviti sudovi su, postupajući po apelantovom zahtjevu, utvrdili da se predmetne nekretnine vode kao državno vlasništvo, odnosno da je riječ o nepokretnoj imovini na kojoj je pravo raspolaganja i upravljanja imala SRBiH, kao i da apelant nije upisan u zemljišnoj knjizi kao nositelj prava upravljanja, uporabe ili raspolaganja, niti je pružio dokaz da je pravni sljednik dosadašnjeg nositelja prava upravljanja, uporabe i raspolaganja. Dakle, protivno apelantovim tvrdnjama da se u konkretnom slučaju ne radi o izravnom ili neizravnom načinu prijenosa prava vlasništva, iz navedenog proizlazi protivan zaključak, odnosno da se, zapravo, ocjenjujući stanje zemljišne knjige i sadržaj Odluke koja je predstavljala osnovu za podnošenje zahtjeva za upis, radilo o prijenosu prava vlasništva na predmetnim nekretninama za koje je utvrđeno da se vode kao državno vlasništvo.

30. U svezi sa apelantovim apelacijskim navodima (da je osporena odluka drugostupanjskog suda zasnovana isključivo na primjeni Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja), Ustavni sud podsjeća da je o sličnom pravnom pitanju (u kontekstu primjene Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja) odlučivao u Odluci broj AP 1080/18 od 28. siječnja 2020. godine (dostupna na internetskoj stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba). U toj odluci Ustavni sud je razmatrao apelaciju (Bosne i Hercegovine) koja je podnesena protiv preciziranih rješenja redovitih sudova donesenih u postupku uspostave zemljišnoknjižnog uloška (brisanje državnog vlasništva iz preciziranog zemljišnog uloška i uknjižba prava vlasništva u korist Općine Bihać). U tom predmetu redoviti sudovi su utvrdili (točka 29) "da je predmetna nekretnina u zemljišnoknjižnom ulošku bila upisana kao 'Opštenarodna imovina', te da je raniji posjednik te nekretnine bila JU Đački dom Bihać, koji je brisan rješenjem Službe za imovinskopravne i geodetske poslove, precizirani broj od 3. lipnja 2011. godine (rješenje je postalo pravomoćno 20. lipnja 2011. godine) a kao posjednik predmetne nekretnine upisana je Općina Bihać". Dalje, Ustavni sud je u navedenoj odluci ukazao (točka 31): "Također, Ustavni sud podsjeća da su i unutar institucija Bosne i Hercegovine započeti procesi rješavanja pitanja u svezi s državnom imovinom u Bosni i Hercegovini. Tako je Vijeće ministara Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vijeće ministara) 16. prosinca 2004. godine donijelo Odluku o osnivanju Povjerenstva za državnu imovinu, utvrđivanje i raspodjelu državne imovine, određivanje prava i obveza Bosne i Hercegovine, entiteta i Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine u upravljanju državnom imovinom (u daljnjem tekstu: Odluka o osnivanju Povjerenstva za državnu imovinu), koja je stupila na snagu 28. veljače 2005. godine (i koja, s izmjenama i dopunama, važi u vrijeme donošenja ove odluke Ustavnog suda). Prema članku 1. stavak 1. navedene odluke, zadaća Povjerenstva je izraditi kriterije za utvrđivanje državne imovine i njezinu raspodjelu između Bosne i Hercegovine, entiteta i Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine i donijeti propise o upravljanju tom imovinom, te predložiti nacrt zakona o pravima vlasništva i upravljanja državnom imovinom. Prema stavku 2. istog članka, Povjerenstvo je utemeljeno kao stalno tijelo Vijeća ministara Bosne i Hercegovine i djelovat će do konačnog usvajanja navedenog propisa. Prema informacijama kojima raspolaže Ustavni sud, do dana donošenja ove odluke Ustavnog suda takav propis predviđen člankom 1. stavak 1. Odluke o osnivanju Povjerenstva za državnu imovinu još nije usvojen i Povjerenstvo još djeluje sukladno svojim nadležnostima."

31. Osim toga, Ustavni sud je istaknuo (točka 32): "Ustavni sud, potom, podsjeća da je nakon donošenja navedene Odluke o osnivanju Povjerenstva za državnu imovinu, a konstatirajući da ne postoje efikasne mjere u cijeloj Bosni i Hercegovini za zaštitu interesa Bosne i Hercegovine i njezinih administrativnih jedinica od potencijalne štete koju bi predstavljalo daljnje raspolaganje državnom imovinom prije donošenja odgovarajućih zakona na temelju preporuka Povjerenstva, Visoki predstavnik za Bosnu i Hercegovinu donio odluke kojima je proglasio Zakon o privremenoj zabrani, Zakon o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom Federacije Bosne i Hercegovine i Zakon o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom Republike Srpske. Navedenim zakonima (koji na isti način reguliraju predmetnu materiju) stvoren je, dakle, pravni okvir radi privremene zaštite od potencijalne štete do koje bi moglo doći uslijed raspolaganja državnom imovinom, čime se (prema odredbama članka 1. stavak 3. tih zakona) smatra izravni ili neizravni prijenos vlasništva. Pri tome odredbama članka 1. svakog od ovih zakona identično je propisano što se u smislu te odluke smatra državnom imovinom čije je raspolaganje zabranjeno ovim zakonima, a člankom 3. svakog od tih zakona dopuštene su taksativno propisane iznimke od privremene zabrane raspolaganja utvrđene tim zakonima (imovina i prava poduzeća, registrirana kao takva, koja su predmetom privatizacije prema relevantnim propisima o privatizaciji, dio državne imovine koja će i dalje služiti za potrebe obrane sukladno relevantnom propisu, kao i državna imovina koju Povjerenstvo odluči izuzeti od privremene zabrane prema tim zakonima). Također, odredbama članka 4. ovih zakona definirano je do kada ostaje na snazi privremena zabrana raspolaganja državnom imovinom sukladno tim zakonima. Naime, odredbama članka 4. navedenih zakona je identično propisano da privremena zabrana raspolaganja državnom imovinom sukladno tim zakonima ostaje na snazi do stupanja na snagu zakona kojim se uređuje provedba kriterija koji će se primjenjivati za utvrđivanje imovine koja je vlasništvo Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine i utvrđuju prava vlasništva i upravljanja državnom imovinom, koja će se donijeti na preporuke Povjerenstva, odnosno do potvrđivanja prihvatljivog i održivog rješenja pitanja raspodjele državne imovine između države i drugih razina vlasti od Upravnog odbora Vijeća za implementaciju mira, ili dok Visoki predstavnik drugačije ne odluči. Međutim, Ustavni sud zapaža da na razini Bosne i Hercegovine takav zakon još nije donesen, odnosno da to pitanje još nije riješeno, niti je Visoki predstavnik donio drugačiju odluku. Dakle, Ustavni sud ukazuje da na razini Bosne i Hercegovine još nije donesen propis kojim bi se točno definiralo koja imovina je u vlasništvu države, koja u vlasništvu entiteta i Distrikta Brčko i reguliralo njezino upravljanje. Pri tome Ustavni sud ukazuje da je Republika Srpska kao entitet svojedobno donijela Zakon o statusu državne imovine koja se nalazi na teritoriju Republike Srpske i pod zabranom je raspolaganja ('Službeni glasnik Republike Srpske' broj 135/10), ali je Ustavni sud Odlukom broj *U 1/11* od 13. srpnja 2012. godine utvrdio da Republika Srpska nema ustavnu nadležnost za reguliranje pravne materije koja je predmetom tog zakona jer je to, sukladno članku I/1, članku III/3.(b) i članku IV/4.(e) Ustava Bosne i Hercegovine, nadležnost Bosne i Hercegovine. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud konstatira da je, s ciljem zaštite od potencijalne štete koju bi predstavljalo daljnje raspolaganje, još uvijek na snazi privremena zabrana raspolaganja državnom imovinom definiranom zakonima o privremenoj zabrani raspolaganja osim iznimaka predviđenih člankom 3. tih zakona. Osim toga, Ustavni sud zapaža da je odredbama članka 2. sva tri zakona o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom (BiH, FBiH i RS) propisano da, bez obzira na odredbe drugog zakona ili propisa, državnom imovinom se može raspolagati samo sukladno odredbama tih zakona, a da su ništavi svaka odluka, akt, ugovor ili bilo koji drugi pravni instrument kojim se raspolaže imovinom iz članka 1. tih zakona protivno odredbama tih zakona. Prema mišljenju Ustavnog suda, redoviti sudovi i tijela uprave navedeno moraju imati u vidu prilikom donošenja odluka kojima se vrši raspolaganje tom imovinom, izravno i neizravno."

32. Sukladno navedenom, Ustavni sud je u navedenoj Odluci broj *AP 1080/18*, raspravljajući o pitanju proizvoljne primjene materijalnog prava, zauzeo stajalište da je u pitanjima raspolaganja državnom imovinom, kao u konkretnom slučaju iz navedene odluke, Zakon o privremenoj zabrani raspolaganja *lex specialis* u svezi sa pitanjem raspolaganja državnom imovinom, koja je kao takva definirana tim zakonom, sve dok se pitanje statusa i upravljanja tom imovinom ne riješi na državnoj razini, ili dok Visoki predstavnik ne odluči drugačije. Ustavni sud je u navedenom predmetu zaključio da je proizvoljnim zaključivanjem da Zakon o stvarnim pravima kao *lex posterior* derogira odredbe Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja došlo do proizvoljne primjene materijalnog prava, što je imalo kao posljedicu

donošenje proizvoljne odluke kojom je prekršeno pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine.

33. Vraćajući se na konkretni predmet, Ustavni sud zapaža da je osporenom odlukom Kantonalnog suda, kao konačnom odlukom u predmetnom postupku, odbijen kao neutemeljen apelantov priziv i potvrđena prvostupanjska odluka kojom je, primjenom relevantnih odredaba ZZK, odbijen kao neutemeljen apelantov zahtjev (za uknjižbu prava vlasništva na predmetnim nekretninama). U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da je Kantonalni sud u obrazloženju odluke dao jasne i precizne razloge o tome zašto je neutemeljen apelantov zahtjev, pri čemu je ukazao na pravnu osnovu apelantovog zahtjeva (članak 338. ZSP i Odluka). U svezi s tim je prvo istaknuto da iz utvrđenja prvostupanjskog suda proizlazi da se u konkretnom slučaju radi o nekretninama koje se u zemljišnim knjigama vode kao državno vlasništvo ("Bosanskohercegovački zemaljski erar, opštenarodna imovina FNRJ, državni erar Kraljevine Jugoslavije i Nezavisne države Hrvatske"). Potom je ukazano da ni apelant nije doveo u pitanje da apelant nije upisan u zemljišnoj knjizi kao nositelj prava upravljanja, uporabe ili raspolaganja, niti je pružio dokaz da je pravni sljednik dosadašnjeg nositelja prava upravljanja, uporabe i raspolaganja. Obzirom na navedeno, za Ustavni sud je nepobitno da u konkretnom slučaju nisu ispunjeni uvjeti iz članka 338. ZSP na kojem je apelant temeljio svoj prijedlog za uknjižbu prava vlasništva. Naime, tom odredbom je propisano: " [...] pravo upravljanja ili uporabe ili raspolaganja kao osnovna prava na stvarima u društvenom, odnosno državnom vlasništvu koje do stupanja na snagu ovog zakona nije postalo vlasništvo druge osobe, danom stupanja na snagu ovog zakona pretvaraju se u pravo vlasništva njihovog dosadašnjeg nositelja, odnosno njegovog pravnog sljednika", a nepobitno je da apelant nije nositelj niti jednog od navedenih prava. Stoga, nema proizvoljnosti u zaključku redovitih sudova da nisu ispunjeni uvjeti iz navedene zakonske odredbe, kao ni relevantnih odredaba ZZK (čl. 3. stavak 2, 41. st. 1. i 3, 42. i 43. stavak 2) da se udovolji apelantovom prijedlogu.

34. Dalje, Ustavni sud zapaža da se Kantonalni sud pozvao i na relevantne odredbe Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja i dao eksplicitno obrazloženje da ni u smislu relevantnih odredaba tog zakona nema uvjeta da se udovolji apelantovom prijedlogu za upis. Naime, Kantonalni sud je ocijenio sadržaj Odluke Skupštine Zapadnohercegovačkog kantona o utvrđivanju prava vlasništva nad nekretninama u apelantovu korist, te konstatirao da su nekretnine koje su predmetom navedene odluke upisane u zemljišnim knjigama kao državno ili društveno vlasništvo ili općenarodna imovina, odnosno "BiH zemaljski erar, državni erar u Kraljevini Jugoslaviji ili Nezavisne države Hrvatske", zbog čega je Kantonalni sud zaključio da se radi o nepokretnoj imovini na kojoj je pravo raspolaganja i upravljanja imala SRBiH. S tim u svezi, Kantonalni sud je, ukazujući na sadržaj članka 1. Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja kojim je propisano što se smatra državnom imovinom, istaknuo da se tom imovinom može raspolagati samo sukladno odredbama Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja (članak 2. stavak 1. navedenog zakona). Također, Kantonalni sud je naveo da Povjerenstvo za državnu imovinu (utemeljeno odlukom Vijeća ministara BiH) može na prijedlog zainteresirane strane odlučiti da određenu državnu imovinu izuzme od privremene zabrane (članak 3. stavak 2. navedenog zakona), što ovdje očito nije slučaj. Ustavni sud zapaža da, obzirom na nesporni sadržaj trenutačnog upisa u zemljišnim knjigama (koji, zapravo, potvrđuje i apelant sadržajem Odluke Skupštine Zapadnohercegovačkog kantona na temelju koje je tražio upis vlasništva u zemljišnim knjigama), dano obrazloženje Kantonalnog suda u cijelosti korespondira sa stajalištima Ustavnog suda iz citirane Odluke broj *AP 1080/18* zbog čega se pokazuju kao neutemeljeni apelantovi navodi o proizvoljnoj primjeni odredaba ZZK, ZSP i Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja.

35. Konačno, Ustavni sud smatra da je neophodno ukazati da je Odluka Skupštine Zapadnohercegovačkog kantona, na temelju koje je apelant podnio prijedlog za uknjižbu prava vlasništva, donesena na temelju članka 26. Ustava tog kantona, koji, između ostalog, sadrži ovlasti Skupštine da donosi zakone i ostale propise u svezi sa člankom 6. Zakona o imovini tog kantona. Ustavni sud zapaža da je navedenom odredbom navedenog zakona, između ostalog, propisano da je kanton vlasnik prirodnih bogatstava i dobara u općoj upotrebi na području tog kantona. Međutim, Ustavni sud, upravo imajući u vidu stajališta iz Odluke broj *AP 1080/18* (koja su prezentirana u toč. 30. i 31. ove odluke), ukazuje da ovakvim postupanjem, odnosno donošenjem navedene odluke, obzirom na to da na "razini Bosne i Hercegovine još uvijek nije donesen propis kojim bi se točno definiralo koja imovina je u vlasništvu države, koja u vlasništvu entiteta i Distrikta Brčko i reguliralo njezino upravljanje" (vidi *AP 1080/18*, točka 32), apelant, zapravo, "uzurpira" ovlasti državne razine vlasti (zakonodavnih tijela) koja je obvezna donijeti zakon o navedenom pitanju. Time, zapravo, apelant u konkretnom slučaju "eliminira" druge razine vlasti na koje bi se, u smislu članka 4. Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja, trebala raspodijeliti državna imovina.

36. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud zapaža da je Kantonalni sud odbijanje apelantovog priziva i potvrđivanje prvostupanjskog rješenja, kojim je odbijen kao neutemeljen zahtjev za uknjižbu prava vlasništva u apelantovu korist, utemeljio na činjeničnom stanju koje je utvrdio prvostupanjski sud i na relevantnim odredbama ZZK, ZSP i Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja. Imajući u vidu činjenična utvrđenja i sadržaj relevantnih odredaba navedenih zakona, Ustavni sud u danom obrazloženju ne nalazi proizvoljnost u primjeni materijalnog prava koja bi, u smislu navedenih stajališta, mogla biti osnova da Ustavni sud vlastitim tumačenjem zamijeni dano tumačenje Kantonalnog suda u osporenoj odluci. U takvim okolnostima pokazuju se neutemeljenim apelantovi navodi da je Kantonalni sud preuzeo nadležnost Ustavnog suda FBiH, budući da je Kantonalni sud samo ispitivao jesu li ispunjeni uvjeti za upis apelanta kao vlasnika u smislu navedenih propisa.

37. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud zaključuje da osporenom odlukom nije prekršeno apelantovo pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine.

Pravo na imovinu

38. Apelant smatra da je osporenom odlukom povrijeđeno i njegovo pravo na imovinu. Ustavni sud zapaža da se apelantovi navodi o kršenju prava na imovinu temelje na istim tvrdnjama koje je apelant istaknuo u svezi s pravom na pravično suđenje (proizvoljna primjena materijalnog prava), što je Ustavni sud već elaborirao i obrazložio u prethodnim točkama ove odluke kada ih je ocijenio neutemeljenim.

39. Obzirom na to Ustavni sud smatra da su apelantovi navodi o kršenju prava na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine, također, neutemeljeni.

VIII. Zaključak

40. Ustavni sud zaključuje da nije povrijeđeno apelantovo pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine kada u konkretnom slučaju ne postoje elementi koji bi ukazivali na proizvoljnost Kantonalnog suda u primjeni materijalnog prava, koji je dao relevantne razloge zbog čega je, u konačnici, odbijen apelantov zahtjev za uknjižbu prava vlasništva na predmetnim nekretninama uz pozivanje na relevantne odredbe ZZK, ZSP i Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja, a dano obrazloženje ne ostavlja dojam proizvoljnosti u pogledu primjene materijalnog prava.

41. Ustavni sud, dalje, zaključuje da nema povrede ni prava na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine kada apelant tvrdnje o kršenju ovog prava temelji na navodima o proizvoljnoj primjeni materijalnog prava, a Ustavni sud je utvrdio da nije bilo proizvoljnosti u tom pogledu.

42. Na temelju članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

43. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, v. r.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 3399/19**, rješavajući apelaciju **Западнохерцеговачког кантона**, на основу члана VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став (2) тачка б) и члана 59 ст. (1) и (3) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине – пречишћени текст ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 94/14), у саставу:

Златко М. Кнежевић, предсједник
Мато Тадић, потпредсједник
Мирсад Ћеман, потпредсједник
Валерија Галић, судија
Миодраг Симовић, судија
Сеада Палаврић, судија
на сједници одржаној 5. маја 2021. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Одбија се као неоснована апелација **Западнохерцеговачког кантона** поднесена против Рјешења Кантоналног суда у Широком Бријегу број 08 0 Дн 003844 19 Гж од 27. јуна 2019. године.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и у "Службеном гласнику Брчко дистрикта Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. Западнохерцеговачки кантон (у даљњем тексту: апелант), којег заступа Кантонално правобранилаштво Западнохерцеговачког кантона-Широки Бријег, поднио је 26. августа 2019. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против Рјешења Кантоналног суда у Широком Бријегу (у даљњем тексту: Кантонални суд) број 08 0 Дн 003844 19 Гж од 27. јуна 2019. године.

II. Поступак пред Уставним судом

2. На основу члана 23 Правила Уставног суда, од Кантоналног суда и Општинског суда у Љубушком (у даљњем тексту: Општински суд) затражено је 26. октобра 2020. године да доставе одговоре на апелацију.

3. Кантонални суд и Општински суд су доставили одговоре на апелацију 9. новембра и 4. децембра 2020. године.

III. Чињенично стање

4. Чињенице предмета које произилазе из апелантових навода и докумената предочених Уставном суду могу да се сумирају на сљедећи начин:

Уводне напомене

5. Скупштина Западнохерцеговачког кантона је на 32. сједници, одржаној 5. јуна 2018. године, донијела Одлуку о утврђивању права власништва над некретнинама у корист Општине Западнохерцеговачке број 01-02-2-XXXII-636/18 од 5. јуна 2018. године (у даљњем тексту: Одлука), која је објављена у "Народним новинама Општине Западнохерцеговачке" број 11/18 од 5. јуна 2018. године.

6. У предметној одлуци (уводу) је, између осталог, наведено: "На темељу члана 26. Устава Општине Западнохерцеговачке ('Народне новине Општине Западнохерцеговачке' број: 1/96, 2/99, 14/00, 17/00, 1/03, 10/04 и 17/11) и члана 96. Пословника Скупштине Општине Западнохерцеговачке ('Народне новине Општине Западнохерцеговачке' број: 10/03), а у свези члана 6. Закона о имовини Општине Западнохерцеговачке ('Народне новине Општине Западнохерцеговачке' број: 3/98), Скупштина Општине Западнохерцеговачке на 32. сједници, одржаној 5. липња 2018. године, донијела је Одлуку" [...]. Такође, у предметној одлуци је наведено (члан 1 те одлуке): "Овом одлуком утврђује се право власништва над некретнинама у корист Општине Западнохерцеговачке, а које су уписане у земљишним књигама општинских судова Љубушки и Широки Бријег као државно или друштвено власништво или општенародна имовина или на име било којег носитеља како стоји у појединим извадцима, БиХ земаљски ерар, државни ерар у Краљевини Југославији или Независне државе Хрватске, као и оних некретнина које нису уписане у земљишним књигама, а уписане на носитеље из овог чланка у катастру земљишта Општине Посушје, Општине Груде, Општине Љубушки и Града Широког Бријега." Поред тога, у предметној одлуци (чл. 2 -75 те одлуке) наведене су непокретности за које се утврђује својина у апелантову корист (са бројем парцеле, ознаком, површином и удјелом својине). Чланом 76 је прописано: "Темељем ове Одлуке задужује се Општинско правобранитељство Општине Западнохерцеговачке за подношење захтјева код надлежних земљишнокњижних уреда за упис права власништва над некретнинама из ове Одлуке у корист Општине Западнохерцеговачке", док је чланом 77 прописано: "Ова одлука ступа на снагу наредног дана од дана објаве у 'Народним новинама Општине Западнохерцеговачке'."

Поступак у којем је донесена оспорена одлука

7. Рјешењем Општинског суда број 063-0-ДН-18-003 122 од 18. децембра 2018. године, донесеним по апелантовом приједлогу ради укњижбе права својине, позивањем на члан 31 Закона о земљишним књигама (у даљњем тексту: ЗЗК) одбијен је као неоснован захтјев за укњижбу права својине у апелантову корист на непокретностима уписаним у земљишнокњижне улошке (ближе означене у изреци првостепеног рјешења, у даљњем тексту: предметне непокретности).

8. У образложењу рјешења Општински суд је навео да је апелант 2. октобра 2018. године, у складу са одредбом члана 338 Закона о стварним правима (у даљњем тексту: ЗСП), поднио Земљишнокњижном уреду Општинског суда захтјев за укњижбу права својине на предметним непокретностима, те да је уз захтјев доставио и Одлуку (којом се утврђују права својине на непокретностима у апелантову корист). Даље, суд наводи да је, након увида у земљишну књигу, утврђено да се предметне непокретности воде као државна својина (Босанскохерцеговачки земаљски ерар, Општенародна имовина ФНРЈ, државни ерар Краљевине Југославије и Независне државе Хрватске), те је навео одредбе чл. 3 став 2, 41 ст. 1 и 3, 42 и 43 став 2 ЗЗК којима је прописан поступак предметног уписа (потребна документација, када је захтјев дозвољен и шта се испитује при провјеравању захтјева). Образложено је да је, након увида у достављену Одлуку, суд

утврдио да у њој недостаје налог (*clausula intabulandi*) Земљишнокњижном уреду да се упише право својине на предметним непокретностима у апелантову корист. У вези с тим, Општински суд је навео да је у достављеној одлуци (у члану 76) наведено: "Темељем ове одлуке задужује се Жупанијско правобранитељство Жупаније Западнохерцеговачке за подношење захтјева код надлежних земљишнокњижних уреда за упис права власништва над некретнинама из ове Одлуке у корист Жупаније Западнохерцеговачке." Имајући у виду наведено, Општински суд је на основу одредбе члана 43 став 2 ЗЗК одлучио као у изреци рјешења.

9. Рјешењем Кантоналног суда број 08 0 Дн 003844 19 Гж од 27. јуна 2019. године одбијена је као неоснована апелантова жалба и потврђено је првостепено рјешење.

10. У образложењу рјешења Кантонални суд је навео да је апелант изјавио жалбу због погрешно утврђеног чињеничног стања, повреде правила поступка и погрешне примјене материјалног права, те је истакао да Одлука којом се утврђује својина на предметним непокретностима не може да има сагласност предника, нити треба да садржава налог Земљишнокњижном уреду да се упише право својине у његову корист због тога што је друштвена претворба извршена силом Закона (у складу са одредбама ЗСП). Даље, у жалби је наведено да судске одлуке и одлуке других државних органа којима је утврђено право својине на непокретностима у корист одређеног титулара не морају да садрже налог за укњижбу због тога што сваки титулар права својине или других стварних права на непокретностима има право и обавезу да, у складу са чланом 8 ЗЗК, упише непокретност у своју својину, односно да титулар других стварних права упише та своја права.

11. Кантонални суд је подсјетио на садржину апелантовог захтјева (који је поднесен у складу са одредбом члана 338 ЗСП и Одлуком) за укњижбу права својине на предметним непокретностима које се у земљишним књигама воде као државна својина, односно "Босанскохерцеговачки земаљски ерар, Општенародна имовина ФНРЈ, државни ерар Краљевине Југославије и Независне државе Хрватске", као и на садржину одредбе члана 338 ЗСП, те је навео да апелант није довео у питање да није уписан у земљишној књизи као носилац права управљања, коришћења или располагања, нити је пружио доказ да је правни сљедник досадашњег носиоца права управљања, коришћења и располагања. Осим тога, Кантонални суд је навео да је чланом 1 Одлуке утврђено право својине на непокретностима у апелантову корист које су уписане у земљишним књигама општинских судова Љубушки и Широки Бријег као државна или друштвена својина или општенародна имовина или на име било којег носиоца, како стоји у појединим извацима: "БиХ земаљски ерар, државни ерар у Краљевини Југославији или Независне државе Хрватске", те је истакао да је у конкретном случају очито ријеч о непокретној имовини на којој је право располагања и управљања имала СРБиХ. С тим у вези, Кантонални суд је истакао да је одредбом члана 1 Закона о привременој забрани располагања државном имовином БиХ (у даљњем тексту: Закон о привременој забрани располагања) прописано да се под државном имовином подразумијева непокретна имовина која припада држави БиХ, као међународно признатој држави на основу међународног споразума о питањима сукцесије бивше СФРЈ, као и непокретна имовина на којој је право располагања и управљања имала бивша СРБиХ до 31. децембра 1991. године. Кантонални суд је навео да се (без обзира на одредбе другог закона или прописа) државном имовином може да располаже само сходно одредбама Закона о привременој забрани располагања (члан 2 став 1 наведеног закона), те нагласио да су свака одлука, акт, уговор или било који други правни инструменат којим се располаже имовином из члана 1 наведеног закона ништави (члан 2 став 2 Закона о привременој забрани располагања). Такође, Кантонални суд је навео да Комисија за државну имовину (основана одлуком Савјета министара БиХ) може на приједлог заинтересоване стране да одлучи да одређену државну имовину изузме од привремене забране (члан 3 став 2 наведеног закона), што овдје очито није случај.

IV. Апелација

а) Наводи из апелације

12. Апелант сматра да је оспореном одлуком повријеђено његово право на правичан поступак из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције и право на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију. Образлажући повреде наведених права, апелант је навео хронологију предметног поступка, истакнувши да је раније водио земљишнокњижни поступак уписа права својине у којем су редовни судови одбацили његов захтјев због тога што уз захтјев није била приложена исправа на којој се заснива захтјев за упис (у складу са чланом 3 ЗЗК), услиједчега је апелант донио Одлуку која је подобна за упис права својине на предметним непокретностима у његову корист. Даље, апелант је навео да судска одлука замјењује земљишнокњижно очитовање или сагласност странке која је дужна да да такву изјаву, те да Одлука којом се утврђује својина на предметним непокретностима не може да има сагласност предника, нити треба да садржава налог Земљишнокњижном уреду с обзиром на то да је друштвена претворба извршена силом Закона (одредбама ЗСП) којима је предвиђено (а што је садржано у Одлуци) да Кантонално правобранилаштво поднесе захтјев за укњижбу права својине (у складу са одредбама члана 361 став 2 у вези са чланом 338 ЗСП). Апелант је истакао да је произвољан, паушалан, неоснован и супротан ЗЗК закључак другостепеног суда да је у конкретном случају "очито" ријеч о некретнини на којој је право располагања и управљања имала СРБиХ. Наиме, апелант је навео да је из члана 1 Одлуке евидентно да предметни уписи гласе на БиХ (за вријеме управе Аустро-Угарске), као и да се у конкретном случају не ради о располагању имовином на којој се директно или индиректно врши пренос својине да би одлука, односно сам пренос био противзаконит, како предвиђа Закон о привременој забрани располагања, којим је речено да под ту имовину спадају и непокретности уписане на носиоца права располагања било којег нивоа власти. С тим у вези, апелант је навео да је Одлуком конкретизован титулар непокретности које су биле у друштвеној својини (јер та категорија својине више не постоји), дакле, да се не ради о правном акту којим је извршен, на директан или индиректан начин, пренос права својине са било којег нивоа органа државне власти на треће лице ван структуре државне власти. Апелант сматра да је закључак другостепеног суда, да је Одлука супротна Закону о привременој забрани располагања, преурањена и да излази из домена редовног суђења задирући у надлежност Уставног суда ФБиХ. Ово због тога што наведена одлука представља пропис законодавног органа кантона и оцјену о томе да ли је неки пропис у складу са Уставом, или је супротан Закону може да донесе само Уставни суд ФБиХ. Апелант је истакао да је због наведеног, као и чињенице да је оспорена одлука другостепеног суда заснована искључиво на примјени Закона о привременој забрани располагања дошло до повреде наведених права, те је предложио да се усвоји његова

апелација, укине побијано рјешење и предмет врати на поновни поступак.

б) Одговор на апелацију

13. Кантонални суд је у одговору навео да у предметном поступку нису повријеђена апелантова права наведена у апелацији уз приједлог да се предметна апелација одбије.

14. Општински суд је поновио утврђене чињенице и своје одлучење уз цитирање релевантних одредаба ЗЗК и ЗСП, истакнувши да апелант уз Одлуку није доставио доказе прописане одредбама ЗЗК, док сама одлука не садржи све што је потребно за упис у земљишну књигу. Ово посебно ако се има у виду да апелант не доводи у питање да није уписан у земљишној књизи као носилац права управљања, коришћења или располагања, нити је пружио доказ да је правни сљедник досадашњег носиоца права управљања, коришћења и располагања. На крају, Општински суд је истакао да није дошло до повреде апелантових права наведених у апелацији и предложио да се апелација одбије као неоснована.

V. Релевантни прописи

15. **Закон о земљишним књигама Федерације Босне и Херцеговине** ("Службене новине Федерације БиХ" бр. 58/02, 19/03, 54/04, 32/19 - ОУСФБиХ и 94/20 - Рјешење УСФБиХ)

За потребе ове одлуке користи се текст прописа како је објављен у службеним гласилима, јер није објављен на свим службеним језицима и писмима, а који у релевантном дијелу гласи:

Члан 3.

Претпоставке за упис

(1) Поступак уписа у земљишну књигу покреће се подношењем захтјева за упис. Захтјев се односи на прописани текст уписа. Нормиране текстове доноси министар правде.

(2) Уз захтјев за упис треба приложити и доказну документацију на којој се захтјев темељи.

То могу бити:

1) исправа која је основ за стицање стварног права;

2) документ на основу којег се доказује стварноправо;

3) овјерена копија судске одлуке која је основ за упис;

4) неки други документ којим се потврђује стварно право осигурано предбиљежбом;

5) документи наведени у члану 7. овог закона;

6) други документи потребни за упис одређени законом.

(3) Претпоставка за упис је и доказ о плаћању судске таксе.

(4) Уколико се исправа налази код истог органа који проводи упис, не мора се поново подносити. У захтјеву за упис орган који обрађује захтјев треба да забиљежи гдје се исправа налази.

Члан 41. ст. (1) и (3)

Заинтересоване особе

(1) Упис у земљишну књигу је дозвољен само уз сагласност особе која је у вријеме подношења захтјева уписана у земљишну књигу као носилац права власништва или неког другог стварног права које се преноси, мијења, ограничава или брише.

(3) Одобрење, из става 1. овог члана, може бити замијењено судском одлуком или судским поравнањем.

Члан 42.

Провјера захтјева за упис

Код провјере захтјева за упис надлежни земљишнокњижни референт испитује:

1) да ли су поднесени потребни документи у прописаној форми,

2) да ли су документи (исправе) идентични са стањем у земљишној књизи,

3) да ли постоји одобрење из члана 41. став 1. овог закона.

Члан 43.

Одлучивање о упису

(1) Након провјере захтјева за упис, земљишнокњижни референт доноси рјешење да ли ће захтјев потпуно или дјелимично прихватити.

(2) Земљишнокњижни референт доноси рјешење о одбијању захтјева за упис ако:

1) се земљишнокњижно тијело не налази у земљишнокњижном подручју дотичног земљишнокњижног уреда;

2) особа није овлаштена да захтијева упис;

3) правни основ уписа није видљив из предочених докумената;

4) постоји нека друга сметња која спречава упис.

16. **Закон о стварним правима** ("Службене новине Федерације БиХ" бр. 66/13, 100/13, 32/19 - ОУСФБиХ и 94/20 - Рјешење УСФБиХ) гласи:

1. Претворба друштвеног власништва

Члан 338.

Претворба права коришћења, или управљања или располагања

(1) Ако посебним законом није одређено другачије право управљања или коришћења или располагања као основна права на стварима у друштвеном односно државном власништву које до ступања на снагу овог закона није постало власништво другог лица, даном ступања на снагу овог закона претварају се у право власништва њиховог досадашњег носиоца односно његовог правног сљедника, ако те ствари могу бити предмет права власништва.

(2) За уписе права управљања или коришћења или располагања на стварима у друштвеном односно државном власништву, који су проведени у земљишним књигама до дана ступања на снагу овог закона, сматра се да су уписи права власништва, ако друштвено власништво није претворено у власништво другог лица, које је овлаштено исходити укњижбу свога права.

(3) Право управљања или коришћења или располагања на ствари у друштвеном односно државном власништву постало је претворбом власништво правног сљедника дотадашњега носиоца права управљања односно коришћења или располагања на тој ствари, ако је ствар подобна бити предметом права власништва, осим ако је по неком правном основу постало власништво другог лица а посебним законом није одређено другачије.

(4) Одредбе овог закона о претворби права управљања, коришћења или располагања стварима у друштвеном односно државном власништву примјењују се и на правне сљедбенике носиоца тих права.

17. **Закон о привременој забрани располагања државном имовином Босне и Херцеговине** ("Службени гласник БиХ" бр. 18/05, 29/06, 85/06, 32/07, 41/07, 74/07, 99/07 и 58/08)

За потребе ове одлуке користи се неслужбени пречишћени текст, сачињен у Уставном суду БиХ, који гласи:

Члан 1.

Овим законом се забрањује располагање државном имовином.

У смислу ове одлуке, под државном имовином подразумијева се:

1. непокретна имовина која припада држави Босни и Херцеговини (као међународно признатој држави) на основу

међународног Споразума о питањима сукцесије, који су 29. јуна 2001. год. потписале државе Босна и Херцеговина, Хрватска, Бивша Југословенска Република Македонија, Словенија и Савезна Република Југославија, која се, на дан доношења овог закона, сматра власништвом или посједом Босне и Херцеговине или друге јавне организације Босне и Херцеговине; и

2. непокретна имовина на којој је право располагања и управљања имала бивша Социјалистичка Република Босна и Херцеговина до 31. децембра 1991. год, а која се на дан доношења овог закона сматра власништвом или посједом Босне и Херцеговине или јавне организације или органа Босне и Херцеговине и било које административне јединице Босне и Херцеговине.

У смислу овог закона, под располагањем наведене имовине сматра се директни или индиректни пренос власништва.

Члан 2.

Без обзира на одредбе другог закона или прописа, државном имовином се може располагати само у складу с одредбама овог закона.

Свака одлука, акт, уговор или било који други правни инструмент којим се располаже имовином из члана 1. овог закона супротно одредбама овог закона, ништав је.

Члан 3. став (2)

Осим тога, Комисија за државну имовину основана Одлуком Савјета министара Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 10/05, у даљем тексту: "Комисија") може, на приједлог заинтересоване стране, да одлучи да одређену државну имовину изузме од привремене забране према овом закону.

Члан 4.

Привремена забрана располагања државном имовином у складу са овим законом остаје на снази до ступања на снагу закона којим се уређује провођење критерија који ће да се примјењује за утврђивање имовине која је у власништву Босне и Херцеговине, Федерације Босне и Херцеговине, Републике Српске и Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине, и утврђују права власништва и управљања државном имовином, који ће се донијети на препоруке Комисије, односно до потврђивања прихватљивог и одрживог рјешења питања расподјеле државне имовине између државе и других нивоа власти од стране Управног одбора Савјета за имплементацију мира, или док високи представник другачије не одлучи.

VI. Допустивост

18. У складу са чланом VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд, такође, има апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом уставу када она постану предмет спора због пресуде било којег суда у Босни и Херцеговини.

19. У складу са чланом 18 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њоме побија, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако се поднесе у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем дјелотворном правном лијеку којег је користио.

20. У конкретном случају предмет оспоравања апелацијом је Рјешење Кантоналног суда број 08 0 Дн 003844 19 Гж од 27. јуна 2019. године против којег нема других дјелотворних правних лијекова могућих према закону. Затим, оспорену одлуку апелант је примио 8. јула 2019. године а апелација је поднесена 26. августа 2019. године, тј. у року од 60 дана, како је прописано чланом 18 став (1) Правила Уставног суда. Коначно, апелација испуњава и услове из члана 18 ст. (3) и (4) Правила Уставног суда, јер не постоји неки формални разлог због којег апелација није допустива, нити је очигледно (*prima facie*) неоснована.

21. Имајући у виду одредбе члана VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, члана 18 ст. (1), (3) и (4) Правила Уставног суда, Уставни суд је утврдио да предметна апелација испуњава услове у погледу допустивости.

VII. Меритум

22. Апелант сматра да му је оспореном одлуком повријеђено право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције, право на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

Право на правично суђење

23. Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

е) Право на правичан поступак у грађанским и кривичним стварима и друга права у вези са кривичним поступком.

24. Члан 6 Европске конвенције у релевантном дијелу гласи:

1. Приликом утврђивања његових грађанских права и обавеза или кривичне оптужбе против њега, свако има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним судом установљеним законом.

25. С обзиром на то да је апелант носилац јавне власти, Уставни суд, прије свега, подсјећа на своје становиште да државни органи и јавна власт, као учесници судских поступака, не уживају права из Европске конвенције, али да, према члану VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, свако ко је био странка у одређеном поступку и ко има пресуду било ког суда којом сматра да су повријеђена његова уставна права може да поднесе апелацију Уставном суду (види, Уставни суд, Одлука о допустивости и меритуму број *АП 39/03* од 27. фебруара 2004. године, објављена у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине" број 19/04, доступна на web-страници Уставног суда www.ustavnisud.ba). Имајући у виду наведено, Уставни суд је након тога апелације државних органа, односно носилаца јавне власти испитивао у вези са наводима о кршењу права на правичан поступак и права на имовину из члана II/3е) и к) Устава Босне и Херцеговине, будући да остала права из каталога права (члан II/3 Устава Босне и Херцеговине), према својој суштини, представљају лична права на која, у правилу, не могу да се позивају органи јавне власти (види, Уставни суд, Одлука о допустивости и меритуму број *АП 3444/19* од 7. априла 2021. године, тачка 289. Стога ће у датим околностима апелантовог случаја Уставни суд испитати наводе апелације у односу на апелантово право на правично суђење и право на имовину из члана II/3е) и к) Устава Босне и Херцеговине.

26. Прије свега, Уставни суд запажа да апелант оспорава одлуку Кантоналног суда донесену у поступку по његовом захтјеву ради укњижбе права својине у земљишној књизи на предметним непокретностима у његову корист. Имајући у виду наведено, као и узимајући у обзир да је упис права својине одлучујући за остваривање његових права на предметним непокретностима, Уставни суд сматра да апелант у поступку у којем је донесена оспорена одлука ужива гаранције права на правично суђење (види, *mutatis mutandis*, Уставни суд, Одлука о допустивости и меритуму број *АП*

2915/11 од 10. децембра 2013. године, тачка 24, доступна на Интернет-страници Уставног суда www.ustavnisud.ba).

27. Из апелационих навода произилази да апелант, у суштини, сматра да је у конкретном случају оспорена одлука Кантоналног суда, којом је одбијена његова жалба изјављена против првостепеног рјешења којим је одбијен његов захтјев за укњижбу права својине на предметним непокретностима (поднесен у складу са одредбом члана 338 ЗСП), резултат произвољне примјене материјалног права. У вези с тим, Уставни суд првенствено указује на то да, према пракси Европског суда за људска права (у даљњем тексту: Европски суд), коју Уставни суд слиједи приликом испитивања уставних права (види Одлуку о допустивости и меритуму број *АП 992/15* од 25. октобра 2017. године, тачка 35), и Уставног суда, задатак ових судова није да преиспитују закључке редовних судова у погледу чињеничног стања и примјене права (види, Европски суд, *Pronina против Русије*, одлука о допустивости од 30. јуна 2005. године, апликација број 65167/01). Наиме, Уставни суд није надлежан да супституише редовне судове у процјени чињеница и доказа, већ је, уопштено, задатак редовних судова да оцијене чињенице и доказе које су извели (види, Европски суд, *Thomas против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 10. маја 2005. године, апликација број 19354/02). Задатак Уставног суда је да испита да ли су, евентуално, повријеђена или занемарена уставна права (право на правично суђење, право на приступ суду, право на дјелотворан правни лијек и др.), те да ли је примјена закона била, евентуално, произвољна или дискриминациона.

28. Уставни суд ће се, дакле, изузетно упустити у испитивање начина на који су надлежни судови утврђивали чињенице и на тако утврђене чињенице примијенили позитивноправне прописе када је очигледно да је у одређеном поступку дошло до произвољног поступања редовног суда како у поступку утврђивања чињеница, тако и примјене релевантних позитивноправних прописа (види, Уставни суд, Одлука о допустивости и меритуму број *АП 311/04* од 22. априла 2005. године, став 26). У контексту наведеног Уставни суд подсјећа и да је у више својих одлука указао да очигледна произвољност у примјени релевантних прописа никада не може да води правичном поступку (види, Уставни суд, Одлука о допустивости и меритуму број *АП 1293/05* од 12. септембра 2006. године, тачка 25 и даље, и, *mutatis mutandis*, Европски суд, *Анђелковић против Србије*, пресуда од 9. априла 2013. године, тачка 24). Имајући у виду наведено, Уставни суд ће у конкретном случају, с обзиром на питања која се предметном апелацијом покрећу, испитати да ли је оспорена одлука заснована на произвољној примјени материјалног права.

29. У вези са тим, Уставни суд, прије свега, запажа да је апелант свој захтјев за укњижбу права својине на предметним непокретностима поднио у складу са одредбом члана 338 ЗСП и Одлуком којом је, како сматра апелант, само конкретизован титулар непокретности које су биле у друштвеној својини, односно њоме није извршен, на директан или индиректан начин, пренос права својине на предметним непокретностима. Даље, Уставни суд запажа да је одредбом члана 338 ЗСП регулисана претворба друштвене својине, односно претворба права коришћења или управљања или располагања стварима у друштвеној, односно државној својини, док из садржине Одлуке произилази да се њоме "утврђује (се) право власништва над некретнинама у корист Županije Западнохерцеговачке, а које су уписане у земљишним књигама општинских судова Љубушки и Широки Бријег као државно или друштвено власништво или општенародна имовина [...]". Осим тога, редовни судови су, поступајући по апелантовом захтјеву, утврдили да се предметне непокретности воде као државна својина, односно да је ријеч о непокретној имовини на којој је право располагања и управљања имала СРБиХ, као и да апелант није уписан у земљишној књизи као носилац права управљања, коришћења или располагања, нити је пружио доказ да је правни сљедник досадашњег носиоца права управљања, коришћења и располагања. Дакле, супротно апелантовим тврдњама да се у конкретном случају не ради о директном или индиректном начину преноса права својине, из наведеног произилази супротан закључак, односно да се, заправо, оцјењујући стање земљишне књиге и садржину Одлуке која је представљала основ за подношење захтјева за упис, радило о преносу права својине на предметним непокретностима за које је утврђено да се воде као државна својина.

30. У вези са апелантовим апелационим наводима (да је оспорена одлука другостепеног суда заснована искључиво на примјени Закона о привременој забрани располагања), Уставни суд подсјећа да је о сличном правном питању (у контексту примјене Закона о привременој забрани располагања) одлучивао у Одлуци број АП 1080/18 од 28. јануара 2020. године (доступна на интернетској страници Уставног суда www.ustavnisud.ba). У тој одлуци Уставни суд је разматрао апелацију (Босне и Херцеговине) која је поднесена против прецизираних рјешења редовних судова донесених у поступку успостављања земљишнокњижног улошка (брисање државне својине из прецизираног земљишног улошка и укњижба права својине у корист Општине Бихаћ). У том предмету редовни судови су утврдили (тачка 29) "да је предметна непокретност у земљишнокњижном улошку била уписана као 'Општенародна имовина', те да је ранији посједник те непокретности била ЈУ Ћачки дом Бихаћ, који је брисан рјешењем Службе за имовинскоправне и геодетске послове, прецизирани број од 3. јуна 2011. године (рјешење је постало правоснажно 20. јуна 2011. године) а као посједник предметне непокретности уписана је Општина Бихаћ". Даље, Уставни суд је у наведеној одлуци указао (тачка 31): "Такође, Уставни суд подсјећа да су и унутар институција Босне и Херцеговине започети процеси рјешавања питања у вези с државном имовином у Босни и Херцеговини. Тако је Савјет министара Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Савјет министара) 16. децембра 2004. године донио Одлуку о оснивању Комисије за државну имовину, утврђивање и расподјелу државне имовине, одређивање права и обавеза Босне и Херцеговине, ентитета и Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине у управљању државном имовином (у даљњем тексту: Одлука о оснивању Комисије за државну имовину), која је ступила на снагу 28. фебруара 2005. године (и која, с измјенама и допунама, важи у вријеме доношења ове одлуке Уставног суда). Према члану 1 став 1 наведене одлуке, задатак Комисије је да изради критеријуме за утврђивање државне имовине и њену расподјелу између Босне и Херцеговине, ентитета и Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине и да донесе прописе о управљању том имовином, те да предложи нацрт закона о правима својине и управљања државном имовином. Према ставу 2 истог члана, Комисија је основана као стални орган Савјета министара Босне и Херцеговине и дјеловаће до коначног усвајања наведеног прописа. Према информацијама којима располаже Уставни суд, до дана доношења ове одлуке Уставног суда такав пропис предвиђен чланом 1 став 1 Одлуке о оснивању Комисије за државну имовину још није усвојен и Комисија још дјелује у складу са својим надлежностима."

31. Осим тога, Уставни суд је истакао (тачка 32): "Уставни суд, затим, подсјећа да је након доношења наведене Одлуке о оснивању Комисије за државну имовину, а констатујући да не постоје ефикасне мјере у цијелој Босни и Херцеговини за заштиту интереса Босне и Херцеговине и њених административних јединица од потенцијалне штете коју би представљало даљње располагање државном имовином прије доношења одговарајућих закона на основу препорука Комисије, Високи представник за Босну и Херцеговину донио одлуке којима је прогласио Закон о привременој забрани, Закон о привременој забрани располагања државном имовином Федерације Босне и Херцеговине и Закон о привременој забрани располагања државном имовином Републике Српске. Наведеним законима (који на исти начин регулишу предметну материју) створен је, дакле, правни оквир ради привремене заштите од потенцијалне штете до које би могло доћи услијед располагања државном имовином, чиме се (према одредбама члана 1 став 3 тих закона) сматра директни или индиректни пренос својине. При томе одредбама члана 1 сваког од ових закона идентично је прописано шта се у смислу те одлуке сматра државном имовином чије је располагање забрањено овим законима, а чланом 3 сваког од тих закона допуштени су таксативно прописани изузеци од привремене забране располагања утврђене тим законима (имовина и права предузећа, регистрована као таква, која су предмет приватизације према релевантним прописима о приватизацији, дио државне имовине која ће и даље служити за потребе одбране у складу с релевантним прописом, као и државна имовина коју Комисија одлучи да изузме од привремене забране према тим законима). Такође, одредбама члана 4 ових закона дефинисано је до када остаје на снази привремена забрана располагања државном имовином у складу с тим законима. Наиме, одредбама члана 4 наведених закона је идентично прописано да привремена забрана располагања државном имовином у складу с тим законима остаје на снази до ступања на снагу закона којим се уређује спровођење критеријума који ће се примјењивати за утврђивање имовине која је својина Босне и Херцеговине, Федерације Босне и Херцеговине, Републике Српске и Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине и утврђују права својине и управљања државном имовином, која ће се донијети на препоруке Комисије, односно до потврђивања прихватљивог и одрживог рјешења питања расподјеле државне имовине између државе и других нивоа власти од Управног одбора Савјета за имплементацију мира, или док Високи представник другачије не одлучи. Међутим, Уставни суд запажа да на нивоу Босне и Херцеговине такав закон још није донесен, односно да то питање још није ријешено, нити је Високи представник донио другачију одлуку. Дакле, Уставни суд указује да на нивоу Босне и Херцеговине још није донесен пропис којим би се тачно дефинисало која имовина је у својини државе, која у својини ентитета и Дистрикта Брчко и регулисало њено управљање. При томе Уставни суд указује да је Република Српска као ентитет својевремено донијела Закон о статусу државне имовине која се налази на територији Републике Српске и под забраном је располагања ('Службени гласник Републике Српске' број 135/10), али је Уставни суд Одлуком број *У 1/11* од 13. јула 2012. године утврдио да Република Српска нема уставну надлежност за регулисање правне материје која је предмет тог закона јер је то, у складу са чланом I/1, чланом III/3б) и чланом IV/4е) Устава Босне и Херцеговине, надлежност Босне и Херцеговине. Имајући у виду наведено, Уставни суд констатује да је, с циљем заштите од потенцијалне штете коју би представљало даљње располагање, још увијек на снази привремена забрана располагања државном имовином дефинисаном законима о привременој забрани располагања осим изузетака предвиђених чланом 3 тих закона. Осим тога, Уставни суд запажа да је одредбама члана 2 сва три закона о привременој забрани располагања државном имовином (БиХ, ФБиХ и РС) прописано да, без обзира на одредбе другог закона или прописа, државном имовином може да се располаже само у складу са одредбама тих закона, а да су ништави свака одлука, акт, уговор или било који други правни инструменат којим се располаже имовином из члана 1 тих закона супротно одредбама тих закона. Према мишљењу Уставног суда, редовни судови и органи управе наведено морају да имају у виду приликом доношења одлука којима се врши располагање том имовином, директно и индиректно."

32. Сходно наведеном, Уставни суд је у наведеној Одлуци број *АП 1080/18*, расправљајући о питању произвољне примјене материјалног права, заузео становиште да је у питањима располагања државном имовином, као у конкретном случају из наведене одлуке, Закон о привременој забрани располагања *lex specialis* у вези са питањем располагања државном имовином, која је као таква дефинисана тим законом, све док се питање статуса и управљања том имовином не ријеши на државном нивоу, или док Високи представник не одлучи другачије. Уставни суд је у наведеном предмету закључио да је произвољним закључивањем да Закон о стварним правима као *lex posterior* дерогира одредбе Закона о привременој забрани располагања дошло до произвољне примјене материјалног права, што је имало као посљедицу доношење произвољне одлуке којом је прекршено право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине.

33. Враћајући се на конкретни предмет, Уставни суд запажа да је оспореном одлуком Кантоналног суда, као коначном одлуком у предметном поступку, одбијена као неоснована апелантова жалба и потврђена првостепена одлука којом је, примјеном релевантних одредаба ЗЗК, одбијен као неоснован апелантов захтјев (за укњижбу права својине на предметним непокретностима). У вези с тим, Уставни суд запажа да је Кантонални суд у образложењу одлуке дао јасне и прецизне разлоге о томе зашто је неоснован апелантов захтјев, при чему је указао на правни основ апелантовог захтјева (члан 338 ЗСП и Одлука). У вези с тим је прво истакнуто да из утврђења првостепеног суда произилази да се у конкретном случају ради о непокретностима које се у земљишним књигама воде као државна својина ("Босанскохерцеговачки земаљски ерар, општенародна имовина ФНРЈ, државни ерар Краљевине Југославије и Независне државе Хрватске"). Затим је указано да ни апелант није довео у питање да апелант није уписан у земљишној књизи као носилац права управљања, коришћења или располагања, нити је пружио доказ да је правни сљедник досадашњег носиоца права управљања, коришћења и располагања. С обзиром на наведено, за Уставни суд је неспорно да у конкретном случају нису испуњени услови из члана 338 ЗСП на којем је апелант темељио свој приједлог за укњижбу права својине. Наиме, том одредбом је прописано: " [...] право управљања или коришћења или располагања као основна права на стварима у друштвеној, односно државној својини које до ступања на снагу овог закона није постало својина другог лица, даном ступања на снагу овог закона претварају се у право својине њиховог досадашњег носиоца, односно његовог правног сљедника", а неспорно је да апелант није носилац нити једног од наведених права. Стога, нема произвољности у закључку редовних судова да нису испуњени услови из наведене законске одредбе, као ни

релевантних одредаба ЗЗК (чл. 3 став 2, 41 ст. 1 и 3, 42 и 43 став 2) да се удовољи апелантовом приједлогу.

34. Даље, Уставни суд запажа да се Кантонални суд позвао и на релевантне одредбе Закона о привременој забрани располагања и дао експлицитно образложење да ни у смислу релевантних одредаба тог закона нема услова да се удовољи апелантовом приједлогу за упис. Наиме, Кантонални суд је оцијенио садржину Одлуке Скупштине Западнохерцеговачког кантона о утврђивању права својине над непокретностима у апелантову корист, те констатовао да су непокретности које су предмет наведене одлуке уписане у земљишним књигама као државна или друштвена својина или општенародна имовина, односно "БиХ земаљски ерар, државни ерар у Краљевини Југославији или Независне државе Хрватске", због чега је Кантонални суд закључио да се ради о непокретној имовини на којој је право располагања и управљања имала СРБиХ. С тим у вези, Кантонални суд је, указујући на садржину члана 1 Закона о привременој забрани располагања којим је прописано шта се сматра државном имовином, истакао да том имовином може да се располаже само сходно одредбама Закона о привременој забрани располагања (члан 2 став 1 наведеног закона). Такође, Кантонални суд је навео да Комисија за државну имовину (основана одлуком Савјета министара БиХ) може на приједлог заинтересоване стране да одлучи да одређену државну имовину изузме од привремене забране (члан 3 став 2 наведеног закона), што овдје очито није случај. Уставни суд запажа да, с обзиром на неспорну садржину тренутног уписа у земљишним књигама (који, заправо, потврђује и апелант садржином Одлуке Скупштине Западнохерцеговачког кантона на основу које је тражио упис својине у земљишним књигама), дато образложење Кантоналног суда у цијелости кореспондира са становиштима Уставног суда из цитиране Одлуке број *АП 1080/18* због чега се показују као неосновани апелантови наводи о произвољној примјени одредаба ЗЗК, ЗСП и Закона о привременој забрани располагања.

35. Коначно, Уставни суд сматра да је неопходно указати да је Одлука Скупштине Западнохерцеговачког кантона, на основу које је апелант поднио приједлог за укњижбу права својине, донесена на основу члана 26 Устава тог кантона, који, између осталог, садржи овлашћења Скупштине да доноси законе и остале прописе у вези са чланом 6 Закона о имовини тог кантона. Уставни суд запажа да је наведеном одредбом наведеног закона, између осталог, прописано да је кантон сопственик природних богатстава и добара у општој употреби на подручју тог кантона. Међутим, Уставни суд, управо имајући у виду становишта из Одлуке број *АП 1080/18* (која су презентована у тач. 30 и 31 ове одлуке), указује да оваквим поступањем, односно доношењем наведене одлуке, с обзиром на то да на "нивоу Босне и Херцеговине још увијек није донесен пропис којим би се тачно дефинисало која имовина је у својини државе, која у својини ентитета и Дистрикта Брчко и регулисало њено управљање" (види *АП 1080/18*, тачка 32), апелант, заправо, "узурпира" овлашћења државног нивоа власти (законодавних органа) који је обавезан да донесе закон о наведеном питању. Тиме, заправо, апелант у конкретном случају "елиминише" друге нивое власти на које би, у смислу члана 4 Закона о привременој забрани располагања, требало да се расподијели државна имовина.

36. Имајући у виду све наведено, Уставни суд запажа да је Кантонални суд одбијање апелантове жалбе и потврђивање првостепеног рјешења, којим је одбијен као неоснован захтјев за укњижбу права својине у апелантову корист, утемељио на чињеничном стању које је утврдио првостепени суд и на релевантним одредбама ЗЗК, ЗСП и Закона о привременој забрани располагања. Имајући у виду чињенична утврђења и садржину релевантних одредаба наведених закона, Уставни суд у датом образложењу не налази произвољност у примјени материјалног права која би, у смислу наведених становишта, могла да буде основ да Уставни суд сопственим тумачењем замијени дато тумачење Кантоналног суда у оспореној одлуци. У таквим околностима показују се неоснованим апелантови наводи да је Кантонални суд преузео надлежност Уставног суда ФБиХ, будући да је Кантонални суд само испитивао да ли су испуњени услови за упис апеланта као сопственика у смислу наведених прописа.

37. Имајући у виду све наведено, Уставни суд закључује да оспореном одлуком није прекршено апелантово право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине.

Право на имовину

38. Апелант сматра да је оспореном одлуком повријеђено и његово право на имовину. Уставни суд запажа да се апелантови наводи о кршењу права на имовину темеље на истим тврдњама које је апелант истакао у вези с правом на правично суђење (произвољна примјена материјалног права), што је Уставни суд већ елаборирао и образложио у претходним тачкама ове одлуке када их је оцијенио неоснованим.

39. С обзиром на то Уставни суд сматра да су апелантови наводи о кршењу права на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине, такође, неосновани.

VIII. Закључак

40. Уставни суд закључује да није повријеђено апелантово право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине када у конкретном случају не постоје елементи који би указивали на произвољност Кантоналног суда у примјени материјалног права, који је дао релевантне разлоге због чега је, у коначници, одбијен апелантов захтјев за укњижбу права својине на предметним непокретностима уз позивање на релевантне одредбе ЗЗК, ЗСП и Закона о привременој забрани располагања, а дато образложење не оставља утисак произвољности у погледу примјене материјалног права.

41. Уставни суд, даље, закључује да нема повреде ни права на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине када апелант тврдње о кршењу овог права заснива на наводима о произвољној примјени материјалног права, а Уставни суд је утврдио да није било произвољности у том погледу.

42. На основу члана 59 ст. (1) и (3) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

43. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Златко М. Кнежевић, с. р.

558

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 3900/19**, rješavajući apelaciju **S. B.**, na osnovu člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 57. stav (2) tačka b), člana 59. st. (1) i (2) i člana 62. stav (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik
Mato Tadić, potpredsjednik
Mirsad Ćeman, potpredsjednik
Valerija Galić, sutkinja

Miodrag Simović, sudija
Seada Palavrić, sutkinja
na sjednici održanoj 5. maja 2021. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija **S. B**.

Utvrđuje se povreda prava iz člana II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Ukida se Rješenje Kantonalnog suda u Mostaru broj 58 0 P 201347 18 Gž od 3. septembra 2019. godine.

Predmet se vraća Kantonalnom sudu u Mostaru koji je dužan da po hitnom postupku donese novu odluku u skladu sa članom II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 8. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Nalaže se Kantonalnom sudu u Mostaru da, u skladu sa članom 72. stav (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od 60 dana od dana dostavljanja ove odluke obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o preduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Apelantica S. B. (u daljnjem tekstu: apelantica) iz mjesta Rodoč kod Mostara, koju zastupa Azra Guzin, advokat iz ZAK "Kebo & Guzin", podnijela je 14. oktobra 2019. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Rješenja Kantonalnog suda u Mostaru (u daljnjem tekstu: Kantonalni sud) broj 58 0 P 201347 18 Gž od 3. septembra 2019. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na osnovu člana 23. st. (2) i (3) Pravila Ustavnog suda, od Kantonalnog suda i tuženog JP "Elektroprivreda HZHB" d.d. Mostar (u daljnjem tekstu: tuženi) zatraženo je 17. oktobra 2020. godine da dostave odgovor na apelaciju.

3. Kantonalni sud i tuženi su dostavili odgovor na apelaciju 4. decembra 2020. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelanticinih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

5. Odlučujući o tužbi koju je apelantica 12. juna 2018. godine podnijela zbog smetanja posjeda, Općinski sud u Mostaru (u daljnjem tekstu: Općinski sud) Rješenjem broj 58 0 P 201347 18 P od 23. oktobra 2018. godine utvrdio je da je tuženi 16. maja 2018. godine zasmetao apelanticu u posjedu korištenja električnog brojila i električne energije u kući u Mostaru u mjestu Rodoč, koja je pobliže opisana u dispozitivu rješenja (u daljnjem tekstu: predmetna nekretnina) tako što je nezakonito isključio struju, odnosno obustavio isporuku električne energije u predmetnoj nekretnini. Istim rješenjem tuženom je naloženo da uspostavi posjedovno stanje onakvo kakvo je bilo na dan smetanja, tj. da ponovno uključi struju, odnosno da ponovno isporuči električnu energiju u predmetnoj nekretnini, te je tuženom zabranjeno isto i slično smetanje apelanticinog posjeda, uz obavezivanje tuženog na naknadu troškova postupka (sve preciznije navedeno u dispozitivu rješenja).

6. Općinski sud je naglasio da u parnicama zbog smetanja posjeda sud treba da se ograniči samo na raspravljanje i dokazivanje činjenica posljednjeg stanja posjeda i nastalog smetanja.

7. Polazeći od navedenog, Općinski sud je ocjenom provedenih dokaza, u smislu člana 8. Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP), utvrdio da su se u konkretnom slučaju, u smislu člana 315. stav 1. Zakona o stvarnim pravima, ostvarila oba konstitutivna elementa koja su neophodna za postojanje posjeda jer je apelantica imala i *corpus possesionis* i *animus possidendi* jer predmetnu nekretninu koristi od 2004. godine i u njoj živi sa svojom djecom i koristi je kao svoju. Osim toga, parnične stranke su svojim iskazima učinile nespornim da je tuženi isključio električnu energiju na predmetnoj nekretnini 16. maja 2018. godine. Parnične stranke su također iskazima učinile nespornim činjenicu apelanticinog mirnog posjeda na predmetnoj nekretnini, te da u vrijeme isključenja električne energije nije bilo dugovanja za isporučenu električnu energiju. Općinski sud je naglasio da su činjenicu posljednjeg stanja posjeda učinile nespornim parnične stranke, pri čemu je nesporno da je isključenjem električne energije objekta u kojem apelantica živi sa svojom djecom ona očito zasmetana u svom posjedu.

8. Općinski sud je potom naveo da iz provedenih dokaza proizlazi da apelantica nije vlasnik predmetne nekretnine, već su suvlasnici nekretnine njeni roditelji sa dijelom ½. Međutim, Općinski sud je utvrdio i činjenicu da između apelantice i njenih roditelja kod istog suda od 7. marta 2015. godine teče parnica radi utvrđenja da je apelantica stekla pravo (su)vlasništva na predmetnoj nekretnini.

9. Tokom postupka je utvrđeno da je tuženi postupao po zahtjevu vlasnika predmetne nekretnine od 3. marta 2017. godine, odnosno u skladu s odredbom člana 63. stav 1. tačka d. Zakona o električnoj energiji FBiH. Također, prema mišljenju Općinskog suda, apelantica je upoznala tuženog o tome da se između apelantice i njenih roditelja vodi parnica radi utvrđivanja suvlasničkih prava na predmetnoj nekretnini koja je u apelanticinom posjedu. Općinski sud je prilikom odlučenja imao u vidu i odredbu člana 13. stav 1. Zakona o obligacionim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO) koja propisuje da je zabranjeno vršenje prava iz obligacionih odnosa protivno cilju zbog kojeg je ono zakonom ustanovljeno ili priznato, a prema mišljenju Općinskog suda, zahtjev apelanticinog oca za privremenu odjavu potrošnje električne energije u konkretnom slučaju predstavlja zloupotrebu prava.

10. Prema ocjeni Općinskog suda, isključenje predmetne nekretnine s elektromreže, koju je do tog momenta nesporno koristila apelantica sa svojom djecom i u njoj nesmetano obavljala svakodnevne životne aktivnosti, predstavlja smetanje apelanticinog posjeda od tuženog. Općinski sud je u tom pravcu naglasio da apelantica bez električne energije nema toplu vodu, ne radi joj nijedan kućanski aparat, prekinut joj je kontakt sa svijetom (ne radi telefon, TV, nemogućnost punjenja mobitela i sl.).

11. Shodno svemu iznesenom, Općinski sud je zaključio da apelantica, u smislu člana 327. Zakona o stvarnim pravima, ima pravo na posjedovnu zaštitu, pa je odlučeno kao u dispozitivu rješenja.

12. Odlučujući o žalbi tuženog protiv prvostepenog rješenja, Kantonalni sud je Rješenjem broj 58 0 P 201347 18 Gž od 3. septembra 2019. godine žalbu uvažio i prvostepeno rješenje preinačio tako što je tužbeni zahtjev u cijelosti odbijen, uz obavezivanje apelantice na naknadu troškova postupka (sve preciznije navedeno u dispozitivu rješenja).

13. Kantonalni sud je naveo da se žalbom s pravom ukazuje da je prvostepeni sud pogrešno primijenio član 13. stav 1. ZOO-a kada je primjenom tog člana usvojio apelanticin tužbeni zahtjev. Naime, kako je Kantonalni sud naveo, tuženi u žalbi osnovano tvrdi da on uopće nije ugovorna strana s apelanticom jer je ugovor o isporuci električne energije zaključen s apelanticinim ocem, koji je suvlasnik predmetne nekretnine, ali i kuće koja se nalazi na istoj parceli, a u kojoj apelantica živi sa svojom djecom i suprugom u

udjelima od po 1/2. Činjenica da je apelanticin otac zajedno sa suprugom vlasnik predmetne nekretnine koja je isključena iz sistema napajanja električnom energijom vidljiva je iz provedenih dokaza. Stoga, prema mišljenju Kantonalnog suda, tuženi osnovano ističe da je u cijelosti postupio u skladu sa članom 76. stav 1. tačka d. Općih uvjeta za isporuku električne energije (uvjeti koji opravdavaju obustavu isporuke preuzimanjem – isključenjem krajnjih kupaca/proizvođača) kojim je propisano da distributer može obustaviti isporuku električne energije krajnjem kupcu ako to u skladu s ugovorom zahtijeva krajnji kupac/proizvođač.

14. Tokom prvostepenog postupka nesporno je utvrđeno da je suvlasnik predmetne nekretnine (apelanticin otac) podnio zahtjev tuženom tražeći isključenje električne energije na navedenom brojilu, pa je tuženi, postupajući u skladu s Općim uvjetima za isporuku električne energije, izvršio iskopčavanje električne energije na tom mjestu 16. maja 2018. godine. Iz navedenog jasno proizlazi da u radnjama tuženog nema nikakve protupravnosti, pa je prvostepeno rješenje valjalo preinačiti i odbiti tužbeni zahtjev.

15. Na kraju, Kantonalni sud je dodao da tuženi nije dužan učestvovati u rješavanju i trpjeti štetne posljedice porodičnih problema između apelantice i njenih roditelja, te da tuženi nije postupio na navedeni način vlasnik predmetne nekretnine bi imao pravo da tuži tuženog zbog nepoštovanja ugovornog odnosa, odnosno nepostupanja po zahtjevu za isključenje električne energije u predmetnom objektu.

16. O troškovima postupka odlučeno je primjenom čl. 383. i 386. ZPP-a koji se odnose na troškove plaćanja sudske takse na žalbu.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

17. Apelantica smatra da joj je osporenim rješenjem Kantonalnog suda povrijeđeno pravo na privatni i porodični život, dom i prepisku iz člana II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija) i pravo na djelotvoran pravni lijek iz člana 13. Evropske konvencije. U iscrpnim navodima apelacije apelantica, između ostalog, navodi da je u tužbi naglasila da su njeni roditelji osamdesetih godina kupili predmetnu nekretninu na kojoj su izgradili samo donji dio kuće, a da je apelantica, uz prethodni dogovor s roditeljima, svojim sredstvima izgradila dva sprata kuće. Apelantica navodi da je tokom postupka dokazala da se pred Općinskim sudom vodi parnični postupak s ciljem utvrđenja da je stekla pravni osnov za stjecanje vlasništva s dijelom ½ na predmetnoj nekretnini. Potom se navodi da je tuženi, bez prethodne najave i naloga, došao na lice mjesta i isključio struju u predmetnoj nekretnini uz obrazloženje da postupa po nalogu vlasnika nekretnine, te je na taj način tuženi omeo apelanticu u mirnom posjedu korištenja električnog brojila i električne energije u predmetnoj nekretnini. Apelantica smatra da je Kantonalni sud stanje u ovom predmetu sagledao vrlo šturo jer se u konkretnom slučaju ovaj predmet mora sagledati u širem kontekstu uzimajući u obzir Ustavom zagarantirano pravo na porodični život. U tom pravcu apelantica ističe da je tokom postupka nesporno utvrđeno da ona s djecom od 2004. godine koristi dva sprata kuće koja je izgradila vlastitim sredstvima, da je električna energija isključena na I i II spratu, koje aktivno koristi sa svojom porodicom, tako što su na betonskom stubu posječeni kablovi, da do isključenja električne energije nije bilo nikakvog duga za isporučenu energiju jer je apelantica svoje obaveze prema tuženom uredno izmirivala. Apelantica navodi da je ona stvarni potrošač električne energije u predmetnoj nekretnini jer njeni roditelji već duže vrijeme tu ne žive. Za postojanje posjeda tokom postupka dokazani su konstitutivni elementi, i to faktička vlast na stvari kao vanjski materijalni element i posjedovna volja kao unutrašnji, subjektivni element, da se stvar drži za sebe, a ne za drugog. Predmetna nekretnina predstavlja jedini dom za apelanticu i njenu porodicu. U tom pravcu apelantica se poziva na praksu Evropskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Evropski sud) zauzetu u predmetima *Bjedov protiv Hrvatske, Orlić protiv Hrvatske, Paulić protiv Hrvatske*, u kojima je Evropski sud obrazlagao pojam doma. Apelantica tvrdi da se Kantonalni sud svojim rješenjem direktno miješa i utječe na život apelantice i njene djece, ali i država propušta da zaštiti pojedinca od miješanja trećih lica, odnosno tuženog. Apelantica smatra da postupanje tuženog u konkretnom slučaju ne predstavlja izuzetak od zabrane miješanje. Isključivanje struje zabranjeno je i protivno odredbama Evropske konvencije i Opće deklaracije o ljudskim pravima Ujedinjenih naroda, ali i Ustava Bosne i Hercegovine. Predloženo je da se apelacija usvoji, da se utvrdi kršenje prava na koja se apelantica u apelaciji pozvala, da se osporeno rješenje ukine i predmet vrati na ponovno odlučivanje.

b) Odgovor na apelaciju

18. Kantonalni sud je naveo da je osporeno rješenje doneseno pravilnom primjenom materijalnog prava na potpuno i pravilno utvrđeno činjenično stanje i bez povreda postupka, te u skladu sa članom 6. Evropske konvencije. Predloženo je da se apelacija odbije kao neosnovana.

19. Tuženi je u navodima apelacije istakao da apelantica nije ni u kakvom ugovornom odnosu s njim, te da nije ni mogla tražiti uključenje električne energije na spornom mjernom mjestu. Kao krajnji potrošač u poslovnim knjigama vodi se M. Š., koji je podnio zahtjev za privremenu odjavu potrošnje električne energije, a što je tuženi, u smislu člana 78. stav 1. tačka d. Općih uvjeta za isporuku električne energije, bio dužan učiniti.

V. Relevantni propisi

20. **Zakon o stvarnim pravima** ("Službene novine Federacije BiH" br. 66/13, 100/13, 32/19 – odluka USFBiH i 94/20 – rješenje USFBiH). Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

POSJED

1. Opće odredbe

Član 315.

Pojam posjeda

(1) Posjednik stvari je osoba koja ima faktičku vlast na stvari.

(2) Ko svoju faktičku vlast vrši lično ili putem pomoćnika u posjedovanju neposredni je posjednik.

(3) Posredni posjed stvari ima osoba koja faktičku vlast na stvari vrši preko druge osobe, koja po nekom pravnom osnovu ima stvar u neposrednom posjedu. Ako je posjednik, prije nego je stvar prepustio neposrednom posjedniku, po nekom pravnom osnovu dobio tu stvar u neposredan posjed od treće osobe, i ta se osoba smatra posrednim posjednikom.

(4) Posjed stvari ima i osoba koja faktičku vlast vrši u pogledu dijela neke stvari, koji inače ne bi mogao biti samostalni objekt stvarnih prava kao što je soba ili druga prostorija u stanu i slično.

(5) S posjedom stvari izjednačeno je faktičko izvršavanje sadržaja prava stvarnih služnosti u pogledu neke nekretnine (posjed prava); na posjed toga prava se na odgovarajući način primjenjuju odredbe o posjedu stvari, ako to nije suprotno prirodi prava niti odredbama zakona.

(6) Više osoba mogu imati posjed iste stvari ili prava stvarne služnosti (suposjed).

4. Zaštita posjeda

Član 327.

Pravo na zaštitu posjeda

(1) Posjednik ima pravo na zaštitu od samovlasnog smetanja posjeda.

(2) Pravo na zaštitu posjeda ostvaruje se u sudskom postupku ili putem samopomoći.

(3) Posjednik ima pravo zahtijevati sudsku zaštitu zbog smetanja posjeda u roku od 30 (trideset) dana od saznanja za smetanje i počinioca, a najkasnije od jedne godine od dana nastalog smetanja (parnica zbog smetanja posjeda).

(4) Posjedovnom tužbom posjednik traži da se utvrdi čin smetanja posjeda, naredi uspostava posjedovnog stanja kakvo je bilo u času smetanja posjeda, te zabrani takvo ili slično smetanje ubuduće.

(5) Sud pruža zaštitu prema posljednjem stanju posjeda i nastalom smetanju, pri čemu nemaju uticaja pravo na posjed, pravni osnov posjeda i savjesnost posjednika.

(6) Posjednik koji je posjed stekao silom, potajno ili zloupotrebom povjerenja, ima također pravo na zaštitu od smetanja posjeda, osim prema osobi od koje je na takav način došao do posjeda, ako od nastalog smetanja nisu protekli rokovi iz stava 3. ovog člana.

Član 371. stav (1) tačka 12)

Prestanak važenja zakona

(1) Početkom primjene ovoga zakona prestaju važiti sljedeći zakoni:

12) Zakon o vlasničkopravnim odnosima ("Službene novine Federacije BiH" br. 6/98 i 29/03).

21. **Zakon o obligacionim odnosima FBiH** ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89; "Službeni list SRBiH" br. 2/92, 13/93 i 13/94 i "Službene novine FBiH" br. 29/03 i 42/11). Za potrebe ove odluke koristi se tekst zakona kako je objavljen u službenim glasilima jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima, a koji u relevantnom dijelu glasi:

Zabrana zloupotrebe prava

Član 13. stav (1)

(1) Zabranjeno je vršenje prava iz obligacionih odnosa protivno cilju zbog koga je ono zakonom ustanovljeno ili priznato.

22. **Zakon o parničnom postupku** ("Službene novine Federacije BiH" br. 53/03, 73/05, 19/06 i 98/15). Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji u relevantnom dijelu glasi:

e) Granice ispitivanja prvostepene presude

Član 221.

Drugostepeni sud ispituje prvostepenu presudu u onom dijelu u kojem se pobija žalbom, u granicama razloga navedenih u žalbi, pazeći po službenoj dužnosti na primjenu materijalnog prava i povrede odredaba parničnog postupka iz člana 209. stav 2. tač. 2), 3), 8), 9), 12) i 13) ovog zakona koje se odnose na stranačku sposobnost i zastupanje.

Član 235. tačka 3)

Rješavajući o žalbi drugostepeni sud može:

3) uvažiti žalbu i rješenje preinačiti ili ukinuti, te po potrebi predmet vratiti na ponovni postupak.

VI. Dopustivost

23. U skladu sa članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

24. U skladu sa članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako je podnesena u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

25. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Rješenje Kantonalnog suda broj 58 0 P 201347 18 Gž od 3. septembra 2019. godine protiv kojeg nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Zatim, osporeno rješenje apelanticin punomoćnik je primio 3. oktobra 2019. godine, a apelacija je podnesena 14. oktobra 2019. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz člana 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki drugi formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno *(prima facie)* neosnovana.

26. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

27. Apelantica pobija rješenje Kantonalnog suda tvrdeći da je tim rješenjem povrijeđeno njeno pravo iz člana II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije, te pravo iz člana 13. Evropske konvencije.

Pravo na mirno uživanje doma

28. Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

[...]

f) Pravo na privatni i porodični život, dom i prepisku.

Član 8. Evropske konvencije glasi:

1. Svako ima pravo na poštivanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.

2. Javna vlast se ne miješa u vršenje ovog prava, osim ako je takvo miješanje predviđeno zakonom i ako je to neophodna mjera u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, javne sigurnosti, ekonomske dobrobiti zemlje, sprečavanja nereda ili sprečavanja zločina radi zaštite zdravlja i morala, ili zaštite prava i sloboda drugih.

29. Bitna svrha člana 8. Evropske konvencije je zaštita pojedinaca od arbitrarnih miješanja vlasti u njihova prava garantirana ovim članom (vidi Evropski sud, *Kroon protiv Holandije*, presuda od 27. oktobra 1994. godine, serija A, broj 297-C i Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP 1100/04* od 17. novembra 2005. godine, tačka 24, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 22/06). "Dom" je, prema praksi Evropskog suda, mjesto, fizički definiran prostor, gdje se razvija privatni i porodični život. Pojedinac ima pravo na poštovanje svog doma, što znači, kako je Evropski sud istakao, ne samo pravo na konkretni fizički prostor nego i na mirno uživanje tog prostora. Stoga, povrede prava na poštovanje doma nisu ograničene samo na fizičko onemogućavanje u mirnom uživanju doma kao što je npr. neovlašteni ulazak u dom neke osobe, nego uključuju i one koje nisu konkretne ili fizičke kao što je buka, imisije, mirisi ili drugi oblici miješanja kojima se lice sprječava u uživanju u udobnosti svog doma (vidi predmet *Hatton i dr. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 2. oktobra 2001. godine, aplikacija broj 36022/97, § 96, ECHR 2003-VIII).

30. Imajući u vidu navedene stavove Evropskog suda, Ustavni sud smatra da je u konkretnom slučaju nesporno da predmetna nekretnina u kojoj apelantica živi s djecom predstavlja njen "dom" u smislu člana 8. Evropske konvencije. Također, nesporno je da osporena odluka Kantonalnog suda predstavlja miješanje u apelanticino pravo na mirno uživanje doma budući da

onemogućavanje daljnjeg korištenja struje koju je apelantica godinama koristila u kući u kojoj stanuje onemogućava apelanticu da mirno uživa u svom domu s udobnostima koje su u današnjim uvjetima uobičajene. S obzirom na navedeno, Ustavni sud mora ispitati je li miješanje u ovo apelanticino pravo bilo u skladu sa stavom 2. člana 8. Evropske konvencije, odnosno je li bilo "predviđeno zakonom" i je li bilo "neophodno u demokratskom društvu", odnosno je li slijedilo neki od legitimnih ciljeva iz člana 8. stav 2. Evropske konvencije i je li uspostavljena pravična ravnoteža između miješanja i legitimnog cilja koji se želio postići (vidi Evropski sud, *Dudgeon protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 22. januara 1981. godine, serija A, broj 45, tačka 43).

31. U vezi s pitanjem da li je miješanje bilo u skladu sa zakonom, Ustavni sud podsjeća da je u svojoj praksi razmatrao gotovo identično pitanje u Odluci broj *AP 926/13* kojom je utvrđeno kršenje apelanticinog prava na mirno uživanje doma u gotovo identičnim činjeničnim i pravnim okolnostima kao u konkretnom slučaju (smetanje posjeda u toku brakorazvodne parnice isključenjem električne energije po nalogu vlasnika nekretnine u kojoj s djecom živi supruga vlasnika nekretnine; vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP 926/13* od 25. aprila 2013. godine, tačke 20–22, dostupna na internetskoj stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba). Naime, u citiranoj odluci Ustavni sud je utvrdio da miješanje u apelanticino pravo na dom nije bilo zakonito jer je Kantonalni sud u Novom Travniku pravno pitanje smetanja posjeda riješio primjenom odredaba Općih uvjeta za isporuku električne energije, pri čemu navedeni sud nije ni na koji način obrazložio zbog čega je smatrao da se u konkretnom slučaju pitanje smetanja posjeda ne treba rješavati primjenom Zakona o vlasničkopravnim odnosima (koji je važio u relevantnom periodu), koji je jedini relevantan za takve situacije. Ustavni sud je naglasio da je Kantonalni sud u Novom Travniku primjenom Općih pravila i Zakona o električnoj energiji zaključio da u radnjama tuženog nema protupravnosti zato što je tuženi postupao prema zahtjevu apelanticinog supruga koji je "kupac" električne energije shodno Općim uvjetima za isporuku električne energije i da stoga apelantica ne može tražiti ponovno uključenje struje "bez saglasnosti vlasnika kuće". Shodno navedenom, Ustavni sud je zaključio "da je u konkretnom slučaju uskraćivanje posjedovne zaštite odlukom Kantonalnog suda proizvoljno zato što je to suprotno eksplicitnoj odredbi člana 75. stav 4. Zakona o vlasničkopravnim odnosima."

32. Shodno praksi na koju je ukazano, Ustavni sud, prije svega, zapaža da je u citiranom predmetu primijenjen Zakon o vlasničkopravnim odnosima koji je važio u relevantnom periodu, a koji je primjenom Zakona o stvarnim pravima prestao da važi (član 371. stav (1) tačka 12. Zakona o stvarnim pravima). Dakle, u konkretnom slučaju relevantan je Zakon o stvarnim pravima na koji se pozvao prvostepeni sud, a koji u članu 315. definira pojam posjeda, koji uključuje i posjed prava, a u članu 327. propisuje pravo na posjedovnu zaštitu (vidi relevantne propise). Ustavni sud zapaža da je prvostepeni sud, za razliku od Kantonalnog suda, istakao da je sud u postupcima za zaštitu od smetanja posjeda ograničen na utvrđivanje činjenice da li je tužilac posjednik stvari i da li je tuženi izvršio smetanje posjeda utvrđujući da su se u relevantnim okolnostima konkretnog slučaja stekli svi uvjeti za apelanticinu posjedovnu zaštitu, u smislu člana 327. Zakona o stvarnim pravima (vidi tačke od 7. do 11. ove odluke).

33. Dakle, Ustavni sud zapaža da je prvostepeni sud utvrdio da su se u konkretnom slučaju ispunila oba konstitutivna elementa za postojanje posjeda, da je apelantica nesporno zasmetana u mirnom posjedu od tuženog isključivanjem električne energije u predmetnoj nekretnini u kojoj apelantica s porodicom živi od 2004. godine i uredno izmiruje troškove na ime utrošene električne energije za predmetnu nekretninu.

34. Ustavni sud zapaža da je Kantonalni sud uvažio žalbu tuženog i preinačio prvostepenu presudu zaključivši da je prvostepeni sud proizvoljno primijenio odredbu člana 13. stav (1) ZOO-a (iako prvostepeni sud svoju odluku nije ni zasnovao na citiranoj odredbi, već se na tu odredbu pozvao u kontekstu zahtjeva vlasnika predmetne nekretnine za isključenje električne energije koji je doveden u vezu s parnicom koja se vodi o utvrđivanju prava vlasništva na predmetnoj nekretnini), prihvatajući opravdanim žalbene navode da je tuženi ispoštovao zahtjev vlasnika sporne nekretnine i da je postupao u skladu sa članom 76. stav 1. tačka d. Općih uvjeta za isporuku električne energije, te da bi u suprotnom podnosilac zahtjeva mogao tužiti tuženog zbog neispunjenja zahtjeva. Shodno datom obrazloženju, Ustavni sud, prije svega, zapaža da Kantonalni sud nije obrazložio zašto u konkretnom slučaju na tužbu zbog smetanja posjeda nisu primjenjive odredbe Zakona o stvarnim pravima. Navedeno posebno u okolnostima kada je prvostepeni sud svoju odluku zasnovao upravo na odredbama tog zakona.

35. Kako je Kantonalni sud svoju odluku zasnovao na članu 76. stav 1. tačka d. Općih uvjeta za isporuku električne energije koji, prema ocjeni tog suda, opravdava obustavu isporuke električne energije po zahtjevu vlasnika nekretnine, a pitanje posjedovne zaštite od smetanja posjeda je pitanje koje se ispituje primjenom Zakona o stvarnim pravima, pri čemu Kantonalni sud nije ni naveo razloge zbog kojih smatra da Zakon o stvarnim pravima u konkretnom slučaju nije primjenjiv, posebno u okolnostima kada je prvostepeni sud svoju odluku zasnovao upravo na tom zakonu, Ustavni sud, slijedeći svoju praksu, smatra da miješanje u apelanticino pravo na mirno uživanje doma u konkretnom slučaju nije "predviđeno zakonom" na način na koji to propisuje član 8. stav 2. Evropske konvencije. S obzirom na ovakav zaključak Ustavnog suda, nije potrebno dalje ispitivati da li je miješanje, koje nije u skladu sa zakonom, bilo "neophodno u demokratskom društvu". Stoga, Ustavni sud smatra da je osporenom odlukom Kantonalnog suda prekršeno apelanticino pravo iz člana II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije.

Ostali navodi

36. S obzirom na zaključak u vezi s kršenjem prava iz člana II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije, Ustavni sud smatra da nije potrebno posebno razmatrati ostale navodne povrede prava na koja se apelantica u apelaciji pozvala.

VIII. Zaključak

37. Ustavni sud, slijedeći svoju praksu, zaključuje da postoji kršenje prava na dom iz člana II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije jer je miješanje u apelanticino pravo nezakonito budući da je Kantonalni sud svoju odluku zasnovao na Općim uvjetima za isporuku električne energije, a ne na odredbama Zakona o stvarnim pravima, a pri tome nije obrazložio zašto navedeni zakon nije primjenjiv u konkretnom slučaju, posebno u okolnostima kada je Općinski sud na odredbama Zakona o stvarnim pravima zasnovao osnovanost tužbenog zahtjeva, pa je na taj način došlo do nezakonitog miješanja u apelanticino pravo na "dom", u smislu člana 8. Evropske konvencije.

38. Na osnovu člana 59. st. (1) i (2) i člana 62. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

39. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, s. r.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 3900/19**, rješavajući apelaciju **S. B.**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b), članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik
Mato Tadić, dopredsjednik
Mirsad Ćeman, dopredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudac
Seada Palavrić, sutkinja
na sjednici održanoj 5. svibnja 2021. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija **S. B**.

Utvrđuje se povreda prava iz članka II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Ukida se Rješenje Kantonalnog suda u Mostaru broj 58 0 P 201347 18 Gž od 3. rujna 2019. godine.

Predmet se vraća Kantonalnom sudu u Mostaru koji je dužan po hitnom postupku donijeti novu odluku u skladu sa člankom II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Nalaže se Kantonalnom sudu u Mostaru da, u skladu sa člankom 72. stavak (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od 60 dana od dana dostave ove odluke obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o poduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Apelantica S. B. (u daljnjem tekstu: apelantica) iz mjesta Rodoč kod Mostara, koju zastupa Azra Guzin, odvjetnica iz ZOU "Kebo & Guzin", podnijela je 14. listopada 2019. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Rješenja Kantonalnog suda u Mostaru (u daljnjem tekstu: Kantonalni sud) broj 58 0 P 201347 18 Gž od 3. rujna 2019. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. st. (2) i (3) Pravila Ustavnog suda, od Kantonalnog suda i tuženog JP "Elektroprivreda HZHB" d.d. Mostar (u daljnjem tekstu: tuženi) zatraženo je 17. listopada 2020. godine da dostave odgovor na apelaciju.

3. Kantonalni sud i tuženi su dostavili odgovor na apelaciju 4. prosinca 2020. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantičinih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

5. Odlučujući o tužbi koju je apelantica 12. lipnja 2018. godine podnijela zbog smetanja posjeda, Općinski sud u Mostaru (u daljnjem tekstu: Općinski sud) Rješenjem broj 58 0 P 201347 18 P od 23. listopada 2018. godine utvrdio je da je tuženi 16. svibnja 2018. godine zasmetao apelanticu u posjedu korištenja električnog brojila i električne energije u kući u Mostaru u mjestu Rodoč, koja je pobliže opisana u dispozitivu rješenja (u daljnjem tekstu: predmetna nekretnina) tako što je nezakonito isključio struju, odnosno obustavio isporuku električne energije u predmetnoj nekretnini. Istim rješenjem tuženom je naloženo da uspostavi posjedovno stanje onakvo kakvo je bilo na dan smetanja, tj. da ponovno uključi struju, odnosno da ponovno isporuči električnu energiju u predmetnoj nekretnini, te je tuženom zabranjeno isto i slično smetanje apelantičinog posjeda, uz obvezivanje tuženog na naknadu troškova postupka (sve preciznije navedeno u dispozitivu rješenja).

6. Općinski sud je naglasio da u parnicama zbog smetanja posjeda sud treba da se ograniči samo na raspravljanje i dokazivanje činjenica posljednjeg stanja posjeda i nastalog smetanja.

7. Polazeći od navedenog, Općinski sud je ocjenom provedenih dokaza, u smislu članka 8. Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP), utvrdio da su se u konkretnom slučaju, u smislu članka 315. stavak 1. Zakona o stvarnim pravima, ostvarila oba konstitutivna elementa koja su nužna za postojanje posjeda jer je apelantica imala i *corpus possesionis* i *animus possidendi* jer predmetnu nekretninu koristi od 2004. godine i u njoj živi sa svojom djecom i koristi je kao svoju. Osim toga, parnične stranke su svojim iskazima učinile nespornim da je tuženi isključio električnu energiju na predmetnoj nekretnini 16. svibnja 2018. godine. Parnične stranke su također iskazima učinile nespornim činjenicu apelantičinog mirnog posjeda na predmetnoj nekretnini, te da u vrijeme isključenja električne energije nije bilo dugovanja za isporučenu električnu energiju. Općinski sud je naglasio da su činjenicu posljednjeg stanja posjeda učinile nespornim parnične stranke, pri čemu je nesporno da je isključenjem električne energije objekta u kojem apelantica živi sa svojom djecom ona očito zasmetana u svom posjedu.

8. Općinski sud je potom naveo da iz provedenih dokaza proizlazi da apelantica nije vlasnik predmetne nekretnine, već su suvlasnici nekretnine njezini roditelji sa dijelom ½. Međutim, Općinski sud je utvrdio i činjenicu da između apelantice i njezinih roditelja kod istog suda od 7. ožujka 2015. godine teče parnica radi utvrđenja da je apelantica stekla pravo (su)vlasništva na predmetnoj nekretnini.

9. Tijekom postupka je utvrđeno da je tuženi postupao po zahtjevu vlasnika predmetne nekretnine od 3. ožujka 2017. godine, odnosno u skladu s odredbom članka 63. stavak 1. točka d. Zakona o električnoj energiji FBiH. Također, prema mišljenju Općinskog suda, apelantica je upoznala tuženog o tome da se između apelantice i njezinih roditelja vodi parnica radi utvrđivanja suvlasničkih prava na predmetnoj nekretnini koja je u apelantičinom posjedu. Općinski sud je prilikom odlučenja imao u vidu i odredbu članka 13. stavak 1. Zakona o obligacijskim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO) koja propisuje da je zabranjeno vršenje prava iz obligacijskih odnosa protivno cilju zbog kojeg je ono zakonom ustanovljeno ili priznato, a prema mišljenju Općinskog suda, zahtjev apelantičinog oca za privremenu odjavu potrošnje električne energije u konkretnom slučaju predstavlja zlouporabu prava.

10. Prema ocjeni Općinskog suda, isključenje predmetne nekretnine s elektromreže, koju je do tog momenta nesporno koristila apelantica sa svojom djecom i u njoj nesmetano obavljala svakodnevne životne aktivnosti, predstavlja smetanje apelantičinog posjeda od tuženog. Općinski sud je u tom pravcu naglasio da apelantica bez električne energije nema toplu vodu, ne radi joj nijedan kućanski aparat, prekinut joj je kontakt sa svijetom (ne radi telefon, TV, nemogućnost punjenja mobitela i sl.).

11. Shodno svemu iznesenom, Općinski sud je zaključio da apelantica, u smislu članka 327. Zakona o stvarnim pravima, ima pravo na posjedovnu zaštitu, pa je odlučeno kao u dispozitivu rješenja.

12. Odlučujući o žalbi tuženog protiv prvostupanjskog rješenja, Kantonalni sud je Rješenjem broj 58 0 P 201347 18 Gž od 3. rujna 2019. godine žalbu uvažio i prvostupanjsko rješenje

preinačio tako što je tužbeni zahtjev u cijelosti odbijen, uz obvezivanje apelantice na naknadu troškova postupka (sve preciznije navedeno u dispozitivu rješenja).

13. Kantonalni sud je naveo da se žalbom s pravom ukazuje da je prvostupanjski sud pogrešno primijenio članak 13. stavak 1. ZOO-a kada je primjenom tog članka usvojio apelantičin tužbeni zahtjev. Naime, kako je Kantonalni sud naveo, tuženi u žalbi utemeljeno tvrdi da on uopće nije ugovorna strana s apelanticom jer je ugovor o isporuci električne energije zaključen s apelantičinim ocem, koji je suvlasnik predmetne nekretnine, ali i kuće koja se nalazi na istoj parceli, a u kojoj apelantica živi sa svojom djecom i suprugom u udjelima od po 1/2. Činjenica da je apelantičin otac zajedno sa suprugom vlasnik predmetne nekretnine koja je isključena iz sustava napajanja električnom energijom vidljiva je iz provedenih dokaza. Stoga, prema mišljenju Kantonalnog suda, tuženi utemeljeno ističe da je u cijelosti postupio u skladu sa člankom 76. stavak 1. točka d. Općih uvjeta za isporuku električne energije (uvjeti koji opravdavaju obustavu isporuke preuzimanjem – isključenjem krajnjih kupaca/proizvođača) kojim je propisano da distributer može obustaviti isporuku električne energije krajnjem kupcu ako to u skladu s ugovorom zahtijeva krajnji kupac/proizvođač.

14. Tijekom prvostupanjskog postupka nesporno je utvrđeno da je suvlasnik predmetne nekretnine (apelantičin otac) podnio zahtjev tuženom tražeći isključenje električne energije na navedenom brojilu, pa je tuženi, postupajući u skladu s Općim uvjetima za isporuku električne energije, izvršio iskopčavanje električne energije na tom mjestu 16. svibnja 2018. godine. Iz navedenog jasno proizlazi da u radnjama tuženog nema nikakve protupravnosti, pa je prvostupanjsko rješenje valjalo preinačiti i odbiti tužbeni zahtjev.

15. Na koncu, Kantonalni sud je dodao da tuženi nije dužan sudjelovati u rješavanju i trpjeti štetne posljedice obiteljskih problema između apelantice i njezinih roditelja, te da tuženi nije postupio na navedeni način vlasnik predmetne nekretnine bi imao pravo tužiti tuženog zbog nepoštovanja ugovornog odnosa, odnosno nepostupanja po zahtjevu za isključenje električne energije u predmetnom objektu.

16. O troškovima postupka odlučeno je primjenom čl. 383. i 386. ZPP-a koji se odnose na troškove plaćanja sudske pristojbe na žalbu.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

17. Apelantica smatra da joj je osporenim rješenjem Kantonalnog suda povrijeđeno pravo na privatni i obiteljski život, dom i prepisku iz članka II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija) i pravo na djelotvoran pravni lijek iz članka 13. Europske konvencije. U iscrpnim navodima apelacije apelantica, između ostalog, navodi da je u tužbi naglasila da su njezini roditelji osamdesetih godina kupili predmetnu nekretninu na kojoj su izgradili samo donji dio kuće, a da je apelantica, uz prethodni dogovor s roditeljima, svojim sredstvima izgradila dva kata kuće. Apelantica navodi da je tijekom postupka dokazala da se pred Općinskim sudom vodi parnični postupak s ciljem utvrđenja da je stekla pravnu osnovu za stjecanje vlasništva s dijelom ½ na predmetnoj nekretnini. Potom se navodi da je tuženi, bez prethodne najave i naloga, došao na lice mjesta i isključio struju u predmetnoj nekretnini uz obrazloženje da postupa po nalogu vlasnika nekretnine, te je na taj način tuženi omeo apelanticu u mirnom posjedu korištenja električnog brojila i električne energije u predmetnoj nekretnini. Apelantica smatra da je Kantonalni sud stanje u ovom predmetu sagledao vrlo šturo jer se u konkretnom slučaju ovaj predmet mora sagledati u širem kontekstu uzimajući u obzir Ustavom zagarantirano pravo na obiteljski život. U tom pravcu apelantica ističe da je tijekom postupka nesporno utvrđeno da ona s djecom od 2004. godine koristi dva kata kuće koja je izgradila vlastitim sredstvima, da je električna energija isključena na I. i II. katu, koje aktivno koristi sa svojom obitelji, tako što su na betonskom stubu posječeni kablovi, da do isključenja električne energije nije bilo nikakvog duga za isporučenu energiju jer je apelantica svoje obveze prema tuženom uredno izmirivala. Apelantica navodi da je ona stvarni potrošač električne energije u predmetnoj nekretnini jer njezini roditelji već dulje vrijeme tu ne žive. Za postojanje posjeda tijekom postupka dokazani su konstitutivni elementi, i to faktička vlast na stvari kao vanjski materijalni element i posjedovna volja kao unutarnji, subjektivni element, da se stvar drži za sebe, a ne za drugog. Predmetna nekretnina predstavlja jedini dom za apelanticu i njezinu obitelj. U tom pravcu apelantica se poziva na praksu Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud) zauzetu u predmetima *Bjedov protiv Hrvatske, Orlić protiv Hrvatske, Paulić protiv Hrvatske*, u kojima je Europski sud obrazlagao pojam doma. Apelantica tvrdi da se Kantonalni sud svojim rješenjem izravno miješa i utječe na život apelantice i njezine djece, ali i država propušta zaštititi pojedinca od miješanja trećih osoba, odnosno tuženog. Apelantica smatra da postupanje tuženog u konkretnom slučaju ne predstavlja izuzetak od zabrane miješanje. Isključivanje struje zabranjeno je i protivno odredbama Europske konvencije i Opće deklaracije o ljudskim pravima Ujedinjenih naroda, ali i Ustava Bosne i Hercegovine. Predloženo je da se apelacija usvoji, da se utvrdi kršenje prava na koja se apelantica u apelaciji pozvala, da se osporeno rješenje ukine i predmet vrati na ponovno odlučivanje.

b) Odgovor na apelaciju

18. Kantonalni sud je naveo da je osporeno rješenje doneseno pravilnom primjenom materijalnog prava na potpuno i pravilno utvrđeno činjenično stanje i bez povreda postupka, te u skladu sa člankom 6. Europske konvencije. Predloženo je da se apelacija odbije kao neutemeljena.

19. Tuženi je u navodima apelacije istaknuo da apelantica nije ni u kakvom ugovornom odnosu s njim, te da nije ni mogla tražiti uključenje električne energije na spornom mjernom mjestu. Kao krajnji potrošač u poslovnim knjigama vodi se M. Š., koji je podnio zahtjev za privremenu odjavu potrošnje električne energije, a što je tuženi, u smislu članka 78. stavak 1. točka d. Općih uvjeta za isporuku električne energije, bio dužan učiniti.

V. Relevantni propisi

20. **Zakon o stvarnim pravima** ("Službene novine Federacije BiH" br. 66/13, 100/13, 32/19 – odluka USFBiH i 94/20 – rješenje USFBiH). Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

POSJED

1. Opće odredbe

Članak 315.

Pojam posjeda

(1) Posjednik stvari je osoba koja ima faktičku vlast na stvari.

(2) Ko svoju faktičku vlast vrši osobno ili putem pomoćnika u posjedovanju neposredni je posjednik.

(3) Posredni posjed stvari ima osoba koja faktičku vlast na stvari vrši preko druge osobe, koja po nekom pravnom temelju ima stvar u neposrednom posjedu. Ako je posjednik, prije nego je stvar prepustio neposrednom posjedniku, po nekom pravnom temelju dobio tu stvar u neposredan posjed od treće osobe, i ta se osoba smatra posrednim posjednikom.

(4) Posjed stvari ima i osoba koja faktičku vlast vrši glede dijela neke stvari, koji inače ne bi mogao biti samostalni objekt stvarnih prava kao što je soba ili druga prostorija u stanu i slično.

(5) S posjedom stvari izjednačeno je faktičko izvršavanje sadržaja prava stvarnih služnosti glede neke nekretnine (posjed prava); na posjed toga prava se na odgovarajući način primjenjuju odredbe o posjedu stvari, ako to nije suprotno prirodi prava niti odredbama zakona.

(6) Više osoba mogu imati posjed iste stvari ili prava stvarne služnosti (suposjed).

4. Zaštita posjeda

Članak 327.
Pravo na zaštitu posjeda

(1) Posjednik ima pravo na zaštitu od samovlasnog smetanja posjeda.

(2) Pravo na zaštitu posjeda ostvaruje se u sudskom postupku ili putem samopomoći.

(3) Posjednik ima pravo zahtijevati sudsku zaštitu zbog smetanja posjeda u roku od 30 (trideset) dana od saznanja za smetanje i počinitelja, a najkasnije od jedne godine od dana nastalog smetanja (parnica zbog smetanja posjeda).

(4) Posjedovnom tužbom posjednik traži da se utvrdi čin smetanja posjeda, naredi uspostava posjedovnog stanja kakvo je bilo u času smetanja posjeda, te zabrani takvo ili slično smetanje ubuduće.

(5) Sud pruža zaštitu prema posljednjem stanju posjeda i nastalom smetanju, pri čemu nemaju utjecaja pravo na posjed, pravni temelj posjeda i savjesnost posjednika.

(6) Posjednik koji je posjed stekao silom, potajno ili zlouporabom povjerenja, ima također pravo na zaštitu od smetanja posjeda, osim prema osobi od koje je na takav način došao do posjeda, ako od nastalog smetanja nisu protekli rokovi iz stavka 3. ovoga članka.

Članak 371. stavak (1) točka 12)
Prestanak važenja zakona

(1) Početkom primjene ovoga zakona prestaju važiti sljedeći zakoni:

12) Zakon o vlasničkopravnim odnosima ("Službene novine Federacije BiH" br. 6/98 i 29/03).

21. **Zakon o obligacionim odnosima FBiH** ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89; "Službeni list SRBiH" br. 2/92, 13/93 i 13/94 i "Službene novine FBiH" br. 29/03 i 42/11). Za potrebe ove odluke koristi se tekst zakona kako je objavljen u službenim glasilima jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima, a koji u relevantnom dijelu glasi:

Zabrana zloupotrebe prava
Član 13. stav (1)

(1) Zabranjeno je vršenje prava iz obligacionih odnosa protivno cilju zbog koga je ono zakonom ustanovljeno ili priznato.

22. **Zakon o parničnom postupku** ("Službene novine Federacije BiH" br. 53/03, 73/05, 19/06 i 98/15). Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji u relevantnom dijelu glasi:

e) Granice ispitivanja prvostupanjske presude

Članak 221.

Drugostupanjski sud ispituje prvostupanjsku presudu u onom dijelu u kojem se pobija žalbom, u granicama razloga navedenih u žalbi, pazeći po službenoj dužnosti na primjenu materijalnog prava i povrede odredaba parničnoga postupka iz članka 209. stavak 2. toč. 2), 3), 8),9), 12) i 13) ovoga zakona koje se odnose na stranačku sposobnost i zastupanje.

Članak 235. točka 3)

Rješavajući o žalbi drugostupanjski sud može:

3) uvažiti žalbu i rješenje preinačiti ili ukinuti, te prema potrebi predmet vratiti na ponovni postupak.

VI. Dopustivost

23. U skladu sa člankom VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacijsku nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

24. U skladu sa člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako je podnesena u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

25. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Rješenje Kantonalnog suda broj 58 0 P 201347 18 Gž od 3. rujna 2019. godine protiv kojeg nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Zatim, osporeno rješenje apelantičin punomoćnik je primio 3. listopada 2019. godine, a apelacija je podnesena 14. listopada 2019. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz članka 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki drugi formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očito *(prima facie)* neutemeljena.

26. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

27. Apelantica pobija rješenje Kantonalnog suda tvrdeći da je tim rješenjem povrijeđeno njezino pravo iz članka II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8. Europske konvencije, te pravo iz članka 13. Europske konvencije.

Pravo na mirno uživanje doma

28. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

[...]

f) Pravo na privatni i obiteljski život, dom i dopisivanje.

Članak 8. Europske konvencije glasi:

1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i prepiske.

2. Javne vlasti se ne smiju miješati u ostvarivanje ovog prava osim ako to nije sukladno zakonu i neophodno u demokratskom društvu u interesima nacionalne sigurnosti, javne sigurnosti ili gospodarske dobrobiti zemlje, radi sprječavanja nereda ili kriminala, radi zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

29. Bitna svrha članka 8. Europske konvencije je zaštita pojedinaca od arbitrarnih miješanja vlasti u njihova prava garantirana ovim člankom (vidi Europski sud, *Kroon protiv Nizozemske*, presuda od 27. listopada 1994. godine, serija A, broj 297-C i Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP 1100/04* od 17. studenog 2005. godine, točka 24., objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 22/06). "Dom" je, prema praksi Europskog suda, mjesto, fizički definiran prostor, gdje se razvija privatni i obiteljski život. Pojedinac ima pravo na poštovanje svog doma, što znači, kako je Europski sud istaknuo, ne samo pravo na konkretni fizički prostor nego i na mirno uživanje tog prostora. Stoga, povrede prava na poštovanje doma nisu ograničene samo na fizičko onemogućavanje u mirnom uživanju doma kao što je

npr. neovlašteni ulazak u dom neke osobe, nego uključuju i one koje nisu konkretne ili fizičke kao što je buka, imisije, mirisi ili drugi oblici miješanja kojima se osoba sprječava u uživanju u udobnosti svog doma (vidi predmet *Hatton i dr. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 2. listopada 2001. godine, aplikacija broj 36022/97, § 96, ECHR 2003-VIII.).

30. Imajući u vidu navedene stavove Europskog suda, Ustavni sud smatra da je u konkretnom slučaju nesporno da predmetna nekretnina u kojoj apelantica živi s djecom predstavlja njezin "dom" u smislu članka 8. Europske konvencije. Također, nesporno je da osporena odluka Kantonalnog suda predstavlja miješanje u apelantičino pravo na mirno uživanje doma budući da onemogućavanje daljnjeg korištenja struje koju je apelantica godinama koristila u kući u kojoj stanuje onemogućava apelanticu da mirno uživa u svom domu s udobnostima koje su u današnjim uvjetima uobičajene. S obzirom na navedeno, Ustavni sud mora ispitati je li miješanje u ovo apelantičino pravo bilo u skladu sa stavkom 2. članka 8. Europske konvencije, odnosno je li bilo "predviđeno zakonom" i je li bilo "nužno u demokratskom društvu", odnosno je li slijedilo neki od legitimnih ciljeva iz članka 8. stavak 2. Europske konvencije i je li uspostavljena pravična ravnoteža između miješanja i legitimnog cilja koji se želio postići (vidi Europski sud, *Dudgeon protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 22. siječnja 1981. godine, serija A, broj 45, točka 43.).

31. U svezi s pitanjem je li miješanje bilo u skladu sa zakonom, Ustavni sud podsjeća da je u svojoj praksi razmatrao gotovo identično pitanje u Odluci broj *AP 926/13* kojom je utvrđeno kršenje apelantičinog prava na mirno uživanje doma u gotovo identičnim činjeničnim i pravnim okolnostima kao u konkretnom slučaju (smetanje posjeda tijekom brakorazvodne parnice isključenjem električne energije po nalogu vlasnika nekretnine u kojoj s djecom živi supruga vlasnika nekretnine; vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP 926/13* od 25. travnja 2013. godine, točke 20–22., dostupna na internetskoj stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba). Naime, u citiranoj odluci Ustavni sud je utvrdio da miješanje u apelantičino pravo na dom nije bilo zakonito jer je Kantonalni sud u Novom Travniku pravno pitanje smetanja posjeda riješio primjenom odredaba Općih uvjeta za isporuku električne energije, pri čemu navedeni sud nije ni na koji način obrazložio zbog čega je smatrao da se u konkretnom slučaju pitanje smetanja posjeda ne treba rješavati primjenom Zakona o vlasničkopravnim odnosima (koji je važio u relevantnom razdoblju), koji je jedini relevantan za takve situacije. Ustavni sud je naglasio da je Kantonalni sud u Novom Travniku primjenom Općih pravila i Zakona o električnoj energiji zaključio da u radnjama tuženog nema protupravnosti zato što je tuženi postupao prema zahtjevu apelantičinog supruga koji je "kupac" električne energije shodno Općim uvjetima za isporuku električne energije i da stoga apelantica ne može tražiti ponovno uključenje struje "bez suglasnosti vlasnika kuće". Shodno navedenom, Ustavni sud je zaključio "da je u konkretnom slučaju uskraćivanje posjedovne zaštite odlukom Kantonalnog suda proizvoljno zato što je to suprotno eksplicitnoj odredbi članka 75. stavak 4. Zakona o vlasničkopravnim odnosima."

32. Shodno praksi na koju je ukazano, Ustavni sud, prije svega, zapaža da je u citiranom predmetu primijenjen Zakon o vlasničkopravnim odnosima koji je važio u relevantnom razdoblju, a koji je primjenom Zakona o stvarnim pravima prestao važiti (članak 371. stavak (1) točka 12. Zakona o stvarnim pravima). Dakle, u konkretnom slučaju relevantan je Zakon o stvarnim pravima na koji se pozvao prvostupanjski sud, a koji u članku 315. definira pojam posjeda, koji uključuje i posjed prava, a u članku 327. propisuje pravo na posjedovnu zaštitu (vidi relevantne propise). Ustavni sud zapaža da je prvostupanjski sud, za razliku od Kantonalnog suda, istaknuo da je sud u postupcima za zaštitu od smetanja posjeda ograničen na utvrđivanje činjenice je li tužitelj posjednik stvari i je li tuženi izvršio smetanje posjeda utvrđujući da su se u relevantnim okolnostima konkretnog slučaja stekli svi uvjeti za apelantičinu posjedovnu zaštitu, u smislu članka 327. Zakona o stvarnim pravima (vidi točke od 7. do 11. ove odluke).

33. Dakle, Ustavni sud zapaža da je prvostupanjski sud utvrdio da su se u konkretnom slučaju ispunila oba konstitutivna elementa za postojanje posjeda, da je apelantica nesporno zasmetana u mirnom posjedu od tuženog isključivanjem električne energije u predmetnoj nekretnini u kojoj apelantica s obitelji živi od 2004. godine i uredno izmiruje troškove na ime utrošene električne energije za predmetnu nekretninu.

34. Ustavni sud zapaža da je Kantonalni sud uvažio žalbu tuženog i preinačio prvostupanjsku presudu zaključivši da je prvostupanjski sud proizvoljno primijenio odredbu članka 13. stavak (1) ZOO-a (iako prvostupanjski sud svoju odluku nije ni utemeljio na citiranoj odredbi, već se na tu odredbu pozvao u kontekstu zahtjeva vlasnika predmetne nekretnine za isključenje električne energije koji je doveden u svezu s parnicom koja se vodi o utvrđivanju prava vlasništva na predmetnoj nekretnini), prihvaćajući opravdanim žalbene navode da je tuženi ispoštovao zahtjev vlasnika sporne nekretnine i da je postupao u skladu sa člankom 76. stavak 1. točka d. Općih uvjeta za isporuku električne energije, te da bi u suprotnom podnositelj zahtjeva mogao tužiti tuženog zbog neispunjenja zahtjeva. Shodno danom obrazloženju, Ustavni sud, prije svega, zapaža da Kantonalni sud nije obrazložio zašto u konkretnom slučaju na tužbu zbog smetanja posjeda nisu primjenjive odredbe Zakona o stvarnim pravima. Navedeno posebno u okolnostima kada je prvostupanjski sud svoju odluku utemeljio upravo na odredbama tog zakona.

35. Kako je Kantonalni sud svoju odluku utemeljio na članku 76. stavak 1. točka d. Općih uvjeta za isporuku električne energije koji, prema ocjeni tog suda, opravdava obustavu isporuke električne energije po zahtjevu vlasnika nekretnine, a pitanje posjedovne zaštite od smetanja posjeda je pitanje koje se ispituje primjenom Zakona o stvarnim pravima, pri čemu Kantonalni sud nije ni naveo razloge zbog kojih smatra da Zakon o stvarnim pravima u konkretnom slučaju nije primjenjiv, posebno u okolnostima kada je prvostupanjski sud svoju odluku utemeljio upravo na tom zakonu, Ustavni sud, slijedeći svoju praksu, smatra da miješanje u apelantičino pravo na mirno uživanje doma u konkretnom slučaju nije "predviđeno zakonom" na način na koji to propisuje članak 8. stavak 2. Europske konvencije. S obzirom na ovakav zaključak Ustavnog suda, nije potrebno dalje ispitivati je li miješanje, koje nije u skladu sa zakonom, bilo "nužno u demokratskom društvu". Stoga, Ustavni sud smatra da je osporenom odlukom Kantonalnog suda prekršeno apelantičino pravo iz članka II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8. Europske konvencije.

Ostali navodi

36. S obzirom na zaključak u svezi s kršenjem prava iz članka II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8. Europske konvencije, Ustavni sud smatra da nije potrebno posebno razmatrati ostale navodne povrede prava na koja se apelantica u apelaciji pozvala.

VIII. Zaključak

37. Ustavni sud, slijedeći svoju praksu, zaključuje da postoji kršenje prava na dom iz članka II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8. Europske konvencije jer je miješanje u apelantičino pravo nezakonito budući da je Kantonalni sud svoju odluku utemeljio na Općim uvjetima za isporuku električne energije, a ne na odredbama Zakona o stvarnim pravima, a pri tome nije obrazložio zašto navedeni zakon nije primjenjiv u konkretnom slučaju, posebno u okolnostima kada je Općinski sud

na odredbama Zakona o stvarnim pravima utemeljio osnovanost tužbenog zahtjeva, pa je na taj način došlo do nezakonitog miješanja u apelantičino pravo na "dom", u smislu članka 8. Europske konvencije.

38. Na temelju članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

39. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, v. r.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 3900/19**, rješavajući apelaciju **S. Б.**, na osnovu člana VI/3б) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 57 stav (2) tačka б), člana 59 st. (1) i (2) i člana 62 stav (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik
Mato Tadić, potpredsjednik
Mirsad Ćeman, potpredsjednik
Valerija Galić, sudija
Miodrag Simović, sudija
Seada Palavrić, sudija
na sjednici održanoj 5. maja 2021. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija **S. Б**.

Utvrđuje se povreda prava iz člana II/3ф) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8 Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Ukida se Rješenje Kantonalnog suda u Mostaru broj 58 0 П 201347 18 Гж od 3. septembra 2019. godine.

Predmet se vraća Kantonalnom sudu u Mostaru koji je dužan da po hitnom postupku donese novu odluku u skladu sa članom II/3ф) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 8 Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Nalaže se Kantonalnom sudu u Mostaru da, u skladu sa članom 72 stav (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od 60 dana od dana dostavljanja ove odluke obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o predužetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Apelanткinja S. Б. (u daljnjem tekstu: apelanткinja) iz mjesta Rodoč kod Mostara, koju zastupa Azra Guzin, advokat iz ZAK "Kebo & Guzin", podnijela je 14. oktobra 2019. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Rješenja Kantonalnog suda u Mostaru (u daljnjem tekstu: Kantonalni sud) broj 58 0 П 201347 18 Гж od 3. septembra 2019. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. На osnovu člana 23 st. (2) i (3) Pravila Ustavnog suda, od Kantonalnog suda i tuženog ЈП "Elektroprivreda ХЗХБ" д.д. Mostar (u daljnjem tekstu: tuženi) zatraženo je 17. oktobra 2020. godine da dostave odgovor na apelaciju.

3. Kantonalni sud i tuženi su dostavili odgovor na apelaciju 4. decembra 2020. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelanткinjinih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu da se sumiraju na sljedeći način.

5. Odlučujući o tužbi koju je apelanткinja 12. juna 2018. godine podnijela zbog smetanja posjeda, Općinski sud u Mostaru (u daljnjem tekstu: Općinski sud) Rješenjem broj 58 0 П 201347 18 П od 23. oktobra 2018. godine utvrdio je da je tuženi 16. maja 2018. godine zasmetao apelanткinju u posjedu korišćenja električnog brojila i električne energije u kući u Mostaru u mjestu Rodoč, koja je poblize opisana u dispozitivu rješenja (u daljnjem tekstu: predmetna nepokretnost) tako što je nezakonito iskljućio struju, odnosno obustavio isporuku električne energije u predmetnoj nepokretnosti. Istim rješenjem tuženom je naloženo da uspostavi posjedovno stanje onakvo kakvo je bilo na dan smetanja, tj. da ponovno uključi struju, odnosno da ponovno isporuči električnu energiju u predmetnoj nepokretnosti, te je tuženom zabranjeno isto i slično smetanje apelanткinjinog posjeda, uz obavezivanje tuženog na naknadu troškova postupka (sve precizniје navedeno u dispozitivu rješenja).

6. Općinski sud je nagласio da u parnicama zbog smetanja posjeda sud treba da se ograniči samo na raspravljanje i dokazivanje činjenica posljednjeg stanja posjeda i nastalog smetanja.

7. Polazeći od navedenog, Općinski sud je ocjenom provedenih dokaza, u smislu člana 8 Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP), utvrdio da su se u konkretnom slučaju, u smislu člana 315 stav 1 Zakona o stvarnim pravima, ostvarila oba konstitutivna elementa koja su neophodna za postojanje posjeda jer je apelanткinja imala i *corpus possesionis* i *animus possidendi* jer predmetnu nepokretnost koristi od 2004. godine i u njoj živi sa svojom djecom i koristi je kao svoju. Osim toga, parnične stranke su svojim isказima učinile nespornim da je tuženi iskljućio električnu energiju na predmetnoj nepokretnosti 16. maja 2018. godine. Parnične stranke su takođe isказima učinile nespornim činjenicu apelanткinjinog mirnog posjeda na predmetnoj nepokretnosti, te da u vrijeme iskljućenja električne energije nije bilo dugovanja za isporučenu električnu energiju. Općinski sud je nagласio da su činjenicu posljednjeg stanja posjeda učinile nespornim parnične stranke, pri čemu je nespорno da je iskljućenjem električne energije objekta u kojem apelanткinja živi sa svojom djecom ona očito zasmetana u svom posjedu.

8. Općinski sud je potom navео da iz provedenih dokaza proizlazi da apelanткinja nije vlasnik predmetne nepokretnosti, već su suvlasnici nepokretnosti njeni roditelji sa dijelom ½. Međutim, Općinski sud je utvrdio i činjenicu da između apelanткinje i njenih roditelja kod istog suda od 7. marta 2015. godine teče parnica radi utvrđenja da je apelanткinja stekla pravo (su)svojine na predmetnoj nepokretnosti.

9. Tokom postupka je utvrđeno da je tuženi postupao po zahtjevu vlasnika predmetne nepokretnosti od 3. marta 2017. godine, odnosno u skladu s odredbom člana 63 stav 1 tačka д. Zakona o električnoj energiji ФБиХ. Takođe, prema mišljenju Općinskog suda, apelanткinja je upoznala tuženog o tome da se između apelanткinje i njenih roditelja vodi parnica radi utvrđivanja suvlasničkih prava na predmetnoj nepokretnosti koja je u apelanткinjinom posjedu. Općinski sud je prilikom odlučenja imao u vidu i odredbu

člana 13 stav 1 Zakona o obligacionim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO) koja propisuje da je zabranjeno vršenje prava iz obligacionih odnosa protivno cilju zbog kojeg je ono zakonom ustanovljeno ili priznato, a prema mišljenju Općinskog suda, zahtjev apelanткinjinog oca za privremenu odjavu potrošnje električne energije u konkretnom slučaju predstavlja zloupotrebu prava.

10. Prema ocjeni Općinskog suda, isključenje predmetne nepokretnosti s elektromreže, koju je do tog momenta nesporno koristila apelanткinja sa svojom djecom i u njoj nesmetano obavljala svakodnevne životne aktivnosti, predstavlja smetanje apelanткinjinog posjeda od tuženog. Općinski sud je u tom pravcu nagласio da apelanткinja bez električne energije nema toplu vodu, ne radi joj nijedan kućanski aparat, prekinut joj je kontakt sa svijetom (ne radi telefon, TV, nemogućnost punjenja mobitela i sl.).

11. Shodno svemu iznesenom, Općinski sud je zaključio da apelanткinja, u smislu člana 327 Zakona o stvarnim pravima, ima pravo na posjedovnu zaštitu, pa je odlučeno kao u dispozitivu rješenja.

12. Odlučujući o žalbi tuženog protiv prvostepenog rješenja, Kantonalni sud je Rješenjem broj 58 0 P 201347 18 Gž od 3. septembra 2019. godine žalbu uvažio i prvostepeno rješenje preinačio tako što je tužbeni zahtjev u cijelosti odbijen, uz obavezivanje apelanткinje na naknadu troškova postupka (sve preciznije navedeno u dispozitivu rješenja).

13. Kantonalni sud je navео da se žalbom s pravom ukazuje da je prvostepeni sud pogrešno primijenio član 13 stav 1 ZOO-a kada je primjenom tog člana usvojio apelanткinjin tužbeni zahtjev. Naime, kako je Kantonalni sud navео, tuženi u žalbi osnovano tvrdi da on uopšte nije ugovorna strana s apelanткinjom jer je ugovor o isporuci električne energije zaključen s apelanткinjinim ocem, koji je suvlasnik predmetne nepokretnosti, ali i kuće koja se nalazi na istoj parceli, a u kojoj apelanткinja živi sa svojom djecom i supругom u udjelima od po 1/2. Činjenica da je apelanткinjin otac zajedno sa supругom vlasnik predmetne nepokretnosti koja je isključena iz sistema napajanja električnom energijom vidljiva je iz provedenih dokaza. Stoga, prema mišljenju Kantonalnog suda, tuženi osnovano ističe da je u cijelosti postupio u skladu sa članom 76 stav 1 tačka d. Opštih uslova za isporuku električne energije (uslovi koji opravdavaju obustavu isporuke preuzimanjem – isključenjem krajnjih kupaca/proizvođača) kojim je propisano da distributer može da obustavi isporuku električne energije krajnjem kupcu ako to u skladu s ugovorom zahtijeva krajnji kupac/proizvođač.

14. Tokom prvostepenog postupka nesporno je utvrđeno da je suvlasnik predmetne nepokretnosti (apelanткinjin otac) podnio zahtjev tuženom tražeći isključenje električne energije na navedenom brojilu, pa je tuženi, postupajući u skladu s Opštim uslovima za isporuku električne energije, izvršio iskopčavanje električne energije na tom mjestu 16. maja 2018. godine. Iz navedenog jasno proizlazi da u radnjama tuženog nema nikakve protivpravnosti, pa je prvostepeno rješenje valjalo preinačiti i odbiti tužbeni zahtjev.

15. Na kraju, Kantonalni sud je dodao da tuženi nije dužan da učestvuje u rješavanju i da trpi štetne posljedice porodičnih problema između apelanткinje i njenih roditelja, te da tuženi nije postupio na navedeni način vlasnik predmetne nepokretnosti bi imao pravo da tuži tuženog zbog nepoštovanja ugovornog odnosa, odnosno nepostupanja po zahtjevu za isključenje električne energije u predmetnom objektu.

16. O troškovima postupka odlučeno je primjenom čl. 383 i 386 ZPP-a koji se odnose na troškove plaćanja sudske takse na žalbu.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

17. Apelanткinja smatra da joj je osporenim rješenjem Kantonalnog suda povrijeđeno pravo na privatni i porodični život, dom i prepisku iz člana II/3f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija) i pravo na djelotvoran pravni lijek iz člana 13 Evropske konvencije. U iscrpnim navodima apelacije apelanткinja, između ostalog, navodi da je u tužbi nagласila da su njeni roditelji osamdesetih godina kupili predmetnu nepokretnost na kojoj su izgradili samo donji dio kuće, a da je apelanткinja, uz pretходni dogovor s roditeljima, svojim sredstvima izgradila dva sprata kuće. Apelanткinja navodi da je tokom postupka dokazala da se pred Općinskim sudom vodi parnični postupak s ciljem utvrđenja da je stekla pravni osnov za sticanje svojine s dijelom ½ na predmetnoj nepokretnosti. Potom se navodi da je tuženi, bez pretходne najave i naloga, došao na lice mjesta i isključio struju u predmetnoj nepokretnosti uz obrazloženje da postupa po nalogu vlasnika nepokretnosti, te je na taj način tuženi omeo apelanткinju u mirnom posjedu korišćenja električnog brojila i električne energije u predmetnoj nepokretnosti. Apelanткinja smatra da je Kantonalni sud stanje u ovom predmetu sagledao vrlo šturo jer se u konkretnom slučaju ovaj predmet mora sagledati u širem kontekstu uzimajući u obzir Ustavom zagarantovano pravo na porodični život. U tom pravcu apelanткinja ističe da je tokom postupka nesporno utvrđeno da ona s djecom od 2004. godine koristi dva sprata kuće koja je izgradila sopstvenim sredstvima, da je električna energija isključena na I i II sprату, koje aktivno koristi sa svojom porodicom, tako što su na betonskom stubu posječeni kablovi, da do isključenja električne energije nije bilo nikakvog duga za isporučenu energiju jer je apelanткinja svoje obaveze prema tuženom uredno izmirivala. Apelanткinja navodi da je ona stvarni potrošač električne energije u predmetnoj nepokretnosti jer njeni roditelji već duže vrijeme tu ne žive. Za postojanje posjeda tokom postupka dokazani su konstitutivni elementi, i to faktička vlast na stvari kao vanjski materijalni element i posjedovna volja kao unutrašnji, subjektivni element, da se stvar drži za sebe, a ne za drugog. Predmetna nepokretnost predstavlja jedini dom za apelanткinju i njenu porodicu. U tom pravcu apelanткinja se poziva na praksu Evropskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Evropski sud) zauzetu u predmetima *Bjedov protiv Hrvatske, Orlić protiv Hrvatske, Paulić protiv Hrvatske*, u kojima je Evropski sud obrazlagao pojam doma. Apelanткinja tvrdi da se Kantonalni sud svojim rješenjem direktno miješa i utiče na život apelanткinje i njene djece, ali i država propušta da zaštiti pojedinca od miješanja trećih lica, odnosno tuženog. Apelanткinja smatra da postupanje tuženog u konkretnom slučaju ne predstavlja izuzetak od zabrane miješanje. Isključivanje struje zabranjeno je i protivno odredbama Evropske konvencije i Opšte deklaracije o ljudskim pravima Ujedinjenih naroda, ali i Ustava Bosne i Hercegovine. Predloženo je da se apelacija usvoji, da se utvrdi kršenje prava na koja se apelanткinja u apelaciji pozvala, da se osporeno rješenje ukine i predmet vrati na ponovno odlučivanje.

б) Одговор на апелацију

18. Кантонални суд је навео да је оспорено рјешење донесено правилном примјеном материјалног права на потпуно и правилно утврђено чињенично стање и без повреда поступка, те у складу са чланом 6 Европске конвенције. Предложено је да се апелација одбије као неоснована.

19. Тужени је у наводима апелације истакао да апеланткиња није ни у каквом уговорном односу с њим, те да није ни могла да тражи укључење електричне енергије на спорном мјерном мјесту. Као крајњи потрошач у пословним књигама води се М. Ш., који је поднио захтјев за привремену одјаву потрошње електричне енергије, а што је тужени, у смислу члана 78 став 1 тачка д. Општих услова за испоруку електричне енергије, био дужан да учини.

V. Релевантни прописи

20. **Закон о стварним правима** ("Службене новине Федерације БиХ" бр. 66/13, 100/13, 32/19 – одлука УСФБиХ и 94/20 – рјешење УСФБиХ). За потребе ове одлуке користи се неслужбени пречишћени текст сачињен у Уставном суду БиХ, који гласи:

ПОСЈЕД

1. Опште одредбе

Члан 315.

Појам посједа

(1) Посједник ствари је лице које има фактичку власт на ствари.

(2) Ко своју фактичку власт врши лично или путем помоћника у посједовању непосредни је посједник.

(3) Посредни посјед ствари има лице које фактичку власт на ствари врши преко другог лица, које по неком правном основу има ствар у непосредном посједу. Ако је посједник, прије него је ствар препустио непосредном посједнику, по неком правном основу добио ту ствар у непосредан посјед од трећег лица, и то се лице сматра посредним посједником.

(4) Посјед ствари има и лице које фактичку власт врши у погледу дијела неке ствари, који иначе не би могао бити самостални објект стварних права као што је соба или друга просторија у стану и слично.

(5) С посједом ствари изједначено је фактичко извршавање садржаја права стварних служности у погледу неке некретнине (посјед права); на посјед тога права се на одговарајући начин примјењују одредбе о посједу ствари, ако то није супротно природи права нити одредбама закона.

(6) Више лица могу имати посјед исте ствари или права стварне служности (супосјед).

4. Заштита посједа

Члан 327.

Право на заштиту посједа

(1) Посједник има право на заштиту од самовласног сметања посједа.

(2) Право на заштиту посједа остварује се у судском поступку или путем самопомоћи.

(3) Посједник има право захтијевати судску заштиту због сметања посједа у року од 30 (тридесет) дана од сазнања за сметање и починиоца, а најкасније од једне године од дана насталог сметања (парница због сметања посједа).

(4) Посједовном тужбом посједник тражи да се утврди чин сметања посједа, нареди успостава посједовног стања какво је било у часу сметања посједа, те забрани такво или слично сметање убудуће.

(5) Суд пружа заштиту према посљедњем стању посједа и насталом сметању, при чему немају утицаја право на посјед, правни основ посједа и савјесност посједника.

(6) Посједник који је посјед стекао силом, потајно или злоупотребом повјерења, има такође право на заштиту од сметања посједа, осим према лицу од којег је на такав начин дошао до посједа, ако од насталог сметања нису протекли рокови из става 3. овог члана.

Члан 371. став (1) тачка 12)

Престанак важења закона

(1) Почетком примјене овога закона престају важити сљедећи закони:

12) Закон о власничкоправним односима ("Службене новине Федерације БиХ" бр. 6/98, 29/03).

*21. **Закон о облигационим односима ФБиХ** ("Службени лист СФРЈ" бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89; "Службени лист СРБиХ" бр. 2/92, 13/93 и 13/94 и "Службене новине ФБиХ" бр. 29/03 и 42/11) у релевантном дијелу гласи:*

Забрана злоупотребе права

Члан 13. став (1)

(1) Забрањено је вршење права из облигационих односа противно циљу због кога је оно законом установљено или признато.

22. **Закон о парничном поступку** ("Службене новине Федерације БиХ" бр. 53/03, 73/05, 19/06 и 98/15). За потребе ове одлуке користи се неслужбени пречишћени текст сачињен у Уставном суду БиХ, који у релевантном дијелу гласи:

е) Границе испитивања првостепене пресуде

Члан 221.

Другостепени суд испитује првостепену пресуду у оном дијелу у коме се побија жалбом, у границама разлога наведених у жалби, пазећи по службеној дужности на примјену материјалног права и повреде одредаба парничног поступка из члана 209. став 2. тач. 2., 3., 8.,9.,12. и 13. овог закона које се односе на страначку способност и заступање.

Члан 235. тачка 3)

Рјешавајући о жалби другостепени суд може:

3) уважити жалбу и рјешење преиначити или укинути, те по потреби предмет вратити на поновни поступак.

VI. Допустивост

23. У складу са чланом VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд, такође, има апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом уставу када она постану предмет спора због пресуде било којег суда у Босни и Херцеговини.

24. У складу са чланом 18 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њоме оспорава, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако је поднесена у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем дјелотворном правном лијеку који је користио.

25. У конкретном случају предмет оспоравања апелацијом је Рјешење Кантоналног суда број 58 0 П 201347 18 Гж од 3. септембра 2019. године против којег нема других дјелотворних правних лијекова могућих према закону. Затим, оспорено рјешење апеланткињин пуномоћник је примио 3. октобра 2019. године, а апелација је поднесена 14. октобра 2019. године, тј. у року од 60 дана, како је прописано чланом 18 став (1) Правила Уставног суда. Коначно, апелација испуњава и услове из члана 18 ст. (3) и (4) Правила Уставног суда јер не постоји неки други формални разлог због којег

апелација није допустива, нити је очигледно *(prima facie)* неоснована.

26. Имајући у виду одредбе члана VI/3б) Устава Босне и Херцеговине и члана 18 ст. (1), (3) и (4) Правила Уставног суда, Уставни суд је утврдио да предметна апелација испуњава услове у погледу допустивости.

VII. Меритум

27. Апеланткиња побија рјешење Кантоналног суда тврдећи да је тим рјешењем повријеђено њено право из члана II/3ф) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције, те право из члана 13 Европске конвенције.

Право на мирно уживање дома

28. Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

[...]

ф) *Право на приватни и породични живот, дом и преписку*.

Члан 8 Европске конвенције гласи:

1. Свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота, дома и преписке.

2. Јавне власти се не смију мијешати у остваривање овог права осим ако то није у складу са законом и неопходно у демократском друштву у интересима националне безбједности, јавне безбједности или економске добробити земље, ради спречавања нереда или криминала, ради заштите здравља или морала, или ради заштите права и слобода других.

29. Битна сврха члана 8 Европске конвенције је заштита појединаца од арбитрарних мијешања власти у њихова права гарантована овим чланом (види Европски суд, *Kroon против Холандије*, пресуда од 27. октобра 1994. године, серија А, број 297-Ц и Уставни суд, Одлука о допустивости и меритуму број *АП 1100/04* од 17. новембра 2005. године, тачка 24, објављена у "Службеном гласнику БиХ" број 22/06). "Дом" је, према пракси Европског суда, мјесто, физички дефинисан простор, гдје се развија приватни и породични живот. Појединац има право на поштовање свог дома, што значи, како је Европски суд истакао, не само право на конкретни физички простор него и на мирно уживање тог простора. Стога, повреде права на поштовање дома нису ограничене само на физичко онемогућавање у мирном уживању дома као што је нпр. неовлашћени улазак у дом неке особе, него укључују и оне које нису конкретне или физичке као што је бука, имисије, мириси или други облици мијешања којима се лице спрјечава у уживању у удобности свог дома (види предмет *Hatton и др. против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 2. октобра 2001. године, апликација број 36022/97, § 96, ECHR 2003-VIII).

30. Имајући у виду наведене ставове Европског суда, Уставни суд сматра да је у конкретном случају неспорно да предметна непокретност у којој апеланткиња живи с дјецом представља њен "дом" у смислу члана 8 Европске конвенције. Такође, неспорно је да оспорена одлука Кантоналног суда представља мијешање у апеланткињино право на мирно уживање дома будући да онемогућавање даљњег коришћења струје коју је апеланткиња годинама користила у кући у којој станује онемогућава апеланткињу да мирно ужива у свом дому с удобностима које су у данашњим условима уобичајене. С обзиром на наведено, Уставни суд мора испитати да ли је мијешање у ово апеланткињино право било у складу са ставом 2 члана 8 Европске конвенције, односно да ли је било "предвиђено законом" и да ли је било "неопходно у демократском друштву", односно да ли је слиједило неки од легитимних циљева из члана 8 став 2 Европске конвенције и да ли је успостављена правична равнотежа између мијешања и легитимног циља који се желио постићи (види Европски суд, *Dudgeon против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 22. јануара 1981. године, серија А, број 45, тачка 43).

31. У вези с питањем да ли је мијешање било у складу са законом, Уставни суд подсјећа да је у својој пракси разматрао готово идентично питање у Одлуци број *АП 926/13* којом је утврђено кршење апеланткињиног права на мирно уживање дома у готово идентичним чињеничним и правним околностима као у конкретном случају (сметање посједа у току бракоразводне парнице искључењем електричне енергије по налогу власника непокретности у којој с дјецом живи супруга власника непокретности; види Уставни суд, Одлука о допустивости и меритуму број *АП 926/13* од 25. априла 2013. године, тачке 20–22, доступна на интернет страници Уставног суда www.ustavnisud.ba). Наиме, у цитираној одлуци Уставни суд је утврдио да мијешање у апеланткињино право на дом није било законито јер је Кантонални суд у Новом Травнику правно питање сметања посједа ријешио примјеном одредаба Општих услова за испоруку електричне енергије, при чему наведени суд није ни на који начин образложио због чега је сматрао да се у конкретном случају питање сметања посједа не треба рјешавати примјеном Закона о својинскоправним односима (који је важио у релевантном периоду), који је једини релевантан за такве ситуације. Уставни суд је нагласио да је Кантонални суд у Новом Травнику примјеном Општих правила и Закона о електричној енергији закључио да у радњама туженог нема противправности зато што је тужени поступао према захтјеву апеланткињиног супруга који је "купац" електричне енергије сходно Општим условима за испоруку електричне енергије и да стога апеланткиња не може тражити поновно укључење струје "без сагласности власника куће". Сходно наведеном, Уставни суд је закључио "да је у конкретном случају ускраћивање посједовне заштите одлуком Кантоналног суда произвољно зато што је то супротно експлицитној одредби члана 75 став 4 Закона о својинскоправним односима."

32. Сходно пракси на коју је указано, Уставни суд, прије свега, запажа да је у цитираном предмету примијењен Закон о својинскоправним односима који је важио у релевантном периоду, а који је примјеном Закона о стварним правима престао да важи (члан 371 став (1) тачка 12 Закона о стварним правима). Дакле, у конкретном случају релевантан је Закон о стварним правима на који се позвао првостепени суд, а који у члану 315 дефинише појам посједа, који укључује и посјед права, а у члану 327 прописује право на посједовну заштиту (види релевантне прописе). Уставни суд запажа да је првостепени суд, за разлику од Кантоналног суда, истакао да је суд у поступцима за заштиту од сметања посједа ограничен на утврђивање чињенице да ли је тужилац посједник ствари и да ли је тужени извршио сметање посједа утврђујући да су се у релевантним околностима конкретног случаја стекли сви услови за апеланткињину посједовну заштиту, у смислу члана 327 Закона о стварним правима (види тачке од 7 до 11 ове одлуке).

33. Дакле, Уставни суд запажа да је првостепени суд утврдио да су се у конкретном случају испунила оба конститутивна елемента за постојање посједа, да је апеланткиња неспорно засметана у мирном посједу од туженог искључивањем електричне енергије у предметној непокретности у којој апеланткиња с породицом живи од 2004. године и уредно измирује трошкове на име утрошене електричне енергије за предметну непокретност.

34. Уставни суд запажа да је Кантонални суд уважио жалбу туженог и преиначио првостепену пресуду закључивши да је првостепени суд произвољно примијенио одредбу члана 13 став (1) ЗОО-а (иако првостепени суд своју одлуку није ни засновао на цитираној одредби, већ се на ту одредбу позвао у контексту захтјева власника предметне непокретности за искључење електричне енергије који је доведен у везу с парницом која се води о утврђивању права својине на предметној непокретности), прихватајући оправданим жалбене наводе да је тужени испоштовао захтјев власника спорне непокретности и да је поступао у складу са чланом 76 став 1 тачка д. Општих услова за испоруку електричне енергије, те да би у супротном подносилац захтјева могао да тужи туженог због неиспуњења захтјева. Сходно датом образложењу, Уставни суд, прије свега, запажа да Кантонални суд није образложио зашто у конкретном случају на тужбу због сметања посједа нису примјењиве одредбе Закона о стварним правима. Наведено посебно у околностима када је првостепени суд своју одлуку засновао управо на одредбама тог закона.

35. Како је Кантонални суд своју одлуку засновао на члану 76 став 1 тачка д. Општих услова за испоруку електричне енергије који, према оцјени тог суда, оправдава обуставу испоруке електричне енергије по захтјеву власника непокретности, а питање посједовне заштите од сметања посједа је питање које се испитује примјеном Закона о стварним правима, при чему Кантонални суд није ни навео разлоге због којих сматра да Закон о стварним правима у конкретном случају није примјењив, посебно у околностима када је првостепени суд своју одлуку засновао управо на том закону, Уставни суд, слиједећи своју праксу, сматра да мијешање у апеланткињино право на мирно уживање дома у конкретном случају није "предвиђено законом" на начин на који то прописује члан 8 став 2 Европске конвенције. С обзиром на овакав закључак Уставног суда, није потребно даље испитивати да ли је мијешање, које није у складу са законом, било "неопходно у демократском друштву". Стога, Уставни суд сматра да је оспореном одлуком Кантоналног суда прекршено апеланткињино право из члана II/3ф) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције.

Остали наводи

36. С обзиром на закључак у вези с кршењем права из члана II/3ф) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције, Уставни суд сматра да није потребно посебно разматрати остале наводне повреде права на која се апеланткиња у апелацији позвала.

VIII. Закључак

37. Уставни суд, слиједећи своју праксу, закључује да постоји кршење права на дом из члана II/3ф) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције јер је мијешање у апеланткињино право незаконито будући да је Кантонални суд своју одлуку засновао на Општим условима за испоруку електричне енергије, а не на одредбама Закона о стварним правима, а при томе није образложио зашто наведени закон није примјењив у конкретном случају, посебно у околностима када је Општински суд на одредбама Закона о стварним правима засновао основаност тужбеног захтјева, па је на тај начин дошло до незаконитог мијешања у апеланткињино право на "дом", у смислу члана 8 Европске конвенције.

38. На основу члана 59 ст. (1) и (2) и члана 62 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

39. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Златко М. Кнежевић, с. р.

559

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 4703/19**, rješavajući apelaciju **"Autocentra Merkur" d.o.o. Banja Luka**, na osnovu člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 18. stav (3) tačka h), člana 57. stav (2) tačke a) i b), člana 58. i člana 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik
Mato Tadić, potpredsjednik
Mirsad Ćeman, potpredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudija
Seada Palavrić, sutkinja
na sjednici održanoj 5. maja 2021. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se kao neosnovana apelacija **"Autocentra Merkur" d.o.o. Banja Luka** podnesena protiv Presude Višeg suda u Banjoj Luci broj 57 0 Ps 125389 19 Pž od 16. septembra 2019. godine i Presude Okružnog privrednog suda u Banjoj Luci broj 57 0 Ps 125389 18 Ps od 8. februara 2019. godine u odnosu na pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i u odnosu na pravo na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Odbacuje se kao nedopuštena apelacija koju je podnio **"Autocentar Merkur" d.o.o. Banja Luka** protiv Presude Višeg suda u Banjoj Luci broj 57 0 Ps 125389 19 Pž od 16. septembra 2019. godine i Presude Okružnog privrednog suda u Banjoj Luci broj 57 0 Ps 125389 18 Ps od 8. februara 2019. godine u odnosu na pravo iz člana II/3.i) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 11. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda zbog toga što je *ratione materiae* inkompatibilna sa Ustavom Bosne i Hercegovine.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. "Autocentar Merkur" d.o.o. Banja Luka (u daljnjem tekstu: apelant) iz Banje Luke, kojeg zastupa Goran Bubić, advokat iz Banje Luke, podnio je 4. decembra 2019. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Višeg privrednog suda u Banjoj Luci (u daljnjem tekstu: Viši privredni sud) broj 57 0 Ps 125389 19 Pž od 16. septembra 2019. godine i Presude Okružnog privrednog suda u Banjoj Luci (u daljnjem tekstu: Okružni privredni sud) broj 57 0 Ps 125389 18 Ps od 8. februara 2019. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na osnovu člana 23. Pravila Ustavnog suda, od Višeg privrednog suda, Okružnog privrednog suda i Područne privredne komore (u daljnjem tekstu: tužilac) zatraženo je 26. novembra 2020. godine da dostave odgovore na apelaciju.

3. Okružni privredni sud je dostavio odgovor 3. decembra 2020. godine, tužena 7. decembra 2020. godine, a Viši privredni sud 11. decembra 2020. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

5. Presudom Okružnog privrednog suda broj 57 0 Ps 125389 18 Ps od 8. februara 2019. godine djelimično je usvojen tužiočev tužbeni zahtjev i obavezan apelant da na ime duga po članarini isplati ukupan iznos od 18.619,70 KM sa zakonskom zateznom kamatom za periode precizirane u presudi, kao i da tužiocu naknadi troškove parničnog postupka precizirane u presudi zajedno sa zakonskom zateznom kamatom od dana donošenja presude pa do konačne isplate. Presudom je odbijen kao neosnovan tužiočev tužbeni zahtjev za isplatu iznosa preko dosuđenog, kao i zahtjev za naknadu troškova postupka. U obrazloženju je navedeno da je, prije svega, apelant istakao prigovor aktivne legitimacije i prigovor zastare. U vezi s tim, Okružni privredni sud je naveo da je Zakonom o Privrednoj komori Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Zakon) u članu 2. propisano da je Privredna komora nevladina samostalna, stručno-poslovna organizacija, nezavisna i neprofitna javnopravna asocijacija privrednih subjekata i privrednih asocijacija s teritorije Republike Srpske, dok je članom 3. propisano ko su članovi Komore, pa su, između ostalog, navedena privredna društva, banke, osiguravajuća društva, finansijske organizacije, a mogu biti i poslovna i stručna udruženja i slično; da se članstvo za pravna lica iz stava 1. stječe upisom osnivanja u sudski registar; da je članom 5. propisano da Komora ima svojstvo pravnog lica, a članom 8. je propisano da privredne komore područja imaju svojstvo pravnog lica.

6. Okružni privredni sud je naveo da, kada se pogleda odredba člana 8. stav 2. Zakona, jasno proizlazi da tužilac može biti stranka u postupku. Okružni sud je istakao da, imajući u vidu odredbe Odluke o načinu obračuna i naplate članarine koju donosi Skupština Privredne komore shodno odredbama člana 40. Zakona, te odredbe člana 121. Statuta Privredne komore, prema obrazloženju tog suda, jasno proizlazi da se članarina, shodno odredbi člana 9, naplaćuje i plaća na račun područnih privrednih komora s kojeg se kasnije ta sredstva prebacuju na račun Privredne komore, iz čega proizlazi da je tužilac kao područna privredna komora aktivno legitimiran da potražuje i naplaćuje članarine od članova, pa i apelanta, kako je to navedeno u predmetnim odlukama, zbog čega je taj sud prigovor nedostatka aktivne legitimacije kod tužioca odbio kao neosnovan. Nadalje je navedeno da, što se tiče prigovora zastare, imajući u vidu da tužilac potražuje članarinu za period od januara 2015. godine do februara 2018. godine, a da je tužba podnesena 22. februara 2018. godine, to je, prema obrazloženju tog suda, prigovor zastare djelimično osnovan za iznos članarine za januar i februar 2015. godine u ukupnom iznosu od 861,60 KM s obzirom na to da je to potraživanje zastarjelo, dok je prigovor zastare za preostalo potraživanje neosnovan zato što je tužba podnesena u roku od tri godine u smislu odredbe člana 374. Zakona o obligacionim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO). Okružni privredni sud je obrazložio da, što se tiče osnovanosti potraživanja koje nije zastarjelo, a odnosi se na plaćanje članarine za period od marta 2015. godine do februara 2018. godine, taj sud je utvrdio da je on osnovan, pri tome navodeći da je odredbama člana 3. stav 3. Zakona propisano da privredna društva postaju članovi komore momentom upisa osnivanja u sudski registar.

7. Okružni privredni sud je nadalje istakao da je članom 40. istog zakona propisano da se članarina koju plaćaju članovi komore plaća i obračunava na osnovu ekonomske snage određenog člana komore, te da komora donosi odluku o načinu obračuna, visini godišnje članarine, rokovima i načinu uplate, gdje je također propisano da se ona objavljuje u službenom glasniku i donosi je skupština komore. U vezi s tim je navedeno da je Skupština Komore za 2015, 2016, 2017. i 2018. godinu donijela odluke koje su objavljene u "Službenom glasniku" kojim je propisan način obračuna članarine, visina u rasponu od 0,02 do 0,05% u zavisnosti od ekonomske snage te ostvarenih prihoda, kao i obrasci koji prate navedenu odluku gdje se utvrđuje visina godišnje članarine te mjesečni iznos koji se plaća za tu godinu do 20. u mjesecu za prethodni mjesec na račun područnih privrednih komora. Okružni sud je naveo da je, prema tome, obaveza plaćanja članarine u visini kako je to navedeno u tužbenom zahtjevu utvrđena odredbama Zakona, te odlukama Skupštine Komore, te kako apelant navedenu članarinu kao član Komore nije plaćao, to je taj sud primjenom odredbi člana 40. Zakona, te odredbi predmetnih odluka i člana 262. ZOO-a utvrdio da je tužiočev tužbeni zahtjev osnovan, a u iznosu koji je utvrdio vještak u svom nalazu koji je preciziran u presudi.

8. Okružni privredni sud je obrazložio da, što se tiče apelantovih tvrdnji da se on ne osjeća članom Komore, da je način kako je to Zakonom propisano narušen princip dobrovoljnosti organiziranja privrednih društava da mogu biti ili ne biti članovi određenih udruženja, da to predstavlja miješanje države u imovinu apelanta kao privatnog pravnog lica, sud je naglasio da ih ne može prihvatiti iz sljedećih razloga. Okružni privredni sud je naveo da je Zakonom, između ostalog, propisano da je članstvo u Privrednoj komori obavezno na način propisan zakonom, da predmetno zakonsko rješenje predstavlja javnopravni model komora u duhu eurokontinentalnog prava kojem pripada i Republika Srpska, da je uvođenje obaveznog članstva u Komori preuzeto iz zemalja u okruženju Srbije i Hrvatske, ali i zemalja u Evropskoj uniji kao npr. Austrije, Njemačke, Francuske i slično. Prema tome, kako je obrazložio taj sud, propisivanje obaveznog članstva u Komori jeste obaveza propisana Zakonom, a razlozi koje navodi apelant u smislu miješanja države u imovinu privatnih pravnih subjekata nisu prihvatljivi, o čemu se izjasnio i Ustavni sud Republike Srpske prilikom ocjene ustavnosti i zakonitost odredaba čl. 3. i 40. Zakona navodeći, između ostalog, da zakonodavac, odnosno Republika Srpska, donošenjem navedenog zakona nije ograničio bilo kakva Ustavom zagarantirana prava privatnih pravnih lica, odnosno privrednih društava, da navedeni zakon ne onemogućava i ne ograničava privrednim društvima da po svojoj volji slobodno ulaze i osnivaju druga udruženja. Navedeno je i da je u toj odluci Ustavnog suda Republike Srpske istaknuto i da je zakonodavac imao u vidu značaj koji Privredna komora ima za Republiku Srpsku u kojoj je ona nadležna za vršenje javnih ovlaštenja i obavljanje poslova od općeg interesa, te pristup članova određenim uslugama koje Komora u okviru svoje djelatnosti obavlja.

9. Obrazloženo je i da je u navedenoj odluci dat i odgovor na prigovore u vezi s primjenom člana 11. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija), kao i odredbi člana 22. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (u daljnjem tekstu: Međunarodni pakt), te je istaknuto da nije bilo kršenja navedenih međunarodnih dokumenata i da nema kršenja bilo kakvih prava privatnih pravnih lica, niti miješanja u njihovu imovinu. Navedeno je i da apelantove tvrdnje da sebe ne smatra članom Komore taj sud ne može prihvatiti s obzirom na to da odredbe Zakona, tačnije člana 3, jasno propisuju da je član Komore ono privredno društvo čije je osnivanje upisano u sudski registar, dakle odredbe navedenog zakona o Privrednoj komori govore o tzv. obaveznom članstvu u Privrednoj komori pa je shodno tome apelant *ex lege* član Komore pa je taj sud donio presudu kao u dispozitivu.

10. Protiv navedene presude apelant je podnio žalbu Višem privrednom sudu koji je Presudom broj 57 0 Ps 125389 19 Pž od 16. septembra 2019. godine žalbu odbio i potvrdio prvostepenu presudu, te je odbio zahtjev i apelanta i tužioca za naknadu troškova žalbenog postupka. U obrazloženju je navedeno da apelant u žalbi navodi da nije dužan platiti određeni namet Komori kao udruženju kojem nije pristupio dobrovoljno, da nije od značaja što je Ustavni sud Republike Srpske odbio utvrditi nesaglasnost Zakona s Ustavom Republike Srpske, da apelant sebe ne smatra članom Komore jer kao privredni subjekat sam odlučuje o poslovnom udruživanju, da je Evropska konvencija sastavni dio pravnog poretka Bosne i Hercegovine i Republike Srpske i da standarde Evropske konvencije trebaju podržavati i opći akti država članica Vijeća Evrope, među kojima je i Bosna i Hercegovina, a osporava i odluku o troškovima postupka. U vezi s tim, Viši privredni sud je istakao da je pravilno prvostepeni sud utvrdio da je obaveza plaćanja članarine u visini, kako je to navedeno u tužbenom zahtjevu, utvrđena odredbama Zakona, kao i odlukama Skupštine Komore o obračunu članarine za svaku navedenu godinu, da apelant kao član Komore nije plaćao članarinu, zbog čega je, prema mišljenju i tog suda, tužiočev zahtjev osnovan. Viši privredni sud je istakao da je prvostepeni sud dao jasno i detaljno obrazloženje za svoju odluku, koje obrazloženje prihvata i taj sud, te je na pravilno i potpuno utvrđeno činjenično stanje pravilno primijenio odredbe Zakona precizirane u presudi, te odredbe ZOO-a također precizirane u presudi, pa kako nisu učinjene povrede postupka, pobijana odluka je pravilna i zakonita. Obrazloženo je da je prvostepeni sud pravilno cijenio sve apelantove prigovore, što je, prema mišljenju Višeg privrednog suda, jasno vidljivo iz razloga datih u obrazloženju pobijane presude, pa je uvjerenje tog suda o neosnovanosti žalbenih prigovora zasnovano na valjanim razlozima koje je prvostepeni sud dao u obrazloženju, u kojem su detaljno raspravljena sva pitanja činjenične i pravne naravi, te kako sve činjenice proizlaze iz izvedenih dokaza i imaju uporište u odredbama procesnog i materijalnog prava, to je, prema mišljenju Višeg privrednog suda, apelantova žalba neosnovana pa je taj sud odlučio kao u izreci ove presude.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

11. Apelant smatra da su mu osporenim presudama prekršeni pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije, pravo na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, te sloboda mirnog okupljanja i sloboda udruživanja s drugima iz člana II/3.i) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 11. Evropske konvencije. Kršenje navedenih prava apelant vidi u proizvoljnoj primjeni prava. Navodi da je nezakonito primoravanje privrednih subjekata da budu članovi Privredne komore i da se na taj način krše navedena prava, te da se ne osjeća članom takvog udruženja, zbog čega ne želi ni da plaća članarinu. Navodi da se Evropski sud u vezi s tim pitanjem, istina, izjasnio tako da treba u svakom slučaju izvršiti analizu opravdanosti obaveznog članstva i plaćanja članarine, ali da je u predmetima *La Compte protiv Belgije* i *Van Leuve i dr. protiv Belgije* ustanovio da je takvo članstvo u profesionalnom udruženju ili sindikatu nezakonito i suprotno pravima koje proklamira Evropska konvencija. Apelant navodi da, s obzirom na to da Evropska konvencija ima primat nad domaćim zakonodavstvom, to znači da se obaveznim članstvom u Privrednoj komori ona svjesno krši. Smatra da činjenica da je Ustavni sud Republike Srpske odbio zahtjev za ocjenu ustavnosti Zakona nije od utjecaja na apelantov osjećaj nepripadnosti navedenom udruženju. Apelant smatra da se obavezivanjem članstva direktno krši i pravo na imovinu s obzirom na to da se visina članarine određuje prema ukupnom prihodu, te da se tako krši i ograničava i sloboda udruživanja, što je u potpunoj suprotnosti s Evropskom konvencijom.

b) Odgovor na apelaciju

12. Viši privredni sud je naveo da nije bilo kršenja prava na koja se apelant poziva i da apelaciju treba odbiti kao neosnovanu.

13. Okružni privredni sud je naveo da je u svojoj presudi dao sve razloge i argumente za njeno donošenje, koje neće ponavljati, te da je apelacija neosnovana i da je treba odbiti.

14. Tužilac u opširnom odgovoru komentira odredbe Zakona o privrednoj komori RS, donesene presude i stav Ustavnog suda RS, te ističe da nije bilo kršenja apelantovih prava, zbog čega apelaciju treba odbiti kao neosnovanu.

V. Relevantni propisi

15. U **Zakonu o Privrednoj komori** ("Službeni glasnik RS" broj 65/08) relevantne odredbe glase:

Član 2.

Privredna komora Republike Srpske (u daljem tekstu: Komora) je nevladina, samostalna, stručno-poslovna organizacija, neovisna i neprofitna javno-pravna asocijacija privrednih subjekata i privrednih asocijacija sa teritorije Republike Srpske.

Član 3.

(1) Članovi Komore su: privredna društva, banke, osiguravajuća društva i druge finansijske organizacije koje obavljaju privrednu djelatnost u Republici Srpskoj.

(2) Članovi Komore mogu biti: poslovna i stručna udruženja, interesne asocijacije, naučnoistraživačke i obrazovne institucije, savezi, fondacije, preduzetnici, zemljoradničke zadruge i drugi subjekti koji obavljaju djelatnost od značaja za privredu, ako pokažu interes za članstvo u Komori, a u skladu sa Statutom Komore.

(3) Članstvo u Komori pravna lica iz stava 1. ovog člana stiču upisom osnivanja u sudski registar.

Član 5.

(1) Sjedište Komore je u Banjoj Luci.

(2) Komora ima svojstvo pravnog lica.

(3) Komora organizira svoj rad u okviru jedinstvenog komorskog sistema preko privrednih komora područja i preko udruženja koja se organiziraju za pojedine privredne oblasti.

(4) Komora može na svom području osnovati organizacione jedinice (kancelarije, centre i drugo).

Član 11.

Djelatnost Komore je:

a) zastupanje interesa članova Komore pred organima zakonodavne i izvršne vlasti prilikom oblikovanja privrednog sistema, posebno u pripremi privrednog zakonodavstva, mjera i mehanizama privrednog sistema i mjera ekonomske politike, te davanje primjedbi i prijedloga organima državne uprave prilikom donošenja propisa od interesa za privredu,

b) usklađivanje interesa članova Komore,

v) razmjena iskustava među članovima Komore i programsko usmjeravanje i koordinacija aktivnosti privrednih subjekata u Republici Srpskoj,

g) poslovno savjetovanje - pružanje pomoći prilikom osnivanja novih i transformacije postojećih privrednih društava,

d) prezentacija privrede i promocija robe i usluga u zemlji i inozemstvu, organiziranje nastupa na sajmovima, organiziranje prezentacija i promocija, izdavanje promotivnih publikacija i kataloga, prezentiranje privrede posredstvom Interneta, glasila Komore i drugih promotivnih aktivnosti,

đ) unapređivanje preduzetništva i menadžmenta, praćenje i prenošenje međunarodnih iskustava u tim oblastima, a naročito menadžmenta u oblasti sistema kvaliteta,

e) analiza tržišnih mogućnosti i uvjeta privrednog razvoja, poslovno povezivanje i informiranje,

ž) podsticanje istraživanja u oblasti naučnotehnološkog razvoja, usklađivanje privrednih i društvenih interesa u oblasti ekologije, podsticanje društveno odgovornog poslovanja,

z) povećanje konkurentnosti privrede stalnim procesima stručnog i poslovnog obrazovanja i profesionalne edukacije,

i) organiziranje jedinstvenog informacionog sistema Komore i uspostavljanje i vođenje Privrednog registra Republike Srpske,

j) vršenje javnih ovlaštenja koja su povjerena Komori ovim zakonom i drugim zakonima i propisima,

k) izdavanje odgovarajućih potvrda o bonitetu,

l) preduzimanje mjera za podsticanje i razvoj dobrih poslovnih običaja i poslovnog morala,

lj) obavljanje drugih poslova u skladu sa Zakonom, drugim propisima i aktima, te Statutom Komore.

Član 37.

Sredstva za rad Komore obezbjeđuju se iz članarine, koju obavezno plaćaju članovi i iz naknada za obavljanje poslovnih usluga i drugih izvora.

Član 40.

(1) Članarina koju plaćaju članovi Komore iz člana 3.stav 1. ovog zakona obračunava se na osnovu ekonomske snage određenog člana Komore. Odluku o načinu obračuna, visini godišnje članarine, rokovima i načinu uplate donosi Skupština Komore, s tim da članarina za tekuću godinu ne može biti veća od 0,05% ukupnog prihoda koji je član Komore ostvario u prethodnoj godini.

(2) Odluka iz stava 1. ovog člana objavljuje se u "Službenom glasniku Republike Srpske".

(3) Članarina koju plaćaju članovi Komore iz člana 3.stav 2. ovog zakona obračunava se paušalno.

16. **Zakon o obligacionim odnosima** ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89 i "Službeni glasnik RS" br. 17/93, 3/96, 39/03 i 74/04). Za potrebe ove odluke koristi se tekst propisa kako je objavljen u službenim glasilima jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima, a koji u relevantnom dijelu glasi relevantne odredbe glase:

Član 262.

(1) Poverilac u obaveznom odnosu je ovlašćen da od dužnika zahteva ispunjenje obaveze, a dužnik je dužan ispuniti je savesno u svemu kako ona glasi.

(2) Kad dužnik ne ispuni obavezu ili zadocni sa njenim ispunjenjem, poverilac ima pravo zahtevati i naknadu štete koju je usled toga pretrpeo.

(3) Za štetu zbog zadocnjenja sa ispunjenjem odgovara i dužnik kome je poverilac dao primeren naknadni rok za ispunjenje.

(4) Dužnik odgovara i za delimičnu ili potpunu nemogućnost ispunjenja i ako tu nemogućnost nije skrivio ako je nastupila posle njegovog dolaska u docnju, za koju odgovara.

(5) Ali se dužnik oslobađa odgovornosti za štetu ako dokaže da bi stvar koja je predmet obaveze slučajno propala i da je on svoju obavezu na vreme ispunio.

VI. Dopustivost

17. U skladu sa članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

18. U skladu sa članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako je podnesena u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

U odnosu na pravo iz člana II/3.i) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 11. Evropske konvencije

19. Apelant tvrdi da mu je osporenim presudama prekršena sloboda udruživanja iz člana II/3.i) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 11. Evropske konvencije. U vezi s tim, Ustavni sud podsjeća da je Ustavni sud Republike Srpske, kako je to i navedeno u obrazloženju osporenih presuda, odbio zahtjev za ocjenu saglasnosti s Ustavom Republike Srpske odredaba čl. 3. i 40. Zakona navodeći, između ostalog: "Sud je ocijenio da je zakonodavac, propisujući kao osporenim članom 3. st. 1. i 3. i članom 40. stav 1. Zakona o Privrednoj komori Republike Srpske ('Službeni glasnik Republike Srpske' broj 65/08), ostao u okviru svojih ustavnih nadležnosti. Zakonodavac je, naime, s obzirom na to da Ustav ne sadrži ograničenja u ovom smislu, opredjeljujući se za javnopravni model komorskog sistema, obavezao Privrednu komoru na vršenje upravnih i drugih nadležnosti, zbog čega je, rukovodeći se razlozima cjelishodnosti, odredio i njene izvore finansiranja, kao i uvjete organiziranja, a u skladu sa Amandmanom XXXII na Ustav kojim je zamijenjen član 68. Ustava. Predviđajući obavezno članstvo u Komori, zakonodavac nije povrijedio princip samostalnosti preduzeća i drugih oblika privređivanja u stjecanju i raspodjeli dobiti iz člana 50. Ustava, kako tvrdi predlagač, jer je ograničavajući gornju granicu komorske članarine ukupnim godišnjim prihodom članova, konačni obračun, kao i određivanje metodologije plaćanja, povjerio Skupštini Komore. S obzirom na to da je Privredna komora javnopravna institucija, a ne udruženje koje nastaje i prestaje slobodnom voljom građana, sud je utvrdio da obaveza zakonodavca, u smislu člana 11. Konvencije, podrazumijeva da isti ne sprečava članove Komore da se učlanjuju ili formiraju druge vrste udruženja. Imajući u vidu da osporene odredbe člana 3. st. 1. i 3. Zakona, ali ni Zakon u cjelini, ne sadrže ovakvu zabranu, sud je ocijenio da su u kontekstu garancija iz člana 11. Konvencije neosnovani navodi predlagača o povredi njegovog prava na slobodu udruživanja, što je u skladu s principima iz Amandmana LVII na Ustav tačke 1–3, kojim je dopunjeno ustavno Poglavlje o ljudskim pravima i osnovnim slobodama. Propisivanje članarine iz osporenog člana 40. stav 1. Zakona se ne može smatrati proizvoljnim jer on, uz uvažavanje javnopravnog interesa za djelatnost Komore, ali i različitih okolnosti obveznika, tj. njihove ekonomske snage, regulira na način i u mjeri koja je neophodna da bi se zadovoljila svrha zbog koje je predmetno normiranje uvedeno. U skladu s osporenim zakonom, Privredna komora je nadležna za vršenje javnih ovlaštenja i obavljanje poslova od općeg interesa, a takvo ovlaštenje podrazumijeva, između ostalog, da Komora može da, na opći i jasan način, propiše metodologiju obračuna članarine, kao i visinu, način i rokove njene uplate. Također, iz osporenog zakona proizlazi da se članarine obračunavaju i naplaćuju za korištenje konkretnih usluga Komore, odnosno za mogućnost pristupa uslugama od općeg interesa, dok je način njihovog obračuna srazmjeran ekonomskoj snazi obveznika. Imajući u vidu da su osporene članarine na zakonu zasnovane, da su propisane u javnom interesu, te da, pritom, nije narušeno načelo proporcionalnosti između korištenih sredstava i cilja kojem se teži, sud je utvrdio da predmetnim propisivanjem nisu povrijeđena ni prava zajamčena članom 1. Protokola 1 uz Konvenciju." (vidi Ustavni sud Republike Srpske, Odluka broj U-90/14 od 27. aprila 2016. godine, dostupna na internetskoj stranici www.ustavnisud.org).

20. Sličan stav je zauzeo i Ustavni sud Republike Srbije u Odluci broj IU3-249/2016 od 18. aprila 2019. godine kojom je odbio inicijative za ocjenu neustavnosti odredbi Zakona o

privrednim komorama koje se odnose na obavezno članstvo i plaćanje članarine (odluka dostupna na internetskoj stranici Ustavnog suda Republike Srbije www.ustavni.sud.rs), pri tom se pozivajući na brojnu praksu Evropskog suda.

21. U vezi s tim, Ustavni sud ukazuje da je Evropski sud rješavajući u svojoj praksi pitanja o obaveznom članstvu i plaćanju članarine u udruženjima i u vezi s tim eventualnom kršenju prava iz člana 11. Evropske konvencije donio brojne odluke. Tako je npr. u odlukama *Weiss protiv Austrije* i *Erwin Koll protiv Austrije* (vidi odluku od 10. jula 1991. godine u predmetu *Weiss protiv Austrije*, aplikacija broj 14596/89 i odluku od 4. jula 2002. godine u predmetu *Erwin Koll protiv Austrije*, aplikacija broj 43311/98, dostupne na internetskoj stranici Evropskog suda www.echr.coe.int) rješavajući pitanja obaveznog članstva u Trgovinskoj, odnosno Turističkoj komori i obavezu plaćanja članarine u njima odbacio navedene aplikacije kao *ratione materiae* inkompatibilne s Konvencijom. U odlukama je, u suštini, navedeno da se "Trgovinska komora, s obzirom na njenu pravnu prirodu i javne funkcije ne može posmatrati kao organizacija osnovana od privatnih lica, odnosno kao udruženje u smislu člana 11. Evropske konvencije. Aplikant nije učinio vjerovatnim da je obaveznim članstvom u njoj spriječen da se učlani u drugu organizaciju u smislu člana 11. Evropske konvencije. Imajući u vidu navedeno, slijedi da je predmetna aplikacija *ratione materiae* inkompatibilna sa Evropskom konvencijom i da mora biti odbačena. Kako aplikantovo članstvo u Trgovinskoj komori ne predstavlja kršenje odredbi Evropske konvencije, to je i njegova obaveza za plaćanje članarine u skladu sa stavom 2. člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Kako aplikant nije dokazao ni da su drugi biznismeni u istoj situaciji oslobođeni plaćanja članarine, to aplikacija ne potеže pitanja ni iz člana 14. Evropske konvencije" (odluka u predmetu *Weiss protiv Austrije*). Isti stav Evropski sud je zauzeo u predmetu *Erwin Koll protiv Austrije* u kojem se rješavalo pitanje obaveznog članstva u Turističkoj komori.

22. S obzirom na to da je i u konkretnom slučaju Privredna komora osnovana zakonom, da ima javne funkcije, odnosno da ne predstavlja udruženje u smislu člana 11. Evropske konvencije, a što je vidljivo iz naprijed citiranih relevantnih odredbi Zakona, te da je nesporno da obaveznim članstvom u toj komori apelant nije spriječen da se u smislu odredbi člana 11. Evropske konvencije učlani i u druge organizacije i udruženja, Ustavni sud smatra da se navedeni stavovi Evropskog suda u predmetima *Weiss protiv Austrije* i *Erwin Koll protiv Austrije* mogu primijeniti i na konkretan predmet. U skladu s navedenim, a imajući u vidu odredbu člana 18. stav (3) tačka h) Pravila Ustavnog suda, prema kojoj će se apelacija odbaciti kao nedopuštena ukoliko je *ratione materiae* inkompatibilna s Ustavom Bosne i Hercegovine, Ustavni sud je u odnosu na navode o kršenju prava iz člana II/3.i) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 11. Evropske konvencije odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

U odnosu na pravo na pravično suđenje i pravo na imovinu iz člana II/3.e) i k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju

23. U konkretnom slučaju, u odnosu na navedena prava, predmet osporavanja apelacijom je Presuda Višeg privrednog suda broj 57 0 Ps 125389 19 Pž od 16. septembra 2019. godine protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Zatim, osporenu presudu apelant je primio 8. oktobra 2019. godine, a apelacija je podnesena 11. decembra 2019. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz člana 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neosnovana.

24. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija u ovom dijelu ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

25. Apelant pobija navedene presude tvrdeći da su tim presudama prekršena njegova prava iz člana II/3.e) i k) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 6. stav 1. Evropske konvencije i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

Pravo na pravično suđenje

26. Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

[...]

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima i druga prava u vezi sa krivičnim postupkom.

27. Član 6. stav 1. Evropske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1) Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom. [...]

28. Ustavni sud, prije svega, naglašava da se u konkretnom slučaju radi o postupku u vezi s pitanjem zakonitosti obaveznog članstva u Privrednoj komori i plaćanja članarine. Prema tome, član 6. stav 1. Evropske konvencije je u konkretnom slučaju primjenjiv.

29. Ustavni sud zapaža da apelant osporava presude redovnih sudova tvrdeći da je tim presudama proizvoljno primijenjeno pravo. U vezi s tim, Ustavni sud, prije svega, ukazuje da, prema praksi Evropskog suda i Ustavnog suda, zadatak tih sudova nije da preispituju zaključke redovnih sudova u pogledu činjeničnog stanja i primjene prava (vidi Evropski sud, *Pronina protiv Rusije*, odluka o dopustivosti od 30. juna 2005. godine, aplikacija broj 65167/01). Naime, Ustavni sud nije nadležan supstituirati redovne sudove u procjeni činjenica i dokaza, već je, općenito, zadatak redovnih sudova da ocijene činjenice i dokaze koje su izveli (vidi Evropski sud, *Thomas protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 10. juna 2005. godine, aplikacija broj 19354/02). Zadatak Ustavnog suda je da ispita da li su, eventualno, povrijeđena ili zanemarena ustavna prava (pravo na pravično suđenje, pravo na pristup sudu, pravo na djelotvoran pravni lijek i dr.), te da li je primjena zakona bila, eventualno, proizvoljna ili diskriminaciona.

30. Ustavni sud će se, dakle, izuzetno upustiti u ispitivanje načina na koji su nadležni sudovi utvrđivali činjenice i na tako utvrđene činjenice primijenili pozitivnopravne propise kada je očigledno da je u određenom postupku došlo do proizvoljnog postupanja redovnog suda, kako u postupku utvrđivanja činjenica tako i primjene relevantnih pozitivnopravnih propisa (vidi Ustavni sud, Odluka broj *AP 311/04* od 22. aprila 2005. godine, stav 26). U kontekstu navedenog, Ustavni sud podsjeća i da je u više svojih odluka ukazao da očigledna proizvoljnost u primjeni relevantnih propisa nikada ne može voditi ka pravičnom postupku (vidi Ustavni sud, Odluka broj *AP 1293/05* od 12. septembra 2006. godine, tačka 25. i dalje i, *mutatis mutandis*, Evropski sud, *Anđelković protiv Srbije*, presuda od 9. aprila 2013. godine, tačka 24). Shodno navedenom, Ustavni sud će ispitati da li je činjenično stanje pogrešno utvrđeno, odnosno da li je prilikom odlučenja došlo do proizvoljne primjene prava.

31. Ustavni sud zapaža da su redovni sudovi donijeli osporene odluke na osnovu relevantnih odredbi Zakona i ZOO-a i da su pri tom dali jasna i argumentirana obrazloženja za koja Ustavni sud smatra da su u skladu sa standardima prava na pravično suđenje. Ustavni sud zapaža da je navedenim odredbama čl. 3, 37. i 40. Zakona propisano obavezno članstvo u Komori i obavezno plaćanje članarine koja se obračunava na način predviđen članom 40. Zakona na osnovu kojeg su redovni sudovi, shodno nalazu i mišljenju vještaka, i utvrdili iznos članarine koju je apelant dugovao i shodno odredbama člana 262. ZOO-a obavezali apelanta da tužiocu isplati navedeni iznos za potraživanje koje nije zastarjelo. U vezi s tim, Ustavni sud smatra da iz činjenica predmeta ne proizlazi išta što bi ukazivalo da su redovni sudovi donoseći svoje odluke proizvoljno primijenili navedene zakonske odredbe. Osim toga, Ustavni sud ističe da je, suprotno apelantovom mišljenju, činjenica da je Ustavni sud Republike Srpske odbio zahtjev za ocjenu saglasnosti navedenih članova Zakona s Ustavom, te da apelantov, kako on tvrdi, "osjećaj nepripadnosti Komori" ne može biti posmatran kao dominantan u odnosu na navedenu odluku Ustavnog suda Republike Srpske. Ustavni sud još jednom podsjeća da je navedenim zakonom, suprotno apelantovom shvatanju, članstvo u Komori propisano kao obaveza, kao i plaćanje članarine u procentu koji zavisi od ukupnog godišnjeg prihoda privrednog subjekta kao što je propisano članom 40. Zakona i da se status člana Komore stječe upisom u registar privrednih subjekata, a da pri tome ne postoji nikakvo ograničenje u pogledu mogućnosti učlanjenja u druga udruženja, odnosno asocijacije po izboru privrednog subjekta. Pri tom Ustavni sud zapaža da je apelantovo pozivanje na predmete Evropskog suda *La Compte protiv Belgije* i *Van Leuve i dr. protiv Belgije* (aplikacije br. 7299/75 i 7496/76, odluke dostupne na www.hudoc.echr.coe.int) neosnovano s obzirom na to da se u navedenim predmetima radilo o pitanjima navodnog neposjedovanja validnih certifikata aplikanata – ljekara za obavljanje njihove prakse, odnosno nedoličnom publicitetu zbog davanja intervjua i disciplinske odgovornosti i suspenzije zbog toga koje postupke je provela Ljekarska komora. Zbog svega navedenog, Ustavni sud smatra da su apelantovi navodi neosnovani.

32. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da u konkretnom slučaju nije bilo kršenja prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

Ostali navodi

33. Apelant smatra da mu je osporenim presudama prekršeno i pravo na imovinu. Ustavni sud zapaža da apelant navode o kršenju ovog prava vezuje za tvrdnje o kršenju prava na pravično suđenje za koje je Ustavni sud utvrdio da nije prekršeno. Zbog navedenog, Ustavni sud smatra neosnovanim i apelantove navode o kršenju prava na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

VIII. Zaključak

34. Nema kršenja prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije kada nema ništa što bi ukazivalo da su redovni sudovi proizvoljno primijenili pravo kada su obavezali apelanta da shodno odredbama čl. 3. i 40. Zakona i člana 262. ZOO-a tužiocu isplati iznos preciziran u presudi na ime dugovanja za članstvo u Privrednoj komori, kada iz navedenih odredbi Zakona proizlazi da je članstvo u Komori obavezno i da se za njega plaća članarina u procentu koji je u skladu s ukupnim godišnjim prihodom privrednog subjekta, kada je Ustavni sud Republike Srpske odbio zahtjev za ocjenu ustavnosti navedenih odredbi Zakona i kada navedenim zakonom nije propisana bilo kakva zabrana učlanjenja privrednih subjekata u druga udruženja i asocijacije.

35. Nema kršenja prava na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju kada apelant navode o kršenju tog prava vezuje za kršenje prava na pravično suđenje, a Ustavni sud je utvrdio da to pravo nije prekršeno.

36. Na osnovu člana 18. stav (3) tačka h) i člana 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

37. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, s. r.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 4703/19**, rješavajući apelaciju **"Autocentra Merkur" d.o.o. Banja Luka**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 18. stavak (3) točka h), članka 57. stavak (2) točke a) i b), članka 58. i članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik
Mato Tadić, dopredsjednik
Mirsad Ćeman, dopredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudac
Seada Palavrić, sutkinja
na sjednici održanoj 5. svibnja 2021. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se kao neutemeljena apelacija **"Autocentra Merkur" d.o.o. Banja Luka** podnesena protiv Presude Višeg suda u Banjoj Luci broj 57 0 Ps 125389 19 Pž od 16. rujna 2019. godine i Presude Okružnog privrednog suda u Banjoj Luci broj 57 0 Ps 125389 18 Ps od 8. veljače 2019. godine u odnosu na pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i u odnosu na pravo na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Odbacuje se kao nedopuštena apelacija koju je podnio **"Autocentar Merkur" d.o.o. Banja Luka** protiv Presude Višeg suda u Banjoj Luci broj 57 0 Ps 125389 19 Pž od 16. rujna 2019. godine i Presude Okružnog privrednog suda u Banjoj Luci broj 57 0 Ps 125389 18 Ps od 8. veljače 2019. godine u odnosu na pravo iz članka II/3.(i) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 11. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda zbog toga što je *ratione materiae* inkompatibilna sa Ustavom Bosne i Hercegovine.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. "Autocentar Merkur" d.o.o. Banja Luka (u daljnjem tekstu: apelant) iz Banje Luke, kojeg zastupa Goran Bubić, odvjetnik iz Banje Luke, podnio je 4. prosinca 2019. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Višeg privrednog suda u Banjoj Luci (u daljnjem tekstu: Viši privredni sud) broj 57 0 Ps 125389 19 Pž od 16. rujna 2019. godine i Presude Okružnog privrednog suda u Banjoj Luci (u daljnjem tekstu: Okružni privredni sud) broj 57 0 Ps 125389 18 Ps od 8. veljače 2019. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Višeg privrednog suda, Okružnog privrednog suda i Područne privredne komore (u daljnjem tekstu: tužitelj) zatraženo je 26. studenog 2020. godine da dostave odgovore na apelaciju.

3. Okružni privredni sud je dostavio odgovor 3. prosinca 2020. godine, tužena 7. prosinca 2020. godine, a Viši privredni sud 11. prosinca 2020. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

5. Presudom Okružnog privrednog suda broj 57 0 Ps 125389 18 Ps od 8. veljače 2019. godine djelomično je usvojen tužiteljev tužbeni zahtjev i obvezan apelant da na ime duga po članarini isplati ukupan iznos od 18.619,70 KM sa zakonskom zateznom kamatom za razdoblja precizirana u presudi, kao i da tužitelju naknadi troškove parničnog postupka precizirane u presudi zajedno sa zakonskom zateznom kamatom od dana donošenja presude pa do konačne isplate. Presudom je odbijen kao neutemeljen tužiteljev tužbeni zahtjev za isplatu iznosa preko dosuđenog, kao i zahtjev za naknadu troškova postupka. U obrazloženju je navedeno da je, prije svega, apelant istaknuo prigovor aktivne legitimacije i prigovor zastare. U svezi s tim, Okružni privredni sud je naveo da je Zakonom o Privrednoj komori Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Zakon) u članku 2. propisano da je Privredna komora nevladina samostalna, stručno-poslovna organizacija, neovisna i neprofitna javnopravna asocijacija privrednih subjekata i privrednih asocijacija s teritorija Republike Srpske, dok je člankom 3. propisano tko su članovi Komore, pa su, između ostalog, navedena privredna društva, banke, osiguravajuća društva, financijske organizacije, a mogu biti i poslovna i stručna udruženja i slično; da se članstvo za pravne osobe iz stavka 1. stječe upisom osnivanja u sudski registar; da je člankom 5. propisano da Komora ima svojstvo pravne osobe, a člankom 8. je propisano da privredne komore područja imaju svojstvo pravne osobe.

6. Okružni privredni sud je naveo da, kada se pogleda odredba članka 8. stavak 2. Zakona, jasno proizlazi da tužitelj može biti stranka u postupku. Okružni sud je istaknuo da, imajući u vidu odredbe Odluke o načinu obračuna i naplate članarine koju donosi Skupština Privredne komore shodno odredbama članka 40. Zakona, te odredbe članka 121. Statuta Privredne komore, prema obrazloženju tog suda, jasno proizlazi da se članarina, shodno odredbi članka 9., naplaćuje i plaća na račun područnih privrednih komora s kojeg se kasnije ta sredstva prebacuju na račun Privredne komore, iz čega proizlazi da je tužitelj kao područna privredna komora aktivno legitimiran da potražuje i naplaćuje članarine od članova, pa i apelanta, kako je to navedeno u predmetnim odlukama, zbog čega je taj sud prigovor nedostatka aktivne legitimacije kod tužitelja odbio kao neutemeljen. Nadalje je navedeno da, što se tiče prigovora zastare, imajući u vidu da tužitelj potražuje članarinu za razdoblje od siječnja 2015. godine do veljače 2018. godine, a da je tužba podnesena 22. veljače 2018. godine, to je, prema obrazloženju tog suda, prigovor zastare djelomično utemeljen za iznos članarine za siječanj i veljaču 2015. godine u ukupnom iznosu od 861,60 KM s obzirom na to da je to potraživanje zastarjelo, dok je prigovor zastare za preostalo potraživanje neutemeljen zato što je tužba podnesena u roku od tri godine u smislu odredbe članka 374. Zakona o obligacijskim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO). Okružni privredni sud je obrazložio da, što se tiče utemeljenosti potraživanja koje nije zastarjelo, a odnosi se na plaćanje članarine za razdoblje od ožujka 2015. godine do veljače 2018. godine, taj sud je utvrdio da je on utemeljen, pri tome navodeći da je odredbama članka 3. stavak 3. Zakona propisano da privredna društva postaju članovi komore momentom upisa osnivanja u sudski registar.

7. Okružni privredni sud je nadalje istaknuo da je člankom 40. istog zakona propisano da se članarina koju plaćaju članovi komore plaća i obračunava na temelju ekonomske snage određenog člana komore, te da komora donosi odluku o načinu obračuna, visini godišnje članarine, rokovima i načinu uplate, gdje je također propisano da se ona objavljuje u službenom glasniku i donosi je skupština komore. U svezi s tim je navedeno da je Skupština Komore za 2015., 2016., 2017. i 2018. godinu donijela odluke koje su objavljene u "Službenom glasniku" kojim je propisan način obračuna članarine, visina u rasponu od 0,02 do 0,05% u ovisnosti o ekonomskoj snazi te ostvarenim prihodima, kao i obrasci koji prate navedenu odluku gdje se utvrđuje visina godišnje članarine te mjesečni iznos koji se plaća za tu godinu do 20. u mjesecu za prethodni mjesec na račun područnih privrednih komora. Okružni sud je naveo da je, prema tome, obveza plaćanja članarine u visini kako je to navedeno u tužbenom zahtjevu utvrđena odredbama Zakona, te odlukama Skupštine Komore, te kako apelant navedenu članarinu kao član Komore nije plaćao, to je taj sud primjenom odredbi članka 40. Zakona, te odredbi predmetnih odluka i članka 262. ZOO-a utvrdio da je tužiteljev tužbeni zahtjev utemeljen, a u iznosu koji je utvrdio vještak u svom nalazu koji je preciziran u presudi.

8. Okružni privredni sud je obrazložio da, što se tiče apelantovih tvrdnji da se on ne osjeća članom Komore, da je način kako je to Zakonom propisano narušen princip dobrovoljnosti organiziranja privrednih društava da mogu biti ili ne biti članovi određenih udruženja, da to predstavlja miješanje države u imovinu apelanta kao privatne pravne osobe, sud je naglasio da ih ne može prihvatiti iz sljedećih razloga. Okružni privredni sud je naveo da je Zakonom, između ostalog, propisano da je članstvo u Privrednoj komori obvezno na način propisan zakonom, da predmetno zakonsko rješenje predstavlja javnopravni model komora u duhu eurokontinentalnog prava kojem pripada i Republika Srpska, da je uvođenje obveznog članstva u Komori preuzeto iz zemalja u okruženju Srbije i Hrvatske, ali i zemalja u Europskoj uniji kao npr. Austrije, Njemačke, Francuske i slično. Prema tome, kako je obrazložio taj sud, propisivanje obveznog članstva u Komori jeste obveza propisana Zakonom, a razlozi koje navodi apelant u smislu miješanja države u imovinu privatnih pravnih subjekata nisu prihvatljivi, o čemu se izjasnio i Ustavni sud Republike Srpske prilikom ocjene ustavnosti i zakonitost odredaba čl. 3. i 40. Zakona navodeći, između ostalog, da zakonodavac, odnosno Republika Srpska, donošenjem navedenog zakona nije ograničio bilo kakva Ustavom zagarantirana prava privatnih pravnih osoba, odnosno privrednih društava, da navedeni zakon ne onemogućava i ne ograničava privrednim društvima da po svojoj volji slobodno ulaze i osnivaju druga udruženja. Navedeno je i da je u toj odluci Ustavnog suda Republike Srpske istaknuto i da je zakonodavac imao u vidu značaj koji Privredna komora ima za Republiku Srpsku u kojoj je ona nadležna za vršenje javnih ovlasti i obavljanje poslova od općeg interesa, te pristup članova određenim uslugama koje Komora u okviru svoje djelatnosti obavlja.

9. Obrazloženo je i da je u navedenoj odluci dan i odgovor na prigovore u svezi s primjenom članka 11. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija), kao i odredbi članka 22. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (u daljnjem tekstu: Međunarodni pakt), te je istaknuto da nije bilo kršenja navedenih međunarodnih dokumenata i da nema kršenja bilo kakvih prava privatnih pravnih osoba, niti miješanja u njihovu imovinu. Navedeno je i da apelantove tvrdnje da sebe ne smatra članom Komore taj sud ne može prihvatiti s obzirom na to da odredbe Zakona, točnije članka 3., jasno propisuju da je član Komore ono

privredno društvo čije je osnivanje upisano u sudski registar, dakle odredbe navedenog zakona o Privrednoj komori govore o tzv. obveznom članstvu u Privrednoj komori pa je shodno tome apelant *ex lege* član Komore pa je taj sud donio presudu kao u dispozitivu.

10. Protiv navedene presude apelant je podnio žalbu Višem privrednom sudu koji je Presudom broj 57 0 Ps 125389 19 Pž od 16. rujna 2019. godine žalbu odbio i potvrdio prvostupanjsku presudu, te je odbio zahtjev i apelanta i tužitelja za naknadu troškova žalbenog postupka. U obrazloženju je navedeno da apelant u žalbi navodi da nije dužan platiti određeni namet Komori kao udruženju kojem nije pristupio dobrovoljno, da nije od značaja što je Ustavni sud Republike Srpske odbio utvrditi nesuglasnost Zakona s Ustavom Republike Srpske, da apelant sebe ne smatra članom Komore jer kao privredni subjekt sam odlučuje o poslovnom udruživanju, da je Europska konvencija sastavni dio pravnog poretka Bosne i Hercegovine i Republike Srpske i da standarde Europske konvencije trebaju podržavati i opći akti država članica Vijeća Europe, među kojima je i Bosna i Hercegovina, a osporava i odluku o troškovima postupka. U svezi s tim, Viši privredni sud je istaknuo da je pravilno prvostupanjski sud utvrdio da je obveza plaćanja članarine u visini, kako je to navedeno u tužbenom zahtjevu, utvrđena odredbama Zakona, kao i odlukama Skupštine Komore o obračunu članarine za svaku navedenu godinu, da apelant kao član Komore nije plaćao članarinu, zbog čega je, prema mišljenju i tog suda, tužiteljev zahtjev utemeljen. Viši privredni sud je istaknuo da je prvostupanjski sud dao jasno i detaljno obrazloženje za svoju odluku, koje obrazloženje prihvaća i taj sud, te je na pravilno i potpuno utvrđeno činjenično stanje pravilno primijenio odredbe Zakona precizirane u presudi, te odredbe ZOO-a također precizirane u presudi, pa kako nisu učinjene povrede postupka, pobijana odluka je pravilna i zakonita. Obrazloženo je da je prvostupanjski sud pravilno cijenio sve apelantove prigovore, što je, prema mišljenju Višeg privrednog suda, jasno vidljivo iz razloga danih u obrazloženju pobijane presude, pa je uvjerenje tog suda o neutemeljenosti žalbenih prigovora utemeljeno na valjanim razlozima koje je prvostupanjski sud dao u obrazloženju, u kojem su detaljno raspravljena sva pitanja činjenične i pravne naravi, te kako sve činjenice proizlaze iz izvedenih dokaza i imaju uporište u odredbama procesnog i materijalnog prava, to je, prema mišljenju Višeg privrednog suda, apelantova žalba neutemeljena pa je taj sud odlučio kao u izreci ove presude.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

11. Apelant smatra da su mu osporenim presudama prekršeni pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije, pravo na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, te sloboda mirnog okupljanja i sloboda udruživanja s drugima iz članka II/3.(i) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 11. Europske konvencije. Kršenje navedenih prava apelant vidi u proizvoljnoj primjeni prava. Navodi da je nezakonito primoravanje privrednih subjekata da budu članovi Privredne komore i da se na taj način krše navedena prava, te da se ne osjeća članom takvog udruženja, zbog čega ne želi ni da plaća članarinu. Navodi da se Europski sud u svezi s tim pitanjem, istina, izjasnio tako da treba u svakom slučaju izvršiti analizu opravdanosti obveznog članstva i plaćanja članarine, ali da je u predmetima *La Compte protiv Belgije* i *Van Leuve i dr. protiv Belgije* ustanovio da je takvo članstvo u profesionalnom udruženju ili sindikatu nezakonito i suprotno pravima koje proklamira Europska konvencija. Apelant navodi da, s obzirom na to da Europska konvencija ima primat nad domaćim zakonodavstvom, to znači da se obveznim članstvom u Privrednoj komori ona svjesno krši. Smatra da činjenica da je Ustavni sud Republike Srpske odbio zahtjev za ocjenu ustavnosti Zakona nije od utjecaja na apelantov osjećaj nepripadnosti navedenom udruženju. Apelant smatra da se obvezivanjem članstva izravno krši i pravo na imovinu s obzirom na to da se visina članarine određuje prema ukupnom prihodu, te da se tako krši i ograničava i sloboda udruživanja, što je u potpunoj suprotnosti s Europskom konvencijom.

b) Odgovor na apelaciju

12. Viši privredni sud je naveo da nije bilo kršenja prava na koja se apelant poziva i da apelaciju treba odbiti kao neutemeljenu.

13. Okružni privredni sud je naveo da je u svojoj presudi dao sve razloge i argumente za njezino donošenje, koje neće ponavljati, te da je apelacija neutemeljena i da je treba odbiti.

14. Tužitelj u opširnom odgovoru komentira odredbe Zakona o privrednoj komori RS, donesene presude i stav Ustavnog suda RS, te ističe da nije bilo kršenja apelantovih prava, zbog čega apelaciju treba odbiti kao neutemeljenu.

V. Relevantni propisi

15. U **Zakonu o Privrednoj komori** ("Službeni glasnik RS" broj 65/08) relevantne odredbe glase:

Članak 2.

Privredna komora Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Komora) je nevladina, samostalna, stručno-poslovna organizacija, neovisna i neprofitna javno-pravna asocijacija gospodarskih subjekata i gospodarskih asocijacija sa teritorija Republike Srpske.

Članak 3.

(1) Članovi Komore su: gospodarska društva, banke, osiguravajuća društva i druge financijske organizacije koje obavljaju gospodarsku djelatnost u Republici Srpskoj.

(2) Članovi Komore mogu biti: poslovna i stručna udruženja, interesne asocijacije, znanstvenoistraživačke i obrazovne institucije, savezi, fondacije, poduzetnici, zemljoradničke zadruge i drugi subjekti koji obavljaju djelatnost od značaja za gospodarstvo, ako pokažu interes za članstvo u Komori, a sukladno sa Statutom Komore.

(3) Članstvo u Komori pravne osobe iz stavka 1. ovoga članka stječu upisom utemeljenja u sudbeni registar.

Članak 5.

(1) Sjedište Komore je u Banjoj Luci.

(2) Komora ima svojstvo pravne osobe.

(3) Komora organizira svoj rad u okviru jedinstvenog komorskog sustava preko gospodarskih komora područja i preko udruženja koja se organiziraju za pojedine gospodarske oblasti.

(4) Komora može na svom području utemeljiti organizacijske jedinice (urede, centre i drugo).

Članak 11.

Djelatnost Komore je:

a) zastupanje interesa članova Komore pred organima zakonodavne i izvršne vlasti prilikom oblikovanja gospodarskog sustava, posebno u pripravi gospodarskog zakonodavstva, mjera i mehanizama gospodarskog sustava i mjera ekonomske politike, te davanje primjedbi i prijedloga organima državne uprave prilikom donošenja propisa od interesa za gospodarstvo,

b) sukladnost interesa članova Komore,

v) razmjena iskustava među članovima Komore i programsko usmjeravanje i koordinacija aktivnosti gospodarskih subjekata u Republici Srpskoj,

g) poslovno savjetovanje - pružanje pomoći prilikom utemeljenja novih i transformacije postojećih gospodarskih društava,

d) prezentiranje gospodarstva i promidžba robe i usluga u zemlji i inozemstvu, organiziranje nastupa na sajmovima, organiziranje prezentiranja i promidžbi, izdavanje promidžbenih publikacija i kataloga, prezentiranje gospodarstva posredstvom Interneta, glasila Komore i drugih promidžbenih aktivnosti,

đ) promicanje poduzetništva i menadžmenta, praćenje i prenošenje međunarodnih iskustava u tim oblastima, a naročito menadžmenta u oblasti sustava kvalitete,

e) analiza tržišnih mogućnosti i uvjeta gospodarskog razvoja, poslovno povezivanje i informiranje,

ž) poticanje istraživanja u oblasti znanstvenotehnološkog razvoja, sukladnost gospodarskih i društvenih interesa u oblasti ekologije, poticanje društveno odgovornog poslovanja,

z) povećanje konkurentnosti gospodarstva stalnim procesima stručnog i poslovnog obrazovanja i profesionalne edukacije,

i) organiziranje jedinstvenog informacijskog sustava Komore i uspostavljanje i vođenje Privrednog registra Republike Srpske,

j) vršenje javnih ovlasti koje su povjerene Komori ovim zakonom i drugim zakonima i propisima,

k) izdavanje odgovarajućih potvrda o bonitetu,

l) poduzimanje mjera za poticanje i razvoj dobrih poslovnih običaja i poslovnog morala,

lj) obavljanje drugih poslova sukladno sa Zakonom, drugim propisima i aktima, te Statutom Komore.

Članak 37.

Sredstva za rad Komore osiguravaju se iz članarine, koju obvezatno plaćaju članovi i iz naknada za obavljanje poslovnih usluga i drugih izvora.

Članak 40.

(1) Članarina koju plaćaju članovi Komore iz članka 3.stavak 1. ovoga zakona obračunava se na temelju ekonomske snage određenog člana Komore. Odluku o načinu obračuna, visini godišnje članarine, rokovima i načinu uplate donosi Skupština Komore, s tim da članarina za tekuću godinu ne može biti veća od 0,05% ukupnog prihoda koji je član Komore ostvario u prethodnoj godini.

(2) Odluka iz stavka 1. ovoga članka objavljuje se u "Službenom glasniku Republike Srpske".

(3) Članarina koju plaćaju članovi Komore iz članka 3.stavak 2. ovoga zakona obračunava se paušalno..

16. **Zakon o obligacionim odnosima** ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89 i "Službeni glasnik RS" br. 17/93, 3/96, 39/03 i 74/04). Za potrebe ove odluke koristi se tekst propisa kako je objavljen u službenim glasilima jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima, a koji u relevantnom dijelu glasi

Član 262.

(1) Poverilac u obaveznom odnosu je ovlašćen da od dužnika zahteva ispunjenje obaveze, a dužnik je dužan ispuniti je savesno u svemu kako ona glasi.

(2) Kad dužnik ne ispuni obavezu ili zadocni sa njenim ispunjenjem, poverilac ima pravo zahtevati i naknadu štete koju je usled toga pretrpeo.

(3) Za štetu zbog zadocnjenja sa ispunjenjem odgovara i dužnik kome je poverilac dao primeren naknadni rok za ispunjenje.

(4) Dužnik odgovara i za delimičnu ili potpunu nemogućnost ispunjenja i ako tu nemogućnost nije skrivio ako je nastupila posle njegovog dolaska u docnju, za koju odgovara.

(5) Ali se dužnik oslobađa odgovornosti za štetu ako dokaže da bi stvar koja je predmet obaveze slučajno propala i da je on svoju obavezu na vreme ispunio.

VI. Dopustivost

17. U skladu sa člankom VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacijsku nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

18. U skladu sa člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako je podnesena u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

U odnosu na pravo iz članka II/3.(i) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 11. Europske konvencije

19. Apelant tvrdi da mu je osporenim presudama prekršena sloboda udruživanja iz članka II/3.(i) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 11. Europske konvencije. U svezi s tim, Ustavni sud podsjeća da je Ustavni sud Republike Srpske, kako je to i navedeno u obrazloženju osporenih presuda, odbio zahtjev za ocjenu suglasnosti s Ustavom Republike Srpske odredaba čl. 3. i 40. Zakona navodeći, između ostalog: "Sud je ocijenio da je zakonodavac, propisujući kao osporenim člankom 3. st. 1. i 3. i člankom 40. stavak 1. Zakona o Privrednoj komori Republike Srpske ('Službeni glasnik Republike Srpske' broj 65/08), ostao u okviru svojih ustavnih nadležnosti. Zakonodavac je, naime, s obzirom na to da Ustav ne sadrži ograničenja u ovom smislu, opredjeljujući se za javnopravni model komorskog sustava, obvezao Privrednu komoru na vršenje upravnih i drugih nadležnosti, zbog čega je, rukovodeći se razlozima cjelishodnosti, odredio i njezine izvore financiranja, kao i uvjete organiziranja, a u skladu sa Amandmanom XXXII na Ustav kojim je zamijenjen članak 68. Ustava. Predviđajući obvezno članstvo u Komori, zakonodavac nije povrijedio princip samostalnosti poduzeća i drugih oblika privređivanja u stjecanju i raspodjeli dobiti iz članka 50. Ustava, kako tvrdi predlagač, jer je ograničavajući gornju granicu komorske članarine ukupnim godišnjim prihodom članova, konačni obračun, kao i određivanje metodologije plaćanja, povjerio Skupštini Komore. S obzirom na to da je Privredna komora javnopravna institucija, a ne udruženje koje nastaje i prestaje slobodnom voljom građana, sud je utvrdio da obveza zakonodavca, u smislu članka 11. Konvencije, podrazumijeva da isti ne sprečava članove Komore da se učlanjuju ili formiraju druge vrste udruženja. Imajući u vidu da osporene odredbe članka 3. st. 1. i 3. Zakona, ali ni Zakon u cjelini, ne sadrže ovakvu zabranu, sud je ocijenio da su u kontekstu garancija iz članka 11. Konvencije neutemeljeni navodi predlagača o povredi njegovog prava na slobodu udruživanja, što je u skladu s principima iz Amandmana LVII na Ustav točke 1–3., kojim je dopunjeno ustavno Poglavlje o ljudskim pravima i temeljnim slobodama. Propisivanje članarine iz osporenog članka 40. stavak 1. Zakona se ne može smatrati proizvoljnim jer on, uz uvažavanje javnopravnog interesa za djelatnost Komore, ali i različitih okolnosti obveznika, tj. njihove ekonomske snage, regulira na način i u mjeri koja je neophodna da bi se zadovoljila svrha zbog koje je predmetno normiranje uvedeno. U skladu s osporenim zakonom, Privredna komora je nadležna za vršenje javnih ovlasti i obavljanje poslova od općeg interesa, a takva ovlast podrazumijeva, između ostalog, da Komora može da, na opći i jasan način, propiše metodologiju obračuna članarine, kao i visinu, način i rokove njezine uplate. Također, iz osporenog zakona proizlazi da se članarine obračunavaju i naplaćuju za korištenje konkretnih usluga Komore, odnosno za mogućnost pristupa uslugama od općeg interesa, dok je način njihovog obračuna razmjeran ekonomskoj snazi obveznika. Imajući u vidu da su

osporene članarine na zakonu utemeljene, da su propisane u javnom interesu, te da, pritom, nije narušeno načelo proporcionalnosti između korištenih sredstava i cilja kojem se teži, sud je utvrdio da predmetnim propisivanjem nisu povrijeđena ni prava zajamčena člankom 1. Protokola 1 uz Konvenciju." (vidi Ustavni sud Republike Srpske, Odluka broj U-90/14 od 27. travnja 2016. godine, dostupna na internetskoj stranici www.ustavnisud.org).

20. Sličan stav je zauzeo i Ustavni sud Republike Srbije u Odluci broj IU3-249/2016 od 18. travnja 2019. godine kojom je odbio inicijative za ocjenu neustavnosti odredbi Zakona o privrednim komorama koje se odnose na obvezno članstvo i plaćanje članarine (odluka dostupna na internetskoj stranici Ustavnog suda Republike Srbije www.ustavni.sud.rs), pri tom se pozivajući na brojnu praksu Europskog suda.

21. U svezi s tim, Ustavni sud ukazuje da je Europski sud rješavajući u svojoj praksi pitanja o obveznom članstvu i plaćanju članarine u udruženjima i u svezi s tim eventualnom kršenju prava iz članka 11. Europske konvencije donio brojne odluke. Tako je npr. u odlukama *Weiss protiv Austrije* i *Erwin Koll protiv Austrije* (vidi odluku od 10. srpnja 1991. godine u predmetu *Weiss protiv Austrije*, aplikacija broj 14596/89 i odluku od 4. srpnja 2002. godine u predmetu *Erwin Koll protiv Austrije*, aplikacija broj 43311/98, dostupne na internetskoj stranici Europskog suda www.echr.coe.int) rješavajući pitanja obveznog članstva u Trgovinskoj, odnosno Turističkoj komori i obvezu plaćanja članarine u njima odbacio navedene aplikacije kao *ratione materiae* inkompatibilne s Konvencijom. U odlukama je, u biti, navedeno da se "Trgovinska komora, s obzirom na njezinu pravnu prirodu i javne funkcije ne može promatrati kao organizacija utemeljena od privatnih osoba, odnosno kao udruženje u smislu članka 11. Europske konvencije. Aplikant nije učinio vjerojatnim da je obveznim članstvom u njoj spriječen da se učlani u drugu organizaciju u smislu članka 11. Europske konvencije. Imajući u vidu navedeno, slijedi da je predmetna aplikacija *ratione materiae* inkompatibilna sa Europskom konvencijom i da mora biti odbačena. Kako aplikantovo članstvo u Trgovinskoj komori ne predstavlja kršenje odredbi Europske konvencije, to je i njegova obveza za plaćanje članarine u skladu sa stavkom 2. članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. Kako aplikant nije dokazao ni da su drugi biznismeni u istoj situaciji oslobođeni plaćanja članarine, to aplikacija ne potežе pitanja ni iz članka 14. Europske konvencije" (odluka u predmetu *Weiss protiv Austrije*). Isti stav Europski sud je zauzeo u predmetu *Erwin Koll protiv Austrije* u kojem se rješavalo pitanje obveznog članstva u Turističkoj komori.

22. S obzirom na to da je i u konkretnom slučaju Privredna komora utemeljena zakonom, da ima javne funkcije, odnosno da ne predstavlja udruženje u smislu članka 11. Europske konvencije, a što je vidljivo iz naprijed citiranih relevantnih odredbi Zakona, te da je nesporno da obveznim članstvom u toj komori apelant nije spriječen da se u smislu odredbi članka 11. Europske konvencije učlani i u druge organizacije i udruženja, Ustavni sud smatra da se navedeni stavovi Europskog suda u predmetima *Weiss protiv Austrije* i *Erwin Koll protiv Austrije* mogu primijeniti i na konkretan predmet. U skladu s navedenim, a imajući u vidu odredbu članka 18. stavak (3) točka h) Pravila Ustavnog suda, prema kojoj će se apelacija odbaciti kao nedopuštena ukoliko je *ratione materiae* inkompatibilna s Ustavom Bosne i Hercegovine, Ustavni sud je u odnosu na navode o kršenju prava iz članka II/3.(i) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 11. Europske konvencije odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

U odnosu na pravo na pravično suđenje i pravo na imovinu iz članka II/3.(e) i (k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju

23. U konkretnom slučaju, u odnosu na navedena prava, predmet osporavanja apelacijom je Presuda Višeg privrednog suda broj 57 0 Ps 125389 19 Pž od 16. rujna 2019. godine protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Zatim, osporenu presudu apelant je primio 8. listopada 2019. godine, a apelacija je podnesena 11. prosinca 2019. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz članka 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neutemeljena.

24. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija u ovom dijelu ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

25. Apelant pobija navedene presude tvrdeći da su tim presudama prekršena njegova prava iz članka II/3.(e) i (k) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 6. stavak 1. Europske konvencije i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

Pravo na pravično suđenje

26. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

[…]

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima, i druga prava vezana za krivične postupke.

27. Članak 6. stavak 1. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1) Prilikom utvrđivanja njegovih građanskih prava i obveza ili kaznene optužbe protiv njega, svatko ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim sudom ustanovljenim zakonom. […]

28. Ustavni sud, prije svega, naglašava da se u konkretnom slučaju radi o postupku u svezi s pitanjem zakonitosti obveznog članstva u Privrednoj komori i plaćanja članarine. Prema tome, članak 6. stavak 1. Europske konvencije je u konkretnom slučaju primjenjiv.

29. Ustavni sud zapaža da apelant osporava presude redovnih sudova tvrdeći da je tim presudama proizvoljno primijenjeno pravo. U svezi s tim, Ustavni sud, prije svega, ukazuje da, prema praksi Europskog suda i Ustavnog suda, zadatak tih sudova nije da preispituju zaključke redovnih sudova u pogledu činjeničnog stanja i primjene prava (vidi Europski sud, *Pronina protiv Rusije*, odluka o dopustivosti od 30. lipnja 2005. godine, aplikacija broj 65167/01). Naime, Ustavni sud nije nadležan supstituirati redovne sudove u procjeni činjenica i dokaza, već je, općenito, zadatak redovnih sudova da ocijene činjenice i dokaze koje su izveli (vidi Europski sud, *Thomas protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 10. lipnja 2005. godine, aplikacija broj 19354/02). Zadatak Ustavnog suda je da ispita jesu li, eventualno, povrijeđena ili zanemarena ustavna prava (pravo na pravično suđenje, pravo na pristup sudu, pravo na djelotvoran pravni lijek i dr.), te je li primjena zakona bila, eventualno, proizvoljna ili diskriminacijska.

30. Ustavni sud će se, dakle, izuzetno upustiti u ispitivanje načina na koji su nadležni sudovi utvrđivali činjenice i na tako utvrđene činjenice primijenili pozitivnopravne propise kada je očigledno da je u određenom postupku došlo do proizvoljnog

postupanja redovnog suda, kako u postupku utvrđivanja činjenica tako i primjene relevantnih pozitivnopravnih propisa (vidi Ustavni sud, Odluka broj *AP 311/04* od 22. travnja 2005. godine, stavak 26.). U kontekstu navedenog, Ustavni sud podsjeća i da je u više svojih odluka ukazao da očigledna proizvoljnost u primjeni relevantnih propisa nikada ne može voditi ka pravičnom postupku (vidi Ustavni sud, Odluka broj *AP 1293/05* od 12. rujna 2006. godine, točka 25. i dalje i, *mutatis mutandis*, Europski sud, *Anđelković protiv Srbije*, presuda od 9. travnja 2013. godine, točka 24.). Shodno navedenom, Ustavni sud će ispitati je li činjenično stanje pogrešno utvrđeno, odnosno je li prilikom odlučenja došlo do proizvoljne primjene prava.

31. Ustavni sud zapaža da su redovni sudovi donijeli osporene odluke na temelju relevantnih odredbi Zakona i ZOO-a i da su pri tom dali jasna i argumentirana obrazloženja za koja Ustavni sud smatra da su u skladu sa standardima prava na pravično suđenje. Ustavni sud zapaža da je navedenim odredbama čl. 3., 37. i 40. Zakona propisano obvezno članstvo u Komori i obavezno plaćanje članarine koja se obračunava na način predviđen člankom 40. Zakona na temelju kojeg su redovni sudovi, shodno nalazu i mišljenju vještaka, i utvrdili iznos članarine koju je apelant dugovao i shodno odredbama članka 262. ZOO-a obvezali apelanta da tužitelju isplati navedeni iznos za potraživanje koje nije zastarjelo. U svezi s tim, Ustavni sud smatra da iz činjenica predmeta ne proizlazi išta što bi ukazivalo da su redovni sudovi donoseći svoje odluke proizvoljno primijenili navedene zakonske odredbe. Osim toga, Ustavni sud ističe da je, suprotno apelantovom mišljenju, činjenica da je Ustavni sud Republike Srpske odbio zahtjev za ocjenu suglasnosti navedenih članova Zakona s Ustavom, te da apelantov, kako on tvrdi, "osjećaj nepripadnosti Komori" ne može biti promatran kao dominantan u odnosu na navedenu odluku Ustavnog suda Republike Srpske. Ustavni sud još jednom podsjeća da je navedenim zakonom, suprotno apelantovom shvaćanju, članstvo u Komori propisano kao obveza, kao i plaćanje članarine u procentu koji ovisi o ukupnom godišnjem prihodu privrednog subjekta kao što je propisano člankom 40. Zakona i da se status člana Komore stječe upisom u registar privrednih subjekata, a da pri tome ne postoji nikakvo ograničenje u pogledu mogućnosti učlanjenja u druga udruženja, odnosno asocijacije po izboru privrednog subjekta. Pri tom Ustavni sud zapaža da je apelantovo pozivanje na predmete Europskog suda *La Compte protiv Belgije* i *Van Leuve i dr. protiv Belgije* (aplikacije br. 7299/75 i 7496/76, odluke dostupne na www.hudoc.echr.coe.int) neutemeljeno s obzirom na to da se u navedenim predmetima radilo o pitanjima navodnog neposjedovanja validnih certifikata aplikanata – liječnika za obavljanje njihove prakse, odnosno nedoličnom publicitetu zbog davanja intervjua i stegovne odgovornosti i suspenzije zbog toga koje postupke je provela Liječnička komora. Zbog svega navedenog, Ustavni sud smatra da su apelantovi navodi neutemeljeni.

32. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da u konkretnom slučaju nije bilo kršenja prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

Ostali navodi

33. Apelant smatra da mu je osporenim presudama prekršeno i pravo na imovinu. Ustavni sud zapaža da apelant navode o kršenju ovog prava vezuje za tvrdnje o kršenju prava na pravično suđenje za koje je Ustavni sud utvrdio da nije prekršeno. Zbog navedenog, Ustavni sud smatra neutemeljenim i apelantove navode o kršenju prava na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

VIII. Zaključak

34. Nema kršenja prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije kada nema ništa što bi ukazivalo da su redovni sudovi proizvoljno primijenili pravo kada su obvezali apelanta da shodno odredbama čl. 3. i 40. Zakona i članka 262. ZOO-a tužitelju isplati iznos preciziran u presudi na ime dugovanja za članstvo u Privrednoj komori, kada iz navedenih odredbi Zakona proizlazi da je članstvo u Komori obvezno i da se za njega plaća članarina u procentu koji je u skladu s ukupnim godišnjim prihodom privrednog subjekta, kada je Ustavni sud Republike Srpske odbio zahtjev za ocjenu ustavnosti navedenih odredbi Zakona i kada navedenim zakonom nije propisana bilo kakva zabrana učlanjenja privrednih subjekata u druga udruženja i asocijacije.

35. Nema kršenja prava na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju kada apelant navode o kršenju tog prava vezuje za kršenje prava na pravično suđenje, a Ustavni sud je utvrdio da to pravo nije prekršeno.

36. Na temelju članka 18. stavak (3) točka h) i članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

37. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, v. r.

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вијећу, у предмету број **АП 4703/19**, рјешавајући апелацију **"Аутоцентра Меркур" д.о.о. Бања Лука**, на основу члана VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, члана 18 став (3) тачка х), члана 57 став (2) тачке а) и б), члана 58 и члана 59 ст. (1) и (3) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине – пречишћени текст ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 94/14), у саставу:

Златко М. Кнежевић, предсједник
Мато Тадић, потпредсједник
Мирсад Ћеман, потпредсједник
Валерија Галић, судија
Миодраг Симовић, судија
Сеада Палаврић, судија
на сједници одржаној 5. маја 2021. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Одбија се као неоснована апелација **"Аутоцентра Меркур" д.о.о. Бања Лука** поднесена против Пресуде Вишег суда у Бањој Луци број 57 0 Пс 125389 19 Пж од 16. септембра 2019. године и Пресуде Окружног привредног суда у Бањој Луци број 57 0 Пс 125389 18 Пс од 8. фебруара 2019. године у односу на право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода и у односу на право на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода.

Одбацује се као недопуштена апелација коју је поднио **"Аутоцентар Меркур" д.о.о. Бања Лука** против Пресуде Вишег суда у Бањој Луци број 57 0 Пс 125389 19 Пж од 16. септембра 2019. године и Пресуде Окружног привредног суда у Бањој Луци број 57 0 Пс 125389 18 Пс од 8. фебруара 2019. године у односу на право из члана II/3и) Устава Босне и Херцеговине и члана 11 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода због тога што је *ratione materiae* инкомпатибилна са Уставом Босне и Херцеговине.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и "Службеном гласнику Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. "Аутоцентар Меркур" д.о.о. Бања Лука (у даљњем тексту: апелант) из Бање Луке, којег заступа Горан Бубић, адвокат из Бање Луке, поднио је 4. децембра 2019. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против Пресуде Вишег привредног суда у Бањој Луци (у даљњем тексту: Виши привредни суд) број 57 0 Пс 125389 19 Пж од 16. септембра 2019. године и Пресуде Окружног привредног суда у Бањој Луци (у даљњем тексту: Окружни привредни суд) број 57 0 Пс 125389 18 Пс од 8. фебруара 2019. године.

II. Поступак пред Уставним судом

2. На основу члана 23 Правила Уставног суда, од Вишег привредног суда, Окружног привредног суда и Подручне привредне коморе (у даљњем тексту: тужилац) затражено је 26. новембра 2020. године да доставе одговоре на апелацију.

3. Окружни привредни суд је доставио одговор 3. децембра 2020. године, тужена 7. децембра 2020. године, а Виши привредни суд 11. децембра 2020. године.

III. Чињенично стање

4. Чињенице предмета које произлазе из апелантових навода и докумената предочених Уставном суду могу да се сумирају на сљедећи начин.

5. Пресудом Окружног привредног суда број 57 0 Пс 125389 18 Пс од 8. фебруара 2019. године дјелимично је усвојен тужиочев тужбени захтјев и обавезан апелант да на име дуга по чланарини исплати укупан износ од 18.619,70 КМ са законском затезном каматом за периоде прецизиране у пресуди, као и да тужиоцу накнади трошкове парничног поступка прецизиране у пресуди заједно са законском затезном каматом од дана доношења пресуде па до коначне исплате. Пресудом је одбијен као неоснован тужиочев тужбени захтјев за исплату износа преко досуђеног, као и захтјев за накнаду трошкова поступка. У образложењу је наведено да је, прије свега, апелант истакао приговор активне легитимације и приговор застаре. У вези с тим, Окружни привредни суд је навео да је Законом о Привредној комори Републике Српске (у даљњем тексту: Закон) у члану 2 прописано да је Привредна комора невладина самостална, стручно-пословна организација, независна и непрофитна јавноправна асоцијација привредних субјеката и привредних асоцијација с територије Републике Српске, док је чланом 3 прописано ко су чланови Коморе, па су, између осталог, наведена привредна друштва, банке, осигуравајућа друштва, финансијске организације, а могу бити и пословна и стручна удружења и слично; да се чланство за правна лица из става 1 стиче уписом оснивања у судски регистар; да је чланом 5 прописано да Комора има својство правног лица, а чланом 8 је прописано да привредне коморе подручја имају својство правног лица.

6. Окружни привредни суд је навео да, када се погледа одредба члана 8 став 2 Закона, јасно произлази да тужилац може бити странка у поступку. Окружни суд је истакао да, имајући у виду одредбе Одлуке о начину обрачуна и наплате чланарине коју доноси Скупштина Привредне коморе сходно одредбама члана 40 Закона, те одредбе члана 121 Статута Привредне коморе, према образложењу тог суда, јасно произлази да се чланарина, сходно одредби члана 9, наплаћује и плаћа на рачун подручних привредних комора с којег се касније та средства пребацују на рачун Привредне коморе, из чега произлази да је тужилац као подручна привредна комора активно легитимисан да потражује и наплаћује чланарине од чланова, па и апеланта, како је то наведено у предметним одлукама, због чега је тај суд приговор недостатка активне легитимације код тужиоца одбио као неоснован. Надаље је наведено да, што се тиче приговора застаре, имајући у виду да тужилац потражује чланарину за период од јануара 2015. године до фебруара 2018. године, а да је тужба поднесена 22. фебруара 2018. године, то је, према образложењу тог суда, приговор застаре дјелимично основан за износ чланарине за јануар и фебруар 2015. године у укупном износу од 861,60 КМ с обзиром на то да је то потраживање застарјело, док је приговор застаре за преостало потраживање неоснован зато што је тужба поднесена у року од три године у смислу одредбе члана 374 Закона о облигационим односима (у даљњем тексту: ЗОО). Окружни привредни суд је образложио да, што се тиче основаности потраживања које није застарјело, а односи се на плаћање чланарине за период од марта 2015. године до фебруара 2018. године, тај суд је утврдио да је он основан, при томе наводећи да је одредбама члана 3 став 3 Закона прописано да привредна друштва постају чланови коморе моментом уписа оснивања у судски регистар.

7. Окружни привредни суд је надаље истакао да је чланом 40 истог закона прописано да се чланарина коју плаћају чланови коморе плаћа и обрачунава на основу економске снаге одређеног члана коморе, те да комора доноси одлуку о начину обрачуна, висини годишње чланарине, роковима и начину уплате, гдје је такође прописано да се она објављује у службеном гласнику и доноси је скупштина коморе. У вези с тим је наведено да је Скупштина Коморе за 2015, 2016, 2017. и 2018. годину донијела одлуке које су објављене у "Службеном гласнику" којим је прописан начин обрачуна чланарине, висина у распону од 0,02 до 0,05% у зависности од економске снаге те остварених прихода, као и обрасци који прате наведену одлуку гдје се утврђује висина годишње чланарине те мјесечни износ који се плаћа за ту годину до 20. у мјесецу за претходни мјесец на рачун подручних привредних комора. Окружни суд је навео да је, према томе, обавеза плаћања чланарине у висини како је то наведено у тужбеном захтјеву утврђена одредбама Закона, те одлукама Скупштине Коморе, те како апелант наведену чланарину као члан Коморе није плаћао, то је тај суд примјеном одредби члана 40 Закона, те одредби предметних одлука и члана 262 ЗОО-а утврдио да је тужиочев тужбени захтјев основан, а у износу који је утврдио вјештак у свом налазу који је прецизиран у пресуди.

8. Окружни привредни суд је образложио да, што се тиче апелантових тврдњи да се он не осјећа чланом Коморе, да је начин како је то Законом прописано нарушен принцип добровољности организовања привредних друштава да могу бити или не бити чланови одређених удружења, да то представља мијешање државе у имовину апеланта као приватног правног лица, суд је нагласио да их не може прихватити из сљедећих разлога. Окружни привредни суд је навео да је Законом, између осталог, прописано да је чланство у Привредној комори обавезно на начин прописан законом, да предметно законско рјешење представља јавноправни модел комора у духу еврокоинтиненталног права којем припада и Република Српска, да је увођење обавезног чланства у Комори преузето из земаља у окружењу Србије и Хрватске, али и земаља у Европској унији као нпр. Аустрије, Њемачке, Француске и слично. Према томе, како је образложио тај суд, прописивање обавезног чланства у

Комори јесте обавеза прописана Законом, а разлози које наводи апелант у смислу мијешања државе у имовину приватних правних субјеката нису прихватљиви, о чему се изјаснио и Уставни суд Републике Српске приликом оцјене уставности и законитост одредаба чл. 3 и 40 Закона наводећи, између осталог, да законодавац, односно Република Српска, доношењем наведеног закона није ограничио било каква Уставом загарантована права приватних правних лица, односно привредних друштава, да наведени закон не онемогућава и не ограничава привредним друштвима да по својој вољи слободно улазе и оснивају друга удружења. Наведено је и да је у тој одлуци Уставног суда Републике Српске истакнуто и да је законодавац имао у виду значај који Привредна комора има за Републику Српску у којој је она надлежна за вршење јавних овлашћења и обављање послова од општег интереса, те приступ чланова одређеним услугама које Комора у оквиру своје дјелатности обавља.

9. Образложено је и да је у наведеној одлуци дат и одговор на приговоре у вези с примјеном члана 11 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљњем тексту: Европска конвенција), као и одредби члана 22 Међународног пакта о грађанским и политичким правима (у даљњем тексту: Међународни пакт), те је истакнуто да није било кршења наведених међународних докумената и да нема кршења било каквих права приватних правних лица, нити мијешања у њихову имовину. Наведено је и да апелантове тврдње да себе не сматра чланом Коморе тај суд не може прихватити с обзиром на то да одредбе Закона, тачније члана 3, јасно прописују да је члан Коморе оно привредно друштво чије је оснивање уписано у судски регистар, дакле одредбе наведеног закона о Привредној комори говоре о тзв. обавезном чланству у Привредној комори па је сходно томе апелант *ex lege* члан Коморе па је тај суд донио пресуду као у диспозитиву.

10. Против наведене пресуде апелант је поднио жалбу Вишем привредном суду који је Пресудом број 57 0 Пс 125389 19 Пж од 16. септембра 2019. године жалбу одбио и потврдио првостепену пресуду, те је одбио захтјев и апеланта и тужиоца за накнаду трошкова жалбеног поступка. У образложењу је наведено да апелант у жалби наводи да није дужан платити одређени намет Комори као удружењу којем није приступио добровољно, да није од значаја што је Уставни суд Републике Српске одбио утврдити несагласност Закона с Уставом Републике Српске, да апелант себе не сматра чланом Коморе јер као привредни субјекат сам одлучује о пословном удруживању, да је Европска конвенција саставни дио правног поретка Босне и Херцеговине и Републике Српске и да стандарде Европске конвенције требају подржавати и општи акти држава чланица Савјета Европе, међу којима је и Босна и Херцеговина, а оспорава и одлуку о трошковима поступка. У вези с тим, Виши привредни суд је истакао да је правилно првостепени суд утврдио да је обавеза плаћања чланарине у висини, како је то наведено у тужбеном захтјеву, утврђена одредбама Закона, као и одлукама Скупштине Коморе о обрачуну чланарине за сваку наведену годину, да апелант као члан Коморе није плаћао чланарину, због чега је, према мишљењу и тог суда, тужиочев захтјев основан. Виши привредни суд је истакао да је првостепени суд дао јасно и детаљно образложење за своју одлуку, које образложење прихвата и тај суд, те је на правилно и потпуно утврђено чињенично стање правилно примијенио одредбе Закона прецизиране у пресуди, те одредбе ЗОО-а такође прецизиране у пресуди, па како нису учињене повреде поступка, побијана одлука је правилна и законита. Образложено је да је првостепени суд правилно цијенио све апелантове приговоре, што је, према мишљењу Вишег привредног суда, јасно видљиво из разлога датих у образложењу побијане пресуде, па је увјерење тог суда о неоснованости жалбених приговора засновано на ваљаним разлозима које је првостепени суд дао у образложењу, у којем су детаљно расправљена сва питања чињеничне и правне нарави, те како све чињенице произлазе из изведених доказа и имају упориште у одредбама процесног и материјалног права, то је, према мишљењу Вишег привредног суда, апелантова жалба неоснована па је тај суд одлучио као у изреци ове пресуде.

IV. Апелација

а) Наводи из апелације

11. Апелант сматра да су му оспореним пресудама прекршени право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције, право на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију, те слобода мирног окупљања и слобода удруживања с другима из члана II/3и) Устава Босне и Херцеговине и члана 11 Европске конвенције. Кршење наведених права апелант види у произвољној примјени права. Наводи да је незаконито приморавање привредних субјеката да буду чланови Привредне коморе и да се на тај начин крше наведена права, те да се не осјећа чланом таквог удружења, због чега не жели ни да плаћа чланарину. Наводи да се Европски суд у вези с тим питањем, истина, изјаснио тако да треба у сваком случају извршити анализу оправданости обавезног чланства и плаћања чланарине, али да је у предметима *La Compte против Белгије* и *Van Leuve и др. против Белгије* установио да је такво чланство у професионалном удружењу или синдикату незаконито и супротно правима које прокламује Европска конвенција. Апелант наводи да, с обзиром на то да Европска конвенција има примат над домаћим законодавством, то значи да се обавезним чланством у Привредној комори она свјесно крши. Сматра да чињеница да је Уставни суд Републике Српске одбио захтјев за оцјену уставности Закона није од утицаја на апелантов осјећај неприпадности наведеном удружењу. Апелант сматра да се обавезивањем чланства директно крши и право на имовину с обзиром на то да се висина чланарине одређује према укупном приходу, те да се тако крши и ограничава и слобода удруживања, што је у потпуној супротности с Европском конвенцијом.

б) Одговор на апелацију

12. Виши привредни суд је навео да није било кршења права на која се апелант позива и да апелацију треба одбити као неосновану.

13. Окружни привредни суд је навео да је у својој пресуди дао све разлоге и аргументе за њено доношење, које неће понављати, те да је апелација неоснована и да је треба одбити.

14. Тужилац у опширном одговору коментарише одредбе Закона о привредној комори РС, донесене пресуде и став Уставног суда РС, те истиче да није било кршења апелантових права, због чега апелацију треба одбити као неосновану.

V. Релевантни прописи

15. У **Закону о Привредној комори** ("Службени гласник РС" број 65/08) релевантне одредбе гласе:

Члан 2.

Привредна комора Републике Српске (у даљем тексту: Комора) је невладина, самостална, стручно-пословна организација, независна и непрофитна јавно-правна асоцијација привредних субјеката и привредних асоцијација са територије Републике Српске.

Član 3.

(1) Članovi Komore su: privredna društva, banke, osiguravajuća društva i druge finansijske organizacije koje obavljaju privrednu djelatnost u Republici Srpskoj.

(2) Članovi Komore mogu biti: poslovna i stručna udruženja, interesne asocijacije, naučnoistraživačke i obrazovne institucije, savezi, fondacije, preduzetnici, zemljoradničke zadruge i drugi subjekti koji obavljaju djelatnost od značaja za privredu, ako pokažu interes za članstvo u Komori, a u skladu sa Statutom Komore.

(3) Članstvo u Komori pravna lica iz stava 1. ovog člana stiču upisom osnivanja u sudski registar.

Član 5.

(1) Sjedište Komore je u Banjoj Luci.

(2) Komora ima svojstvo pravnog lica.

(3) Komora organizuje svoj rad u okviru jedinstvenog komorskog sistema preko privrednih komora područja i preko udruženja koja se organizuju za pojedine privredne oblasti.

(4) Komora može na svom području osnovati organizacione jedinice (kancelarije, centre i drugo).

Član 11.

Djelatnost Komore je:

a) zastupanje interesa članova Komore pred organima zakonodavne i izvršne vlasti prilikom oblikovanja privrednog sistema, posebno u pripremi privrednog zakonodavstva, mjera i mehanizama privrednog sistema i mjera ekonomske politike, te davanje primjedbi i prijedloga organima državne uprave prilikom donošenja propisa od interesa za privredu,

b) usklađivanje interesa članova Komore,

v) razmjena iskustava među članovima Komore i programsko usmjeravanje i koordinacija aktivnosti privrednih subjekata u Republici Srpskoj,

g) poslovno savjetovanje - pružanje pomoći prilikom osnivanja novih i transformacije postojećih privrednih društava,

d) prezentacija privrede i promocija robe i usluga u zemlji i inostranstvu, organizovanje nastupa na sajmovima, organizovanje prezentacija i promocija, izdavanje promotivnih publikacija i kataloga, prezentovanje privrede posredstvom Internetа, glasila Komore i drugih promotivnih aktivnosti,

đ) unapređivanje preduzetništva i menadžmenta, praćenje i preношење međunarodnih iskustava u tim oblastima, a naročito menadžmenta u oblasti sistema kvaliteta,

e) analiza tržišnih mogućnosti i uslova privrednog razvoja, poslovno povezivanje i informisanje,

ž) podsticanje istraživanja u oblasti naučnotehnološkog razvoja, usklađivanje privrednih i društvenih interesa u oblasti ekologije, podsticanje društveno odgovornog poslovanja,

z) povećanje konkurentnosti privrede stalnim procesima stručnog i poslovnog obrazovanja i profesionalne edukacije,

i) organizovanje jedinstvenog informacionog sistema Komore i uspostavljanje i vođenje Privrednog registra Republike Srpske,

j) vršenje javnih ovlašćenja koja su povjerena Komori ovim zakonom i drugim zakonima i propisima,

k) izdavanje odgovarajućih potvrda o bonitetu,

l) preduzimanje mjera za podsticanje i razvoj dobrih poslovnih običaja i poslovnog morala,

lj) obavljanje drugih poslova u skladu sa Zakonom, drugim propisima i aktima, te Statutom Komore.

Član 37.

Sredstva za rad Komore obezbjeđuju se iz članarine, koju obavezno plaćaju članovi i iz naknada za obavljanje poslovnih usluga i drugih izvora.

Član 40.

(1) Članarina koju plaćaju članovi Komore iz člana 3. stav 1. ovog zakona obračunava se na osnovu ekonomske snage određenog člana Komore. Odluku o načinu obračuna, visini godišnje članarine, rokovima i načinu uplate donosi Skupština Komore, s tim da članarina za tekuću godinu ne može biti veća od 0,05% ukupnog prihoda koji je član Komore ostvario u pretходnoj godini.

(2) Odluka iz stava 1. ovog člana objavljuje se u "Službenom glasniku Republike Srpske".

(3) Članarina koju plaćaju članovi Komore iz člana 3. stav 2. ovog zakona obračunava se paušalno.

16. **Zakon o obligacionim odnosima** ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89 i "Službeni glasnik RS" br. 17/93, 3/96, 39/03 i 74/04). Za potrebe ove odluke koristi se tekst propisa kako je objavljen u službenim glasilima jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima, a koji u relevantnom dijelu glasi:

Član 262.

(1) Povjerilac u obavezном odnosu je ovlašćen da od dužnika zahtijeva ispunjenje obaveze, a dužnik je dužan ispuniti je savjesno u svemu kako ona glasi.

(2) Kad dužnik ne ispuni obavezu ili zadocni sa njenim ispunjenjem, povjerilac ima pravo zahtijevati i naknadu štete koju je usljed toga pretrpio.

(3) Za štetu zbog zadocnjenja sa ispunjenjem odgovara i dužnik kome je povjerilac dao primjeren naknadni rok za ispunjenje.

(4) Dužnik odgovara i za djelimičnu ili potpunu nemogućnost ispunjenja i ako tu nemogućnost nije skrivio ako je nastupila poslije njegovog dolaska u docnju, za koju odgovara.

(5) Ali se dužnik oslobađa odgovornosti za štetu ako dokaže da bi stvar koja je predmet obaveze slučajno propala i da je on svoju obavezu na vrijeme ispunio.

VI. Dopustivost

17. U skladu sa članom VI/3б) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, takođe, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

18. U skladu sa članom 18 stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može da razmatra apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome osporava, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako je podnesena u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

U odnosu na pravo iz člana II/3и) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 11 Evropske konvencije

19. Apelant tvrdi da mu je osporenim presudama prekršena sloboda udruživanja iz člana II/3и) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 11 Evropske konvencije. U vezi s tim, Ustavni sud podsjeća da je Ustavni sud Republike Srpske, kako je to i navedeno u obrazloženju osporenih presuda, odbio zahtjev za ocjenu saglasnosti s Ustavom Republike Srpske odredaba čl. 3 i 40 Zakona navodeći, između ostalog: "Sud je ocijenio da je zakonodavac, propisujući kao

оспореним чланом 3 ст. 1 и 3 и чланом 40 став 1 Закона о Привредној комори Републике Српске ('Службени гласник Републике Српске' број 65/08), остао у оквиру својих уставних надлежности. Законодавац је, наиме, с обзиром на то да Устав не садржи ограничења у овом смислу, опредјељујући се за јавноправни модел коморског система, обавезао Привредну комору на вршење управних и других надлежности, због чега је, руководећи се разлозима цјелисходности, одредио и њене изворе финансирања, као и услове организовања, а у складу са Амандманом XXXII на Устав којим је замијењен члан 68 Устава. Предвиђајући обавезно чланство у Комори, законодавац није повриједио принцип самосталности предузећа и других облика привређивања у стицању и расподјели добити из члана 50 Устава, како тврди предлагач, јер је ограничавајући горњу границу коморске чланарине укупним годишњим приходом чланова, коначни обрачун, као и одређивање методологије плаћања, повјерио Скупштини Коморе. С обзиром на то да је Привредна комора јавноправна институција, а не удружење које настаје и престаје слободном вољом грађана, суд је утврдио да обавеза законодавца, у смислу члана 11 Конвенције, подразумијева да исти не спречава чланове Коморе да се учлањују или формирају друге врсте удружења. Имајући у виду да оспорене одредбе члана 3 ст. 1 и 3 Закона, али ни Закон у цјелини, не садрже овакву забрану, суд је оцијенио да су у контексту гаранција из члана 11 Конвенције неосновани наводи предлагача о повреди његовог права на слободу удруживања, што је у складу с принципима из Амандмана LVII на Устав тачке 1–3, којим је допуњено уставно Поглавље о људским правима и основним слободама. Прописивање чланарине из оспореног члана 40 став 1 Закона се не може сматрати произвољним јер он, уз уважавање јавноправног интереса за дјелатност Коморе, али и различитих околности обвезника, тј. њихове економске снаге, регулише на начин и у мјери која је неопходна да би се задовољила сврха због које је предметно нормирање уведено. У складу с оспореним законом, Привредна комора је надлежна за вршење јавних овлашћења и обављање послова од општег интереса, а такво овлашћење подразумијева, између осталог, да Комора може да, на општи и јасан начин, пропише методологију обрачуна чланарине, као и висину, начин и рокове њене уплате. Такође, из оспореног закона произлази да се чланарине обрачунавају и наплаћују за коришћење конкретних услуга Коморе, односно за могућност приступа услугама од општег интереса, док је начин њиховог обрачуна сразмјеран економској снази обвезника. Имајући у виду да су оспорене чланарине на закону засноване, да су прописане у јавном интересу, те да, притом, није нарушено начело пропорционалности између коришћених средстава и циља којем се тежи, суд је утврдио да предметним прописивањем нису повријеђена ни права зајемчена чланом 1 Протокола 1 уз Конвенцију." (види Уставни суд Републике Српске, Одлука број У-90/14 од 27. априла 2016. године, доступна на интернет страници www.ustavnisud.org).

20. Сличан став је заузео и Уставни суд Републике Србије у Одлуци број ИУ3-249/2016 од 18. априла 2019. године којом је одбио иницијативе за оцјену неуставности одредби Закона о привредним коморама које се односе на обавезно чланство и плаћање чланарине (одлука доступна на интернет страници Уставног суда Републике Србије www.ustavni.sud.rs), при том се позивајући на бројну праксу Европског суда.

21. У вези с тим, Уставни суд указује да је Европски суд рјешавајући у својој пракси питања о обавезном чланству и плаћању чланарине у удружењима и у вези с тим евентуалном кршењу права из члана 11 Европске конвенције донио бројне одлуке. Тако је нпр. у одлукама *Weiss против Аустрије* и *Erwin Koll против Аустрије* (види одлуку од 10. јула 1991. године у предмету *Weiss против Аустрије*, апликација број 14596/89 и одлуку од 4. јула 2002. године у предмету *Erwin Koll против Аустрије*, апликација број 43311/98, доступне на интернет страници Европског суда www.echr.coe.int) рјешавајући питања обавезног чланства у Трговинској, односно Туристичкој комори и обавезу плаћања чланарине у њима одбацио наведене апликације као *ratione materiae* инкомпатибилне с Конвенцијом. У одлукама је, у суштини, наведено да се "Трговинска комора, с обзиром на њену правну природу и јавне функције не може посматрати као организација основана од приватних лица, односно као удружење у смислу члана 11 Европске конвенције. Апликант није учинио вјероватним да је обавезним чланством у њој спријечен да се учлани у другу организацију у смислу члана 11 Европске конвенције. Имајући у виду наведено, слиједи да је предметна апликација *ratione materiae* инкомпатибилна са Европском конвенцијом и да мора бити одбачена. Како апликантово чланство у Трговинској комори не представља кршење одредби Европске конвенције, то је и његова обавеза за плаћање чланарине у складу са ставом 2 члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију. Како апликант није доказао ни да су други бизнисмени у истој ситуацији ослобођени плаћања чланарине, то апликација не потеже питања ни из члана 14 Европске конвенције" (одлука у предмету *Weiss против Аустрије*). Исти став Европски суд је заузео у предмету *Erwin Koll против Аустрије* у којем се рјешавало питање обавезног чланства у Туристичкој комори.

22. С обзиром на то да је и у конкретном случају Привредна комора основана законом, да има јавне функције, односно да не представља удружење у смислу члана 11 Европске конвенције, а што је видљиво из напријед цитираних релевантних одредби Закона, те да је неспорно да обавезним чланством у тој комори апелант није спријечен да се у смислу одредби члана 11 Европске конвенције учлани и у друге организације и удружења, Уставни суд сматра да се наведени ставови Европског суда у предметима *Weiss против Аустрије* и *Erwin Koll против Аустрије* могу примијенити и на конкретан предмет. У складу с наведеним, а имајући у виду одредбу члана 18 став (3) тачка х) Правила Уставног суда, према којој ће се апелација одбацити као недопуштена уколико је *ratione materiae* инкомпатибилна с Уставом Босне и Херцеговине, Уставни суд је у односу на наводе о кршењу права из члана II/3и) Устава Босне и Херцеговине и члана 11 Европске конвенције одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

У односу на право на правично суђење и право на имовину из члана II/3е) и к) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију

23. У конкретном случају, у односу на наведена права, предмет оспоравања апелацијом је Пресуда Вишег привредног суда број 57 0 Пс 125389 19 Пж од 16. септембра 2019. године против које нема других дјелотворних правних лијекова могућих према закону. Затим, оспорену пресуду апелант је примио 8. октобра 2019. године, а апелација је поднесена 11. децембра 2019. године, тј. у року од 60 дана, како је прописано чланом 18 став (1) Правила Уставног суда. Коначно, апелација испуњава и услове из члана 18 ст. (3) и (4) Правила Уставног суда јер не постоји неки формални разлог због којег апелација није допустива, нити је очигледно (*prima facie*) неоснована.

24. Имајући у виду одредбе члана VI/3б) Устава Босне и Херцеговине и члана 18 ст. (1), (3) и (4) Правила Уставног

суда, Уставни суд је утврдио да предметна апелација у овом дијелу испуњава услове у погледу допустивости.

VII. Меритум

25. Апелант побија наведене пресуде тврдећи да су тим пресудама прекршена његова права из члана II/3е) и к) Устава Босне и Херцеговине, члана 6 став 1 Европске конвенције и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

Право на правично суђење

26. Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

[...]

е) Право на правичан поступак у грађанским и кривичним стварима и друга права у вези с кривичним поступком.

27. Члан 6 став 1 Европске конвенције у релевантном дијелу гласи:

1) Приликом утврђивања његових грађанских права и обавеза или кривичне оптужбе против њега, свако има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним судом установљеним законом. [...]

28. Уставни суд, прије свега, наглашава да се у конкретном случају ради о поступку у вези с питањем законитости обавезног чланства у Привредној комори и плаћања чланарине. Према томе, члан 6 став 1 Европске конвенције је у конкретном случају примјењив.

29. Уставни суд запажа да апелант оспорава пресуде редовних судова тврдећи да је тим пресудама произвољно примијењено право. У вези с тим, Уставни суд, прије свега, указује да, према пракси Европског суда и Уставног суда, задатак тих судова није да преиспитују закључке редовних судова у погледу чињеничног стања и примјене права (види Европски суд, *Pronina против Русије*, одлука о допустивости од 30. јуна 2005. године, апликација број 65167/01). Наиме, Уставни суд није надлежан супституисати редовне судове у процјени чињеница и доказа, већ је, генерално, задатак редовних судова да оцијене чињенице и доказе које су извели (види Европски суд, *Thomas против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 10. јуна 2005. године, апликација број 19354/02). Задатак Уставног суда је да испита да ли су, евентуално, повријеђена или занемарена уставна права (право на правично суђење, право на приступ суду, право на дјелотворан правни лијек и др.), те да ли је примјена закона била, евентуално, произвољна или дискриминациона.

30. Уставни суд ће се, дакле, изузетно упустити у испитивање начина на који су надлежни судови утврђивали чињенице и на тако утврђене чињенице примијенили позитивноправне прописе када је очигледно да је у одређеном поступку дошло до произвољног поступања редовног суда, како у поступку утврђивања чињеница тако и примјене релевантних позитивноправних прописа (види Уставни суд, Одлука број *АП 311/04* од 22. априла 2005. године, став 26). У контексту наведеног, Уставни суд подсјећа и да је у више својих одлука указао да очигледна произвољност у примјени релевантних прописа никада не може водити ка правичном поступку (види Уставни суд, Одлука број *АП 1293/05* од 12. септембра 2006. године, тачка 25 и даље и, *mutatis mutandis*, Европски суд, *Анђелковић против Србије*, пресуда од 9. априла 2013. године, тачка 24). Сходно наведеном, Уставни суд ће испитати да ли је чињенично стање погрешно утврђено, односно да ли је приликом одлучења дошло до произвољне примјене права.

31. Уставни суд запажа да су редовни судови донијели оспорене одлуке на основу релевантних одредби Закона и ЗОО-а и да су при том дали јасна и аргументована образложења за која Уставни суд сматра да су у складу са стандардима права на правично суђење. Уставни суд запажа да је наведеним одредбама чл. 3, 37 и 40 Закона прописано обавезно чланство у Комори и обавезно плаћање чланарине која се обрачунава на начин предвиђен чланом 40 Закона на основу којег су редовни судови, сходно налазу и мишљењу вјештака, и утврдили износ чланарине коју је апелант дуговао и сходно одредбама члана 262 ЗОО-а обавезали апеланта да тужиоцу исплати наведени износ за потраживање које није застарјело. У вези с тим, Уставни суд сматра да из чињеница предмета не произлази ишта што би указивало да су редовни судови доносећи своје одлуке произвољно примијенили наведене законске одредбе. Осим тога, Уставни суд истиче да је, супротно апелантовом мишљењу, чињеница да је Уставни суд Републике Српске одбио захтјев за оцјену сагласности наведених чланова Закона с Уставом, те да апелантов, како он тврди, "осјећај неприпадности Комори" не може бити посматран као доминантан у односу на наведену одлуку Уставног суда Републике Српске. Уставни суд још једном подсјећа да је наведеним законом, супротно апелантовом схватању, чланство у Комори прописано као обавеза, као и плаћање чланарине у проценту који зависи од укупног годишњег прихода привредног субјекта као што је прописано чланом 40 Закона и да се статус члана Коморе стиче уписом у регистар привредних субјеката, а да при томе не постоји никакво ограничење у погледу могућности учлањења у друга удружења, односно асоцијације по избору привредног субјекта. При том Уставни суд запажа да је апелантово позивање на предмете Европског суда *La Compte против Белгије* и *Van Leuve и др. против Белгије* (апликације бр. 7299/75 и 7496/76, одлуке доступне на www.hudoc.echr.coe.int) неосновано с обзиром на то да се у наведеним предметима радило о питањима наводног непосједовања валидних цертификата апликаната – љекара за обављање њихове праксе, односно недоличном публицитету због давања интервјуа и дисциплинске одговорности и суспензије због тога које поступке је спровела Љекарска комора. Због свега наведеног, Уставни суд сматра да су апелантови наводи неосновани.

32. Имајући у виду наведено, Уставни суд сматра да у конкретном случају није било кршења права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

Остали наводи

33. Апелант сматра да му је оспореним пресудама прекршено и право на имовину. Уставни суд запажа да апелант наводе о кршењу овог права везује за тврдње о кршењу права на правично суђење за које је Уставни суд утврдио да није прекршено. Због наведеног, Уставни суд сматра неоснованим и апелантове наводе о кршењу права на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

VIII. Закључак

34. Нема кршења права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције када нема ништа што би указивало да су редовни судови произвољно примијенили право када су обавезали апеланта да сходно одредбама чл. 3 и 40 Закона и члана 262 ЗОО-а тужиоцу исплати износ прецизиран у пресуди на име дуговања за чланство у Привредној комори, када из наведених одредби Закона произлази да је чланство у Комори обавезно и да се за њега плаћа чланарина у проценту који је у

складу с укупним годишњим приходом привредног субјекта, када је Уставни суд Републике Српске одбио захтјев за оцјену уставности наведених одредби Закона и када наведеним законом није прописана било каква забрана учлањења привредних субјеката у друга удружења и асоцијације.

35. Нема кршења права на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију када апелант наводе о кршењу тог права везује за кршење права на правично суђење, а Уставни суд је утврдио да то право није прекршено.

36. На основу члана 18 став (3) тачка х) и члана 59 ст. (1) и (3) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

37. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Златко М. Кнежевић, с. р.

560

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 532/21**, rješavajući apelaciju **A.Ć.**, na osnovu člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 57. stav (2) tačka b) i člana 59. st. (1) i (3) Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik
Mato Tadić, potpredsjednik
Mirsad Ćeman, potpredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudija
Seada Palavrić, sutkinja
na sjednici održanoj 5. maja 2021. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se kao neosnovana apelacija **A.Ć**. podnesena zbog toga što joj zdravstvene ustanove u Kantonu Sarajevo nisu omogućile da joj zdravstveni radnici iz zdravstvenog sistema asistiraju pri porodu kod kuće.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i u "Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. A.Ć. (u daljnjem tekstu: apelantica) iz Sarajeva, koju zastupa ZAK "Sabina Kadrić i Irma Muhović" iz Sarajeva, podnijela je 18. februara 2021. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv izjašnjenja Kliničkog centra Univerziteta u Sarajevu (u daljnjem tekstu: Klinički centar) broj 55-33-6-5267 od 1. februara 2021. godine, obavještenja JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo (u daljnjem tekstu: Dom zdravlja) broj 01-05-1427-2/21 od 10. februara 2021. godine i dopisa JU Zavod za zdravstvenu zaštitu žena i materinstva Kantona Sarajevo (u daljnjem tekstu: Zavod) broj 10-250/1-01/21 od 9. februara 2021. godine. Apelantica je u apelaciji istakla zahtjev za donošenje privremene mjere.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na osnovu člana 23. st. (2) i (3) Pravila Ustavnog suda, od Federalnog ministarstva zdravstva (u daljnjem tekstu: Federalno ministarstvo), Ministarstva zdravstva Kantona Sarajevo (u daljnjem tekstu: Kantonalno ministarstvo), Kliničkog centra, Opće bolnice "Prim. dr. Abdulah Nakaš" Sarajevo (u daljnjem tekstu: Opća bolnica), Doma zdravlja i Zavoda zatraženo je 2. i 3. marta 2021. godine da dostave odgovore na apelaciju u roku od osam dana od prijema dopisa.

3. Kantonalno ministarstvo, Klinički centar, Opća bolnica i Zavod dostavili su odgovore na apelaciju u periodu od 5. do 16. marta 2021. godine.

4. Federalno ministarstvo i Dom zdravlja nisu dostavili odgovore na apelaciju u ostavljenom roku.

III. Činjenično stanje

5. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelanticinih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sažeti na sljedeći način:

6. Apelantica navodi da je višerotkinja i da se u trenutku podnošenja apelacije nalazi u 40. sedmici trudnoće za koju navodi da je niskorizična. S obzirom na trenutnu epidemiološku situaciju izazvanu pandemijom korona virusa, apelantica je smatrala da bi za njezin i život njezine nerođene bebe jedini siguran porod bio onaj koji bi se odvijao u kućnim uvjetima uz asistenciju primalje, kao i dostupnost hitne medicinske pomoći u slučaju bilo kakvih komplikacija.

7. U tom pogledu apelantica je 18. januara 2021. godine podnijela zahtjev za asistiranje pri porođaju kod kuće Kliničkom centru i Odjelu za ginekologiju i akušerstvo pri Općoj bolnici. U zahtjevu se pozvala na Zakon o pravima, obavezama i odgovornostima pacijenata (u daljnjem tekstu: Zakon o pravima pacijenata), navodeći da taj zakon propisuje prava pacijenata na samoodlučivanje i pravo na slobodan izbor, te na odredbe člana 8. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija).

8. Klinički centar je dostavio apelantici izjašnjenje broj 55-33-6-5267 od 1. februara 2021. godine u kojemu je naveo da ta zdravstvena ustanova obavlja bolničku zdravstvenu djelatnost na tercijarnom nivou zdravstvene zaštite, što podrazumijeva pružanje zdravstvenih usluga pacijentima/trudnicama u bolničkim uvjetima, prema klasifikaciji prijema trudnica na hospitalizaciju/porod, u skladu sa važećom Procedurom broj 19 (Prijem trudnice i porodilje na Kliniku za ginekologiju i porodiljstvo). Tom procedurom su utvrđene indikacije za njezinu primjenu i prijem pacijenata na bolničko liječenje, na osnovu uputnice za bolničko liječenje koju izdaju ljekar porodične medicine, služba Hitne pomoći, osim ako je hitan prijem pacijenata na bolničko liječenje bez uputnice, kao i prijem pacijenata na bolničko liječenje po indikaciji ljekara konsultanta u dijelu specijalističko-konsultativne djelatnosti Kliničkog centra. Također, Klinički centar je naveo da, uvažavajući apelanticino pravo na slobodan izbor, naglašava da su članom 6. Zakona o pravima pacijenata definirana prava pacijenata, odnosno da se svakom pacijentu garantira pravo na slobodan izbor s tim da svoja prava pacijent ostvaruje na osnovu savremene medicinske doktrine, stručnih standarda i normi, te u skladu sa mogućnostima zdravstvenog sistema u Federaciji Bosne i Hercegovine i uz uvjet da prethodno ispunjava svoje obaveze i odgovornosti utvrđene zakonom. Klinički centar je, također, naveo da se, kako bi apelantica pravovremeno raspolagala korisnim informacijama za porod u kućnim uvjetima, a imajući u vidu da Klinički centar prijem trudnica i porodilja isključivo obavlja u bolničkim uvjetima, zahtjev može adresirati na primarni nivo zdravstvene zaštite, odnosno da se pacijentica, prije svega, treba konsultirati sa ljekarom porodične medicine iz nadležnosti domova zdravlja ili sa osobljem Zavoda o svom izboru.

9. Opća bolnica apelantici nije dostavila odgovor na podneseni zahtjev.

10. Apelanticine opunomoćenice su uputile zahtjev za asistiranje pri porođaju kod kuće i Zavodu. U dopisu broj 10-250/1-01/21 od 9. februara 2021. godine Zavod je obavijestio apelanticu da ta ustanova pruža zdravstvene usluge trudnicama do 36. sedmice trudnoće, nakon čega nadzor nad trudnoćom i porod

preuzima nadležna bolnička ustanova, u konkretnom slučaju Klinički centar ili Opća bolnica, zbog čega nisu u mogućnosti da udovolje apelanticinom zahtjevu. Zavod je, također, ukazao na sadržaj člana 6. Zakona o pravima pacijenata, te je naveo da se porodi u Bosni i Hercegovini, kao i u cijeloj regiji i gotovo svim državama u Evropi obavljaju u bolničkim uvjetima pod stalnim nadzorom ginekologa i primalja, te uz svu opremu potrebnu za brzo i sigurno završavanje poroda, što često uključuje i hitne i hirurške intervencije. Sve to nosi izvjestan rizik po majku i dijete i usvojena medicinska praksa je da se porodi obavljaju u stacionarnim uvjetima u porodilištima, koja mogu biti i privatna, ali stacionarnog tipa, uz svu neophodnu opremu i medicinsko osoblje koje je stalno dostupno. Zavod je predložio da se apelantica zahtjevom obrati ustanovama koje u okviru svoje djelatnosti pružaju zdravstvene usluge poroda kako bi eventualno procijenile mogućnost obavljanja poroda izvan tih ustanova, te da se nakon poroda može obratiti Zavodu kako bi Patronažna služba Zavoda došla da obiđe porodilju i novorođenče.

11. Dom zdravlja je u obavještenju broj 01-05-1427-2/21 od 10. februara 2021. godine naveo da se u nadležnosti te ustanove ne nalaze radnje asistiranja pri porođaju kod kuće u prisustvu primalje.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

12. Apelantica smatra da joj je povrijeđeno pravo na privatni život iz člana II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije, pravo na djelotvoran pravni lijek iz člana 13. Evropske konvencije i pravo iz člana 1. Protokola broj 12 uz Evropsku konvenciju.

13. Obrazlažući apelacione navode apelantica je navela da smatra da joj je povrijeđeno pravo na privatni i porodični život zbog toga što joj Klinički centar, Opća bolnica, Zavod i Dom zdravlja nisu omogućili da se porodi u kući uz asistenciju primalje i osiguranu hitnu medicinsku pomoć. U tom pogledu apelantica je ukazala da Zakon o pravima pacijenata garantira niz prava pacijentima od kojih je najvažnije pravo na slobodan izbor i pravo na samoodlučivanje i pristanak. Dalje, apelantica ističe da je članom 79. stav 5. tačka a) stav 7) Pravilnika o radu, unutrašnjoj organizaciji, plaćama i naknadama radnika i sistematizaciji radnih mjesta Zavoda (u daljnjem tekstu: Pravilnik o radu Zavoda) propisano da Perinatološka služba u svom sastavu ima i domicilni porođaj. U vezi sa navedenim, apelantica smatra da te zakonske i podzakonske odredbe, iako u Bosni i Hercegovini pitanje planiranog kućnog poroda nije dovoljno regulirano, daju dovoljan institucionalni okvir za omogućavanje poroda u kući u prisustvu primalje, što ostavlja prostor za detaljniju zakonsku regulaciju. Takva situacija, prema apelanticinom mišljenju, stvara pravnu nesigurnost i prostor organima vlasti da krše pravo na privatni život, u prvom redu pravo na samoopredjeljenje iz člana 8. Evropske konvencije. Apelantica, dalje, tvrdi da je Evropski sud za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Evropski sud) u predmetu *Ternovszky protiv Mađarske* (predstavka broj 67545/09, odluka od 14. decembra 2010. godine) zauzeo stav da žena ima pravo birati okolnosti u kojima se želi poroditi, uključujući i pravo na izbor porođaja u kućnim uvjetima, te da je država dužna učiniti ženi takav izbor legitimnim. Pored navedenog, apelantica ističe da je u publikaciji Zavoda za javno zdravlje FBiH iz jula 2016. godine pod nazivom "Zdravstveno stanje stanovništva i zdravstvena zaštita u Federaciji Bosne i Hercegovine" u okviru statističkih pokazatelja o vodećim uzrocima smrti dojenčadi na petom mjestu kao uzrok smrti navedena bakterijska sepsa sa 2,6% udjela. Također, prema apelanticinom mišljenju, trenutna epidemiološka situacija prouzrokovana pojavom i brzim širenjem korona virusa dovodi u posebnu opasnost život i zdravlje apelantice i njezinog novorođenog djeteta kao najranjivijih grupa, pa onemogućavanjem apelantici da porodu u kućnim uvjetima bude prisutna primalja može biti doveden u pitanje njihov život, a ostavljanje jedinog izbora za porod u zdravstvenim ustanovama očigledno predstavlja povredu njezinog prava na privatni život. Apelantica tvrdi i da je, zbog povrede prava iz člana 8. Evropske konvencije, imajući u vidu činjenicu da nije mogla koristiti stručnu pomoć prilikom poroda kod kuće, za razliku od onih koji žele roditi u zdravstvenoj ustanovi, diskriminirana u uživanju svog prava na privatni život, te ističe da nije imala na raspolaganju ni djelotvoran pravni lijek, jer su zdravstvene ustanove svoje odgovore davale u formi obavještenja i odgovora, a da Opća bolnica nije uopće dala bilo kakav odgovor.

14. U pogledu zahtjeva za donošenje privremene mjere, apelantica je predložila da Ustavni sud usvoji privremenu mjeru na način da omogući ostvarivanje prava zagarantiranih Evropskom konvencijom, imajući u vidu ozbiljna kršenja ljudskih prava, kako je to opisano u apelaciji, kao i ostavljanje kao jedinog izbora za porod u zdravstvenim ustanovama, čime bi se doveli u pitanje život i zdravlje nje i njezinog nerođenog djeteta s obzirom na trenutnu epidemiološku situaciju prouzrokovanu korona virusom.

b) Odgovori na apelaciju

15. Kantonalno ministarstvo je navelo da se porođaji u Kantonu Sarajevo odvijaju u sklopu ginekološko-porodiljske medicinske discipline u bolničkoj zaštiti, i to unutar Discipline za ginekologiju i porodiljstvo Kliničkog centra i Odjela za ginekologiju i akušerstvo Opće bolnice. S obzirom na trenutne okolnosti, ne postoje uvjeti za profesionalno organiziranje porođaja u kući, što podrazumijeva educirane primalje i dostupnost hitnog prijevoza u slučaju komplikacija. Također, relevantno domaće zakonodavstvo o zdravstvenim uslugama je nejasno, uključujući i angažman primalja, te i to pitanje nije cjelovito regulirano. Konkretno, iako Zakon o sestrinstvu i primaljstvu dopušta osnivanje privatnih praksi primalja, Zakon o zdravstvenoj zaštiti kao opći akt još nije izričito predvidio takvu mogućnost, kao ni pomoć roditeljima pri porodu.

16. Klinički centar je naveo da je apelantici dostavio odgovor na njezin zahtjev za omogućavanje poroda u kućnim uvjetima od 1. februara 2021. godine sa razložnim objašnjenjem zašto konkretnom zahtjevu nisu u mogućnosti da udovolje. Klinički centar je, dalje, naveo da, kako to i apelantica navodi u svojoj apelaciji, domicilni pozitivni propisi ne definiraju omogućavanje rađanja kod kuće u prisutnosti medicinskog kadra, pa, stoga, Klinički centar u nedostatku pravnog okvira, odnosno jasnih i preciznih domaćih pravnih odredaba koje bi predstavljale pravnu osnovu za udovoljenje apelanticinom zahtjevu, nije bio u mogućnosti da postupi drugačije nego da apelanticin zahtjev ocijeni neosnovanim i neprovedivim. Dalje, Klinički centar je istakao da u konkretnom slučaju nije došlo do povrede člana 8. Evropske konvencije, te se u tom pogledu pozvao na praksu Evropskog suda u predmetu *Dubská i Krejzová protiv Češke* (zahtjevi br. 28859/11 i 28473/12, odluka od 15. novembra 2016. godine). U skladu sa važećim domaćim zakonskim propisima, babice, kao i ostali ljekarski kadar faktički su spriječeni da asistiraju pri porodu kod kuće, jer bi, u protivnom, njihovo postupanje izlazilo izvan okvira legalnog postupanja, posljedično čemu bi i KCUS izašao izvan okvira zakonitog djelovanja da je udovoljio apelanticinom zahtjevu, zbog čega bi postojala opasnost od krivičnog gonjenja. Također, Klinički centar je istakao da kao zdravstvena ustanova djeluje u potpunosti u skladu sa svim naredbama i preporukama koje je izdala Svjetska zdravstvena organizacija, nadležnih kriznih štabova donesenim radi prevencije širenja korona virusa, da u skladu sa njima provodi pojačane mjere sigurnosti i zaštite kako među zdravstvenim radnicima, tako i drugim pacijentima koji se nalaze na liječenju u KCUS-u, te da je

u jeku epidemije u KCUS-u, Disciplina za ginekologiju i porodiljstvo, porođeno više desetina žena bez ikakvih štetnih reperkusija o čemu se vodi posebna briga. Povodom apelanticinih tvrdnji da je porodom u zdravstvenim ustanovama "bila prisiljena tu svoju najintimniju sferu podijeliti sa trećim stranama tokom poroda", Klinički centar je naveo da taj navod ocjenjuje kao potpuno apsurdan zbog toga što je primarna svrha ljekarske djelatnosti zaštita zdravlja pojedinca, porodice i cjelokupnog stanovništva, kako je to i propisano Zakonom o liječništvu, a ne kao zadiranje u bilo kakve intimne sfere pacijenata, kako to apelantica pogrešno percipira, što je, svakako, njezin subjektivni doživljaj. Uostalom, apelantica traži da babica asistira prilikom porođaja u kućnim uvjetima, pa se postavlja opravdano pitanje kako i to ne doživljava kao dijeljenje svoje intime sa trećom stranom, što, svakako, relativizira razloge za podnošenje ove apelacije. Naposljetku, Klinički centar je naveo da se, zbog nedostatka jasnih odredaba koje bi regulirale porođaj kod kuće uz asistenciju babice, ta zdravstvena ustanova nije proizvoljno miješala u apelanticin privatni život uz naglasak da je na višim zakonodavnim instancama da kontinuirano preispituju postojeće zakonodavstvo kako bi osigurale da ono odražava medicinska i naučna dostignuća i da zakonodavstvo eventualno inoviraju na način da se postavi zakonski okvir na osnovu čega bi ovim i sličnim slučajevima ubuduće moglo biti udovoljeno.

17. Opća bolnica je navela da je nepobitno apelanticino pravo da svoj porod obavi kod kuće ili na bilo kojem drugom mjestu koje izabere, te da joj to pravo nije uskraćeno. Naime, niti jedan propis, procedura, niti zakonski ili podzakonski akt ne propisuju asistenciju babice, niti Opća bolnica ima materijalne i ljudske resurse koji bi odgovorili na svaki takav pojedinačni zahtjev, a posebno u situaciji u kojoj se trenutno nalazi zdravstvo kako u regiji, tako i u svijetu. Apelantici je dozvoljeno i omogućeno da obavi porod u prostorijama Opće bolnice u bilo koje vrijeme, kao i bilo kojoj drugoj zdravstvenoj ustanovi po njezinom izboru. Prostorije Opće bolnice su adekvatno opremljene kako opremom, tako i stručnim kadrom, a takav porod je najbolji i najsigurniji za majku i dijete, jer je sasvim realna situacija da prilikom obavljanja poroda u kućnim uvjetima može doći do komplikacija u vidu potrebe za hitnom operacijom i obavljanjem poroda putem carskog reza ili druge nepredviđene situacije. U tom pogledu, prema stavu Opće bolnice, postavlja se pitanje, ukoliko apelantica smatra da zdravstvena institucija ne može zaštititi nju i njezino dijete od korona virusa unutar prostorija zdravstvene ustanove, kako očekuje da će to osigurati u apelanticinom domu u koji bi došla primalja da asistira pri porodu upravo iz prostorija zdravstvene ustanove. Opća bolnica smatra da apelantici nisu uskraćena, niti povrijeđena bilo kakva prava, a posebno prava na koja se poziva u svojoj apelaciji, jer, sa druge strane, ne postoji niti jedna obaveza koju Opća bolnica nije izvršila, a trebalo je da je izvrši. Budući da je jedan od osnovnih ciljeva Opće bolnice dostupnost zdravstvene zaštite svima pod jednakim uvjetima, apelantici su postupanjem i djelatnošću Opće bolnice upravo omogućena prava, i to prava na slobodan pristup uslugama, pravo na profesionalan pristup zaposlenika Opće bolnice, pravo na pristup stručno opremljenim prostorijama, kao i pravo na svu zaštitu i stručnu pomoć prilikom poroda.

18. Zavod je naveo da ta ustanova apelantici nije povrijedila bilo koja ljudska prava na koja se poziva u apelaciji. U tom pogledu Zavod je naveo da je apelantica dopisima od 8. i 19. februara 2021. godine obaviještena da Zavod nema registriranu djelatnost obavljanja poroda, a ni za asistiranje prilikom porođaja u kući u prisustvu primalje, te da ta ustanova pruža zdravstvene usluge trudnicama do 36. sedmice trudnoće nakon čega nadzor nad trudnoćom preuzima nadležna bolnička ustanova. Dalje, apelantica se pozvala na član 79. stav (5) tačka a) alineja 7) Pravilnika o radu Zavoda kojim je propisano da Perinatološka služba u svom sastavu ima i domicilni porođaj, pri čemu apelantica nije tačno citirala navedeni član, jer iza naziva domicilni porođaj stoji i navod o nemogućnosti porođaja u porođajnim salama. Pod tim porođajem podrazumijeva se da će Zavod u svim slučajevima kada se porod iznenada desi izvan bolničke ustanove (hitan nepredviđen porod, udaljena mjesta, neredovne kontrole i sl., a ne planiran i medicinski asistiran porod u kući, jer se takvi ne organiziraju u našoj zemlji) pružiti njegu i podršku nakon poroda u smislu posjete Patronažne službe Zavoda porodilji i novorođenčetu. Čak i u slučajevima domicilnog poroda, porodilja i novorođenče se transportiraju Hitnom medicinskom pomoći u nadležnu bolničku ustanovu radi pregleda porodilje i novorođenčeta, te dobivanja neophodne dokumentacije za prijavu novorođenčeta u matičnu knjigu rođenih. Također, Zavod je naveo da u Pravilniku o radu Zavoda, u sistematizaciji radnih mjesta i u opisu poslova medicinskih sestara u toj ustanovi, nije navedeno da obavljaju porode u kući. Kada bi država i nadležna ministarstva uspostavili takav zdravstveni sistem i omogućili porod u kući, pretpostavlja se da bi nadležnost za takvu vrstu poroda preuzele bolničke ustanove koje se, inače, bave porodima, gdje bi delegirale najiskusnije primalje sa najviše obavljenih poroda i najviše iskustva, te sa jasnim i preciznim procedurama kada i kako bi se porodilja najbrže mogla transportirati u nadležnu bolnicu u slučaju potrebe.

V. Relevantni propisi

19. Zakon o pravima, obavezama i odgovornostima pacijenata ("Službene novine FBiH" 40/10) glasi:

Član 1. stav (1)

Ovim se zakonom određuju prava, obaveze i odgovornosti pacijenata prilikom korištenja zdravstvene zaštite, način korištenja tih prava, način zaštite i unapređenja tih prava, kao i druga pitanja u vezi sa pravima, obavezama i odgovornostima pacijenata.

Član 5.

Korištenje zdravstvene zaštite, u skladu sa ovim zakonom, bazira se na sljedećim načelima:

- pravu pacijenta na najveće objektivno moguće očuvanje i zaštitu njegovog zdravlja, liječenjem i mjerama prevencije bolesti,

- poštivanju ljudskog dostojanstva pacijenta,

- poštovanju prava na fizički i mentalni integritet pacijenta i ličnu bezbjednost,

- poštovanju zaštite ličnosti pacijenta uključujući poštivanje njegove privatnosti, svjetonazora, te moralnih i vjerskih uvjerenja.

Član 6. stav (1) tač. 4. i 5. i stav (2)

Ovim zakonom i propisima donijetim na osnovu ovog zakona, svakom pacijentu garantuju se prava:

[...]

- na slobodan izbor,

- na samoodlučivanje i pristanak, uključujući i zaštitu prava pacijenta koji nije sposoban dati pristanak,

[...]

Prava iz stava 1. ovog člana pacijent ostvaruje na osnovu savremene medicinske doktrine, stručnih standarda i normi, te u skladu sa mogućnostima zdravstvenog sistema u Federaciji i uz uslov da prethodno ispunjava svoje obaveze i odgovornosti utvrđene ovim zakonom.

Pravo na informacije

Član 8.

Svaki pacijent ima pravo na sve vrste informacija o svom zdravlju, svojim pravima i obavezama i načinu kako ih koristi.

Svaki pacijent ima pravo i na informacije o zdravstvenim uslugama koje mu se mogu osigurati u zdravstvenoj ustanovi odnosno privatnoj praksi.

Pravo na slobodan izbor

Član 16.

Svaki pacijent ima pravo na slobodan izbor doktora medicine, odnosno doktora stomatologije u skladu sa teritorijalnom organizacijom zdravstvene zaštite.

Izuzetno od stava 1. ovog člana, doktor medicine, odnosno doktor stomatologije kojeg pacijent izabere, može pod uslovom da nije u pitanju hitna medicinska pomoć, pacijentov izbor odbiti, i to samo u posebnim slučajevima kada:

- bi liječenje imalo manje uspjeha ili bi bilo nemoguće,

- izbor nije u skladu sa zakonom,

- dođe do gubljenja povjerenja između doktora medicine, odnosno doktora stomatologije i pacijenta.

U slučajevima iz stava 2. ovog člana, doktor medicine odnosno doktor stomatologije dužan je obrazložiti razlog ovog odbijanja i o istom informisati i direktora zdravstvene ustanove odnosno nosioca odobrenja za privatnu praksu kod kojeg je uposlen.

Svaki pacijent ima pravo na slobodan izbor predloženih medicinskih postupaka i mjera, u skladu sa zakonom, na osnovu odgovarajućih obavijesti o mogućim rizicima i posljedicama po zdravlje pacijenta.

Pravo na samoodlučivanje i pristanak

Član 17.

Pacijent ima pravo da slobodno odlučuje o svemu što se tiče njegovog života i zdravlja, osim u slučajevima kada to direktno ugrožava život i zdravlje drugih.

Pravo iz stava 1. ovog člana ne podrazumijeva eutanaziju.

Bez pristanka pacijenta ne smije se, po pravilu, nad njim preduzeti nikakva medicinska mjera.

Medicinska mjera protivno volje pacijenta, odnosno roditelja, staratelja ili zakonskog zastupnika poslovno nesposobnog pacijenta, može se preduzeti samo u izuzetnim slučajevima koji su utvrđeni zakonom i koji su u skladu sa liječničkom etikom.

Medicinska mjera protivno volji pacijenta, odnosno roditelja, staratelja ili zakonskog zastupnika poslovno nesposobnog pacijenta, može se preduzeti i u provođenju tjelesnog pregleda i drugih radnji za potrebe krivičnog postupka, odnosno obaveznog psihijatrijskog vještačenja u slučaju sumnje da je isključena odnosno smanjena uračunljivost osumnjičenog odnosno optuženog za krivično djelo, saglasno propisima o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine.

Član 19.

Pacijent ima pravo da predloženu medicinsku mjeru odbije, izuzev u slučaju kada se njome spašava ili održava njegov život ili bi se nepreduzimanjem iste ugrozio život ili zdravlje drugih ljudi.

Nadležni zdravstveni radnik dužan je da pacijentu ukaže na posljedice njegove odluke o odbijanju predložene medicinske mjere i da o tome od pacijenta zatraži pisanu izjavu koja se čuva u medicinskoj dokumentaciji o liječenju, a ako pacijent odbije davanje pisane izjave, o tome će se sačiniti službena zabilješka.

U medicinsku dokumentaciju nadležni zdravstveni radnik upisuje podatak o pristanku pacijenta na predloženu medicinsku mjeru, kao i o odbijanju te mjere.

Pacijent u svako doba može povući svoju izjavu o odbijanju medicinske mjere, ne trpeći pritom ograničenja svojih prava.

Obrazac saglasnosti odnosno pristanka pacijenta na predloženu medicinsku mjeru, te obrazac izjave o odbijanju pojedine medicinske mjere pravilnikom propisuje federalni ministar zdravstva (u daljnjem tekstu: federalni ministar).

Pravo na lično dostojanstvo

Član 30.

U svim okolnostima pružanja i korištenja zdravstvene zaštite, svaki pacijent ima pravo na zaštitu svog dostojanstva, te fizičkog i psihičkog integriteta, uz poštivanje svoje ličnosti, intimnosti, svjetonazora, moralnih i vjerskih uvjerenja.

Zdravstveni radnici trebaju tretirati pacijente s ljubaznošću, poštujući njihovo lično dostojanstvo.

20. Zakon o zdravstvenoj zaštiti ("Službene novine Federacije BiH" br. 46/10 i 75/13) glasi:

Član 12. stav (1) i stav (2) tačka 9)

Društvena briga za zdravlje pod jednakim uvjetima na teritoriji Federacije ostvaruje se osiguranjem zdravstvene zaštite stanovništvu Federacije, kao i grupacijama stanovništva koje su izložene povećanom riziku obolijevanja, zdravstvenom zaštitom osoba u vezi sa sprečavanjem, suzbijanjem, ranim otkrivanjem i liječenjem bolesti od većeg socijalno-medicinskog značaja, kao i zdravstvenom zaštitom socijalno ugroženog stanovništva.

Zdravstvena zaštita iz stava 1. ovog člana obuhvata:

9) zdravstvenu zaštitu žena u vezi sa planiranjem porodice, kao i u toku trudnoće, porođaja i materinstva nakon porođaja, bez obzira na status zdravstvenog osiguranja žene u skladu sa propisima o zdravstvenom osiguranju;

Član 34. stav (4)

U zdravstvenoj djelatnosti na primarnom nivou zdravstvene zaštite poslove zdravstvene zaštite djece obavlja specijalist pedijatrije; poslove zdravstvene zaštite žena u vezi sa trudnoćom, porođajem, materinstvom, planiranjem porodice, ranim otkrivanjem malignih bolesti i liječenjem spolno prenosivih i drugih bolesti obavlja specijalist ginekologije sa diplomiranom babicom, a poslove zaštite mentalnog zdravlja obavlja specijalist psihijatrije, te zdravstveni saradnici visoke stručne spreme.

21. Zakon o liječništvu ("Službene novine FBiH" broj 56/13) u relevantnom dijelu glasi:

Način obavljanja liječničke djelatnosti i principi

Član 6.

Liječnička djelatnost organizira se na način da se osigura pristupačna, pravična, sveobuhvatna, kvalitetna, kontinuirana i efikasna zdravstvena zaštita u skladu sa teritorijalnom organizacijom zdravstvene zaštite i granicama materijalnih mogućnosti sistema zdravstvene zaštite.

Organizacija i obavljanje liječničke djelatnosti

Član 8.

Liječnička djelatnost se organizira i provodi u zdravstvenim ustanovama, privatnoj praksi, u zajednici, kao i u ustanovama socijalne zaštite ili ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija.

22. Zakon o sestrinstvu i primaljstvu ("Službene novine FBiH" broj 43/13) glasi:

Član 1.

Ovim zakonom se uređuje djelatnost medicinskih sestara - tehničara (u daljnjem tekstu: medicinske sestre) i medicinskih sestara primalja (u daljnjem tekstu: primalje), način vršenja i organiziranja djelatnosti, standard obrazovanja i uvjeti za vršenje djelatnosti medicinskih sestara i primalja, prava, obaveze i odgovornosti medicinskih sestara i primalja, te kontrola sigurnosti i kvaliteta rada medicinskih sestara i primalja u Federaciji Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Federacija).

Djelatnost medicinskih sestara i primalja sastavni je dio zdravstvene djelatnosti od interesa za Federaciju, a obavlja se pod uvjetima i na način propisan ovim zakonom i drugim propisima iz oblasti zdravstvene zaštite.

Član 6. st. (2), (5) i (6)

Djelatnost primaljstva je provođenje primaljske njege.

Primaljska njega obuhvata sve postupke, znanja i vještine zaštite zdravlja osoba ženskog spola prije, za vrijeme trudnoće, na porođaju i u postporođajnom periodu.

Primaljska njega podrazumijeva njegu/brigu o zdravlju osoba ženskog spola prije, za vrijeme trudnoće, na porođaju i u postporođajnom periodu.

Član 8.

Zdravstvena i primaljska njega su sastavni dio sistema zdravstvene zaštite i obavljaju se u skladu sa propisima o zdravstvenoj zaštiti, propisima o zdravstvenom osiguranju i odredbama ovog zakona.

Član 9.

Zdravstvena i primaljska njega su javne djelatnosti te podliježu kontroli zadovoljenja standarda obrazovanja i standarda kvaliteta.

Član 13. stav (2)

Primaljska njega organizira se i provodi u zdravstvenim ustanovama, privatnoj praksi i zajednici.

Član 33.

Medicinska sestra, odnosno primalja ima pravo na obavljanje privatne prakse u skladu sa odredbama propisa o zdravstvenoj zaštiti.

23. **Pravilnik o radu, unutrašnjoj organizaciji, plaćama i naknadama radnika i sistematizaciji radnih mjesta Javne ustanove Zavod za zdravstvenu zaštitu žena i materinstva Kantona Sarajevo** (preuzet za Internet-stranice Zavoda www.zzzm.ba) u relevantnom dijelu glasi:

Član 79. stav (1) tačka a) i stav (5) tačka a)

(Službe u okviru lokaliteta)

(1) Unutrašnju organizaciju čine medicinske službe u okviru Lokaliteta, sistematizovane po srodnosti posla, i to :

a) Perinatološka služba; (...(

(5) U okviru medicinskih Službi obrazuju se unutrašnje organizacione jedinice: savjetovališta, odjeljenja i ordinacije:

a) Perinatološka služba u svom sastavu ima:

1) Savjetovalište za zaštitu trudnica, porodilja i majki,

(...(

7) Domicilni porođaj (nemogućnost porođaja u porođajnim salama).

VI. Dopustivost

24. U skladu sa članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

25. U skladu sa članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako je podnesena u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku kojeg je koristio.

26. Ustavni sud ukazuje da, u skladu sa članom 18. stav (2) Pravila Ustavnog suda, može izuzetno razmatrati apelaciju i kada nema odluke nadležnog suda ukoliko apelacija ukazuje na ozbiljna kršenja prava i osnovnih sloboda koje štiti Ustav ili međunarodni dokumenti koji se primjenjuju u BiH.

27. U konkretnom slučaju apelantica, u suštini, ne osporava konkretne odluke nadležnog suda ili organa uprave, već tvrdi da zdravstvene ustanove nisu uvažile njezin zahtjev da se zdravstveni radnici iz zdravstvenog sistema angažiraju pri porodu kod kuće, čime joj je prekršeno pravo na privatni život iz člana II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije, pravo na djelotvoran pravni lijek iz člana 13. Evropske konvencije i pravo iz člana 1. Protokola broj 12 uz Evropsku konvenciju.

28. Razmatrajući ove apelanticine navode, Ustavni sud, najprije, podsjeća da je Evropski sud u više svojih odluka zaključio da su pitanja u vezi sa rađanjem, uključujući izbor mjesta rođenja, u osnovi povezana s privatnim životom žene i da spadaju u opseg tog pojma u smislu člana 8. Evropske konvencije (vidi, pored ostalih, Evropski sud, *Ternovszky*, ranije citirana, stav 22, *Dubská i Krejzová*, ranije citirana, stav 163, i *Pojatina protiv Hrvatske*, zahtjev broj 18568/12, odluka od 4. oktobra 2018. godine, stav 44). Imajući u vidu navedene stavove, Ustavni sud smatra da se oni mogu u cijelosti primijeniti i u okolnostima konkretnog predmeta. Prema tome, Ustavni sud smatra da se apelacijom pokreću pitanja mogućnosti ozbiljnog kršenja prava iz Ustava Bosne i Hercegovine i Evropske konvencije zbog čega je apelacija dopustiva u smislu člana 18. stav (2) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz člana 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neosnovana.

29. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 18. st. (2), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da apelacija u ovome dijelu ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

30. Apelantica smatra da joj je, zbog nemogućnosti organiziranja pomoći zdravstvenih radnika iz zdravstvenog sistema za vrijeme porođaja kod kuće, povrijeđeno pravo na privatni život iz člana II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije, pravo na djelotvoran pravni lijek iz člana 13. Evropske konvencije i pravo na nediskriminaciju iz člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 12 uz Evropsku konvenciju. Također, iz navoda apelacije proizlazi da apelantica smatra da joj je povrijeđeno pravo na nediskriminaciju iz člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člana 14. Evropske konvencije u vezi sa pravom na privatni život.

Pravo na privatni život

31. Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

f) Pravo na privatni i porodični život, dom i prepisku.

32. Član 8. Evropske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Svatko ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.

2. Javne vlasti se ne smiju miješati u ostvarivanje ovog prava osim ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesima nacionalne sigurnosti, javne sigurnosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, radi zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

33. Ustavni sud naglašava da je osnovna svrha člana 8. Evropske konvencije zaštita pojedinaca od arbitrarnih miješanja vlasti u njihova prava garantirana članom 8. Evropske konvencije (vidi, Evropski sud, *Kroon protiv Holandije*, presuda od 27. oktobra 1994. godine, Serija A, broj 297-C, stav 31). Član 8. Evropske konvencije štiti pravo pojedinca na poštivanje njegovog privatnog i porodičnog života i predviđa da se javna vlast neće miješati u vršenje ovog prava, osim u slučajevima iz stava 2. toga člana. Pri tome Ustavni sud ukazuje da je Evropski sud u predmetima *Ternovszky protiv Mađarske*, *Dubská i Krejzová protiv Češke* i *Pojatina protiv Hrvatske* (već citirani) razmatrao slična pravna pitanja koja se postavljaju u konkretnom predmetu, odnosno pitanja mogućnosti da se organizira pomoć zdravstvenih radnika iz zdravstvenog sistema za vrijeme porođaja u kući, te da

je istakao da, iako se član 8. Evropske konvencije ne može tumačiti kao da daje pravo na porod u kući kao takav, činjenica da je u praksi nemoguće da se asistira ženama pri porodu u privatnoj kući spada u opseg njihovog prava na poštivanje njihovog privatnog života i, u skladu sa tim, člana 8. Evropske konvencije. Stoga će Ustavni sud, polazeći od standarda koji su uspostavljeni u navedenim predmetima, i apelanticine apelacione navode razmotriti u svjetlu tih standarda koji su uspostavljeni u praksi Evropskog suda.

34. Imajući u vidu da iz prakse Evropskog suda proizlazi da okolnosti rađanja nepobitno čine dio privatnog života lica, Ustavni sud u konkretnom slučaju mora utvrditi da li zakonske odredbe kojima nije propisana mogućnost da se organizira pomoć zdravstvenih radnika iz zdravstvenog sistema u Kantonu Sarajevo, koji ima nadležnost u ovoj oblasti zdravstva, za vrijeme porođaja u kući predstavljaju "miješanje" javnih vlasti u poštivanje prava na apelanticin privatni život. U vezi s tim, Ustavni sud ukazuje da je Evropski sud u odluci *Dubská i Krejzová protiv Češke* naveo da je sporno pitanje u tome predmetu uključivalo "miješanje u pravo podnositeljica zahtjeva da iskoriste asistenciju primalja pri porodu u kući zbog prijetnje sankcijama za primalje, koje su u praksi bile spriječene da asistiraju podnositeljicama zahtjeva po sili zakona" i da "u svakom slučaju, kao što je Sud već presudio, primjenjiva načela koja se odnose na opravdanje na osnovu člana 8. stav 2. Evropske konvencije budu uveliko slična bez obzira na usvojene analitičke pristupe" (vidi već citirani predmet *Dubská i Krejzová protiv Češke*, stav 165). Također, Ustavni sud ukazuje da se Evropski sud u odluci *Kosaitė-Čypienė i drugi protiv Litve* u kojoj je, kao u konkretnom predmetu, razmatrano pitanje nemogućnosti da se organizira pomoć zdravstvenih radnika iz zdravstvenog sistema za vrijeme porođaja u kući pozvao na zaključke iz predmeta *Dubská i Krejzová*, te predmeta *Pojatina*, i da je prihvatio da je odbijanjem pomoći zdravstvenih radnika iz zdravstvenog sistema došlo do miješanja u pravo na privatni život (vidi, Evropski sud, *Kosaitė-Čypienė i drugi protiv Litve*, zahtjev broj 69489/12, odluka od 4. juna 2019. godine, st. 90. i 91). U skladu sa tim, Ustavni sud smatra i da je u konkretnom slučaju, zbog nemogućnosti da se organizira pomoć zdravstvenih radnika iz zdravstvenog sistema u Kantonu Sarajevo došlo do miješanja u apelanticino pravo na poštivanje privatnog života.

35. Ustavni sud, dalje, ističe da, kako bi se utvrdilo da li je miješanje predstavljalo povredu člana 8. Evropske konvencije, mora se ispitati da li je bilo opravdano na osnovu drugog stava te odredbe, odnosno da li je miješanje bilo "u skladu sa zakonom" i "nužno u demokratskom društvu" za ostvarivanje jednog od "legitimnih ciljeva" navedenih u članu 8. Evropske konvencije.

a) Da li je miješanje bilo "u skladu sa zakonom"?

36. Ustavni sud podsjeća da miješanje mora imati neku osnovu u domaćem pravu. Ovaj uvjet zakonitosti se, u skladu sa autonomnim značenjem pojma zakonitosti iz Evropske konvencije, sastoji od više elemenata: (a) miješanje mora biti zasnovano na domaćem ili međunarodnom zakonu, (b) zakon o kojem je riječ mora biti primjereno dostupan tako da pojedinac bude primjereno upućen na okolnosti zakona koje se mogu primijeniti na dati predmet i (c) zakon mora biti formuliran s odgovarajućom tačnošću i jasnoćom da bi se pojedincu dopustilo da prema njemu prilagodi svoje postupke (vidi, Evropski sud, *Sunday Times protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 26. aprila 1979. godine, Serija A, broj 30, stav 49).

37. U konkretnom slučaju nije sporno da su domaće zakonske odredbe koje propisuju pravnu osnovu za pobijano miješanje bile dostupne apelantici. Stoga, Ustavni sud mora utvrditi da li su navedene odredbe bile zasnovane na domaćem zakonu i da li su bile predvidive za apelanticu.

38. U vezi sa time, Ustavni sud, najprije, primjećuje da relevantnim zakonskim odredbama Zakona o zdravstvenoj zaštiti i Zakona o pravima pacijenata nije izričito reguliran porod u kućnim uvjetima. Međutim, Ustavni sud istovremeno zapaža da rađanje u kući kao takvo nije zabranjeno u domaćem pravnom sistemu. Naime, nema nikakvih odredaba u domaćem pravu koje kriminaliziraju postupke žena koje odluče roditi na taj način.

39. S druge strane, u vezi sa pitanjem da li je zdravstvenim radnicima omogućeno da asistiraju pri porodima u kući na čemu se, u suštini, temelje apelanticini navodi, Ustavni sud, najprije, zapaža da iz odredaba Zakona o pravima pacijenata, Zakona o zdravstvenoj zaštiti, Zakona o liječništvu i Zakona o sestrinstvu i primaljstvu proizlazi da se kvalificirana medicinska pomoć za trudnice prilikom poroda mogla pružiti samo u zdravstvenim ustanovama koje su organizirane na primarnom, sekundarnom i tercijarnom nivou i koje su stacionarnog tipa bez obzira na to da li se radi o privatnim ili javnim zdravstvenim ustanovama. Pri tome Ustavni sud zapaža da je nesporno da pacijentima u skladu sa članom 6. stav 1. Zakona o pravima pacijenata, pored ostalog, pripada i pravo na slobodan izbor i pravo na samoodlučivanje i pristanak. Međutim, očigledno je da navedena prava nisu neograničena na šta upućuje sadržaj člana 6. stav 2. Zakona o pravima pacijenata kojim je propisano da se ta prava ostvaruju na osnovu savremene medicinske doktrine, stručnih standarda i normi, te u skladu sa mogućnostima zdravstvenog sistema. Dakle, iz navedenog proizlazi da pitanje u kojoj mjeri i na koji način će pacijenti moći da uživaju propisana prava zavisi ne samo od relevantnih zakonskih odredaba koje bi trebale izričito propisivati medicinske mjere i postupke već i od mogućnosti zdravstvenih ustanova da pacijentima osiguraju ostvarivanje tih prava. Pored toga, Ustavni sud zapaža da je u odredbama čl. 17. i 19. Zakona o pravima pacijenata preciziran sadržaj prava na slobodan izbor i prava na samoodlučivanje i da iz sadržaja tih odredaba ne proizlazi da se pacijentima moraju da omoguće medicinski postupci i mjere koji nisu utvrđeni zakonom. Naposljetku, Ustavni sud, također, zapaža da iz navedenih propisa ne proizlazi da postoje odredbe koje izričito zabranjuju primaljama i ljekarima da se bave svojim zanimanjem izvan ovlaštene zdravstvene ustanove, odnosno u kućama pacijenata, ali apelantica u konkretnom slučaju nije tražila angažiranje zdravstvenih radnika iz privatne prakse, pa se Ustavni sud u konkretnom slučaju neće baviti tim pitanjem. Prema tome, Ustavni sud zapaža da ne postoje zakonske odredbe kojima su izričito propisane mogućnost i obaveza da zdravstveni radnici u javnim zdravstvenim ustanovama asistiraju pri planiranom domicilnom porodu, kao načinu ostvarenja prava na slobodan izbor i prava na samoodlučivanje, kako to apelantica nastoji da prikaže.

40. Također, u pogledu apelanticinih tvrdnji da odredba člana 79. stav 5. tačka a) stav 7) Pravilnika o radu Zavoda kojom je propisano da Perinatološka služba Zavoda u svom sastavu ima "odjel za domicilni porođaj (u slučaju nemogućnosti porođaja u porođajnim salama)" pruža dovoljan pravni okvir za organiziranje poroda u kući, Ustavni sud zapaža da navedena odredba sama za sebe ne ukazuje na mogućnost da se domicilni porođaj organizira na zahtjev porodilje. Naime, Ustavni sud zapaža da je Zavod u odgovoru na apelaciju naveo da ta ustanova pruža zdravstvene usluge trudnicama do 36. sedmice trudnoće, a da navedena odredba podrazumijeva da će Zavod u svim slučajevima kada se porod iznenada desi izvan bolničke ustanove, pružiti njegu i podršku nakon poroda u smislu posjete Patronažne službe Zavoda porodilji i novorođenčetu. Ustavni sud u okolnostima konkretnog slučaja nema razloga da sumnja u tačnost tumačenja navedene odredbe o nadležnostima i zdravstvenim uslugama koje pruža navedena zdravstvena ustanova zbog čega nije moguće utvrditi da navedena odredba daje jasan institucionalni okvir za omogućavanje poroda u kući u prisustvu primalje.

41. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da pravni sistem u Kantonu Sarajevu ne omogućava angažiranje zdravstvenih radnika iz javnog zdravstvenog sistema, uključujući primalje, ginekologe i pedijatre, prilikom pružanja stručne pomoći pri porođajima u kući. Ova činjenica je potvrđena i putem pisama Kliničkog centra, Zavoda i Doma zdravlja koje je apelantica zaprimila dok je još bila trudna, te proizlazi i iz odgovora na apelaciju Ministarstva i Opće bolnice. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da je osporeno miješanje bilo predvidivo za apelanticu i da je u skladu sa zakonom.

b) Da li je miješanje težilo legitimnom cilju?

42. Ustavni sud, dalje, zapaža da je očigledno da je politika podsticanja rađanja u bolnici koja se provodi kroz nemogućnost da se angažiraju zdravstveni radnici za porođaj izvan bolničkih ustanova, kako se odražava u relevantnom zakonodavstvu, osmišljena radi zaštite zdravlja i sigurnosti majki i djece tokom poroda i nakon njega (uporediti s već citiranim predmetom *Dubská i Krejzová*, stav 172). Stoga se može reći da je miješanje u ovom predmetu težilo legitimnom cilju zaštite zdravlja i prava drugih u smislu člana 8. stav 2. Konvencije (*ibid.*, stav 173).

c) Da li je miješanje bilo nužno u demokratskom društvu?

43. U odnosu na primjenjive standarde koji se odnose na razmatranje pitanja nužnosti miješanja u pravo na privatni život, Ustavni sud podsjeća da je Evropski sud istakao da će se miješanje smatrati "nužnim u demokratskom društvu" za postizanje legitimnog cilja ako zadovoljava "neodgodivu društvenu potrebu" i, posebno, ako je razmjerno legitimnom cilju koji se želi postići i ako su razlozi koje su predočili domaći organi da bi ga opravdali "relevantni i dovoljni" (vidi, *mutatis mutandis*, *Fernández Martinez protiv Španije* [VV], broj 56030/07, stav 124, ESLJP, 2014 (izvaci)). S tim u vezi, Evropski sud ponavlja osnovnu pomoćnu ulogu konvencijskog sistema i priznaje da domaći organi imaju direktnu demokratsku legitimaciju kada se radi o zaštiti ljudskih prava. Štaviše, zbog svog direktnog i neprekidnog kontakta s ključnim činiteljima u svojim zemljama, domaće vlasti su, u načelu, u boljem položaju od međunarodnog suda da procijene lokalne potrebe i uvjete (vidi, naprimjer, predmet *Maurice protiv Francuske* [VV], broj 11810/03, stav 117. s daljnjim upućivanjima, ESLJP, 2005-IX). Stoga su domaći organi, prije svega, odgovorni da izvrše početnu procjenu u pogledu toga gdje se nalazi pravedna ravnoteža u ocjenjivanju potrebe za miješanjem koje je u javnom interesu u prava pojedinaca na osnovu člana 8. Evropske konvencije. U skladu sa tim, donošenjem zakonodavstva kojim bi trebalo da se postigne ravnoteža između konkurentskih interesa državama mora, u načelu, biti dopušteno da odrede sredstva koja smatraju najprikladnijima za postizanje cilja pomirenja tih interesa (vidi već citirani predmet *Odièvre*, stav 49, predmet *Van Der Heijden protiv Holandije* [VV], broj 42857/05, stav 56, 3. aprila 2012. godine). Dok je na nacionalnim organima da izvrše inicijalnu procjenu, konačna procjena toga da li je miješanje u konkretnom slučaju "nužno", jer taj pojam treba shvatiti u smislu člana 8. Konvencije, ostaje predmet preispitivanja Suda (vidi, *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], br. 30562/04 i 30566/04, stav 101, ESLJP, 2008, već citirani predmet *Van Der Heijden*, stav 57).

44. Također, Ustavni sud podsjeća da je Evropski sud u svojoj praksi isticao da je sloboda procjene relativno mala kada je pravo presudno za to da pojedinac djelotvorno uživa lična ili ključna konvencijska prava. Kad je u pitanju naročito značajan aspekt egzistencije ili identiteta pojedinca, sloboda procjene koja se daje državi bit će ograničena. Kada ne postoji konsenzus među državama članicama Vijeća Evrope bilo u pogledu relativnog značaja interesa koji je u pitanju, ili najboljeg načina da se on zaštiti, naročito kada predmet otvara osjetljiva moralna ili etička pitanja, sloboda procjene će biti šira (vidi već citirani predmet *Van der Heijden*, st. 55-60. s daljnjim upućivanjima, i predmet *Parrillo protiv Italije* [VV], broj 46470/11, stav 169. s daljnjim upućivanjima, ESLJP, 2015. godine). Široka sloboda procjene, u pravilu, Evropskom konvencijom je omogućena državi kada je riječ o općim mjerama ekonomske ili socijalne strategije. Zbog njihovog direktnog poznavanja njihovog društva i njegovih potreba, državni organi su, u načelu, u mnogo boljem položaju da odluče šta je u javnom interesu iz socijalnih ili ekonomskih razloga, a Evropski sud će, u načelu, poštivati odluku zakonodavca u tom smislu ukoliko ona nije "očigledno bez razumnog utemeljenja" (vidi predmete *Stec i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], br. 65731/01 i 65900/01, stav 52. s daljnjim upućivanjima, ESLJP, 2006-VI, *Shelley protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), broj 23800/06, 4. januara 2008. godine).

45. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud ističe da je u konkretnom slučaju neophodno utvrditi da li je, zbog činjenice da je u praksi bilo nemoguće da asistiraju apelantici zdravstveni radnici iz domaćeg zdravstvenog sistema za vrijeme željenog poroda u kući, uspostavljena pravična ravnoteža, s jedne strane, između apelanticinog prava na poštivanje njezinog privatnog života iz člana 8. Evropske konvencije i, s druge strane, interesa države da zaštiti zdravlje i sigurnost majki i djece tokom i nakon poroda.

46. Kad je riječ o važećem zakonodavstvu koje u praksi ne daje mogućnost da ženama asistiraju zdravstveni radnici iz zdravstvenog sistema pri rađanju u kući, Ustavni sud podsjeća da je u predmetu *Dubská i Krejzová* Evropski sud utvrdio da bi se sloboda procjene koja se daje domaćim organima u tom slučaju morala proširiti, a da pri tome ne bude neograničena (vidi, *Dubská i Krejzová*, st.182-184). U svjetlu tih razmatranja Evropski sud je istakao da je neophodno utvrditi da li miješanje predstavlja proporcionalno uravnoteženje uključenih konkurentskih interesa, uzimajući u obzir slobodu procjene. U slučajevima koji proizlaze iz pojedinačnih zahtjeva zadatak Evropskog suda nije da se preispita mjerodavno zakonodavstvo ili praksa u teoriji; mora se, koliko je to moguće, ograničiti, a da se ne zanemari opći kontekst, na ispitivanje pitanja koja su postavljena u predmetu pred njim. Slijedeći to, zadatak ovih sudova nije da zamijene vlastiti stav stavom nadležnih domaćih organa u određivanju najprikladnije politike za uređivanje pitanja u vezi s okolnostima poroda. Umjesto toga, mora odlučiti o usklađenosti miješanja države u ovome predmetu s članom 8. na osnovu već opisanog ispitivanja pravedne ravnoteže (vidi već citirani predmet *Dubská i Krejzová*, stav 184).

47. Polazeći od navedenih stavova, Ustavni sud zapaža da je apelantica željela da rodi u kući uz asistenciju primalje koju bi joj osigurale zdravstvene ustanove u Kantonu Sarajevo, te uz ljekarsku pomoć u slučaju hitne potrebe. Kao posljedica djelovanja važećih zakonskih odredaba, apelantica je bila dovedena u situaciju koja je imala ozbiljan utjecaj na njezinu slobodu izbora: trebala je roditi ili u bolnici, ili, ako je željela roditi u kući, učiniti to bez asistencije primalje i eventualno ljekarske pomoći s rizicima koji to predstavljaju za nju i njezino dijete. Pri tome Ustavni sud, uzimajući u obzir apelanticine navode da je apelaciju podnijela u 40. sedmici trudnoće, odnosno na samom kraju trudnoće, u okolnostima konkretnog predmeta ne raspolaže informacijom na koji način je bio organiziran apelanticin porod.

48. Ustavni sud, dalje, zapaža da apelantica smatra da se porodom u bolničkim uvjetima dovode u pitanje život i zdravlje apelantice i njezinog djeteta zbog trenutne epidemiološke situacije prouzrokovane pojavom i širenjem korona virusa, a također se poziva na statističke pokazatelje o smrtnosti prouzrokovanoj bakterijskom sepsom. U vezi sa time, Ustavni sud zapaža da je Opća bolnica u odgovoru na apelaciju navela da je adekvatno

opremljena kako opremom, tako i stručnim kadrom, te da porod u bolničkim uvjetima predstavlja najbolji i najsigurniji porod za majku i dijete, jer je sasvim realna situacija da prilikom obavljanja poroda u kućnim uvjetima dođe do komplikacija u vidu potrebe za hitnom operacijom i obavljanjem poroda putem carskog reza ili druge nepredviđene situacije. Također, i Klinički centar je istakao da postupa u cijelosti u skladu sa svim naredbama i preporukama koje je izdala Svjetska zdravstvena organizacija, nadležnih kriznih štabova donesenim radi prevencije širenja korona virusa, te da u skladu sa njima provodi pojačane mjere sigurnosti i zaštite kako među zdravstvenim radnicima, tako i drugim pacijentima koji se nalaze na liječenju, te da je u jeku epidemije u toj ustanovi porođeno više desetina žena bez ikakvih štetnih reperkusija o čemu se vodi posebna briga. U vezi sa navedenim, Ustavni sud zapaža da u navodima apelacije nema ništa iz čega bi, doista, proizlazilo da bi apelanticin ili život njezinog djeteta bio više ugrožen u slučaju poroda u bolničkim uvjetima u Kantonu Sarajevo, naročito što nema ništa što potvrđuje ove apelanticine tvrdnje. Ustavni sud naročito zapaža da publikacija Zavoda za javno zdravstvo Federacije Bosne i Hercegovine, u kojoj je, navodno, bakterijska sepsa navedena kao peti uzročnik smrti, ne ukazuje da je taj rizik postojao i u okolnostima konkretnog slučaja, i to nakon proteka pet godina (od objavljivanja publikacije u kojoj su izneseni navedeni podaci), a naročito da je on bio veći nego mogućnost da se razviju komplikacije prilikom domicilnog poroda. Osim toga, kada je u pitanju rizik od poroda u bolničkim ustanovama, Ustavni sud ukazuje da i iz prakse Evropskog suda izražene u odlukama *Dubská i Krejzová protiv Češke, Pojatina protiv Hrvatske* i *Kosaitė-Čypienė i drugi protiv Litve* slijedi stav da je rizik za majke i novorođenčad bio veći u slučaju poroda u kući nego u slučaju poroda u rodilištima koja su imala cjelokupno osoblje i adekvatnu tehničku i materijalnu opremu, te da čak i ako se trudnoća nastavila bez ikakvih komplikacija i stoga se mogla smatrati "niskorizičnom", neočekivane poteškoće mogle su nastati tokom poroda, što bi zahtijevalo hitnu specijalističku medicinsku intervenciju, kao što je carski rez ili posebna neonatalna pomoć. Štaviše, Evropski sud je napomenuo da bi rodilište moglo pružiti svu potrebnu hitnu zdravstvenu brigu, dok to ne bi bilo moguće u slučaju poroda u kući čak i kad bi bila prisutna primalja (vidi već citirani predmet *Dubská i Krejzová*, stav 186).

49. Dalje, Ustavni sud zapaža da je apelantica imala mogućnost da se odluči za porod u bilo kojem rodilištu u Kantonu Sarajevo, odnosno u Općoj bolnici ili Kliničkom centru. Međutim, apelantica je ukazala da je sa prethodnim porodima koji su se odvijali u zdravstvenim ustanovama imala veoma loše iskustvo, praćeno povredom ličnog dostojanstva i nemogućnosti izbora ljekara, te da trudnoća i porod predstavljaju najintimnije aspekte ženskog života i da porod u zdravstvenim ustanovama uključuje izlaganje ženskog tijela i njezinih najdubljih osjećanja drugim ljudima. U vezi sa time, Ustavni sud ukazuje da na Ustavnom sudu nije da osporava ove apelanticine navode i brige. Također, Ustavni sud ukazuje da se ta zabrinutost ne može zanemariti prilikom ocjenjivanja da li su vlasti postigle pravednu ravnotežu između konkurentskih interesa. Međutim, Ustavni sud zapaža da apelantica u konkretnom slučaju uz apelaciju nije dostavila bilo kakve dokaze kojima bi potvrdila ove navode koji se odnose na način i uvjete odvijanja porođaja u zdravstvenim ustanovama u Kantonu Sarajevo (vidi *Kosaitė-Čypienė*, stav 105, i suprotni stav u predmetu *Pojatina*, st. 81. i 82).

50. Uzimajući u obzir prethodna razmatranja, Ustavni sud smatra da nedonošenjem zakonodavstva koje bi u praksi omogućilo da ženama pri porodu u kući asistiraju zdravstveni radnici iz zdravstvenog sistema javne vlasti nisu prekoračile široku slobodu procjene koju imaju u tom pitanju. Ustavni sud ponavlja da, iako bi navedeni planirani porodi u kući mogli biti dopušteni, javna vlast, odnosno zakonodavni organi to nisu obavezni da učine na osnovu Evropske konvencije, kako to neosnovano smatra apelantica. Ovo naročito zbog toga, kako je istakao i Evropski sud, što i dalje postoji velika nejednakost između pravnih sistema država ugovornica o tom pitanju (vidi već citirani predmet *Dubská i Krejzová*, stav 183) i što je neophodno poštivati postupni razvitak zakona u tom području. Prema tome, uzimajući u obzir posebne okolnosti ovoga predmeta, Ustavni sud smatra da miješanje u apelanticino pravo na poštivanje njezinog privatnog života nije bilo nerazmjerno.

51. Stoga, Ustavni sud zaključuje da osporenim odlukama redovnih sudova u konkretnom slučaju nije prekršeno apelanticino pravo iz člana II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije.

Pravo na djelotvoran pravni lijek

52. Apelantica smatra da joj je povrijeđeno pravo na djelotvoran pravni lijek iz člana 13. Evropske konvencije u vezi s pravom na privatni život iz člana II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije, jer pitanje stručne asistencije nije bilo uređeno a zdravstvene ustanove su odgovore na apelanticin zahtjev davale u formi "obavještenja" i "odgovora", te da Opća bolnica nije dala bilo kakav odgovor na podneseni zahtjev.

53. Ustavni sud podsjeća da je Evropski sud, odlučujući o sličnim navodima u predmetu *Pojatina protiv Hrvatske*, istakao da član 13. Evropske konvencije ne ide tako daleko da jamči pravni lijek koji omogućava osporavanje zakona države ugovornice pred domaćim organom na osnovu toga da je on suprotan odredbama Evropske konvencije (vidi, među drugim izvorima prava, predmete *Vallianatos i drugi protiv Grčke* [VV], br. 29381/09 i 32684/09, stav 94, ESLJP, 2013 (izvaci), i *Roche protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], broj 32555/96, stav 137, ESLJP, 2005-X). U vezi sa time, Ustavni sud zapaža da apelantica, kada tvrdi da pitanje stručne asistencije nije bilo uređeno, u suštini, osporava zakonske odredbe. Također, Ustavni sud zapaža da član 13. Evropske konvencije ne jamči da javne vlasti, u konkretnom slučaju zdravstvene ustanove, moraju odgovarati na zahtjeve stranaka u određenoj formi ili u određenim rokovima. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da su apelanticini navodi kojima se poziva na odredbu člana 13. Evropske konvencije u vezi sa pravom na privatni život očigledno u suprotnosti sa navedenim stavovima, zbog čega su i ovi apelanticini navodi neosnovani.

Nediskriminacija

54. Naposljetku, apelantica tvrdi da je, zbog povrede prava iz člana 8. Evropske konvencije, a imajući u vidu činjenicu da nije mogla koristiti stručnu pomoć prilikom poroda u kući, za razliku od onih koji žele roditi u zdravstvenoj ustanovi, diskriminirana u uživanju svog prava na privatni život. Iz ovih apelanticinih navoda proizlazi da se apelantica, pored povrede člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 12 uz Evropsku konvenciju, poziva i na povredu prava na nediskriminaciju iz člana 14. Evropske konvencije u vezi sa pravom na privatni život iz člana II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije.

55. U vezi sa time, Ustavni sud napominje da član 14. Konvencije zabranjuje diskriminaciju u pogledu uživanja "prava i sloboda priznatih Evropskom konvencijom", a da član 1. Protokola broj 12 uz Evropsku konvenciju proširuje opseg zaštite na "sva prava predviđena zakonom" (vidi, Evropski sud, *Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine*, aplikacije br. 27996/06 i 34836/06, 22. decembra 2009. godine, stav 54). Imajući u vidu prethodni zaključak da apelantici nije povrijeđeno pravo na privatni život iz člana 8. Evropske konvencije u kojemu je sadržan i zaključak da relevantnim zakonskim odredbama nije propisana mogućnost angažiranja radnika iz zdravstvenog sistema prilikom domicilnog poroda, te široko polje procjene koje javna vlast ima u

konkretnom slučaju, Ustavni sud smatra da u okolnostima konkretnog slučaja ništa ne upućuje na zaključak da je apelantica, u skladu sa navedenim odredbama Evropske konvencije, mogla biti diskriminirana u vezi sa ostvarivanjem prava na privatni život u odnosu na lica koja žele roditi u zdravstvenoj ustanovi.

56. U skladu sa navedenim, Ustavni sud smatra da je apelanticino pozivanje na kršenje prava iz člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člana 14. Evropske konvencije u vezi sa pravom na privatni život iz člana II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije, te člana 1. Protokola broj 12 uz Evropsku konvenciju, također, neosnovano.

VIII. Zaključak

58. Ustavni sud, također, zaključuje da nema ni kršenja prava na djelotvoran pravni lijek iz člana 13. Evropske konvencije u vezi sa pravom na privatni život iz člana II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije, jer član 13. Evropske konvencije ne jamči pravni lijek koji omogućava osporavanje zakona države ugovornice pred domaćim organom na osnovu toga da je suprotan odredbama Evropske konvencije, niti iz sadržaja toga člana proizlazi da su zdravstvene ustanove na apelanticino traženje morale da odgovaraju u određenoj formi.

59. Naposljetku, Ustavni sud zaključuje da u konkretnom slučaju nema kršenja zabrane diskriminacije iz člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člana 14. Evropske konvencije u vezi sa pravom na privatni život, te člana 1. Protokola broj 12 uz Evropsku konvenciju, jer u okolnostima konkretnog slučaja ništa ne upućuje na zaključak da je apelantica, u skladu sa navedenim odredbama Evropske konvencije i odredbama relevantnih propisa, mogla biti diskriminirana u vezi sa ostvarivanjem prava na privatni život u odnosu na lica koja žele roditi u zdravstvenoj ustanovi.

60. Na osnovu člana 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

61. S obzirom na odluku Ustavnog suda u ovom predmetu, nije neophodno posebno razmatrati apelanticin zahtjev za donošenje privremene mjere.

62. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, s. r.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 532/21**, rješavajući apelaciju **A.Ć.**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b) i članka 59. st. (1) i (3) Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik
Mato Tadić, dopredsjednik
Mirsad Ćeman, dopredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudac
Seada Palavrić, sutkinja
na sjednici održanoj 5. svibnja 2021. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se kao neutemeljena apelacija **A.Ć**. podnesena zbog toga što joj zdravstvene ustanove u Kantonu Sarajevo nisu omogućile da joj zdravstveni djelatnici iz zdravstvenog sustava asistiraju pri porodu kod kuće.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i u "Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. A.Ć. (u daljnjem tekstu: apelantica) iz Sarajeva, koju zastupa ZAK "Sabina Kadrić i Irma Muhović" iz Sarajeva, podnijela je 18. veljače 2021. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv izjašnjenja Kliničkog centra Univerziteta u Sarajevu (u daljnjem tekstu: Klinički centar) broj 55-33-6-5267 od 1. veljače 2021. godine, obavijesti JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo (u daljnjem tekstu: Dom zdravlja) broj 01-05-1427-2/21 od 10. veljače 2021. godine i dopisa JU Zavod za zdravstvenu zaštitu žena i materinstva Kantona Sarajevo (u daljnjem tekstu: Zavod) broj 10-250/1-01/21 od 9. veljače 2021. godine. Apelantica je u apelaciji istaknula zahtjev za donošenje privremene mjere.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. st. (2) i (3) Pravila Ustavnog suda, od Federalnog ministarstva zdravstva (u daljnjem tekstu: Federalno ministarstvo), Ministarstva zdravstva Kantona Sarajevo (u daljnjem tekstu: Kantonalno ministarstvo), Kliničkog centra, Opće bolnice "Prim. dr. Abdulah Nakaš" Sarajevo (u daljnjem tekstu: Opća bolnica), Doma zdravlja i Zavoda zatraženo je 2. i 3. ožujka 2021. godine da dostave odgovore na apelaciju u roku od osam dana od primitka dopisa.

3. Kantonalno ministarstvo, Klinički centar, Opća bolnica i Zavod dostavili su odgovore na apelaciju u razdoblju od 5. do 16. ožujka 2021. godine.

4. Federalno ministarstvo i Dom zdravlja nisu dostavili odgovore na apelaciju u ostavljenom roku.

III. Činjenično stanje

5. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantičinih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sažeti na sljedeći način:

6. Apelantica navodi da je višerotkinja i da se u trenutku podnošenja apelacije nalazi u 40. tjednu trudnoće za koju navodi da je niskorizična. Obzirom na trenutačnu epidemiološku situaciju izazvanu pandemijom korona virusa, apelantica je smatrala da bi za njezin i život njezine nerođene bebe jedini siguran porod bio onaj koji bi se odvijao u kućnim uvjetima uz asistenciju primalje, kao i dostupnost hitne medicinske pomoći u slučaju bilo kakvih komplikacija.

7. U tom pogledu apelantica je 18. siječnja 2021. godine podnijela zahtjev za asistiranje pri porođaju kod kuće Kliničkom centru i Odjelu za ginekologiju i akušerstvo pri Općoj bolnici. U zahtjevu se pozvala na Zakon o pravima, obvezama i odgovornostima pacijenata (u daljnjem tekstu: Zakon o pravima pacijenata), navodeći da taj zakon propisuje prava pacijenata na samoodlučivanje i pravo na slobodan izbor, te na odredbe članka 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija).

8. Klinički centar je dostavio apelantici izjašnjenje broj 55-33-6-5267 od 1. veljače 2021. godine u kojemu je naveo da ta zdravstvena ustanova obavlja bolničku zdravstvenu djelatnost na tercijarnoj razini zdravstvene zaštite, što podrazumijeva pružanje zdravstvenih usluga pacijentima/trudnicama u bolničkim uvjetima, prema klasifikaciji prijema trudnica na hospitalizaciju/porod, sukladno važećoj Proceduri broj 19 (Prijem trudnice i porodilje na Kliniku za ginekologiju i porodiljstvo). Tom procedurom su utvrđene indikacije za njezinu primjenu i prijem pacijenata na bolničko liječenje, na temelju uputnice za bolničko liječenje koju izdaju liječnik obiteljske medicine, služba Hitne pomoći, osim ako je žuran prijem pacijenata na bolničko liječenje bez uputnice, kao i prijem pacijenata na bolničko liječenje po indikaciji liječnika konzultanta u dijelu specijalističko-konzultativne djelatnosti Kliničkog centra. Također, Klinički centar je naveo da,

uvažavajući apelantičino pravo na slobodan izbor, naglašava da su člankom 6. Zakona o pravima pacijenata definirana prava pacijenata, odnosno da se svakom pacijentu garantira pravo na slobodan izbor s tim da svoja prava pacijent ostvaruje na temelju suvremene medicinske doktrine, stručnih standarda i normi, te sukladno mogućnostima zdravstvenog sustava u Federaciji Bosne i Hercegovine i uz uvjet da prethodno ispunjava svoje obveze i odgovornosti utvrđene zakonom. Klinički centar je, također, naveo da se, kako bi apelantica pravodobno raspolagala korisnim informacijama za porod u kućnim uvjetima, a imajući u vidu da Klinički centar prijem trudnica i porodilja isključivo obavlja u bolničkim uvjetima, zahtjev može adresirati na primarnu razinu zdravstvene zaštite, odnosno da se pacijentica, prije svega, treba konzultirati sa liječnikom obiteljske medicine iz nadležnosti domova zdravlja ili sa osobljem Zavoda o svom izboru.

9. Opća bolnica apelantici nije dostavila odgovor na podneseni zahtjev.

10. Apelantičine opunomoćenice su uputile zahtjev za asistiranje pri porođaju kod kuće i Zavodu. U dopisu broj 10-250/1-01/21 od 9. veljače 2021. godine Zavod je obavijestio apelanticu da ta ustanova pruža zdravstvene usluge trudnicama do 36. tjedna trudnoće, nakon čega nadzor nad trudnoćom i porod preuzima nadležna bolnička ustanova, u konkretnom slučaju Klinički centar ili Opća bolnica, zbog čega nisu u mogućnosti udovoljiti apelantičinom zahtjevu. Zavod je, također, ukazao na sadržaj članka 6. Zakona o pravima pacijenata, te je naveo da se porodi u Bosni i Hercegovini, kao i u cijeloj regiji i gotovo svim državama u Europi obavljaju u bolničkim uvjetima pod stalnim nadzorom ginekologa i primalja, te uz svu opremu potrebnu za brzo i sigurno završavanje poroda, što često uključuje i žurne i kirurške intervencije. Sve to nosi izvjestan rizik po majku i dijete i usvojena medicinska praksa je da se porodi obavljaju u stacionarnim uvjetima u porodilištima, koja mogu biti i privatna, ali stacionarnog tipa, uz svu neophodnu opremu i medicinsko osoblje koje je stalno dostupno. Zavod je predložio da se apelantica zahtjevom obrati ustanovama koje u okviru svoje djelatnosti pružaju zdravstvene usluge poroda kako bi eventualno procijenile mogućnost obavljanja poroda izvan tih ustanova, te da se nakon poroda može obratiti Zavodu kako bi Patronažna služba Zavoda došla da obiđe porodilju i novorođenče.

11. Dom zdravlja je u obavijesti broj 01-05-1427-2/21 od 10. veljače 2021. godine naveo da se u nadležnosti te ustanove ne nalaze radnje asistiranja pri porođaju kod kuće u nazočnosti primalje.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

12. Apelantica smatra da joj je povrijeđeno pravo na privatni život iz članka II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8. Europske konvencije, pravo na učinkovit pravni lijek iz članka 13. Europske konvencije i pravo iz članka 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju.

13. Obrazlažući apelacijske navode apelantica je navela da smatra da joj je povrijeđeno pravo na privatni i obiteljski život zbog toga što joj Klinički centar, Opća bolnica, Zavod i Dom zdravlja nisu omogućili da se porodi u kući uz asistenciju primalje i osiguranu hitnu medicinsku pomoć. U tom pogledu apelantica je ukazala da Zakon o pravima pacijenata garantira niz prava pacijentima od kojih je najvažnije pravo na slobodan izbor i pravo na samoodlučivanje i pristanak. Dalje, apelantica ističe da je člankom 79. stavak 5. točka a) stavak 7) Pravilnika o radu, unutarnjoj organizaciji, plaćama i naknadama radnika i sistematizaciji radnih mjesta Zavoda (u daljnjem tekstu: Pravilnik o radu Zavoda) propisano da Perinatološka služba u svom sastavu ima i domicilni porođaj. U svezi sa navedenim, apelantica smatra da te zakonske i podzakonske odredbe, iako u Bosni i Hercegovini pitanje planiranog kućnog poroda nije dostatno regulirano, daju dostatan institucionalni okvir za omogućavanje poroda u kući u nazočnosti primalje, što ostavlja prostor za detaljniju zakonsku regulaciju. Takva situacija, prema apelantičinom mišljenju, stvara pravnu nesigurnost i prostor tijelima vlasti da krše pravo na privatni život, u prvom redu pravo na samoopredjeljenje iz članka 8. Europske konvencije. Apelantica, dalje, tvrdi da je Europski sud za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud) u predmetu *Ternovszky protiv Mađarske* (predstavka broj 67545/09, odluka od 14. prosinca 2010. godine) zauzeo stajalište da žena ima pravo birati okolnosti u kojima se želi poroditi, uključujući i pravo na izbor porođaja u kućnim uvjetima, te da je država dužna učiniti ženi takav izbor legitimnim. Pored navedenog, apelantica ističe da je u publikaciji Zavoda za javno zdravlje FBiH iz srpnja 2016. godine pod nazivom "Zdravstveno stanje stanovništva i zdravstvena zaštita u Federaciji Bosne i Hercegovine" u okviru statističkih pokazatelja o vodećim uzrocima smrti dojenčadi na petom mjestu kao uzrok smrti navedena bakterijska sepsa sa 2,6% udjela. Također, prema apelantičinom mišljenju, trenutačna epidemiološka situacija prouzročena pojavom i brzim širenjem korona virusa dovodi u posebnu opasnost život i zdravlje apelantice i njezinog novorođenog djeteta kao najranjivijih skupina, pa onemogućavanjem apelantici da porodu u kućnim uvjetima bude nazočna primalja može biti doveden u pitanje njihov život, a ostavljanje jedinog izbora za porod u zdravstvenim ustanovama očigledno predstavlja povredu njezinog prava na privatni život. Apelantica tvrdi i da je, zbog povrede prava iz članka 8. Europske konvencije, imajući u vidu činjenicu da nije mogla koristiti stručnu pomoć prilikom poroda kod kuće, za razliku od onih koji žele roditi u zdravstvenoj ustanovi, diskriminirana u uživanju svog prava na privatni život, te ističe da nije imala na raspolaganju ni učinkovit pravni lijek, jer su zdravstvene ustanove svoje odgovore davale u formi obavijesti i odgovora, a da Opća bolnica nije uopće dala bilo kakav odgovor.

14. U pogledu zahtjeva za donošenje privremene mjere, apelantica je predložila da Ustavni sud usvoji privremenu mjeru na način da omogući ostvarivanje prava zagarantiranih Europskom konvencijom, imajući u vidu ozbiljna kršenja ljudskih prava, kako je to opisano u apelaciji, kao i ostavljanje kao jedinog izbora za porod u zdravstvenim ustanovama, čime bi se doveli u pitanje život i zdravlje nje i njezinog nerođenog djeteta obzirom na trenutačnu epidemiološku situaciju prouzročenu korona virusom.

b) Odgovori na apelaciju

15. Kantonalno ministarstvo je navelo da se porođaji u Kantonu Sarajevo odvijaju u sklopu ginekološko-porodiljske medicinske discipline u bolničkoj zaštiti, i to unutar Discipline za ginekologiju i porodiljstvo Kliničkog centra i Odjela za ginekologiju i akušerstvo Opće bolnice. Obzirom na trenutačne okolnosti, ne postoje uvjeti za profesionalno organiziranje porođaja u kući, što podrazumijeva educirane primalje i dostupnost žurnog prijevoza u slučaju komplikacija. Također, relevantno domaće zakonodavstvo o zdravstvenim uslugama je nejasno, uključujući i angažman primalja, te i to pitanje nije cjelovito regulirano. Konkretno, iako Zakon o sestrinstvu i primaljstvu dopušta osnivanje privatnih praksi primalja, Zakon o zdravstvenoj zaštiti kao opći akt još nije izričito predvidio takvu mogućnost, kao ni pomoć roditeljima pri porodu.

16. Klinički centar je naveo da je apelantici dostavio odgovor na njezin zahtjev za omogućavanje poroda u kućnim uvjetima od 1. veljače 2021. godine sa razložnim objašnjenjem zašto konkretnom zahtjevu nisu u mogućnosti udovoljiti. Klinički centar je, dalje, naveo da, kako to i apelantica navodi u svojoj apelaciji, domicilni pozitivni propisi ne definiraju omogućavanje rađanja kod kuće u nazočnosti medicinskog kadra, pa, stoga,

Klinički centar u nedostatku pravnog okvira, odnosno jasnih i preciznih domaćih pravnih odredaba koje bi predstavljale pravnu osnovu za udovoljenje apelantičinom zahtjevu, nije bio u mogućnosti postupiti drugačije nego da apelantičin zahtjev ocijeni neutemeljenim i neprovedivim. Dalje, Klinički centar je istaknuo da u konkretnom slučaju nije došlo do povrede članka 8. Europske konvencije, te se u tom pogledu pozvao na praksu Europskog suda u predmetu *Dubská i Krejzová protiv Češke* (zahtjevi br. 28859/11 i 28473/12, odluka od 15. studenog 2016. godine). Sukladno važećim domaćim zakonskim propisima, babice, kao i ostali liječnički kadar faktički su spriječeni da asistiraju pri porodu kod kuće, jer bi, u protivnom, njihovo postupanje izlazilo izvan okvira legalnog postupanja, posljedično čemu bi i KCUS izašao izvan okvira zakonitog djelovanja da je udovoljio apelantičinom zahtjevu, zbog čega bi postojala opasnost od kaznenog gonjenja. Također, Klinički centar je istaknuo da kao zdravstvena ustanova djeluje u potpunosti sukladno svim naredbama i preporukama koje je izdala Svjetska zdravstvena organizacija, nadležnih kriznih štožera donesenim radi prevencije širenja korona virusa, da sukladno njima provodi pojačane mjere sigurnosti i zaštite kako među zdravstvenim djelatnicima, tako i drugim pacijentima koji se nalaze na liječenju u KCUS-u, te da je u jeku epidemije u KCUS-u, Disciplina za ginekologiju i porodiljstvo, porođeno više desetina žena bez ikakvih štetnih reperkusija o čemu se vodi posebna skrb. Povodom apelantičinih tvrdnji da je porodom u zdravstvenim ustanovama "bila prisiljena tu svoju najintimniju sferu podijeliti sa trećim stranama tijekom poroda", Klinički centar je naveo da taj navod ocjenjuje kao potpuno apsurdan zbog toga što je primarna svrha liječničke djelatnosti zaštita zdravlja pojedinca, obitelji i cjelokupnog pučanstva, kako je to i propisano Zakonom o liječništvu, a ne kao zadiranje u bilo kakve intimne sfere pacijenata, kako to apelantica pogrešno percipira, što je, svakako, njezin subjektivni doživljaj. Uostalom, apelantica traži da babica asistira prilikom porođaja u kućnim uvjetima, pa se postavlja opravdano pitanje kako i to ne doživljava kao dijeljenje svoje intime sa trećom stranom, što, svakako, relativizira razloge za podnošenje ove apelacije. Naposljetku, Klinički centar je naveo da se, zbog nedostatka jasnih odredaba koje bi regulirale porođaj kod kuće uz asistenciju babice, ta zdravstvena ustanova nije proizvoljno miješala u apelantičin privatni život uz naglasak da je na višim zakonodavnim instancama da kontinuirano preispituju postojeće zakonodavstvo kako bi osigurale da ono odražava medicinska i znanstvena dostignuća i da zakonodavstvo eventualno inoviraju na način da se postavi zakonski okvir na temelju čega bi ovim i sličnim slučajevima ubuduće moglo biti udovoljeno.

17. Opća bolnica je navela da je nepobitno apelantičino pravo da svoj porod obavi kod kuće ili na bilo kojem drugom mjestu koje izabere, te da joj to pravo nije uskraćeno. Naime, niti jedan propis, procedura, niti zakonski ili podzakonski akt ne propisuju asistenciju babice, niti Opća bolnica ima materijalne i ljudske resurse koji bi odgovorili na svaki takav pojedinačni zahtjev, a posebno u situaciji u kojoj se trenutačno nalazi zdravstvo kako u regiji, tako i u svijetu. Apelantici je dozvoljeno i omogućeno da obavi porod u prostorijama Opće bolnice u bilo koje vrijeme, kao i bilo kojoj drugoj zdravstvenoj ustanovi po njezinom izboru. Prostorije Opće bolnice su adekvatno opremljene kako opremom, tako i stručnim kadrom, a takav porod je najbolji i najsigurniji za majku i dijete, jer je sasvim realna situacija da prilikom obavljanja poroda u kućnim uvjetima može doći do komplikacija u vidu potrebe za žurnom operacijom i obavljanjem poroda putem carskog reza ili druge nepredviđene situacije. U tom pogledu, prema stajalištu Opće bolnice, postavlja se pitanje, ukoliko apelantica smatra da zdravstvena institucija ne može zaštititi nju i njezino dijete od korona virusa unutar prostorija zdravstvene ustanove, kako očekuje da će to osigurati u apelantičinom domu u koji bi došla primalja da asistira pri porodu upravo iz prostorija zdravstvene ustanove. Opća bolnica smatra da apelantici nisu uskraćena, niti povrijeđena bilo kakva prava, a posebice prava na koja se poziva u svojoj apelaciji, jer, sa druge strane, ne postoji niti jedna obveza koju Opća bolnica nije izvršila, a trebala je izvršiti. Budući da je jedan od temeljnih ciljeva Opće bolnice dostupnost zdravstvene zaštite svima pod jednakim uvjetima, apelantici su postupanjem i djelatnošću Opće bolnice upravo omogućena prava, i to prava na slobodan pristup uslugama, pravo na profesionalan pristup uposlenika Opće bolnice, pravo na pristup stručno opremljenim prostorijama, kao i pravo na svu zaštitu i stručnu pomoć prilikom poroda.

V. Relevantni propisi

19. Zakon o pravima, obvezama i odgovornostima pacijenata ("Službene novine FBiH" 40/10) glasi:

Članak 1. stavak (1)

Ovim se zakonom određuju prava, obveze i odgovornosti pacijenata prilikom korištenja zdravstvene zaštite, način korištenja tih prava, način zaštite i unapređenja tih prava, kao i druga pitanja u svezi sa pravima, obvezama i odgovornostima pacijenata.

Članak 5.

Korištenje zdravstvene zaštite, sukladno ovom zakonu, bazira se na sljedećim načelima:

- pravu pacijenta na najveće objektivno moguće očuvanje i zaštitu njegovog zdravlja, liječenjem i mjerama prevencije bolesti,

- poštivanju ljudskog dostojanstva pacijenta,

- poštovanju prava na fizički i mentalni integritet pacijenta i osobnu sigurnost,

- poštovanju zaštite osobnosti pacijenta uključujući poštivanje njegove privatnosti, svjetonazora, te moralnih i vjerskih uvjerenja.

Članak 6. stavak (1) toč. 4. i 5. i stavak (2)

Ovim zakonom i propisima donijetim na temelju ovog zakona, svakom pacijentu garantiraju se prava:

[...]

- na slobodan izbor,

- na samoodlučivanje i pristanak, uključujući i zaštitu prava pacijenta koji nije sposoban dati pristanak,

[...]

Prava iz stavka 1. ovog članka pacijent ostvaruje na temelju suvremene medicinske doktrine, stručnih standarda i normi, te sukladno mogućnostima zdravstvenog sustava u Federaciji i uz uvjet da prethodno ispunjava svoje obveze i odgovornosti utvrđene ovim zakonom.

Pravo na informacije

Članak 8.

Svaki pacijent ima pravo na sve vrste informacija o svom zdravlju, svojim pravima i obvezama i načinu kako ih koristi.

Svaki pacijent ima pravo i na informacije o zdravstvenim uslugama koje mu se mogu osigurati u zdravstvenoj ustanovi odnosno privatnoj praksi.

Pravo na slobodan izbor

Članak 16.

Svaki pacijent ima pravo na slobodan izbor doktora medicine, odnosno doktora stomatologije sukladno teritorijalnoj organizaciji zdravstvene zaštite.

Iznimno od stavka 1. ovog članka, doktor medicine, odnosno doktor stomatologije kojeg pacijent izabere, može pod uvjetom da nije u pitanju hitna medicinska pomoć, pacijentov izbor odbiti, i to samo u posebnim slučajevima kada:

- bi liječenje imalo manje uspjeha ili bi bilo nemoguće,

- izbor nije sukladan zakonu,

- dođe do gubljenja povjerenja između doktora medicine, odnosno doktora stomatologije i pacijenta.

U slučajevima iz stavka 2. ovog članka, doktor medicine odnosno doktor stomatologije dužan je obrazložiti razlog ovog odbijanja i o istom informirati i ravnatelja zdravstvene ustanove odnosno nositelja odobrenja za privatnu praksu kod kojeg je uposlen.

Svaki pacijent ima pravo na slobodan izbor predloženih medicinskih postupaka i mjera, sukladno zakonu, na temelju odgovarajućih obavijesti o mogućim rizicima i posljedicama po zdravlje pacijenta.

Pravo na samoodlučivanje i pristanak

Članak 17.

Pacijent ima pravo da slobodno odlučuje o svemu što se tiče njegovog života i zdravlja, osim u slučajevima kada to izravno ugrožava život i zdravlje drugih.

Pravo iz stavka 1. ovog članka ne podrazumijeva eutanaziju.

Bez pristanka pacijenta ne smije se, po pravilu, nad njim poduzeti nikakva medicinska mjera.

Medicinska mjera protivno volji pacijenta, odnosno roditelja, staratelja ili zakonskog zastupnika poslovno nesposobnog pacijenta, može se poduzeti samo u izuzetnim slučajevima koji su utvrđeni zakonom i koji su sukladni liječničkoj etici.

Medicinska mjera protivno volji pacijenta, odnosno roditelja, staratelja ili zakonskog zastupnika poslovno nesposobnog pacijenta, može se poduzeti i u provođenju tjelesnog pregleda i drugih radnji za potrebe kaznenog postupka, odnosno obveznog psihijatrijskog vještačenja u slučaju sumnje da je isključena odnosno smanjena ubrojivost osumnjičenog odnosno optuženog za kazneno djelo, suglasno propisima o kaznenom postupku Federacije Bosne i Hercegovine.

Članak 19.

Pacijent ima pravo da predloženu medicinsku mjeru odbije, izuzev u slučaju kada se njome spašava ili održava njegov život ili bi se nepoduzimanjem iste ugrozio život ili zdravlje drugih ljudi.

Mjerodavni zdravstveni djelatnik dužan je da pacijentu ukaže na posljedice njegove odluke o odbijanju predložene medicinske mjere i da o tome od pacijenta zatraži pisanu izjavu koja se čuva u medicinskoj dokumentaciji o liječenju, a ako pacijent odbije davanje pisane izjave, o tome će se sačiniti službena zabilješka.

U medicinsku dokumentaciju mjerodavni zdravstveni djelatnik upisuje podatak o pristanku pacijenta na predloženu medicinsku mjeru, kao i o odbijanju te mjere.

Pacijent u svako doba može povući svoju izjavu o odbijanju medicinske mjere, ne trpeći pritom ograničenja svojih prava.

Obrazac suglasnosti odnosno pristanka pacijenta na predloženu medicinsku mjeru, te obrazac izjave o odbijanju pojedine medicinske mjere pravilnikom propisuje federalni ministar zdravstva (u daljnjem tekstu: federalni ministar).

Pravo na osobno dostojanstvo

Članak 30.

U svim okolnostima pružanja i korištenja zdravstvene zaštite, svaki pacijent ima pravo na zaštitu svog dostojanstva, te fizičkog i psihičkog integriteta, uz poštivanje svoje osobnosti, intimnosti, svjetonazora, moralnih i vjerskih uvjerenja.

Zdravstveni djelatnici trebaju tretirati pacijente s ljubaznošću, poštujući njihovo osobno dostojanstvo.

20. **Zakon o zdravstvenoj zaštiti** ("Službene novine Federacije BiH" br. 46/10 i 75/13) glasi:

Članak 12. stavak (1) i stavak (2) točka 9)

Društvena briga za zdravlje, pod jednakim uvjetima, na teritoriju Federacije ostvaruje se osiguranjem zdravstvene zaštite stanovništvu Federacije, kao i grupacijama stanovništva koje su izložene povećanom riziku obolijevanja, zdravstvenom zaštitom osoba u svezi sa sprječavanjem, suzbijanjem, ranim otkrivanjem i liječenjem bolesti od većeg socijalno-medicinskog značaja, kao i zdravstvenom zaštitom socijalno ugroženog stanovništva.

Zdravstvena zaštita iz stavka 1. ovoga članka obuhvata:

9) zdravstvenu zaštitu žena u svezi s planiranjem obitelji, kao i tijekom trudnoće, porođaja i materinstva nakon porođaja, bez obzira na status zdravstvenoga osiguranja žene, sukladno propisima o zdravstvenom osiguranju;

Članak 34. stavak (4)

U zdravstvenoj djelatnosti na primarnoj razini zdravstvene zaštite poslove zdravstvene zaštite djece obavlja specijalist pedijatrije, poslove zdravstvene zaštite žena u svezi s trudnoćom, porođajem, materinstvom, planiranjem obitelji, ranim otkrivanjem malignih bolesti i liječenjem spolno prenosivih i drugih bolesti obavlja specijalist ginekologije, s diplomiranom babicom, a poslove zaštite mentalnog zdravlja obavlja specijalist psihijatrije, te zdravstveni suradnici visoke stručne spreme.

21. **Zakon o liječništvu** ("Službene novine FBiH" broj 56/13) u relevantnom dijelu glasi:

Način obavljanja liječničke djelatnosti i načela

Članak 6.

Liječnička djelatnost se organizira na način da se osigurava pristupačna, pravična, sveobuhvatna, kvalitetna, kontinuirana i učinkovita zdravstvena zaštita sukladno teritorijalnom ustroju zdravstvene zaštite i granicama materijalnih mogućnosti sustava zdravstvene zaštite.

Organizacija i obavljanje liječničke djelatnosti

Članak 8.

Liječnička se djelatnost organizira i provodi u zdravstvenim ustanovama, privatnoj praksi, u zajednici, kao i u ustanovama socijalne skrbi ili ustanovama za izvršenje kaznenih sankcija.

22. **Zakon o sestrinstvu i primaljstvu** ("Službene novine FBiH" broj 43/13) glasi:

Članak 1.

Ovim se zakonom uređuje djelatnost medicinskih sestara-tehničara (u daljnjem tekstu: medicinske sestre) i medicinskih sestara primalja (u daljnjem tekstu: primalje), način obavljanja i organiziranja djelatnosti, standard obrazovanja i uvjeti za obavljanje djelatnosti medicinskih sestara i primalja, prava, obveze i odgovornosti medicinskih sestara i primalja, te kontrola sigurnosti i kvalitete rada medicinskih sestara i primalja u Federaciji Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Federacija).

Djelatnost medicinskih sestara i primalja sastavni je dio zdravstvene djelatnosti od interesa za Federaciju, a obavlja se pod uvjetima i na način propisan ovim zakonom i drugim propisima iz oblasti zdravstvene zaštite.

Članak 6. st. (2), (5) i (6)

Djelatnost primaljstva je provođenje primaljske njege.

Primaljska njega obuhvata sve postupke, znanja i vještine zaštite zdravlja osoba ženskoga spola prije, za vrijeme trudnoće, na porođaju i u postporođajnom razdoblju.

Primaljska njega podrazumijeva njegu/brigu o zdravlju osoba ženskoga spola prije, za vrijeme trudnoće, na porođaju i u postporođajnom razdoblju.

Članak 8.

Zdravstvena i primaljska njega sastavni su dio sustava zdravstvene zaštite i obavljaju se sukladno propisima o zdravstvenoj zaštiti, propisima o zdravstvenom osiguranju, kao i odredbama ovoga zakona.

Članak 9.

Zdravstvena i primaljska njega su javne djelatnosti, te podliježu kontroli zadovoljenja standarda obrazovanja i standarda kvalitete.

Članak 13. stavak (2)

Primaljska se njega organizira i provodi u zdravstvenim ustanovama, privatnoj praksi i zajednici.

Članak 33.

Medicinska sestra, odnosno primalja ima pravo obavljanja privatne prakse sukladno odredbama propisa o zdravstvenoj zaštiti.

23. **Pravilnik o radu, unutrašnjoj organizaciji, plaćama i naknadama radnika i sistematizaciji radnih mjesta Javne ustanove Zavod za zdravstvenu zaštitu žena i materinstva Kantona Sarajevo** (preuzet za Internet-stranice Zavoda www.zzzm.ba) u relevantnom dijelu glasi:

Član 79. stav (1) tačka a) i stav (5) tačka a)
(Službe u okviru lokaliteta)

(1) Unutrašnju organizaciju čine medicinske službe u okviru Lokaliteta, sistematizovane po srodnosti posla, i to :

a) Perinatološka služba; (…(

(5) U okviru medicinskih Službi obrazuju se unutrašnje organizacione jedinice: savjetovališta, odjeljenja i ordinacije:

a) Perinatološka služba u svom sastavu ima:

1) Savjetovalište za zaštitu trudnica, porodilja i majki,

(…(

7) Domicilni porođaj (nemogućnost porođaja u porođajnim salama).

VI. Dopustivost

24. Sukladno članku VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacijsku nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmetom spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

25. Sukladno članku 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi učinkoviti pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako je podnesena u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem učinkovitom pravnom lijeku kojeg je koristio.

26. Ustavni sud ukazuje da, sukladno članku 18. stavak (2) Pravila Ustavnog suda, može iznimno razmatrati apelaciju i kada nema odluke nadležnog suda ukoliko apelacija ukazuje na ozbiljna kršenja prava i temeljnih sloboda koje štiti Ustav ili međunarodni dokumenti koji se primjenjuju u BiH.

27. U konkretnom slučaju apelantica, u biti, ne osporava konkretne odluke nadležnog suda ili tijela uprave, već tvrdi da zdravstvene ustanove nisu uvažile njezin zahtjev da se zdravstveni dlalatnici iz zdravstvenog sustava angažiraju pri porodu kod kuće, čime joj je prekršeno pravo na privatni život iz članka II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8. Europske konvencije, pravo na učinkovit pravni lijek iz članka 13. Europske konvencije i pravo iz članka 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju.

28. Razmatrajući ove apelantičine navode, Ustavni sud, najprije, podsjeća da je Europski sud u više svojih odluka zaključio da su pitanja u svezi sa rađanjem, uključujući izbor mjesta rođenja, u osnovi povezana s privatnim životom žene i da spadaju u opseg tog pojma u smislu članka 8. Europske konvencije (vidi, pored ostalih, Europski sud, *Ternovszky*, ranije citirana, stavak 22, *Dubská i Krejzová*, ranije citirana, stavak 163, i *Pojatina protiv Hrvatske*, zahtjev broj 18568/12, odluka od 4. listopada 2018. godine, stavak 44). Imajući u vidu navedena stajališta, Ustavni sud smatra da se oni mogu u cijelosti primijeniti i u okolnostima konkretnog predmeta. Prema tome, Ustavni sud smatra da se apelacijom pokreću pitanja mogućnosti ozbiljnog kršenja prava iz Ustava Bosne i Hercegovine i Europske konvencije zbog čega je apelacija dopustiva u smislu članka 18. stavak (2) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz članka 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neutemeljena.

29. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 18. st. (2), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da apelacija u ovome dijelu ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

30. Apelantica smatra da joj je, zbog nemogućnosti organiziranja pomoći zdravstvenih radnika iz zdravstvenog sustava za vrijeme porođaja kod kuće, povrijeđeno pravo na privatni život iz članka II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8. Europske konvencije, pravo na učinkovit pravni lijek iz članka 13. Europske konvencije i pravo na nediskriminaciju iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju. Također, iz navoda apelacije proizlazi da apelantica smatra da joj je povrijeđeno pravo na nediskriminaciju iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije u svezi sa pravom na privatni život.

Pravo na privatni život

31. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

f) Pravo na privatni i obiteljski život, dom i dopisivanje.

32. Članak 8. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i prepiske.

2. Javne vlasti se ne smiju miješati u ostvarivanje ovog prava osim ako to nije sukladno zakonu i neophodno u demokratskom društvu u interesima nacionalne sigurnosti, javne sigurnosti ili gospodarske dobrobiti zemlje, radi sprječavanja nereda ili kriminala, radi zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

33. Ustavni sud naglašava da je temeljna svrha članka 8. Europske konvencije zaštita pojedinaca od arbitrarnih miješanja vlasti u njihova prava garantirana člankom 8. Europske konvencije (vidi, Evropski sud, *Kroon protiv Nizozemske*, presuda od 27. listopada 1994. godine, Serija A, broj 297-C, stavak 31). Članak 8. Europske konvencije štiti pravo pojedinca na poštovanje njegovog privatnog i obiteljskog života i predviđa da se javna vlast neće miješati u vršenje ovog prava, osim u slučajevima iz stavka 2. toga članka. Pri tome Ustavni sud ukazuje da je Europski sud u predmetima *Ternovszky protiv Mađarske*, *Dubská i Krejzová protiv Češke* i *Pojatina protiv Hrvatske* (već citirani) razmatrao slična pravna pitanja koja se postavljaju u konkretnom predmetu, odnosno pitanja mogućnosti da se organizira pomoć zdravstvenih radnika iz zdravstvenog sustava za vrijeme porođaja u kući, te da je istaknuo da, iako se članak 8. Europske konvencije ne može tumačiti kao da daje pravo na porod u kući kao takav, činjenica da je u praksi nemoguće da se asistira ženama pri porodu u privatnoj kući spada u opseg njihova prava na poštovanje njihova privatnog života i, sukladno tome, članka 8. Europske konvencije. Stoga će Ustavni sud, polazeći od standarda koji su uspostavljeni u navedenim predmetima, i apelantičine apelacijske navode razmotriti u svjetlu tih standarda koji su uspostavljeni u praksi Europskog suda.

34. Imajući u vidu da iz prakse Europskog suda proizlazi da okolnosti rađanja nepobitno čine dio privatnog života osobe,

Ustavni sud u konkretnom slučaju mora utvrditi predstavljaju li zakonske odredbe kojima nije propisana mogućnost da se organizira pomoć zdravstvenih radnika iz zdravstvenog sustava u Kantonu Sarajevo, koji ima nadležnost u ovoj oblasti zdravstva, za vrijeme porođaja u kući "miješanje" javnih vlasti u poštovanje prava na apelantičin privatni život. U svezi s tim, Ustavni sud ukazuje da je Europski sud u odluci *Dubská i Krejzová protiv Češke* naveo da je prijeporno pitanje u tome predmetu uključivalo "miješanje u pravo podnositeljica zahtjeva da iskoriste asistenciju primalja pri porodu u kući zbog prijetnje sankcijama za primalje, koje su u praksi bile spriječene asistirati podnositeljicama zahtjeva po sili zakona" i da "u svakom slučaju, kao što je Sud već presudio, primjenjiva načela koja se odnose na opravdanje na temelju članka 8. stavak 2. Europske konvencije budu uveliko slična bez obzira na usvojene analitičke pristupe" (vidi već citirani predmet *Dubská i Krejzová protiv Češke*, stavak 165). Također, Ustavni sud ukazuje da se Europski sud u odluci *Kosaitė-Čypienė i drugi protiv Litve* u kojoj je, kao u konkretnom predmetu, razmatrano pitanje nemogućnosti da se organizira pomoć zdravstvenih radnika iz zdravstvenog sustava za vrijeme porođaja u kući pozvao na zaključke iz predmeta *Dubská i Krejzová*, te predmeta *Pojatina*, i da je prihvatio da je odbijanjem pomoći zdravstvenih radnika iz zdravstvenog sustava došlo do miješanja u pravo na privatni život (vidi, Europski sud, *Kosaitė-Čypienė i drugi protiv Litve*, zahtjev broj 69489/12, odluka od 4. lipnja 2019. godine, st. 90. i 91). Sukladno tome, Ustavni sud smatra i da je u konkretnom slučaju, zbog nemogućnosti da se organizira pomoć zdravstvenih radnika iz zdravstvenog sustava u Kantonu Sarajevo došlo do miješanja u apelantičino pravo na poštovanje privatnog života.

35. Ustavni sud, dalje, ističe da, kako bi se utvrdilo je li miješanje predstavljalo povredu članka 8. Europske konvencije, mora se ispitati je li bilo opravdano na temelju drugog stavka te odredbe, odnosno je li miješanje bilo "sukladno zakonu" i "nužno u demokratskom društvu" za ostvarivanje jednog od "legitimnih ciljeva" navedenih u članku 8. Europske konvencije.

a) Je li miješanje bilo "sukladno zakonu"?

36. Ustavni sud podsjeća da miješanje mora imati neku osnovu u domaćem pravu. Ovaj uvjet zakonitosti se, sukladno autonomnom značenju pojma zakonitosti iz Europske konvencije, sastoji od više elemenata: (a) miješanje mora biti utemeljeno na domaćem ili međunarodnom zakonu, (b) zakon o kojem je riječ mora biti primjereno dostupan tako da pojedinac bude primjereno upućen na okolnosti zakona koje se mogu primijeniti na dani predmet i (c) zakon mora biti formuliran s odgovarajućom točnošću i jasnoćom da bi se pojedincu dopustilo da prema njemu prilagodi svoje postupke (vidi, Europski sud, *Sunday Times protiv Ujedinjene Kraljevine*, presuda od 26. travnja 1979. godine, Serija A, broj 30, stavak 49).

37. U konkretnom slučaju nije prijeporno da su domaće zakonske odredbe koje propisuju pravnu osnovu za pobijano miješanje bile dostupne apelantici. Stoga, Ustavni sud mora utvrditi jesu li navedene odredbe bile utemeljene na domaćem zakonu i jesu li bile predvidive za apelanticu.

38. U svezi sa time, Ustavni sud, najprije, primjećuje da relevantnim zakonskim odredbama Zakona o zdravstvenoj zaštiti i Zakona o pravima pacijenata nije izričito reguliran porod u kućnim uvjetima. Međutim, Ustavni sud istodobno zapaža da rađanje u kući kao takvo nije zabranjeno u domaćem pravnom sustavu. Naime, nema nikakvih odredaba u domaćem pravu koje kriminaliziraju postupke žena koje odluče roditi na taj način.

39. S druge strane, u svezi sa pitanjem je li zdravstvenim djelatnicima omogućeno asistirati pri porodima u kući na čemu se, u biti, temelje apelantičini navodi, Ustavni sud, najprije, zapaža da iz odredaba Zakona o pravima pacijenata, Zakona o zdravstvenoj zaštiti, Zakona o liječništvu i Zakona o sestrinstvu i primaljstvu proizlazi da se kvalificirana medicinska pomoć za trudnice prilikom poroda mogla pružiti samo u zdravstvenim ustanovama koje su organizirane na primarnoj, sekundarnoj i tercijarnoj razini i koje su stacionarnog tipa bez obzira na to radi li se o privatnim ili javnim zdravstvenim ustanovama. Pri tome Ustavni sud zapaža da je nepobitno da pacijentima sukladno članku 6. stavak 1. Zakona o pravima pacijenata, pored ostalog, pripada i pravo na slobodan izbor i pravo na samoodlučivanje i pristanak. Međutim, očigledno je da navedena prava nisu neograničena na što upućuje sadržaj članka 6. stavak 2. Zakona o pravima pacijenata kojim je propisano da se ta prava ostvaruju na temelju suvremene medicinske doktrine, stručnih standarda i normi, te sukladno mogućnostima zdravstvenog sustava. Dakle, iz navedenog proizlazi da pitanje u kojoj mjeri i na koji način će pacijenti moći uživati propisana prava ovisi ne samo od relevantnih zakonskih odredaba koje bi trebale izričito propisivati medicinske mjere i postupke već i od mogućnosti zdravstvenih ustanova da pacijentima osiguraju ostvarivanje tih prava. Pored toga, Ustavni sud zapaža da je u odredbama čl. 17. i 19. Zakona o pravima pacijenata preciziran sadržaj prava na slobodan izbor i prava na samoodlučivanje i da iz sadržaja tih odredaba ne proizlazi da se pacijentima moraju omogućiti medicinski postupci i mjere koji nisu utvrđeni zakonom. Naposljetku, Ustavni sud, također, zapaža da iz navedenih propisa ne proizlazi da postoje odredbe koje izričito zabranjuju primaljama i liječnicima da se bave svojim zanimanjem izvan ovlaštene zdravstvene ustanove, odnosno u kućama pacijenata, ali apelantica u konkretnom slučaju nije tražila angažiranje zdravstvenih djelatnika iz privatne prakse, pa se Ustavni sud u konkretnom slučaju neće baviti tim pitanjem. Prema tome, Ustavni sud zapaža da ne postoje zakonske odredbe kojima su izričito propisane mogućnost i obveza da zdravstveni djelatnici u javnim zdravstvenim ustanovama asistiraju pri planiranom domicilnom porodu, kao načinu ostvarenja prava na slobodan izbor i prava na samoodlučivanje, kako to apelantica nastoji prikazati.

40. Također, glede apelantičinih tvrdnji da odredba članka 79. stavak 5. točka a) stavak 7) Pravilnika o radu Zavoda kojom je propisano da Perinatološka služba Zavoda u svom sastavu ima "odjel za domicilni porođaj (u slučaju nemogućnosti porođaja u porođajnim salama)" pruža dostatan pravni okvir za organiziranje poroda u kući, Ustavni sud zapaža da navedena odredba sama za sebe ne ukazuje na mogućnost da se domicilni porođaj organizira na zahtjev porodilje. Naime, Ustavni sud zapaža da je Zavod u odgovoru na apelaciju naveo da ta ustanova pruža zdravstvene usluge trudnicama do 36. tjedna trudnoće, a da navedena odredba podrazumijeva da će Zavod u svim slučajevima kada se porod iznenada desi izvan bolničke ustanove, pružiti njegu i podršku nakon poroda u smislu posjeta Patronažne službe Zavoda porodilji i novorođenčetu. Ustavni sud u okolnostima konkretnog slučaja nema razloga da sumnja u točnost tumačenja navedene odredbe o nadležnostima i zdravstvenim uslugama koje pruža navedena zdravstvena ustanova zbog čega nije moguće utvrditi da navedena odredba daje jasan institucionalni okvir za omogućavanje poroda u kući u nazočnosti primalje.

41. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da pravni sustav u Kantonu Sarajevu ne omogućava angažiranje zdravstvenih radnika iz javnog zdravstvenog sustava, uključujući primalje, ginekologe i pedijatre, prilikom pružanja stručne pomoći pri porođajima u kući. Ova činjenica je potvrđena i putem pisama Kliničkog centra, Zavoda i Doma zdravlja koje je apelantica zaprimila dok je još bila trudna, te proizlazi i iz odgovora na apelaciju Ministarstva i Opće bolnice. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da je osporeno miješanje bilo predvidivo za apelanticu i da je sukladno zakonu.

b) Je li miješanje težilo legitimnom cilju?

42. Ustavni sud, dalje, zapaža da je očigledno da je politika poticanja rađanja u bolnici koja se provodi kroz nemogućnost da se angažiraju zdravstveni djelatnici za porođaj izvan bolničkih ustanova, kako se odražava u relevantnom zakonodavstvu, osmišljena radi zaštite zdravlja i sigurnosti majki i djece tijekom poroda i nakon njega (usporediti s već citiranim predmetom *Dubská i Krejzová*, stavak 172). Stoga se može reći da je miješanje u ovom predmetu težilo legitimnom cilju zaštite zdravlja i prava drugih u smislu članka 8. stavak 2. Konvencije (*ibid.*, stavak 173).

c) Je li miješanje bilo nužno u demokratskom društvu?

43. U odnosu na primjenjive standarde koji se odnose na razmatranje pitanja nužnosti miješanja u pravo na privatni život, Ustavni sud podsjeća da je Europski sud istaknuo da će se miješanje smatrati "nužnim u demokratskom društvu" za postizanje legitimnog cilja ako zadovoljava "neodgodivu društvenu potrebu" i, posebice, ako je razmjerno legitimnom cilju koji se želi postići i ako su razlozi koje su predočila domaća tijela da bi ga opravdala "relevantni i dostatni" (vidi, *mutatis mutandis*, *Fernández Martinez protiv Španjolske* [VV], broj 56030/07, stavak 124, ESLJP, 2014 (izvaci)). S tim u svezi, Europski sud ponavlja temeljnu pomoćnu ulogu konvencijskog sustava i priznaje da domaća tijela imaju izravnu demokratsku legitimaciju kada se radi o zaštiti ljudskih prava. Štoviše, zbog svog izravnog i neprekidnog kontakta s ključnim čimbenicima u svojim zemljama, domaće vlasti su, u načelu, u boljem položaju od međunarodnog suda da procijene lokalne potrebe i uvjete (vidi, primjerice, predmet *Maurice protiv Francuske* [VV], broj 11810/03, stavak 117. s daljnjim upućivanjima, ESLJP, 2005-IX). Stoga su domaća tijela, prije svega, odgovorna izvršiti početnu procjenu glede toga gdje se nalazi pravedna ravnoteža u ocjenjivanju potrebe za miješanjem koje je u javnom interesu u prava pojedinaca na temelju članka 8. Europske konvencije. Sukladno tome, donošenjem zakonodavstva kojim bi se trebala postići ravnoteža između konkurentskih interesa državama mora, u načelu, biti dopušteno da odrede sredstva koja smatraju najprikladnijima za postizanje cilja pomirenja tih interesa (vidi već citirani predmet *Odièvre*, stavak 49, predmet *Van Der Heijden protiv Nizozemske* [VV], broj 42857/05, stavak 56, 3. travnja 2012. godine). Dok je na nacionalnim tijelima da izvrše inicijalnu procjenu, konačna procjena toga je li miješanje u konkretnom slučaju "nužno", jer taj pojam treba shvatiti u smislu članka 8. Konvencije, ostaje predmetom preispitivanja Suda (vidi, *S. i Marper protiv Ujedinjene Kraljevine* [VV], br. 30562/04 i 30566/04, stavak 101, ESLJP, 2008, već citirani predmet *Van Der Heijden*, stavak 57).

44. Također, Ustavni sud podsjeća da je Europski sud u svojoj praksi isticao da je sloboda procjene relativno mala kada je pravo presudno za to da pojedinac učinkovito uživa osobna ili ključna konvencijska prava. Kad je u pitanju osobito značajan aspekt egzistencije ili identiteta pojedinca, sloboda procjene koja se daje državi bit će ograničena. Kada ne postoji konsenzus među državama članicama Vijeća Europe bilo u pogledu relativnog značaja interesa koji je u pitanju, ili najboljeg načina da se on zaštiti, osobito kada predmet otvara osjetljiva moralna ili etička pitanja, sloboda procjene će biti šira (vidi već citirani predmet *Van der Heijden*, st. 55-60. s daljnjim upućivanjima, i predmet *Parrillo protiv Italije* [VV], broj 46470/11, stavak 169. s daljnjim upućivanjima, ESLJP, 2015. godine). Široka sloboda procjene, u pravilu, Europskom konvencijom je omogućena državi kada je riječ o općim mjerama ekonomske ili socijalne strategije. Zbog njihova izravnog poznavanja njihova društva i njegovih potreba, državna tijela su, u načelu, u mnogo boljem položaju odlučiti što je u javnom interesu iz socijalnih ili ekonomskih razloga, a Europski sud će, u načelu, poštovati odluku zakonodavca u tom smislu ukoliko ona nije "očigledno bez razumnog utemeljenja" (vidi predmete *Stec i drugi protiv Ujedinjene Kraljevine* [VV], br. 65731/01 i 65900/01, stavak 52. s daljnjim upućivanjima, ESLJP, 2006-VI, *Shelley protiv Ujedinjene Kraljevine* (odl.), broj 23800/06, 4. siječnja 2008. godine).

45. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud ističe da je u konkretnom slučaju neophodno utvrditi je li, zbog činjenice da je u praksi bilo nemoguće da asistiraju apelantici zdravstveni djelatnici iz domaćeg zdravstvenog sustava za vrijeme željenog poroda u kući, uspostavljena pravična ravnoteža, s jedne strane, između apelantičinog prava na poštovanje njezinog privatnog života iz članka 8. Europske konvencije i, s druge strane, interesa države da zaštiti zdravlje i sigurnost majki i djece tijekom i nakon poroda.

46. Kad je riječ o važećem zakonodavstvu koje u praksi ne daje mogućnost da ženama asistiraju zdravstveni djelatnici iz zdravstvenog sustava pri rađanju u kući, Ustavni sud podsjeća da je u predmetu *Dubská i Krejzová* Europski sud utvrdio da bi se sloboda procjene koja se daje domaćim tijelima u tom slučaju morala proširiti, a da pri tome ne bude neograničena (vidi, *Dubská i Krejzová*, st.182-184). U svjetlu tih razmatranja Europski sud je istaknuo da je neophodno utvrditi predstavlja li miješanje proporcionalno uravnoteženje uključenih konkurentskih interesa, uzimajući u obzir slobodu procjene. U slučajevima koji proizlaze iz pojedinačnih zahtjeva zadaća Europskog suda nije da se preispita mjerodavno zakonodavstvo ili praksa u teoriji; mora se, koliko je to moguće, ograničiti, a da se ne zanemari opći kontekst, na ispitivanje pitanja koja su postavljena u predmetu pred njim. Slijedeći to, zadaća ovih sudova nije da zamijene vlastito stajalište stajalištem nadležnih domaćih tijela u određivanju najprikladnije politike za uređivanje pitanja u svezi s okolnostima poroda. Umjesto toga, mora odlučiti o sukladnosti miješanja države u ovome predmetu s člankom 8. na temelju već opisanog ispitivanja pravedne ravnoteže (vidi već citirani predmet *Dubská i Krejzová*, stavak 184).

47. Polazeći od navedenih stajališta, Ustavni sud zapaža da je apelantica željela roditi u kući uz asistenciju primalje koju bi joj osigurale zdravstvene ustanove u Kantonu Sarajevo, te uz liječničku pomoć u slučaju žurne potrebe. Kao posljedica djelovanja važećih zakonskih odredaba, apelantica je bila dovedena u situaciju koja je imala ozbiljan utjecaj na njezinu slobodu izbora: trebala je roditi ili u bolnici, ili, ako je željela roditi u kući, učiniti to bez asistencije primalje i eventualno liječničke pomoći s rizicima koji to predstavljaju za nju i njezino dijete. Pri tome Ustavni sud, uzimajući u obzir apelantičine navode da je apelaciju podnijela u 40. tjednu trudnoće, odnosno na samom koncu trudnoće, u okolnostima konkretnog predmeta ne raspolaže informacijom na koji način je bio organiziran apelantičin porod.

48. Ustavni sud, dalje, zapaža da apelantica smatra da se porodom u bolničkim uvjetima dovode u pitanje život i zdravlje apelantice i njezinog djeteta zbog trenutačne epidemiološke situacije prouzročene pojavom i širenjem korona virusa, a također se poziva na statističke pokazatelje o smrtnosti prouzročenoj bakterijskom sepsom. U svezi sa time, Ustavni sud zapaža da je Opća bolnica u odgovoru na apelaciju navela da je adekvatno opremljena kako opremom, tako i stručnim kadrom, te da porod u bolničkim uvjetima predstavlja najbolji i najsigurniji porod za majku i dijete, jer je sasvim realna situacija da prilikom obavljanja poroda u kućnim uvjetima dođe do komplikacija u vidu potrebe za žurnom operacijom i obavljanjem poroda putem carskog reza ili druge nepredviđene situacije. Također, i Klinički centar je istaknuo da postupa u cijelosti sukladno svim naredbama i preporukama koje je izdala Svjetska zdravstvena organizacija, nadležnih kriznih štožera donesenim radi prevencije širenja korona virusa, te da sukladno njima provodi pojačane mjere

sigurnosti i zaštite kako među zdravstvenim djelatnicima, tako i drugim pacijentima koji se nalaze na liječenju, te da je u jeku epidemije u toj ustanovi porođeno više desetina žena bez ikakvih štetnih reperkusija o čemu se vodi posebna skrb. U svezi sa navedenim, Ustavni sud zapaža da u navodima apelacije nema ništa iz čega bi, doista, proizlazilo da bi apelantičin ili život njezinog djeteta bio više ugrožen u slučaju poroda u bolničkim uvjetima u Kantonu Sarajevo, osobito što nema ništa što potvrđuje ove apelantičine tvrdnje. Ustavni sud naročito zapaža da publikacija Zavoda za javno zdravstvo Federacije Bosne i Hercegovine, u kojoj je, navodno, bakterijska sepsa navedena kao peti uzročnik smrti, ne ukazuje da je taj rizik postojao i u okolnostima konkretnog slučaja, i to nakon proteka pet godina (od objave publikacije u kojoj su izneseni navedeni podaci), a naročito da je on bio veći nego mogućnost da se razviju komplikacije prilikom domicilnog poroda. Osim toga, kada je u pitanju rizik od poroda u bolničkim ustanovama, Ustavni sud ukazuje da i iz prakse Europskog suda izražene u odlukama *Dubská i Krejzová protiv Češke, Pojatina protiv Hrvatske* i *Kosaitė-Čypienė i drugi protiv Litve* slijedi stajalište da je rizik za majke i novorođenčad bio veći u slučaju poroda u kući nego u slučaju poroda u rodilištima koja su imala cjelokupno osoblje i adekvatnu tehničku i materijalnu opremu, te da čak i ako se trudnoća nastavila bez ikakvih komplikacija i stoga se mogla smatrati "niskorizičnom", neočekivane poteškoće mogle su nastati tijekom poroda, što bi zahtijevalo hitnu specijalističku medicinsku intervenciju, kao što je carski rez ili posebna neonatalna pomoć. Štoviše, Europski sud je napomenuo da bi rodilište moglo pružiti svu potrebnu žurnu zdravstvenu skrb, dok to ne bi bilo moguće u slučaju poroda u kući čak i kad bi bila nazočna primalja (vidi već citirani predmet *Dubská i Krejzová*, stavak 186).

49. Dalje, Ustavni sud zapaža da je apelantica imala mogućnost odlučiti se za porod u bilo kojem rodilištu u Kantonu Sarajevo, odnosno u Općoj bolnici ili Kliničkom centru. Međutim, apelantica je ukazala da je sa prethodnim porodima koji su se odvijali u zdravstvenim ustanovama imala veoma loše iskustvo, praćeno povredom osobnog dostojanstva i nemogućnosti izbora liječnika, te da trudnoća i porod predstavljaju najintimnije aspekte ženskog života i da porod u zdravstvenim ustanovama uključuje izlaganje ženskog tijela i njezinih najdubljih osjećanja drugim ljudima. U svezi sa time, Ustavni sud ukazuje da na Ustavnom sudu nije da osporava ove apelantičine navode i brige. Također, Ustavni sud ukazuje da se ta zabrinutost ne može zanemariti prilikom ocjenjivanja jesu li vlasti postigle pravednu ravnotežu između konkurentskih interesa. Međutim, Ustavni sud zapaža da apelantica u konkretnom slučaju uz apelaciju nije dostavila bilo kakve dokaze kojima bi potvrdila ove navode koji se odnose na način i uvjete odvijanja porođaja u zdravstvenim ustanovama u Kantonu Sarajevo (vidi *Kosaitė-Čypienė*, stavak 105, i suprotno stajalište u predmetu *Pojatina*, st. 81. i 82).

50. Uzimajući u obzir prethodna razmatranja, Ustavni sud smatra da nedonošenjem zakonodavstva koje bi u praksi omogućilo da ženama pri porodu u kući asistiraju zdravstveni djelatnici iz zdravstvenog sustava javne vlasti nisu prekoračile široku slobodu procjene koju imaju u tom pitanju. Ustavni sud ponavlja da, iako bi navedeni planirani porodi u kući mogli biti dopušteni, javna vlast, odnosno zakonodavna tijela to nisu obvezna učiniti na temelju Europske konvencije, kako to neutemeljeno smatra apelantica. Ovo osobito zbog toga, kako je istaknuo i Europski sud, što i dalje postoji velika nejednakost između pravnih sustava država ugovornica o tom pitanju (vidi već citirani predmet *Dubská i Krejzová*, stavak 183) i što je neophodno poštovati postupni razvitak zakona u tom području. Prema tome, uzimajući u obzir posebne okolnosti ovoga predmeta, Ustavni sud smatra da miješanje u apelantičino pravo na poštovanje njezina privatnog života nije bilo nerazmjerno.

51. Stoga, Ustavni sud zaključuje da osporenim odlukama redovitih sudova u konkretnom slučaju nije prekršeno apelantičino pravo iz članka II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8. Europske konvencije.

Pravo na učinkovit pravni lijek

52. Apelantica smatra da joj je povrijeđeno pravo na učinkovit pravni lijek iz članka 13. Europske konvencije u svezi s pravom na privatni život iz članka II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8. Europske konvencije, jer pitanje stručne asistencije nije bilo uređeno a zdravstvene ustanove su odgovore na apelantičin zahtjev davale u formi "obavijesti" i "odgovora", te da Opća bolnica nije dala bilo kakav odgovor na podneseni zahtjev.

53. Ustavni sud podsjeća da je Europski sud, odlučujući o sličnim navodima u predmetu *Pojatina protiv Hrvatske*, istaknuo da članak 13. Europske konvencije ne ide tako daleko da jamči pravni lijek koji omogućava osporavanje zakona države ugovornice pred domaćim tijelom na temelju toga da je on protivan odredbama Europske konvencije (vidi, među drugim izvorima prava, predmete *Vallianatos i drugi protiv Grčke* [VV], br. 29381/09 i 32684/09, stavak 94, ESLJP, 2013 (izvaci), i *Roche protiv Ujedinjene Kraljevine* [VV], broj 32555/96, stavak 137, ESLJP, 2005-X). U svezi sa time, Ustavni sud zapaža da apelantica, kada tvrdi da pitanje stručne asistencije nije bilo uređeno, u biti, osporava zakonske odredbe. Također, Ustavni sud zapaža da članak 13. Europske konvencije ne jamči da javne vlasti, u konkretnom slučaju zdravstvene ustanove, moraju odgovarati na zahtjeve stranaka u određenoj formi ili u određenim rokovima. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da su apelantičini navodi kojima se poziva na odredbu članka 13. Europske konvencije u svezi sa pravom na privatni život očigledno u suprotnosti sa navedenim stajalištima, zbog čega su i ovi apelantičini navodi neutemeljeni.

Nediskriminacija

55. U svezi sa time, Ustavni sud napominje da članak 14. Konvencije zabranjuje diskriminaciju u pogledu uživanja "prava i sloboda priznatih Europskom konvencijom", a da članak 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju proširuje opseg zaštite na "sva prava predviđena zakonom" (vidi, Europski sud, *Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine*, aplikacije br. 27996/06 i 34836/06, 22. prosinca 2009. godine, stavak 54). Imajući u vidu prethodni zaključak da apelantici nije povrijeđeno pravo na privatni život iz članka 8. Europske konvencije u kojemu je sadržan i zaključak da relevantnim zakonskim odredbama nije propisana mogućnost angažiranja djelatnika iz zdravstvenog sustava prilikom domicilnog poroda, te široko polje procjene koje javna vlast ima u konkretnom slučaju, Ustavni sud smatra da u okolnostima konkretnog slučaja ništa ne upućuje na zaključak da je apelantica, sukladno navedenim odredbama Europske konvencije, mogla biti diskriminirana u svezi sa ostvarivanjem prava na privatni život u odnosu na osobe koje žele roditi u zdravstvenoj ustanovi.

56. Sukladno navedenom, Ustavni sud smatra da je apelantičino pozivanje na kršenje prava iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije u svezi sa pravom na privatni život iz članka II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8. Europske konvencije, te članka 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju, također, neutemeljeno.

VIII. Zaključak

57. Ustavni sud zaključuje da nema kršenja apelantičinog prava na privatan život iz članka II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8. Europske konvencije zbog toga što joj zdravstvene ustanove u Kantonu Sarajevo nisu omogućile da joj zdravstveni djelatnici iz zdravstvenog sustava asistiraju pri porodu

u kući, zbog toga što je miješanje u apelantičino pravo na privatni život bilo utemeljeno na zakonu, što je težilo legitimnom cilju zaštite zdravlja i sigurnosti majki i djece tijekom poroda i nakon njega, te navedenim miješanjem javne vlasti nisu prekoračile široku slobodu procjene koju imaju u tom pitanju.

58. Ustavni sud, također, zaključuje da nema ni kršenja prava na učinkovit pravni lijek iz članka 13. Europske konvencije u svezi sa pravom na privatni život iz članka II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8. Europske konvencije, jer članak 13. Europske konvencije ne jamči pravni lijek koji omogućava osporavanje zakona države ugovornice pred domaćim tijelom na temelju toga da je protivan odredbama Europske konvencije, niti iz sadržaja toga članka proizlazi da su zdravstvene ustanove na apelantičino traženje morale odgovarati u određenoj formi.

59. Naposljetku, Ustavni sud zaključuje da u konkretnom slučaju nema kršenja zabrane diskriminacije iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije u svezi sa pravom na privatni život, te članka 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju, jer u okolnostima konkretnog slučaja ništa ne upućuje na zaključak da je apelantica, sukladno navedenim odredbama Europske konvencije i odredbama relevantnih propisa, mogla biti diskriminirana u svezi sa ostvarivanjem prava na privatni život u odnosu na osobe koje žele roditi u zdravstvenoj ustanovi.

60. Na temelju članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

61. Obzirom na odluku Ustavnog suda u ovom predmetu, nije neophodno posebice razmatrati apelantičin zahtjev za donošenje privremene mjere.

62. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, v. r.

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вијећу, у предмету број **АП 532/21**, рјешавајући апелацију **А.Ћ.**, на основу члана VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став (2) тачка б) и члана 59 ст. (1) и (3) Уставног суда Босне и Херцеговине – пречишћени текст ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 94/14), у саставу:

Златко М. Кнежевић, предсједник
Мато Тадић, потпредсједник
Мирсад Ћеман, потпредсједник
Валерија Галић, судија
Миодраг Симовић, судија
Сеада Палаврић, судија
на сједници одржаној 5. маја 2021. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Одбија се као неоснована апелација **А.Ћ**. поднесена због тога што јој здравствене установе у Кантону Сарајево нису омогућиле да јој здравствени радници из здравственог система асистирају при породу код куће.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и у "Службеном гласнику Брчко дистрикта Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. А.Ћ. (у даљњем тексту: апеланткиња) из Сарајева, коју заступа ЗАК "Сабина Кадрић и Ирма Муховић" из Сарајева, поднијела је 18. фебруара 2021. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против изјашњења Клиничког центра Универзитета у Сарајеву (у даљњем тексту: Клинички центар) број 55-33-6-5267 од 1. фебруара 2021. године, обавјештења ЈУ Дом здравља Кантона Сарајево (у даљњем тексту: Дом здравља) број 01-05-1427-2/21 од 10. фебруара 2021. године и дописа ЈУ Завод за здравствену заштиту жена и материнства Кантона Сарајево (у даљњем тексту: Завод) број 10-250/1-01/21 од 9. фебруара 2021. године. Апеланткиња је у апелацији истакла захтјев за доношење привремене мјере.

II. Поступак пред Уставним судом

2. На основу члана 23 ст. (2) и (3) Правила Уставног суда, од Федералног министарства здравства (у даљњем тексту: Федерално министарство), Министарства здравства Кантона Сарајево (у даљњем тексту: Кантонално министарство), Клиничког центра, Опће болнице "Прим. др Абдулах Накаш" Сарајево (у даљњем тексту: Опћа болница), Дома здравља и Завода затражено је 2. и 3. марта 2021. године да доставе одговоре на апелацију у року од осам дана од пријема дописа.

3. Кантонално министарство, Клинички центар, Опћа болница и Завод доставили су одговоре на апелацију у периоду од 5. до 16. марта 2021. године.

4. Федерално министарство и Дом здравља нису доставили одговоре на апелацију у остављеном року.

III. Чињенично стање

5. Чињенице предмета које произилазе из апеланткињиних навода и докумената предочених Уставном суду могу да се сажму на сљедећи начин:

6. Апеланткиња наводи да је вишероткиња и да се у тренутку подношења апелације налази у 40. седмици трудноће за коју наводи да је нискоризична. С обзиром на тренутну епидемиолошку ситуацију изазвану пандемијом корона вируса, апеланткиња је сматрала да би за њен и живот њене нерођене бебе једини безбједан пород био онај који би се одвијао у кућним условима уз асистенцију примаље, као и доступност хитне медицинске помоћи у случају било каквих компликација.

7. У том погледу апеланткиња је 18. јануара 2021. године поднијела захтјев за асистирање при порођају код куће Клиничком центру и Одјељењу за гинекологију и акушерство при Општој болници. У захтјеву се позвала на Закон о правима, обавезама и одговорностима пацијената (у даљњем тексту: Закон о правима пацијената), наводећи да тај закон прописује права пацијената на самоодлучивање и право на слободан избор, те на одредбе члана 8 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљњем тексту: Европска конвенција).

8. Клинички центар је доставио апеланткињи изјашњење број 55-33-6-5267 од 1. фебруара 2021. године у којем је навео да та здравствена установа обавља болничку здравствену дјелатност на терцијарном нивоу здравствене заштите, што подразумијева пружање здравствених услуга пацијентима/трудницама у болничким условима, према класификацији пријема трудница на хоспитализацију/пород, у складу са важећом Процедуром број 19 (Пријем труднице и породиље на Клинику за гинекологију и породиљство). Том процедуром су утврђене индикације за њену примјену и пријем пацијената на болничко лијечење, на основу упутнице за болничко лијечење коју издају љекар породичне медицине, служба Хитне помоћи, осим ако је хитан пријем пацијената на болничко лијечење без упутнице, као и пријем пацијената на болничко лијечење по индикацији љекара консултанта у дијелу специјалистичко-консултативне дјелатности Клиничког центра. Такође, Клинички центар је навео да,

уважавајући апеланткињино право на слободан избор, наглашава да су чланом 6 Закона о правима пацијената дефинисана права пацијената, односно да се сваком пацијенту гарантује право на слободан избор с тим да своја права пацијент остварује на основу савремене медицинске доктрине, стручних стандарда и норми, те у складу са могућностима здравственог система у Федерацији Босне и Херцеговине и уз услов да претходно испуњава своје обавезе и одговорности утврђене законом. Клинички центар је, такође, навео да, како би апеланткиња благовремено располагала корисним информацијама за пород у кућним условима, а имајући у виду да Клинички центар пријем трудница и породиља искључиво обавља у болничким условима, захтјев може да се адресира на примарни ниво здравствене заштите, односно да се пацијенткиња, прије свега, треба консултирати са љекаром породичне медицине из надлежности домова здравља или са особљем Завода о свом избору.

9. Опћа болница апеланткињи није доставила одговор на поднесени захтјев.

10. Апеланткињине пуномоћнице су упутиле захтјев за асистирање при порођају код куће и Заводу. У допису број 10-250/1-01/21 од 9. фебруара 2021. године Завод је обавијестио апеланткињу да та установа пружа здравствене услуге трудницама до 36. седмице трудноће, након чега надзор над трудноћом и пород преузима надлежна болничка установа, у конкретном случају Клинички центар или Опћа болница, због чега нису у могућности да удовоље апеланткињином захтјеву. Завод је, такође, указао на садржину члана 6 Закона о правима пацијената, те је навео да се породи у Босни и Херцеговини, као и у цијелој регији и готово свим државама у Европи обављају у болничким условима под сталним надзором гинеколога и примаља, те уз сву опрему потребну за брзо и безбједно завршавање порода, што често укључује и хитне и хируршке интервенције. Све то носи извјестан ризик по мајку и дијете и усвојена медицинска пракса је да се породи обављају у стационарним условима у породилиштима, која могу да буду и приватна, али стационарног типа, уз сву неопходну опрему и медицинско особље које је стално доступно. Завод је предложио да се апеланткиња захтјевом обрати установама које у оквиру своје дјелатности пружају здравствене услуге порода како би евентуално процијениле могућност обављања порода ван тих установа, те да након порода може да се обрати Заводу како би Патронажна служба Завода дошла да обиђе породиљу и новорођенче.

11. Дом здравља је у обавјештењу број 01-05-1427-2/21 од 10. фебруара 2021. године навео да се у надлежности те установе не налазе радње асистирања при порођају код куће у присуству примаље.

IV. Апелација

а) Наводи из апелације

12. Апеланткиња сматра да јој је повријеђено право на приватни живот из члана II/3ф) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције, право на дјелотворан правни лијек из члана 13 Европске конвенције и право из члана 1 Протокола број 12 уз Европску конвенцију.

13. Образлажући апелационе наводе апеланткиња је навела да сматра да јој је повријеђено право на приватни и породични живот због тога што јој Клинички центар, Опћа болница, Завод и Дом здравља нису омогућили да се породи у кући уз асистенцију примаље и обезбијеђену хитну медицинску помоћ. У том погледу апеланткиња је указала да Закон о правима пацијената гарантује низ права пацијентима од којих је најважније право на слободан избор и право на самоодлучивање и пристанак. Даље, апеланткиња истиче да је чланом 79 став 5 тачка а) став 7) Правилника о раду, унутрашњој организацији, платама и накнадама радника и систематизацији радних мјеста Завода (у даљњем тексту: Правилник о раду Завода) прописано да Перинатолошка служба у свом саставу има и домицилни породај. У вези са наведеним, апеланткиња сматра да те законске и подзаконске одредбе, иако у Босни и Херцеговини питање планираног кућног порода није довољно регулисано, дају довољан институционални оквир за омогућавање порода у кући у присуству примаље, што оставља простор за детаљнију законску регулацију. Таква ситуација, према апеланткињином мишљењу, ствара правну несигурност и простор органима власти да крше право на приватни живот, у првом реду право на самоопредјељење из члана 8 Европске конвенције. Апеланткиња, даље, тврди да је Европски суд за људска права (у даљњем тексту: Европски суд) у предмету *Ternovszky против Мађарске* (представка број 67545/09, одлука од 14. децембра 2010. године) заузео становиште да жена има право да бира околности у којима жели да се породи, укључујући и право на избор порођаја у кућним условима, те да је држава дужна да учини жени такав избор легитимним. Поред наведеног, апеланткиња истиче да је у публикацији Завода за јавно здравље ФБиХ из јула 2016. године под називом "Здравствено стање становништва и здравствена заштита у Федерацији Босне и Херцеговине" у оквиру статистичких показатеља о водећим узроцима смрти дојенчади на петом мјесту као узрок смрти наведена бактеријска сепса са 2,6% удјела. Такође, према апеланткињином мишљењу, тренутна епидемиолошка ситуација проузрокована појавом и брзим ширењем корона вируса доводи у посебну опасност живот и здравље апеланткиње и њеног новорођеног дјетета као најрањивијих група, па онемогућавањем апеланткињи да породу у кућним условима буде присутна примаља може да буде доведен у питање њихов живот, а остављање јединог избора за пород у здравственим установама очигледно представља повреду њеног права на приватни живот. Апеланткиња тврди и да је, због повреде права из члана 8 Европске конвенције, имајући у виду чињеницу да није могла да користи стручну помоћ приликом порода код куће, за разлику од оних који желе да роде у здравственој установи, дискриминисана у уживању свог права на приватни живот, те истиче да није имала на располагању ни дјелотворан правни лијек, јер су здравствене установе своје одговоре давале у форми обавјештења и одговора, а да Опћа болница није уопште дала било какав одговор.

14. У погледу захтјева за доношење привремене мјере, апеланткиња је предложила да Уставни суд усвоји привремену мјеру на начин да омогући остваривање права загарантованих Европском конвенцијом, имајући у виду озбиљна кршења људских права, како је то описано у апелацији, као и остављање као јединог избора за пород у здравственим установама, чиме би се довели у питање живот и здравље ње и њеног нерођеног дјетета с обзиром на тренутну епидемиолошку ситуацију проузроковану корона вирусом.

б) Одговори на апелацију

15. Кантонално министарство је навело да се порођаји у Кантону Сарајево одвијају у склопу гинеколошко-породиљске медицинске дисциплине у болничкој заштити, и то унутар Дисциплине за гинекологију и породиљство Клиничког центра и Одјељења за гинекологију и акушерство Опће болнице. С обзиром на тренутне околности, не постоје услови за професионално организовање порођаја у кући, што подразумијева едуковане примаље и доступност хитног

превоза у случају компликација. Такође, релевантно домаће законодавство о здравственим услугама је нејасно, укључујући и ангажман примаља, те и то питање није цјеловито регулисано. Конкретно, иако Закон о сестринству и бабинству допушта оснивање приватних пракси примаља, Закон о здравственој заштити као општи акт још није изричито предвидио такву могућност, као ни помоћ родитељима при породу.

16. Клинички центар је навео да је апеланткиња доставио одговор на њен захтјев за омогућавање порода у кућним условима од 1. фебруара 2021. године са разложним објашњењем зашто конкретном захтјеву нису у могућности да удовоље. Клинички центар је, даље, навео да, како то и апеланткиња наводи у својој апелацији, домицилни позитивни прописи не дефинишу омогућавање рађања код куће у присутности медицинског кадра, па, стога, Клинички центар у недостатку правног оквира, односно јасних и прецизних домаћих правних одредаба које би представљале правни основ за удовољење апеланткињином захтјеву, није био у могућности да поступи другачије него да апеланткињин захтјев оцијени неоснованим и неспроведивим. Даље, Клинички центар је истакао да у конкретном случају није дошло до повреде члана 8 Европске конвенције, те се у том погледу позвао на праксу Европског суда у предмету *Dubská и Krejzová против Чешке* (захтјеви бр. 28859/11 и 28473/12, одлука од 15. новембра 2016. године). У складу са важећим домаћим законским прописима, бабице, као и остали љекарски кадар фактички су спријечени да асистирају при породу код куће, јер би, у противном, њихово поступање излазило ван оквира легалног поступања, посљедично чему би и КЦУС изашао ван оквира законитог дјеловања да је удовољио апеланткињином захтјеву, због чега би постојала опасност од кривичног гоњења. Такође, Клинички центар је истакао да као здравствена установа дјелује у потпуности у складу са свим наредбама и препорукама које је издала Свјетска здравствена организација, надлежних кризних штабова донесеним ради превенције ширења корона вируса, да у складу са њима спроводи појачане мјере безбједности и заштите како међу здравственим радницима, тако и другим пацијентима који се налазе на лијечењу у КЦУС-у, те да је у јеку епидемије у КЦУС-у, Дисциплина за гинекологију и породиљство, порођено више десетина жена без икаквих штетних реперкусија о чему се води посебна брига. Поводом апеланткињиних тврдњи да је породом у здравственим установама "била присиљена ту своју најинтимнију сферу подијелити са трећим странама током порода", Клинички центар је навео да тај навод оцјењује као потпуно апсурдан због тога што је примарна сврха љекарске дјелатности заштита здравља појединца, породице и цјелокупног становништва, како је то и прописано Законом о лијечништву, а не као задирање у било какве интимне сфере пацијената, како то апеланткиња погрешно перципира, што је, свакако, њен субјективни доживљај. Уосталом, апеланткиња тражи да бабица асистира приликом порођаја у кућним условима, па се поставља оправдано питање како и то не доживљава као дијељење своје интиме са трећом страном, што, свакако, релативизује разлоге за подношење ове апелације. Напосљетку, Клинички центар је навео да се, због недостатка јасних одредаба које би регулисале порођај код куће уз асистенцију бабице, та здравствена установа није произвољно мијешала у апеланткињин приватни живот уз нагласак да је на вишим законодавним инстанцама да континуирано преиспитују постојеће законодавство како би обезбиједиле да оно одражава медицинска и научна достигнућа и да законодавство евентуално иновирају на начин да се постави законски оквир на основу чега би овим и сличним случајевима убудуће могло да буде удовољено.

17. Општа болница је навела да је неспорно апеланткињино право да свој пород обави код куће или на било којем другом мјесту које изабере, те да јој то право није ускраћено. Наиме, нити један пропис, процедура, нити законски или подзаконски акт не прописују асистенцију бабице, нити Општа болница има материјалне и људске ресурсе који би одговорили на сваки такав појединачни захтјев, а посебно у ситуацији у којој се тренутно налази здравство како у регији, тако и у свијету. Апеланткињи је дозвољено и омогућено да обави пород у просторијама Опће болнице у било које вријеме, као и било којој другој здравственој установи по њеном избору. Просторије Опће болнице су адекватно опремљене како опремом, тако и стручним кадром, а такав пород је најбољи и најбезбједнији за мајку и дијете, јер је сасвим реална ситуација да приликом обављања порода у кућним условима може да дође до компликација у виду потребе за хитном операцијом и обављањем порода путем царског реза или друге непредвиђене ситуације. У том погледу, према становишту Опће болнице, поставља се питање, уколико апеланткиња сматра да здравствена институција не може да заштити њу и њено дијете од корона вируса унутар просторија здравствене установе, како очекује да ће то обезбиједити у апеланткињином дому у који би дошла примаља да асистира при породу управо из просторија здравствене установе. Општа болница сматра да апеланткињи нису ускраћена, нити повријеђена било каква права, а посебно права на која се позива у својој апелацији, јер, са друге стране, не постоји нити једна обавеза коју Општа болница није извршила, а требало је да је изврши. Будући да је један од основних циљева Опће болнице доступност здравствене заштите свима под једнаким условима, апеланткињи су поступањем и дјелатношћу Опће болнице управо омогућена права, и то права на слободан приступ услугама, право на професионалан приступ запосленика Опће болнице, право на приступ стручно опремљеним просторијама, као и право на сву заштиту и стручну помоћ приликом порода.

18. Завод је навео да та установа апеланткињи није повриједила било која људска права на која се позива у апелацији. У том погледу Завод је навео да је апеланткиња дописима од 8. и 19. фебруара 2021. године обавијештена да Завод нема регистровану дјелатност обављања порода, а ни за асистирање приликом порођаја у кући у присуству примаље, те да та установа пружа здравствене услуге трудницама до 36. седмице трудноће након чега надзор над трудноћом преузима надлежна болничка установа. Даље, апеланткиња се позвала на члан 79 став (5) тачка а) алинеја 7) Правилника о раду Завода којим је прописано да Перинатолошка служба у свом саставу има и домицилни порођај, при чему апеланткиња није тачно цитирала наведени члан, јер иза назива домицилни порођај стоји и навод о немогућности порођаја у порођајним салама. Под тим порођајем подразумијева се да ће Завод у свим случајевима када се пород изненада деси ван болничке установе (хитан непредвиђен пород, удаљена мјеста, нередовне контроле и сл., а не планиран и медицински асистиран пород у кући, јер се такви не организују у нашој земљи) пружити његу и подршку након порода у смислу посјете Патронажне службе Завода породиљи и новорођенчету. Чак и у случајевима домицилног порода, породиља и новорођенче се транспортују Хитном медицинском помоћи у надлежну болничку установу ради прегледа породиље и новорођенчета, те добивања неопходне документације за пријаву новорођенчета у матичну књигу рођених. Такође, Завод је навео да у Правилнику о раду

Завода, у систематизацији радних мјеста и у опису послова медицинских сестара у тој установи, није наведено да обављају породе у кући. Када би држава и надлежна министарства успоставили такав здравствени систем и омогућили пород у кући, претпоставља се да би надлежност за такву врсту порода преузеле болничке установе које се, иначе, баве породима, гдје би делегирале најискусније примаље са највише обављених порода и највише искуства, те са јасним и прецизним процедурама када и како би породиља најбрже могла да се транспортује у надлежну болницу у случају потребе.

V. Релевантни прописи

19. **Закон о правима, обавезама и одговорностима пацијената** ("Службене новине ФБиХ" 40/10) гласи:

Члан 1. став (1)

Овим се законом одређују права, обавезе и одговорности пацијената приликом коришћења здравствене заштите, начин коришћења тих права, начин заштите и унапређења тих права, као и друга питања у вези са правима, обавезама и одговорностима пацијената.

Члан 5.

Коришћење здравствене заштите, у складу са овим законом, базира се на сљедећим принципима:

- праву пацијента на највеће објективно могуће очување и заштиту његовог здравља, лијечењем и мјерама превенције болести,

- поштивању људског достојанства пацијента,

- поштовању права на физички и ментални интегритет пацијента и личну безбједност,

- поштовању заштите личности пацијента укључујући поштивање његове приватности, свјетоназора, те моралних и вјерских увјерења.

Члан 6. став (1) тач. 4) и 5) и став (2)

Овим законом и прописима донијетим на основу овог закона, сваком пацијенту гарантују се права:

[...]

- на слободан избор,

- на самоодлучивање и пристанак, укључујући и заштиту права пацијента који није способан дати пристанак,

[...]

Права из става 1. овог члана пацијент остварује на основу савремене медицинске доктрине, стручних стандарда и норми, те у складу са могућностима здравственог система у Федерацији и уз услов да претходно испуњава своје обавезе и одговорности утврђене овим законом.

Право на информације

Члан 8.

Сваки пацијент има право на све врсте информација о свом здрављу, својим правима и обавезама и начину како их користи.

Сваки пацијент има право и на информације о здравственим услугама које му се могу обезбиједити у здравственој установи односно приватној пракси.

Право на слободан избор

Члан 16.

Сваки пацијент има право на слободан избор доктора медицине, односно доктора стоматологије у складу са територијалном организацијом здравствене заштите.

Изузетно од става 1. овог члана, доктор медицине, односно доктор стоматологије којег пацијент изабере, може под условом да није у питању хитна медицинска помоћ, пацијентов избор одбити, и то само у посебним случајевима када:

- би лијечење имало мање успјеха или би било немогуће,

- избор није у складу са законом,

- дође до губљења повјерења између доктора медицине, односно доктора стоматологије и пацијента.

У случајевима из става 2. овог члана, доктор медицине односно доктор стоматологије дужан је образложити разлог овог одбијања и о истом информисати и директора здравствене установе односно носиоца одобрења за приватну праксу код којег је упослен.

Сваки пацијент има право на слободан избор предложених медицинских поступака и мјера, у складу са законом, на основу одговарајућих обавијести о могућим ризицима и посљедицама по здравље пацијента.

Право на самоодлучивање и пристанак

Члан 17.

Пацијент има право да слободно одлучује о свему што се тиче његовог живота и здравља, осим у случајевима када то директно угрожава живот и здравље других.

Право из става 1. овог члана не подразумијева еутаназију.

Без пристанка пацијента не смије се, по правилу, над њим предузети никаква медицинска мјера.

Медицинска мјера противно вољи пацијента, односно родитеља, старатеља или законског заступника пословно неспособног пацијента, може се предузети само у изузетним случајевима који су утврђени законом и који су у складу са лијечничком етиком.

Медицинска мјера противно вољи пацијента, односно родитеља, старатеља или законског заступника пословно неспособног пацијента, може се предузети и у спровођењу тјелесног прегледа и других радњи за потребе кривичног поступка, односно обавезног психијатријског вјештачења у случају сумње да је искључена односно смањена урачунљивост осумњиченог односно оптуженог за кривично дјело, сагласно прописима о кривичном поступку Федерације Босне и Херцеговине.

Члан 19.

Пацијент има право да предложену медицинску мјеру одбије, изузев у случају када се њоме спашава или одржава његов живот или би се непредузимањем исте угрозио живот или здравље других људи.

Надлежни здравствени радник дужан је да пацијенту укаже на посљедице његове одлуке о одбијању предложене медицинске мјере и да о томе од пацијента затражи писану изјаву која се чува у медицинској документацији о лијечењу, а ако пацијент одбије давање писане изјаве, о томе ће се сачинити службена забиљешка.

У медицинску документацију надлежни здравствени радник уписује податак о пристанку пацијента на предложену медицинску мјеру, као и о одбијању те мјере.

Пацијент у свако доба може повући своју изјаву о одбијању медицинске мјере, не трпећи притом ограничења својих права.

Образац сагласности односно пристанка пацијента на предложену медицинску мјеру, те образац изјаве о одбијању поједине медицинске мјере правилником прописује федерални министар здравства (у даљњем тексту: федерални министар).

Право на лично достојанство

Члан 30.

У свим околностима пружања и коришћења здравствене заштите, сваки пацијент има право на заштиту свог достојанства, те физичког и психичког

интегритета, уз поштивање своје личности, интимности, свјетоназора, моралних и вјерских увјерења.

Здравствени радници требају третирати пацијенте с љубазношћу, поштујући њихово лично достојанство.

20. **Закон о здравственој заштити** ("Службене новине Федерације БиХ" бр. 46/10 и 75/13) гласи:

Члан 12. став (1) и став (2) тачка 9)

Друштвена брига за здравље, под једнаким условима, на територији Федерације остварује се обезбјеђењем здравствене заштите становништву Федерације, као и групацијама становништва које су изложене повећаном ризику оболијевања, здравственом заштитом лица у вези са спречавањем, сузбијањем, раним откривањем и лијечењем болести од већег социјално-медицинског значаја, као и здравственом заштитом социјално угроженог становништва.

Здравствена заштита из става 1. овог члана обухвата:

9) здравствену заштиту жена у вези са планирањем породице, као и у току трудноће, порођаја и материнства након порођаја, без обзира на статус здравственог осигурања жене, у складу са прописима о здравственом осигурању;

Члан 34. став (4)

У здравственој дјелатности на примарном нивоу здравствене заштите послове здравствене заштите дјеце обавља специјалист педијатрије, послове здравствене заштите жена у вези са трудноћом, порођајем, материнством, планирањем породице, раним откривањем малигних болести и лијечењем полно преносивих и других болести обавља специјалист гинекологије, са дипломираном бабицом, а послове заштите менталног здравља обавља специјалист психијатрије, те здравствени сарадници високе стручне спреме.

21. **Закон о лијечништву** ("Службене новине ФБиХ" број 56/13) у релевантном дијелу гласи:

Начин обављања лијечничке дјелатности и начела

Члан 6.

Лијечничка дјелатност организује се на начин да се обезбјеђује приступачна, правична, свеобухватна, квалитетна, континуирана и ефикасна здравствена заштита у складу са територијалном организацијом здравствене заштите и границама материјалних могућности система здравствене заштите.

Организација и обављање лијечничке дјелатности

Члан 8.

Лијечничка дјелатност организује се и проводи у здравственим установама, приватној пракси, у заједници, као и у установама социјалне заштите или установама за извршење кривичних санкција.

22. Закон о сестринству и бабинству ("Службене новине ФБиХ" број 43/13) гласи:

Члан 1.

Овим законом уређује се дјелатност медицинских сестара-техничара (у даљем тексту: медицинске сестре) и медицинских сестара бабица (у даљем тексту: бабице), начин обављања и организовања дјелатности, стандард образовања и услови за обављање дјелатности медицинских сестара и бабица, права, обавезе и одговорности медицинских сестара и бабица, те контрола безбједности и квалитете рада медицинских сестара и бабица у Федерацији Босне и Херцеговине (у даљем тексту: Федерација).

Дјелатност медицинских сестара и бабица је саставни дио здравствене дјелатности од интереса за Федерацију, а обавља се под условима и на начин прописан овим законом и другим прописима из области здравствене заштите.

Члан 6. ст. (2), (5) и (6)

Дјелатност бабинства је провођење бабинске његе.

Бабинска њега обухвата све поступке, знања и вјештине заштите здравља лица женског пола прије, за вријеме трудноће, на порођају и у постпорођајном периоду.

Бабинска њега подразумијева његу/бригу о здрављу лица женског пола прије, за вријеме трудноће, на порођају и у постпорођајном периоду.

Члан 8.

Здравствена и бабинска њега су саставни дио система здравствене заштите и обављају се у складу са прописима о здравственој заштити, прописима о здравственом осигурању, као и одредбама овог закона.

Члан 9.

Здравствена и бабинска њега су јавне дјелатности, те подлијежу контроли задовољења стандарда образовања и стандарда квалитета.

Члан 13. став (2)

Бабинска њега се организује и проводи у здравственим установама, приватној пракси и заједници.

Члан 33.

Медицинска сестра, односно бабица има право обављања приватне праксе у складу са одредбама прописа о здравственој заштити.

23. **Правилник о раду, унутрашњој организацији, плаћама и накнадама радника и систематизацији радних мјеста Јавне установе Завод за здравствену заштиту жена и материнства Кантона Сарајево** (преузет за Интернет-странице Завода www.zzzm.ba) у релевантном дијелу гласи:

Члан 79. став (1) тачка а) и став (5) тачка а)

(Службе у оквиру локалитета)

(1) Унутрашњу организацију чине медицинске службе у оквиру Локалитета, систематизоване по сродности посла, и то :

а) Перинатолошка служба; (...(

(5) У оквиру медицинских Служби образују се унутрашње организационе јединице: савјетовалишта, одјељења и ординације:

а) Перинатолошка служба у свом саставу има:

1) Савјетовалиште за заштиту трудница, породиља и мајки,

(...(

7) Домицилни порођај (немогућност порођаја у порођајним салама).

VI. Допустивост

24. У складу са чланом VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд, такође, има апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом уставу када она постану предмет спора због пресуде било којег суда у Босни и Херцеговини.

25. У складу са чланом 18 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њоме побија, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако је поднесена у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем дјелотворном правном лијеку којег је користио.

26. Уставни суд указује да, у складу са чланом 18 став (2) Правила Уставног суда, може изузетно да разматра апелацију и када нема одлуке надлежног суда уколико апелација указује на озбиљна кршења права и основних

слобода које штити Устав или међународна документа која се примјењују у БиХ.

27. У конкретном случају апеланткиња, у суштини, не оспорава конкретне одлуке надлежног суда или органа управе, већ тврди да здравствене установе нису уважиле њен захтјев да се здравствени радници из здравственог система ангажују при породу код куће, чиме јој је прекршено право на приватни живот из члана II/3ф) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције, право на дјелотворан правни лијек из члана 13 Европске конвенције и право из члана 1 Протокола број 12 уз Европску конвенцију.

28. Разматрајући ове апеланткињине наводе, Уставни суд, најприје, подсјећа да је Европски суд у више својих одлука закључио да су питања у вези са рађањем, укључујући избор мјеста рођења, у основи повезана с приватним животом жене и да спадају у обим тог појма у смислу члана 8 Европске конвенције (види, поред осталих, Европски суд, *Ternovszky*, раније цитирана, став 22, *Dubská и Krejzová*, раније цитирана, став 163, и *Pojatina против Хрватске*, захтјев број 18568/12, одлука од 4. октобра 2018. године, став 44). Имајући у виду наведена становишта, Уставни суд сматра да они могу да се примијене у цијелости и у околностима конкретног предмета. Према томе, Уставни суд сматра да се апелацијом покреће питања могућности озбиљног кршења права из Устава Босне и Херцеговине и Европске конвенције због чега је апелација допустива у смислу члана 18 став (2) Правила Уставног суда. Коначно, апелација испуњава и услове из члана 18 ст. (3) и (4) Правила Уставног суда, јер не постоји неки формални разлог због којег апелација није допустива, нити је очигледно (*prima facie*) неоснована.

29. Имајући у виду одредбе члана VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, члана 18 ст. (2), (3) и (4) Правила Уставног суда, Уставни суд је утврдио да апелација у овоме дијелу испуњава услове у погледу допустивости.

VII. Меритум

30. Апеланткиња сматра да јој је, због немогућности организовања помоћи здравствених радника из здравственог система за вријеме порођаја код куће, повријеђено право на приватни живот из члана II/3ф) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције, право на дјелотворан правни лијек из члана 13 Европске конвенције и право на недискриминацију из члана II/4 Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 12 уз Европску конвенцију. Такође, из навода апелације произилази да апеланткиња сматра да јој је повријеђено право на недискриминацију из члана II/4 Устава Босне и Херцеговине и члана 14 Европске конвенције у вези са правом на приватни живот.

Право на приватни живот

31. Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

ф) Право на приватни и породични живот, дом и преписку.

32. Члан 8 Европске конвенције у релевантном дијелу гласи:

1. Свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота, дома и преписке.

2. Јавне власти се не смију мијешати у остваривање овог права осим ако то није у складу са законом и неопходно у демократском друштву у интересима националне безбједности, јавне безбједности или економске добробити земље, ради спречавања нереда или криминала, ради заштите здравља или морала, или ради заштите права и слобода других.

33. Уставни суд наглашава да је основна сврха члана 8 Европске конвенције заштита појединаца од арбитрарних мијешања власти у њихова права гарантована чланом 8 Европске конвенције (види, Европски суд, *Kroon против Холандије*, пресуда од 27. октобра 1994. године, Серија А, број 297-Ц, став 31). Члан 8 Европске конвенције штити право појединца на поштивање његовог приватног и породичног живота и предвиђа да се јавна власт неће мијешати у вршење овог права, осим у случајевима из става 2 тога члана. При томе Уставни суд указује да је Европски суд у предметима *Ternovszky против Мађарске*, *Dubská и Krejzová против Чешке* и *Појатина против Хрватске* (већ цитирани) разматрао слична правна питања која се постављају у конкретном предмету, односно питања могућности да се организује помоћ здравствених радника из здравственог система за вријеме порођаја у кући, те да је истакао да, иако члан 8 Европске конвенције не може да се тумачи као да даје право на пород у кући као такав, чињеница да је у пракси немогуће да се асистира женама при породу у приватној кући спада у обим њиховог права на поштивање њиховог приватног живота и, у складу са тим, члана 8 Европске конвенције. Стога ће Уставни суд, полазећи од стандарда који су успостављени у наведеним предметима, и апеланткињине апелационе наводе размотрити у свјетлу тих стандарда који су успостављени у пракси Европског суда.

34. Имајући у виду да из праксе Европског суда произилази да околности рађања непобитно чине дио приватног живота лица, Уставни суд у конкретном случају мора да утврди да ли законске одредбе којима није прописана могућност да се организује помоћ здравствених радника из здравственог система у Кантону Сарајево, који има надлежност у овој области здравства, за вријеме порођаја у кући представљају "мијешање" јавних власти у поштивање права на апеланткињин приватни живот. У вези с тим, Уставни суд указује да је Европски суд у одлуци *Dubská и Krejzová против Чешке* навео да је спорно питање у томе предмету укључивало "мијешање у право подноситељки захтјева да искористе асистенцију примаља при породу у кући због пријетње санкцијама за примаље, које су у пракси биле спријечене да асистирају подноситељкама захтјева по сили закона" и да "у сваком случају, као што је Суд већ пресудио, примјењива начела која се односе на оправдање на основу члана 8 став 2 Европске конвенције буду увелико слична без обзира на усвојене аналитичке приступе" (види већ цитирани предмет *Dubská и Krejzová против Чешке*, став 165). Такође, Уставни суд указује да се Европски суд у одлуци *Kosaitė-Čypienė и други против Литве* у којој је, као у конкретном предмету, разматрано питање немогућности да се организира помоћ здравствених радника из здравственог система за вријеме порођаја у кући позвао на закључке из предмета *Дубска и Крејзова*, те предмета *Појатина*, и да је прихватио да је одбијањем помоћи здравствених радника из здравственог система дошло до мијешања у право на приватни живот (види, Европски суд, *Kosaitė-Čypienė и други против Литве*, захтјев број 69489/12, одлука од 4. јуна 2019. године, ст. 90 и 91). У складу са тим, Уставни суд сматра и да је у конкретном случају, због немогућности да се организује помоћ здравствених радника из здравственог система у Кантону Сарајево дошло до мијешања у апеланткињино право на поштивање приватног живота.

35. Уставни суд, даље, истиче да, како би се утврдило да ли је мијешање представљало повреду члана 8 Европске конвенције, мора да се испита да ли је било оправдано на

основу другог става те одредбе, односно да ли је мијешање било "у складу са законом" и "нужно у демократском друштву" за остваривање једног од "легитимних циљева" наведених у члану 8 Европске конвенције.

а) Да ли је мијешање било "у складу са законом"?

36. Уставни суд подсјећа да мијешање мора да има неки основ у домаћем праву. Овај услов законитости се, у складу са аутономним значењем појма законитости из Европске конвенције, састоји од више елемената: (а) мијешање мора да буде засновано на домаћем или међународном закону, (б) закон о којем је ријеч мора да буде примјерено доступан тако да појединац буде примјерено упућен на околности закона које могу да се примијене на дати предмет и (ц) закон мора да буде формулисан с одговарајућом тачношћу и јасноћом да би се појединцу допустило да према њему прилагоди своје поступке (види, Европски суд, *Sunday Times против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 26. априла 1979. године, Серија А, број 30, став 49).

37. У конкретном случају није спорно да су домаће законске одредбе које прописују правни основ за побијано мијешање биле доступне апеланткињи. Стога, Уставни суд мора да утврди да ли су наведене одредбе биле засноване на домаћем закону и да ли су биле предвидљиве за апеланткињу.

38. У вези са тиме, Уставни суд, најприје, примјећује да релевантним законским одредбама Закона о здравственој заштити и Закона о правима пацијената није изричито регулисан пород у кућним условима. Међутим, Уставни суд истовремено запажа да рађање у кући као такво није забрањено у домаћем правном систему. Наиме, нема никаквих одредаба у домаћем праву које криминализују поступке жена које одлуче да роде на тај начин.

39. С друге стране, у вези са питањем да ли је здравственим радницима омогућено да асистирају при породима у кући на чему се, у суштини, заснивају апеланткињини наводи, Уставни суд, најприје, запажа да из одредаба Закона о правима пацијената, Закона о здравственој заштити, Закона о лијечништву и Закона о сестринству и примаљству произилази да се квалификована медицинска помоћ за труднице приликом порода могла да пружи само у здравственим установама које су организоване на примарном, секундарном и терцијарном нивоу и које су стационарног типа без обзира на то да ли се ради о приватним или јавним здравственим установама. При томе Уставни суд запажа да је неспорно да пацијентима у складу са чланом 6 став 1 Закона о правима пацијената, поред осталог, припада и право на слободан избор и право на самоодлучивање и пристанак. Међутим, очигледно је да наведена права нису неограничена на шта упућује садржина члана 6 став 2 Закона о правима пацијената којим је прописано да се та права остварују на основу савремене медицинске доктрине, стручних стандарда и норми, те у складу са могућностима здравственог система. Дакле, из наведеног произилази да питање у којој мјери и на који начин ће пацијенти моћи да уживају прописана права зависи не само од релевантних законских одредаба које би требале изричито прописивати медицинске мјере и поступке већ и од могућности здравствених установа да пацијентима обезбиједе остваривање тих права. Поред тога, Уставни суд запажа да је у одредбама чл. 17 и 19 Закона о правима пацијената прецизирана садржина права на слободан избор и права на самоодлучивање и да из садржине тих одредаба не произилази да пацијентима морају да се омогуће медицински поступци и мјере који нису утврђени законом. Напосљетку, Уставни суд, такође, запажа да из наведених прописа не произилази да постоје одредбе које изричито забрањују примаљама и љекарима да се баве својим занимањем ван овлашћене здравствене установе, односно у кућама пацијената, али апеланткиња у конкретном случају није тражила ангажовање здравствених радника из приватне праксе, па се Уставни суд у конкретном случају неће бавити тим питањем. Према томе, Уставни суд запажа да не постоје законске одредбе којима су изричито прописане могућност и обавеза да здравствени радници у јавним здравственим установама асистирају при планираном домицилном породу, као начину остварења права на слободан избор и права на самоодлучивање, како то апеланткиња настоји да прикаже.

40. Такође, у погледу апеланткињиних тврдњи да одредба члана 79 став 5 тачка а) став 7) Правилника о раду Завода којом је прописано да Перинатолошка служба Завода у свом саставу има "одјељење за домицилни порођај (у случају немогућности порођаја у породајним салама)" пружа довољан правни оквир за организовање порода у кући, Уставни суд запажа да наведена одредба сама за себе не указује на могућност да се домицилни порођај организује на захтјев породиље. Наиме, Уставни суд запажа да је Завод у одговору на апелацију навео да та установа пружа здравствене услуге трудницама до 36. седмице трудноће, а да наведена одредба подразумијева да ће Завод у свим случајевима када се пород изненада деси ван болничке установе, пружити његу и подршку након порода у смислу посјете Патронажне службе Завода породиљи и новорођенчету. Уставни суд у околностима конкретног случаја нема разлога да сумња у тачност тумачења наведене одредбе о надлежностима и здравственим услугама које пружа наведена здравствена установа због чега није могуће утврдити да наведена одредба даје јасан институционални оквир за омогућавање порода у кући у присуству примаље.

41. Имајући у виду наведено, Уставни суд сматра да правни систем у Кантону Сарајеву не омогућава ангажовање здравствених радника из јавног здравственог система, укључујући примаље, гинекологе и педијатре, приликом пружања стручне помоћи при порођајима у кући. Ова чињеница је потврђена и путем писама Клиничког центра, Завода и Дома здравља које је апеланткиња запримила док је још била трудна, те произилази и из одговора на апелацију Министарства и Опће болнице. Имајући у виду наведено, Уставни суд сматра да је оспорено мијешање било предвидљиво за апеланткињу и да је у складу са законом.

б) Да ли је мијешање тежило легитимном циљу?

42. Уставни суд, даље, запажа да је очигледно да је политика подстицања рађања у болници која се спроводи кроз немогућност да се ангажују здравствени радници за порођај ван болничких установа, како се одражава у релевантном законодавству, осмишљена ради заштите здравља и безбједности мајки и дјеце током порода и након њега (упоредити с већ цитираним предметом *Dubská u Krejzová*, став 172). Стога се може рећи да је мијешање у овом предмету тежило легитимном циљу заштите здравља и права других у смислу члана 8 став 2 Конвенције (*ibid.*, став 173).

ц) Да ли је мијешање било нужно у демократском друштву?

43. У односу на примјењиве стандарде који се односе на разматрање питања нужности мијешања у право на приватни живот, Уставни суд подсјећа да је Европски суд истакао да ће се мијешање сматрати "нужним у демократском друштву" за постизање легитимног циља ако задовољава "неодгодиву друштвену потребу" и, посебно, ако је сразмјерно легитимном циљу који се жели постићи и ако су разлози које су предочили домаћи органи да би га оправдали "релевантни и довољни" (види, *mutatis mutandis, Fernández Martinez против Шпаније* [VV], број 56030/07, став 124, ЕСЉП, 2014

(изваци)). С тим у вези, Европски суд понавља основну помоћну улогу конвенцијског система и признаје да домаћи органи имају директну демократску легитимацију када се ради о заштити људских права. Штавише, због свог директног и непрекидног контакта с кључним чиниоцима у својим земљама, домаће власти су, у начелу, у бољем положају од међународног суда да процијене локалне потребе и услове (види, на примјер, предмет *Maurice против Француске* [VV], број 11810/03, став 117 с даљњим упућивањима, ЕСЉП, 2005-IX). Стога су домаћи органи, прије свега, одговорни да изврше почетну процјену у погледу тога гдје се налази праведна равнотежа у оцјењивању потребе за мијешањем које је у јавном интересу у права појединаца на основу члана 8 Европске конвенције. У складу са тим, доношењем законодавства којим би требало да се постигне равнотежа између конкурентских интереса државама мора, у начелу, бити допуштено да одреде средства која сматрају најприкладнијим за постизање циља помирења тих интереса (види већ цитирани предмет *Odièvre*, став 49, предмет *Van Der Heijden против Холандије* [VV], број 42857/05, став 56, 3. априла 2012. године). Док је на националним органима да изврше иницијалну процјену, коначна процјена тога да ли је мијешање у конкретном случају "нужно", јер тај појам треба схватити у смислу члана 8 Конвенције, остаје предмет преиспитивања Суда (види, *S. и Marper против Уједињеног Краљевства* [VV], бр. 30562/04 и 30566/04, став 101, ЕСЉП, 2008, већ цитирани предмет *Van Der Heijden*, став 57).

44. Такође, Уставни суд подсјећа да је Европски суд у својој пракси истицао да је слобода процјене релативно мала када је право пресудно за то да појединац дјелотворно ужива лична или кључна конвенцијска права. Кад је у питању нарочито значајан аспект егзистенције или идентитета појединца, слобода процјене која се даје држави биће ограничена. Када не постоји консензус међу државама чланицама Савјета Европе било у погледу релативног значаја интереса који је у питању, или најбољег начина да се он заштити, нарочито када предмет отвара осјетљива морална или етичка питања, слобода процјене ће бити шира (види већ цитирани предмет *Van Der Heijden*, ст. 55-60 с даљњим упућивањима, и предмет *Parrillo против Италије* [VV], број 46470/11, став 169 с даљњим упућивањима, ЕСЉП, 2015. године). Широка слобода процјене, у правилу, Европском конвенцијом је омогућена држави када је ријеч о општим мјерама економске или социјалне стратегије. Због њиховог директног познавања њиховог друштва и његових потреба, државни органи су, у начелу, у много бољем положају да одлуче шта је у јавном интересу из социјалних или економских разлога, а Европски суд ће, у начелу, поштивати одлуку законодавца у том смислу уколико она није "очигледно без разумног утемељења" (види предмете *Stec и други против Уједињеног Краљевства* [VV], бр. 65731/01 и 65900/01, став 52 с даљњим упућивањима, ЕСЉП, 2006-VI, *Shelley против Уједињеног Краљевства* (одл.), број 23800/06, 4. јануара 2008. године).

45. Имајући у виду наведено, Уставни суд истиче да је у конкретном случају неопходно утврдити да ли је, због чињенице да је у пракси било немогуће да асистирају апеланткињи здравствени радници из домаћег здравственог система за вријеме жељеног порода у кући, успостављена правична равнотежа, с једне стране, између апеланткињиног права на поштивање њеног приватног живота из члана 8 Европске конвенције и, с друге стране, интереса државе да заштити здравље и безбједност мајки и дјеце током и након порода.

46. Кад је ријеч о важећем законодавству које у пракси не даје могућност да женама асистирају здравствени радници из здравственог система при рађању у кући, Уставни суд подсјећа да је у предмету *Dubská u Krejzová* Европски суд утврдио да би слобода процјене која се даје домаћим органима у том случају морала да се прошири, а да при томе не буде неограничена (види, *Dubská u Krejzová*, ст.182-184). У свјетлу тих разматрања Европски суд је истакао да је неопходно утврдити да ли мијешање представља пропорционално уравнотежење укључених конкурентских интереса, узимајући у обзир слободу процјене. У случајевима који произилазе из појединачних захтјева задатак Европског суда није да се преиспита мјеродавно законодавство или пракса у теорији; мора се, колико је то могуће, ограничити, а да се не занемари општи контекст, на испитивање питања која су постављена у предмету пред њим. Слиједећи то, задатак ових судова није да замијене сопствено становиште становиштем надлежних домаћих органа у одређивању најприкладније политике за уређивање питања у вези с околностима порода. Умјесто тога, мора да одлучи о усклађености мијешања државе у овоме предмету с чланом 8 на основу већ описаног испитивања праведне равнотеже (види већ цитирани предмет *Dubská u Krejzová* ,став 184).

47. Полазећи од наведених становишта, Уставни суд запажа да је апеланткиња жељела да роди у кући уз асистенцију примаље коју би јој обезбиједиле здравствене установе у Кантону Сарајево, те уз љекарску помоћ у случају хитне потребе. Као посљедица дјеловања важећих законских одредаба, апеланткиња је била доведена у ситуацију која је имала озбиљан утицај на њену слободу избора: требало је да роди или у болници, или, ако је жељела да роди у кући, учинити то без асистенције примаље и евентуално љекарске помоћи с ризицима који то представљају за њу и њено дијете. При томе Уставни суд, узимајући у обзир апеланткињине наводе да је апелацију поднијела у 40. седмици трудноће, односно на самом крају трудноће, у околностима конкретног предмета не располаже информацијом на који начин је био организован апеланткињин пород.

48. Уставни суд, даље, запажа да апеланткиња сматра да се породом у болничким условима доводе у питање живот и здравље апеланткиње и њеног дјетета због тренутне епидемиолошке ситуације проузроковане појавом и ширењем корона вируса, а такође се позива на статистичке показатеље о смртности проузрокованој бактеријском сепсом. У вези са тиме, Уставни суд запажа да је Опћа болница у одговору на апелацију навела да је адекватно опремљена како опремом, тако и стручним кадром, те да пород у болничким условима представља најбољи и најбезбједнији пород за мајку и дијете, јер је сасвим реална ситуација да приликом обављања порода у кућним условима дође до компликација у виду потребе за хитном операцијом и обављањем порода путем царског реза или друге непредвиђене ситуације. Такође, и Клинички центар је истакао да поступа у цијелости у складу са свим наредбама и препорукама које је издала Свјетска здравствена организација, надлежних кризних штабова донесеним ради превенције ширења корона вируса, те да у складу са њима спроводи појачане мјере безбједности и заштите како међу здравственим радницима, тако и другим пацијентима који се налазе на лијечењу, те да је у јеку епидемије у тој установи порођено више десетина жена без икаквих штетних реперкусија о чему се води посебна брига. У вези са наведеним, Уставни суд запажа да у наводима апелације нема ништа из чега би, заиста, произилазило да би апеланткињин или живот њеног дјетета био више угрожен у случају порода у болничким условима у Кантону Сарајево, нарочито што нема ништа што потврђује ове апеланткињине тврдње. Уставни суд нарочито запажа да публикација Завода за јавно здравство Федерације Босне и Херцеговине, у којој је,

наводно, бактеријска сепса наведена као пети узрочник смрти, не указује да је тај ризик постојао и у околностима конкретног случаја, и то након протека пет година (од објављивања публикације у којој су изнесени наведени подаци), а нарочито да је он био већи него могућност да се развију компликације приликом домицилног порода. Осим тога, када је у питању ризик од порода у болничким установама, Уставни суд указује да и из праксе Европског суда изражене у одлукама *Dubská и Krejzová против Чешке, Појатина против Хрватске* и *Kosaitė-Čypienė и други против Литве* слиједи становиште да је ризик за мајке и новорођенчад био већи у случају порода у кући него у случају порода у родилиштима која су имала цјелокупно особље и адекватну техничку и материјалну опрему, те да чак и ако се трудноћа наставила без икаквих компликација и стога се могла сматрати "нискоризичном", неочекиване потешкоће могле су да настану током порода, што би захтијевало хитну специјалистичку медицинску интервенцију, као што је царски рез или посебна неонатална помоћ. Штавише, Европски суд је напоменуо да би родилиште могло да пружи сву потребну хитну здравствену бригу, док то не би било могуће у случају порода у кући чак и кад би била присутна примаља (види већ цитирани предмет *Dubská u Krejzová*, став 186).

49. Даље, Уставни суд запажа да је апеланткиња имала могућност да се одлучи за пород у било којем родилишту у Кантону Сарајево, односно у Општој болници или Клиничком центру. Међутим, апеланткиња је указала да је са претходним породима који су се одвијали у здравственим установама имала веома лоше искуство, праћено повредом личног достојанства и немогућности избора љекара, те да трудноћа и пород представљају најинтимније аспекте женског живота и да пород у здравственим установама укључује излагање женског тијела и њених најдубљих осјећања другим људима. У вези са тиме, Уставни суд указује да на Уставном суду није да оспорава ове апеланткињине наводе и бриге. Такође, Уставни суд указује да та забринутост не може да се занемари приликом оцјењивања да ли су власти постигле праведну равнотежу између конкурентских интереса. Међутим, Уставни суд запажа да апеланткиња у конкретном случају уз апелацију није доставила било какве доказе којима би потврдила ове наводе који се односе на начин и услове одвијања порођаја у здравственим установама у Кантону Сарајево (види *Kosaitė-Čypienė*, став 105, и супротни став у предмету *Појатина*, ст. 81 и 82).

50. Узимајући у обзир претходна разматрања, Уставни суд сматра да недоношењем законодавства које би у пракси омогућило да женама при породу у кући асистирају здравствени радници из здравственог система јавне власти нису прекорачиле широку слободу процјене коју имају у том питању. Уставни суд понавља да, иако би наведени планирани породи у кући могли да буду допуштени, јавна власт, односно законодавни органи то нису обавезни да учине на основу Европске конвенције, како то неосновано сматра апеланткиња. Ово нарочито због тога, како је истакао и Европски суд, што и даље постоји велика неједнакост између правних система држава уговорница о том питању (види већ цитирани предмет *Dubská u Krejzová*, став 183) и што је неопходно поштивати поступни развитак закона у том подручју. Према томе, узимајући у обзир посебне околности овога предмета, Уставни суд сматра да мијешање у апеланткињино право на поштивање њеног приватног живота није било несразмјерно.

51. Стога, Уставни суд закључује да оспореним одлукама редовних судова у конкретном случају није прекршено апеланткињино право из члана II/3ф) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције.

Право на дјелотворан правни лијек

52. Апеланткиња сматра да јој је повријеђено право на дјелотворан правни лијек из члана 13 Европске конвенције у вези с правом на приватни живот из члана II/3ф) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције, јер питање стручне асистенције није било уређено а здравствене установе су одговоре на апеланткињин захтјев давале у форми "обавјештења" и "одговора", те да Општа болница није дала било какав одговор на поднесени захтјев.

53. Уставни суд подсјећа да је Европски суд, одлучујући о сличним наводима у предмету *Појатина против Хрватске*, истакао да члан 13 Европске конвенције не иде тако далеко да јемчи правни лијек који омогућава оспоравање закона државе уговорнице пред домаћим органом на основу тога да је он супротан одредбама Европске конвенције (види, међу другим изворима права, предмете *Vallianatos и други против Грчке* [VV], бр. 29381/09 и 32684/09, став 94, ЕСЉП, 2013 (изваци), и *Roche против Уједињеног Краљевства* [VV], број 32555/96, став 137, ЕСЉП, 2005-X). У вези са тиме, Уставни суд запажа да апеланткиња, када тврди да питање стручне асистенције није било уређено, у суштини, оспорава законске одредбе. Такође, Уставни суд запажа да члан 13 Европске конвенције не јемчи да јавне власти, у конкретном случају здравствене установе, морају да одговарају на захтјеве странака у одређеној форми или у одређеним роковима. Имајући у виду наведено, Уставни суд сматра да су апеланткињини наводи којима се позива на одредбу члана 13 Европске конвенције у вези са правом на приватни живот очигледно у супротности са наведеним становиштима, због чега су и ови апеланткињини наводи неосновани.

Недискриминација

54. Напосљетку, апеланткиња тврди да је, због повреде права из члана 8 Европске конвенције, а имајући у виду чињеницу да није могла да користи стручну помоћ приликом порода у кући, за разлику од оних који желе да роде у здравственој установи, дискриминисана у уживању свог права на приватни живот. Из ових апеланткињиних навода произилази да се апеланткиња, поред повреде члана II/4 Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 12 уз Европску конвенцију, позива и на повреду права на недискриминацију из члана 14 Европске конвенције у вези са правом на приватни живот из члана II/3ф) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције.

55. У вези са тиме, Уставни суд напомиње да члан 14 Конвенције забрањује дискриминацију у погледу уживања "права и слобода признатих Европском конвенцијом", а да члан 1 Протокола број 12 уз Европску конвенцију проширује обим заштите на "сва права предвиђена законом" (види, Европски суд, *Сејдић и Финци против Босне и Херцеговине*, апликације бр. 27996/06 и 34836/06, 22. децембра 2009. године, став 54). Имајући у виду претходни закључак да апеланткињи није повријеђено право на приватни живот из члана 8 Европске конвенције у којем је садржан и закључак да релевантним законским одредбама није прописана могућност ангажовања радника из здравственог система приликом домицилног порода, те широко поље процјене које јавна власт има у конкретном случају, Уставни суд сматра да у околностима конкретног случаја ништа не упућује на закључак да је апеланткиња, у складу са наведеним одредбама Европске конвенције, могла да буде дискриминисана у вези са остваривањем права на приватни живот у односу на лица која желе да роде у здравственој установи.

56. У складу са наведеним, Уставни суд сматра да је апеланткињино позивање на кршење права из члана II/4

Устава Босне и Херцеговине и члана 14 Европске конвенције у вези са правом на приватни живот из члана II/3ф) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције, те члана 1 Протокола број 12 уз Европску конвенцију, такође, неосновано.

VIII. Закључак

57. Уставни суд закључује да нема кршења апеланткињиног права на приватан живот из члана II/3ф) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције због тога што јој здравствене установе у Кантону Сарајево нису омогућиле да јој здравствени радници из здравственог система асистирају при породу у кући, због тога што је мијешање у апеланткињино право на приватни живот било засновано на закону, што је тежило легитимном циљу заштите здравља и безбједности мајки и дјеце током порода и након њега, те наведеним мијешањем јавне власти нису прекорачиле широку слободу процјене коју имају у том питању.

58. Уставни суд, такође, закључује да нема ни кршења права на дјелотворан правни лијек из члана 13 Европске конвенције у вези са правом на приватни живот из члана II/3ф) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције, јер члан 13 Европске конвенције не јемчи правни лијек који омогућава оспоравање закона државе уговорнице пред домаћим органом на основу тога да је супротан одредбама Европске конвенције, нити из садржине тога члана произилази да су здравствене установе на апеланткињино тражење морале да одговарају у одређеној форми.

59. Напосљетку, Уставни суд закључује да у конкретном случају нема кршења забране дискриминације из члана II/4 Устава Босне и Херцеговине и члана 14 Европске конвенције у вези са правом на приватни живот, те члана 1 Протокола број 12 уз Европску конвенцију, јер у околностима конкретног случаја ништа не упућује на закључак да је апеланткиња, у складу са наведеним одредбама Европске конвенције и одредбама релевантних прописа, могла да буде дискриминисана у вези са остваривањем права на приватни живот у односу на лица која желе родити у здравственој установи.

60. На основу члана 59 ст. (1) и (3) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

61. С обзиром на одлуку Уставног суда у овом предмету, није неопходно посебно разматрати апеланткињин захтјев за доношење привремене мјере.

62. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Златко М. Кнежевић, с. р.

S A D R Ž A J

PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BOSNE I HERCEGOVINE

544 Zakon o dopunama Zakona o parničnom postupku pred Sudom Bosne i Hercegovine (bosanski jezik) 1
Zakon o dopunama Zakona o parničnom postupku pred Sudom Bosne i Hercegovine (hrvatski jezik) 2
Закон о допунама Закона о парничном поступку пред Судом Босне и Херцеговине (српаки језик) 2

545 Zakon o privremenim mjerama u radu pravosudnih i drugih organa Bosne i Hercegovine za vrijeme stanja prirodne ili druge nesreće na teritoriji Bosne i Hercegovine (bosanski jezik) 3
Zakon o privremenim mjerama u radu pravosudnih i drugih tijela Bosne i Hercegovine za vrijeme stanja prirodne ili druge nesreće na teritoriju Bosne i Hercegovine (hrvatski jezik) 5
Закон о привременим мјерама у раду правосудних и других органа Босне и Херцеговине за вријеме стања природне или друге несреће на територији Босне и Херцеговине (српски језик) 7

546 Zakon o izmjeni i dopuni Zakona o strancima (bosanski jezik) 9
Zakon o izmjeni i dopuni Zakona o strancima (hrvatski jezik) 9
Закон о измјени и допуни Закона о странцима (српски језик) 9

547 Odluka o imenovanju članova Upravnog odbora Javnog radiotelevizijskog servisa Bosne i Hercegovine (bosanski jezik) 9
Odluka o imenovanju članova Upravnog odbora Javnog radiotelevizijskog servisa Bosne i Hercegovine (hrvatski jezik) 10
Одлука о именовању чланова Управног одбора Јавног радио-телевизијског сервиса Босне и Херцеговине (српски језик) 10

VIJEĆE MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE

548 Odluka o prihvatu humanitarne pomoći Ujedinjenih Arapskih Emirata u prehrambenim namirnicama (bosanski jezik) 10
Odluka o prihvatu humanitarne pomoći Ujedinjenih Arapskih Emirata u prehrambenim namirnicama (hrvatski jezik) 11
Одлука о прихватању хуманитарне помоћи Уједињених Арапских Емирата у прехрамбеним намирницама (српски језик) 11

MINISTARSTVO PRAVDE BOSNE I HERCEGOVINE

549 Rješenje o imenovanju rukovodeće državne službenice - pomoćnica ministra za upravu u Ministarstvu pravde BiH (bosanski jezik) 12
Rješenje o imenovanju rukovodeće državne službenice - pomoćnica ministra za upravu u Ministarstvu pravde BiH (hrvatski jezik) 13

Rješenje o imenovanju rukovodeće državne službenice - pomoćnica ministra za upravu u Ministarstvu pravde БиХ (srpski jezik) 13

BOSNA I HERCEGOVINA
UPRAVA ZA INDIREKTNO OPOREZIVANJE

550 Uputstvo o procesu upravljanja rizicima poštovanja propisa o indirektnom oporezivanju (bosanski jezik) 13
Uputa o procesu upravljanja rizicima poštivanja propisa o neizravnom oporezivanju (hrvatski jezik) 17
Упутство о процесу управљања ризицима поштовања прописа о индиректном опорезивању (српски језик) 21

KONKURENCIJSKO VIJEĆE
BOSNE I HERCEGOVINE

551 Rješenje broj UP-05-26-2-027-25/20 (bosanski jezik) 25
Rješenje broj UP-05-26-2-027-25/20 (hrvatski jezik) 31
Рјешење број УП-05-26-2-027-25/20 (српски језик) 36
552 Rješenje broj UP-06-26-1-030-11/20 (bosanski jezik) 42
Rješenje broj UP-06-26-1-030-11/20 (hrvatski jezik) 46
Рјешење број УП-06-26-1-030-11/20 (српски језик) 50

UPRAVA BOSNE I HERCEGOVINE
ZA ZAŠTITU ZDRAVLJA BILJA

553 Izmjene i dopune Spiska aktivnih tvari dozvoljenih za upotrebu u fitofarmaceutskim sredstvima u Bosni i Hercegovini (bosanski jezik) 54
Izmjene i dopune Popisa aktivnih tvari dozvoljenih za uporabu u fitofarmaceutskim sredstvima u Bosni i Hercegovini (hrvatski jezik) 57
Измјене и допуне Списка активних материја дозвољених за употребу у фитофармацеутским средствима у Босни и Херцеговини (српски језик) 59

AGENCIJA ZA SIGURNOST HRANE
BOSNE I HERCEGOVINE

554 Obavještenje o zahtjevu za registraciju naziva "Drvarski mućeni pekmez od drenjina" zaštićenom oznakom porijekla (bosanski jezik) 62
Obavijest o zahtjevu za registraciju naziva "Drvarski mućeni pekmez od drenjina" zaštićenom oznakom podrijetla (hrvatski jezik) 62
Обавјештење о захтјеву за регистрацију назива "Дрварски мућени пекмез од дрењина" заштићеном ознаком поријекла (српски језик) 63

REGULATORNA AGENCIJA ZA KOMUNIKACIJE
BOSNE I HERCEGOVINE

555 Pravilo 93/21 o primjeni politike primjerenog korištenja i procjeni održivosti ukidanja dodatnih naknada za regulisane maloprodajne usluge roaminga (bosanski jezik) 63
Pravilo 93/21 o primjeni politike primjerenog korišteja i procjeni održivosti ukidanja dodatnih naknada za regulirane maloprodajne usluge roaminga (hrvatski jezik) 73
Правило 93/21 о примјени политике примјереног коришћења и процјени одрживости укидања додатних накнада за ргулисане малопродајне услуге роминга (српски језик) 81
556 Kodeks o izmjeni Kodeksa o audiovizuelnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija (bosanski jezik) 90
Kodeks o izmjeni Kodeksa o audiovizualnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija (hrvatski jezik) 90
Кодекс о измјени Кодекса о аудиовизуелним медијским услугама и медијским услугама радија (српски језик) 90

USTAVNI SUD
BOSNE I HERCEGOVINE

557 Odluka broj AP 3399/19 (bosanski jezik) 90
Odluka broj AP 3399/19 (hrvatski jezik) 96
Одлука број АП 3399/19 (српски језик) 103
558 Odluka broj AP 3900/19 (bosanski jezik) 109
Odluka broj AP 3900/19 (hrvatski jezik) 114
Одлука број АП 3900/19 (српски језик) 118
559 Odluka broj AP 4703/19 (bosanski jezik) 122
Odluka broj AP 4703/19 (hrvatski jezik) 127
Одлука број АП 4703/19 (српски језик) 132
560 Odluka broj AP 532/21 (bosanski jezik) 138
Odluka broj AP 532/21 (hrvatski jezik) 146
Одлука број АП 532/21 (српски језик) 154

Izdavač: Ovlaštena služba Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, Trg BiH 1, Sarajevo - Za izdavača: sekretarka Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine Gordana Živković - Priprema i distribucija: JP NIO Službeni list BiH Sarajevo, Džemala Bijedića 39/III - Direktor: Dragan Prusina - Telefoni: Centrala: 722-030 - Direktor: 722-061 - Pretplata: 722-054, faks: 722-071 - Oglasni odjel: 722-049, 722-050, faks: 722-074 -Služba za pravne i opće poslove: 722-051 - Računovodstvo: 722-044 722-046 - Komercijala: 722-042 - Pretplata se utvrđuje polugodišnje, a uplata se vrši UNAPRIJED u korist računa: UNICREDIT BANK d.d. 338-320-22000052-11, VAKUFSKA BANKA d.d. Sarajevo 160-200-00005746-51, HYPO-ALPE-ADRIA-BANK A.D. Banja Luka, filijala Brčko 552-000-00000017-12, RAIFFEISEN BANK d.d. BiH Sarajevo 161-000-00071700-57 - Štampa: "Unioninvestplastika" d.d. Sarajevo - Za štampariju: Jasmin Muminović - Reklamacije za neprimljene brojeve primaju se 20 dana od izlaska glasila.
"Službeni glasnik BiH" je upisan u evidenciju javnih glasila pod rednim brojem 731.
Upis u sudski registar kod Kantonalnog suda u Sarajevu, broj UF/I - 2168/97 od 10.07.1997. godine. - Identifikacijski broj 4200226120002. - Porezni broj 01071019. - PDV broj 200226120002. Molimo pretplatnike da obavezno dostave svoj PDV broj radi izdavanja poreske fakture.
Pretplata za I polugodište 2021. za "Službeni glasnik BiH" i "Međunarodne ugovore" 120,00 KM, "Službene novine Federacije BiH" 110,00 KM.
Web izdanje: http://www.sluzbenilist.ba - godišnja pretplata 240,00 KM